DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

kimseli kimsesiz • Pakize Türkoğlu

kimseli kimsesiz

YAKACIK YETİŞTİRME YURDU YILLARIM

Pakize Türkoğlu

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rahtey.org

Genel Yayın: 3949

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

PAKİZE TÜRKOĞLU

KİMSELİ KİMSESİZ

YAKACIK YETİŞTİRME YURDU YILLARIM

YAYINA HAZIRLAYAN
DERYA ÖNDER

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2016
Sertifika No: 29619

EDİTÖR
PINAR GÜVEN

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

REDAKSİYON
KAYHAN YÜKSELER

DÜZELTMEN
NEBİYE ÇAVUŞ

DİZİNİ HAZIRLAYAN
NECATİ BALBAY

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM: EKİM 2017, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-193-4

BASKI
AYHAN MATBAASI
MAHMUTBEY MAH. DEVEKALDIRIMI CAD. GELİNCİK SOK. NO: 6 KAT: 3
BAĞCILAR İSTANBUL
Tel: (0212) 445 32 38 Fax: (0212) 445 05 63
Sertifika No: 22749

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Anı

kimseli kimsesiz

YAKACIK YETİŞTİRME YURDU YILLARIM

Pakize Türkoğlu

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İçindekiler

Sunu vii
Önsöz xvii
Giriş xxiii

KİMSELİ KİMSESİZ
Hatice Abbas Halim Yakacık Yetiştirme Yurdu 3
En Uzun Yıl 74
3. Grup (Bizim Grup) 139
Yazılı Çalışmalar - Çocukları Tanıma 215
Çocukların Okulu 282
Konuklar, Komşular ve Çocuklar 325
Yaz Kampları 370
Yeni Yasa - Yeni Dönemler 413
Çocuklar Büyüyünce 459
O Zamanlar Biz Çocuktuk 496

Ekler 551
Dizin 644

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Sunu

Pakize Öğretmeni nasıl anlatacağımı doğrusu bilemiyorum, onu anlatmak kitaplara sığmaz. Pakize Türkoğlu, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Milli Eğitim bakanlarından olan ve köy mekteplerini daha yirmili yıllarda tasarlayan aydınlanma devrimcisi Mustafa Necati'nin ve hümanist Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel'in açtıkları yolda hiç sapmadan kararlılıkla yürüyen köy enstitülü, yurtsever bir öğretmen, aydınlanmacı bir eğitimci ve eylem insanı... Ezilenlerden, yoksullardan, işçi ve köylüden yana duruşuyla, ilke ve değerlerinden ödün vermeden, kökleriyle bağlarını koparmadan yazarak da yolumuzu aydınlatan bir ışık... Şimdi 89 yaşında ve hâlâ çalışmalarını sürdürüyor.

Pakize Öğretmen benim grup öğretmenim olmadığı için yurttaki yakınlığımız aslında biraz sınırlıydı belki. Ama öğretmenler grup ayrımı yapmaz, kendi grubundan olmayan çocuklarla da yakından ilgilenirlerdi. Gruplar arasında rekâbet yaşansa bile bunun başlatıcısı biz öğrenciler olurduk, voleybol, hentbol, özellikle oynanması yasak olan futbol karşılaşmalarında...

Bununla birlikte grup öğretmenim Jale Tamer'in dışında, en çok aynı ortamda bulunduğum, sıkça karşılaştığım öğretmen Pakize Türkoğlu'ydu. Bizleri özellikle kitap okumaya özendirir, kitaplıktan adlarını şimdi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

anımsamadığım kitaplar önerirdi. Bir gün 5. grubun salonunda arkadaşıma seslenirken ağzımdan çıkan kötü bir söz nedeniyle, orada bulunan Pakize Öğretmen yerleri paspaslama cezası vermişti bana. Salonun mozaik zeminini paspaslamaya daha başlamadan yanıma gelip beni durdurmuş, "Bu kadar ceza sana yeter," deyip okumam için *Küçük Prens*'i vermiş, benim için ceza birden ödül olmuştu. Bu kitabı onlarca kez okudum, her defasında konusunun değiştiği izlenimine kapılıyor, farklı dünyalara yelken açmak için tekrar tekrar okuyordum.

Sevgili öğretmenim Pakize Türkoğlu'nun bu yaklaşımı sayesinde iyi bir kitap okuyucusu oldum. Askeri Okul'da 13 yaşımdayken, bir hafta sonu tatilinde babamın kitaplığından *İnce Memed*'i ve Reşat Enis'in *Despot* romanını okumak için habersiz almıştım. Kitapları okula götürdüğümü öğrenen babamdan, yaşım küçük olduğu ve kitapları gizlice aldığım için işittiğim azarı da hiç unutmam.

Pakize Türkoğlu, şu anda okumakta olduğunuz elinizdeki kitabını gözden geçirmemi istediğinde dünyalar benim oldu. Hem öğretmenime karşı bu kutsal görevi yerine getirecektim, hem de çocukluğumun en güzel günlerinin geçtiği Yakacık Yetiştirme Yurdu'nu ve cennet Yakacık'ı tekrar yaşayacaktım. Küçücük bir katkım olması beni çok gururlandırdı, mutlu etti.

Aslına bakarsanız Pakize Öğretmenimle görüşmelerimiz hayata atıldıktan sonra da bu zamana dek aralıklarla sürdü. Tam bir mücadele insanıydı; kararlılığı, güçlüklerden yılmaması, enerjisi, bir erkek, bir asker olarak beni adeta şaşırtır, kendine hayran bırakırdı. Toplantıdan toplantıya, seminerden seminere koşar, yorulmak bilmezdi. Yakacık Yetiştirme Yurdu mutlaka kendisine yakışan, tam istediği gibi bir eğitim kurumuydu. Başta öğretmeni-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

mizin eşi Yurt Müdürümüz Mücahit Türkoğlu'nun, diğer yöneticilerin ve öğretmenlerimizin orada köy enstitüleri benzeri bir yapı kurma ve oturtma çabalarını da ancak yıllar sonra anlayabildim tabii.

Ankara'dan İstanbul'a görevli gittiğim günlerde Bostancı'da Aydınlar Apartmanı'ndaki evinde ya da Jale Öğretmen'imin Göztepe'deki evinde toplanır, elbette en çok Yakacık Yetiştirme Yurdu'ndan, geçmiş güzel günlerden söz eder; sonra konuyu zamanın sorunlarına getirir ve saatlerce süren tartışmalara girerdik. Pakize Öğretmen Ankara'ya oğlunun yanına geldiğinde de görüşür, özellikle 17 Nisanlarda aydınlanma devriminin kalelerinden Hasanoğlan'a kutlamalara giderdik. Köy enstitülü öğretmenler eski günlerin coşkusunu ve heyecanını anlatırlarken gözyaşlarına engel olamazlardı. Bir seferinde enstitünün yerleşkesini gezerken eski uygulama ilkokulunun karakol yapıldığını öğrenince çok üzülmüş, neyse ki bizim askerlerin bu eski köy okulu örneğinin bir taşını bile yerinden oynatmadan koruduğunu görerek sevinmiş, "burası işlik, şurada derslik, şurada sebze tarhlar vardı" diye anlatmıştı. Sonra üniversitelerde düzenlenen toplantılara, seminerlere katılırdık. 1968'de Ankara'da Pakize Hoca'mla Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın (TÖS) düzenlemiş olduğu bir toplantı için buluşmuştuk, *anlı şanlı* bir teğmendim o zamanlar.

Sevgili grup öğretmenim Jale Tamer'i unutmam mümkün mü? Üzerimde çok emeği var, bizlerde birlik, dayanışma, arkadaşlık ve paylaşım duygularını geliştirmede büyük katkıları olmuştur. Diğer grup öğretmenleri de bu bilinçten ari değildi kuşkusuz.

Araya büyük bir zaman dilimi girdikten sonra yine Bostancı'daki evinde tekrar buluştuk Pakize Öğretmenin.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Jale Öğretmen Yakacık Yetiştirme Yurdu'ndan hemşire Nuran Abla, Erkan Ulukaya ve aynı zamanda meslektaşlarım olan yine yurt arkadaşlarım Niyazi ve Mednan da vardı. Sohbet döner dolaşır, yurda gelir, yurdun değiştiği, eski havasından yavaş yavaş uzaklaştığı haberleri yüreğimizi burkardı. İlk zamanlar sık sık olan görüşmeler, sonra azalarak yine de sürdü. Öğretmenlerimle daha sık görüşemediğime hâlâ yanarım. Onları hiçbir zaman unutmadım, arayı açsam da onlara olan sevgim hiç bitmeyecek, bir nehir gibi sonsuza kadar akacak...

Kadıköy-Yeldeğirmeni Mahallesi'nin rıhtıma inen sokaklarının birinde sinagoga bitişik üç katlı kâgir bir yapının tek odalı yarı bodrum katından, ağabeyim ve ben yazgının bizi nereye sürükleyeceğini bilmeden elimizden sıkı sıkı tutan babamla birlikte ancak düşlerimizde görebileceğimiz görkemli bir köşkün kapısına geliyoruz.

Unutulmaz insan, Müdür Mücahit Türkoğlu'nun odasının önünde Pakize Türkoğlu'yla karşılaşıyoruz, bizimle ilgileniyor. Ağabeyim Ayhan Yükseler kitabın ileri sayfalarında bu karşılaşmayı ayrıntılarıyla anlatıyor. Sevecen bir ilgiyle bize bakan güler yüzlü, güzel mi güzel genç bir öğretmen... Babamla konuşurken yüzü ışıyor. Çağırdığı, yaşı büyük çocuklardan birine gerekli talimatı verdikten sonra teslim ediyor bizi. Olağan bir şey ama girdiğimiz yerde dikkatimi ilk çeken elbise dolapları oluyor, üçüncü sınıfa geçtiğime göre on yaşındayım, o zamana kadar hiç görmediğim bir nesne... Kişisel eşyamızı ve yurt çocuklarına ikram etmek üzere babamın satın aldığı kuru pastaları da dolaba yerleştiriyoruz.

Salona giriyoruz; çevreme meraklı, belki endişeli gözlerle bakıyorum, çocuklar hemen yanımızda bitiyor, büyük çocukların gözlerindeki müstehzi bakışları yaka-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lıyorum, küçükler kendi havasında, bizi oramızdan buramızdan çekiştiriyorlar. On yaşındayım ama ilk geceler yatakta gizli gizli ağladığımı anımsıyorum, güllük gülistanlık bir yerden gelmediğimize göre bu içliliğin nereden kaynaklandığını bir türlü bulamadım. Yurttan ayrılıp Selimiye Askeri Orta Okulu'na gittiğimde de aynı duyguları yaşamıştım.

Yurtta ilk günlerin tutukluğunu üzerimden atmam uzun sürmedi. Yeni arkadaşlar edindim; grup öğretmenimin ve grup annemin yakın ilgisi nedeniyle olmalı ki ilk günlerde sürekli babamla ve hayatta olmayan annemle ilgili gördüğüm rüyalar gitgide azaldı. Yatılı bir kolejden hiçbir farkı olmayan sevgili yurdumu hayatım boyunca unutmadım, sık sık düşlerime girdi.

Sırtımı koltuğa yasladım ve gözlerimi kapadım. Bir an yurdu canlandırıyorum gözlerimde: Uzun süre ölümünü bekledikten sonra bir gün yanıp kül olan, şimdi yerinde yeller esen Beyaz Köşk'ü... Çocukların mandolinde öğrendikleri Türk ve Alman çocuk şarkılarını tek parmakla çaldıkları köşkün süsü, düşlerimin nesnesi piyanoyu... Bana her zaman hüzünlüymüş gibi gelen, duvara asılı duran Hatice Abbas Halim'in fotoğrafını... Salonda ve yatakhanelerde çocuk seslerini, kahkahalarını, gizli gözyaşlarını...

Köşkün yanındaki, altında tiyatro ve müzik etkinliklerinin de yapıldığı işlevsel atkestanesi ağacını...(Bu *kutsal* ağaç hâlâ duruyor mu? Kalpleri yurt çocukları için çarpan öğretmenlerin ateşli tartışmalarını, yapraklarının hışırtılı dansında uzaklara ulaştırıyor ve kendilerini çocukları korumaya adamış değerli konukları yine gölgesine çekiyor mu?)

Resim atölyesinde toz boya, toprak boya ve beziryağını karıştırarak elde ettikleri renk renk yağlıboyalarla resim

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yapan; Japonya'da, Hindistan'da dünya birinciliği ve ikinciliği kazanan harika çocukları... Yaptığım yağlıboya resmin neredeyse tamamını düzelten ve dünya ikinciliğini kazananların arasında benim de yer almamı sağlayan, bugün hayatta olmayan sevgili arkadaşım Mednan'ın yaptığı görkemli düğün tablosunun ise ancak yirmi yaşın üstünde biri tarafından yapılabileceği gerekçesiyle elenişini...

Tatil ve bayram günlerinde yurtta kaldığı dönem boyunca bir yakını gelmemiş ama hâlâ gözleri yollarda birilerini bekleyen çocukların derin kederini, akıttığı gözyaşlarını... Onlara gerçek anne sevgisiyle yaklaşıp teselli etmeye çalışan, acılarını dindiren grup öğretmenlerini ve grup annelerini... Ziyaretçilerinin getirdiği kuru pastaları, börek çörekleri arkadaşlarıyla paylaşanları...

Babamızın bizi yurda bıraktığı günden bir hafta sonra ziyaretimize gelişinde ağabeyimle yaşadığımız o çılgın sevinci... Zamanla bu sevinçlerin hafiflemesiyle, babamın yurdu artık yuva bildiğimizi anlayarak, ikimizi hüzün karışımı bir sevinçle kucaklayışını...

Daha beşikteyken Çocuk Esirgeme Kurumu'na verilmek üzere sokağa bırakılmış, sonra yolu Yakacık'a düşmüş kadersiz ama bu kutlu yuvada yetişip ayrıldıktan sonra iş güç sahibi olup kendi ailesini kuranları...

Kimileyin gerçeğin, hayal gücünün yarattığından daha inanılmaz olduğunu söyleyen ünlü Rus yazar Dostoyevski'ye taş çıkarırcasına insanın imgelemini zorlayan aile öykülerini... Anne babasının kim olduğunu bilmeyen bir çocuğun, onları Adalar'ın en güzel göründüğü Yakacık'tan, beş yılını geçirdiği bu yurttan belki de yüzlerce kez seyrettiği Ada'da, evet, tam karşısında yaşadığını yıllar sonra öğrenişini...

Aranıp bulunamayan annelerini, babalarını, kardeşlerini müdürümüz Mücahit Türkoğlu'nun yakın ilgisi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ve insanüstü çabasıyla, gökte ararken yerde bulan talihli çocukları...

Bir arkadaşımla her okuyuşumuzda içindeki resimleri (belki konusu da) görünmez bir el dokunmuş gibi gizemli biçimde değişen, adeta büyülü bir kitap olarak gördüğümüz *Küçük Prens*'i...

Gizliden gizliye okuduğumuz Tommiks, Teksas, Kinova gibi çizgi romanların öğretmenlerimizin arasında sert tartışmalara yol açmasını... Jale Öğretmen'imin bu konuda çocuklardan yana tavır almasını...

Grup öğretmenim, "Askeri öğrenci olacaksınız biraz atak olun," dediğinde, bir gece vakti birkaç arkadaşla Ayazma'da, bir hırsız gibi, şimdi belki de yerinde yeller esen bir villanın duvarından sarkan gülleri koparark ertesi gün öğretmenimize bir cesaret örneği olarak sunuşumuzu...

Öğretmenlerimizle, yanlarında kardeşleri, çocukları ve yakınlarıyla akşamları Ayazma gezmelerine çıkışımızı... Hayırsever gazino sahibi Nazif Bey'in sevgi dolu bir ilgiyle uzaktan el sallayışlarını, bayramlarda yurt çocuklarını gazinosuna parasız davetini...

Yoksulluğun diz boyu olduğu o yıllarda şimdi hayli pahalı olan Hollanda peyniri benzeri – tadına bir türlü alışamadığımız sarı Amerikan peynirinden, yağından ve süttozundan, balıkyağı haplarından ve hemen her gün çıkarılan et yemeklerinden (köfte hariç) bıkarak neredeyse kazan kaldıran çocukları...

23 Nisan Çocuk Bayramı'nda Kartal'da yapılan törenlerde, ellerinde ve omuzlarında küçük çapaları, tırmıkları ve kürekleriyle yavrukurt bandosunun eşliğinde halkın önünden yeri göğü inleterek geçen yurt öğrencilerinin yine birinci olduklarını öğrendiklerinde duydukları o büyük kıvancı...

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Konusu Kurtuluş Savaşı'nda geçen bir piyeste, para kazanmaktan başka derdi olmayan zengin bir ailenin şımarık oğlunu oynamaktan duyduğum utancın, babamın Kuvayımilliye saflarına katılmasından sonra, son bölümde aldığım kurşun yarasıyla gururlu bir kahramanlık sevincine dönüşmesini...

Köy enstitüsüne benzer uygulamalarla Pakize Öğretmen'in ve müzik öğretmeni Ahmet Kaya'nın öğrencilere verdiği mandolin derslerini... Tiyatro, halk oyunları ve yurt çocuklarının en çok sevdiği bahçe tarımı etkinliklerini... Meyve ve sebzelerin koparılmaması için çocuklardan oluşan denetçilerin kimselere göz açtırmamasını...

Yemek ve konaklama karşılığı yurtta birtakım inşaat ve onarım faaliyetleri sürdüren, belki de bu yolla çocuklara emeğin ve alınterinin kutsallığını öğreten çeşitli ülkelerden kızlı erkekli üniversite öğrencilerinin oluşturduğu *Çalışma Kampı*nın yurtta kaldığı bir ay boyunca çocukların yaşamına büyük renk katmasını... Geride bıraktığı unutulmaz anıları...

Nesli tükenmekte olan kuş türlerini izlemek üzere ülke ülke gezen Hamburg Üniversitesi gezi grubunun bizim yurtta konaklamasını... Konukların onuruna akşam düzenlenen eğlencede Müdür Mücahit Bey'in kemanı, müzik öğretmeni Ahmet Bey'in de mandolini eşliğinde yurt korosunun, sözleri Türkçe olan Alman çocuk şarkıları söylemesi üzerine Alman profesörlerin ve öğretim görevlilerinin yaşadıkları büyük şaşkınlığı, hayranlığı ve kopan alkışları...

Yurdun arazisi içinde bulunan, bırakın üzüm koparmayı, içine girmeye bile çekindiğimiz üzüm bağında bağbozumu zamanı geldiğinde, tören havası içinde öğretmenlerimizin hücum emriyle bir tek üzüm bile bırakmayışımızı...

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yurttan izinsiz dışarı çıkarak bir böğürtlen çalısına takılıp kalmış yaralı bir kelebeği iki gün yaşatmak için insanüstü çaba gösteren iyiliksever çocukları...

Yazları denize girmek üzere, Küçükyalı, Pendik ve Maltepe'ye halk otobüsleriyle giderken çocukların, kitapların yazmadığı o delice sevincini... Hemen yanımızdaki Süreyya Paşa Plajı'nın, antik dönemden fırlamış gibi duran ve bizleri tuhaf biçimde kendine çeken, bugünse denizin doldurulmasıyla karada kalmış içler acısı Bakireler Tapınağı'nı...

Belleklerimizden silinmeyen Şile, Taşdelen, Yalova-Çınarcık ve köy yaşamını, doğayı tanıma olanağı sağlayan çevre köy gezilerini... Yazları öğlen uykularında büyük öğrencilerin küçüklere masallar, hikâyeler anlatışını...

Aynı zamanda grup öğretmeni olan etüt öğretmeninin gözetiminde başlarda sıkıldığımız ama zamanla alıştığımız, hem ders çalıştığımız, hem de kitap okuduğumuz etüt saatlerini... Belki de bu etütler sayesinde okulda çoğunlukla Yakacıklı çocuklardan daha iyi not almamızın bizde yaşattığı anlatılmaz keyfi...

*

Evet, nasıl unuturum yüce gönüllü Müdürümüz Mücahit Türkoğlu'nu; öğretmenlerin öğretmeni Hatice Sökmen'i, öğretmenlerimiz Pakize Türkoğlu, Jale Tamer, Nimet Altugay, Suat Yücel, Cavat Yücel, Turan Özmen, Turan Kırılmazoğlu'nu, Halime Öğretmen'i; Hemşire Nuran Abla, Mümine Anne, Nadire Anne ve Saime Abla'yı?

İlkokul öğretmenlerim Solmaz Avşaroğlu ve Fethiye Coşkuner'i; yurt arkadaşlarımı, Mednan Büyükanıt'ı,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Arif Güneş'i, Erdinç Altınkamış'ı; ilkokul arkadaşlarım Hasan, Hüseyin kardeşleri, Metin Gürsoy'u? Aydos Dağı'ndan esen tatlı meltemle yayılan lavanta çiçeklerinin ve kekiklerin kokusunu, Ayazma'yı, Koruyu, Şekersuyu'nu?

Beni başka âlemlere alıp götüren, hâlâ rüyalarıma giren Gazi Eğitimli izcilerin kamp kurduğu gizemli gölü... Gece yakılan kamp ateşlerini... Uzaktan uzağa yayılan izci şarkılarını... Bağları, bahçeleri, zeytinlikleri, çamlıkları ve mis gibi havasıyla cana can katan Yakacık cennetini?

Bu kitapta anlatılanlar 1953-63 yılları arasını kapsıyor. Pakize Türkoğlu'nun, gerçek olaylardan, anılardan, resmi belgelerden, o yıllarda tutulan notlardan ve tutanaklardan yola çıkarak kotardığı bu kitap oradaki yaşamın bir özetidir.

Ellili yıllarda böyle bir yetiştirme yurdu vardı ve anlatılanlar birebir yaşandı. Bu zaman dilimi içinde Yakacık Yetiştirme Yurdu'ndan gelip geçmiş tüm çocuklar, kendilerini yurt çocuklarına adamış idealist öğretmenleriyle ve yurt çalışanlarıyla birlikte acısıyla tatlısıyla bu epopeyi yazdılar. Sesleri hâlâ oralarda bir yerde yankılanıyordur ve belki de biri çıkıp kendi hikâyesini yazacaktır kim bilir?

Kayhan Yükseler
Ankara, 2017

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Önsöz

Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları'ndan çıkacak bir kitabım için ilgili editör Sayın Emre Yalçın'la görüşürken, gençliğimde çalıştığım Yakacık Yetiştirme Yurdu'nda çocuklar arasında geçen bir olayı anlatmıştım. Emre Bey, benzer konuların pek yazılmadığını söyleyince, o yurtta çocuklarla geçen on yıllık ortak yaşamımızı yazmak aklıma düştü.

İlk, orta ve yükseköğretim kurumlarında geçen uzun meslek yaşamım boyunca, eğitimle ilgili küçük notlarımı bile kolay kolay atamazdım. İleride bunları yazma amacım olmasa da bu notları arada bir karıştırıp yararlanırdım. Kırmızı renkli "Yetiştirme Yurtları" dosyası kitaplığımın arka köşesinde duruyordu. Yanındaki sarı dosya liselerden; mavi, Atatürk Eğitim Enstitüsü ve Eğitim Fakültesi'ndendi. Emekli olduktan sonra "Eğitim Danışmanı ve Rehber Öğretmen" olarak çalıştığım özel okulların (rehber öğretmenlik) dosyası ve üyesi olduğum Türkiye Öğretmenler Sendikası'yla ilgili TÖS dosyaları da vardı.

Bir gün evde Hatice Abbas Halim Yakacık Yetiştirme Yurdu klasörünü masaya indirdiğimde, en az elli yıl öncesinin ilkokul öğrencileri olan bizim çocuklar, adlarıyla sanlarıyla gözümün önünde koşmaya, oynamaya başladılar sanki. Haftalık çalışma defterlerimiz, bizim

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

üçüncü grup dosyası, Eğitim Uzmanı Cavat Yücel'in uyguladığı "çocukları tanıma" materyalleri, okul ve öğretim durumları, anketler, siyah-beyaz güzelim fotoğraflar vb. gözümde canlandı. Gözlem defterimin bir köşesine "İsaların Kimseli-Kimsesiz Takışması" diye bir not düşüp altını çizmişim. Emre Yalçın'a anlattığım ve kitabın adı olan bu takışma şöyleydi:

Yetiştirme Yurdu bizim çocukların eviydi. Öğrenim için, köyün çocukları gibi onlar da yakındaki Hasanpaşa İlkokulu'na giderlerdi. O yıllarda Hasanpaşa'da çift öğretim yapılırdı.

Bir gün bizim sabahçı öğrencilerin okuldan dönüp öğle yemeğinden sonra çeşitli etkinliklere daldıkları saatlerde, bir grup çocuk oyun bahçesine yeni gelen dönme dolap, salıncak, tahterevalli gibi oyun araçlarının başında bulunuyordu. Biz öğretmenler ve yurt müdürü, birkaç basamak yukarıdaki kestane ağacının altında çocukların oyun araçlarında sıra kapmak için nasıl da kıvrak ve disiplinli davrandıklarına gülerken, bir yandan da daha çok araç gerektiğini konuşuyorduk.

O sırada Yakacıklı aşçı Nâzım Usta çıkıp geldi. Üçüncü sınıf öğrencisi olan ikiz çocukları da yanındaydı. Yurt müdürü adları Hasan, Hüseyin olan ikizlere, "Siz de mi sabahçısınız çocuklar?" dedi sevecenlikle. Çocuklardan önce babaları: "Evet hocam ama onlar okula gidemiyor, sizinle bunu konuşmaya geldik," diye yakındı. Aşçının yüzünde sıkıntılı bir hal vardı, söze nereden başlayacağını bilemiyordu sanki.

Çelebi bir insan olan Nâzım Usta, Yakacık çarşısında sevdiğimiz bir lokantacıydı. Kimi zaman yatılı yemeklerinden bıkan arkadaşlarla ona gidip kâğıt kebabı filan yerdik. Çoğunlukla ikizler de orada olurlar, onları se-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

verdik. Dahası, bizim çocuklardan kimileri tatillerde bu lokantaya garsonluk öğrenmeye giderdi.

Nâzım Usta kendisine gösterdiğimiz yere adeta iğreti oturarak sıkıntısını anlattı: Bizimkilerden birkaç çocuk okul dönüşünde ikizlerin peşine takılıp: "Kimselileeer!.. Kimselileeer!.." diye bağırarak evlerine kadar kovalıyormuş. Üstelik sabahları da yollarını kesip, yine aynı nakaratlarla başlarının etini yiyip okulun kapısına kadar eşlik ediyorlarmış ikizlere. Onlar günlerdir süren bu kovalamacadan yılarak, "Bir daha okula gitmeyeceğiz," diye tutturmuşlar.

Olacak şey değildi, büyük bir şaşkınlık içinde birbirimize baktık. Yakacıklı çocuklarla bizimkiler arasında ya da bizimkilerin kendi aralarında zaman zaman bu türden tartışmalar olabilirdi ama bu olay çok farklıydı.

Yurdun eğitim uzmanı Cavat Yücel ikizlere dönüp: "Daha önce siz de onlara 'Kimsesizler!..' diye takılmış olmayasınız çocuklar?" diye sordu. Böyle bir şey babanın hiç aklına gelmemiş olmalı ki, bunu çocuklarından beklemezmiş gibi baktı yüzlerine.

İkizler başlarını öne eğdiler, adı Hüseyin olan duyulur duyulmaz bir sesle: "Ama öğretmenim, biz sadece bir kez takıldık," dedi. Hasan da "Ama okuldaki sınıf öğretmenimiz de onlara kimsesiz diyor," diye ekledi.

Konu anlaşılmıştı. Söylediklerine göre onları kovalayanlar, en başta İsa Erdem, Mohini, Karaböcek, Karaali, Muhteşem gibi birkaç çocuktu. İsa'nın adını duyunca birbirimize bakıp gülümsedik. Siirtli İsa, ordu gibi bir çocuktu. O da üçüncü sınıftaydı ama görünüşü daha iriydi, belki bir yaş büyüktü. Zorda olan arkadaşlarının yardımına koşar, haksızlığa uğrayanın yanında olurdu. Bize bile, "Şunu böyle yapalım öğretmenim, bunu

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

böyle yapalım haksızlık olmasın," der dururdu. Kimi zaman arkadaşları ona "Kürt İsa" ya da "Deli İsa" diye takılırlar ama o bunu sevgi sözü olarak kabullenirdi. "Öğretmenim, ben doğrucuyum, hakkımızı arıyorum," derdi. Ağabeyi Davut sessizdi ama İsa annesine benzeyen açıksözlü bir oğlandı. Okulda da sık sık böyle davranışlarda bulunur, öğretmenleri şaşkınlığa uğratırdı. Bir gün okulda polisin oğlu bizimkilerden birine, "Seni babama söyleyeceğim," demiş. İsa hemen fırlayıp, "Bizim babamız da devlet, senin babanı işten attırırız," deyince çocuk ağlamaya başlamış.

Aslında ikizler onların değil daha küçüklerin peşine takılmışlar, "Kimsesizler!.. Kimsesizler!.." diye bağıra bağıra okulun önüne kadar kovalamışlar. Çocukların ağladığını gören İsa'nın tayfası, karıncanın kardeşi var misali, onlara bu şekilde karşılık vermişler.

Bahçede oynayanlar arasından onları çağırdığımızda beş altı kişi çıkıp geldi. İkizlerle babalarını yanımızda görünce hemen anladılar konuyu. Diğerleri tedirgin dururken İsa anlatmaya başladı:

"Ama öğretmenim, olayı önce ikizler başlattı, gözlerimle gördüm. Bizim küçükleri 'Kimsesizler!.. Kimsesizler!..' diye kovalıyorlardı. Onların ağladığını görünce okulda öğretmene söyledik, önemsemedi. Biz de küçükleri korumak için ikizlerin peşine takıldık. Kimsesiz olmak suç değil ki öğretmenim. Nâzım Usta ölse, ikizler de öksüz kalır."

Bu sözlerin üstüne Cavat Yücel ona çıkışıp, "Aman İsa, ağzından yel alsın," dedi.

Nâzım Usta durgun, "Çıkışma hocam, İsa doğru söylüyor," dedi. "Benimkiler de öğrensinler, kimseli yahut kimsesiz olmanın hiç kimsenin elinde olmadığını." Sonra

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

üzüntülü biçimde Hasan'la Hüseyin'e döndü, bahçede neşeyle oynayan çocukları gösterdi: "Oğlum, Baksanıza şuradaki şenliğe, şu oyun bahçesine, oyunlarına, oyuncaklarına. Kimin evinde, bahçesinde var böyle oyuncaklar. Onlar niçin kimsesiz olsun? Görmüyor musunuz öğretmenleri nasıl kol kanat geriyorlar!"

İsa çok konuştuğunu, Nâzım Usta'yı üzdüğünü düşündü, "Nâzım Amca, ben öylesine söyledim, senin ölmeni hiç ister miyim?" diye aşçının gönlünü almaya çalıştı. Usta, "Biliyorum İsa," dedi, "doğru söyledin, iyi yaptın, onlara böyle bir ders gerekliymiş." Müdür Bey, "Haydi bakalım çocuklar, şimdi hepiniz birbirinize sarılıp ikizleri oyun bahçesine götürün," diyerek onları barıştırdı.

Çocuklar barışa her zaman hazırdır. Sarmaş dolaş oldular. İsa'lar, ikizleri alıp oyun alanına götürdüler. Onlar da çekinmeden sevinç içinde oraya koştular. Nâzım Usta olan bitene çok şaşırmıştı, üstünden büyük bir yük kalkmıştı sanki. "İkizler bizimkilerle oynamaya her zaman gelebilirler," dedik, teşekkür etti aşçı. Kalkıp giderken, "Ben gidiyorum çocuklar," diye oğullarını yanına çağırdı. Ama ikizler oyuncaklardan kopamamışlardı, "Sen git baba, biz biraz daha oynayacağız," dediler.

İsa koşup geldi, "Nâzım Amca, sakın korkma sen ölmezsin. Solmaz Öğretmen derste anlattı, et yiyenler çok yaşarmış," dedi. Nâzım Usta İsa'yı okşadı, "Sana hiç kırılmadım İsa, her zaman beklerim," dedi. Sesi içten ve sevgi doluydu. Çünkü onun lokantasına garsonluk öğrenmeye gidenler arasında İsa da vardı...

Kabarık Yakacık dosyasından ayıklayabildiğim notlardan, kimi belgelerden, gözlem ve anılardan damıtabildiğim bu kitabı yazarken epey zorlandım. 50-60 yıl

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

önceki inci gibi elyazılarımı ve bugün 60-70 yaşında olan o günün çocuklarının, okul kalemleriyle rüyalarına kadar içtenlikle yazdıkları masum yaşamöykülerini çok zor okuyabildim. Sevimli küçüklük fotoğrafları vb. materyali gözden geçirirken, acısıyla tatlısıyla, orada çocuklarla birlikte geçen on yılı yeniden yaşar gibi olmak kolay değildi...

O zamanın gülen gözlü çocuğu, emekli albay, ödüllü çevirmen sevgili Kayhan Yükseler'in, yazdıklarımı titizlikle okuyup bir sunu yazması meslek yaşamımın büyük ödülüdür. Kimilerinin küçükken rüyalarını yazdıkları gibi, bugün de yurtla ya da hayatla ilgili anılarını yazıp vermeleri, kitaba zenginlik kattı. Hepsine candan sevgiler, çok teşekkürler.

Asıl bu kitabı yazmamda bana esin ve cesaret veren Sayın Emre Yalçın'a, değerli Pınar Güven'e, değerli editör Derya Önder'e, yayınevinin kitaba emeği geçen öteki çalışanlarına candan teşekkürler.

Yardım Sevenler Derneği Genel Merkezi'nin eski belgelerinden yararlanmamı sağlayan dost insan Güler Deniz'e, Mustafa Necati'nin konuyla ilgili görüşlerini içeren materyalini gönderen değerli meslektaşım Niyazi Altunya'ya ve Yakacık fotoğrafları için gazeteci Kadir İncesu'ya, kendimin bile okumakta zorlandığım elyazımı bilgisayara geçiren bilgisayar öğretmeni Hakan Turna'ya da çok teşekkür ederim.

Pakize Türkoğlu
Bostancı, Temmuz 2017

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Giriş

Herkesin kargası kendine bülbüldür

Değerli bilim insanımız, Çocuk ve Gençlik Psikiyatristi Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu, "Çocuklar erişkinlerin bir minyatürü değil, gelişmekte olan insanlardır," derdi. Ünlü edebiyatçı ve kültür çınarı Yaşar Kemal de "Çocuklar insandır," der kısaca. Bir genç kadın sanatçımız geçmişinden söz ederken, "Biz o zaman yetersiz değildik, sadece çocuktuk," demişti.

Çocuklar anne babaların biricik varlığı, toplumların geleceğidir. Ailenin en değerli varlığı olmak ve toplumda içten kabul görmek çocukların yaşam dayanağıdır. Özellikle anne babanın kanatları altında mutlu bir yaşam sürmek, onlar için en büyük şans ve mutluluktur kuşkusuz. Ama bizim İsa'nın söylediği gibi günün birinde kimi çocukların bunlardan birini kaybetmesi ya da çeşitli nedenlerle güvencesi olan yakınlarından ve aile ortamından yoksun kalması hiçbir çocuğun kendi seçimi değil. Aşçı Nâzım Usta'nın deyişiyle de kimseli ya da kimsesiz olmak ve olmamak kimsenin kendi elinde değildir. Ayrıca, yoksulluk, göçler, savaşlar ya da geçimsizlik gibi nedenlerle kimi çocuklar kendi aile ocağında bile mutlu olamıyor.

En başta devletin, anne babaların, erişkinlerin, toplumun öncelikli görevi, dünyaya gelen çocuğa sonuna

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kadar sahip çıkıp her çocuğu kıymetli sayabilmek, başka çocukları da kendi çocuğu kadar önemseyebilmek ve kol kanat gerebilmektir.

Tüm çocukların mutluluğu ve sağlıklı gelişimi için çaba harcamak uygarlaşmanın başta gelen göstergelerinden biridir. Böyle olabilmek ibadetten ileri bir görev, yüce bir duygu ve anlayış aşamasıdır.

Çocukları koruma, gözetme konusu sadece bizde değil, tarih boyunca insanoğlunun gündeminden hiç düşmemiş, her zaman önceliği olan evrensel bir konu olmuştur. Önemli olan doğru çocuk politikası, doğru sosyal çözüm ve doğru pedagojik yaklaşımdır. Bu yol hep aranıyor kuşkusuz. Dünyanın ünlü eğitimcilerinden Johann Heinrich Pestalozzi'nin 19. yüzyılda, savaşlarda ailelerini kaybeden dünya çocukları için İsviçre'de kurduğu kendi adını taşıyan "Pestalozzi Çocuklar Köyü" bu alanda önemli ve başarılı örneklerden biridir. Gelişmiş ülkelerde başka pek çok önlem, öneri ve yasal düzenleme var. Gel gelelim Batı edebiyatı kimsesizlerin, sokak çocuklarının öyküleriyle dolu...

Bugün de acımasız iç ve dış savaşlar, zorunlu göçler, sığınmacılık, zamansız anne baba ölümü, hastalık, aile çözüklüğü, aşırı nüfus artışı ve aşırı yoksulluk gibi yıkımlar var olduğu sürece bunlardan en çok zararlı çıkanların çocuklar olduğu açıktır. Yoksulluk nedeniyle dünyanın her yerinde annesinin kucağında bile korunmaya muhtaç kalan çocukların varlığı çağdaş dünyanın yüz karasıdır denebilir. Çocuklar her türlü yıkımda maddi ve manevi korumasız, güvencesiz kalıyorlar. Kaldı ki ana babanın gazabından, yanlışından da korunması gereken çocukların hiç de az olmadığı başka bir gerçek.

Çocukların korunmasıyla ilgili sorunları en aza indirmede yine de Batı demokrasileri hayli yol almış-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Çocuklar bir arada (Arşiv: P. Türkoğlu).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tır. Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın Çocuk Hakları Bildirisi ve ilgili yaptırımları, çalışan çocuklar için getirilen Uluslararası Çalışma Örgütü (İLO) sözleşmeleri, UNESCO'nun bir kuruluşu olan UNICEF'in çalışmaları vb. sadece Batı'yı değil tüm toplumları kapsıyor. Ama bunları uygulamada Batılılar daha ciddi davranıyor. Eğer doğruysa Fransa'da artık "sokak çocuğu" denen, sokakta yatıp kalkan, sokakta yaşayan çocuk kalmadığı söyleniyor. Ama Fransa'da bazı banliyö okullarına öğretmen gibi polisin de atandığı haberi şaşırtıcı olduğu kadar son derece yanlış bir uygulamadır. Almanya'nın da yabancı işçi çocuklarının sağlıklı gelişimi ve eğitimi için yeterli bir çözüm getirmediği biliniyor. Çocukları koruma bağlamında Amerika'dan da iyi bir örnek yok.

Bize gelince: Sokaktaki insana bile amca, teyze, ağabey, abla deme geleneği olan, erişkinlerin de küçüklere oğlum, kızım, evladım, çocuğum dediği ve annelerin çocukları için saçını süpürge etmesi gibi bir özdeyişi söz dağarcığımıza kazandıran toplumumuzda çocukları korumaya yönelik bir duygu, düşünce ve davranış birikimi vardır kuşkusuz. Ne var ki yoksulluktan kendi çocuğunu bile başka aileye hizmet işçisi olarak vermek zorunda kalan çok insan var ülkemizde, sonra çocuk gelinler ve son yıllarda artan çocuğa yönelik cinsel saldırı olayları vb.

Osmanlı döneminde hayır işleri kapsamında yapılanlar arasında çocuklara yönelik olanların da önemli yer tuttuğu bilinmektedir. Ancak geneline bakıldığında sorunların çözümünde çok yetersiz kalındığı açıktır. Yoksulluk içinde inim inim inleyen halkın peş peşe yaşanan savaşlarla ve ardından baş gösteren göçlerle ailesini kaybeden çocukları için açılan darüleytamlar (öksüzler yurdu, 1914), dönemin bu konudaki önemli eğitim ku-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

rumlarıdır. Ailesiz kalan çocuklardan kimilerine bu kurumlarda bakılıp mesleğe ve hayata hazırlayıcı bir eğitim veriliyordu. Sonraki yılların kimi önemli bürokratlarının darüleytam kökenli olduğu biliniyor. Ünlü ses sanatçısı Safiye Ayla da böyle bir kuruma bırakılan çocuklardandır, ilkokulu burada bitirmiştir. Ne var ki kız ve erkek darüleytamları olarak açılan bu kurumların sayıları az olduğundan gereksinimleri karşılaması mümkün değildi.

Bir de Müslüman olmayan, etnik ve dinsel kökenleri farklı, zeki ve kimsesiz çocukları alan Saray okulları (Enderun okulları) var. Bunların bir amacı asimilasyon olsa bile bir yanıyla yetenekleri korumaya yönelik kurumlar olduğu söylenebilir. O yıllarda bu okulların işlevinin devletin yönetim örgütünde görev alan birçok yüksek bürokratı yetiştirmek olduğu anlaşılıyor.

Bugünkü Darüşşafaka Lisesi de sadece babasız yoksul çocukları alan özel bir eğitim kurumu olarak Osmanlı döneminde açılmıştır. Bu okulun çekirdeğini oluşturan ve "okuma evi" olarak açılan hayır kurumunun ilginç bir öyküsü var.

Bu kurum dönemin zengin çocuklarının gittiği ve Fransızca eğitim veren Galatasaray Lisesi'nin karşısına hayırseverlerce dikilmiş bir yoksullar koleji olarak anılır.

Çocukları korumaya yönelik sivil bir kuruluş olan ve kimi kişi ve kurumların başlattığı Himaye-i Etfal Cemiyeti de Osmanlı döneminde kuruluyor (1917). Erkeklerin başlattığı bu harekete kadınlar da önce ayrı kuruluşlarıyla, daha sonra birlikte çalışmalarla katılıyorlar. Ne var ki başka alanlarında olduğu gibi, Osmanlı'nın bu alanda yaptığı bazı yararlı faaliyetler padişahların ilgisiyle sınırlı kalmış, yaygınlaşamamış, İstanbul'dan, yerel olmaktan öteye geçememiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ayrıca Birinci Dünya Savaşı'nın ağır koşullarında Kâzım Karabekir'in, ordu olanaklarından da yararlanarak Doğu Anadolu'da çok sayıda çocuğu, dinsel ve etnik kökenlerine bakmaksızın kurumlarda yetiştirme çabasına giriştiği de biliniyor. Türkiye'nin gelmiş geçmiş en büyük sanatçılarından biri olan Ruhi Su'nun, belki bu çocuklardan biri olarak Adanalı bir ailenin yanına verildiği kendi ifadelerinden anlaşılıyor.

Mustafa Kemal henüz bir Osmanlı subayı olarak cepheden cepheye koşarken bile aklında hep vatan için seve seve ölüme gidenlerin geride bıraktığı çocukları ve kadınları vardı. Kurtuluş Savaşı sırasında da onun yüreğini sızlatan derin bir yaradır bu konu.

Mustafa Kemal, Cumhuriyet'e geçiş döneminde radikal dönüşümlere hazırlanırken, bir yandan savaşın yaraları arasında darmadağın olmuş ailelerin çocuklarına hemen el atılmasını istiyor. Onun bu alandaki hassasiyetini bilen yurtseverler, Himaye-i-Etfal'i hemen "Çocuk Esirgeme" kurumuna dönüştürerek işe koyuluyorlar. İlk yaptıkları iş, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde savaş nedeniyle ortada kalan çocuklara ulaşma çabalarıdır.

Atatürk'ün engin eğitim görüşleri ve Cumhuriyet ilkeleri, zorunlu eğitim çağındaki tüm çocukların yasalarca korunmasını kapsıyordu. Kim olursa olsun her çocuğun yeteneklerinin gelişmesi, mesleğe ve hayata hazırlanması ertelenemez bir çocuk politikası ve hükümetlerin en önemli görevi sayılıyordu.

TBMM'nin kuruluş günü olan 23 Nisan'ı çocuk bayramı ilan etmesi, ülkeyi yabancılardan temizlemenin ve Cumhuriyet'in kurulmasının ilk adımı olan Samsun'a çıktığı 19 Mayıs gününü Gençlik ve Spor Bayramı olarak yeni kuşaklara armağan etmesi Atatürk'ün çocuklara

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bayram Töreni, Kartal, 1962 (Arşiv: P. Türkoğlu).

ve gençlere ne kadar önem verdiğinin bir göstergesiydi. Gençlere büyük görev yükleyen o ünlü hitabesi, aynı zamanda onların o düzeye gelmesini de amaçlayan bir eğitim manifestosudur aslında. Sağlıklı ve nitelikli bir eğitim için sorumluları sürekli uyarması, "Bu işim olmasa milli eğitim bakanı olurdum," demesi buradan kaynaklanıyordu. Kimseli- kimsesiz demeden her çocuğun, her yeteneğin, tek tek korunmasını istiyordu. Daha 1928'de çocuklarla ilgili Cenevre Sözleşmesi'ni bunun için imzalamıştı.

Onun çocuk politikası ve eğitim konusundaki görüşlerinde "onlar" hep vardı ve kuşkusuz başta geliyordu. Ama çocukların yoksul, kimsesiz, öksüz, yetim gibi sözlerle anılmasını, böyle görülmesini, kuruluşlarda, yazışmalarda bu sözlerin geçmesini asla istemiyordu. Dahası Osmanlı dönemi darüleytamlarının adının "Öksüz

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yurdu" olarak değiştirilmesine hemen karşı çıkmış, bu çocukların da her aile çocuğunun gittiği mekteplere gitmesini önermişti.

Atatürk bir yandan çocuklara yardıma koşanlara asıl annelere ulaşmak gerektiğini, onlara ulaşmakla çocuğa da ulaşılabileceğini bildirmiş, bunun üzerine kimi yardımseverler kısa zamanda, "Yoksul Kadınlara Yardım Derneği"ni kurmuşlardı. Ancak o, kadınlara "yoksul" sözünün yakışmadığını, onların üretici ve yaratıcı olduklarını düşünüyordu. Derneğin 1934'te yapılan kurultayında bu görüşlerini söylediğinde, kurucular kurultayda aldıkları bir kararla kurumun adını "Yardımsevenler Derneği" olarak değiştirmişlerdir.

Görevde bulunduğu 1924-1929 yılları arasında çok büyük hizmetlerde bulunan Cumhuriyet'in devrimci Eğitim Bakanı Mustafa Necati, Atatürk'ün bu görüşlerini en iyi anlayan kişidir. Kimsesiz, yetim, öksüz gibi sözlerin çocukları inciteceğini düşünür, yazışmalarda ve kurum adlarında bu sözlerin kullanılmasına izin vermez. Geçmişin darüleytamları "Şehir Yatılı Okulları" adıyla anılır, köylerde de "Köy Yatılı Okulları" açılır; Necati bu konuda şu açıklamalarda bulunuyor: "Durumu inceledik öksüz yurdu diye bir kurumun yaşamasının doğru olmadığı sonucuna vardık. Bu çocuklar yatılı okullarda varlıklı aile çocuklarıyla birlikte parasız yatılı okuyacaklardır. Öksüz yurtları kaldırılmıştır."* Okul öncesi ve daha küçüklerin korunmasını amaçlayan çocuk esirgeme kurumları Sağlık Bakanlığı'nın desteğiyle ülke çapında örgütleniyordu. Örneğin, Keçiören Çocuk Yuvası ve

---

Niyazi Altunya, *Milli Eğitimde Mustafa Necati Dönemi*, İstanbul: Başarı Yayınları, 2009, s. 75.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

T. Yardımsevenler Derneği toplantılarından birinde yönetici kadınlar (1930'lu yıllar) (Arşiv: Güler Deniz aracılığıyla, T. Yardımsevenler Derneği).

Hemşire Okulu bir yandan çocuk hemşiresi ve bakıcısı yetiştiriyordu. Bu işi çoğunlukla doktorlar ve öteki sağlık elemanları yürütüyordu.

Köy enstitüleriyle ilgili yasalarda da ilköğretim çağındaki her çocuğun eğitim ve öğretimini kapsamlı biçimde ele alan önemli maddeler çocuğu gerektiğinde anne babadan bile koruyordu. Örneğin, kimsenin ben çocuğumu okula göndermem deme hakkı yoktu. İlköğretim zorunluluğu çocukların devletçe korunarak ilköğretimden geçmesini de kapsıyordu.

Bu kurumlardan vazgeçilmeye başlandığı yıllarda köylerden kentlere düzensiz göçlerle birlikte devlet eliyle korunması gereken çocuk sayısının arttığı söylenebilir. Özellikle büyük kentlere göçlerle korunacak çocuk sayısı arasında bir ilişki olduğu açıktır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yurt Müdürü Mücahit Öğretmen ve Gülsüm Öğretmen açılış için gelen konuklarla, 1952-1953 (Arşiv: P. Türkoğlu).

Bir tarihte, Ankara'da çöp arabasında bir bebek bulunduğu haberi gazetelere manşet olunca (1949), dönemin yufka yürekli milletvekillerinden biri ya da birkaçı bu olaydan duydukları rahatsızlık sonucu, TBMM'ye korunmaya muhtaç çocukların devlet himayesinde bakılmasını öngören bir yasa teklifi getirirler. Aynı yıl "5387 Sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Yasası" çıkar.

Bu yasaya göre, ekonomik ve sosyal nedenlerle beden ve ruh sağlığı, ahlaki gelişimleri tehlikede olan çocuklara 18 yaşına kadar devlet tarafından bakılacağı; eğitim ve öğretimlerinin ve meslek kazanmalarının, bu alanda açılacak kurumlar yoluyla sağlanacağı öngörülüyordu.

Görev aldığım *Hatice Abbas Halim Yakacık Yetiştirme Yurdu* bu yasaya göre açılmış, ilkokul çağındaki kız ve erkek öğrencilerin bulunduğu bir kurumdu. Konu, Sağlık ve Adalet Bakanlığı'nı da ilgilendirmekle birlikte, kurum-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lar yönetim ve eğitim yönünden Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlıydı. İllerde belediye ve özel idareler mali destek veriyordu. Böylece devletin korunması gereken çocuklar politikasını, yasaya uygun olarak Milli Eğitim Bakanlığı yürütüyordu.

İlköğretim Genel Müdürlüğü'nde bu iş için bir şube müdürlüğü vardı. İlk şube müdürü Osman Korkut Akol konunun içine tank gibi dalarak, bir yandan görevini yaparken öbür yandan, "Yalınayak Çocuklar, Çizmeli Kediler" gibi uyarıcı makaleler yazıp kamuoyuna sesleniyordu. İl Milli Eğitim müdürlerinin müdür yardımcılarından biri ve ilgili büroları da bu çocuklar için görevlendirilmişti.

Bu amaçla Avrupa'ya gönderilen öğretmenler yurda döndüklerinde, gördüklerini yazıya geçirmişler, bir yandan da çocukları koruma sempozyumu ve seminerleri düzenlemeye koyulmuşlardı. İstanbul Valisi Ord. Prof. Fahrettin Kerim Gökay ilgili makamlara, "Korunmasız tek bir çocuk kalmayacak," diye kesin emir vermişti.

Okul öncesi ve daha küçük çocukları barındıran Çocuk Esirgeme Kurumu yuvaları, kreşleri Sağlık Bakanlığı'na bağlanmıştı. Yetiştirme yurtları her ilde gereksinimlere uygun olarak açılıyordu. İstanbul'da ilkokul çağındaki kızlar ve erkekler için ayrı, işe giden kızlar ve erkekler için ayrı yurtlar vardı.

Ankara'da Aktaş, Kızılcahamam; İzmir'de Bornova Yetiştirme Yurdu, Eskişehir'de Mahmudiye'nin adı duyuluyordu. Hatice Abbas Halim Yakacık Yetiştirme Yurdu da okul çağı çocukları için ilk açılan yurtlardan biri, belki de birincisiydi. 12 Kasım 1952'de açılmıştı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kimseli Kimsesiz

Pakize Türkoğlu, 2013

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İyi kalpli teyze

Yurda geldiğim ilk günlerdi. Köşkün giriş katındaki büyük salonun sağ duvarında en uygun yere asılmış fotoğrafa bakıyordum. Bu sade giyimli nur yüzlü kadın, geniş bağ ve bahçe içindeki yazlık konutunu çocuklar için bağışlayan Prenses Hatice Abbas Halim olmalıydı.

Hatice Abbas Hanım (Yanan köşkten kalan tek fotoğraf) (Arşiv: P. Türkoğlu).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

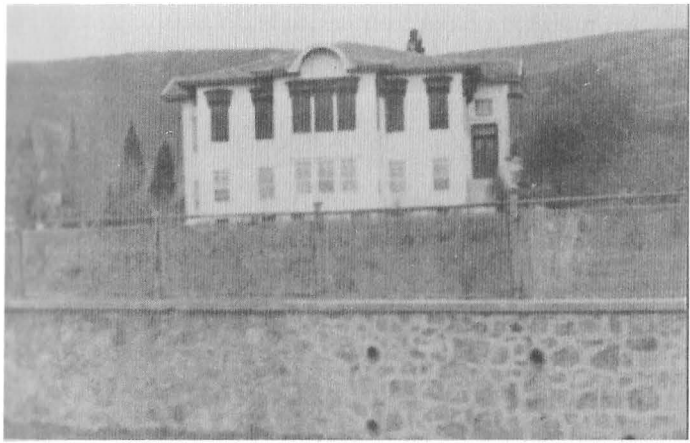
Ben fotoğrafa bakarken peşimde dolaşan küçüklerden yerden bitme biri, "Öğretmenim, ben o teyzenin kim olduğunu biliyorum," dedi. "Kimmiş?" diye sorunca: "Var ya öğretmenim," dedi, "o teyze çok iyi kalpli. Çünkü bizi seviyor. Üşümeyelim diye bu evi bize verdi. Biz de onu seviyoruz." Devam edecekti ki, "Peki, bu iyi kalpli teyzenin adı ne?" diye sordum bu kez. "Şey öğretmenim, şey, şey," diye başlayınca başka bir küçük hemen atıldı. "Ben biliyorum öğretmenim, kapıda yazılı, sakın kimseye sormayın hemen geleceğim," dedi. Bir koşu bahçe kapısına gidip hemen geldi. "Hatice Abbas Halim," dedi. Diğeri, "Evet, işte bu o teyze öğretmenim," dedi bir kez daha,. " o bizi seviyor," diye ekledi. Çocuklara böyle öğretmişlerdi besbelli. Onlar da benim gibi yeni geldiklerinden bu uzun adı tam belleyememişlerdi.

Biz köy enstitülüler o yıllarda İstanbul'a geldiğimizde Osmanlı padişahlarının, paşalarının, saraylarını köşklerini, hanlarını hamamlarını gördükçe, o görkemli yapıların sadece yağlıboyası için bile kaç köyün çöktüğünün hesabını yapıyorduk. Bu nedenle, Prenses Hatice Abbas Halim'in, hem toplumdan alınanı topluma vermesi, hem de çocuklar için armağan etmesi gerçekten iyi kalpli bir davranıştı.

Prenses Hatice (1887-1951), Osmanlı dönemi valilerinden Hidiv Tevfik Paşa'nın kızı, Mısır Valisi Kavalalı Hidiv Mehmet Ali Paşa'nın torunu olan Prens Abbas Halim Paşa'nın eşiydi.

Abbas Halim Paşa (1866-1934), sadrazam olan kardeşi Sait Halim Paşa döneminde Bursa valisi ve bayındırlık bakanlığı görevlerinde bulunmuş, İngiliz işgali sırasında Malta'ya sürgün edilmişti.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Hatice Abbas Halim Köşkü'nün önden görünümü (Arşiv: P. Türkoğlu).

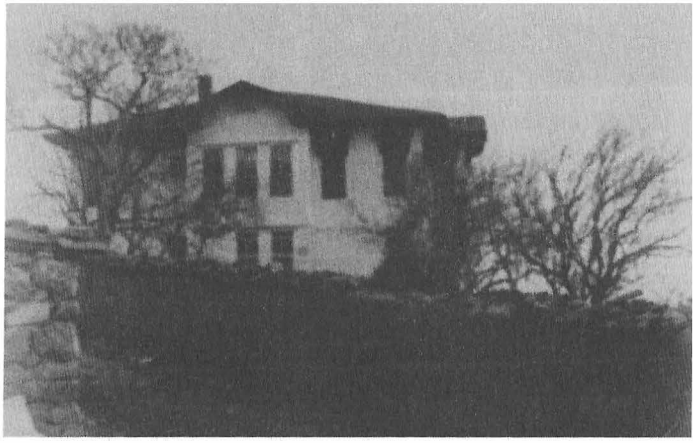
Mısır hanedanından olan, çoğunlukla Mısır'da yaşayan bu aile, bir yandan modern yaşamları ve görevleri gereği kendilerine mekân olarak Avrupa'yı ve İstanbul'u seçmişti. Özellikle yaz aylarında Mısır'ın sıcağından kaçıp İstanbul'un serin yerlerinde yaşadıkları, birkaç yerdeki yazlık köşklerinden de anlaşılıyor ("Nil Kıyısından Boğazın Serinliğine" sergisi, İstanbul Araştırma Enstitüsü, 2013).

Abbas Halim Paşa ve Prenses Hatice Hanım'ın arka arkaya doğan kızları bu ailenin yaşamına büyük bir insan zenginliği getirirler.

Prenses Vicdan Moralı (1897-1966)
Kerime Halim (1898-1971)
Emine Halim (1899-1978)
Nimetullah Halim (1909-2000)
Zeynep Halim (1915-2007)

Abbas Halim Paşa, Yakacık'taki yazlık köşkü daha sağlığında, orayı çok seven eşi Prenses Hatice'ye armağan ediyor. 1934'te eşini kaybeden Hatice Abbas kendi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Hatice Abbas Halim Köşkü'nün idare kısmından görünümü (Arşiv: P. Türkoğlu).

ölümünden sonra bu mülkün yoksul çocuklara yönelik prevantoryum, yani verem mikrobu kapmış ama henüz vereme yakalanmamış kişilerin bakımevi yapılması için noter yoluyla vasiyette bulunuyor (1934).

1951'de Hatice Hanım'ın ölümünün ardından kızları Prenses Zeynep Halim, 1952'de annesinin isteğini yerine getirmek üzere Milli Eğitim Bakanlığı'na başvurarak bu mülkü onlara devrediyor. Ancak Yakacık halkı prevantoryum olmasına karşı çıkınca Bakanlık burayı o yıl yeni uygulamaya koyulan 5387 sayılı yasaya göre, ilkokul çağındaki çocuklar için yetiştirme yurdu olarak açıyor (12 Kasım 1952).

Bu güzel yurt, Kartal'dan gelen yolun Yakacık girişinde, Adalar'a karşı, üç basamaklı 10 dönümlük büyük bir bahçe içinde bulunan o görkemli beyaz köşk ve müştemilatından oluşuyordu. Güneybatısındaki yemyeşil bağı, arkalı önlü bahçesi, çardaklı havuzu, meyve ağaçları, gölge

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

1952'de gelen ilk öğrenciler ve öğretmenler köşkün önünde (Arşiv: P. Türkoğlu).

ve süs ağaçlarıyla, çeşitli çiçekleriyle cennet gibi bir yerdi. Burada yaşayan 250 kadar çocuk ve 20 kadar erişkin (yönetici, öğretmenler ve çalışanlar) büyük bir aile oluştururdu. Çocuklar öğrenim için köyün diğer öğrencileri gibi Yakacık Hasanpaşa İlkokulu'na giderlerdi.

İstanbul Valisi Ord. Prof. Dr. Gökay'ın hayali

Mesleğe girişimin üçüncü yılıydı; Antalya, Gazipaşa ilçesi ilkokulunda 90 kişilik birinci sınıf öğretmeniyken hastalanıp üç yıl kadar meslekten ayrılmak zorunda kaldım (1950-1953). İyileşip yeniden göreve başlamayı düşündüğüm günlerde bizim oranın Karatepe yaylasında bulunuyordum. Bir gün andız ağacının gölgesinde otururken, köyden dönen biri elime eski tarihli bir *Hürriyet* gazetesi tutuşturdu. Gazeteye göz gezdirirken köşedeki bir haber dikkatimi çekti. İstanbul-Yakacık'ta, Abbas Halim Paşa

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Köşkü'nde, ilkokul çağındaki korunmaya muhtaç çocuklar için bir yetiştirme yurdu açılacakmış. Vali Fahrettin Kerim Gökay, bağışlayanlara teşekkür ediyor, gazetecilere burayı bir pedagoji yuvası, yoksullar koleji yapacağını söylüyor.

Başkaları için sıradan olan bu haber beni çok ilgilendirmişti. Mesleğe dönmeyi düşünürken, atanma yerimin sağlığıma uygun olmasını hesaba katmam gerekiyordu. Yakacık'ın, havasının ve çevrenin benim gibi hastalık geçirenlere iyi geldiğini çok duymuştum. Romanlarda bile vardı. Ayrıca, o yıllarda eğitimde çocukları koruma konusuna yeni bir düzenleme getiriliyordu. Yakacık adından ve valinin sözlerinden etkilenmiştim. Haberi okuyunca bu yeni alanda, o yatılı kurumda bir rahibe gibi çalışmak geçmişti içimden. Zaten köy enstitülü öğretmenlerin, özellikle Yüksek Köy Enstitüsü çıkışlıların sağa sola savrulduğu, darmadağın edildiği bir dönemdi.

Konuyu bir süre düşünüp benimsedim. Muayene ve çalışma raporu için İstanbul'a gitmeden Alanya'da Doktor Ali Nâzım Köseoğlu'na niyetimi anlattım, beni onayladı ve İstanbul'da çalışma raporu almak için, daha önce kaldığım Validebağ Öğretmenler Prevantoryumu'na değil Yakacık Sanatoryumu'na gitmemi önerdi. Oranın ünlü doktoru, CHP eski Gümrük ve Tekel Bakanı Doç. Fazıl Şerafettin Bürge'nin adını verdi. Hastanede kaldığım sürede Yakacık'ı ve sözünü ettiğim yurdu tanıyacaktım.

İstanbul'da hastaneye gidip buldum Doktor Fazıl Bey'i. Beni dinledi, "Burası çok pahalı, Validebağ'a gidin," dedi. Kararlı olduğumu söyleyince, öğrencisi olan Başhekim Veli Kurtoğlu'yla görüşüp benim için hastane müdürüne indirim yaptırdı. Muayene, röntgen, tomog-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

rafi, tahliller vb. gözlem altında kalmam epey sürmüştü. Asistan Müeyyet Boratav, hocaların beni biraz da zayıflatmak istediklerini söyledi. Tedavilerim sırasında epey kilo almıştım gerçekten. Her gün öğle yemeğinde bir tabak pirzola ve yeşil salata ile iki ayda neredeyse ince bir kız oldum. Başka yemeklerden de yiyebileceğimi söylediler ama yenmiyordu.

Bu arada Yakacık'ı geziyor, mis gibi terteniz havasını ciğerlerime çekiyordum. Cennet gibi bir beldeydi burası. Çalışmak istediğim yurdu dışarıdan incelemeye almıştım. Emniyet amiri kılıklı kapıcı Numan Amca'ya gelip geçerken selam verip sorular soruyordum, o da anlatıyordu: Kendisi köşkün eski bekçisiymiş, sahipleri burayı Milli Eğitim'e verirken o emektar Arnavut amcayı da devretmişler devlete. Ben bahçede cıvıl cıvıl oynayan çocuklara bakarken, Numan Amca onların yaramazlıklarını anlatıyordu. Oysa Adalar'a karşı yemyeşil bağı bahçesi, meyve ve çeşitli türde ağaçları olan bu köşk artık o çocukların eviydi, kendisi de onlar için buradaydı.

Hastaneden çıkma zamanım gelince, Asistan Dr. Boratav'a söyledim orada çalışmak isteğimi. İyi düşündüğümü, oranın sempatik bir kurum olduğunu, sağlık için de Yakacık'ın doğru bir seçim olduğunu söyledi. Dr. Fazıl Bey'e başvurmamı önerdi. Meslektaşı ve parti arkadaşı olan Gökay, DP'nin İstanbul valisi olunca, araları açılmış. Vali, Fazıl Bey'le barışmak için işimi hemen yapabilirmiş.

Doktorum Fazıl Şerafettin Bürge, kısa bir mektup yazıp bana verdi. Mektubu en üste koyarak dilekçemi, sağlık raporumu valiye sunduğumda mektubu hızla açtı, okurken gülümsedi. Raporuma, dilekçeme kısaca bir göz attı, "Tamam öğretmen, senin atamanı hemen yaptıra-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

cağım," dedi. Dilekçeme yeniden baktı, başını kaldırdı. "Hem de yükseköğrenimlisin, Hasanoğlan'da verdiğim konferansta var mıydın öğretmen?" dedi. Aradan beş-altı yıl geçmişti. Ona konferansının ayrıntılarını anlatınca, o hoşnutluk hali yeniden yüzüne yayıldı.

Çokpartili döneme geçildiği yıllardı. 1946 seçimi sonrasında Milli Eğitim Bakanlığı'na getirilen tutucu eğitimci R. Şemsettin Sirer, göreve başlar başlamaz hükümeti köy enstitüleri politikasından vazgeçirmeye zorluyor, güdümlü uygulamalara girişiyordu. Bunlardan biri, Yüksek Köy Enstitüsü'nde biz son sınıfta öğrenciyken (1947), aşırı milliyetçi duygular aşılamak ya da yeni ıslah çalışmaları için Bakanlıkça düzenlenen güdümlü konferanslardı. Çoğu konuşmacı önyargılı olduğu için onları dinlemekte zorlanırdık, hatta kimi arkadaşlar kaçardı. Ama İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden gelen Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay'ın "Toplumda Ruh Sağlığı" konferansını hepimiz ilgiyle izlemiş, sorular sormuş ve konuşmalardan etkilenmiştik. Gökay bize değer vererek konuşmuş, öğretmenimiz gibi davranmıştı. Bunları anlatınca çok şaşırdı. Sonra bana yetiştirme yurdunu niçin istediğimi sordu. Yaylada okuduğum gazete haberini anlattım. Kendisinin orayı bir pedagoji yuvası yapma hayalinden etkilendiğimi söyledim. Buna daha çok şaşırdı, yüzü ışıdı, bu hayalini bana kısaca anlattı. Kendisi henüz tıp öğrencisiyken bu konuya ilgi duymaya başlamış. Konunun çok yeni olduğunu, oralarda çalışacak benim gibi kişilere ihtiyaç duyduklarını söyledi.

Bir beye beni Milli Eğitim Müdürlüğü'ne götürmesini, atama işleminin bakanlığa hemen gönderilmesini ve onay gelinceye kadar, (D) cetvelinden bir kadro ile o gün Yakacık'ta göreve başlatılmamı ve sonucun kendisine bil-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Pakize Türkoğlu, Yakacık Sanatoryumu'nda, 1953 (Arşiv: P. Türkoğlu).

dirilmesini emretti. Dileğimin bu kadar kolay ve hızla yerine gelmesi kuşkusuz beni çok mutlu etmiş, şaşkınlıktan ne yapacağımı bilememiştim. Özellikle hemen işe başlatılmam çok işime yarayacaktı.

Görevlinin beni götürdüğü Milli Eğitim Müdür Başyardımcısı Mustafa Lütfi Engin de Hasanoğlan Köy

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Enstitüsü'nün kurucu müdürüydü. Kendisiyle yakın tanışıklığım yoktu ama biz öğrenciyken, Tonguç'un şube müdürlerinden biriydi. Bana öğrencisiymişim gibi davrandı. Önce dilekçemi Milli Eğitim müdürüne götürdü. Meslekten ayrılmış olduğumdan, yeniden atanmam için gerekli belgelerin hiçbiri yanımda yoktu. Bana sorular sorarak bir belge oluşturup dilekçeme ekledi. Sonra yetiştirme yurtlarından sorumlu, Özel Eğitim Müdür Yardımcısı Cavit Gürcan'a götürdü beni. Valinin emrini ve D cetveli meselesini anlattı. Aylığı öğretmenlerden fazla bir D cetveli kadrosu ile depo memuru olarak hemen atamamı yaptılar. Yurdun müdürü o gün oradaymış, onu buldurup bizi tanıştırdılar. O da hem öğretmene, hem depo memuruna çok gereksinimleri olduğunu, hemen göreve başlamamı söyledi.

Hastaneye dönüp o akşam valizimi topladım, sabahleyin Dr. Fazıl Şerafettin Bürge'nin odasına gidip durumu anlattım. Teşekkür ettim. Dr. Fazıl Bey hastane müdürüyle konuşup masraflarını her ay taksitle ödeyebileceğim şekilde işlem yapılmasını sağladı. Müdür Osman Bey valizimi öğleden sonra şoförle göndereceğini söyleyerek beni uğurladı. Hastanenin arka yolundan yürüyerek, yakındaki yetiştirme yurduna evden okula gider gibi ulaşıverdim.

Duvarında *Hatice Abbas Halim Yakacık Yetiştirme Yurdu* yazılı kapıdan içeri girerken, gençliğimin ve meslek yaşamının en güzel on yılını orada geçireceğim, dahası bir gün önce Milli Eğitim'de tanıştığım Yurt Müdürü Mücahit Türkoğlu'yla evlenip, orada çoluk çocuğa karışacağımı elbette aklıma koymuş değildim ama böyle oldu. 200-250 kişilik çocuk topluluğu, beş-altı öğretmen ve diğer çalışanlarıyla bir aile yaşamı sürdüğümüz bu kurumda, gece ve gündüzümüzün birlikte geçtiği, o çocuk-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yakacık Yetiştirme Yurdu Müdürü Mücahit Türkoğlu (Arşiv: P. Türkoğlu).

Yakacık Yetiştirme Yurdu'nun ilk öğretmenleri (Arşiv: P. Türkoğlu).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

adamlar bize üniversite öğrenimi kadar önemli bir eğitim birikimi kazandırdı. Kuşkusuz, asıl önemli olan çocukların kazanımları ve valinin hayallerinin ne düzeyde gerçekleşeceğiydi.

Yeni gelen öğretmen

1952-1953 öğretim yılı bitiminde başlamıştım görevime. Yurdun dış kapısından girdiğimde, kızlı erkekli çocukların bir bölümü ön bahçede genç öğretmenleriyle sportif oyunlara dalmışlar, bir bölümü bağ tarafında kovalamaca oynuyorlardı. Beni gören küçüklerden birkaçı toplarını atıp, "Yeni gelen öğretmen," diye koşup elimden eteğimden tutmaya başladılar. "Ben öğretmen değilim ambar memuruyum," dedimse de onlar, dün Milli Eğitim Müdürlüğü'nde gördüğüm yurt müdürüne, "Yeni öğretmen geldi öğretmenim," diye seslenip beni oraya yönelttiler. Çocuklar müdüre de öğretmenim diyorlardı.

Müdür Bey, birkaç basamak yukarıdaki ağacın altında iki öğretmenle oturuyordu. Yanlarına varınca beni onlara tanıttı. Yaşlıca ve beyaz saçlı olan, "Biz yeni gelen öğretmenle tanışıyoruz," diye gülümsedi ve içtenlikle karşıladı beni. Gerçekten de tanışıyorduk, o, Arifiye Köy Enstitüsü öğretmeniyken Hasanoğlan'a gelip, bizim psikoloji dersimizin uygulama alanı olan Fröbel* Bahçesi'nin tahta oyuncaklarını yapan Hikmet Öğretmen'di. Küçük çocukların oyuncaklara ilgisini gözlemek için çocuk bahçesine gittiğimizde Hikmet Öz'ün oyuncakları yaptığı atölyeye uğrar, onunla konuşurduk.

August Fröbel (1782-1852), okul öncesi eğitimin gerekliliğine inanan ünlü Alman eğitimci, filozof.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yeni gelen öğretmen Pakize Yılmaz (Türkoğlu), 1953
(Arşiv: P. Türkoğlu).

Aliye Öğretmen de Arifiye çıkışlı bir genç kızdı. Çocuklara spor yaptıran Oktay Öğretmen geldi biraz sonra. Onunla da gıyaben tanışıyorduk. Yine Hasanoğlan'dan sınıf arkadaşım, sonradan İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi olan profesör Sami Akıncı'nın kardeşiydi. Kepirtepe Köy Enstitüsü çıkışlıydı, Silivri'nin Celaliye köyünde öğretmenmiş. Buraya yaz kampı için gelmiş.

Böyle tanıdıklar arasında olmak güzeldi ama "yeni gelen" olmaktan kurtulmaya yetmiyordu. Müdür Bey beni odasına götürüp hemen göreve başlattı. Nöbetçi öğretmen Gülsüm Hanım çıkıp geldi, onunla da tanıştık. Gülsüm Hanım yurtta görevli, eşi Ahmet Bey de Hasanpaşa İlkokulu'nun müdürüydü. Onlar dışarıda ev tutmuşlardı, diğer bekâr öğretmenler yurtta birer odada kalıyorlarmış. Büyük salonun iki ucundaki kuzeye bakan büyük odalar-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Gülsüm Öğretmen bir kız öğrencinin saçını kesiyor, 1952 (Arşiv: P. Türkoğlu).

dan biri ambar kapı girişindeki depoydu. Ambarın ve deponun anahtarlarını bana hemen teslim etti.

Birlikte depoya gittik, köşedeki karyolayı göstererek, benim şimdilik burada kalacağımı, başka yer olmadığını söyledi. Odanın bir duvarı boydan boya gömme dolaptı. Yağlıboyası yeni yapılmış olduğundan kokuyordu. Bir köşede çocuklar için alınmış yeni ayakkabılar yığılıydı. Onlar da ayrı kokuyordu. Pencerelerde demir parmaklıklar ve perdeler vardı. Odayı kapatırken pencereyi açtım, koku azalsın diye.

Oturduğumuz ağacın altında yemek masaları vardı. Kamp programına göre yaz boyunca yemekler dışarıda ağaçların gölgesinde yeniyormuş. Öğlen yemeğinden sonra çocukların uyku saati başladı. Yalnız kalınca, ortalıkta her işe koşan Mümine Kadın'ı buldum. O da uyumayan büyük çocuklardan Bülent'le Mustafa'yı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

buldu. Birlikte depoya gittik. Yerlerdeki eşyanın hepsini düzgün şekilde çabucak yerleştirdik. Cinslerini, sayılarını kâğıtlara yazıp dolap kapaklarına yapıştırdık. Çocuklar arı gibi çalışıyorlardı. Köşedeki tek kapaklı dolap bana ayrıldı. Ortada masa, karyola ve iki sandalyeden başka eşya kalmamıştı. Yatağı kendisinin hazırladığını, tertemiz olduğunu söyledi Mümine. Ama yeni düzene şaşırdı. "Sen bu işleri eskiden de yapmış olmalısın öğretmenim," dedi. Mustafa'yla Bülent'in yaptığını söyledim çocuklara dönerek. Onlar gülümsediler. Ama kadıncağızın söylediği doğruydu. Aksu Köy Enstitüsü'nde öğrenciyken, yine içinde öğrenci eşyası vb. malzemeler olan çok büyük bir depoyu üç yıl düzenli olarak yönetmiştim.

Dolap kapaklarını, kapıyı pencereyi ve ahşap döşemeyi bol sabunlu suyla yeniden silince oda gerçekten tertemiz olmuş, ayakkabı ve boya kokusunun yerini sabun kokusu almıştı.

Akşam yatmaya geldiğimde pencereleri, perdeleri kapatıp kendimi yatağa attım ama uyuyamadım. Uykum kaçmışken biraz kendimi dinledim, düşüncelere daldım. Yoksa yanlış mı yapmıştım? Biz toprağın çocukları için memleketinden kopmak pek kolay değildi. Güzel yaylaları, dağları, ormanları, efsunlu yediveren iklimiyle o yıllarda Antalya bizler için vazgeçilmez bir cennetti sanki. Ama hemen kendimi toparlayıp önce sağlık diye düşündüm. İnsan sağlığı için vazgeçmeyi de bilmeliydi. Kaldı ki insan elinde olmadan nelerden vazgeçiyordu.

Yatma saati geçtiği halde çocukların tıkırtıları geliyordu. Lavabolar alt katta olduğu için tek tük inip çıkanlar vardı. Tepemdeki büyük oda kızların, önündeki büyük salon da erkeklerin yatakhanesiydi.

Kızlar yatakhanesi, 1953 (Arşiv: P. Türkoğlu).

Tam uykuya dalacağım sırada birden kapımın dibinde bir tıkırtı duydum. Yataktan fırlayıp kapıyı araladığımda, yemekte eteğimden çekerek beni masasına götüren o küçük kız yüzüme bakıyordu. "Öğretmenim, yarın yemekte yine bizim masaya gelin olmaz mı?" dedi. Yanında bir abla, elinden tutmuş, onu götürmek için çekiştiriyordu. Bana, "Öğretmenim buna çok yüz vermeyin, peşinizden ayrılmaz," dedi. Onları tuvalete kaldırmıştı başka iki kızla, sonra alıp götürdü. Abla onu kolundan çekip götürürken, "İyi geceler öğretmenim," dedi. Küçükleri tuvalete götürüp getiren yeniyetme kızın anaçlığı bana Aksu Köy Enstitüsü'ndeki öğrenciliğimi, ablalığımı anımsattı. Yatağıma döndüğümde çoktan onlarla birlikteymişim ya da daha olgunlaşmışım gibi bir duyguya kapıldım. Antalya hayali kurmaktan vazgeçip bugünün söylemiyle "Her yer Antalya" duygusuyla uyudum.

Kızlar yatakhanelerinde, 1953 (Arşiv: P. Türkoğlu).

Sabahleyin erkenden ve zinde olarak uyandım. Böyle uyanmak, Yakacık'ın özelliklerinden biriydi. Hemen giyindim, saçlarımı tarayıp dışarı çıktım. İn cin top oynuyordu. Yaz güneşi henüz çevreyi ısıtmamıştı. Köşkün alanı o kadar güzel ve iç açıcıydı ki... Kimse yokken bahçeyi baştan başa dolaştım. Köşkün arkasındaki eski küçük yapı mutfak ve çamaşırlıktı. Bir iki basamak yukarısında bulunan yeni bina bitmişti, içi ve çevresi temizlenecekti. Müdür Bey bana oradan bir oda vereceğini söylemişti.

Ben dolaşırken Mümine Kadın çıkageldi. Evi yakınmış. Akşam geç gider, sabah erken gelirmiş. "Günaydın öğretmenim, uyuyamadın mı?" dedi. İyi uyuduğumu ama erken uyandığımı, havanın çok güzel olduğunu söyledim. "Yakacık böyle güzeldir, bizim yurt güzeldir," dedi. Kendisi Yakacıklıymış. Sanatoryum yolundaki Hasanpaşa Köşkü'nde büyümüş. Sonra evlenip çoluk çocuk sahibi olmuş.

"Ben de Abbas Halim Paşa Köşkü'nde büyüyeceğim Mümine Hanım," dememe kahkahalarla güldü. "Çok şakacısın öğretmenim," dedi. Uyandırma zilini çaldı, sonra birlikte yatakhaneye çıktık. Çocuklar, "Yeni öğretmen geldi," diyerek ayaklandılar.

Yakacık güzellemesi

O yıllarda Yakacık dillere destandı gerçekten. Gecesi gündüzü, ayları mevsimleri ayrı güzeldi. Sanatoryumda kaldığım günlerde ilgili yazılar romanlar okumuş, nice öyküler dinlemiştim. Ünlü Çınaraltı'nı, Ayazma'sını, Aydos Dağı'nı, Koru'sunu, Şekersuyu'nu daha yurda gelmeden öğrenmiştim. Ayazma yolu üstündeki, altındaki meyve bahçeli, erguvanlı eski köşkleri ya da yeni modern villaları, bağları bahçeleri görmüştüm.

Ambar ve depo memuru olduğum için öğretmenlik işlerine pek karışmıyordum ama yine de günlük programa göre davranıp, sabah akşam ben de zille yatıp kalkıyordum. O akşam odamda geç saatlere kadar 5. Eğitim Şurası kitabını okurken neredeyse sabahı etmişim. Bu yüzden uyandırma kampanasını duymamışım. Ne var ki bir koronun söylediği derinden gelen güzel bir şarkı rüyama karışarak beni uyandırdı. Kamp programına göre, spor ve müzik öğretmenleri çocukları her sabah bahçede toplayıp çeşitli etkinliklere yöneltiyorlardı. Odama kadar gelen onların şarkısıydı. Sabah sabah uzaktan gelen bu koroyla uyanırken, perdenin arkasında pencereme tırmanan çırpı gibi iki bacağın gölgesini görünce birden bağırdım: "Karabacak, düşeceksin, in oradan!" O da bana, "Öğretmenim, kalk zili çaldı," dedi. Onlar benim uyandırıcılarımdı. Yeni gelen öğretmeni, yani beni görmeyince aramaya çıkmışlardı.

Yerdeki arkadaşı pencereye tırmanan çocuğa güldü, "Öğretmen sana karabacak diyor duymadın mı?" dedi. Perdenin ucunu kaldırınca çırpı bacaklı küçükle göz göze gelip gülüştük. Parmaklıklardan aşağı inerken aşağıdaki oğlana bağırarak, "Oğlum, öğretmen sevdiği için böyle söylüyor," dedi. Koronun odama kadar gelen sesine onlar da katıldılar. Sabah serinliğinde en içten duygularla söylüyorlardı:

Yakacık ne hoş bakın
Dağları deresi var,
Cana bu kadar yakın
Söyleyin neresi var?

Bu güzelliği kaçırmamak için hızla giyinip çıktım bahçeye. Tüm çocuklar bir ağızdan söylüyordu. Benimle olan iki küçük de koşarak yerlerini aldı.

Bu şarkının sözleri aslında romantik dönemde yazılıp bestelenmiş "Köyümüz ne hoş bakın" diye başlayan bir okul şarkısıydı. Köy enstitülerinde okurken bunu çok tartışmıştık. Köylerin görkemli dağları, çağlaya çağlaya akan dereleri vardı evet, ama dayanılması zor koşulları, sert ekonomik ve sosyal gerçekleri de vardı. O yüzden bu şarkıyı köylere yakıştırmazdık. Ama her köye göre değilse de bir İstanbul köyü olan Yakacık için söylenip düzenlenmiş gibiydi. Yakacık gerçekten hoştu, güzeldi. Dağıyla taşıyla, bağıyla bahçesiyle, doğurgan ve sağlam iklimiyle cana can katardı o yıllarda. Çok şirin, harika bir beldeydi. Yazın sıcağından kaçan, serinlemek isteyen İstanbullular, o özgün iklimin havasını almak için oraya akardı. Baharda, doğanın patlamasını ve doğurganlığını, güzde mevsimin güzel hüznünü görmek ve kışın karını yaşamak için oraya koşulurdu.

Komşumuz ünlü Doktor Kenan Bey, deniz ve dağ havasının kesişmesiyle oluşan bu iklimin dünyanın sadece birkaç yerinde olduğunu söylerdi. Onun için bu iklim hastalara iyi geliyormuş. Başka ülkelerde olsa böyle bir iklim, koruma altına alınırmış. Yakacık'ın yerlileri de gerçekten yüzlerinden sağlık ve iyilik akan insanlardı. Temiz bir yerleşim birimi, insanları kentlileşmiş bir köydü.

Bugün E-5 denilen, o zamanın Ankara yolu, o yıllarda henüz yapılmaya başlanmamıştı. Yakacık'tan Kartal'a doğru yemyeşil zeytinlikler, üzüm bağları uzanırdı. Sanatoryumun uçsuz bucaksız bir ormanı vardı sanki. Bu ormanın yanında eski Büyükelçi Enis Akaygen'in kendi korusu içindeki evi ve nadide meyve ağaçları yörenin, doğanın güzelliğine güzellik katıyordu.

Yurdun bahçesi de o yıllarda aşağı yukarı öyle olduğu için, çocuklar sokağa çıktıklarında, geziye gittiklerinde komşuların bahçelerine zarar vermemeyi ya da kendilerine laf getirmemeyi öğrenmişlerdi. Müdür Bey onlara bunu her fırsatta anımsatıyordu.

Ama sahibi içinde olmayan eski yazlık köşklerin yahut sahibi uzakta olan yeni villaların uzaktan cennet gibi görünen bahçelerindeki eriklere, meyvelere kimileri dayanamaz, tadına bakmak için kaçar giderlerdi.

Yakacık'ın hoşluğu, güzelliği böylesine gerçekti. Çocuklar kestane ağacının altındaki kahvaltı masalarına oturduklarında dudaklarında hâlâ o şarkı vardı:

"Yakacık ne hoş bakın..."

Bizim ev, büyük ev

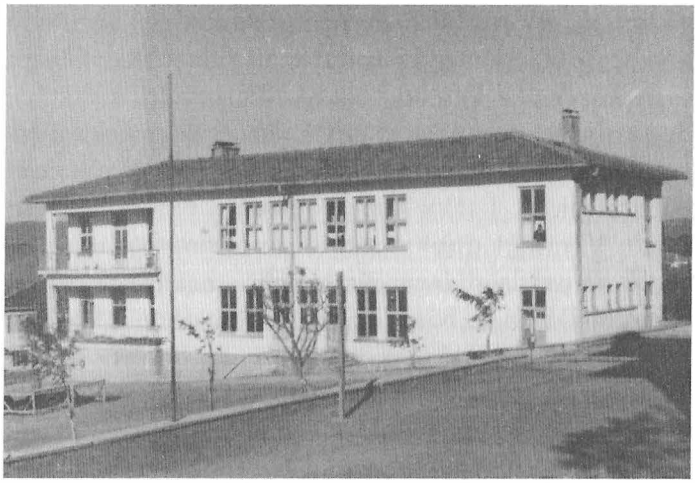
İlkokul üçüncü sınıf öğretmeninin verdiği "Evimiz" ödevine bizim çocuklardan biri, böyle başlık atmış. Öğretmeni kahkahalarla gülüyor, çocuğun yazdıklarında daha da

gülünecek şeyler olduğunu söylüyordu. Oysa öğrenciye göre söylediklerinin gülünecek bir yanı olmadığı gibi hepsi doğruydu. Ev insanın yaşadığı yer, mekân, konut olduğuna göre, yurt onların eviydi. Biz de buranın onların evi olduğunu söylüyorduk. Gerçekten de hem büyük, hem güzel bir yerdi. Üstüne üstlük öğretmen sınıfta, herkesin içinde "Orası ev değil yavrum," diye uzattıkça uzatmış, çocuk da ısrarla, "Hayır öğretmenim orası büyük bir ev, hem güzel, hem de beyaz kocaman aynası var," diye karşılık vermiş.

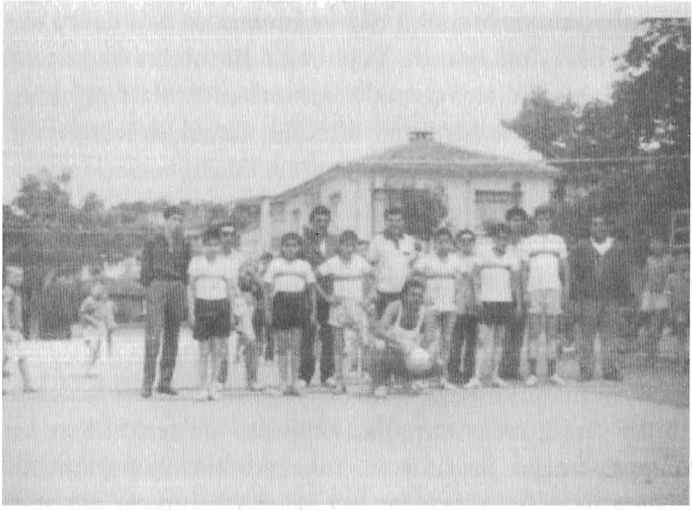
Yakacık Yetiştirme Yurdu, gerek yerleşkesi, gerekse içindeki çocuk topluluğunun yaşamıyla, sıkıcı bir yurda ya da okula hiç benzemiyordu. Gerçekten de büyük ve güzel bir ev demek daha yerindeydi orayı anlatmak için.

O güzel bahçe çok da yüksek olmayan, sağlam bir dış duvarla çevriliydi; kimi müstakil evler gibi. Bahçenin Kartal yönünde bulunan eski bağındaki nadide üzüm kütükleri hâlâ doğurgandı. Yaşlı bağın bir bölümü oyuncak bahçesi, bir bölümü çocuklar için sebze tarhları yapılmış, bir bölümü yine yemyeşil duruyor, üzüm de veriyordu. Çocuklar mevsiminde bu üzümlerin başını beklerlerdi nasıl büyüyüp renklendiğini görmek için.

Bu bölümün yol tarafındaki ucuna, sonradan yemekhane, mutfak, çamaşırlık, hamam; üst katına da iki grup evi yapılmıştı. Anımsadığım kadarıyla, kurnalarından Aydos içme suyu akan bu aydınlık, baştan aşağı mermer kaplı hamam sanki çocukların ve bizim sadece bedenlerimizi değil, ruhumuzu da, zihnimizi de temizleyen bir duygu yaratırdı üzerimizde. Yakacıklı kimi komşular bile gizlice bizim hamamda bir kez olsun yıkanmaya can atarlardı. O yıllarda ülkemizin kentlerinde böyle bir hamam kültürü vardı.

Yemekhane, mutfak, banyo, çamaşırhane alt katta ve üst katta 1. ve 5. grup odaları (Arşiv: P. Türkoğlu).

Voleybol oynayan çocuklar ve Turan Öğretmen (Arşiv: P. Türkoğlu).

Bahçenin ikinci basamağı, kapı girişinden başlayıp duvarın öbür ucuna kadar uzanan bir alandı. Girişin sağında, önüne çam fidanları dikili yeni inşa edilen binaya giden yolun iki yanına da çiçekler dikilmişti. Voleybol sahası buradaydı. Duvarın alt tarafı oyuncak bahçesiydi.

Köşk, giriş kapısına göre bu uzantının öbür ucunda, basamakların üstünde Adalar'a bakan gerçekten güzel bir konuttu. Giriş kapısı yandaydı. Üst kata iki yanlı merdivenlerden çıkılırdı. Çocuklar, bu boşluktaki genişçe alanda, renkli camlar içinde bağdaş kurup kaçamak cicoz oynamayı çok severlerdi. Köşkün üst katındaki büyük salon çocuklar için yatakhane olarak düzenlenmişti. Büyük aynanın sağındaki çıkıntı 1. grubun, solundaki 2. grubun yatakhanesiydi. Öndeki pencereli balkon misafirhane olarak düzenlenmişti ve kargılıklı divanlar ve renkli perdeler vardı. Adalar'a bakan bu büyük salon vaktiyle ailenin kabul salonu olmalıydı. Arka bölümünde, banyo, lavabo ve iki oda (prensesin yatak odası) müdür lojmanı, diğer büyük oda ise revirdi. Altta girişte yan yana grup odaları, müdür odası, yanında kapısı dışarı açılan iki odadan biri eğitim uzmanı Cavat Yücel'in rehberlik odası, diğeri muhasebeci odasıydı. Ama her yer ev gibi döşendiği için odaların üstünde tabela yoktu. Ambar ve depo bodrum kata taşınmıştı. Kalorifer dairesi ve personel odaları vardı.

Köşkün arkasında eski çamaşırlık ve mutfak vardı. Orası yeni üniteler yapılıncaya kadar kullanıldı. Köşkün anayola bakan girişinin biraz önünde büyük bir atkestanesi ağacı vardı. Çocuklar yaz aylarında yemeklerini ağacın altında yerlerdi. Yine üç dört basamakla çıkılan arka bahçenin köşesine kırk kişilik yeni bir grup evi yapılmıştı.

Yurt Müdürü Mücahit Türkoğlu muhasebeci Ergun Bey'le birlikte (Arşiv: P. Türkoğlu).

Kız öğrenciler yemek hazırlığında, 1952 (Arşiv: P. Türkoğlu).

Önü voleybol, basketbol, kimi zaman da özenen büyük çocuklar için futbol sahası olarak kullanılıyordu.

Buranın yine beş-altı basamak yukarısında yurda ait olmasına rağmen, üzerinde yatır bulunduğu gerekçesiyle vakfa devredilen üçgen şeklinde bir alan vardı, söz konusu alanda göçmen bir aile ikamet ediyordu; evin kadını, bu parselin yurdun kapsamına alınmaması için çocuklara çeşitli hortlak öyküleri anlatarak onları korkutur, bazen o tarafa yaklaştırmazdı.

Ağaç kültürü

Uzun yıllar kaldığım Yakacık Yetiştirme Yurdu'nun tüm ayrıntılarıyla belleğimde kalan yerlerinden biri köşkün hemen yanında bulunan atkestanesi ağacının altıdır. Yazılarımda sık sık yer alacağı için orayı öncelikle anlatmalıyım. Anılarımın arasında başta gelmesinin nedeni oranın çok işlevsel bir alan olmasıydı.

Yurda çok konuk gelirdi. En ağır yerli yabancı konukları yazın, güzün orada karşılar, orada ağırlardık. Adalar'a karşı bu mekân konukların da çok hoşuna gider, kalkmak istemezlerdi. Sadece konuklar değil, kültürel etkinlikler, tiyatro müzik çalışmaları da orada yapılır, çocuklar orada oynayabilirlerdi. Yanına sonradan bir resim atölyesi yapılmıştı.

Bizim iklimimizde, kültürümüzde ağaç altlarının oturma yeri olarak kullanması o yıllarda çok yaygındı. Öyle ulu ağaçlar da çoktu o yıllarda İstanbul'da. Örneğin, Yakacık köyüne çıkınca ortada ulu bir çınarın altında oturanları görürdünüz. Burası ünlü Çınaraltı Gazinosu ya da kahvesiydi. Çevredeki dükkânlar Çınaraltı'nın bekçileri gibiydi. Yazın, kışın, sabah akşam bu mekân hiç boş kal-

Ayazma yolu (Arşiv: P. Türkoğlu).

mazdı. Özellikle hafta tatillerinde insanlar, Yakacık havası almak, Ayazma'yı gezmek, kâğıt kebabı yemek için uzak yollardan, İstanbul'dan, Rumeli tarafından bile akın akın gelirlerdi. Kimi zaman konserler düzenlenirdi. Yukarıda Ayazma'da da vardı böyle ulu iki üç çınar.

Bizim atkestanesi ağacı da elbette Abbas Paşa döneminden kalma tarihi bir ağaçtı. Kapı girişinden uzakça, yerden beş altı basamak yüksek, yemekhanenin karşısında, köşkün yanı başında, yurdun tam ortasında güzel bir yerdeydi.

Müdür Bey gelenleri çoğunlukla orada ağırlardı. Kaldığımız lojmanlar küçük olduğu için kimi zaman konuklarımızı orada kabul ederdik. Asıl konukları yurda gelen yerli yabancı ünlü kişiler olurdu.

O yıllarda yetiştirme yurtları çok önemli kurumlardı. Daha önce değindiğim gibi dönemin hükümetinin yüzünü güldürecek bir alandı burası. Özellikle İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay yurt konusuna büyük önem veriyordu; yerli yabancı ilgili konukları tutup getirir, bu konuda

yapılanları ayrıntılı biçimde anlatırdı. İstanbul'un sonraki valileri, Milli Eğitim müdürleri, Bakanlık mensupları, biri gelir biri gider, bir daha gelirlerdi. Kimilerinin o ağacın altında oturup sohbet etmeye, çocukları bahçede oynarken seyretmeye, Adalar'a karşı otururken dinlenmeye doyamadıkları için tekrar geldiklerini düşünürdük.

Bizler de, öğretmenler odası olmadığından birbirimizle konuşup tartışmak, sorunlar üzerinde kafa yormak için çoğunlukla ağacın altında buluşurduk.

Çocuklar da kapıda bir konuk gördüler mi hemen ağacın altına buyur ederler, bize haber verirlerdi. İlk geldiğim gün beni de karşılamışlar, ağacın altında öğretmenlerle oturan müdürün yanına götürmüşlerdi.

Köşkün sahiplerinden Zeynep Hanım (Hatice Hanım ve Abbas Halim Paşa'nın küçük kızları), bizim çocukların sünnet düğününe geldiğinde "Şurada biraz oturabilir miyim?" diyerek ilişmişti sandalyeye. Bir akşamüstüydü. Uzaklara, Adalar'a bakmıştı uzun uzun. Sonra gözleri köşkün pencerelerine kaymıştı. Çocuklar için getirdiği armağanları bırakıp sessizce ayrılmıştı. Geldiğini kimsenin öğrenmesini istememişti. Müdür Bey ona annelerinin yatak odasının müdür lojmanı olduğunu, kızların yatak odalarının revir haline getirildiğini söylediğinde dalıp gitmişti buruk bir gülümsemeyle.

Çetin Altan'ın *Çemberler* ve Edmunt Morris'in *Tahta Çanaklar* oyunlarının ve birçok etkinliğin yapıldığı yerdi kestane ağacının altı.

Dolmuşçuluk oyunu

Yurdun bahçesinin dört bir yanı çocuklar için bulunmaz bir oyun alanıydı. Kimi küçük çocuklar bağın bulunduğu

yerde ince dal parçalarıyla toprağı kazarak böcek ararlar ya da kelebek yakalamaya çalışırlardı uzun süre. Kimilerinin yukarıdaki bahçede inşaat artıklarıyla tahta evcikler yapmakla uğraştıklarını görürdünüz.

Ama en çok oynadıkları yer köşkün önündeki geniş alandı. Bir voleybol sahası vardı. Alt basamakta da parklarda olduğu gibi çeşitli oyun araçları bulunurdu.

Ama özellikle büyük çocuklar yalnız başına kaldıklarında en çok futbol ve dolmuşçuluk oynarlardı. Hatta ikisini bir arada oynarlarken, çoğunlukla oyunlar birbirine karışırdı.

O yıllarda futbol kemik gelişimine engel olduğu gerekçesiyle ilk ve ortaöğretim çocuklarına yasaklanmıştı. Çocuklar bu yüzden futbolu çoğunlukla öğretmenlerin ortalıkta görünmediği saatlerde oynarlardı. Bu oyuna daldıklarında her biri Lefter, Didi, Baba Recep, Metin Oktay gibi ünlü futbolcularla özdeşleştirilir, kimilerine bu adlar takılırdı.

Yeni geldiğim günlerdi. Bir gün ağacın altında oturmuş, bahçede futbol oynayan çocukları izliyordum. Bir tarafta da başka bir grup dolmuşçuluk oynuyordu, "Haydi gidiyor, Dolmabahçe Beyazıt, Beşiktaş!" diye bağırıp duruyorlardı. Böyle bir oyunu ilk kez görüyordum. Küçük çocuklar dolmuşa biner gibi kuyruk oluyor; birkaç büyük onları sırtlarına alarak taşıyordu, dolmuşa bindirilmiş gibi. Bunu Aliye Öğretmen'e sorduğumda, "Ayol, onlar İstanbul çocuğu. Böyle oyunlar icat ediyorlar işte," demişti.

Çocukların yine böyle dolmuşçuluk ve futbol oynadıkları bir gün ağacın altında oturup onları izledim. Büyük çocuklar tam futbol oynarlarken, başka gruptan biri, "Haydi, gidiyor Dolmabahçe!" diye bağırınca topu bırakıp küçükleri sırtlayıp koşmaya başlamışlardı. Buna

şaşırmıştım. Oyunlar birbirine karışıyordu. Onların dolmuşçuluk oyununu izlerken ben de bu arada İstanbul'un semtlerini öğrenmiş oluyordum.

O gün çocukları izlerken yanıma Kemal Ateş geldi. O da benimle izlerken çocuklar birden, "Beyazıt, Karaköy!" diye bağırarak topu hemen bırakıp dolmuşçuluğa koştular. Ateş'e, "Bu nasıl oyun?" diye sordum. "Ama kimseye söylemeyin," dedikten sonra anlattı. Futbol yasak ya, oynarken bir öğretmen görünce toplarını alıyorlarmış. Öğretmenlerin her birine bir semt adı takmışlar. O öğretmeni görünce geldiğini futbol oynayanlara haber vermek için o semt adını söylüyorlar, onlar da topu saklayıp dolmuşçuluğa başlıyorlarmış.

Gülsüm Öğretmen biraz toplucaydı, ona Dolmabahçe; Müdür Bey'e Karaköy, Aliye Öğretmen Beykozlu olduğu için ona Beykoz, Hikmet Bey beyaz saçlı olduğu için ona da Beyazıt diyorlarmış. Kulağıma eğildi. "Ama öğretmenim, çocukları dövdüğü için kimileri ona 'Beyaz it' diyor ama ben demiyorum," dedi. "Benim de var mı adım?" dedim. "Yeni geldiğiniz için yok," dedi.

İlk göz ağrım Çilli Ali

Yeni geldiğim için öğretmenlerin çalışmalarına dikkat kesiliyor, neler yapılabileceğini düşünüyordum. Ama karışmıyordum. O sabah, genç kamp öğretmeni bahçede çevresine toplanan çocuklara günün programını anlatıyor, ben de yaklaşmış onları dinliyordum. Öğretmen, birden öğrencilerden birine döndü: "Hey sen!.. Çilli misin nesin, ağzındaki sakızı çıkar," dedi.

Adı geçen çocuk, zayıf, uzun boylu, sarı dik saçlı, dişleri de sarı, yeşil gözlü, yüzü gerçekten çilli biriydi. Sakız

çiğnerken sanki iyice çilleniyor, hatta çirkinleşiyordu. Ağzındaki sakızla umursamadan bakıyordu öğretmene. O, öfkeyle yineledi: "Sana söylüyorum Çilli, çıkar sakızı ağzından." Ve esaslı bir tokat attı yüzüne. Çocuk, "Bana vurmaya hakkın yok!" diye karşı çıktı öğretmene. Gruptan ayrılıp homurdanarak aşağıya, bağın içine doğru hızla yürüdü. Öğretmen "Dön!" diye bağırdıkça çocuk arkasına dönüp öfkeyle, "Kaçacağım!" diye söyleniyor, bir yandan yoluna devam ediyordu.

"Kaçacağım" dediğini duyunca onu engellemek için koşar adımlarla ona doğru yürüdüm. Giderken çocukların birinden adını öğrenmiştim. "Ali Çıkla ama biz ona Çilli diyoruz, kızmaz," demişti. Öğretmenlere karşı hep böyle davrandığını söylemişti. Yanına varır varmaz, "Ali, dön, konuşalım seninle," dedim. "Ne konuşacağız dönmem," dedi. Benim de öbür öğretmenlerden farklı olmayacağımı ekledi.

Çetin Çocuklar adlı çeviri bir kitap vardı, çocuğa kızmadan önce anlamaya çalışın diyordu bir yerinde. "Ali, ben daha yeni geldim, beni tanımıyorsun bile, şurada oturup konuşabiliriz," dedim. Büyük tefek (asma) köklerinden birinin gölgesine oturup, "Lütfen gel," diye ona yer açtım. Gelmek için bana yöneldi ama "Kulağımdan tutup Oktay'a götüreceksin değil mi?" demeden de edemedi. Bu kez ona kızdım, "Sen beni ne sanıyorsun, onun davranışlarını onaylamıyorum," dedim öfkeyle. "İnanayım mı?" diye yaklaştı yanıma. "Siz öğretmen değilsiniz ambara bakıyorsunuz, bana karışmayın," dedi. Ona durumumu anlattım: "Ben aslında öğretmenim. Hastalık nedeniyle İstanbul'a geldim. İyileşince beni buraya vali atadı ama Bakanlıktan emrim gelinceye kadar bu görevi verdiler." "Torpil yani," dedi. İstanbul çocukları, Gazipaşa İlkoku-

lu'ndaki öğrencilerime hiç benzemiyorlardı. Önemli bir hastalık geçirdiğimi ve hastaneden yeni çıktığımı söyleyince, "Siz mi, hastane mi?" dedi. Birden ilgilenmişti. Birçokları gibi o da görünüşüme bakarak benim hastalıkla, hastaneyle bir işim olduğuna inanamamıştı. Bu arada yanıma uslu uslu gelip oturdu. Ondan hiç söz etmeden nasıl hasta olduğumu, son olarak Yakacık Sanatoryumu'nda bir süre yattıktan sonra, havası güzel olduğu, özellikle çocuklarla uğraşmayı sevdiğim için tayinimi buraya istediğimi anlattım masal gibi. Şimdi iyi olduğumu ama yine de kendime dikkat etmem gerektiğini söyledim.

"Hastalandığınıza inandım ama çok iyisiniz. Annem de hastanede yatmıştı ama iyileşemedi," dedi. Birden değişti Ali, sanki yüzünün çilli görüntüsü kaybolmuş, yeşil gözleri ortaya çıkmıştı, sonra başını öne eğdi. Annesinden söz ettiğine pişman olmuş gibi sözü hemen değiştirmişti. "Öğretmenim kaçacağımı Müdür Bey'e söylemeyin, ona söz vermiştim çünkü," dedi. Niçin ve nereye kaçacağını sorduğumda, "Nereye olacak, sokağa," dedi. "Kardeşim olmasa kaçmak hep aklımda," diye ekledi. Bilmiyordum. "Üçüncü sınıftaki Aydın Çıkla benim kardeşim, uslu bir çocuktur, bu yüzden kaçamayacağım merak etme," dedi peşimi bırak dercesine.

Bir gün onu Tommiks okurken gördüm. Yaşına rağmen dördüncü sınıftaydı. "Ali, okumayı seviyor musun?" deyince, her zaman yaptığı gibi "Ben mi?" diye güldü. "Evet, sen," deyince "Cık," yaptı. Kendisine gösterdiğim yakınlığa inanamıyor ama o da benimle ilgileniyor, beni dikkatle inceliyordu. Bir gün eline bir kitap tutuşturup, boş zamanlarında okumasını söyledim. Daha okullar açılmamıştı. Yine, "Ben mi?" deyince "Evet, sen!" dedim sertçe. "Okuyamam ki," dedi. "Belki okuyabilirsin al," deyince almak zorunda kaldı.

Arkadaşları arasında sevilen biriydi. Ona, Çilli, Çilli Ali ya da soyadından dolayı Çıkla Ali diyorlardı. Ama öğretmenler kurulunun başkişisiydi sanki. Bana onu şımartmışım gibi bakıyorlardı. Günler geçtikçe, tam olmasa da bana inanmaya başladığını hissediyordum. Atama emrimin geldiği, öğretmenlik görevime başladığım günlerdi. Diğer çocuklarla da ilgilendiğimi gördükçe, kendisini kasıtlı olarak izlemediğimi anlamıştı.

Bir gün kardeşi Aydın'la onun bahçedeki bankta biri sağında, biri solunda olmak üzere bir adamla oturduklarını gördüm. Yanlarından geçerken Ali ayağa kalkıp, "Babam geldi öğretmenim," diye tanıttı. Bana ilk kez içtenlikle öğretmenim dediğini ve inanarak hitap ettiğini sanıyorum. Sanki yaşı ilerlemiş babaya acıyormuşçasına ağırbaşlı ve saygılı bir şekilde davranıyordu. "Hoş geldiniz amca," dedim babaya. Yoksul, çok çileler çekmiş, kentte yaşayan bir köylüydü baba. Güngörmüş bir yanı da vardı. Onu görüp tanıyan biri Çilli gibi bir oğlu olduğuna şaşar kalırdı.

Orada ayaküstü konuşurken yemek zili çaldı. Çocuklara babalarını da yemeğe götürmelerini söyledim ama istemedi. İki kardeş yemeğe gidince yanına oturup konuştuk babayla. Pek çok üzücü olay anlattı bana. Adam Sivas'ın köylerinden birinden genç yaşta İstanbul'a gelip bahçıvan olmuştu. Geçinip giderken, eşi birden ölünce, kendisi de kalp hastası olduğundan iki çocuğu Darülaceze'ye vermek zorunda kalmış. Yurtlar açılınca Mevlanakapı'ya, oradan da Yakacık'a gönderilmiş çocuklar. Ali zor bir çocukmuş. Annesinin ölümü onu derinden sarsmış. Aydın ne kadar sakinse, Ali o kadar hırçınmış. Babayı zor razı ederek yemekhaneye götürdüm, konuşmamızı masada sürdürdük.

Ali uzaktan bakıp babasıyla yemek yememden çok mutlu olmuştu.

Ali Çıkla'yı çok ciddiye alır, hiçbir kötü huyu yokmuş gibi davranırdım. Kimi zaman buna kendisi bile şaşırıyordu. Güzel kitaplar tutuşturuyordum eline, okuyup okumadığını kontrol etmiyordum. Dahası kendisine boyunu aşan sorumluluklar yükleyerek de şaşırtıyordum onu. İster istemez yerine getiriyordu.

Çok sonralarıydı. Bir gün gerçekten şaşırtıcı bir iş yükledim Ali'ye. Yiyeceklerin bir bölümünü Kartal'dan ve Yakacık'tan pazarlık yöntemiyle alıyorduk. Öğretmenlerin çoğu muayene komisyonunda görevliydi. Getirilen malları kimi zaman muayene komisyonu olarak beğenmez geri gönderir, yerine daha iyisini isterdik. Gene böyle bir günde Kartal'dan Naci Kazan'dan gelen bir küfe zeytin kötü çıkmış, aşçıbaşı iade edilmesini istemişti. Ama haber vermemize karşın gelip almıyorlardı. Nöbetçi olduğum gün aşçı beni zorlayınca Ali'yi çağırıp konuyu anlattım. Yakacık'tan bir taksi bulup zeytin küfesini Kartal'a Naci Kazan'a götürüp değiştirmesini, yeni vereceği zeytini iyice muayene etmesini yoksa yine iade edileceğini, taksi parasını Naci Kazan'ın ödeyeceğini söyledim. Ali, ilk kez "Ben mi?" diye şaşırmamış, sanki birkaç yaş büyümüş gibi. "Anladım öğretmenim, yanıma birini alabilir miyim?" diye sormuş, "Olabilir," deyince hemen taksiye koşmuştu. Mustafa Ateş'i de bulmuş, küfeyi arabaya yükleyip gitmişlerdi.

Bir süre sonra Naci Kazan'ın arabasıyla girdiler yurdun kapısından. En iyisinden bir küfe zeytini teslim ettiler.

Bu arada Ali beşinci sınıfa geçmiş, hayli değişmişti. Okuldaki öğretmenlerle kimi sorunlar yaşasa da öğrenci sorumluluğu içinde hareket ediyor, yerli yersiz hırçınlıklar

yapmıyordu eskisi kadar. Hatta biraz babasına benzemeye başlamıştı. Onu diğer öğretmenler de seviyordu.

Kitap okuma alışkanlığı edinmişti örneğin. Dediğine göre Kemalettin Tuğcu'nun kitaplarını okurken edinmiş bu alışkanlığı. Benim verdiğim *Kodin* gibi kitaplar başta onu zorlamıştı. Sanıyorum küçük ve sıkışık yazıları onu sıkmış ama biraz okuyunca da elinden bırakamamış, hatta okuldaki öğretmen matematik dersinde *Kodin*'i okurken yakalamış onu. "Aman ne okursan oku, yeter ki sus!" demiş. Çocuklar böyle anlatmışlardı.

Çocuklar beşinci sınıfı bitirince, bir bölümü yatılı okul sınavlarını kazanıp oralara giderlerdi. Bazılarını aileleri yanlarına alırdı. Kalanlar da Mevlanakapı'daki iş yurduna giderler, orada işyerlerine devam ederlerdi. Onları devlet 18 yaşına kadar bu yolla meslek sahibi etmek ya da orta ve lise öğretimine göndermek zorundaydı. Ali de iş yurduna gidenler arasındaydı. Onlar başka bir yurda gittikleri için bizimle ilişkileri kesilirdi. Ama yatılı okullara gidenler, eğer ailelerine gitmezlerse tatillerde bize gelirlerdi. Ali de o yıl arkadaşlarıyla Mevlanakapı Yurdu'na gitmişti, bir ayakkabıcının yanına çırak olarak verildiğini duymuştum.

Maarif Vekili Hasan Âli Bey

Haydarpaşa Numune Hastanesi'ne muayeneye götüreceğim çocukla birlikte, bir gün sabah erkenden otobüs durağına koşmuştuk. Ama Man'a yetişemeyince halk otobüsünü bekledik. O yıllarda Yakacık'tan Kadıköy'e bu ikisinden başka taşıt yoktu sanıyorum. Onlar da aralıklı gider gelirlerdi. E-5 karayolu henüz açılmamıştı, hatta başlamamıştı bile. Yakacık'tan Kartal'a giden yolun sağı

solu –şimdiki Ankara yoluna kadar– bağ bahçeydi. Man otobüsü doğrudan Kartal'a iner, halk otobüsü yolcu toplamak için Soğanlık köyünden dolaşırdı. Çevreyi pek tanımıyordum. O yıllarda Kartal-Kadıköy arası Bostancı'ya kadar sanki kırlıktı.

Otobüs Kartal'la Maltepe arasında kırlık bir yerde durdu. Tekel'in oralar olabilirdi. Şoför hemen inip üstünü başını düzeltti, ceketini ilikleyip biraz uzaktaki bir beye koştu. Bir şeyler söyledi. Bey de ona bir şey söyledi yolun karşı tarafını göstererek, sırtını okşadı. Şoför saygıyla selam verip hızla geri döndü, hiç vakit kaybetmeden arabayı sürdü. Adamı otobüse davet ettiği, onun da başkasını beklediği anlaşılıyordu. Şoför onunla konuşurken, yazlık ceketli, yazlık şapkalı o kişiye bir süre baktım; sanki tanıyormuşum gibi gelmişti bana. Şoför önünü iliklediğine göre önemli bir kişiydi. Hatta görünüşü de öyleydi.

Şoför o beyin yanına koşup yolcuları beklettiği için homurdananlar, dönüşünde şoförün yüzündeki saygı ve sevgi belirtilerini görünce ses çıkarmamışlardı. Yalnız genç bir adam, "Yahu Ali Abi, kim bu yanına giderken önünü iliklediğin adam, askerde komutanın filan mıydı?" dedi. Şoför onun şakasına aldırmadan ve arkasına dönmeden sakin ve saygılı bir ses tonuyla, "Maarif Vekili Hasan Âli Bey," dedi. Eski vekil dememişti. Ona göre bu insan hâlâ o görkemli Maarif Vekili'ydi. Dragos'ta oturduğunu, zorda kalınca bir-iki kez otobüsüne bindiğini anlattı. Sanıyorum ben o tepeye Dragos dendiğini öğrenciyken yaptığımız bir İstanbul gezisinde Tekel tesislerini incelerken öğrenmiştim ama aynı tepe olduğunu ve Maarif Vekili'nin orada oturduğunu bilmiyordum.

Şoför anlatınca başka biri, "Hani şu köylülerin hepsini okutmak isteyen sivri akıllı," dedi yanındakilere. "Yahu,

köylü okursa çiftçi kim olacak, çoban kim olacak düşünsene bir kere," diye ekledi. Yolculardan bazıları buna benzer başka can sıkıcı şeyler söyleyip onu onayladılar.

O sırada şoförün yakınında oturan, oldukça esmer, genç ama anaç bir kadın arkaya dönüp onlara çıkıştı: "Siz şehirli misiniz sanki? Köylünün okumasından ne zarar görecek memleket! Okumuş çiftçi çoban niçin olmasın? Hem herkesi okutmak devletin görevidir. Köylü buna dahil değil diye bir kanun mu var? Susun. İnsanı çileden çıkartmayın!" dedi. Gerçekten de herkes suspus oldu ve o genç hanım önüne döndü, kendi kendine söylenerek ve onları kastederek birçok acı söz söyledi.

Sonunda yanındaki biri ona, "Sinirlenme Müdire Hanım, onlar cahil," dedi. Hanım yeniden sinirlendi. "Ben de zaten onun için kızıyorum. Kendileri için olan iyiliğe karşı çıkıyorlar, bilir bilmez konuşuyorlar," dedi. İnsan nasıl kendilerini okutup adam etmek, doktor mühendis olmalarını sağlamak isteyen değerli bir kişiye sivri akıllı diyecek kadar akılsız olabilir?" dedi öfkeyle.

Meğer o kadın Soğanlık köyü ilkokulu müdürüymüş. Arifiye Köy Enstitüsü çıkışlı bir öğretmenmiş. Otobüste Soğanlıklı çok yolcu vardı. Konuşanların öğretmeni ya da komşusuydu. Suspus olmaları bu yüzdendi belki.

Soğanlıklı müdireyle sonra tanışıp dost olduk. Sık sık yurda gelirdi. Hasan Âli Yücel için o yıllarda hep böyle tartışmalar olurdu. Kadıköy'den Dragos'a gitmek için bindiği dolmuşta öyle bir tartışmaya kendi de tanık olmuş, hatta katılmış: Dolmuşta başlamışlar Yücel'in komünistliğinden atıp tutmaya. Ona da dönüp "Değil mi?" demişler. "Evet, doğru," diye o da konuşanlara katılmış. Dolmuştan inerken de başını uzatıp "İşte o kişi benim," demiş.

Milli Eğitim Müdürü Muhittin Akdik giderken

İstanbul Milli Eğitim Müdürü Muhittin Akdik, döneminin ünlü maarifçilerinden biriydi. Çalışkan, sabırlı, gürültüsü patırtısı olmayan ağırbaşlı bir eğitim yöneticisi ve yüksek bürokrattı. İstanbul'da gerek eğitim çevrelerinde, gerekse halk arasında sevilen sayılan, güvenilen bir kişiydi.

Ne var ki Akdik'in emekli olacağı haberi birden duyulunca, buna herkes şaşırmıştı. Tüm İstanbul okullarının onun için verdiği veda toplantısına bizim yurdun müdürü de katılmış, dönüşünde anlamıştı: Onun ayrılışına tüm eğitim camiası çok üzülmüş, öğretmenlerden ağlayanlar bile olmuş.

Özel Eğitim Müdür Yardımcısı Cavit Gürcan atama işlemlerimi içeren yazıyı hazırlatıp bana verdiğinde, Müdür Bey'in beni görmek istediğini söylemişti. Saygıyla uzattım yazıyı, Atamamın kısa sürede geleceğini, bir sorunum olursa Cavit Bey'in halledeceğini söyledi. Milli Eğitim müdürü ve yardımcılarının öğretmene böylesine sahip çıkmalarının özel bir nedeni yoktu. Onların köy enstitülerinde çalışmış olmalarından ve genç bir meslektaşlarına gösterdikleri yakınlıktan başka bir şey değildi bu. Onlar Mustafa Necati'nin ülkücü öğretmenleri, Hasan Âli Yücel'in hümanist eğitim yöneticileriydi. Tek parti döneminden kalma Kuvayımilliye'nin son neferleriydi.

Müdür Bey bir gün beni Özel Eğitim Bürosu'na göndermişti. Önce kaleme gidip evrak alışverişi yaptım, sonra bilgi vermek için Cavit Bey'in yanına çıktım.

Bana, "Bakanlık atamanı yapmadan geri göndermiş ama merak etme, Muhittin Bey kızdı, yeniden yazdık," dedi. Atamamı yapacak İlköğretim Genel Müdürü Doç. Ferruh Sanır Yüksek Köy Enstitüsü'ndeki coğraf-

ya öğretmenimizdi. Kim olduğumu öğrense böyle bir şey yapmayacağını ve ikinci yazıda durumu fark edeceğini söyledim Cavit Bey'e. "Genel müdür üç-dört gün sonra buraya gelecek, ona yurtları da gezdireceğim, Yakacık'a gelince konuyu görüşürüz," dedi, buna çok sevinmiştim. Yurda beş-altı çocuk verildiğini söyleyip yer yok filan demeden onları yerleştirmesi için bizim yurt müdürüne benimle haber gönderdi. Çocuklardan birinin orada beklediğini ve onu alıp götürmemi söyledi. Dedesiyle koridorda oturan çocuğu çağırdı. "Bak öğretmenin geldi, seni götürecek," diyerek çocuğu bana teslim etti yazısıyla. "Çocuk kalemde beklesin, sen benimle gel, Muhittin Bey veda konuşması yapacak, onu dinle sonra git," dedi.

Tüm büro elemanları koridorlarda toplanmıştı. Muhittin Akdik kapısının önünde duruyordu, yardımcıları da yanındaydı. Benim gibi iş için gelenler de merdivenlere dizilmişlerdi. Muhittin Akdik, çalışma arkadaşlarına hitaben yalın sözlerle kısa bir veda konuşması yaptı. Yöneticilerden herkesin günün birinde görevinden ayrılacağını, bunun bir nöbet değişimi olduğunu söyledi. Konuşmasının bir yerini hâlâ çok iyi anımsıyorum: "Maarif idareciliği sizlerin sayesinde, aslında çok zor değil, hatta bir yanıyla da kutsal bir görev. Ama zorlukları var. Bu zorluk işin kendinden değil, ilgili olmayanların işlere karışmasından," dedi. Buna bir yere kadar dayanıldığını ama yıpratıcı olduğunu ve bunun işleri engellediğini söyledi.

Daha sonra müdür yardımcılarıyla odasına döndü, kalanlar kapı önlerinde sohbet ederek onun iyi bir yönetici olduğundan söz ettiler. Kadın personelden ağlayanlar oldu.

O yılların yüksek bürokratları, en azından çoğunluğu kendilerini mesleklerinin teknik elemanı olarak görüyorlar, hangi iktidar ya da hükümet olursa olsun işlerini en iyi şekilde yapmaya çaba gösteriyorlardı.

Osmanlı döneminden bu yana ve Cumhuriyet'in Kuvayımilliyeci eğitimcileri içinde böyle ün yapmış, bakana, başkana, valiye çok yüz vermeyen, buna karşın kendilerine çok saygı duyulan ünlü maarifçiler vardı. Çeşitli öğretmen okullarında, Gazi Eğitim'de köy enstitülerinde yönetici olmuşlardı. Halil Ziya Kalkancı, Rauf İnan vb. böyle kişilerdi. Onlar bir kuşaktı. Çoğu Osmanlı döneminin öğretmen okullarında okumuş, Cumhuriyet eğitiminin kurulup yerleşmesinde bürokrasinin köşe taşı olan ülkücel eğitimin yöneticisiydi. O gün veda konuşmasını dinlediğim İstanbul Milli Eğitim Müdürü Muhittin Akdik de onlardan biriydi. 1900 doğumlu olan Akdik, İstanbul Öğretmen Okulu çıkışlıydı. Köy öğretmenliği, köy Enstitüsü öğretmenliği, Bakanlık müfettişliği, Talim Terbiye Dairesi üyeliği, Zonguldak Milli Eğitim Müdürlüğü görevlerinden sonra İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'ne getirilmişti. Kökü Gümüşhane'nin Beşkiliseler (sonraki adı Mesatlı) köyünden olan Muhittin Akdik'in soylu kişiliğinde Anadolu'nun sağlam kültürünün ipuçları vardı.

Emekli olduktan sonra bir süre Amerika'da kültür ataşesi olarak görev yaptı.

1968'de bu dünyadan göç eden bu idealist eğitimcinin adı 1970'te Fatih'te bir okula verildi. Muhittin Akdik İlk Öğretim Okulu'nun onun adını sonsuza kadar yaşatacağını umarım.

Yurda gelince Müdür Bey'e tekmili verdim. Trakyalı Recep'i ve evraklarını teslim ettim. Kendisi Receplerin köyünde öğretmenlik yapmış, orada olup bitenleri çocuktan sordu soruşturdu. Öğrencisinin, Ümmü'nün oğlu olduğunu öğrendi.

Sanırım aradan üç-dört gün geçmişti, Özel Eğitim'den telefon geldi: Cavit Gürcan'la genel müdür yurtları dolaşmak üzere yola çıkmışlar, önce Yakacık'a geleceklermiş. Bir süre sonra geldiler. Bizim Müdür Bey ve o sırada işi olmayan öğretmenler onları karşılayıp kestane ağacının altına oturmuşlar. O sırada büroda görevli olduğum için oraya biraz geç gittim. Koşarak, belki de sevinerek, heyecanla vardım eski coğrafya öğretmenimin yanına. Onun da sevineceğini sanıyordum. Tanımaya tanıdı ama beni görür görmez öfkelendi. "Ben senin tayinini yapmadım, burada ne arıyorsun?" diye çıkıştı. Cavit Bey'e döndü, "bunu nasıl yaparsınız?" dedi. Cavit Bey ve bizim müdür ona D cetvelinden depo memuru olarak valinin emriyle atandığını söylediler. O daha çok kızdı ve bana yeniden çıkıştı: "Hani köylere gidecektiniz, ülkeyi kalkındıracaktınız hani, vatandı, milletti... Ama hepiniz kentlere koştunuz, hem de büyük kentlere, güzel sayfiyelere," dedi. Hastalık ve üç yıl meslekten ayrı kalmam beni epey değiştirmişti besbelli, ona hiç cevap vermedim. Orada bulunanlar şaşıp kalmışlardı. Öğretmenim gelecek diye sevinirken onun böyle davranması olacak şey değildi.

Gel gelelim Hikmet Öğretmen bu duruma fazla dayanamadı, sesini yükselterek sert bir ses tonuyla dedi ki:

> Siz neler diyorsunuz Ferruh Bey! O kız hastalık geçirdi, meslekten ayrılmak zorunda kaldı. Devletin enstitülü

öğretmenlere çektirdiği yetmedi mi? Onları siz yetiştirmediniz mi? Öğretmenleri olmakla öğünmediniz mi? Karda kışta Hasaoğlan'a gitmekten vazgeçmeyen sen değil miydin? Ama sağ olsunlar sizin yapmadığınızı doktorlar yapıyor, Fahrettin Kerim yapıyor. O buradan hiçbir yere gitmeyecek. Vali onu doktora için İsviçre'ye gönderiyor, hem de kendi kontenjanından.

Genel müdür ona döndü, "Kuyruk acını benden çıkarma Hikmet, onu Yunus'la halletmeliydin," dedi. Ferruh Sanır'la Hikmet Öz, öğretmen okulundan arkadaştılar. Psikoloji öğretmenimiz Yunus Bey de 1947'de Tonguç'un yerine atanan önceki genel müdürdü.

Tam bu tatsızlığın yaşandığı sırada, geçen gün alıp yurda getirdiğim Trakyalı Recep koşarak geldi. Cavit Gürcan'ı uzaktan tanımıştı. Cavit Bey çocuğu okşadı, ona, "Bak, bu amca genel müdürümüz, öğretmeninizin öğretmeni," dedi. Çocuk onun benim öğretmenim olmasına güldü, ona dönüp, "Okulda öğretmenimi dövdün mü?" dedi. Buna herkes güldü. Genel müdür ne diyeceğini şaşırdı. Ben çocuğa, "Okulda kimseyi dövmezdi ama biraz önce beni dövdü," dedim. Çocuk çok şaşırdı, "Şimdi mi, burada mı?" diye sorar gibi çevresindekilere baktı yüzünü buruşturarak. O sırada bizim müdür çocuğu gönderdikten sonra genel müdüre yeni yapılan binayı gezmelerini önerdi, müfettişi ve oranın sorumlusu olduğu için Hikmet Bey'i de çağırdı.

Onlar gittikten sonra Cavit Bey "Onun öfkesi aslında sana değil, bana," dedi. Meslekten ayrılanların ile değil Ankara'ya başvurmasının ilke olduğunu, buna kızdığını anlattı. Zaten Milli Eğitim Müdürlüğü'ne Fevzi Ertem atandı, yakında geliyor," dedi. Eğitimci Fevzi Ertem de Hasanoğlan'daki son müdürümdü. Buna öğretmen arkadaşlar gülüştüler.

1. Grup öğretmeni Hikmet Öz grup çocuklarıyla (Arşiv: P. Türkoğlu).

Genel Müdür Doç. Ferruh Sanır, 1940'lı yıllarda DTCF'de öğretim üyesi ve Yüksek Köy Enstitüsü'nde bizim coğrafya öğretmenimizdi (1942-1947).

Kendisi ilkokul öğretmeniyken kariyeri seçen, farklı dersleri, farklı sınavları vererek, çalışkanlığı ile fakülteye atlayabilmiş bir elemandı. Sanıyorum DTCF'den bize gelen öğretmenlerimizin en yaşlısıydı. Ama karda kışta derslerini asla aksatmaz, Hasanoğlan'a severek gelirdi. Biz de onu severdik. İyi bir öğretim elemanıydı. Çantasını sırtlar, bizi yanına alıp dağ tepe dolaştırır, yurt gezilerine götürür, gerçek coğrafya incelemeleri yaptırırdı. Güçlü kuvvetliyim diye bu gezilerde beni oraya buraya çok koştururdu. Perihan ve Galip yorulup geri kaldıklarında onların peşine beni gönderirdi.

Eğitimci Fevzi Ertem
(İstanbul Milli Eğitim Müdür Vekili)

Ferruh Bey'in gelişinden birkaç gün sonra bizim müdür Milli Eğitim'e gitmişti. Dönüşünde bana müjdeyi verdi. Yeni Milli Eğitim Müdürü Fevzi Ertem'in çoktan göreve başlamış olduğunu söyledi. Benim yerime muhasebeci ve ambar memuru olmak için önceden başvuran Trakyalı İbrahim Abay'a hemen gelmesi için mektup yazdı.

Bir gün Milli Eğitim'e gittim görevli olarak. Hem de eski müdürümü ve öğretmenimi yeni görevi için kutlamış olacaktım. Özel Eğitim Kalemi'nde evrak işlerini hallettim, Cavit Gürcan, "Yanında kimseler yokken şimdi hemen git," dedi. Odacısına adımı söyledim. Fevzi Ertem beni ayakta karşıladı, masasının önüne oturttu. Hastalığıma inanamıyordu. Neyse ki yine öğrenciliğimdeki gibi kanlı canlıydım. Tayinim için hiç üzülmememi, Ferruh Bey'le telefon görüşmesi yaptığını, birkaç gün içinde geleceğini söyledi.

İstanbul'da başka arkadaşlarım olup olmadığını sordu. Bizim sınıftan Sami Abi, Yusuf ve Ketülü vardı ama henüz hiçbirini görememiştim. Hepsi şehrin birbirinden hayli uzak bölgelerinde görev yapıyordu. Bakanlık müfettişliği sırasında Hatay'da Saime Çetin'i gördüğünü anlattı.

Kendisinin aslında bu görevi vekâleten kabul ettiğini, Gazi Eğitim'de ya da Çapa'da meslek dersleri öğretmenliğini sürdürmek istediğini söyledi. Hasanoğlan'da müdürken bizim de meslek dersi (öğretmenlik bilgisi) öğretmenimizdi, demokrat bir kişiydi.

Başka bir gün Özel Eğitim Müdür Yardımcısı Cavit Gürcan'la yurda geldiler. Yabancı bir konuk da vardı yanlarında. Atama emrim gelmiş, artık yurdun bir öğretme-

ni olmuştum. Yakacık'a ilk kez gelen Fevzi Bey beldeye hayran kalmıştı. Yurdu da çok sempatik bulmuştu. Bana, "Sakın buradan kolay kolay ayrılma," dedi.

Fevzi Ertem öğrenciler açısından iyi bir yönetici ve öğretmendi. Hasanoğlan'da, enstitünün en karışık döneminde hem müdürümüz, hem öğretmenimiz olarak, bize gerçekten demokratça davranmış ve değer vermişti.

Amerika'da uzun süre kalan Fevzi Ertem, eğitim uzmanlığı üzerine edindiği bilgi birikimiyle ülkesine yararlı olmuş iyi bir eğitim yöneticisiydi. İstanbul'da vekâleten bulunduktan sonra yeniden Bakanlık müfettişliği görevine döndü. Daha sonra Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü, Gazi Eğitim Enstitüsü ve İstanbul Eğitim Enstitüsü meslek dersleri öğretmenliği görevlerinde bulunduktan sonra emekli oldu.

Fevzi Ertem Amerika'dan döndükten sonra Sivas Milli Öğretim müdürlüğü, 1946'da da Hasanoğlan Köy Enstitüsü müdürlüğü yaptı. Köy enstitülerinden vazgeçilmeye başlandığı dönemde müdür olmuştu ama tutucu eğitimcilerin saflarında yer almadı, politik tavır takınmadı. Öğrencilere değer verir, onların sorunlarıyla derinden ilgilenirdi.

Konuyu öğrenirken

Daha önce belirttiğim gibi çocukları koruma konusunun ayrıca kurumlaşması için çıkarılan yasanın ele alınması henüz yeniydi. İşin içine giren birinin önce konuyu iyi kavraması gerekirdi. Bu kuruma atanmayı istemiştim ama konunun özünü pek bilmiyordum. Bu nedenle öncelikle 5387 sayılı "Korunmaya Muhtaç Çocuklar" yasasını, daha sanatoryumda yatarken, bir arkadaşımın

belediyede çalışan ziyaretçisi Zehra Hanım'dan isteyip okumuştum.

Yurda gelince de Müdür Bey ilgili yasa ve yönetmelikleri ve materyalleri vererek, önce konunun yazılı yanlarını öğrenmemi, bilgilenmemi önermişti. Öğretmenlerin böyle bir tasası yoktu gördüğüm kadarıyla. Sanki onlar her şeyi biliyorlardı da ben çok acemiydim.

Yasayı, yönetmelikleri, ilgili yazışmaları okuyunca öğrendim ki bizim yurt, ilkokul çağındaki normal çocukların korunması, bakılması ve yetiştirilmesi içinmiş. Okul çağına gelmeyen çocuklara, Sağlık Bakanlığı ve Çocuk Esirgeme Kurumu yuvalarında bakılıyor, okul çağına gelince Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bizimki gibi yurtlara gönderiliyordu. İlkokulu bitirenler de yatılı okullara, iş yurtlarına gidiyorlardı. Yasa korunması gereken çocukların 18 yaşına kadar devletçe söz konusu kurumlarda yetiştirilmesini ve meslek sahibi kılınmasını zorunlu görüyordu.

Bir de zorunlu eğitim yaşını geçirmiş olanlar vardı, bunlar iş yurduna gönderilerek bir yandan da zorunlu eğitimleri tamamlanıyordu. Bunların aralarında "eğitimde zorlanan" olarak görülen bir grup da Ağaçlı Yetiştirme Yurdu'na gönderiliyordu.

Bir gün Müdür Bey bana çocukların dosyalarını inceleme görevi verdi.

Çocuklarla ilgili özel dosyalar müdürün odasında bir dolapta tutuluyordu. Bu dosyaların dökümüyle ilgili bir çizelge yapmamı, bunu yaparken bazı çocukları tanıma yönünden de bilgileneceğimi ama bu bilgilerin ortalıkta konuşulmaması gerektiğini, dosyaları akşam odama götürebileceğimi söyleyerek inceleyip tekrar yerlerine koymamı istedi. Hemen bu işe koyuldum. Dosyaları açıp

içindeki bilgileri incelerken, her gün gözümüzün önünde cıvıl cıvıl kaynaşan, oynayan vb. çocuklar topluluğunu, ailelerinin sosyoekonomik durumlarına göre listelemenin anlamsız olduğunu, hatta çocuklarla ilgili bir önyargı doğurabileceğini düşündüm. Bu bilgiler çocukların yerleştirilmesi için basılmış dosyalardı zaten. Bir de yazışmalar, mahkeme kararları vs. vardı. Çocuğun kuruma gelmesine mahkeme karar veriyor, "devlet himayesinde korunup yetiştirilmesine" şeklinde karara bağlanıyordu.

Müdür Bey'in isteğine uygun şekilde yaptığım çalışmadan şöyle bir sonuç çıktı ortaya:

Sıfır yaşından beri devlet kurumunda büyüyen	%10
Anne baba sağ ama yoksulluk, işsizlik, hastalık	%7
Anne babadan biri sağ ama yoksul, hasta vb.	%37
Aile çözüklüğü (ana baba var ama boşanmış, biri kayıp vb.)	%25
Anne baba ölü	%20

Bu listeyi isim isim yazıp dosyaları yerine koydum ama listeyi Müdür Bey'e birkaç gün vermedim. Gündüz çocuklarla uğraştıkça onların kimilerini tanımaya başlamıştım. Tanımadıklarımın dosya bilgilerine bakıp uzun uzun düşünüyordum. Örneğin, Mohini'nin dosyasındaki not beni derinden sarsmıştı (O yıllarda erkeklerin eşlerini öldürmesi bugünkü gibi yaygın değildi). Çocuk beş-altı yaşındayken babasının onun gözlerinin önünde annesini öldürdüğüne dair bir not vardı. Oysa Mohini'nin bahçede oynarken arkadaşlarıyla sıcak ilişki kurmasını, kucağında futbol topuyla koşması vb. gördükçe bu bilgileri yırtıp atmak geliyordu içimden. Ne var ki çocuklarla ilgili kimi olayları bilmemiz, onların gelişimi yönünden son derece önemli ve yararlıydı. Nitekim Mohini de üçüncü sınıfa

geldiği halde hâlâ okuyamıyor, altını ıslatıyordu. Doktorlar onun özgeçmişini öğrenince, bu olay nedeniyle geçirdiği bir travmanın onu örselediğini, olayın öncesini hiç anımsamadığını söylediler.

O yıllarda eğitimde bugün "psikolojik danışma ve rehberlik" denen yardımcı destek olanağı yoktu ama biz, yetiştirme yurtlarında görevli grup öğretmenleri, çocukların rehber öğretmenleri konumundaydık.

Ağaçlı Semineri

Yakacık dosyamın içinden "Ağaçlı Semineri" başlıklı başka bir dosya çıktı. İstanbul Ağaçlı Yetiştirme Yurdu'nda 1954 Temmuzu'nda 20 gün süren bu semineri, Türkiye'nin tüm yetiştirme yurtlarından gelen yönetici ve öğretmenler için Milli Eğitim Bakanlığı düzenlemişti.

Ağaçlı, İstanbul Boğazı'nın kuzey yakasında, Karadeniz'e yakın bir mevkide bulunuyordu. Eyüp'ten otobüsle gidiliyordu. Bir zamanlar maden aramak için orada tesis kurulmuş, sonuç alınamayınca terk edilip lojmanlar, sosyal tesisler vb. yapılar öylece kalmıştı.

Vali Fahrettin Kerim Gökay'ın, "Sokakta bir tek bile çocuk yaşamayacak!" şeklinde kesin emir verdiği o günlerde, eğitim çağı geçmiş, eğitim görmeden sokakta büyümüş zor çocuklar için yurt yeri ararken uygun olup olmadığı hiç düşünülmeden bu saha bulunmuş.

Seminerin uzman kişileri, Amerikalı özel eğitimci Ms. Engram ve çevirmeni Muazzez Hanım, Fransa'dan yeni dönmüş olan Gazi Eğitim Enstitüsü öğretim görevlisi Psikolog Dr. Şükrü Selçukoğlu, Amerika'dan yeni dönen Bakanlık Özel Eğitim Uzmanı Orhan Çaplı vb. idi. Seminerin yöneticisi de olan, Ağaçlı Yetiştirme Yurdu Müdürü

Ali Kılıç ilginç bir bildiri sunmuş, gözlemlerinden çarpıcı örnekler anlatmıştı.

Yaklaşık elli katılımcının, yurt yöneticileri ve öğretmenlerin arasında Bilecik Yurdu müdürü ile Eskişehir Mahmudiye Yurdu Müdür Yardımcısı Raşit Toygan da vardı. Raşit Bey eski Çifteler Köy Enstitüsü'nde teknik öğretmenlik görevinde bulunmuştu. Ayrıca Mevlanakapı Yetiştirme Yurdu öğretmenleri Zerrin Hanım ve Fahri Bey de seminere katılmıştı. Onlar bu alanda inceleme yapmak üzere bir yıllığına Avrupa'ya gönderilen öğretmenlerdi. Bizim yurdun öğretmenlerinden bu seminere katılmaya istekli kimse çıkmayınca, ben gönderilmiştim.

Seminer dosyamın en başında, Dr. Engram'ın derslerinde tuttuğum notlar vardı. Çeviri oldukça iyi yapılmış olmalı ki çok anlaşılır notlar almışım. Tamamı 28 sayfayı bulmuştu.

Amerika'da korunmaya muhtaç çocuklara yardım, 1800'lü yıllarda özel kuruluşlarca başlamış, sonra konuya devlet el atmış. Seminerde ele alınan konular arasında konuyla ilgili açılan kurumlar, bu kurumlardaki yaşama ortamı, çocuk büroları, sosyal yardım, yurtta çocuklar için boş zaman programı gibi o günlerde öğrenmek istediğimiz konular vardı. Yetiştirme yurtlarında çocuklar için grup evleri, çocuğa onurlu ve iyi davranma, çocukların temel gereksinimleri ve bunun gibi konular da ele alınıyordu.

Dr. Engram çalışmalarının sonunda zaman ayırıp bizi tartıştırıyor, bu konuda Türkiye'den örnekler, öneriler istiyordu. Mahmudiye Yetiştirme Yurdu Müdür Yardımcısı Raşit Toygan'la aynı masada oturuyorduk. Saptadığımız sorunları kısaca yazıp, Raşit Bey'in önüne koyuyordum. O, esprili bir dille anlatıyordu. Örneğin Dr. Engram çocuğun itibar görmesi konusuna değinmişti.

Pakize Öğretmen Ağaçlı Semineri'nde, 1953
(Arşiv: P. Türkoğlu).

Çocuğun, öğrencinin itibar görmesi köy enstitülerinin başta gelen ilkesiydi. Çocuk kuruma adım attığı günden itibaren birey olarak kabul görür, kümelere ayrılarak gereksinimleri karşılanırdı. Her kümenin kümebaşı öğretmeni vardı. Hiçbir çocuk dışlanmaz, aforoz edilmezdi.

Raşit Bey bunları anlatırken Dr. Engram dikkatle dinliyor, Bay Toygan'ın bu konuları çok iyi bildiğini, ondan niçin yararlanılmadığını söylüyordu.

Dr. Engram'ın anlattığı boş zaman çalışması, çeşitli atölye ve iş alanları etkinlikleri de köy enstitülerinde onun anlattığından daha geniş çaplı ele alınıyordu. Hemen özetleyip Raşit Bey'in önüne koydum notlarımı. Kalkıp anlattı:

Çifteler'de çocuklarla elektrik santrali yapmışlardı. Onlara motor, makine kullanmayı, bisiklete binmeyi öğretmiş, Seydi suyundaki tarlalara motorla gidip gelmişlerdi. Eğlence ve eleştiri günlerini anlatırken, Dr. Engram'ın gözleri fal taşı gibi açılmıştı. Raşit Bey'in niçin konuşmacı olmadığını, çünkü anlattıklarının çok önemli olduğunu söyledi. Orada bulunanlar bunu pek anlamayıp gülüştüler.

Psikolog Şükrü Selçukoğlu seminerin ikinci uzman ve renkli kişisiydi kuşkusuz. "Çocuk hamur gibidir, istediğimiz şekli verebiliriz," diyen klasik pedagoji görüşünden ayrılarak, gelişimi etkileyen çevrenin ve kalıtımın etkilerini öne alan ve dönemin yeni bilgilerini içeren eğitim psikolojisini gündeme getiriyordu. Ancak asıl ilginç olan Şükrü Bey'in hipnotizma seanslarıydı.

O yıllarda Ankara'da Psikiyatr Rasim Adasal ve Şükrü Selçukoğlu kurdukları bir klinikte birlikte çalışıyorlar, psikolojik tedavi yöntemlerini kullanıyorlardı. Bir nedenle mahkemelik olmuşlar, Şükrü Bey hapse bile girmiş ama aklanmıştı.

O sıralarda Mevlanakapı Yetiştirme Yurdu'ndan bir çocuğu hipnoz yoluyla tedaviye bile girişmişti. Çocuğun kolu eğriydi. Bu eğriliğin hiçbir fiziki ve biyolojik nedeni yokmuş. Şükrü Bey'in hipnozu sırasında kolunu dümdüz açabiliyormuş. Her seferinde biraz daha açılıyormuş. Seanslardan birini bizim yanımızda da yaptı. Gerçekten de çocuk kolunu dümdüz açtı. Ama uyanınca biraz büktü. Böyle devam ederek birkaç seans sonra açılacağını söylemişti Selçukoğlu.

Seminerde en ilginç tartışmalar, Yurt Müdürü Ali Kılıç'ın gözlem ve deneyimlerini anlattığı sırada yaşanmıştı. Ali Kılıç, kırklı yıllarda Hasanoğlan Köy Enstitüsü orta kısım öğretmeniydi. Biz yüksek bölüm öğrencileri onun

pedagojik formasyonunu bilmezdik. Derslerinin ve küme öğretmenliğinin dışında enstitünün başka işlerine de yardım ederdi. Örneğin, konukevini o yönetirdi. Enstitüler kapanınca İstanbul'a atanmış, bu zor görevi yüklenmişti. Zaten kendisi de İstanbulluydu. Alçakgönüllü, sevecen bir kişi olan Ali Kılıç öğrencilerle bizim yapamadığımız kadar iyi ilişkiler kurmuş, onların güvenini kazanmıştı.

Seminer için hazırladığı bildiriyi çoğaltıp bize dağıtmıştı. "Ancak size asıl sunmak istediğim Ağaçlı gerçeğindeki uygulama ve gözlemlerim," diyerek, öğretmenleri, çevresi ve etkinlikleri yeterli olmayan ve yaşları ilköğretim çağını geçmiş, sokakta yaşama alışkanlığı olan çocuklarla baş etmek için neler yaptığını anlattı. Söylediği bazı şeyler tartışmalara yol açtı. Örneğin, sigara içenlere yasak koymamış, onlara sigara bile vermiş, kendisi de kullandığı için birlikte bırakma antrenmanı yapmışlar.

Sorunların çözümünü her zaman çocuklara soruyor, yanlış bile olsa önerilerini uygulayıp onlara yanlış olduğunu gösteriyormuş.

Çocuklardan bazılarının ayakkabıları eskiymiş. Ambarda da yokmuş. Bir gün evde çocuklar ablasını lafa tutup onun ayakkabılarını alıp giymişler.

Bir de çocuklar izin istemişler, "Gidip hırsızlık yapacağız," diye. Birlikte gitmişler ama polise yakalanmışlar. Seminerdekiler bu tür olayları eğitim dışı buldular. Ancak Dr. Engram onun çocuklarla diyalog içinde olmasını önemli bulmuştu.

Selçukoğlu da "Nedenlerin önemi üzerinde durmadan sadece sevme yoluyla sorun çözülemez," dedi.

Tıp doktoru konuşmacı da bize hırsızlık, yalancılık gibi olumsuz davranışların nedenlerini anlattı. Küçük çocukların (12 yaşına kadar) yaptıkları böyle davranışları

hırsızlık amaçlı yapmadıklarını söyledi. Ağaçlı dosyamı yurda döndüğümde öğretmenler masasına bıraktım. Öğretmenler zaman zaman karıştırıp okuyorlardı.

Mohini

Onun çocukluğunda yaşadığı dramı, dosyaları incelerken öğrendiğime daha önce değinmiştim. Belki de bu yüzden onunla çok ilgilendim. Ağaçlı'ya gideceğim sabah peşimden kapıya kadar gelmiş, "Öğretmenim ne olur gitmeyin, ne olur yine gelin," diye tutturmuştu. Hafta sonu geri döndüğümde de sanki onun için dönmüşüm gibi sevinmiş, peşimden ayrılmamıştı. Gözleri ışıl ışıldı, bana hiç yaramazlık yapmadığını söylüyordu. Seminerin yolunu tutarken yine benimleydi. Çocuklara, "Öğretmen Ağaçlı'ya gidiyor, bir hafta sonra gelecek," diye haber veriyordu.

Mohini o yılların sevimli bir fil yavrusuydu. Muhittin, arkadaşlarının kendisine Mohini demelerine kızmak şöyle dursun, bundan memnun bile oluyor, dahası belki de gurur duyuyordu. Bir gün onlara "Söylemeyin, çocuğun adı böyle kalacak," dediğimde o, kendisiyle ilgilenmemden hoşlanmakla beraber, "Üzülmeyin öğretmenim, kötü bir şey değil Mohini, sevdikleri için söylüyorlar, ben seviyorum," demişti.

Mohini Darülaceze yuvasından gelenlerdendi. Gülümseyen parlak gözlerinde hiçbir kötülük yoktu. Onun yaramazlıkları bile çok sevimliydi. Kavruk bedeni kendini daha küçük gösterse de davranışları gelişmişti ama sürekli sınıfta kalıyordu. Derslerde ve sonrasında ders çalışırken dikkati dağılıyor, her şeyi birbirine karıştırıyordu.

Evet, Mohini'nin öyküsünden söz etmiştim. Gerçekte çok acı vericiydi. Babası Kadıköy, Yoğurtçu'da bahçıvan-

İlk çocuklardan Mohini (Arşiv: P. Türkoğlu).

ken bir gün eşiyle kavga edip onu baltayla öldürmüştü. Mohini daha küçük bir çocukken bunu görmüş ama bu korkunç olay belleğinden bütün bütüne silinmişti, hiçbir şey anımsamıyordu. Kimse de hatırlatmaya zorlamıyordu. Okuluna gidip geliyor, her şeyle ilgileniyor, gel gelelim derslerinde bir ilerleme kaydetmiyordu. Doğru dürüst okuyamıyordu bile. Doktorlar bunun bir şok sonucu olduğunu söylüyor, belki zamanla biraz düzelir diyorlardı. Görünürde onda olan, pek çok çocukta görülen dikkat dağınıklığıydı. O bunu umursamıyor, derslerde geri oluşunu önemsemiyor, ileri olduğu alanlarla övünüyordu. Örneğin, yasakladığımız halde çılgınca futbol oynuyordu. Kendi aralarında yaptıkları maçlarda hep kaleci olurdu. Pek gol yemez, topu uçarak yakalardı. Sonra da arkadaşları "Ya ya ya şa şa şa, Mohini Mohini çok yaşa, aslan

Mohini çok yaşa!" diye tempo tutarak onu omuzlarına alırlardı. O kadar çelimsizdi ki onu kuş gibi havaya kaldırırlardı. Gururlanır, ellerini havaya kaldırır, gözleri mutluluktan ışıl ışıl yanarken kocaman bir adam olurdu sanki. Çocuklar, büyüğü küçüğü hepsi onu bu yönüyle, kaleciliğiyle çok takdir eder, çok severlerdi.

Nüfus sayımı

Eski yıllarda nüfus sayımı sırasında devlet memurlarına, en başta da öğretmenlere görev verilirdi, öğretmen yoksa o yerin başka okumuşlarına verilirdi bu görev. Bir de nüfus sayımı herkesin işe gitmediği pazar günleri yapılır; o gün saat beşe kadar kimse sokağa çıkmazdı. Halk kendi sayımına yardımcı olmak için bu yasağa katlanır, sayımcıyı beklerdi. Görevliler evlere tek tek giderek ailenin nüfus cüzdanlarını da görerek yazarlardı notlarını.

Yakacık'a ilk geldiğim aylarda bana da düşmüştü böyle bir nüfus sayımı görevi. Köyün bir uçtan bir uca mahalleleri görevliler arasında bölüşülmüş, bana yurdun yakınındaki ünlü Doktor Kenan Bey'in evinden başlayarak yukarıya kadar olan, doğudaki Ayazma bölümü düşmüştü. Buralarda da sadece bahçıvanların kaldığı İstanbul zenginlerinin yazlık köşkleri, yeni zenginlerin villaları vb. birbirinden uzak bağ bahçe içinde evler vardı.

Köyün bekçisiyle muhtardan evrakları alıp evleri dolaşmaya başladığımızda ilgimi çeken şeylerden biri, buranın adı köy ve muhtarlık olduğu halde hiç köy gibi görünmemesi ya da hayli kibarlaşmış bir köy olmasıydı. Muhtar Ekrem Bey bile, kaymakamlardan daha kentli bir İstanbul beyefendisiydi. Genç bir öğretmen olmama karşın bana büyük saygı göstermişti evrakları alırken,

yorucu yollardan götürmemesi için de bekçiye sıkı sıkı tembih etmişti.

Bekçiyle önce komşumuz Doktor Kenan Bey'in evine gittik. Bahçe içinde, büyük ve bakımsızca bir villaydı. Bekçi köyün yerlisi olduğu için gittiğimiz evi öyküsüyle birlikte yolda çoktan anlatmış oluyordu. Doktoru da çok ünlü biri diye tanıtmıştı. Doktor Kenan Bey, ünlü olduğu kadar da çok konuşan biriydi. Yurda yeni atandığımı söylemek zorunda kalınca, çocukları koruma konusuna Fahrettin Kerim'in çok önem verdiğinden söz etti. Yakacık'la ilgili bilgiler verdi.

Kenan Bey Atatürk'ün doktoruymuş bir zamanlar. Atatürk hayata gözlerini yumup, kendisi de yaşlanınca buraya çekilmiş, çocuklu bir hemşire ile evlenmiş, bunu varlığından yararlanması için yapmış. Bu bilgileri o mu vermişti yoksa yolda bekçi mi tam anımsamıyorum ama oradaki 3 nüfusu yazmak için epey zamanımız gitmişti. Yurdun arka kapısından geçerken büyük çocuklardan Bülent'i de yanımıza aldık.

Bir-iki evi hızla yazdıktan sonra sanki esrarengiz bir köşke vardık yine. Cinler cirit atıyordu büyük ağaçları ve meyveleri olan bu evde. Yaşlı bekçiyi ve eşini yazdık. İkisinin de kütükleri Giresun'un bir köyü olmasına rağmen konuşmaları, davranışları tıpkı bir kentli gibiydi, çoktan İstanbullu olmuşlardı. Köşk yayıncı Ahmet Halit'lerinmiş yanılmıyorsam. Ama çok az gelip gidiyorlarmış.

Aynı bu şekilde haneleri çabuk geçerek, kimilerinin öykülerini dinleyerek ya da görerek Ayazma'nın öbür ucuna vardık. Tepede neredeyse dağın içine oyulmuş gibi iki villa vardı. Birinin, Yüksek Mimar Asur Mutlu'nun ya kardeşi ya da kızı olan Belkıs Hanım'ın olduğunu söyledi bekçi. İçinde kimseler yoktu. Öbürü Vali Ahmet Akbil'in eviy-

miş, kendisi burada kalıyormuş, bekçi kapıyı çaldı. Geç açtı kapıyı vali, bizi görünce, daha doğrusu beni görünce şaşırdı. "Kızım ne arıyorsun buralarda dağ keçisi gibi, in misin cin misin?" dedi. Bekçi nüfus sayımı yaptığımızı arz etti, vali bana dönerek, "Görüyor musun kızım, dedi, "ikimizden daha okumuş bu bekçi." Valiyi nüfusa geçirdikten sonra biraz konuştuk. Yurda yeni gelen öğretmen olduğumu söyledim. Kendisi aslında merkeze alınmış bir valiymiş. O da ciğerlerinden rahatsızlık geçirdiği için raporluymuş, zaman zaman gelip kalıyormuş bu evde. Oradan dönünce Ayazma Gazinosu'nu işleten Nazif Amca'nın nüfusunu saydık. Daha beride evlerini pansiyon şeklinde kullanan, bu işi meslek olarak yapan başka birkaç aileyi yazdık. Bunların Yakacık köyünün yerlileri olduğunu söyledi bekçi. Ama ne köy, ne de yerli, şaşar kalırsınız. Ev sahibi hanımefendiler incelikle karşıladı bizi. Biri, "Yorulmuşsunuzdur," deyip hemen şerbet ikram etti. "Biz resmi görevliyiz, böyle ikramları kabul edemeyiz," diyemiyor insan böyle incelikler karşısında.

Asıl anımsadığım, Amerikalı petrol kralının buradaki eviydi. Bu ev bakımlı, güzel bir villaydı. Bizi bekçi karşıladı. Yaşlı bekçiyle eşinden başka kimse yoktu evde. Onları da yazdık. Bu evin öyküsünü çok sonraları Muhtar Ekrem Bey anlatmıştı. İstanbul'a gelen Amerikalı bir petrol zenginini buraya gezmeye getirmişler. Manzarayı, havasını, suyunu çok beğendiği için bu beldeye yine geleceğini düşünerek almış bu villayı Amerikalı ama gelmemiş. Kendisi gelmese de bekçinin aylığını hiç aksatmadan gönderiyormuş.

Amerikalı bu evi bizim yurda vermeyi çok istemiş ama bunu kabul etmemişiz.

İlk günlerde, Yakacık Yetiştirme Yurdu'nun kızlı erkekli güzel bir çocuk topluluğu olduğu izlenimine kapılmıştım. 200 kişilik büyük bir aileydi sanki. Harika bir doğanın ortasında kaynaşmış, güzel ve canlı bir yaşam ortamıydı.

Daha önce anlattığım gibi köşkün üst katında bulunan büyük salon erkekler yatakhanesi, arkadaki büyük yatak odası müdür lojmanı, köşedeki büyük oda da kızlar yatakhanesiydi. Sanıyorum 30-40 kadar kız çocuğu vardı. Yurda geldikten kısa bir süre sonra Ağaçlı seminerine gittiğim için onlarla henüz tanışmamıştım. Büyük çocuklardan Gülseren ve Yurdanur yanlış hatırlamıyorsam öğretmen okulunu kazanmışlar, gitmeyi bekliyorlardı.

Ağaçlı seminerinden dönünce, kızların başka yurda gideceğini öğrendim. Onların başka yere gönderilmesinin eğitim açısından sakınca oluşturduğundan değil, yer darlığından olduğunu söylemişlerdi. Bizim köşke çok sayıda öğrenci sıkıştırmak zordu. Ahşap bina olması ayrı bir sorundu. Küçükyalı'da Muhsine Zeynep Pansiyonlu İlkokulu arsasına yapılan kız yetiştirme yurduna bizim kızların da gönderilmesi kararı alınmıştı. Onları gönderme hazırlıklarına başlamıştık. Ancak hepsi Küçükyalı'ya gitmiyordu, bazıları kayıtlı oldukları illere gönderilecekti. Sanıyorum başka ile gönderilecek kızlardan anne ya da babası İstanbul'da olanlar çocuklarını oraya göndermeyip yanlarına almışlardı. Onlarla pek birlikte olmadığım için Yakacık notlarımda ya da anılarım arasında kızlar çok az yer alıyor. Ama yine de anımsadığım ilginç birkaç olay vardı.

Ağaçlı'dan döndüğüm ilk günlerdi. Kızlar ve oğlanlar artık bana yeni gelen öğretmen değil, Pakize Öğretmen'im diyorlardı. Ben de birçoğunun adını öğrenmiştim. Adları-

nı anımsamadığım ama tanıdığım büyük ve küçük kızlar vardı. Kızlarla erkeklerin bir arada olması üzerinde titizlikle durulursa daha güzel bir yöntemdi kuşkusuz. Zaten okulda da öyleydi. Yatılı olunca belki öğretmenlere çok görev düşüyordu ama önemli değildi bu. Bahçe oyuncaklarında ve sportif oyunlarda kızlar erkekler birlikte oynuyorlardı, oyunda kavga ederler, bizi taraf tutmaya zorlarlar, güldürürler, şaşırtırlardı.

Anımsadığım kadarıyla kızların çoğu İstanbulluydu. Hepsi ilkokul çağındaydı ama erkeklerde olduğu gibi, yaşı geldiği halde okula gitmeyen bir iki küçük kız da vardı. Kapısı kestane ağacına açılan bir oda vardı köşkün giriş katında. Müdür Bey kimi zaman konukları orada ağırlardı ya da çocuklar ziyaretlerine gelen anne babalarıyla burada görüşebilirlerdi. Biz de içeride oturmak istediğimiz zaman burayı kullanabiliyorduk. Odanın salona açılan kapısının iki yanında iki büyük gömme dolap vardı.

O gün dışarıda yorulmuş olmalıyım ki dış kapıdan girip kendimi kanepeye atmıştım, elimdeki gazeteyi okumaya başladım. Birden gömme dolapların birinden bir tıkırtı sesi duydum. Eyvah fare diye geçirdim içimden. Ne de olsa ahşap bina, her zaman fare olabilirdi. Her kadın gibi fareden ben de çok korkardım. Etrafıma baktım, personelden kimse yoktu. Fare var diye de bağırıp çocukları başıma toplamak istemedim. Dışarı çıkıp erik ağacının dibinden kuru bir dal aldım, dolabı açıp sözde fareye vuracaktım. Ne var ki dalı alıp içeri girdiğimde, dolaptan okula gitmeyen biri kız, biri oğlan iki küçük çocuk çıktı. Daha ben bir şey sormadan, küçük kız (adı Gülçin'di sanırım) "Öğretmenim biz evcilik oynuyorduk," dedi. "Ama evcilik kız kıza oynanır," dedim ona. "Hayır öğretmenim, öyle değil, biri baba, biri anne olur," dedi Gülçin.

Çıktıkları dolabı açtım, rafların alt katında iki çocuk kolayca evcilik oynayabilirdi. Çocuklarının olup olmadığını sorunca, Gülçin bilmiş bir anne gibi, "Çocuklar okulda öğretmenim" dedi. Adını unuttuğum erkek çocuk benden biraz çekinir gibi oldu ama Gülçin bir anne gibi cırcır konuşuyor, böyle bir oyuna kızacağımı hiç düşünmüyordu. Ben de kızmadım doğrusu. "Ama o dolap ev olmaz ki; bahçede, şurada divanın üstünde oynayın, dolapta olmaz," dedim. Sonra da "Hem niçin işe gitmiyorsunuz madem annesin," dedim. Gülçin yine atıldı. "Öğretmenim, ben ev kadınıyım," dedi. İstanbullu çocuklar çok şey biliyorlardı...

Kadın ve çocuk

Okulun ilk açıldığı günlerdi. Bizim öğlenci çocukları okula kadar geçirip orada bazı öğretmenlerle görüştükten sonra, çarşıdan gazete almış dönüyordum. Tam bu sırada, Çınaraltı'nda bir masada tek başına oturan Melahat Hanım'la göz göze geldik. Onunla sanatoryumdan tanışıyorduk. Daha doğrusu rastlaştığımızda selamlaşırdık. Hep hüzünlü, suskun ve uzaklara dalıp giden bir kadındı. Orada otururken yine öyle uzaklara dikmişti bakışlarını. İki dost gibi selamlaştık. "Merhaba hanımefendi," dedim. "Buyurmaz mısınız?" diye davet etti biraz çekingen. Masasına varıp oturdum.

"Biliyor musunuz, ben şuradaki yurda atandım," dedim, "sanatoryumdan aceleyle çıkınca sizlerle vedalaşamadım." Onunla vedalaşacak kadar pek yakın olmamıştık aslında.

"Bilmez olur muyum, herkes biliyor, ne güzel, çok güzel gıpta edilecek bir iş," dedi.

Melahat Hanım orta yaşlı, zengin bir İstanbul hanımefendisiydi.

"Siz daha kalacak mısınız, iyi görünüyorsunuz," dedim. "Ben gelirim, giderim, yine gelirim," dedi. "Benim hakkımda bir şey bilmiyorsunuz sanıyorum," diye ekledi hüzünle. Bilmediğimi, sadece uzaktan saygı ve sevgi duyduğumu söyledim. Çünkü hastanede kimseyle fazla ilgilenmemiş, bir an önce oradan çıkmayı düşünmüştüm.

Sonra bana çocukları sordu Melahat Hanım. Kendisinin de başına ne gelmişse çocuk yüzünden geldiğini söyledi, "Başkası olsa ölürdü ama ben verem oldum," dedi, "madem çocuklarla uğraşıyorsunuz size anlatayım. Ben anlatmasam da bütün İstanbul biliyor, gazetelere geçti çünkü."

Bir zamanlar seçkin birine âşık oluyor Melahat Hanım. Anlattığına göre o da kendisini seviyor, evleniyorlar. Eşi çocuk istiyor çılgınca. Kendisi de istiyor ama olmuyor. Sanıyorum Melahat Hanım'ın yaşı biraz geçkindi. Ama eşine bir gün hamile olduğunu söylüyor. Sevinçten uçuyorlar. Yaklaşık üç aylıkken doktor çocuk açısından tehlikeli bir durum saptadığı için hastaneye yatması gerektiğini söylüyor kocasına. Doktor bu, gerekli görürse yatılır. Kocası doğum vaktine kadar hastaneye gidip geliyor. Eşinin karnı gittikçe büyüyor ve korkudan olsa gerek hep yatıyor.

Ama gerçekleşmiyor, kurduğu hayaller boşa gidiyor, kocası bütün gerçeği öğreniyor. Aslında hamile değilmiş, köylü bir aileyle anlaşıp onların bebeğini alacakmış. Kıyametler kopuyor, gazeteler yazıyor, ipliği pazara çıkıyor. Kocası onu terk ediyor. Kendini aylarca eve kapatıyor ve bir çocuk uğruna verem oluyor. Bir çocuk onu ömrünün sonuna kadar mutlu edecekken, çocuk doğuramaması

onu derin bir kedere boğuyor ve onu bu korkunç hastalığa sürüklüyor.

Derin bir üzüntüyle anlattığı bu olayı hiç unutmadım. O gece sabaha kadar uyuyamadım. Annesini kaybeden çocukları, çocuğunun kıymetini bilmeyen anneleri, bir çocuk doğuramadığı için hayatı mahvolan kadınları, nikâhsız doğan çocuğu kabul etmeyen düzeni vb. düşündüm. Genç bir öğretmendim o yıllarda. Çocukların arasında dolaşırken, günlerce Melahat Hanım'ın o sonsuz hüznünü düşündüm. Ona yurda gelip çocukları görmek isteyip istemeyeceğini sordum. "Gelemem," dedi o aynı kederli gözleriyle uzaklara dalıp giderek...

Asker Ahmet'in vasiyeti

Konu açılmışken ilginç bir olaydan söz etmek istiyorum. Yine bir gün çocukları okula uğurlamak için yurdun kapısında bulunuyordum. Bunu hep yapardık. Grup öğretmenleri çocukları geçirmek için kapıya kadar gelir, birimiz (nöbetçi öğretmen) onları sıra yapmadan ama topluca okula götürürdü. Okulla yurt arasındaki mesafe kısaydı çünkü.

O gün de öğrencileri geçirmiş, okula gitmeyen birkaç küçükle arkalarından bakıyorduk. Tam o sırada, solda, Kartal'a giden yoldan Asker Ahmet'in gelmekte olduğunu gördüm. Doğrusu onunla selamlaşmak istemiyordum ama nezaketim buna el vermezdi. Sanıyorum o da bana selam vermek için değil, kendisini görüp görmediğimi anlamak için yan gözle bakmış olabilirdi. Ama gördüm, selam vermesem o zaten vermezdi. Yaklaşıp önümüzden geçtiği sırada "Günaydın Ahmet Bey, nasılsınız?" dedim. O bana değil yanımda oynayan çocuklara bakarak "Sağ

ol Öğretmen Hanım, buraya atandığınızı duydum," dedi gözlerini çocuklardan ayırmadan, hatta onlarla oynamak istercesine. Kendilerini izlediğini gören çocuklardan biri büyük olasılıkla boyuna bosuna bakarak ona "Abi, sen futbolcu musun?" diye sordu. Asker Ahmet çocuğa sevecenlikle ama hüzünle gülümsedi. Bana dönüp, "Buraya atanmanız hem çocuklar için, hem de sizin için çok iyi olmuş,"dedi "Size bir vasiyetim var. Ne olur çocuklara bana davrandığınız gibi davranın." "Vasiyet değil Ahmet Bey, nasihat," dedim. "Estağfurullah, nasihat demedim, gerçekten vasiyet. Hiç iyi değilim çünkü," dedi. Çocuklara el sallayarak uzaklaştı yanımızdan.

Asker Ahmet de sanatoryumdaki hastalardan biriydi. Oda arkadaşım Huriye ilk geldiğim gün ondan sakınmam için beni uyarmıştı. Beyoğlu'nun ünlü bir kabadayısı olan Asker Ahmet ciğerlerinden hastaymış. Muayenesi Beyoğlu'nda olan başhekim başına bela olmasın diye onu burada kendi hastası olarak yatırıp tedavi ediyormuş. Sanatoryumdaki kadın hastalar onu gördükleri yerde köşe bucak kaçıyorlardı, Asker Ahmet'in olduğu yere, alt kattaki sinemaya bile olsa gitmiyorlardı. Arkadaşım bir gün onu bana pencereden gösterdi. Bahçede bankın üstünde oturuyordu. "Sakın yanından geçeyim deme, laf atar," dedi.

Hastanede zaten kendimi diken üstünde görüp, dışarısı şöyle dursun koridora bile çıkmıyor, hastalarla pek tanışmıyor, bir an önce oradan ayrılmak istiyordum. Ama bir gün sanıyorum idare binasından odama dönerken kapının önündeki telefon kulübesinden arkadaşım Sevim Biriz'i aramak istedim. Baktım çok acayip bir telefon. Birine sormak için çevreme göz attım, kimse yoktu ama Asker Ahmet tam da benim geçeceğim giriş kapısının bu-

lunduğu yerde ayağını uzatmış oturuyordu. Ona hemen döndüm "Ahmet Bey, bu telefonu kullanmayı bilmiyorum, yardım eder misiniz?" dedim kulübenin içinden. Nezaketle fırladı yerinden. Yanıma gelip bana saygılı bir şekilde ne yapacağımı anlattı. Teşekkür ettim. Saygıyla uzaklaştı ve kapı girişine oturmadan merdivenlerden çıkıp gitti. Arkasından kendi servisimize gitmek üzere ben de çıktım.

Asistan Müeyyet Boratav anlattı bir gün. Asker Ahmet hocalara benim kendisine bey diye hitap ettiğimi, iyi davrandığımı, herkes ona böyle davransaymış kendisinin bugünkü gibi bir Asker Ahmet olmayacağını söylemiş. Ama doktorlar: "Ne olursa olsun, sağı solu belli olmaz, sen yine de Asker Ahmet'ten sakın," diye beni uyarmışlardı. Sadece Asker Ahmet değil, söylediğim gibi aslında kimseyle bir ahbaplığım olmazdı. Asker Ahmet'i de uzun süre görmedim.

Bir gün İstanbul'a inmiş, Kadıköy'den Man otobüsüyle Yakacık'a dönüyordum. Ne olduysa Kartal çıkışında otobüs bozuldu. Yapılıncaya kadar karanlık bastı. Bir de yokuşu çıkarken sorun yaratır diye sanatoryum durağında yolcu indirmedi, herkes Yakacık durağında indi. Ama benden başka sanatoryum yolcusu yoktu. Karanlık epey bastırmıştı. Ne yapsam diye düşünürken baktım Asker Ahmet çarşıdan hastaneye doğru iniyor. Onunla gitmek için yanına vardım. "Öğretmen Abla, sen doğru git ben sigara alıp geliyorum, sakın hiç korkma," dedi. Hemen dükkâna saptı. Hızla ve korkmadan yürüdüm sanatoryum yolundan. Bir ara arkama baktım. Asker Ahmet'in uzaktan geldiğini sigarasından fark ettim. Arka kapıdan girip serviste aldım soluğu. Zaten bahçede gece bekçisi, hemşireler falan vardı.

Gemlik'teki Kafoğlu Sabun Fabrikası'nın sahiplerinden Yüksek Ticaret öğrencisi olan Aksekili bir hemşerim vardı. O sabah bana gelmişti. Asker Ahmet'in anlattıklarını söyledi. Aslında sigara almak için özellikle sapmış ve bana yetişmemek için ağır yürümüş ama benim ondan kendimi sakınmama çok saygı duymuş. "Yine de bildiğimiz Asker Ahmet'tir o, dikkatli olmak gerekir," diye uyardı beni. Bir süre sonra başhekim de "Asker Ahmet'ten ben bile korkarım," demişti.

Yeni odam

Yurdun neredeyse her ünitesi köşke sığdırılmıştı zorunlu olarak. Müdür Bey her sıkışana "Yeni bina bitsin rahatlayacağız," diyordu. Bana da bina bitince oradan bir oda vereceğini söylediğinden inşaatın bitip bitmediğine bakmak için ikide bir gidiyordum oraya. Neyse ki arka bahçedeki yeni yapı bitmek üzereydi. Orası kırk kadar çocuk için bir grup evi olacaktı. Altta birkaç basamak, sonra girişte geniş bir hol, sağda biri küçük iki oda, solda tek kapının ardında lavabo ve tuvaletler vardı. Yukarı çıkan merdivenlerin yanında salon kapısı ve iki bölümlü büyük bir salon, önünde odaları da kapsayan boydan boya bir balkon vardı.

Üst kat da hemen hemen aynıydı, çocuklar için yirmişer kişilik iki yatakhane bulunuyordu. Her odanın balkona açılan kapısı vardı. Üstü kapalı ve parmaklıklı olan bu geniş balkonlar güzel bir yaşam alanıydı. Üst girişte kestane ağacına bakan öteki küçük balkon kapısından güneş geldiği için binanın içi apaydınlık olurdu. İnşaat alanı molozlardan ve inşaat artıklarından temizlenmiş, büyük balkonun önündeki geniş bahçe voleybol, bas-

ketbol, hatta büyük çocuklar için futbol sahası olarak hazırlanmıştı.

Hikmet Öğretmen daha bina tamamlanmadan alt kattaki öğretmen odasına taşınmıştı bile. Hikmet Bey'in kırk kişilik 1. Grup çocukları da oraya taşınacaktı. Müdür Bey üst kattaki öğretmen odasını da bana vermişti ama grup öğrencilerim köşkte kalıyordu.

Temizlik yapılırken binayı yeniden dolaştık. Yatakhanelerin, alt kattaki salonun düzenlenmesini konuştuk, sonra benim odaya geldik. Tam köşede aydınlık, küçük ama güzel bir odaydı. Balkona açılan kapısı vardı. Mümine Hanım tertemiz yapmıştı odayı. Önce benim karyolamı ve eşyamı taşıyacaklarını söyledi. Valizimden başka hiçbir eşyam yoktu zaten. Ama hiç olmazsa kitap, defter vs. için basit bir etajer, elbisemi asacağım bir dolap gerekiyordu.

Birden aklıma geldi, "Hikmet Öğretmen'im, şu inşaat artıklarından bana Hasanoğlan'da yaptığımız gibi oyuncak bir dolap yapar mısınız?" dedim. Hemen anladı, gülümsedi. "Tarif edersen yapabilirim, dolu öteberi var arka tarafta," dedi. Söz etmiştim, Hikmet Öz, Hasanoğlan'da inşaat artığı kerestelerden Fröbel bahçesinde kullanılmak üzere birçok pedagojik oyuncak yapmak için oraya Arifiye'den gelen öğretmendi. Düşündüğüm dolap kalın dört çıtadan oluşacak, üstte ya da altta valiz koymak için çıtalar sıklaşacak, ayakları yerden biraz yüksek olacaktı. Karyolanın ayakucuna koyulacağı için onun genişliğinde, derinliği ve yüksekliği uygun, çıtadan bir iskelet. Ben onu güzel bir bezle kaplayacaktım, elbise dolabı ortaya çıkacaktı. "Tam köy enstitüsü işi" diye güldü Hikmet Öz.

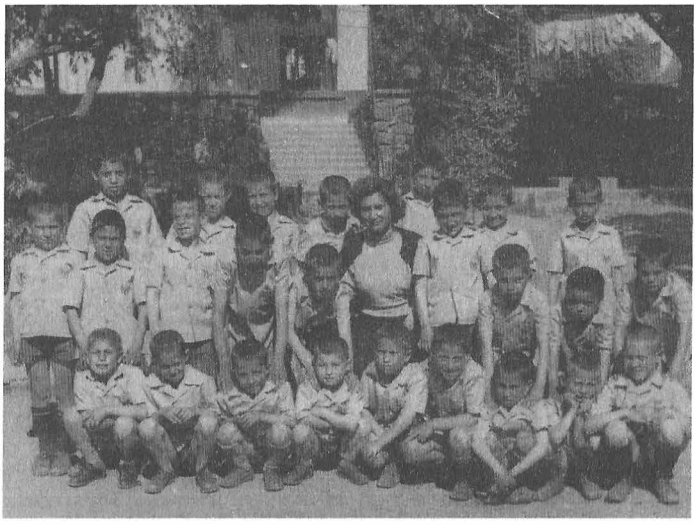
Pakize Öğretmen yeni binada, 1953
(Arşiv: P. Türkoğlu).

Ölçüleri yazdık, o, çıtaları çakarken ben kaplayacağım bezi bulup hemen dikecektim. Böyle durumlarda aklıma koyduğumu hemen yapmak gibi bir huyum vardır. Neyse ki o gün Yakacık'ın manifatura pazarıydı. Bej üstüne sim rengi çizgili çiçekler olan ilginç ve ucuz bir basmadan yeteri kadar alıp, ölçüp biçtim, yurdun dikiş makinesinde hemen diktim. Balkon kapısına da perde değil, camın üstüne, ortadan iki yana çekilince ortası açılan büzgülü

lastikli bir parça koydum. Dolabın kapak yerine geçen önü de böyleydi.

Kaloriferci Şakir Usta bahçıvan karyolamı, masamı, iki sandalyemi odama taşıdılar. Mümine Kadın'la yeniden sildik her yeri. Bir yandan da çocukların yatakları, eşyası taşınıyordu. Bahçıvan aşağıdan dört çıtadan yapılan dolabı getirdi. İki küçük etajer de yapmıştı Hikmet Öğretmen çıtalardan. Diktiğim kılıfla kaplayınca herkes dolaba şaşırdı. Sadece bazı yerlerini raptiyelerle tutturmuştum. Valizi de altına koyduk. Hele hele balkon kapısının sadece camına taktığım perdenin dolabın güzel rengiyle uyumu odayı şenlendirmişti. Masayı köşeye, etajeri de yatağın yanına koyunca hem komodin hem kitaplık oluşmuştu. Az sayıdaki kitap ve defter gibi şeyleri raflardan birine hemen yerleştirmiştim. Yatağın önüne de küçük bir parça sermeliydim. Böyle bir örtüyü Yakacık'ta bulup bulmayacağımızı Mümine Hanım'a sordum. Düşündü, "Bir bakalım," deyip çıktı. Biraz sonra elinde lacivert üstüne bej desenli eskimiş ama temiz küçük bir ipek halı parçasıyla geldi. Çok şaşırdım. Köşkün eski kalıntılarından birkaç eşya kapıcı Numan Amca'nın evinin altında duruyormuş. Ondan istemiş, kimseye bir şey vermezken benim için vermiş. "Yeni bina çarpar insanı," demiş. Halıyı serdik, odanın her yeri ipek halıyla döşenmiş gibi oldu. Eski ama çok güzeldi, dolabın rengiyle de uyumluydu.

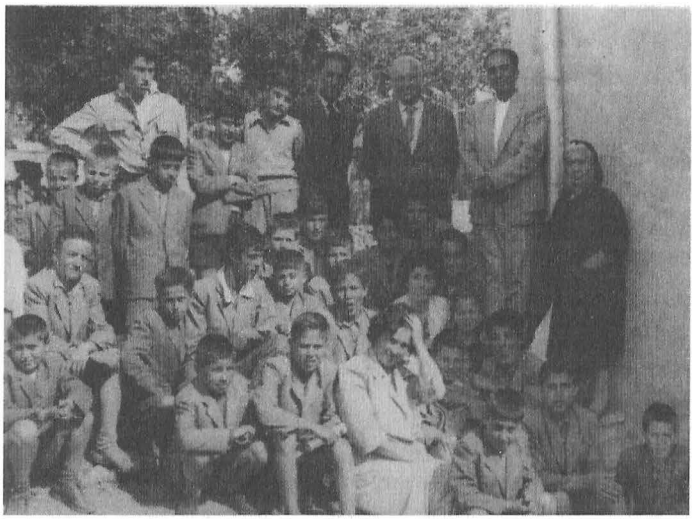
O sırada yeni yerleşimi görmek için Müdür Bey, Aliye Öğretmen ve Saadet Öğretmen geldiler. Yatakhanelerden sonra benim odaya baktılar, Hikmet Bey de vardı. Şaşıp kalmışlardı. Aliye, Müdür Bey'e çıkıştı. Eski öğretmen olmasına rağmen kendisine niçin böyle bir oda düzenlemediğini sorarak sitem etti. Saadet Öğretmen "Burayı ben

Saadet Öğretmen grup çocuklarıyla, 1954
(Arşiv: P. Türkoğlu).

de isterdim," dedi. Onlar, Hikmet Bey'in bana çıtalardan dolap ve etajer yaptığını, Numan Amca'nın köşkten kalma eski halıyı verdiğini bilmiyorlardı. Müdür Bey de şaşırmıştı. Hikmet Bey, Aliye'nin Arifiye'den öğretmeniydi. Ona yöneldi. Hikmet Öğretmen, Aliye'ye "Ama sen benden böyle bir oyuncak dolap istemedin ki, söylesen sana da yapardım," dedi. Oysa ikisinin kaldığı oda köşkte, müdür lojmanının bitişiğinde prenseslerin yatak odası olan, kâğıt kaplı, yüksek tavanlı, kaloriferli odalardan biriydi.

Hep beraber çocukların odalarını, balkonu vs. dolaştık, herkes gitti. Ben de odama çekildim, kapıyı kapatıp sandalyeye oturdum. Gerçekten de güzel olmuştu odam. Güzelliği duyumsamak ne kadar görece bir olaydı. Ne kadar da iç güzellikle ilgiliydi. Kapıyı kilitleyip aşağı indim.

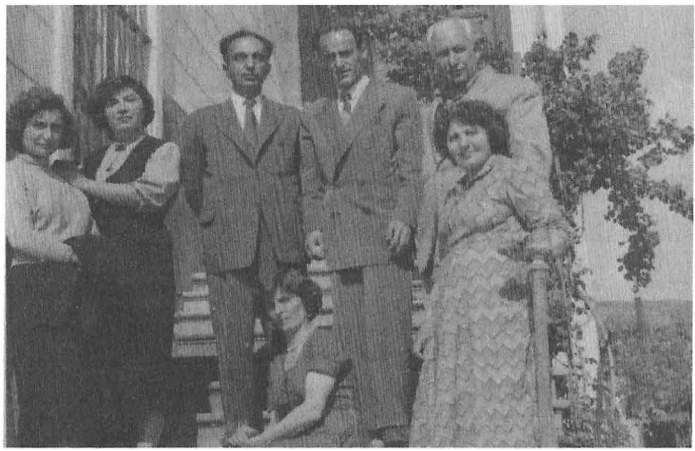

Pakize Öğretmen ve grubundaki çocuklar
(Arşiv: P. Türkoğlu).

Artık yeni gelen öğretmen değildim. Benim de bir odam vardı. Akşam yemeğinden sonra köşkte kendi grubumun (3. Grup) odasına gittim. Yeni binaya taşındığımı ama sabah erkenden gelip hep onlarla olacağımı, odama sadece akşam gideceğimi söyledim. Akşam etütten sonra çocukları yatırıp yeni odama döndüm.

Kapıyı tam açtığım sırada yeni yatakhanelerine giden iki küçük, "Öğretmenim burası sizin odanız mı?" diye sokuldular yanıma. "Evet, benim odam," deyince eğilip baktılar, "A! Ne güzel oda," diye içeri girip kaşla göz arasında halının üstüne oturdular. "Ama sizin uyku saatiniz. Hikmet Bey arar," dedim. "Yine gelelim mi?" deyip gittiler.

O gece belki hayatımın en güzel uykularından birini uyudum. Biraz da yorulduğum için deliksiz uyumuşum. Sabahleyin erkenden uyandığımda balkon kapımın

1954-1955 öğretim yılı yönetici ve öğretmenler. Soldan sağa Saadet ve Pakize öğretmenler, Yurt Müdürü Mücahit Türkoğlu, Md. Yrd. Mehmet Ezgin, Hikmet Öz, Meliha Öğretmen ve önde Aliye Öğretmen (Arşiv: P. Türkoğlu).

Müdür ve öğretmenler 4. Grup binasının balkonunda (Arşiv: P. Türkoğlu).

önünde tıkırtılar duydum. Camdan bakınca akşamki iki küçüğün yere otururak misket oynadıklarını gördüm. Beni görünce "Öğretmenim," dediler, "yine gelin demiştiniz ya geldik işte!" Onları içeri aldım, misketlerini hemen yere yaydılar. Onlara "Siz oynayın, ben biraz daha uyuyayım," dedim. Çünkü çok erkendi. Uyanınca çocukların da halının üstünde uyuyup kaldıklarını gördüm.

En Uzun Yıl

"Öğrencilerin ihtiyaçlarının en önemlilerini tam karşılamadan, (elbise, çamaşır, banyo, yeme içme gibi) sizlerin pedagojik dediğiniz hareketleri ön plana almak, zorla da olsa onları uygulamaya çalışmak asla gidilecek yol değildir."*

1954-1955 öğretim yılı toplantısı

O yıl ne çok toplantı yapmıştık. Her şeyi yerli yerine oturtmak ve çeşitli konuları konuşup tartışmak, karar almak için durmadan öğretmenler toplantısı yapıyorduk. Bu toplantılarımız çok ilginç olurdu. Müdür ve yardımcısı, beş öğretmen (kimi zaman müfettiş de olurdu) çok kalabalık değildik ama konuşmalarımız bir türlü bitmez, toplantılar uzadıkça uzardı.

Müdür Bey hepimizin önerilerini dikkatle dinler, onaylanması için ortak görüşlerimiz olmasını beklerdi. Öğretmenlerin kimi yaşlı, kimi genç ya da farklı okul çıkışlı olunca, daha çok farklılıklar ortaya çıkıyordu belki. Bir de yurt yaşamı eski yatılı okullara benzemediği, yeni bir düzen kurulacağı ve bu örneği kendimiz yaratacağımız için, yurdu nasıl bir aile yuvası konumuna getireceğimizi tartışıyorduk.

İsmail Hakkı Tonguç, *Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları*, İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1976.

Pakize Öğretmen, Yakacık Yetiştirme Yurdu, 1955 (Arşiv: P. Türkoğlu).

Yurt, 1952 Kasım ayında 150 kadar çocukla açılmıştı. Ama çocuklar Yakacık İlkokulu'na gideceği için içeride ayrıca bir iç yönetim ve eğitim ortamı kurmak gerekiyordu. Daha önce henüz yeterli personel bulunmadığı için her şey iki üç öğretmenin nöbetleşe yaptığı çalışmalara kalmıştı.

İşte bu uzun yılın başında personel açığı büyük ölçüde çözüldüğünden, neler yapılacağı da daha önce planlandığından, bir plan-program dahilinde çalışmak için öğretmenler kurulu sık sık toplanıyordu. Kimi zaman bu toplantılara yeni gelen Müfettiş Şerif Tekben, Müfettiş Salih Ilgın da katılır, yararlanmamız için Salih Ilgın Avrupa'dan edindiği izlenimleri ve görüşlerini aktarırdı bizlere. Dahası, kimi zaman da Özel Eğitim Müdür Yardımcısı Cavit Gürcan, Bakanlık'tan Şube Müdürü Osman Korkut Akol da toplantılarımızda bulunurdu.

Zaman içinde çocuklar güzel bir alışkanlık kazanmışlardı. Birbirlerini seviyorlar, koruyorlar, fazla kavga

Kızlar ders çalışıyor, 1952-1953 (Arşiv: P. Türkoğlu).

etmiyorlardı. Daha önemlisi, çoğu kurumu benimsemişti ve buradaki çocuk topluluğunun bir üyesi olmaktan memnunlardı. Müdür Bey onlarla tek tek ya da toplu konuşmalarında bu konu üzerinde çok dururdu. Zaten öğretmenler atanmadan önce bir süre çocuklarla kendisi ilgilenmişti.

Yapacağımız önemli işler vardı: Bir kere çocukların okul yaşamını yakından izleyerek, onların sağlıklı bir ilköğretim görmelerini etütler vb. yollarla desteklemek başta gelen öğretmenlik görevimizdi. Bu konuda desteğe gereksinimi olan pek çok çocuk vardı.

Daha önemlisi onlara hem bireysel yönden aile, ebeveyn ilişkisini duyumsatacak sıcak bir ortam yaşatmak, hem de okul dışı yaşam ortamlarını kültürel ve sosyal yönden zenginleştirecek yöntemler bulmaktı. Bunları yapmak kolay değildi. Toplantılarda konuşuyor, tartışıyor, sonuca varıp karar alıyorduk, kararlar iyi sonuç vermezse yeniden konuşuyorduk.

Bazen tartışırken öyle kendimizden geçerdik ki çocuklar için kavga edecek duruma gelirdik. Örneğin, Hikmet Öz ve ben, yurt öğretmenlerinin cumartesi ve pazar günleri izine çıkmamalarını savunurken, Aliye ve Saadet öğretmenler buna kızarlardı. Demokrat bir kişi olan Müdür Bey toplantıyı hemen bitirir, bizi kestane ağacının altına çağırır, orada akşamın geç vaktinde toplantı sırasındaki hallerimize gülüşür, sohbet ederdik. Çocuklar, onlar için tartıştığımızdan habersiz, çoktan uykuya dalmış olurlardı.

Özeleştiri

Bakanlık Şube Müdürü Osman Korkut Akol, Milli Eğitim Özel Eğitim Müdür Yardımcısı Cavit Gürcan ve Müfettiş Salih Ilgın'ın katıldığı o toplantı, eksik ve yanlış yanlarını saptayarak özeleştiride bulunmuşlardı. Bu eleştiriler genel olarak şunlardı:

İyi niyetli olmamıza rağmen bizler çocukların bireysel gereksinimlerini ve beklentilerini karşılamada ya da sorunlarıyla baş etmede hep kendi bildiğimizi okuyor, karşımızda gelişmekte olan bir insan olduğunu, onların da beklentileri, düşünceleri olduğunu dikkate almıyorduk. Bazen en iyi pedagogların bile bu konuda yetersiz kaldıkları bir gerçekti. Kimi pedagogların kendi çocuklarını bile iyi eğitemediklerini söylerler. O halde biz mükemmel olmasak da, hiç değilse elimizden geleni en iyi şekilde yapmalıydık.

Örneğin, çocukların birçok beklentisini kuramsal olarak bilsek bile onlara ulaşmaya çalışmak yerine işin kolayına kaçıyorduk. Ama böyle davranırken onların gelişimini aksattığımızı, kısıtladığımızı düşünemiyorduk belki de. Kaldı ki çocuklar için yararlı olan bir edimi bile, onları

şımartır gerekçesiyle aramızda tartışıp birbirimizi eleştiriyorduk.

Önemli olan, tutarlı davranış örneği sergileyerek çocukları edilgenlikten kurtarmak, etkin duruma geçirebilmekti. Bu da lafla, öğütle olacak iş değildi. Yurt ortamı böyle olmalıydı. Her ne kadar burası gelişmekte olan çocuklar topluluğunun yaşadığı ev olsa da onları oyun dışında da etkin duruma getirecek beceri ve yeteneklerini ortaya çıkarabilecekleri, geliştirecekleri alanlar hazırlanması gerekiyordu. Donatılmış atölyeler olmalıydı. Baştakiler buna önem vermiyorlardı.

Böyle bir ortamın olmadığı yerde çocuklara iyi alışkanlıklar kazandırmak, sözde iyi şeyler öğretmek için bilmiş tavırlar takınarak ya da öfkemizi bastırmak için yaptığımız yanlışları sanki eğitimsel bir davranışmış gibi kabul ettirmek istiyorduk.

Kimi bunun doğru olduğunu sanır, kimi böyle olmadığını bilse de ses çıkarmaz, bazen başkaldırının kötü bir şey olmadığını içimizden kabullensek bile, bu türden bir davranış içine giren bir çocuğa bunu belli etmeyi düşünmezdik. Hatta bu tür yanlışlıklar öğretmenler kadar anne babalar için de geçerliydi.

Yine de tüm bunlar bir anne baba yanlışı gibi algılandığından, çocuklar bize karşı hoşgörülü davranırlardı. O günleri düşündükçe, bana çocuk hoşgörüsünden daha temiz ve soylu bir duygu yoktur gibi geliyor şimdi bile. Çocuk yüreğinden taşıp gelen hoşgörünün, affetme duygusunun erişkinlerde bu denli olacağını sanmam.

Sabahları çocukları grup grup okula gönderirken genellikle kapıya kadar gider, dışarıdaki kırtasiyeden gazete alıp dönerdik. Okula gitmeyen öğlenci çocuklardan kimileri "Öğretmenim gazetenizi alayım mı?" diye koşarlardı.

Jale Öğretmen ile Pakize Öğretmen (Arşiv: P. Türkoğlu).

Onlar da birazcık da olsa dışarı çıkmak, gazeteye göz atmak isterlerdi, bunu bilirdik.

Bir gün Jale Öğretmen'le böyle dışarı çıkacağımız sırada Mustafa'lar, "Öğretmenim gazetenizi biz alalım," diye yanımıza geldiler, koşarak almaya gittiler, onları çiçeklikteki bankta bekledik. Gelmeleri uzun sürdü. Gazeteyi acele beklememizin nedeni o günlerde Aziz Nesin'in *Zübük* romanı tefrika halinde gazetede çıkıyordu. O kadar ilginçti ki yarını zor ediyor, birbirimize anlatıyorduk. Ama

çocuk tayfası bir türlü gelmiyordu. Dayanamayıp dışarı çıktık. Bir de baktık ki duvarın dibine birkaç çocuk oturmuş kahkahalarla gülüyordu. Bizi görünce pek şaşırmadılar. "Öğretmenim, Zübük şöyle olmuş, böyle olmuş," diye başladılar anlatmaya.

Gruplar ve grup öğretmenleri

O ders yılı (1954-1955) gerçekten bizim için en uzun yıl olmuştu. Daha okullar açılmadan önemli düzenlemeler yapılmıştı. Bunlardan biri grup düzenlemesi ve grup öğretmenliğiydi. Öğretmenlerden giden gelen oluyordu ama yurtta günlük yaşam düzenlemesini her şey tammış gibi yapmıştık. Nöbetleşe değil, gruplarda ayrı bakım ve eğitim düzenlemesine geçmiştik. 200-250 arasında değişen her yaştan okul çağı çocuklar topluluğunu beş gruba ayırmıştık. Grupların birer grup öğretmeni, grup annesi (çalışan), grup odası olmuştu. Grup odaları grup evi anlamına geliyordu. Böylece topluluk beş ayrı özgür birimden oluşmuştu. Grup çocuklarının yönetimsel ve eğitimsel işlerinden grup öğretmenleri sorumlu ve yetkiliydi. Düzenlemeyi öğretmenler kurulunda tartışarak yapmıştık. Köşkte 1. ve 3. Grup, arka bahçedeki binada 4. Grup, yeni binada da 2. ve 5. Gruplar kalacaktı.

Böyle düzenleme Osmanlı dönemi darüleytamlarında da var. Grup odalarına daire deniyor, öğretmenlerine de daire başkanı anlamına gelen bir sanla hitap ediliyordu. Benim eğitim gördüğüm köy enstitülerinde de öğrenci kümeleri ve kümebaşı öğretmenleri vardı, o kalabalık ve büyük bir alan üzerinde çeşitli birimleri olan enstitülerde öğrencilere tek tek ulaşmada ve gereksinimlerini karşılamada, öğrenim durumlarını iyileştirmede önemli bir dü-

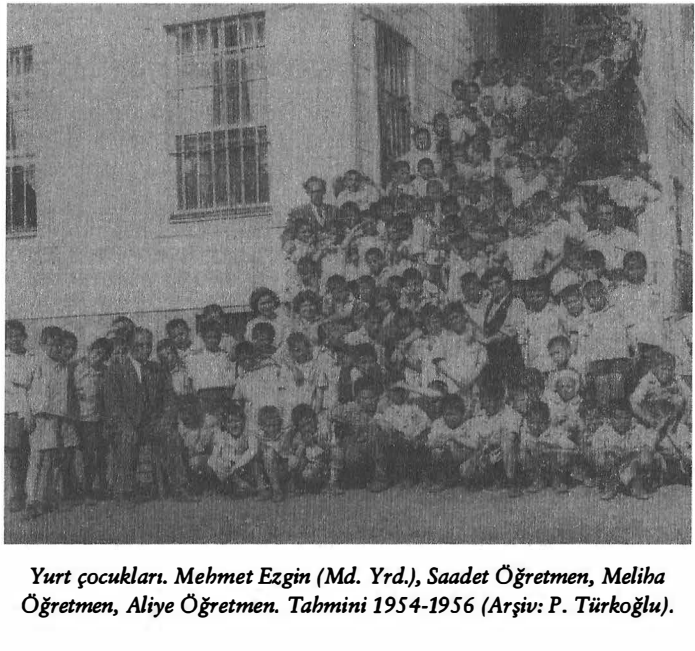
zenlemeydi bu. Fay Kirby* bunun kurumsal demokratikleşmede çekirdek bir aşama olduğunu söylüyordu.

Şimdi de böyleydi. Ama önemli bir konu da farklı yaşlardaki ilkokul çağı çocuklarını nasıl bir gruplandırma yaparsak yararlı olacağıydı. Okullardaki gibi sınıf ve yaşlarına göre gruplandırırsak ders çalıştırma yönünden yararlı olabilirdi. Ama çocukların yıl boyunca aynı kişilerle, hem okulda hem de yurtta birbirleriyle bir arada bulunmaları okul yaşamı gibi olacaktı. Oysa yurt onların evi olduğuna göre gruplarda her yaştan öğrenci olabilirdi. Bir de çok sayıda kardeşler vardı. Büyük kardeşler küçüklerini kollayıp gözetiyorlardı. Bu nedenle grupları yaşa, sınıfa göre değil, karma düzenlemiştik. Yasa ve yönetmeliklerde de ayrıntılı olarak böyle olması gerektiği yazılıydı. Bu bağlamda grup öğretmenlerinin çocukların sağlıklı gelişimini, iyi bir temel öğrenim görmelerini sağlamak; onlara aile yakınlığı göstermek, aileleri, sosyal ve zihinsel gelişimlerini izlemek gibi önemli görevleri vardı.

Bu kurumlar ve çalışanlar, Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü Özel Eğitim Şube Müdürlüğü'ne ve onların İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ndeki uzantısı olan Özel Eğitim Büroları'na bağlıydı. Çocukları hemen gruplara ayırdık. Giden öğretmenler olursa yenisi gelinceye kadar o gruba müdür yardımcısı bakacaktı. Bize ayrıca grup öğretmenliği ücreti verilecekti.

Çocukların okul dışı zamanlarını değerlendirmek için etüt saatleri, serbest okuma saatleri, oyun saatleri, iş atölyeleri, geziler, yaz kampları, kültürel etkinlikler (sinema, tiyatro vb.) gibi etkinlikler planlı programlı yapılıyordu.

Fay Kirby (1926-1990), Amerikalı araştırmacı yazar, öğretmen, *Türkiye'de Köy Enstitüleri* (çev. Niyazi Berkes, İstanbul: Tarihçi Kitabevi, 2010) adlı kitabıyla ünlüdür.

Yurt çocukları. Mehmet Ezgin (Md. Yrd.), Saadet Öğretmen, Meliha Öğretmen, Aliye Öğretmen. Tahmini 1954-1956 (Arşiv: P. Türkoğlu).

Bunun için ilkokulda olduğu gibi çalışma planlarımız, programlarımız vardı. Bir de grup öğretmenlerinin çalışma defterleri vardı. Bu defterlere bir hafta içinde yapılan çalışmaları, gözlem ve görüşlerimizi, isteklerimizi yazıp hafta sonunda defteri müdür yardımcısının masasına bırakırdık, hafta başında müdürün de onayından geçmiş ve kimi yerleri çizilmiş olarak alırdık. Bu gözlemlerimizi öğretmen toplantılarında çoğunlukla gündeme getirir, konuşur, tartışırdık.

Zaman içinde yurda deneyimli ya da genç öğretmenler geldi, gidenler de oldu. Arifiye Köy Enstitüsü'nde öğretmenlik yapmış olan Hikmet Öz, Çifteler Köy Enstitüsü'nde çalışmış Hatice Sökmen, Aksu Köy Enstitüsü'nden Mehmet Ezgin (Md. Yardımcısı), Arifiye

çıkışlı Aliye Öğretmen, Hasanpaşa İlkokulu müdürünün eşi Gülsüm Öğretmen, Saadet Öğretmen, Halime Öğretmen, Müfettiş Salih Ilgın'ın eşi Meliha Öğretmen ilk yıllarda gelip ayrılanlardı.

Biz Müdür Mücahit Türkoğlu, Eğitim Uzmanı Cavat Yücel, eşi Suat Yücel, Jale Tamer, Nimet Altugay yurtta uzun süre kalanlardık.

Etüt öğretmenliği

Anlattığım gibi çocuklara yurtta bir ev ortamı yaşatmakla birlikte, bir yandan da planlı programlı çalıştırarak onların eğitimlerini, zihinsel ruhsal gelişimlerini ve yeteneklerini desteklemek için çeşitli eğitici ve kültürel, sosyal çalışmalarda da bulunurduk. Ağaçlı Yurdu'ndaki seminer sırasında, Amerikalı eğitimci Dr. Engram, çocukların istediklerini yapacakları boş zamana bile gerek olmadığını söylemiş, "Yeter ki uyguladığımız program onlar için sıkıcı olmasın," diye eklemişti.

Günlük yurt yaşamında önemli programlardan biri etüt saatleriydi. Her grup öğretmeni aynı zamanda kendi grubunun etüt öğretmeniydi. Etüt zili çaldı mı, ortalıklarda hiç çocuk kalmaz, her grup kendi grup odasında toplanarak, etüt öğretmenlerinin rehberliğinde ders çalışmaya koyulurdu.

O saatte çocukları sınıflarına göre masalarına oturtur, bireysel çalışmalarını sağlardık. Okula gitmeyen kimi küçükleri de o saatte resimli kitaplara yönlendirerek bir çalışma ortamı hazırlardık. Sınıf öğretmenleriyle sık sık görüştüğümüz için hangi çocuğun hangi dersinin iyi gitmediğini bilir, onlara yardımcı olurduk. Elbette kendi gözlemlerimiz de vardı. Ayrıca büyük sınıfları yatılı okullara

girmeye hazırlardık. Böyle çok çocuk olurdu. O yıllarda yatılı fırsatı çocuklar için büyük olanaktı.

Üstünde durduğumuz önemli konulardan biri de okuma yaşı geldiği halde kimi çocuğun okuma yazmayı sökememe sorunuydu. İkinci-üçüncü sınıfa geldikleri halde (o yıllarda sınıfta kalmak yoktu belki) okumayı sökememiş olanlar, kitabın başında bulanık suda bocalar gibi sıkıntı çekerlerdi. Oysa eğitim-öğretimin en temel aracı okuma yazmaydı. Başa çıkamadığımız çocukları İstanbul Üniversitesi'nde yeni açılan çocuk psikiyatrisi bölümüne götürüp doktorların önerilerini alırdık. Ancak onların birkaç testle bunu anlamaları kolay olmuyor, kimi zaman tanılarla sonuçlar örtüşmüyordu.

Sarıcan'ı oraya götürdüğümde, okumayı çok zor sökeceğini bildirmişlerdi. Ayrıca çocuklar nereden uydurmuşlarsa ona kesekâğıdında bulunduğunu söylemişler, buna da kafasını takmıştı. Kaldı ki böyle bir durum yoktu. Sonradan annesini bulmuş, soyunu sopunu öğrenmiştik. Nitekim yaşı ilerledikçe okul öğretmeninin de yardımıyla öğretim sorununu halletmiş, aslan gibi bir delikanlı olmuştu.

Mohini'de de atak bir çocuk olduğu ve üçüncü sınıfa geçtiği halde okuma geriliği vardı. Onu kliniğe götürdüğümde Dr. Rıdvan Cebiroğlu, babasının annesini öldürürken gördüğü o anın yarattığı sarsıntının etkilerini hâlâ taşıdığını söylemişti.

Okuldaki ikinci sınıf öğretmeni bir gün kendisiyle görüşmeye gittiğimde bana aklı başında, sevdiği bir çocuğumuzun matematik problemlerini çözmede çok başarısız olduğunu söylemişti. Etüt saatinde ona zihninden bazı hesap alıştırmaları yaptırınca, hızla yinelediği halde, şu problemi oku, anla ve çöz dediğimde bunu yapamadı.

Sesli okutunca hiç okuyamadığını gördüm, öğretmenine anlattım. Birlikte üstünde durarak, kitap okutarak çocuğu bu eksiğini gidermeye yönelttik. Bunun çözümü hızlı okuma alıştırmaları yaptırmaktı. Ağır okuyunca okuduğunu anlamak kolay olmuyordu.

Bir gün Hatice Öğretmen hastalanmıştı. Etüt saatinde kendi grubumu kontrol ettikten sonra onun grubuna gittim. Grup başkanı çocukları oturtmuş, kendi kendilerine çalışıyorlardı. Sevimli bir çocuk olan Didi, bordo kaşkolünü boynundan hiç çıkartmazdı. Yine boynundaydı o kaşkol. Pekos Bill okuyordu. Dersinin olup olmadığını sordum, "Derslerimi çalışıp bitirdim öğretmenim," diye yanıt verdi. Ama bir arkadaşı araya girip, Kara'nın okuyamadığını söyledi. Oysa üçüncü sınıftı. Bunları nasıl okuduğunu sorunca, resimlere bakarak okuduğunu söylediler. Kendisi de bunu onayladı. Okuma kitabından bir metin açtım, düzgün okuyordu. Yine arkadaşı "Ezberledi öğretmenim," dedi. Gerçekten de daha önce görmediği bir metni okuyamıyordu. Sınıf öğretmeni, "Bilmiyor mu?" deyince gülüşmüşler arkadaşları, okurken ezberleyip okuyormuş ama aslında okuma bilmiyormuş.

Hatice Öğretmen de bu konu üstünde çok duruyordu. Sadece Didi gibiler değil, tüm çocuklar iyi okumalıydı.

Didi de çok okudu, öğretmen oldu. Bilmiyorum öğrencilerine anlattı mı üçüncü sınıfa kadar okumayı sökemediğini. Bütün ünlülerin böyle ilginç yanları var yaşamöykülerinde.

Çocukların bakımı ve grup anneleri

Çocukların bakımı, temizliği, tertipli düzenli olması önemliydi. Çocuklara kendilerine bakma, özdenetim ya

da özgüven alışkanlıkları kazandırmaya çalışırken bu alışkanlıkları kazandırıcı bakımı da yapmak gerekiyordu. Bunlar için sadece öğretmenlerin çabası yeterli olmuyordu. Bu nedenle her gruba, grupların hem temizlik düzen işlerini yürütecek, hem de anne gibi aralarında yaşayacak bir eleman daha alınıyordu. Bu, yasa ve yönetmeliklerle saptanmıştı.

Ancak böyle bir elemanın niteliği çok önemliydi. Onlardan sadece bir bakıcı ya da temizlikçi değil, gerçekten annesi gibi davranması, bilgili ve kültürlü olmaları bekleniyordu. 35-40 çocuğun arasında yaşarken, onlara hizmet verirken zorlanmamalıydı. Örneğin, ortaokul çıkışlı bir grup annesi alındığında, temizlik işlerine burun kıvırmamalıydı. Ama bu iş için ölçü koymak kolay değildi. Zaten toplumda böyle bir meslek de yoktu. Ya temizlik için başvuranlar arasından ya da bizim çocukların anneleri arasından seçmiştik grup annelerini.

Zaman içinde birçok anne ayrıldı, yerine gelenler, sürekli kalanlar oldu. Okumuşu, ortaokul çıkışlısı olan olmayan, sevecen ve çalışkan ne anneler gelip geçti yıllar içinde.

Anne olarak istihdam ettiklerimizin çoğu yurttaki çocukların anneleriydi. Her anne kendi grubunda, grubunun öğretmeniyle kendi çalışma biçimini ortaya koyarak çocuklara hizmet ederdi. Çocuklar çoğunlukla o hanımları gerçekten anneleriymiş gibi severler, onları yormazlar, işlerine yardımcı olurlardı.

Yurdun çok güzel mermerden kurnalı bir hamamı vardı. Anneler çocukların temiz çamaşırlarını getirirler, büyükler kendileri yıkanır, anneler küçükleri bol köpüklü sularla yıkar, kurulayıp temiz çamaşırlarını giydirirlerdi. El ve ayak tırnaklarını keserken çocuklara bunu kendilerinin yapmaları da öğretilirdi. Ancak tüm çocukların

Çocuklar, grup anneleri, öğretmenler. Solda ayakta dördüncü Müdür Mücahit Türkoğlu, Necla Anne, Özkan Boztaş, Jale Öğretmen (Arşiv: P. Türkoğlu).

Safiye Anne bir öğrencinin tırnaklarını kesiyor (Arşiv: P. Türkoğlu).

Mümine Anne çorap yamarken (Arşiv: P. Türkoğlu).

annelerden onları çok sıcak suyla yıkadıklarına dair ortak şikâyetleri olurdu. Annelerin çocukları kaynar sularla yıkaması hikâyesi pek çok yurt çocuğunun anılarında önemli yer tutar. Yıllar sonra karşılaştığım öğrencilerimden de dinlemişimdir bunu.

Annelerin çoğunun kocası ölmüştü ya da hastaydı ya da boşanmış olurlardı. Şu an anımsadıklarım şunlar: Bedia Anne, Safiye Anne, Nadire Anne, Mümine Anne, Nejla Anne, Emine Anne, Ümmü Anne, Cina, Saime Abla ve Ülker... Ülker ortaokul çıkışlıydı, bizim grubun annesiydi. Artist gibi genç bir kadındı. Çocuklarla öyle iyi anlaşır, işini öyle güzel yapardı ki ona hayran olmamak mümkün değildi. Bir süre sonra eşiyle barışıp çocuğunu da yanına alarak yurttan ayrıldı. Bedia Anne Maltepe'de oğluyla oturuyor. Arada bir telefonlaşıyoruz. Esat haber getiriyor. Okul yüzü görmemiş ama Hasanpaşa Köşkü'nde güngörmüş bir kadın olan Mümine Kadın tüm yurdun annesi ve çocukların sırdaşıydı.

Yeme-içme işleri

Beslenmenin yurtta öncelikle ele alınan sorunlardan biri olduğunu daha yurda geldiğimde anlamıştım. O günlerde ambar memuru olduğum için Müdür Bey bana çocukların yeme-içme işine önem vermek gerektiğini;, tabelayı büyüklerin değil, çocukların istek ve gereksinimlerine göre hazırladıklarını, benim de buna dikkat etmemi, aşçıbaşı Siyami Usta'yla iletişim halinde bulunmamı söylemişti.

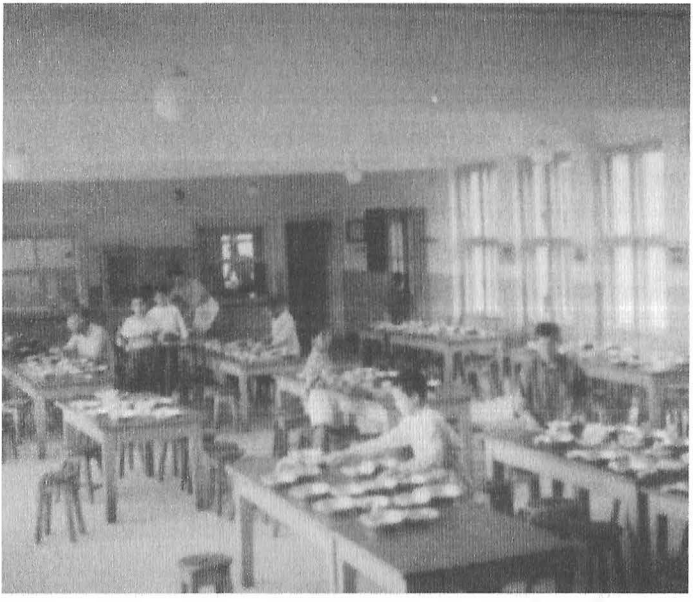
Ama eğitim kurumlarında her şeyi düzen içinde yürütmek kolay değildi. Biri biter, diğeri başlardı. Kaldı ki yurt ne kadar güzel ve büyük bir alan üzerinde bulunsa da, yeni binalar inşa edilse de, her şey tam olarak çocuklara göre yapılmış değildi. Örneğin, köşkün arkasındaki eski müştemilatın yarısı mutfak, yarısı çamaşırhaneydi. İlk yıllarda çocuklar yemeklerini yazın ağaçların altında, kışları grup odalarında yiyorlardı. Ama grup odaları yemek yemeye pek uygun değildi. Yeme-içme işleri ancak yeni binanın altında yeni mutfak ve yemekhane yapıldıktan sonra yerli yerine oturmuştu.

Ancak bu zorluklara karşın toplumun temel beslenme gereksinimi dikkatle ele alınır, çocukların gerektiği gibi beslenmelerine özen gösterilirdi. Yurt doktoru, yurt müdürü, öğretmenler ve aşçıbaşı her zaman dikkatli olur, bu işten asla ödün verilmezdi.

Aşçılar ve kalfalar arada bir değişse de, Siyami Usta arada bir ayrılsa da, o yurdun en demirbaş aşçıbaşıydı. Çocuklar onun özellikle yaz kampı gezileri için yaptığı puf börek, kuru köfte, zeytinyağlı biber dolması gibi sevdikleri yemekleri iştahla yerlerdi.

Siyami Usta çok konuşmayan, amirlerine ve öğretmenlere saygılı, çocuklara önem veren ama yeri geldiğinde

Yakacık Yetiştirme Yurdu yemekhanesi (Arşiv: P. Türkoğlu).

saygısında kusur etmeden sözünü sakınmayan, taşı gediğine koyan biriydi. Tabela yaparken, yemek dağıtırken ya da ambardan erzak çıkarırken kendi ustalığından, aşçılık sorumluluğundan ve malzemelerden ödün vermezdi. "Can boğazdan gelir efendim," derdi. Arada bir yemek sırasında dolaşır, çocukların hangi yemekleri az ya da çok yediğini gözlemler, nedenini öğrenmeye çalışırdı.

Nöbetçi olduğum bir gün, tam da öğle yemeği saatinde Siyami Usta benden cuma namazı için izin istemişti. Oysa sabahçı ve öğlenci öğrencilere iki vardiya yemek verildiğinden öğlen yemeklerinde küçük bir aksaklık, eksiklik kargaşa yaratırdı. Siyami Usta bunu kendisi de bilir, özellikle öğle yemeklerinde kesinlikle işinin başından ayrılmazdı.

Bahçıvan Ali anlatmıştı: Kaloriferci Şakir Amca her gün kimseden izin almadan öğlen ve ikindi namazları için camiye giderken, çalışanlara: "Sizi beynamazlar!" diye laf atarmış. Oysa Siyami Usta da namazını geçirmezdi ama mutfağın bitişiğindeki odasında kılar, kimse bilmezdi.

Yanlış hatırlamıyorsam Müdür Bey, namaza herkese göstere göstere gitmemesi ve kimsenin namazına karışmaması yönünde Şakir Usta'yı uyarmıştı.

Amerikan yiyecekleri

O yıllarda, okullara ve askeriyeye verilen Amerikan yardımı yiyeceklerini bilmeyen yoktu. Yurda hiç aksatılmadan et, süttozu, yağ, peynir ve paketlenmiş un gönderilirdi. Hatta yatılı çocuklar kurumu olarak belki bize daha çok geliyordu, tüketmekte neredeyse zorlanıyorduk. Bir de söylentiler vardı bu konuda. Amerika bu maddeleri savaş için stok etmiş ama tüketemeyince yiyecekler bozulmuş,

denize dökecekken bize göndermiş. Tarım ülkesi olmamıza karşın dünyanın öbür ucundan böyle yiyecekler gelmesi herkesi şaşırtıyordu.

Başka bir sorun da yeme ya da beslenme kültürüydü. Bu yiyeceklere alışmak biz büyükler için bile kolay değildi. Okullarda bu yiyecekleri tüketmekle ilgili neredeyse çok komik olaylar yaşanıyordu. Çocukların iyi beslenmesi açısından sorun yoktu belki. Ama tüketirken az sorun yaşanmıyordu. Günümüzde çok kaliteli ve pahalı olarak bildiğimiz Hollanda peyniri benzeri sarı peynirleri bile bin bir güçlükle yiyordu çocuklar.

Siyami Usta çocuklara göre güzel, iştah açıcı yemekler hazırlamasına karşın, Amerikan yağından, etinden, sütünden olan yoğurt ve ayrandan, Amerikan peynirinden bıktıklarını söylüyorlardı.

Öğretmenler yemek masalarının başında oturup çocukların yemeklerini bitirmelerine dikkat ederlerdi ama o küçük yaramazlar bir lokma bile fazla yememek için umarsızca gözümüzün içine bakarlardı. Amerika'dan gelen bu yiyecekleri yemede güçlük çektiklerini o zaman anlardık. Süttozundan yapılan sütü, ayranı içmiyorlar, yoğurdu yemiyorlardı.

Çapa Eğitim Enstitüsü'nden staja gelen Şenay Öğretmen "Bandırma" diye bir tost icat etmişti. Ekmek dilimlerini kızmış Amerikan yağına batırıyor, kuzinenin üstüne çekip üzerine Amerikan peyniri koyuyordu. Peynir eriyip ekmek kızarınca tost örneği bir yiyecek oluyor, çayla iyi gidiyordu. Bir sabah kahvaltısı için bunlardan çocuklara da yaptırırdık, iştahla yediler. Daha sonra ikindi kahvaltısına "bandırma" ve ayran verdik. Uzun süre severek yediler. Giderek "bandırma" bizim yurdun ünlü bir yiyeceği oldu. Tabelaya "bandırma" diye yazarak, sık sık veriyor-

duk kahvaltılarda. Bandırma ile Amerikan yiyeceklerini tüketmenin bir yolunu bulmuştuk.

Süttozundan yapılan yoğurt katılaşıyor, daha güzel görünüyordu. Ama bakıra çalan o acayip tadı küçükler de hissediyor, hoşlanmıyorlardı. Yine de aşçı Siyami Usta çocukların iştahla yediği bir yemek daha yapardı.

Amerikan unundan açtığı mantı yufkalarını ruletle kesip haşlar, üstüne sarımsaklı yoğurt döker, onun üstüne de iyice kavurduğu bol Amerikan kıymasını ve salçalı sosu dökerek çocuklara göre bir mantı yapardı. Bunu da iştahla yerdi herkes.

Siyami Usta'nın yaptığı işlerden biri de kocaman Amerikan sığırlarından kesilmiş büyük kemikli parçaları çocuklara göstermeden kaynatıp yaptığı Türk usulü çorbalar ve yemeklerdi. Çocuklar, böyle terbiyeden geçen etin ne eti olduğunu düşünmeden iştahla yiyebiliyorlardı. Ama o mutfaktaki kocaman butları ya da kaburgaları görmüşlerse o gün yemek artıkları çoğalırdı.

Amerikan etinin köftesi bile çocuklara ağır geliyordu. Aşçı buna da şöyle bir çözüm bulmuştu. İçine çokça ekmek ufalıyor, sarımsak, soğan ve baharatını bol ekleyerek kızarttığı kuru köfteleri güzelce yiyorlardı. Ama sulu köfte her zaman artardı.

Çocukları sorarsanız, Amerikan yiyecekleriyle ilgili her birinin ilginç anıları vardı. Bu konuda tuhaf bir örneğe de değinmek istiyorum: Çankırılı bir garsonumuz vardı. Çalışkan, dürüst bir gençti. Eğitim Uzmanı Cavat Yücel'in personel eğitimi seminerinden sonra işini en iyi şekilde yapmaya soyunmuştu. Çocuklar başta olmak üzere ondan herkes memnundu. Son günlerde yemekhanenin yer döşemesinde gözle görülür bir parlaklık ortaya çıkmıştı. Bunu arapsabununu ya da sodayı çok kullanmasına bağ-

lıyor, bu kadar malzemeyi ziyan etmemesi için de nedense uyarmıyorduk. Bir süre sonra mesele anlaşıldı.

Bir gün çocuklardan artan ayran kabı yere dökülmüş. Muzaffer kızıp orayı akşam temizlememiş. Sabah kahvaltıdan önce mecburen gidip temizlediğinde karoların cam gibi ışıldadığını görünce, artan ayran ve yoğurtları temizlik malzemesi olarak kullanmaya başlamış. O günlerdeki temizliğin nedeni buymuş. Aşçı akıllı adam, "Öğretmenler anlarsa yasaklarlar, burası resmi yer sakın söyleme," demiş. Duyunca gerçekten de yasaklandı. Çünkü önemli olan tüketmekti o yiyecekleri. Öyle bir şey duyulursa suç sayılırdı.

Küçük Orhan'ın önemli sorunu

İki kardeştiler. Ağabeyi ile onun arasında birkaç yaş vardı. Şimdi Orhan'ı her yanıyla anımsadığım halde ağabeyinin yüzü hayal meyal gözümün önüne geliyor. Ama onun ağabeylik tavır ve davranışlarını unutmamışım.

Orhan, sanıyorum ikinci sınıftaydı. Esmer, tıknaz ama tavşan kadar sevimli bir küçüktü. Çok konuşmazdı, çevreyi sanki burnuyla algılar gibi tarayan bakışları vardı.

Birçokları gibi kardeşlerin de babaları yoktu. Yoksul olan anne, onları sık sık evci çıkaramaz, ziyaretlerine de sayılı günlerde gelirdi. Belleğim beni yanıltmıyorsa, Sultanahmet semtinde bir yerlerde oturuyordu kadıncağız.

Başka kardeş çocuklar da vardı yurtta. Bize gönderen daire çoğunlukla iki kardeşi ayırmaz, biz de onları aynı gruba verirdik. Orhan'la ağabeyi 5. Gruptaydı. Grup öğretmenleri Jale Tamer, öğrencilerin tüm sorunlarıyla yakından ilgilenen, çalışkan ve sevecen bir genç kızdı. Biz ona Ece derdik. Çocukların çoğu da ona böyle hitap et-

mekten çekinmezlerdi. Öğretmenim yerine "Ece" demek çok hoşlarına giderdi.

Bir gün küçük Orhan yurttan kaçmış, Ece başta olmak üzere buna hepimiz şaşırmıştık. Ağabeyi yanındaydı, görünür bir sıkıntısı yoktu. Ece de onu seviyordu. Bir-iki gün sonra annesi onu geri getirmiş, "N'olur bir daha onu kaçırmayın, bizim oralara gidip gelmek çok zor, üstelik evde ona doğru dürüst bakamıyorum," demişti. Gerçekten de küçücük bir çocuğun vapura binip evine ulaşmasına şaşırmamak elde değildi. Başına gelecek bir kaza ona vereceği zarar yanında, bize de büyük sorumluluk yükler, hepimizi üzüntüye boğardı.

Neyse ki başına kötü bir şey gelmeden evini bulmuş, annesi onu geri getirmişti. Kadıncağız; "İnanın acı soğan, kuru ekmekle geçiştiriyoruz öğünleri, ona bakamıyorum, yoksa küçük diye geri alırdım," demişti. Ama bundan sonra daha sık geleceğini de eklemişti.

Sadece ağabeyi değil başka çocuklar da dikkat kesiliyor, kaçmaması için neredeyse peşinden ayrılmıyorlardı. Grup öğretmeni ve diğer öğretmenler ona daha farklı davranıyorduk adeta. Kaçmasının başka küçüklere de örnek olabileceğinden ve yollarda başına bir kaza geleceğinden korkuyor, ona gerekli özeni ve dikkati gösteriyorduk.

Ne var ki aradan epey zaman geçtikten sonra o küçük adam yine kaçmaz mı? Bu kez peşinden hemen ağabeyini gönderdik sanıyorum. Yine yolunu şaşırmadan, evinin yolunu tutmuştu. Yine Kartal'da bindiği trende, trenci amca gelirken kenara saklanıp Haydarpaşa'ya varmış. Yine teyzelerin, amcaların bacaklarının arasından geçerek biletsiz vapura binmiş, biletçinin çıt çıt sesini duyunca vapurun öbür tarafına kaçarak Sirkeci'ye varmış. Gülhane Parkı'nın kenarından kenarından yürüyerek evini, annesi-

ni bulmuştu. Böyle anlatıyordu hiç saklamadan ama biraz suçluluk duyarak. Elinde olmadan yaptığını anlatıyordu. Ama niçin kaçtığını söyleyemiyordu. Belki de bu üçüncü kaçışıydı. Çünkü hepimizi bir telaştır almıştı. Büyükler bile böyle kaçamazken o bücürün cesareti bizi korkutmuştu.

Bu firar olayıyla baş edememenin yenikliği de vardı üstümüzde. Kimimiz ağabeyi suçlamış, kimimiz annesine kızmıştık, annenin çocuğu kendisine aşırı bağımlı yetiştirmiş olduğuna karar vermiştik.

Bu durumu engellemek, nedenini anlamak için grup öğretmeni, onunla yalnız başına çok konuşmalar yapmış, nedenini öğrenmek için büyük çaba göstermişti. Hatta hepimiz konuyla yakından ilgilendik, birlikte tartıştık konuyu. Sonuçta bir gün bu sorunu halletmek için müdürün odasında toplandık, çocuğu yanımıza çağırıp bir sandalyeye oturttuk. Günlük yaşamımız hep birlikte geçtiği için müdür odasına çağırılmak, öğretmenlerle oturmak, toplu görüşmek gibi durumlar çocukları korkutmaz, çekince yaratmazdı.

Müdür Bey onu yanına alıp, sevecen bir sesle sordu:

"Söyle Orhan, bizi sevmediğin için mi kaçıyorsun? Bilmediğimiz bir derdin mi var? Yurtta sıkılıyor musun?"

"Hayır öğretmenim, herkesi seviyorum, yurtta sıkılmıyorum," diye yanıtladı sakin bir tavırla. Müdür Bey yeniden, "Peki oğlum anneni mi özlüyorsun yoksa? Buna da çözüm bulacağım," dedi. "Onu özlüyorum ama annem için kaçmıyorum," diye yanıtladı çocuk.

Müdür umarsızca yeniden sordu: "Peki ama çocuğum, neden kaçıyorsun, neden? Bunu bize söylemelisin. Sorununu bilmeliyiz. Sana yardımcı olmalıyız. Her şeyin bir çaresi var." Orhan, Müdür Bey'i üzgün ve çaresiz görün-

ce: "Tamam öğretmenim, söyleyeceğim," dedi. Masada oturan bizlere baktı yan gözle. Müdür ona, "Öğretmenlerden de çekinme Orhan, onlar seni sevdikleri için buradalar, hiçbirimiz sana kızmıyor, yardım etmek istiyoruz," dedi. O, yine gözünü bizden kaçırarak dedi ki:

"Çünkü öğretmenim, Amerikan etinden bıkıyorum. Evde annemle yer sofrasında soğan ekmek yiyoruz. Hiç gürültü olmuyor. Burada zorla etli yemek yediriyorlar. Sofrabaşı başımızda bekliyor. Bundan kaçıyorum."

Çocuğun bu yanıtı uydurma değildi. Bizim her şeyde vur deyince öldüren bir yanımız vardı. Onu dinleyince aklımız başımıza gelmişti. Hem sofra görgüsü hem de tutumluluk alışkanlığı kazandırmak ve çocukların iyi beslenmesini sağlamak için böyle yapıyor, sofrada yemek, ekmek atılmaması için, çocukların iyiliği için zorluyorduk onları. Ama Amerikan yağıyla, Amerika'dan gelen etlerle bu ağır yemekleri biz yetişkinler de kolay yiyemiyorduk. Öğretmenlerin bile iştahla yiyemediği yemekleri son suyuna kadar bitirmesi için çocukları zorluyor ya da özendirici etkiler yaratıyorduk. Hepsi yemeklerini bitirip bize gösteriyorlardı. "Kalaylanmış gibi tabakları bitirdik öğretmenim," diyorlardı sevinerek.

Hepimiz birden Orhan'a güvence verdik. "Bu çok kolay, üzülme. Kimse seni yemek için zorlamayacak. Sofraya soğan da koydururuz. Aşçıya söyledik sen isteyince soğan versin diye. Annen de seni daha çok görmeye gelsin. Onu yemeğe çağıralım, yeter ki sen kaçma," dedik. O da, "Kaçmam öğretmenim. Söz, bir daha kaçmayacağım," dedi. Onu içtenlikle sevip kucakladık hepimiz.

Çocuğu dışarıya yolladıktan sonra kendimize güldük ve üzüldük. O günden sonra yemekhanede onun beklentisine uygun bir tutum izledik (bu tutum tüm çocukların

istediği bir şeydi). Aşçıbaşıyla toplantı yaparak, eti sulu yemekten çok köfte olarak yedirme, kimi zaman isteyen çocuklara soğan verilebilmesi vb. kararları aldık. Çocuklar üzerinde bu türden baskılar yapılmaması için elimizden gelen çabayı gösterdik.

Uzun yıllar sonra Yakacık'ta toplandığımızda Ünal da benim kendisine bir tabak bamyayı zorla yedirdiğimi, o gün bugündür bamyayı ağzına koymadığını söyledi. Doğruysa ki elbette doğrudur, çocuğa büyük bir kötülük yapmışım. Çünkü şimdilerde bamyanın çorbası bile yapılıyor.

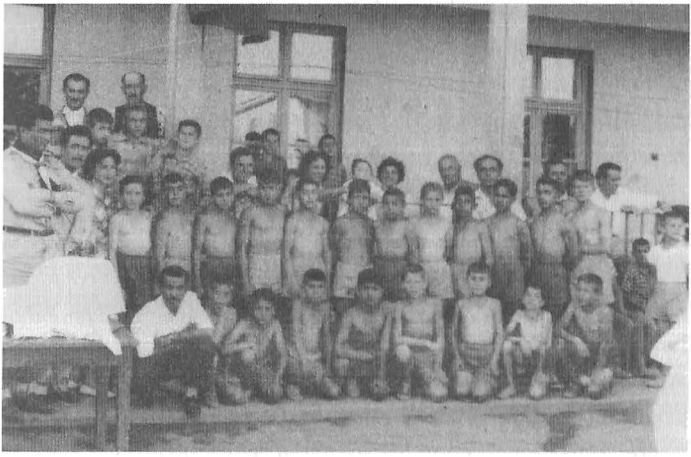
Gelen giden öğretmenler

O yıl özellikle öğretmenlerden, gidenler ve yerine gelenler oldu. Örneğin, benden önce yurtta görevli olan Gülsüm Öğretmen İstanbul'un başka bir okuluna, Aliye Öğretmen Ankara'ya, benden sonra gelen Saadet Öğretmen, Altıntepe'de evlerine yakın bir okula atandı. Artık iyice yaşlanmış olan Hikmet Öz emekli olup Maltepe'de kendi yaptığı bir eve taşındı.

Sonra Halime Öğretmen, Salih Öğretmen ve Hatice Öğretmen geldiler. Hatice Öğretmen Çifteler Köy Enstitüsü'nden tanıdığımdı. Ayrıca Aksu'da ve Gönen'de çalışmış, Mehmet Ezgin Öğretmen müdür yardımcısı olmuştu. Salih Bey Bilecik'ten naklen gelmişti. Onlardan sonra okulların açılacağı günlerde karıkoca Cavat Yücel ve Suat Yücel geldiler. Suat Öğretmen 4. Grup öğretmeni oldu. Yeni binanın üst katında benim odamda oturdular. Cavat Bey Gazi Eğitim Enstitüsü özel eğitim bölümünü yeni bitirmişti. Yurdun eğitim uzmanı olarak yaptığı çalışmalarla öğretmenlere yardımcı olurdu.

Aliye Öğretmen grup çocuklarıyla, 1954 (Arşiv: P. Türkoğlu).

4. Grup öğretmeni Suat Yücel grup çocuklarıyla kamp öncesi (Arşiv: P. Türkoğlu).

Müdür yardımcısı idari ve mali işleri yönetirken Cavat Bey de eğitimde rehberlik çalışmalarını düzenliyordu. Öteki personelden de gidenler gelenler olmuştu.

Müfettiş Salih Ilgın ve eşi

"Korunmaya Muhtaç Çocuklar" konusunda araştırma ve inceleme yapmak üzere Avrupa'ya gidenler dönüp göreve başlamışlardı. Zerrin Hanım ve Fahri Bey, işe ve ortaöğretime giden çocukların bulunduğu Mevlanakapı Yurdu öğretmeni; Hayrullah Bey ilkokul çağındaki kız ve erkek çocukların bulunduğu Kadıköy Yetiştirme Yurdu müdürüydü, Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü çıkışlı Salih Ilgın da İstanbul'daki tüm yetiştirme yurtlarının müfettişi olmuştu.

Müfettiş Ilgın'ın eşi Meliha Öğretmen, bizim yurda yanılmıyorsam Amasya'dan atanmıştı. Ilgın ailesi kalabalıktı. Çocukları Aydın, Sezen, Gülin ve küçükleri Ertan...

Salih Bey'in iki kız kardeşi ve Meliha Öğretmen'in annesi de onlarla kalırdı. Öğretmenlere yurtta bir oda verilebiliyordu ama onlar kalabalık oldukları için yakında bir ev kiralamışlardı. Anaç bir kadın olan Meliha Ilgın 1. Grup öğretmeniydi. Sabah akşam görevine kolayca gelip gidiyordu. Sadece kendi ailesini ve çocuklarını değil, yurttaki tüm çocukları kucaklayabilen sevecen bir anneydi. Anadolu kadınlarının kuşaktan kuşağa geçen, anaçlığını kişiliğinde taşıyan bir öğretmendi. Onun sağladığı iletişimle kendi çocukları da yurdun çocuklarına kardeşleri gibi davranırlardı. Bahçe duvarının dibindeki evleri, bizim çocukların istedikleri zaman gidebildiği kendi evleri gibiydi. Böyle bir sevgi ortamını yaratıp yaşatabilmek büyük

bir yüreğin harcıydı kuşkusuz. Ancak çocuklarının eğitim durumu nedeniyle bir süre sonra onların okullarına yakın bir yere taşınmışlar, Meliha Öğretmen yurttaki görevinden ayrılmıştı.

Müfettiş Bey de Avrupa görmüşlüğü yanında eşi gibi iyi niyetli ve çalışkan bir insandı. Bizi sadece denetlemez, rehberlik de yapardı. Teftişlerinin dışında, Avrupa bakış açılarının ve gördüğü yeniliklerin bizde de yerleşmesi için çok çaba gösteriyor ama kendisi bile bürokratik engellerle ya da yerleşik anlayışla baş edemiyordu. Buna karşın bizden kısa zamanda büyük değişiklikler yapmamızı bekliyordu. Bunun için yurt öğretmenlerini ve yöneticilerini sık sık bir araya getirerek, ortak tavırlar, ortak programlar için çalışmalar yaptırır, her birimize konular dağıtarak konferanslar verdirirdi. Onun yaptırdığı bu çalışmalardan iki belge kalmış arşivde. Biri benim "İş Eğitimi ve Yetiştirme Yurtlarında Uygulama" konulu, Küçükyalı Yetiştirme Yurdu'nda yaptığım konuşma; biri de Suat Öğretmen'in, yanılmıyorsam Büyükçekmece Yurdu'nda yaptığı "Sağlık ve Eğitim" konusundaki konuşmasıydı.

Zekai'nin bayılması

Müfettiş Bey sadece teftiş günlerinde değil, evleri yakın olduğu için başka zamanlarda da yurda sık sık gelir, sorunlar üzerinde konuşur, tartışırdık. Bir gün yanında konuklarla gelmişti. Onlar da eğitimle ilgili kişilerdi sanıyorum. Onlara bizim yurdu tanıtıyor, çocukların grup yaşamını, oyun ve çalışma alanlarını vb. gezdirip anlatıyordu. Yurt müdürü de onlarla birlikteydi. Ben nöbetçi öğretmen olarak onlara katılmıştım.

Dolaşırken oynayan çocuklar arasında grubumdan Zekai, müfettiş tam onun önüne geldiğinde birden yere düşüp bayıldı. Müfettiş çok korkup heyecanlandı, çocuğu kucağına aldı, "Oğlum n'oldu sana, bir derdin mi var, söyle yavrum?" diyerek hızla revire götürdü. Yanında ben de vardım. Çocuğu bir yatağa yatırdık. O sırada doktor ve hemşire odada değillerdi. Yatan hasta da yoktu. Çocuğun durumunu izlerken benim kendisi kadar endişeli olmadığımı düşünmüş olacak ki, "Kardeşim niçin sessiz duruyorsun, çocuğun başından ayrılma, gidip hemşireyi bulduraym," deyip odadan aceleyle çıktı. Çocuğun durumu gerçekten de kaygı vericiydi. Gözleri kapalı, hatta ağzından köpük de gelmiş gibiydi, öylece yatıyordu.

Yatağın kenarına oturup çocuğun elini tuttum. Kulağına eğilip, "Zekai, müfettiş gitti, haydi kalk," dedim. Zekai, "Gitti mi öğretmenim?" diye birden fırladı. Ona niçin bayıldığını sormadım. "Biliyor musun Zekai, sen bayılınca müfettiş bana çok kızdı, hatta azarladı, sana iyi bakmadığımı sandı," dedim. "Duydum öğretmenim," dedi.

Daha önce onun bayılmasına tanık olmamıştım ama ilgi çekmek için buna benzer şaklabanlıklar yaptığını biliyordum. Kimi zaman okulda da bazı acayip tavırlar sergiliyordu ama bana karşı dürüst davranırdı. "İstersen hemen müfettişe gidelim, seni görsün," deyince "Gidelim öğretmenim," dedi. Konuklarıyla bahçede ayakta konuşan müfettişe götürdüm onu. Müfettiş yeniden şaşırıp heyecanlandı. Hemşire gelmeden ayılmıştı çocuk. Müfettişin elini öptü. Ben öğretmiş filan değildim. Müfettiş "Zekai ne oldu sana çocuğum, anlat bana bir derdin mi var yoksa?" dedi. Zekai sorunun yanıtını değil, kendi yanıtını

verdi: "Pakize Öğretmen bana bir şey yapmadı, kendim bayıldım," deyince müfettiş bana sorar gibi baktı. "Zekai beni azarladığınızı duymuş," dedim. "Evet, öğretmenim; ben bayılıyorum, ama duyuyorum," dedi. O sırada hemşire geldi koşarak, "Beni aramışsınız," dedi. "Zekai'yi yatır; nabzını, kalbini filan ölç, bugün bayıldığını doktora anlat," dedi müfettiş ona kızarak.

Öğretmenlerin öğretmeni Hatice Sökmen

Birkaç kez değindiğim gibi köy enstitüleri kapatılırken, yönetici ve öğretmenlerini oraya buraya dağıtıp, yerlerine yeni atamalar yapmışlardı.

Yurda ilk geldiğim gün Arifiye'den Hikmet Öz öğretmenle karşılaştığımdan söz etmiştim. Mevlanakapı İş Yurdu'nda Hakkı Tanberk (Arifiye), Ağaçlı Yurdu Müdürü Ali Kılıç (Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün eski öğretmeni), Küçükyalı Pansiyonlu İlkokulu ve Kız Yetiştirme Yurdu Müdürü Hilmi Bilginer, Gölköy Eski Müdürü Pesent Ilgaz (Aksu ve Kepirtepe eski öğretmeni), Yakacık Yetiştirme Yurdu Müdür Yardımcısı Mehmet Ezgin (Gönen eski öğretmeni), Ankara Aktaş Yetiştirme Yurdu Müdürü İbrahim Oymak (Pulur), Eskişehir Mahmudiye Yetiştirme Yurdu Müdür Yardımcısı Raşit Toygan (Çifteler) köy enstitülerinde çalışmış öğretmenlerdi.

Çifteler Köy Enstitüsü'nün ünlü öğretmeni Hatice Sökmen ise, oradan ayrılınca Tunceli, Nazımiye'de açılan daha çok Kürt kökenli kızların bulunduğu Yatılı Bölge Okulu'nun yöneticiliğini yapmıştı. Orada birçok öğrenci yetiştirdikten sonra İstanbul'a bizim yurda atanmıştı. Hatice Öğretmen'in şöhreti, çalışkanlığından geliyordu. İlginç bir özgeçmişi vardı. 1915 Kemaliye (Elazığ) doğum-

luydu ama babası İstanbul'a gelip Erenköy'de bir tarla alarak sebzecilik yapmaya başlayınca İstanbullu olmuşlardı. Hatice Öğretmen önce Erenköy Kız Lisesi'nin orta kısmında okumuş, sonra da Çapa Öğretmen Okulu'nu bitirmişti. Orada ünlü ses sanatçısı Safiye Ayla'yla sınıf arkadaşı olmuştu.

O da Cumhuriyet'in ilk öğretmenlerindendi. Birkaç yerde görev yaptıktan sonra 1940'ta Çifteler Köy Enstitüsü'ne atanarak Tonguç'un üretim içinde eğitim yöntemini hayata geçirmede Müdür Rauf İnan'ı destekleyerek, en az onun kadar çalışkanlığıyla öğretmen adayı olan öğrencilerini çok etkilemişti. Ben de onu Çifteler'de staj yaparken tanımış ve ondan çok etkilenmiştim (1945).

Nazımiye'den sonra İstanbul'u istemesinin bir nedeni, ailesinin İstanbul'da olmasıydı. İstanbul'a gelince, yatılı bir kurum olan bizim yurtta çalışmayı kendisi istemişti. Onca yıl çalışmasına rağmen yorgunluk nedir bilmezdi. Ekibimize katıldığında bizler daha mesleğimizin ilk yıllarındaydık. Onun yurttaki varlığı sadece çocuklar için değil, öğretmenler için de bir kazanımdı. Yurt müdürü olan eşimle de Göztepe'den eski mahalle komşusuydular.

Baş edemediğimiz çocukları, kuşkusuz Hatice Öğretmen'in izniyle grubuna aktarırdık. Hiç şikâyetçi olmaz, o afacanları etkilemek için kendince birçok pedagojik yöntem deneyerek, sabırla sonuç almaya çalışırdı. Onlara özellikle gerçekten yoracak uğraşlar, işler, oyunlar bulmaya çalışır, hepsini tek tek büyük insanmış gibi ya da onca yaramazlığı yapmamışlar gibi ciddiye alırdı.

Müfit de bizleri çok uğraştıran çocuklardan biriydi. Ona ipli, toplu ve raketli, çemberli tek kişinin oynayabileceği bir oyuncak yapmıştı. Çocuk bu oyunu beceremez

ama ipi, topu, raketi de bırakmak istemez, uzun süre uğraşarak ter içinde kalır, yorulurdu. Sanıyorum bu oyun ünlü Pedagog Montessori'nin* metodundan bir oyundu. Çocuğun bu oyunda iple, çemberle, topla oynamaya çalışması, uzun süre uğraşması, sanıyorum aşırı hareketli çocuklarda biraz özdenetim sağlıyordu.

Bu işlemleri yaparken Hatice Öğretmen yaşına bakmaz, bir pedagog tutumuyla sabır gösterirdi. Öğrenciler onu çok severler, hiç çekinmezlerdi.

Çocuklara asıl yararlı olduğu bir alan da öğretim başarıları üzerine olan çalışmalarıydı. Okuyamama, öğrenememe nedenleri üzerinde tek tek durur, okul öğretmenleriyle görüşür, onlara önerilerde bulunur, iyi sonuç almak için elbirliği ederdi. Büyük çocukların yatılı okula hazırlanması için çok çaba harcamıştı.

Bir süre sonra yurttan ayrılıp sanıyorum Kemaliye'nin bir köyünde bir-iki yıl öğretmenlik yapmaya gitti. Sonra oradan emekli olup tekrar İstanbul'a geldi. Göztepe'deki kardeşleri, yeğenleri, gelinleriyle ortak evin bir odasına yerleşti.

Ona artık oturup anılarını yazmasını önerdim. Daktiloya da geçirebileceğimi söyledim. Buna sevindi, büyük olasılıkla yazmaya başlayacaktı.

Yatılı çalıştığımız için dışarı pek çıkamazdık. O aklına esince çıkar gelirdi. Küçükyalı'ya atandığım yıl içinde önce bana uğrar, sonra Yakacık'a, Suat'a, Jale'ye giderdi.

O yıl geziye çıkacak, Eskişehir, Afyon, Kütahya yöresinde köy enstitüsünden öğrencilerini ziyaret edecekti. Ama buna fırsat bulamadan onu kaybettik, sanıyorum yüksek tansiyonu vardı.

Maria Montessori (1870-1952). İtalyan bilim insanı, eğitimci.

Yeni Milli Eğitim Müdürü Hayrullah Örs (1901-1977)

Milli Eğitim Müdürü Muhittin Akdik'in yerine gelen Fevzi Ertem de kısa sürede ayrılınca, ünlü eğitim yöneticisi Hayrullah Örs, İstanbul Milli Eğitim müdürü olmuştu. Hayrullah Örs'e "ünlü" demek benim yakıştırmam değil, o Milli Eğitim topluluğunda adı saygıyla anılan ünlü bir eğitimciydi.

İstanbul doğumlu (1901) Hayrullah Örs, 1921'de İstanbul Öğretmen Okulu'nu bitirir. 1925-1926 yıllarında Şavşat Merkez İlkokulu'nda çalışır. Yıllardan da anlaşılacağı gibi Hayrullah Örs de Cumhuriyet devriminin ilk Milli Eğitim bakanlarından Mustafa Necati'nin idealist öğretmenlerinden biridir. Necati, onlar daha öğretmen okulunda birer öğretmen adayıyken yanlarına giderek, mektup yazarak ya da gittikleri yerlere mektuplar, resmi yazılar, kitap ve dergiler göndererek, yol paralarını ve donatım bedellerini hemen ödeterek, yurt ve halk sevgisini kamçılayarak, Anadolu'nun en ücra yerlerine bile severek gitmelerini sağlamıştır. Doğrusu, o yılların koşullarında İstanbul'dan Şavşat'a gitmek pek öyle kolay değildir.

Sonraları Hayrullah Örs, Cumhuriyet eğitimi için çağdaş öğretmen yetiştirmenin yöntem ve tekniklerini öğrenmek üzere Avrupa'ya gönderilen birçok öğretmen arasında bulunur. Almanya'da Köln İş Okulu seminerine, Bonn Pedagoji Akademisi'ne, İsveç'te el işleri seminerine devam ederek, yükseköğrenimini tamamlar (1927-1931).

Yurda dönünce ortaokul öğretmeni yetiştiren Gazi Eğitim Enstitüsü'ne atanan (1932) Hayrullah Örs, 1935'te Bakanlık müfettişliğine getirilir. Bu görevi sırasında köyde eğitim konusunda yapılan çalışmalara katkı sağlar.

Daha sonra Hasan Âli Yücel'in bakanlığı sırasında Bakanlık içinde daha etkin görevler alır. Köy Enstitüleri döneminde Tonguç'un şube müdürlerindendir, 1951'de Eski Eserler Genel Müdürlüğü'nde çalışır, 1951-1954 yılları arasında Talim Terbiye Kurulu üyesi olur ve 1954-1957 yılları arasında İstanbul Milli Eğitim müdürlüğü yapar. 27 Mayıs sonrası Topkapı Sarayı Müzesi Müdürlüğü'ne atanır (1961). 1 Aralık 1970'te oradan emekli olur.

Hayrullah Örs Milli Eğitim müdürü olduğu yıllarda bizim için bir yöneticiden çok yolumuzu aydınlatan bir rehber konumundaydı. Bu yüzden onun gelmesini içtenlikle beklerdik. Geldiğinde teftiş yerine bizim sorularımızı yanıtlar, bilgilendirir ama öğüt vermezdi. 1957'de bu görevinden ayrılırken, onun da Muhittin Akdik gibi veda konuşmasında, İstanbul Milli Eğitim müdürlüğünün o kadar zor olmadığını ama politik baskılara dayanamadığını dolaylı olarak söylediğini anımsıyorum. Yıllar içinde çalışmalarımızda ondan hep yararlandık.

Madam Montessori'den daha akıllı bir anne

Milli Eğitim Müdürü Hayrullah Örs'ün varlığı bizim için her zaman bir şanstı gerçekten. Yurda sık sık uğrar, ağacın altında kahve içerken çevresini alırdık. İşlerimizi kolaylaştırmak için bize bazı ipuçları verirdi. Bunları bir emir olarak almaz, verdiği kimi örneklerden çıkarırdık. Onun fıkraları bile eğitimle ilgili ders verici nitelikte olurdu. Bu nedenle haberimiz yokken bile çıkıp gelmesini iple çeker, gelince de anlattıklarından bir şeyler kapmak için etrafında toplanırdık. Onda derya gibi bir kültür ve eğitim birikimi vardı. Almanya'da, İsveç'te eğitim görmüş olmasının dışında, öğretmen okulu kökenli, Gazi Eğitim birikimli

olması ve iki dilde (Almanca-Fransızca) çeviri yapmasının ve eğitim yöneticiliği birikiminin de önemli payı vardı kuşkusuz. Ayrıca gerçekten erdemli bir kişilikti Hayrullah Örs.

Kimi çocukların, üstesinden zor gelinecek anne baba sorunları olduğunu bilir, bununla nasıl baş ettiğimizi ilgiyle dinler, bir örnek verir ya da bizim yaptığımızı onaylar, düşüncesini dayatmaz, öğüt vermeye kalkışmaz, konuyla ilgili bir fıkra anlatırdı.

Bir pazar günü öğlenden sonra gelmişti, onu kestane ağacının altına buyur edip, yine çevresini almıştık. Bu sırada yakınlarıyla hafta tatiline çıkan çocuklar izinden dönüyorlardı, önümüzden geçerken onları görüyorduk.

O gün benim grubumdan küçük Uğurcan da tatilden dönmüştü ve eliyle işaret ederek yanına gitmemi istiyordu. Ben de yanıma gelmesini işaret ettim. Çocuk başını yukarı kaldırarak "gelemem, sen gel der" gibi el kol hareketi yaptı. İzin isteyip gittim çocuğun yanına. Sevincine payan yoktu, neredeyse üzerime tırmanacaktı. Ben de iyice eğildim boyu yetişsin diye. Kulağıma, "Öğretmenim biliyor musunuz, halam benim annemmiş. Sizinle görüşmek istiyor, içeride bekliyor," dedi. Ben de onun kulağına "Bunu biliyorum. Annen beni beklesin, söyle bu gece yurtta kalacak, Milli Eğitim müdürü gittikten sonra geleceğim," dedim. Ağacın altına döndüm.

Herkes beni merakla bekliyordu. Çocukla aramızda geçen sohbet ilginçti çünkü. Hayrullah Bey sevecenlikle "Bu ne muhabbet!" deyip güldü. Karmaşık bir olaydı, anlattım. Konuyu zaten öğretmenler de biliyordu.

Çocuğu yurda, halası olduğunu söyleyen genç bir kadın getirmişti. Trafik kazasında ölen ağabeyinin çocuğu olduğunu söylemişti. Kadın ve çocuk, emekli

maaşı alan annesiyle otururken, okul çağına gelince Milli Eğitim'e başvurmuşlar, biz büyüttük, şimdi devlet korusun diye. Özel Eğitim Dairesi çocuğu hemen bize gönderip, başvurusunu mahkemeye havale etmiş. Ancak çocuğun doğru dürüst bir nüfus cüzdanı olmadığı için mahkeme biraz uzamıştı sanıyorum. Müdür Bey, bir gün bana "Uğurcan'ın halasıyım," diyen hanımın çocuğun annesi olabileceğini, onunla konuşmamı söyledi. Kadınla sık sık bir araya gelince bir gün dayanamayıp olanları anlattı: Kendisiyle evlenme amacıyla birlikte olan biri kısa süre sonra onu terk edip izini kaybettirmiş. Kürtaj da olamadığı için çocuğu doğurmak zorunda kalmış. Gerçeği mahalleden saklamak için doğan çocuğun, aslında evin trafik kazasında ölen oğlunun çocuğu olduğu, çocuğun annesinin kazadan sonra başkasıyla evlenip çocuğu onlara bıraktığını, bu nedenle birlikte büyüttüklerini söylemişler. Mesele anlaşılmasın diye de uzak bir mahalleye taşınmışlar. Yurt müdürü, kadıncağızı çocuğun annesi olduğunu kabul etmesinin hem çocuk, hem de kendisi için daha iyi olacağına inandırmış. Görüştüğümüzde ben de aynı öneride bulundum. "Biz de söyleyebiliriz ama isterseniz oğlunuz izne geldiğinde evde siz söyleyin," dedim. İşte o hafta evde anlatmışlar çocuğa öz annesi olduğunu. Çocuk buna çok sevinmişti, sevinçten kabına sığmıyordu.

Hayrullah Örs, öyküyü dinledikten sonra kadın için, hatta çocuğun anneannesi olan hanım için üzüldü; onlar bir yandan yoksulluğa katlanırken, bir yandan da toplumun çok ayıp saydığı bir konuyu gizlemek için nelere katlanmışlardı. Tarih boyunca bunların bir insanlık dramı olduğundan söz ederek hiç bilmediğimiz, duymadığımız, örnek olabilecek bir olay anlattı bize:

İtalyan kökenli, dünyaca ünlü Pedagog Dr. Madam Montessori özellikle okul öncesi ve anaokulu eğitimi konusunda sadece yaşadığı dönemde değil, sonraki dönemlerde de önemini yitirmeyen bir dünya pedagogu olarak eğitim tarihinde yerini almıştır. Ama o yıllarda bizde çevirisi var mıydı bilmiyorum, bizim sadece ününden haberimiz vardı.

Hayrullah Örs'ün anlattığına göre, tıp doktoru olan Madam Montessori, kendine çocuk eğitimini meslek olarak seçip bu konuda bilimsel ve uygulamalı çalışmalar yapmış. Sadece İtalya'da değil, Avrupa'da, Amerika'da, hatta Hindistan'da Montessori okulları marka olmuş.

Her insan gibi günün birinde Montessori'de gönlünü bir adama kaptırmış. Birbirlerini çok seven bu iki insan birlikte yaşarken Montessori hamile kalmış. Biri Katolik biri Protestan olan iki insanın yasalar önünde evlenmeleri mümkün olmakla birlikte, dinen –doğan çocuğun vaftizi gibi– birtakım bağlayıcı şartlara uymaları gerekiyor. Hele hele evlilik dışı bir çocukla evlenmeleri, bir arada yaşamaları mümkün değildir. Bu nedenle, dünya çocuklarının eğitimi için kafa yoran, gece gündüz çalışan, okullar açan ünlü eğitimci Montessori kendi öz çocuğunu büyütmesi yasa, din ve toplumca da kabul görmeyeceği için, çareyi uzak bir köyde bir bakıcının yanına vermekte buluyor. Çocuğu arada bir yokluyor, bakıcıya yol yordam gösteriyor, ne ki çocuğa annesi olduğunu bir türlü söyleyemiyor.

Çocuk 12-13 yaşlarına geldiğinde şehre gidiyor, Montessori'yi arayıp buluyor. "Siz benim annemsiniz, bunu hissediyorum," deyince Montessori çocuğu yanına alıyor. Dahası onu da alıp Hindistan'a gidiyor. Orada epeyce kalıyor. Yıllar sonra Güler Yücel'in çevirdiği Mon-

tessori kitabında* bu olay yoktu. Montessori'nin biyografisinde de bu olaya yer verilmemiş.

Hayrullah Bey bu olayı anlatıp anne ve anneannenin çocuk ve kendileri için Montessori'den daha iyi bir yol seçtiklerini, onlara gerekli kolaylığı sağlamamızı istedi.

O gittikten sonra anne ve çocukla konuştum. Çocuk annesinin kucağından inmiyordu. Daha birinci sınıfta olduğu için bu konuda anneye fazla sorun yaratmamış, halasının annesi olmasına sevinmişti. Kadın da yedi yıldır taşıdığı ağır yükün altında ezildiğini, perişan olduğunu söylüyordu. Konuyu öteki çocuklara da anlatmış kendisi. "Halam benim annem," demiş sevinerek. Kimi zaman yirmi yaş büyüyüveren o küçükler, yine büyük bir insan gibi karşıladılar arkadaşlarının gerçeğini.

Bizim evliliğimiz

Bu uzun yılın olaylarından biri de Müdür Bey'le evlenmemizdi. En başta çocuklar, öğretmen arkadaşlar, yurt çalışanları ve Yakacıklı, Kartallı komşular, içtenlikle sevinmişlerdi evlenmemize. Resmi kişilerden de candan destek görmüştük. İstanbul Milli Eğitim Müdürü Hayrullah Örs benim, yardımcısı Cavit Gürcan eşimin nikâh şahidi olmuştu. Ayrıca Hayrullah Bey'in başyardımcısı Mustafa Lütfi Engin, pedagog Fikret Özgönenç, müfettişler Şerif Tekben, Salih Ilgın, yurt doktoru Müeyyet Boratav ve Bakanlık Özel Eğitim Şube Müdürü Osman Korkut Akol bize ebeveynimiz kadar içten davranmışlardı. Ama benim en çok aklımda kalan, çocukların bize gösterdiği bambaşka içtenlik ve ilgiydi. Bu ilgiyi çeşitli davranışlarla dışavuruyor, sevinçlerini belli ediyorlardı.

Maria Montessori, *Çocuk Eğitimi: Montessori Metodu*, çev. Güler Yücel, İstanbul: Özgür Yayınları, 1992.

Bizim evliliğimiz, 1955 (Arşiv: P. Türkoğlu).

Çocuklarla Müdür Bey arasında yurda geldikleri gün kurulmaya başlayan sağlam bir bağ vardı. Çocuklara güven veren bu güçlü bağın bir yanı eşimin kişiliğinden, sevecenliğinden kaynaklanan ve yöneticilik tarzına yansıyan karakter özelliğine dayanıyordu. O kişilikte çocukların kalbine akan içten bir sevgi, onları ciddiye alan, büyük gören bir anlayış vardı. Bir toplantıda "Biz çocuk bakıcısı mıyız?" diyen bir öğretmene "Sevmek – bakmak ve gözetmektir kardeşim," demişti. Çocukların her birini dikkatle dinler, yakınlarına hoşgörülü davranırdı. Onun çocuklarla olan bu bağı, güven veren tutumu hiçbir şeyle kolay kolay bozulmazdı. Bir iş için İstanbul'a inip akşamüstü döndüğünde, geldiğini haber alan çocuklar kapıya koşuşur, o gün olanları heyecanla ona anlatırlardı.

Yeni gelen öğretmen olarak benim de çocuklarla iletişimim iyiydi. Evliliğimiz, başımızın bağlanması, onlar için dört başı mamur bir aileye kavuşmak demekti sanki, öylesine seviniyorlar, sevinçlerini belli ediyorlardı. Adeta sıcak bir aile ocağına kavuşmuş olmanın sevincini yaşıyorlardı.

İstanbul Milli Eğitim Müdürü Hayrullah Örs, Pakize Türkoğlu ve Mücahit Türkoğlu'nun nikâh şahitliğinde (Arşiv: P. Türkoğlu).

Daha önce belirttiğim gibi, köşkün arka bölümündeki yatak odaları ve banyosu-tuvaleti içinde olan bölüm de müdür lojmanıydı. Eşim daha önce annesiyle oturduğu için çocukların çoğu orayı iyi biliyordu. Çünkü incelikli bir İstanbul kadını olan Hüsniye Hanım kimi zaman evine gelen çocukları sevecenlikle misafir edip, onlara ut çalar, hatta ellerine verdiği küçük kurabiyeleri yerken onlara masal gibi İstanbul hikâyeleri de anlatırmış. Bir keresinde çocuklardan biri müdür babanın babası öldü mü diye sorduğunda, onlara o masalı da anlatmıştı Hüsniye Hanım. Annesi saraylı, Çerkez kökenli bir kadındı. Hüsniye Hanım'ın eşi Hüsnü Bey, Van'ın Türkoğlu sülalesinden ama Mısır Çarşısı'nda dükkânı olan zengin bir peynir tüccarıymış. İngilizlerin İstanbul'u işgali sırasında askerliğini polis olarak yapıyormuş ve Sirkeci'de nöbette olduğu bir zamanda İngiliz askerlerince öldürülmüş.

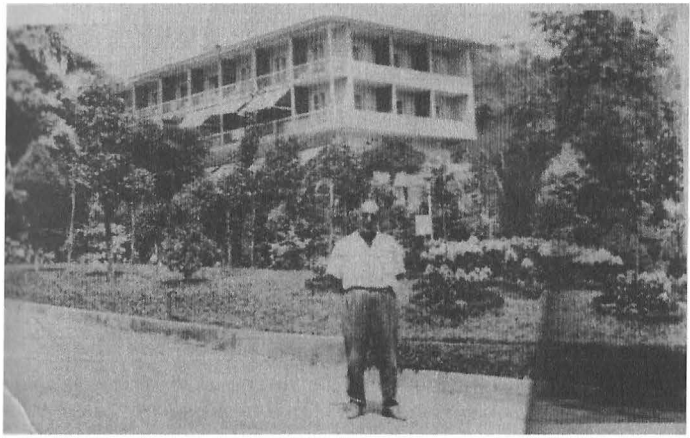
Biz, eşim annesini kaybettikten sonra evlenmiştik. Hastanede vefat ettiği için çocuklar ölümünü görmeseler de biliyorlar, onun üzüntüsünü paylaşıyorlardı. Evliliğimiz, o sıcak evin çocukların üstündeki etkisini bozmamış, sanki bir kan değişimi yaşanmıştı. Sadece çocuklar için değil, yurttaki diğer kişiler için de böyle olmuştu.

Çocuklar bizi kendilerine yakın buluyorlar, bunu içtenlikle gösteriyorlardı. Onların bu davranışları yukarıda da dediğim gibi Müdür Bey'in kendilerine gösterdiği gerçek baba yakınlığından kaynaklanıyordu sanıyorum. O da küçükken babaları ölen iki kardeşten biri olarak (diğer kız kardeşi Samime) babasız çocukları çok iyi anlıyordu belki.

Eşim 7 yaşından başlayarak ünlü Ekrem Zeki'den keman dersi almış, tüm enstrümanları çalabilen, güzel resim yapan biriydi. Kimi zaman çocukların grup odalarına girip bir köşeden kurşunkalem, kâğıt alır ve birinin resmini çizmeye başlar, ötekiler beni de çizin diye kuyruk olurlardı.

Kimi çocuklar bu aile öyküsünde kendi öykülerine yakınlık bularak sanki öykü yoluyla Müdür Bey'le bütünleşirlerdi. Onu sevmelerinin bir nedeniydi bu öyküydü belki de. Müdür Bey'in çocuklara karşı sevgisinde kendi öksüzlüğünün payı olup olmadığını bilemem. Ama bildiğim, çocuklarla onun arasında kolay ulaşılamayacak ölçüdeki o iletişim ve içtenlikti. Bu halkaya ben de dahil olmuştum.

Evliliğimizin ilk günlerinde çocuklar peşimde dört dönerler, adeta beni kollarlardı. Bir gün eşim İstanbul'a inmiş, sanıyorum lodostan vapurlar çalışmadığı için o gece Rumeli tarafında kalmıştı. Akşam etüdü bitip grupta herkesi yatırdıktan sonra ben de lojmanımıza çekilmiştim. Baktım, iki küçük çıkıp gelmiş. "Müdür Baba yok,

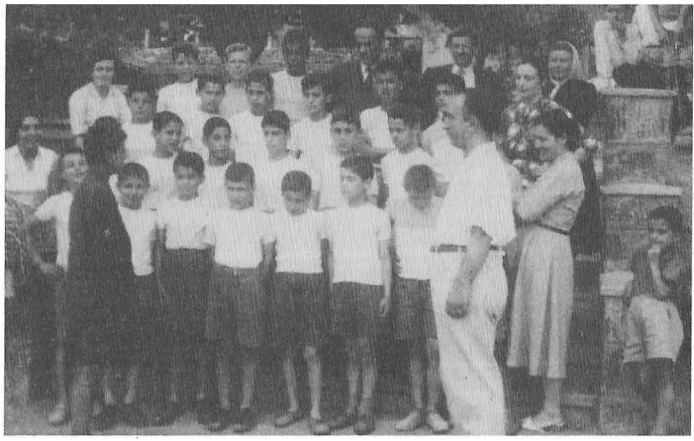

Yakacık Yetiştirme Yurdu Müdürü Mücahit Türkoğlu (Arşiv: P. Türkoğlu).

sizi bekleyelim mi?" demesinler mi! Onlara güldüm tabii. "Niçin daha önce beklemiyordunuz da şimdi?" dedim. Onlar da güldüler, nedenini bilmiyorlardı. Yorganlarını getirdiler, bitişikteki odada yatıp beni beklediler.

Eşim Mücahit Türkoğlu, halk arasında "dünya iyisi" denen kişilerden biriydi. Sadece çocuklara değil, öğretmenlere ve yurt çalışanlarına, kısacası herkese insancıl ve ince davranırdı. Çocukların yoksul ya da hasta anne babaları öğretmenlerden çok ona güvenir ve içlerini dökerlerdi. Özellikle kadınların sırlarını, dertlerini kadın öğretmenlerden daha çok dinleyen, insan halinden iyi anlayan bir eğitimci, çalışkan bir öğretmendi. Meslektaşları ve amirleri arasında çok sevilen biriydi.

Bu kitapta yazdıklarım ve yazacaklarım yerine göre özel anılarım değil, çoğunlukla eğitim konuları olduğundan, onu anarken *eşim* yerine Müdür Bey ifadesini kullanacağım. Zaten evlilik ilişkimizi müdür odasına, öğ-

Yurt Müdürü Mücahit Türkoğlu ve arkada Pakize Öğretmen, 1959 (Arşiv: P. Türkoğlu).

Hemşire Nuran Öklü, Gürcan ve Gürsan'la (Arşiv: P. Türkoğlu).

retmen toplantısına taşımaz, ikimiz de bu konuda tutarlı davranırdık.

Yurdun sağlık ekibi

Yakacık Yetiştirme Yurdu'nun en güvenilir yönlerinden biri öğrencilerin sağlığına büyük önem verilmesiydi. Yurda atandığım günlerde emekli olan Yakacık Sanatoryumu başhemşiresi de yurda başvurmuş, bu deneyimli eleman orada bir süre hemşire olarak çalışmıştı. Daha sonra Müdür Bey'in Trakya'dan öğrencisi olan genç bir kız, Saniye Akın, o evlenince de arkadaşı Nuran Öklü atanmıştı. Çocuk hemşiresi olan Nuran Hanım yurtta uzun yıllar kaldı.

Onların varlığı çocuklar için yurtta ayrı bir etki alanı oluşturur, kendilerini güvende hissederlerdi. Hiç çekinmeden "Hemşire Abla" diye hitap edip peşinden koşarlar, hatta kimi zaman hasta numarası yaparak onu kandırırlar, o da kanmış gibi görünüp çocukları kırmazdı. Yurdun hiçbir zaman doktorsuz kalmadığını, hatta kimi zaman iki doktor birden çalıştığını anımsıyorum.

İlk atanan doktor, yine Yakacık Sanatoryumu doktorlarından Müeyyet Boratav'dı. Müeyyet Bey ihtisasını bitirip Kasımpaşa'da muayenehane açmıştı, Kardeşi Can Boratav da Kartal'da özel çalışan bir dahiliyeciydi. Paris'te yaşayan Prof. Pertev Naili Boratav'ın kardeşi olan Dr. Müeyyet Bey sakin yaradılışlı, alçakgönüllü bir doktordu. Bize yarım gün gelirdi. Giriş kapısında görününce çocuklar koşarak çevresini alırlar, hastalıklarını dile getirerek revire kadar peşinden giderlerdi.

Çocuk doktoru olan ve Boratav'ın yerine atanan Necla Hanım'ın da çocuklarla arası çok iyiydi. Çocuk doktoru olması da bir avantajdı belki. Kendi çocuklarımızı büyütürken de hep ondan yardım aldık.

Bir süre sonra evlenince, sanıyorum uzaklık nedeniyle ayrılmak zorunda kaldı. Yerine yine Yakacık Hastanesi doktoru Rahmi Akbil atandı. O dönemde sanatoryum kapanmış, Devlet Demir Yolları'na devredilmişti. Rahmi Bey iyi bir dahiliyeci ve göğüs hastalıkları uzmanıydı, o da yarım gün gelirdi. Uzun süre bu görevde bulundu, ondan çok yararlanırdık.

Rahmi Bey görevini sürdürürken Sağlık Müdürlüğü Nejat Bey'i de atamıştı. Bu herhalde bir kadro meselesindendi. Müdür Bey'le görüşmüşler, işbölümü yapmışlardı. Bir gün biri, bir gün diğeri geliyordu. Nejat Bey son derece kibar, sessiz bir kişiydi. Bir süre sonra da emekli oldu.

O yıllarda ayrıca Milli Eğitim sağlık müfettişi olarak görev yapan doktorlar vardı. Belki İstanbul için, büyük şehirler için bir uygulamaydı. Örneğin, Kartal Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı bölge doktoru Tarık Bey belli günlerde bizim yurda da geliyor ya da gerektiğinde biz ona başvurabiliyorduk. Bunun yanı sıra Kartal hükümet doktoru Yavuz Aktolga da bize sık sık uğrardı. Çok sonraları ben ayrıldıktan sonra eşimin akrabası da Yakacık Yetiştirme Yurdu'nda doktorluk yapmıştı.

Bizim yurttaki sağlıkla ilgili faaliyetlerden biri de çocukların gelişimlerini izlemekti. Bu iş her yıl iki kez yapılan tarama ile saptanırdı. Okullar tatil olunca, tüm çocuklar yurt doktoru tarafından tek tek sağlık muayenesinden geçirilir, gerek görülenler hastaneye sevk edilirdi, yaz kampında denize girmeleri veya geziye gitmeleri sağlık açısından sakıncalı olanların saptanması istenirdi ama böyleleri çıkmazdı anımsadığım kadarıyla. Bir de boyları ve kiloları ölçülerek dosyalarına yazılırdı. Bu işlem çocukların çok hoşuna giderdi. Aynı sağlık taraması bir de kamptan sonra okulların açılmasına yakın yapılırdı.

Dede

Dr. Müeyyet Boratav ve sanatoryumdan emekli olan başhemşireden başka, bizim yurda oradan bir kişi daha gelmişti. Hastanedeki Şerafettin adlı meydancı yaşlandığı için işine son verilmişti. Yurda alınması için Müdür Bey'e başvurmuş, ikide bir bunun için yurda gelip gidiyordu. Hemşire Hanım onun çalışkan bir eleman olduğunu bildiği için yurtta yararlı olacağını söylemişti. Kimsesiz bir yaşlıydı ama sağlıklıydı.

Daha alınmasına karar verilmeden çocuklar onu kapıda yakalamışlar, nasıl anlaşmışlarsa "Dede Dede" diyerek kolundan tutup yemekhaneye götürmüşlerdi. Okuldan döner dönmez onu arıyorlar, " Dede" diye çevresinde toplaşıyorlardı. Onlara çocukluğunda duyduğu eski ilginç öyküler anlatırdı.

Müdür Bey çocukların ona karşı ilgisini görünce, yurtta kalması için Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bir yazı yazmıştı. Bu yazıda onun çocuklar tarafından çok sevildiği, titiz olduğu, tuvaletleri, lavaboları, meydanları vs. çok iyi temizlediği belirtiliyordu.

Dede'nin yurtta istihdam edilmesi Eğitim Müdürlüğü'nce uygun bulundu. Resmiyette gönüllü çalışan statüsünde olacak, bir miktar ücret de verilecekti. Hastaneden emekliliği de yoktu ama kendisi buna razıydı. Başka kalacak, gidecek yeri de yoktu çünkü. Dede'nin yurtta kalacağı kesinleştiğinde çocukların sevincine diyecek yoktu. Ona öncelikle tuvaletin, lavaboların bakımı ve temizliği işleri verildi. Zamanı kalırsa meydanları süpürüyordu. Müdür Bey ona buranın bir eğitim kurumu olduğunu anımsatıp, "Çocuklarla ilişkilerinde gerçekten 'Dede' gibi olmalısın," dediğinde, "Siz merak etmeyin," diye güvence vermişti.

Binaların henüz bitmediği günlerdi. Daha önce belirttiğim gibi çocukların ve öğretmenlerin hepsi köşkte kalıyordu; üst kat yatakhane, alt girişte grup odaları, büro, bodrumda ambar filan vardı. Alt katın arkasında, iki taraftan girilen ve içeriden bir-iki basamak merdivenle inilen tuvaletler ve el yüz yıkama bölümü ayrı bir ünite gibiydi. İki sıralı on beş kadar küçük tuvalet, önünde uzun ve alçak el yıkama yerleri vardı. Temizlemek, temiz tutmak kolay olmuyordu. Ancak Dede geldikten sonra bunun hiç de zor olmadığını görmüş, şaşırmıştık. Diğer çalışanları iş konusunda sürekli uyardığımız halde, ona kimse görevini anımsatma gereği duymazdı, işini gayet güzel yapardı, bazen işini nasıl yaptığını merak ederek tuvalete bakmaya giderdik.

Tuvaletlerden birini kendisi için ayırmış, süpürgesini, temizlik malzemelerini, önlüğünü, takkesini, eldivenini koyacağı bir yer yapmıştı. Hastanedeki gibi işini yaparken takke ve önlük giyiyor, eldiven takıyor, işini bitirince çıkarıyordu. Pis, temiz diye ayırmıyor, çekinmeden yapıyordu işlerini. Su ve sabunun her şeyi temizleyeceğini söylüyordu.

Dışarıdan tuvalete girişin köşesine bir tabure koymuş, arada bir orada dinleniyordu. Çocuklar sabahları el-yüz yıkamaya ve akşam temizliğine indiklerinde Dede de orada olur, sabunları bitmişse verir, el yüz yıkarken musluğu nasıl açıp kapatacaklarını gösterirdi. Dahası bazıları akşamleyin diş fırçalarını, macunlarını alıp dişlerini temizliyorlardı. Çocuklar gidince o da son temizliğini yapardı. Tuvaletlerin hemen üstünde küçük bir odada yatıp kalkıyordu.

Kısa bir süre sonra açık bir şekilde farkına varmıştık. Tuvaletler artık pis görünmüyor, kokmuyor, musluklar pırıl pırıl parlıyordu. Sadece temizlemekle olacak şey de-

ğildi bu. Aslında temiz kullanmaktan, temiz tutmaktan da ileri geliyordu. O küçük yaramazlar, Dede yorulmasın diye tuvaletleri onun öğrettiği gibi tertemiz kullanıyor, muslukların çevresini kirletmiyorlar, bu durum bizleri hiç şaşırtmıyordu. Oysa okullarda bizi en çok uğraştıran, üstesinden gelemediğimiz sorunlardan birinin bu olduğunu öğretmenler olarak iyi bilirdik.

Çocuklar bir yandan bu yaşlı adamı sevdiklerinden, bir yandan da tertemiz buldukları yeri kirletmeye kıyamadıkları için tuvaletleri temiz tutuyorlar, hatta kirletmemeleri konusunda birbirlerini uyarıyorlardı. Dede bir süre sonra sadece çocukların değil, yurtta hiç kimsenin vazgeçemeyeceği sevilen bir yaşlı, sözü sohbeti dinlenir bir kişi olarak görülmeye başlanmıştı.

Bir toplantıda, tuvaletleri çok temiz tuttuğu için Dede'ye, temiz kullandıkları için de çocuklara teşekkür edildi. İyi davranışlarının beğenilmesi ve kendilerine bildirilmesi çocukların her zaman hoşuna giderdi. O gün, kendileri için sevindikleri kadar Dede'yi de alkışlayıp. "Ya-ya-ya şa-şa-şa, Şe-ra-fet-tin çok yaşa!" diye tempo tuttular. Dahası, büyük çocuklar onu omuzlarına alıp dışarıda yürüdüler. Dede, kuş kadar kalmış bedeniyle, beyazlamış saçlarıyla yeniyetme omuzların üstünde yaşlı bir güvercin gibi güzeldi.

Omuzlarından inince o da çocuklara teşekkür etti. "Onlar benim işime yardımcı oluyorlar, kirletmiyorlar," dedi. Yeniden alkışladılar. Dede çocukları, çocuklar da onu böyle sevmişlerdi. Bazen onlara kendi çocukluğundan söz ederdi. Çocuklar onun Osmanlı dönemi çocukluğuna dair öyküsünü şaşkınlıkla dinlerlerdi.

Geceleri soğuk havalarda kaloriferci Şahin Amca'nın yanına gider, orada kıvrılıp ısınırdı. Fazladan bir isteği,

beklentisi olmazdı. Çocukların yakınlığı ona fazlasıyla yetiyordu. Yemekhanede yemeğini elleri titriyor diye çocuklar getirirlerdi masasına.

Ne zamandı, kaç yıl sonraydı anımsamıyorum. İşler, ilişkiler, sevgiler böyle güzel güzel sürüp giderken, günlerden bir gün bizden ayrılmak, gitmek istediğini söyledi Dede. "Nasıl olur, bunu yapma," dediğimizde, çok yaşlandığını, çocukların arasında ölüp onları üzmek istemediğini, onlardan sağken, sağlamken ayrılmak istediğini söyledi.

"O nasıl söz" dedi Müdür Bey, "ölmeyi nereden çıkardın, sağlıklısın, hem nereye gideceksin?" Gerçekten de gidecek yeri yoktu. Sadece Bozcaadalı olduğunu, çocukluğunda İstanbul'a kaçıp bir daha oraya hiç dönmediğini biliyorduk. Anımsamıyordu bile orayı ama doğduğu toprağına dönmek, orada ölmek istiyordu.

Çocuklara da artık yaşlandığını ve memleketine gideceğini söylemişti. Çocuklar yaşlılık konusunu bizim çıkardığımızı, yaşlandığı için onu yurttan atacağımızı sanıyorlar, kıyameti koparıyorlardı. "Biz ona bakarız, yemeklerimizi veririz," diyorlar, duvarın dibine küçük bir kulübe yapıp ona orada bakmayı düşünüyorlardı. Öyle olmadığını, memleketine gitmenin onun kendi isteği olduğunu ve bunu engelleyemediğimizi söyledik çocuklara.

Anımsadığıma göre, idareden oranın yöneticisine bir mektup yazıp tutuşturdular eline. Vapur bileti alındı. Aşçıbaşı Siyami Usta ona bir paket kumanya hazırladı. Biraz harçlık verildi. Elinde küçük eski bavuluyla bir gün onu kederli gözlerle uğurladık. Çocuklar peşinden sicim gibi gözyaşları döktüler, günlerce sordular Dede'den haber var mı diye. Yoktu. Hiç haber alamadık. O memleketine son günlerini geçirmeye, sonsuz uykusuna çekilmeye gitmişti.

Gece bekçisi Nuriye Hanım

Öğretmenler kurulunda aldığımız tartışmasız kararlardan biri, öncelikle yurda bir gece bekçisinin alınmasıydı. İlkokul çağındaki öğrencilerin bulunduğu yatılı bir kurumda çocukların gece yaşamlarına göz kulak olmanın büyük önemi vardı. Özellikle altını ıslatanları tuvalete kaldırmak, üstü açılanları örtmek gerekiyordu. Bu işi o güne kadar ağır aksak, çalışanlarla idare etmiştik. Eşim yönetici olarak bu konuya, çocukların gece yaşamına çok önem veriyor, kimi zaman gece kalkıp yatakhaneye giderek üstü açılanları örtüyor, bazen bunu benden bekliyordu.

Ancak yeni alacağımız gece bekçisi anaç bir anne olmalıydı. İşini yaparken çocukları incitip kırmamalıydı. Akşam olunca saati boynuna takacak, bahçede bulunan anahtarla saat başı saati kurup çevreyi kolaçan edecek, gece 12'den sonra da iki bina arasında gidip gelerek, altını ıslatan çocukları özenle, sessizce, tek tek tuvalete kaldırıp üstü açılmış olanları örtecek, uykularını gözleyecekti.

Böyle bir gece bekçisini, yurtlu çocukların annelerinin arasından seçmek en iyi seçenekti. Grup annesinin seçiminde de buna dikkat etmiştik. Çocuğunun yanında olması onlar için de, çocuk için de yararlıydı. Ama her çocuğa kendi çocuğu gibi davranması gerekiyordu. Bu konuda onları personel eğitimi sırasında gerekli açıklamalar yaparak Eğitim Uzmanı Cavat Yücel bilgilendiriyordu.

Bir gün Müdür Bey öğretmenleri odasını çağırdı. Karşısında oturan şık giyimli, genç ama saçı başı ağarmış bir hanımla tanıştırdı bizi. Devletçe korunmaya alınmış çocuğu da yanında oturuyordu. Çocuk da sanki kolejli gibi çok güzel giyinmişti. Annesinin üçüncü sınıf öğrencisi olduğunu söylediği çocuk davranışlarıyla da bir kolejli

gibiydi. Müdür Bey bize Nuriye Hanım'ın yeni aradığımız gece bekçiliğine talip olduğunu söyledi. Biz de içimizden, "Aman ne iyi!" dedik. O çocuğunun verildiği gerçek grup annesiyle görüşmeye gitti. Nuriye Hanım gidince biz gülmeye, aramızda konuşmaya başladık. Çünkü tavır ve hareketlerine baktığımızda Nuriye Hanım değil gece bekçisi, bizim müfettişimiz olacak görünümdeydi, biz üç genç öğretmen de onun yanında işçi kadınlar gibi kalırdık. Doğrusunu isterseniz, çoğunlukla Anadolu çocukları olan ve öğretmen okullarında okuyan öğretmenlerin arasında Nuriye Hanım gibi şehirli personel pek göremezdik. Hikmet Bey de bize gülüyordu.

Kendisi de İstanbul'da doğup büyümüş olan Müdür Bey bize: "Siz onun ve çocuğunun giysilerine bakmayın," dedi. "Biz de zengin değildik ama annem beni de böyle giydirdi, kendi de çok şık giyinirdi. Buradaki çocukların bir bölümünün anneleri de öyledir. Önemli olan çocuklara iyi davranması ve görevini iyi yapmasıdır." Bundan böyle burada görev alacak personelin en az ilkokul mezunu olması meselesini konuştuk. Nuriye Hanım da zaten orta sondan terkti.

Nuriye Hanım gece bekçisi olunca gerçekten de bizi haksız çıkardı. Görevini kızlar gittikten sonra da sürdürdü. Akşamüstleri saatini kuşanır, iki bina arasında sabaha kadar gidip gelir, çocuklara gerekli özeni göstererek kimilerini tuvalete kaldırırdı. Ama yeni büyük bina yapılınca, gece bekçisinin görev alanı genişlemişti. Nuriye Hanım'ın işi de artmış, zorlanmaya başlamıştı. Yurttan kızlar da gittiği için bu görevi erkeklerin yapması belki daha kolaydı. Nuriye Hanım'ın oğlu da ilkokulu bitirmek üzereydi, günün birinde kendi isteğiyle yurttan ayrıldı, yanında oğlunu da götürdü.

Prenses Vicdan Moralı'yı ziyaret

Söylediğim gibi, o yıl gerçekten de uzundu; çünkü yurtta ilkeli bir düzen kurmaya çalışmış, bazı görevleri de yerine getirmiştik. Bunlardan biri, Abbas Halim Paşa'nın büyük kızı, Prenses Vicdan Moralı'yı (1897-1966) ziyaret etmekti.

Köşkün eski görevlilerinden, bizim de çalışanımız olan Numan Amca sık sık anımsatıyordu bu görevi, Vicdan Hanım'ı ziyaret etmemiz gerektiğini söylüyordu. Onların muhasebecisi olan oğlu da böyle bir beklentileri olduğunu sanıyorum Numan Amca'ya söylüyordu. O da Müdür Bey'e iletiyordu. Bunu biz de düşünüyorduk ama yurtta her şeyin yerli yerine oturmasını, Vali Fahrettin Kerim Gökay'ın hayalindeki pedagoji yuvasının ortaya çıkmasını bekliyorduk. Oysa eğitim kurumlarının işi hiç bitmiyor, "tamam" dediğimizde bile bir yığın eksiklik ortaya çıkıyordu.

Sonunda bu ziyareti yerine getirmeye karar verdik. Eşim, ben, Eğitim Uzmanı Cavat Bey'le eşi Suat Öğretmen ve bir grup çocukla gidecektik. O yıllarda İstanbul'da Çocuk Dostları adında bir dernek vardı. Orada görevli olan İlhami Bey aileyi tanıyor, o da bizim ziyaret görevini bir an önce yerine getirmemizi bildiriyordu. Bilgi vermek için değilse de bir nezaket ziyareti gerektiğini söylüyordu. Aile ile tanıştığı için bizi kendisi götürecekti. Çocukları hazırladık. Sanıyorum 15-20 kişiydi, güzelce giydirdik. İlhami Bey, Suat'la ikimize, "Onlar hâlâ eski usul yaşıyor, prensesin önünde reverans yapacaksınız," dedi ve nasıl yapacağımızı gösterdi, kahkahayı koyuverdik tabii. "Biz böyle yapmayız, gider elini öperiz," dedik. Bunu yapmamız halinde bizimle gelmeyeceğini söyledi İlhami Bey. Neyse, yine de geldi.

Bizi karşılayan görevlilerden biri çocukları yanımızdan alıp başka bir yere götürdü. Bizi prensesin eşi ile küçük kardeşi Prenses Zeynep Hanım içten, sade bir şekilde ve nezaketle karşıladılar. Vicdan Hanım'ın huzuruna çıkardılar. Kendisi, zarif ve özel bir kanepede oturuyordu, kız kardeşi Zeynep Hanım ve eşi Naci Bey bizi onun yakınına buyur ettiler. Vicdan Hanım bizi yerinden kalkmadan karşıladı ama kalkanlardan daha ince bir duruşu ve bakışı vardı hepimize. Biz de ona saygılı ve kibar davranmaya çalıştık. İlhami Bey'in öğrettiği reveransı gerçekten yapamadık. Onun da öyle bir beklentisi yoktu zaten.

Yanılmıyorsam Prenses o yıllarda yetmiş yaşlarındaydı ama sanki yorulmuş, yıpranmış, hatta hüzünlü bir hali vardı. Eşim ona yurtta olanlarla ilgili bilgiler verdi. Kendileri de yardımlarını sürdürmek istediklerini ama Mısır'daki varlıklarını alamadıkları için bunu gerçekleştiremediklerini üzüntüyle bildirdi. Bu arada bize ikramda bulundu.

Sonra eşi Naci Bey'le kardeşi Prenses Zeynep Hanım bizi köşkün denize bakan tarafına götürdüler. Bu köşk büyük olasılıkla Suadiye'de ya da Caddebostan sahilinde bir yerdeydi. Sanki Büyük Kulüp'ün oralarda belki daha geride, taştan yapılmış bir köşktü. Bizim Yakacık'taki kadar görkemli değildi.

O bölümde dikkat çekici iki oda gösterdiler bize. Biri büyük bir kitaplık, diğeri de ilginç bir av odasıydı. Naci Bey İsviçre'de okumuş, kültürlü, alçakgönüllü bir kişiydi. Kitaplarla ilgili uzun bilgiler verdi. Sonra av odasına geçtik. Orası daha da ilginçti. Çeşitli av malzemeleri, silahlar, av aletleri, postlar vb. vardı. Orayı anlatırken Zeynep Hanım araya girince şaşırmıştım. Yıllar sonra onun çok iyi bir avcı olduğunu bir yerde okuyunca anladım; ava çok düşkünmüş, uzun süre devam ettirmiş bu tutkusunu.

Biz kitaplığı gezerken başka bir merdivenden bizim çocuklar çıkageldiler. Üzerlerine çok şık elbiseler giydirmişti, köşkün içinde adeta cirit atıyorlardı. İlhami Bey'in tüm protokol kurallarını altüst etmişlerdi. Av odasını gezerken Naci Bey avlanmanın ilk dönemlerinde karın doyurmak için yapıldığını ama şimdi artık sadece bir spor olduğunu, onun da belli kuralları bulunduğunu belirterek çocuklara birtakım bilgiler verdi. Çocuklardan biri, Yakacıklı Burhanettin Bey'in de avcı olduğunu söyledi.

Yurda dönerken çocuklar yemek yediklerini anlattılar. Onlara pastalar, çikolatalar ikram etmişler. Bahçeyi gezdirmişler ama çocuklar bizim bahçenin ve köşkün daha büyük olduğunu da söylemekten geri kalmadılar.

Vicdan Hanım'ın eşi Naci Bey de İstanbul'un soylu ailelerinden biri olan Moralılar'ın oğlu ya da torunuymuş. Dr. Salah Cimcoz, Emel Korutürk gibi kişiler de Moralı ailesindendi.

Ünlü sinemacı Ömer Kavur'un, Prenses Vicdan'ın kızı Sina Abbase ve eski büyükelçilerden Orhan Şadi Kavur'un oğlu olduğunu çok sonraları öğrendik.

Abbas Halim Paşa'nın altı kızından en küçüğü olan Zeynep Hanım bizi gezdirirken hep yanımızdaydı. Rütbesiz bir yaşam seçtiğini duyumsatıyordu insana. Çocukları sünnet ettirdiğimiz ve büyük bir eğlence yaptığımız bir eylül sonunda o da geldi sünnet düğününe, armağanlar getirmişti. Ama kalabalığa karışmadı. Akşamüstü gelmiş, kimseye haber verilmemesini istemişti. Köşkün emektarı Numan Amca koşarak Zeynep Hanım'ın geldiğini haber vermişti. Bir sepete çocuklar için, yükte hafif pahada ağır hediyeler doldurmuş, öylece teslim edip ağacın altında biraz soluklanarak hemen dönmüştü. İnsanın bir zamanlar kendisine ait olan bir yere gelip görmeden gitmesi biraz

hüzün vericiydi ama Zeynep Hanım öyle şeyleri aşmış, olgun ve çağdaş bir hanımdı.

Annelerini kaybedince (1951), Yakacık'taki mülkün çocuklar için kullanılması vasiyetini yerine getirmek üzere hemen işlem başlatan ve Milli Eğitim Bakanlığı'na devreden kişiydi Zeynep Hanım. Getirdiği armağanların bilinmesini bile istemiyordu. O gece kapıdan uğurladığımız Zeynep Abbas'ın bir zamanlar bahçesinde güle oynaya koşturduğu, belki doğup büyüdüğü köşke son kez ayak basışıydı (d. 1915-ö. 2007).

6-7 Eylül olayları (1955)

İstanbul'da daha çok azınlıkların evlerinin, işyerleri ve kiliselerin bulunduğu semtlerde meydana gelen bu olaylar kentin öbür ucundaki Yakacık yöresinde pek hissedilmemişti belki. Ama radyo ve gazetelerdeki haberlerden kıyametin koptuğu anlaşılıyordu. Kaldı ki biz de benzer olaylar yaşamıştık.

Sanıyorum hafta sonuydu. Eşimle öyle kolay hafta sonu tatili yapmazken, o gün benim için doktora gitmiş, dönüşte Göztepe'de Fahriye Teyze'mizde kalmıştık. Akşam epeyce oturduktan sonra yatak odasına çekilmiştik. Birden sokaktan nal sesleri gelmeye başladı. Hemen fırlayıp kulak kesildik, atlı polisler bir yerlere gidiyordu ama nal seslerinin ardı arkası kesilmiyordu. Radyoyu açtık, Atatürk'ün Selanik'teki evinin bombalanmasına tepki duyan yurttaşların yürüyüşü "taşkınlığa dönüşmüş" ve korkunç bir kaosa neden olmuştu.

Eşim o gece yurtta çocukların başında olmadığı için kendine kızdı. "Gece de olsa bir taksi bulup hemen gidelim," dedi. Emekli öğretmen olan ve İstanbul'da kim bilir

böyle ne günler geceler görmüş olan teyzesi "Sizi sokakta yakalayıp götürürler, duymuyor musun nal seslerini?" dedi. Zaten o yıllarda oralarda ne taksi durağı vardı, ne de telefon. Kocaman bahçeli iki katlı eski bir köşktü kaldığımız ev, ister istemez sabahı ettik. Erkenden trenle Kartal'a gittik. Bir elimize bir *Ekspres*, diğerine bir *Hürriyet* tutturan gazeteci çocuk, "Yazıyor, Rumların yaptıklarını yazıyor!" diye bağırıyordu. Oysa Rumların değil, Türklerin yaptıklarını yazıyordu gazeteler. Hiç de iç açıcı ya da övünülecek bir şey değildi. Rum ve Ermeni Kartal'da da vardı. Hatta Yakacık'ta daha çoktu. Ama oralarda olay var mıydı anımsamıyorum. Bir taksi bulup Yakacık'a çıktık. Çocuklar kahvaltıda, çalışanlar, aşçılar, öğretmenler aralarında heyecanla konuşuyorlardı. Bizi görünce haberin kaynağından gelmişiz gibi koştular. Oysa onlar kadarını bile bilmiyorduk. Bir-iki gün içinde anlaşıldı neler olduğu. Göksu Türk Derneği'nin de içinde bulunduğu bir "güruh" Atatürk'ün evinin bombalanmasını bahane ederek Rum yurttaşlarına, ev ve işyerlerine saldırıp yağmalamış, bazı kiliseleri tarumar etmiş, bu olaydan Yahudi ve Ermeni yurttaşlar da nasibini almıştı. Bu insanlık dışı hareket dalga dalga büyüyerek azınlıkların yaşadıkları tüm semtlere yayılmıştı.

Bugün bu korkunç olayla ilgili kaynaklara baktığımda bilanço şöyleydi: Çoğu Rumların olmak üzere 412 ev, 73 kilise tahrip edilip kullanılamaz duruma getirilmiş, 16 kişi öldürülmüş, 300 kişi yaralanmış. İş çığırından öyle bir çıkmış ki zarar görenlerin arasında Türkler de vardı. Bir ucu Samatya, bir ucu Şişli, Beyoğlu sokakları, karşıda Kadıköy, Moda, Altıyol, özellikle azınlıkların yoğun olduğu Yeldeğirmeni semti olmak üzere gayrimüslimlere ait evler, işyerleri, manifatura, kuyumcu dükkânları, içindekilerle

birlikte camları, kapıları, çerçeveleriyle tarumar edilmiş, eşya yağmalanmıştı.

İşin en ilginç tarafı da bu olayları çıkaranların sınırlı sayıda kalması, dahası bu olayı komünistlerin, başka deyişle solcuların tezgâhladıkları bahane edilerek dönemin ünlü solcularının daha o gün içeri alınmaları ve tutuklanmalarıydı. Gözaltına alınanların arasında Aziz Nesin, Nihat Sargın, Kemal Tahir, Asım Bezirci, H. İzzettin Dinamo gibi ünlü kişiler vardı. Oysa olayla uzaktan yakından ilgisi olmayan kişilerdi bunlar. Konu meclise geldiğinde de DP'lilerce onaylanıp bu olayın komünistlerin işi olduğuna karar verilerek, suç sol eğilimli yurttaşların üzerine atılmıştı.

Neyse ki İsmet İnönü, asıl suçlular dururken olayla ilgisi olmayan kişilerin tutuklandığına dair kamuoyu önünde etkileyici bir konuşma yapınca, tutukluların çoğu ister istemez salıverildi, sonraları olayın bir provokasyon olduğu açığa çıkınca diğerleri de aklandı. Hatta Menderes'in İnönü'ye, "Paşam bu konuşmanızı vatan affetmeyecek," dediği söylenir.

Yukarıda, 6-7 Eylül Olayları'nın bizi ilgilendiren kısmından söz etmiştim. Bunlardan biri, doktorumuz Müeyyet Boratav'ın da tutuklular arasında olmasıydı. Daha o gece ortalık yakılıp yıkılırken, bir yandan da sol düşünceli aydınların evlerine baskın düzenleniyormuş.

Doktorun eşi ağlayarak geldi. Daha yeni evlilerdi. İsyan ediyordu. Eşinin o gece yurtta olduğunu kanıtlayabilirse salıverilmesi mümkün, demiş avukat. Ama yurt müdürü o gece yurtta olmayınca bunu söylemek kolay değildi. Başta kapıcı Numan Amca bizi tefe koyardı. Yurtta kimin yatılı kalıp kalmadığını en iyi o bilirdi. Öğretmen arkadaşlar ve çalışanlar konuşup görüştük doktor için ama hiçbir

şey yapamadık. Ancak karıncayı bile incitmeyen Doktor Boratav'ın bu işlerin içinde olmayacağına tanıklık edebileceğimizi söyledik.

O günlerin heyecanı ve üzüntüsüne çocuklar da katılıyor, anlayabildikleri kadarıyla olaylarla ilgileniyorlardı. Hatta grup toplantılarımızda onlara neler olduğunu anlatmıştık. Doktorun durumu onları çok etkilemişti. Daha dün kapıdan girerken yanına koştukları, "Şuram ağrıyor, buram ağrıyor," diye ceketinin eteklerini tuttukları o sevecen doktor hapse girmişti, hem de işlemediği bir suç yüzünden. Hanımının geldiğini, ağacın altında ağlamaklı sesle konuştuğumuzu görüyorlardı. Yaşça büyük olan çocuklar "O gece doktor buradaydı," diyemediğimizi de biliyorlardı. Bu yüzden bize küsmüş gibiydiler. İyi bir şey yapmamıştık onların gözünde. Onların en çok sevdiği şey suçsuzdan yana tavır koymak, kahramanca yalan bile söylemekti. Kendileri öğretmenlere karşı arkadaşlarını savunurken bunu çok yaparlardı.

Grup odasında, büyüklerden Naci yanıma geldi. "Öğretmenim, doktor o gece yurttaydı, biz gördük," dedi. Arkasından biri "Ben de gördüm öğretmenim," dedi. Arka arkaya "Ben de, ben de," diyenler oldu. "İşte öğretmenim, doktoru kurtarmak için böyle yapalım," dediler. Her zaman böyleydi bizim çocuklar –özü sözü bir, cesur ve özverili...

Müeyyet Bey'in ne zaman serbest kaldığını anımsamıyorum. Ama çıktıktan sonra doktorumuz olmayacaktı. Yerine o daha tutukluyken hemen Dr. Necla Hanım'ı atamışlardı.

Ortalık akıl almayacak derecede yakılıp yıkılmış, insafsızca yağmalanmıştı. Hatta bunun için önceden Sivas, Kastamonu vs. illerden gelen yağmacılar Adapazarı'nda

toplanmışlar, olayla birlikte, özellikle Tünel'den Şişli'ye kadar gayrimüslimlere ait tüm mağaza ve kuyumcu dükkânlarının yakılıp yıkılması ve yağmalanmasına katılmışlardı, yapılanların örgütlü olduğunu gösteriyordu bu. Olayların en insanlık ve ahlakdışı yanı, bu tahribatla birlikte altmışa yakın gayrimüslim kadına tecavüz edilmesiydi.

Mayer ve Lion gibi büyük mağazalardan ve diğer yüzlerce işyerinden yerlere atılan, parçalanan, yağmalanan malların fotoğrafları ve yazıları gazetelerde çarşaf çarşaf çıkıyordu. Tüm bunlar kuşkusuz o günlerde herkesin duyduğu, tanık olduğu şeylerdi. Ancak bu olayın herkesin bilmediği daha acı bir yanını da görmüştük biz.

Bir gün yurda bir telefon, ardından da bir yazı geldi. 6-7 Eylül Olayları'nda yağmalanan malların bir depoda toplandığı, yurdun gereksinimleri için oradan istediğimiz malı seçip alabileceğimiz yazıyordu. Görevlinin sadece kayda almasının yeteceği de bildiriliyordu. Müdür Bey bu iş için Suat Öğretmen'le beni görevlendirmiş, yanımıza bahçıvan Bekir'le iki öğrenci almıştık. O depo Şişli'de bir yerdeydi. Tünel'den, Beyoğlu'ndan yürüyerek geçerken yerler hâlâ mağaza mallarıyla doluydu. Geniş bir salon sergi evi gibi düzenlenmiş, kimi yerde kumaşlar, şemsiye yığınları, Mayer ve Lion gibi mağazaların pahalı her türden tekstil ürünleri, takılar, kolyeler, bilezikler vb. duruyor, görevliler bir yandan içeriyi düzenlemeye çalışıyorlar ama baş edemiyorlardı. Özellikle kumaş ve giysi türü mallar toz toprak içindeydi. Örneğin, Lion mağazasının çok beğenip de alamadığımız güzel emprimeleri, gerçek yünden ipek gibi yumuşacık kumaşlarını yerlerde pislik içinde görünce acı acı bakmaktan, üzülmekten kendimizi alamıyorduk. Oraya buraya bakıyor, yurt çocukları için alacak bir şey bulamıyorduk sanki. O güzel kumaşlardan

çocuklara ne yapabilirdik? Oradan bir şey almak ne çocukların, ne de bizim içimizden gelebilirdi.

Bir de eski ayakkabılar, gömlekler vb. kirli, kanlı çamaşırlar vardı yerlerde. Çocuklardan biri, "Öğretmenim bakın bir kadın eskisini çıkarıp yenisini giyip gitmiş galiba," dedi. İlk bakışta öyle olabilirdi ama çocukların düşünemeyeceği kadar kötülükler de vardı bu ülkede. Kombinezon orasından burasından yırtılmış ve çamur içindeydi. Sürüklenmiş, dövülmüş, soyulmuş, tecavüz edilmiş bir kadının çamaşırıydı belki. Eski ayakkabılar da öyle olabilirdi. O kombinezon Suat Öğretmen'le beni o kadar etkilemişti ki hiçbir şey almak istemedik oradan. Zaten bize göre bir şey yoktu.

Memurlar da şaşıyorlardı, hatta kızıyorlardı fırsat varken niçin bir şey almadığımıza. Çocuklara elbise dikmek için iki üç top kumaş aldık. Eşya almada isteksiz davranışımıza Bekir Efendi de şaşırıyordu. Bir ara tutturdu, "Ne olur öğretmenim şu altın tabakalardan birini cebime atayım," diye. Gerçekten de buradaki mallar öyle sahipsizdi ki bir şey almaya niyetlenseniz, ne sorumlu olurdunuz, ne de bir kimse size engel olurdu. Zaten görmezlerdi bile. Biz önce Bekir Efendi şaka yapıyor sandık ama ciddiydi. Onu ayıplayıp sesini kestik.

Onca yağmalamadan sonra, hiç değilse yağmadan geri kalan bölümün sahiplerine neden iade edilmeyip ikinci bir yağmayla ziyan edildiğini hâlâ anlamış değilim. Bu olayda ölenler kimlerdi bilmiyorum şimdi. Anımsadığım, özellikle Beyoğlu'ndaki mağazaların bir daha eski haline gelmediği, Beyoğlu'nun eski günlerdeki insan zenginliğini yitirmesiydi. Gayrimüslimlerin çoğu anayurtları bildikleri ülkeyi gönülsüzce terk etmek zorunda kalıp, kimi Yunanistan'a, kimi İsrail'e, kimi Ermenistan'a, Paris'e, Amerika'ya göç

etti. Yakacık'ta sevdiğimiz yakın komşumuz kalfa amcalar da Amerika'ya gidenler arasındaydı.

Bir de Ada vapurlarını şenlendiren, sese boğan, memleketin sahibi oldukları etkisini yaratan o sevgili kadınların şen şakrak seslerine hasret kaldı Türkiye.

Doç. Dr. Fahri Atabey'in öfkesi

O yıllarda Zeynep Kamil Hastanesi başhekimi olan kadın doğum uzmanı Fahri Atabey benim doktorumdu. Eşimle önceden tanışıyorlardı. İlk çocuğuma hamileyken muayenehanesine gittiğimizde eşime, "Niçin hastaneye gelmiyorsunuz, ben orada da görev yapıyorum," demişti. Çünkü özel muayenehanesi hali vakti yerinde olanlarla dolup taşıyordu ve ücreti yüksekti. Ama buna karşın biz muayenehaneyi seçmiştik. Bu biraz da zaman kazanmak içindi. Hemen her ay muayeneye gidiyordum (1955). Dahası, ikinci çocuğum için de ona gitmiştim (1957).

Her gidişimizde bize yetiştirme yurdundaki yaşamı, çocuklarla ve onların anne babalarıyla ilgili gözlemlerimizi sorar, annelik konusunda kendi görüşlerini, çocuklarını koruyamayan kadınlarla ilgili üzüntülerini belirtirdi. Devletin, toplumun ve erkeklerin tutumunu eleştirir, konuyu bizimle tartışırdı. Öyle ki yanına varır varmaz benim sağlığımdan önce yine çocukların korunması konusunu açar, kimi zaman dışarıda bekleyen kentsoylu hanımların varlığına aldırış etmeden bizimle kadın ve çocuklar, babalık üzerine konuşmasını sürdürdü.

"Yetiştirme yurdu", "korunmaya muhtaç" gibi ifadelere çok sinirlenir, bu sözlerin daha başta çocukları genelden farklı gören bir özellik taşıdığını söylerdi. Bütün çocukların daha kapsamlı biçimde yetişmesinden ve ko-

runmasından söz ediyor, bu yüce görevin bizler için kolay olmadığını anlıyordu. Çocuklar üzerine pek çok söylemi ayrıştırıcı ve küçümseyici buluyor, öfkeleniyordu. Öbür çocuklar için kullanılan ifadelerin korunan çocuklar için de geçerli olmasına vurgu yapıyordu. Ona, çocukların *kimseli-kimsesiz* takışmasını anlattığımda keyiflenmiş, "Aferin çocuklara, gördünüz mü? İşte demek istediğim bunlar," demişti.

Muayeneden her dönüşümde, öğretmen arkadaşlara Fahri Bey'in aydınlatıcı konuşmalarından söz ederdim. Onlar da benim sağlık sorunumdan önce Doktor Bey'in neler anlattıklarını sorarlardı merakla. "Kadın ne şekilde doğurmuş olursa olsun, kim olursa olsun, anne ve çocuk sosyal açıdan en az ötekiler kadar kutsal ve değerlidir," diyordu. Bunu öncelikle yasaların, devletin sağlamasını istiyordu. Özellikle de "babası belli değil" söyleminin, çocuğa karşı, kadına karşı bir insanlık suçu olduğunu, bu suçun bizde, yasalarda, yazılarda, evraklarda yer aldığını söylüyordu. Bizde benzer vakalar az olsa da kimi çocukların kimliklerinde böyle pürüzlü notlar olduğu için onu çok iyi anlıyor, görüşlerinin çok doğru olduğunu düşünüyorduk. İki kişiye ait bir çocuğun sadece annenin üzerinde kalmasına ateş püskürüyordu. Bunu erkek için aşağılık bir davranış olarak niteliyor, onu toplumun yüz karası olarak görüyordu. Resmi nikâhı olmayan anne babalardan doğan çocukların kaydı için güçlük çıkarılmasını, özellikle de belli adlar yazılmasını asla affetmiyordu. Bu ilkelliği konuşurken üzerinden adeta terler boşanıyor, bunun özellikle yasalarda yer almasına öfke kusuyordu. Biz ona yasa ve yönetmeliklerde yer alan benzer örnekleri anlattıkça çok üzülüyor, kesinlikle bu ilkel maddelere göre davranmamamızı öğütlüyordu.

Gerçekten de o yıllarda yasa ve yönetmeliklerde, kimliklerde ne çocuğun ne de kadının elinde olan pürüzlü maddeler vardı. Az da olsa kimi çocukların babası ya da annesi kayıptı. Bunlar çoğunlukla bulunuyor, birbirlerine kavuştuklarında evlerine dönüyorlardı. Ama nüfusta da, diğer kayıtlarda da anne için kayıp denildiği halde, baba için belli değil deniyordu. Oysa babayı en azından anne biliyordu ama nikâhlı olmadıkları için babanın adını oraya yazamıyorlardı. Bunların sonuçları çocukları ve kadınları sadece incitmekle kalmıyor, çok mağdur da ediyordu.

Çocuğa bunları açıklamaya çalışsak bile çocuğun bunu anlaması kolay değildi. Kimi zaman çocukların duyarlılığı karşısında sanki kendi suçumuzmuş gibi kahırlanırdık. Atabey'in bu korkunç öfkesinde, kuşkusuz doktor olarak, kadınları ve çocukları örseleyici nice olayların tanığı olmasının etkisi vardı. 1952'de başhekimi olduğu Zeynep Kamil Hastanesi'nde nice kadının dramına tanık olmuş, kaç çocuk için üzülmüştü kim bilir?

Zeynep Kamil Hastanesi, kadın-doğum ve çocuk bölümüyle, hemşire koleji ve çeşitli üniteleriyle çok iyi işleyen, her zaman bakımlı, tertemiz ve herkese hizmet veren bir sağlık kurumuydu. Yardımcısı Burhanettin Bey, Çocuk Bölümü Başkanı Ziya Bey, asistanları Alaattin Yavaşça, Ferruh Adalı gibi değerli doktorlar vardı ekibinde. Doğum yaptığımda beni güzel bir odaya yatırmışlardı. Bohçası kucağında gelip çok geçmeden ikiz bebek doğuran Roman kadının nasıl bir yerde yattığını merak etmiştim. Dr. Atabey beni hemen onun yanına götürdü. O da tıpkı benimki gibi döşenmiş bir odada yatıyordu birkaç kadınla. Bu eşitlik çok hoşuma gidince bana, "Ne sanıyordunuz, size dokuz aydır bazı şeyleri boşuna anlatmıyorum," dedi. Böyle davranmanın çok zor olmadığını söyledi.

Personel eğitimi

Her hafta sonu yaptığımız öğretmenler toplantısında, günlük yaşamda karşılaştığımız sorunları ele alır, ortak tutumlarla nasıl daha iyisini yapacağımızı konuşur, tartışırdık. Kimi zaman tartışmalarda birbirimizi kırdığımız da olurdu.

Öğrenci sayısı çok fazla olmasa da uyum içinde bir yaşam sürebilmek için kurallar, ilkeler belirlemenin yanında, sağlıklı tavır ve davranışlar içinde olmamız da gerekiyordu.

Yurdun binaları çok elverişli olmasa da 35-40 kişilik gruplar aynı üniteye yerleştirilebilecek biçimde bir düzenleme yapmıştık. 35-40 öğrencinin bir grup öğretmeni, bir grup annesi vardı. Onlar kendi odalarında bir aile gibi yaşıyorlardı. Öğretmenler ve grup anneleri dışında, kaloriferci, bahçıvan, kapıcı, meydancı, aşçı, çamaşırcı, garson, gece bekçisi gibi birkaç çalışan daha vardı.

Grup anneliği yeni bir görevdi. Böyle bir şey hem çocukların bir yandan anne yakınlığı hissedebilmeleri için düşünülmüştü, hem de günlük temizliklerine yardımcı olunması ve ütü, dikiş gibi diğer işlerin halledilmesi için. Bu gibi işlerde çocuklar da onlara yardımcı oluyordu.

Böyle bir kurumda öğretmenler bile çocukları yetiştirme konusunda ortak bir noktada buluşmakta zorlanırlardı. Annelerden ve diğer personelden kurallara uygun davranmalarını beklesek de onlar kendi bildikleri gibi davranıyorlar, kimileri çocuklarla çatışıyor, hatta bize çocukları şımarttığımıza söylüyorlardı.

Personelin bazıları kentli olmalarına karşın çocuklara acımasız davranabiliyorlardı. Öğretmenler kurulunda Cavat Yücel bir "Personel Eğitimi" programı hazırlama-

yı önerdi, bunu hepimiz onayladık. Bu işi programlayan yurt müdürü, Cavat Yücel ve müdür yardımcısıydı. Personele çocuk psikolojisi, öğrencilere nasıl davranacakları, sağlık bilgisi, anne sevgisi, temizlik, düzen, iş ve görev sorumluluğu gibi dersler verilecekti. Böyle bir program hazırlandı. Herkesin göreceği yerlere asıldı. Yurt müdürü, yurt doktoru ve Cavat Bey'in dışında, ders vermeleri için de dışarıdan bir iki kişi alındı.

Öğrenciler okula gittikten sonra personel eğitimi başlıyor, günde iki saat sürüyordu. Bu dersler onları öyle etkilemişti ki öğrendiklerinin ışığında öğretmenleri eleştirmeye bile başlamışlardı. Kendilerine ayrıca "Eğitim Kurumunda Çalışma Personel Eğitimi Sertifikası" verilince çok memnun oldular. Böyle bir eğitimin etkileri elbette azımsanmayacak ölçüdeydi ama kuşkusuz değişim pek öyle kolay olmuyor. Hatta en az bizim de onlar kadar değişmemiz gerekiyordu.

3. Grup (Bizim Grup)

Gruplar ve grup odaları

Daha önce açıkladığım gibi çocuk grupları oluşturma konusunda ilkeleri kendi aramızda, müfettişlerle ve Bakanlıktan gelenlerle çok tartışmıştık. Yurt onların evi olduğuna ve dışarıdaki köy okuluna gittiklerine göre, 200'ü aşkın çocuğu gruplara ayırarak (5 grup) onlara yurtta düzenli, eğitici ama sıkıcı olmayan bir yaşam ortamı kurmak gerekiyordu. Madem buranın aile ortamına benze-

3. Grup öğretmeni Pakize Yılmaz (Türkoğlu) çocuklarla (Arşiv: P. Türkoğlu).

mesi amaçlanıyordu, o halde gruplar aynı yaştakileri bir araya getirecek şekilde değil farklı yaşların bir aradalığı şeklinde olmalıydı. Böylece kardeşlerin aynı grupta olması da sağlanıyordu. Zaten yönetmelik de buna elverişliydi.

35-40 kişilik ya da daha çok çocuklu gruplar vardı. 4. Grup iki katlı müstakil bir yapı olduğu için sayısı 40'tan aşağı düşmezdi. Köy enstitülerindeki küme evleri gibi burada da çocuklar için ayrı grup evleri yapılmalıydı. Bunu yetkililere çok anlattık. Ama yine de bildikleri gibi yeni binayı da eski yatılı okul biçiminde yaptılar. Biz de bu yapılar arasında kendi bildiğimiz gibi grup düzenlemesi ve yerleşmesi yaptık.

Bizim 3. Grup evi, köşkün giriş katında büyük salona açılan, Adalar'a karşı büyük bir odaydı. Çocukların okul dönüşü tüm yaşamlarının geçtiği bu mekânları ev gibi döşeyerek daha sıcak bir ortam yaratmaya çalıştık. Daha önce belirttiğim gibi bizim grup odaları, geniş pencereleri olan, güneş giren, Adalar'a karşı aydınlık odalardı. Yeni yemekhane yapılmadan önce çocukların yemekleri kış aylarında bu odalara gelirdi. Yaz aylarında, arkadaki mutfağa yakın ağaçların altlarında yemek yenirdi. Bu usul yaz kampı düzenlemesinin bir parçasıydı.

Grup odamızın penceresinde güzel, iç açıcı bir perde, kenarlarda çiçekli örtüleri olan divanlar ve karşı köşede minder, ortada büyük bir kırmızı halı vardı. Çocuklar bunları istedikleri gibi kullanabilirlerdi. Özellikle küçükler halının üstünde güreşmeye bayılırlardı ya da divanlara oturup birbirlerine masal anlatırlardı. Kapıya yakın köşede uzun bir büfe vardı. İçinde ve üstünde yemek takımları bulunurdu. Öbür köşede grubun açık kitaplığı durur, çocuklar buradan her gün, okuma saatinde ve istedikleri başka saatlerde kitap alıp okuyabilirlerdi. Çekmeceli ça-

3. Gruptan Barbaros yemek yerken (Arşiv: P. Türkoğlu).

lışına masalarının üzeri yemek saatinde örtülür, örtüler yemekten sonra kaldırılıp büfeye konurdu.

Köşkün kapısından girerken, merdiven altına yerleştirilmiş olan ayakkabılıkta her çocuğun üstüne numaraları yazılmış terlikleri olur, onları içeri girerken giyerlerdi. Böylece binanın içi kirlenmez, bir ev gibi temiz olurdu.

Bitişiğimizdeki 2. Grup odası ve öteki binalardaki gruplar da öğretmen ve öğrencilerin zevkine göre döşenmişti. Grup odalarının süslerinden biri de duvardaki resim ve fotoğraflar olurdu. Bir gün eşim İstanbul'a indiğinde, Sirkeci'den bir vitrinde Vali Gökay'ın Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı karşıladığı ilginç bir fotoğrafı satın almış. Vali önde heybetli görünüyordu, Celal Bayar gerilerde kalmıştı. Onu yurda getirdim, cam ve çerçeve taktırarak bizim grupta kapının karşısındaki iki pencere arasına astık, kocaman bir fotoğraftı. Oysa o yıllarda bi-

zim kuşak, Celal Bayar'a biraz olumsuz yaklaşırdı. Ama beni ilgilendiren valinin olmasıydı. Vali Gökay, "Yetiştirme yurtlarını yoksullar koleji yapacağım," diyen kişiydi. Öyle bir tablo odayı zenginleştirmişti. Aynı yıllarda halkevleri dağıtılıp, Cumhuriyet Halk Partisi'nin mallarına el konduğu için bazı arkadaşlar fotoğrafa öfkeleniyorlar, bana kızıyorlardı. Çocuklar böyle şeylerin pek ayrımında değillerdi.

Bir gün ansızın vali eşiyle birlikte geldi. Adeta yıldırım hızıyla etrafı dolaştı. Bizim gruba geldiğinde kendi fotoğrafını görünce gözleri parladı. Bunu herhalde hiç düşünmemişti. Beni görünce, "Seni tanıdım öğretmen, nasılsın?" dedi.

Soğuk bir gündü. Çocuklara baktı vali. O soğuk günde kaloriferli bir köşkün rahat bir odasında (o yıllarda Kartal'da bile kalorifer yoktu), rahat bir ortamda ders çalışan çocuklar ona gurur vermişti sanki. Çocuklara, "Aferin işte böyle çalışın, gene geleceğim," dedi. Öbür grupları da görüp gittiler. Eşi çok konuşmamış, arada bir çocukların başını okşamıştı.

Grup kitaplıkları

Çocukların okuma alışkanlığı kazanması ve öğretim sorunları üzerinde çok dururduk. Bunun nedeni sadece bizim öğretmen olmamız değil, onların da buna gereksinim duymasıydı. Okuldaki öğretmenlerin sürekli yakınması da bizi buna zorluyordu. Ayrıca çoğunun ortaokula ve liseye vs. gitme istekleri vardı. Bunun için öğretim yönünden donanımlı olmalıydılar. Daha önce de değindiğim gibi sadece bu nedenlerle değil, her türlü gelişimleri için kitap okumak çocuklar için önemli bir etkinlikti. Öğretmenler

toplantısında bu konuda neler yapmamız gerektiğini hep konuşur, tartışırdık.

Bunun için birçok yol deniyorduk. Bunlardan biri, her gruba birer açık kitaplık yaptırmak olmuştu. Kapaklı olmayan bu kitaplıklar üçgen biçiminde ve duvara dayalı geçmeli etajerlerdi. Çocuklar kitabın sırtını değil, kapağını görüyordu. Kimileri kitabın kapak resmine bakıp seçiyor, diğerleri ona gülüyordu..

"Kitap olsun, insan olsun cildine aldanma içindekilere bak," söylemini hemen hepsi okulda öğrenmişlerdi, sık sık söylerlerdi bunu.

Sabahçı, öğlenci çocuklar etüt saatlerinde derslerini iyi çalıştıkları için akşam yemeğinden sonraki saatler genellikle serbest kitap okumaya ayrılırdı. Küçükler erken yatar, büyükler okumayı biraz daha sürdürebilirdi. Aynı zamanda tatillerde ve kamp programlarında da okuma saatleri olur, çocukların istedikleri kitabı okumasını sağlardık.

Önemli olan çok sayıda kitap bulabilmekti. Ama istediğimiz miktarda kitap almaya bütçemiz elvermezdi. Bunu aramızda çok konuşur, Müdür Bey'den yine de çok kitap alınmasını isterdik. Çocuklar da çok okuduğundan, kitap kalmayınca yeni kitap isterlerdi.

O yıllarda Kemalettin Tuğcu kitapları çok popülerdi. Birbirine benzer öksüz çocuk, yoksul anne öyküleri ve kısa romanlar yazardı. Bunlar sadece bizim çocuklar arasında değil, her yerde çok okunurdu. Dili de akıcı olmalıydı. Bizim çocuklar adı geçen yazarın kitaplarıyla yakınlık kurmaktan hoşlanırlar, birbirlerine anlatırlardı, kimi zaman bana da anlattıkları olurdu.

Bir gün çocuklar kitap okurken Müfettiş Salih Ilgın gelmişti. Çocuklar çalışma masalarında sessizce kitap

okuyorlar, birini alıp ötekini koyuyorlardı. Müfettiş çocukların divana, halıya oturarak da kitap okuyabileceklerini söyledi. Bir gün baktım, grup annesi halıyı kitaplığın yanına çekmiş, çocuklar üstüne yuvarlanmış, kitap okuyorlardı.

İster ders çalışma, ister kitap okuma olsun bu gibi etkinliklerin masada yapıldığında daha yararlı olduğunu, çünkü böyle oturma biçiminde bedenin daha disiplinli ve kan dolaşımının daha iyi olabileceğini, insanın okuduğunu daha iyi anlayabileceğini anlattım onlara. Ama istedikleri şekilde de okuyabileceklerini söyledim. Çocuklardan kimi kendilerince bunu dener, "Öğretmenim, ben denedim, masada okurken daha iyi anlıyorum. Divanda uykum geliyor," gibi açıklamalar yapardı. Selahattin Biçer gibileri de "Öğretmenim, ben divanda da, masada da okusam iyi anlarım," derlerdi.

Bir gün çocuklardan biri kitap okurken divanda uyuyakalmış, ötekiler gürültü ettikleri halde uyanmıyordu. Grup annesi ateşine baktı, iyiydi. Yarı uykulu kalktığında ise ağlamaklıydı. Ben onun Kemalettin Tuğcu'nun kitabını okuduğunu düşünürken, kucağındakinin, adını şimdi unuttuğum, bir köpeğin öyküsünün anlatıldığı güzel bir çeviri kitabı olduğunu görünce sevinmiştim. Gerçekten de harika bir köpek öyküsüydü. Çocuk, "Ama köpeğim kaybolduğu için ağlamadım," demişti. O çocuk bir süre sonra bana gelip, "Kızmayın ama benim bir köpeğim var, kimse bilmiyor, ona gizlice mutfaktan yiyecek götürüyorum," demişti. Bunu da nereden çıkardın şimdi, nerede bu köpek dediğimde, kitaptan öğrendiğini, köpekle arkadaş olup onu bağın altında bir yere sakladığını, ona her gün yiyecek götürdüğü için orada kendisini beklediğini söylemişti.

Terlik dolapları

Yatılı bir kurumda dikkat edilecek çok şey vardı. Bir yandan çocukların orada rahat yaşaması için önlemler alınırken, öte yandan temizlik ve tertip-düzen en önemli konulardan biriydi, bunun için uğraşır dururduk.

Yaz aylarında çocuklar çoğunlukla zaten lastik ayakkabı giyerlerdi; içeriye, yatakhaneye onlarla girip çıkarlar, akşam yatarken ayaklarını yıkarlardı. Ancak okullar açılıp, okul ayakkabılarını giyince, bir de yağmur-soğuk başlayıp kaloriferler ve sobalar yanınca önemli bir sorun ortaya çıkmıştı. Çocuklar dışarıdan gelirken, ayakkabılarını kapı önlerindeki ızgaralara ve paspaslara ne kadar silseler de çamur içeriye taşınıyor, özellikle köşkün ahşap döşemesi kir pas içinde kalıyordu. Öğretmenler toplantısında bu konuyu uzun uzun konuştuk. Madem burası bir ev konumundaydı, madem her grup odası çocuk eviydi, çocuklara terlik giydirmeliydik. Öğretmenler kurulunda Müdür Bey düşüncemizi uygun buldu. Hemen grupların kapı girişlerine terlik dolapları yapıldı, her çocuğun bir terlik gözü oldu. Kapalıçarşı'da çocuklara göre güzel ama bir örnek terlikler yaptırılmıştı. Terlikleri ve dolap gözlerini hemen çocuklara dağıttık, hem terliklerin, hem dolap kapaklarının üzerine yağlıboyayla çocukların numaralarını yazdık. İçeri girerken terliklerini alıp ayakkabılarını koyuyorlardı. İlk günlerde özellikle dolap yerlerinin darlığından kargaşa yaşandı kuşkusuz. Ama üstünde durarak bu alışkanlığı kazandılar. Böylece ortalık kirli, tozlu kalmıyor, çocukların çorapları kokmuyordu. Grup anneleri de izliyor, özellikle küçüklere yardımcı oluyor, akşam yatarken çoraplarını çıkarıp anneye veriyorlar, ayaklarını yıkıyorlardı.

Özellikle ahşap binada çocukların koşuşması da azalmıştı. Ne de olsa terlikle hızlı koşamıyorlardı. İlk zamanlarda zorlansalar da sonradan faydasını onlar da gördü, hem içerisi temiz kalıyor, hem de ayakları dinleniyordu.

Bu arada biz öğretmenler bu uygulamayı başlattığımız günlerde gözlemlerimizi birbirimizle konuşurduk. Buralara çocuklardan nöbetleşe görevliler koymuştuk. Her zaman değil, toplu giriş çıkışlarda orada bulunurlar, kargaşa yaşanmaması için arkadaşlarına yardım ederlerdi. Bizim grupların girişi dardı ve çocuklar için sıkıcıydı ama yine de uygulama iyi gidiyordu. 4. Grup tek grup olduğu için girişinde sorun yaşanmıyordu. Nöbetçi çocuklar orayı çok temiz tutuyor, ayakkabı kokusu gelmesin diye anneyle birlikte sabunlu sularla siliyorlardı.

Küçükler ilk günlerde terlikle dolaşırken zorluk çekmişlerdi. Küçük Mehmet terliklerini çoğunlukla ters giyerdi, doğru giymeyi çok geç öğrenmişti. Bir gün terliklerini hem ters giymiş, hem de paytak paytak yürüyünce çocukları bir gülme tutmuştu. Dili de paytaktı Mehmet'in. Hem ağlıyor, hem de gülenleri, "r" harfini "ğ" gibi telaffuz ederek bana şikâyet ediyordu. Bu kez çocuklar diline gülmüşlerdi. Büyüklerden biri onu kucağına alıp havaya kaldırınca, Mehmet de kıkır kıkır gülmeye başladı. Onu kucağına alan ağabey terliğini kısa sürede düzgün giymenin bir yolunu bulup öğretti ona. Düzgün giyince paytak yürümeyi bıraktı.

Temizlemek mi, temiz tutmak mı? (Nisan 1956, Gözlem Defteri'nden)

İyiye doğruya gitmek ve bunu gerçekleştirmek için insanın önce kendi yaşam ortamını iyileştirmesi gerekir kuşkusuz.

Biri bize iyi bir yaşam ortamı hazırlamamışsa ya da koşullar iyi değilse ne yapılmalıdır? Böyle durumlarda çocuklara daha güzeli, daha mutlu edici olanı fark etmeleri ve buna ulaşmak için kendilerinin de katkı sağlamalarını söylüyordum. Çocuklar kendi yaptıklarını çok güzel buluyorlardı, En iyinin olmadığı yerde eldekini iyi kullanma alışkanlığı kazanmalarını istiyordum.

Yurt ortamının başta gelen özelliği yatılı olma durumudur kuşkusuz. Bu yaşamı daha çekilir hale getirmek için sürekli çocukların fikrini sorar, aşırıya kaçmamak koşuluyla onların katkılarından da yararlanırdık. Böylece çocuklar daha iyiyi, daha temizi ister duruma geldikleri gibi, bunun için kendileri de çaba gösterme alışkanlığı kazanıyorlardı.

Çocuğun dikkatini iyi ve doğru olana çekmek, iyileştirme isteği ve anlayışını benimsemesini beraberinde getiriyordu. Böylece çocuk, kötü ortamı iyileştirme, çevreyi tertipli ve düzenli tutma çabası ve alışkanlığı kazanıyordu. Bu yolla iyiyi isteme, çevreyi değiştirme davranışı içinde kendi de iyileşme yönünde gelişiyor, etkinleşiyordu.

Yurtta her şeyin yolunda gittiğini söylemek elbette yanlış olur. Yerleşme ve yapılaşmadan dolayı rahatsızlıklar, personel eksikliği vb. sorunlar vardı. Ama elde olanları iyi yönetmeye, olanakları iyi kullanmaya özen gösterir, bunu çocuklarla birlikte yapmaya, onları her işe, çabaya ortak etmeye çalışırdık.

Bir gün bizim grup çocuklarıyla toplanarak, grup odamızın ve kendimizin daha düzenli, daha temiz olmamız gerektiği üzerine konuşup tartıştık. Öncelikle odamızda iyi bir temizlik ve düzene girişecektik. İşbölümü yaptık. Grup Başkanı Ruşen Bilgin ve grup annesi neler yapılacağını biliyor ve çocuklara açıklıyordu. Kimileri duvardaki

resimleri indirip tozlarını alacak, belki yerlerini değiştirecek, kimileri çiçek saksılarının bakımı vb. işleri üstlenecek, camları silecekti. Perdelerin indirilmesi, örtüler, halı, masalar, çekmeceler, kitaplık vb. birçok iş vardı.

Herkes iş yapmanın tadını çıkarırcasına arı gibi çalıştı. Ortadaki halı pırıl pırıl parlatıldı. Yerdeki ahşap döşeme sabunlu sularla ovalanıp kurulanarak temizlendi. Her şey yerli yerine konulunca sanki eski oturduğumuz yer değilmiş gibi güzelleşmişti grup odamız. Sonra herkes çamaşırlarını alıp banyoya koştu. Banyodan çıkıp gelen çocuklar tertemiz odada, kendilerinin de temiz oluşunu duyumsayıp temizliğin ve güzelliğin ayrımına vararak bunun keyfini çıkarmışlardı.

Küçük çocuklardan biri derin derin nefes alarak, "Ohh... Her şey ne güzel kokuyor," dedi. Bana koştu, "Öğretmenim, nasıl güzel kokuyorum değil mi?" diye başını uzattı burnuma. Onu gören bir başkası koştu "Beni de koklayın," diye. Sonra arkadaşına koştu, "Oğlum, ben çok güzel kokuyorum, öğretmen söyledi," dedi sevinçle. Sonra bir başkası gelip kendinden emin bir şekilde başını uzattı. "Çok güzel kokuyorsun ama kimseye söyleme başıma üşüşürler," dedim ona. Ama dayanamadı. "Arkadaşlar ben de çok güzel kokuyorum ama sakın öğretmenin başına üşüşmeyin," dedi.

Akşam yemeğinde masaları kirletmemeye, üstlerine yemek dökmemeye çok özen gösterdiler, musluklara koşup ellerini yıkadılar. Çocuklar, temizliğin güzelliğini fark etmişlerdi ama önemli olan sürdürmekti. Her zaman olmasa da o gün sürdürme hevesine kapılmışlardı. Yatma saatinde de titizlikle ellerini yüzlerini yıkayıp temizlenmişlerdi.

Bu özen birkaç gün sürdü. Temizlik ve düzenin kuralları kimilerini kısıtlıyordu sanki. Temiz tutmak, temiz kalmak temizlemekten daha zordu. Temizlemek bir işti; temiz kalmak, temiz tutmak bir yaşam biçimiydi.

Kendimize bakmak – kendimizi sevmek

Özetle, bizi çok uğraştıran konulardan biri olan çocukların temizlik, düzen ve bakımını ne kadar iyi yaptırmaya çalışsak da dışarıdan pek anlaşılmıyordu. Böyle olmasının elbette çeşitli nedenleri vardı. Bir nedeni de yurdun çeşitli oyun alanlarının bulunduğu bahçesinde boş zamanlarında istedikleri kadar oynayabilmeleri, toprak ve doğayla iç içe olmalarıydı.

Öğretmenlerin, yöneticilerin gözü her zaman öğrencilerin üstünde olur, grup anneleri her birinin üstünü sık sık değiştirirlerdi. Ama önemli olan çocukların kendilerinin bu alışkanlıkları kazanması, kendilerine bakabilmeleriydi. Kimileri bunu pek güzel yapıyor, ama özellikle küçüklere sürekli yardım gerekiyordu. Kendi sorunlarının ayrımına varmalıydılar. Bunu kendi aramızda ve öğretmen toplantılarında sık sık konuşurduk.

Bir gün, belki de yine böyle bir öğretmen toplantısından sonraydı, bizim grubun çocuklarını grup odasında toplamış, önemli bir konuyu görüşecektim. Böyle toplantılar çocukların hoşuna giderdi. Çünkü onları sorunla ilgili konuşturur, görüşlerini sorar, onlardan bir şeyler öğrenirdim.

O gün önce konuyu onlara açıkladım, oyun alanlarında ne kadar oynarsak oynayalım orayı bakımlı ve düzenli tutmanın yine de mümkün olabileceğinden söz edip bunun için neler yapabileceğimizi, bizden neler istediklerini

sordum. Örnek vererek çocukların 1,5 yaşında paltosunu, iki yaşında ayakkabısını giyebildiğini söyledim (Madam Montessori metoduna göre böyleydi). İnsanın kendisine bakmasının, soğuktan sıcaktan korunmak gibi alışkanlıkları küçük yaşta edinmesinin, ona hayatı boyunca kendini daha iyi yönetmeyi öğreteceği; kendini seven bir çocuğun kendine iyi bakabileceği vb. bir sürü söz söyledim. Onlar da konuştular, hemen karar verdik. Bundan sonra kendimize daha iyi bakacaktık. Bunu yapan zaten çoktu. Yapamayanlara da büyükler öğretirdi.

Sabahları kalkınca yatağını güzelce düzeltmek, lavaboya gidip elini yüzünü yıkamak, yemekhanede üstünü başını kirletmemek, düğmesi kopmuşsa hemen diktirmek yahut dikmek, okul giysilerine önem vermek, onların bir forma olduğunu bilmek vb. Evet, bunlar aslında çoğunluğun yaptığı, alışkanlık haline getirdiği davranışlardı ama hepsi yapamıyordu.

Çocuklardan biri, "Öğretmenim, ben evde böyle temiz olduğumda annem beni çok beğenir, ben de yeniden beğensin diye her zaman temiz olurdum," demişti. Bu çocuğun dilinden dökülen sözler aslında pedagojinin en önemli ilkelerinden biriydi:

Kimi eğitimciler çocukların bir şeyi kendilerine yararlı olacağını bilerek değil, anne babaları, yakınları, öğretmenleri vs. istediği için, onları memnun etmek ve kendilerini beğendirmek için yaptıklarını söylüyorlardı.

Biri, "Beni de, beni de," diyor. Bir diğeri, "Kendimize bakarsak, siz de bizi daha çok beğenirsiniz, değil mi öğretmenim?" diye araya giriyordu.

Uzatmayayım, o günkü konuşmamızdan sonra çocuklar bir yandan birbirlerine, bir yandan bana ve grup annesine tertipli, bakımlı olduklarını gösterip durdular

(hep böyle olur). Grup annesi de onların peşinden koşuyor, çocuklara yardım ediyor, o da belki kendisini bana beğendirmek istiyordu. Herkes bu konuya kendini kaptırmış gidiyordu. Kimi yatağını nasıl düzgün yaptığını, kimi okul önlüğünü nasıl temiz tuttuğunu gösteriyor, kimi de dişlerini çok iyi fırçaladığını, ayakkabısını doğru bağladığını ve boyadığını anlatıyordu.

Bir Güngör vardı, küçük, naif, zayıf ve bir şeyler yapmak için çabalayıp duran ama gücü yetmeyen, aklı da pek ermeyen kavruk bir çocuktu. Doğum sonrası geçirdiği bir hastalık onu bu hale getirmişti ama gelişimi iyi gidiyordu. Annesi öyle söylemişti. Her hafta gelir, onu toparlar giderdi. Birinci sınıftan ikiye geçememişti, konuşma zorluğu çekiyordu. Kumral ve ince bedeni kabanının içinde kaybolup giderdi. Başkasının yardımına gereksinimi vardı. Onun gibi olanları grup annesi sürekli destekler, toparlardı.

Bir gün çocuklar akşam yemeği sonrası etüt için grup odasına toplandığında, gelmeyen bir-iki kişiyi bulup getirmesi için Mustafa'yı göndermiştim. Biraz sonra onu kapıda küçük Güngör'ü kolundan tutmuş getirirken görünce hepimiz şaşırdık. Çünkü Güngör'ün elleri, gözleri, yüzü kıpkırmızı, giysileri sırılsıklam haldeydi. Mustafa onu lavaboda kendinden geçmiş halde durmaksızın sabunla yıkanırken bulmuş. "Kendime iyi bakıyorum, kendimi seviyorum," deyip duruyormuş. Bana da "Öğretmenim, kendime bakmak için her yerimi sabunla bol bol yıkadım," dedi titreye titreye. Çocuklar ona gülüp, "Biz de seni seviyoruz Güngör," dediler. Grup annesi hemen alıp banyoya götürdü onu, tertemiz yıkayıp temiz çamaşırlar giydirdi. Ama çok yorulmuş, savaştan çıkmış gibi olmuştu çocuk, arkadaşları ona yeniden alkış tuttular. Güngör

yeniden karşıma geldi. Sabun kokuyordu. "Öğretmenim, ben kendimi seviyorum değil mi?" dedi.

Sevmeyi öğrenmek

Küçük Hüseyin'in çocuk yüzündeki hüzün ve derinlikli anlam beni her zaman etkilerdi. Aklıma geldikçe, şimdi bile gözümün önündeymiş gibi duygulanırım. Tıraşlı başını, anlamlı yüzünü, sırtından kolay kolay çıkarmadığı uzunca ve önü ilikli kabanının içine çekerek oturur, uslu uslu dersine çalışır ya da yaramazlık yapmadan arkadaşlarıyla oynardı. Masasına vardığında hiç gürültü yapmadan "Öğretmenim, okulda bugün de beş aldım," diye sınıf öğretmeninin kırmızı kalemli yazısını gösterirdi, onu bağrıma basmak isterdim ama bunu yapmazdım. O da benim kendisini böyle sevdiğimi bilir, mutlu olur, bana güvenirdi. Kimi zaman hüzünlü tedirgin, kimi zaman gülümseyen gözlerinden insanlık akar gibi gelirdi bana. Sanki acısına karşın, insanlığını, inceliğini asla bırakmayacakmış gibi bir tavır sergilerdi. Bunu davranışlarında görür, ona çocuk değil, büyükmüş gibi davranırdım. Bunu anlar, yüzüme şükran dolu gözlerle bakardı sanki.

Bu iyi yürekli çocuğun anne babası kimdi, neredeydiler? Günün birinde mutlaka bulacaktık, arıyorduk. Bunu Müdür Bey söylemiş ona. Daha çok küçükken anne babasından sık sık söz eder, yakında geleceklerini, kendisine neler getireceklerini hayal ederdi. Dahası, onlara mektup yazmak için masasına oturur, birkaç kâğıt karalar, sonra götürüp çöp sepetine atardı. Ama ikinci sınıfa geçip yaz kampına katıldıktan sonra bunu yapmaz oldu. Nedeni belki de büyümesiydi.

Bir gün yemekhanede küçük çocuğumu onun yanına oturtup düşmemesi için göz kulak olmasını ve hemen döneceğimi söyledim. Beş-on dakika sonra geldiğimde çocuklar oraya toplanmışlar, biri benim küçüğü kucağına almıştı, o ise yerinden kalkmadan ağlıyordu. Çocuklar ona çıkışıyordu. Hemen yanıma gelip heyecanla: "Öğretmenim, az kalsın Hüseyin çocuğun gözünü oyacaktı, biz zor kurtardık," dediler. Hüseyin hâlâ ağlıyor ama "Hayır, ben böyle bir şey yapmadım," demiyordu.

Çocuklardan biri, "Öğretmenim o daha önce de sizin bebeğiniz için 'Keşke trenin altında kalsaydı,' demişti" diye şikâyet etti. O yine ağladı, "O zaman bebek öğretmenin karnındaydı," dedi. Başka bir çocuk, "Oğlum o zaman öğretmen de ölürdü," diye üzerine yürüdü.

Baktım işi uzatıyorlar, onu iyice sıkıştırıyorlar, "O daha küçük," dedim ve onları oradan uzaklaştırdım. Kendi çocuğumu koltuğumun altına alıp, onun da elinden tutup grup odasına gittik. Çocuğu oradaki divana yatırdım, uyuyakaldı. Sonra ona döndüm "Hüseyin doğru mu, bebeğin trenin altında kalmasını mı istedin?" diye sordum. Yine hayır demedi, doğru anlamında gözlerini aşağı indirdi, "Ama ben doğmadan önce trenin altında kalmasını istemiştim, şimdi değil," dedi hıçkırarak. "Peki, ama niçin?" diye sorduğumda, kimi çocukların kardeşleri için söyledikleri gibi yanıt verdi. "Çünkü artık bizi sevmezsin diye korktum," dedi. Ona insanın birçok kişiyi sevebileceğini, bundan kimseye zarar gelmeyeceğini, bunu zamanla kendisinin de öğreneceğini söyledim ve sordum: "Peki, sen kimleri seviyorsun?" "Sizi," dedi. "Başka," dedim, ses çıkarmadı.

Sonra divanda uyuyan çocuğu kucağıma aldım "Gel bebeği birlikte yatağına götürelim," dedim. Kapıları bana açtı. Çocuğu yatağına koyup divanda biraz konuştuk.

Ona kızmadığımı, beni sevdiği için böyle yaptığını anladığımı, ama bebeğin daha küçücük olduğunu, kendisinin onu koruması gerektiğini, yaptığının yanlış olduğunu söyledim. Çocuğumun olmasının onu ve başkalarını sevmeme engel olmadığını, küçük kardeşleri doğunca kimi çocukların böyle şeyler yapabileceğini söyledim. Onu sevdiğim ve güvendiğim için çocuğumu kendisine emanet ettiğimi anlattım. "O senin kardeşin, hem de çok küçük," dedim. Çok sevindi. "Öğretmenim, küçücük, onu koruyacağım, hiç kötü bir şey yapmayacağım, o benim kardeşim, onu seveceğim," dedi burnunu çekerek.

Biraz daha konuştuk, önüne çerez koydum. "Şimdi etüt zili çalacak, sen burada kardeşini bekle, kitap oku," dedim, yine çok sevindi. Grup odasına gidip, büyük öğrencilerden Atilla'yı onun yanına gönderdim. İkisi bitişikteki bizim evde ders çalıştılar, hem de bebeği beklediler. Bizim evde bebek beklemek çocukların çok sevdiği bir şeydi. Kalabalıktan kopup, orada sessizlik içinde olmak güzeldi elbette. Orada biraz kalmaları için çocukları çoğunlukla bizim eve gönderirdim. Kimi zaman eşim de evde olurdu. Bu da hoşuna giderdi çocukların.

İşim bitince eve gittim. Atilla'yı geri gönderdim, Hüseyin evde kaldı. "Öğretmenim kardeşim mışıl mışıl uyuyor," dedi. "İstersen sen de divana uzan, ben biraz iş yapayım," dedim. "Ben bebeği seveceğim, uyumam," dedi. "Tabii sevmelisin, artık büyüdünüz, siz de sevmeyi öğrenin," dedim. İşimi yapmaya koyuldum. "Öğretmenim, ben kardeşimi sevmeyi öğrendim," dedi sevinçle. "Nasıl?" diye sorunca, "Küçücük ayaklarının üstünü örttüm üşümesin diye," dedi.

Sonraki yıllarda da her zaman güveneceğim, sevdiğim, hatta sıkışınca çocuklarımı emanet edebileceğim biri oldu Hüseyin. Ama sonrasını izleyemedim. Ben oradan

ayrıldıktan sonra öğretmen okuluna gitmiş. Çok iyi bir öğretmen olduğuna ve öğrencilerine sevecen davrandığına eminim.

Kardeşlik zenginliktir

Yeni gelen çocuklar gruplardan birine verilirken daha çok grup mevcutları dikkate alınırdı. Yozgatlı M. benim grubuma, ailesine iade edilen bir çocuğun yerine verilmişti. Çocuklar daha ilk günden ona Yozgatlı M. demeye başlamışlardı. Çünkü daha geldiği ilk gün kendisi bir çocuğa "Ben Yozgatlıyım, ya sen?" deyince çocuklar gülüşmüşler ve o günden sonra onu Yozgatlı M. diye çağırmaya başlamışlardı. O bundan sanki kıvanç duyar gibi, "Buradayım, ne var?" diye karşılık verirdi.

Yozgat'ın bir köyünden gelmesine karşın çoğu davranışları kentte yetişmiş birinin gibiydi M.'nin. Buna şaşırmıştım. Köyden gelmiş toy çocuk tavrı yoktu. Belki dördüncü sınıf olması nedeniyle okumuşluğun kültürel etkileri de vardı ama davranışları çok farklıydı. Sanki özenli bir annenin yetiştirdiği çocuk izlenimi yaratıyordu insanın üzerinde. Dersleri çok iyiydi. Yurttaki ve okuldaki öğretmenlerin, öğrencilerin, hatta yurt çalışanlarının sevdiği bir çocuktu M.

Dosyasında doğum yeri Yozgat'ın filan köyü ve "baba ölü" yazıyordu. Onu yurda dayısı getirmişti. Anlaşıldığına göre baba aslında İstanbulluymuş. Ölünce, anne köyüne dönüp M.'yi doğurup büyütmüş. Ama şimdi çocuk büyüyünce başka okullara gidip okusun diye dayısı onu nasıl yaptıysa bizim yurda getirmeyi başarmış.

Uzakta olduğu için onlarla da ilişkisi olmuyordu. Bu durumda yurda pek ziyarete gelemeyeceklerdi. Dayısı onu

büyük tatilde gelip alacak, köye götürecek, sonra yine getirecekti. Böyle konuşmuştuk. Ama anne yüreği dayanamamış, çıkıp gelmişti. Annesi de köylü kadını gibi değildi. Okuryazarlığı vardı. M.'yi alıp o gün gezmeye götürdü ve akşamüstü dönüp gitti. Köyüne gidecekmiş.

Bir süre sonra bir bayram günüydü, M. bana "Öğretmenim babamın mezarına gitmek istiyorum, kendim gidebilirim, annem bana gösterdi," dedi.

Sık sık Pendik'teki babasını ziyarete giden Mümine Kadın'a bir gün onu da alıp babasının mezarına birlikte gitmelerini söyledim. M sevinerek geldi bana. Üstelik bir de gül dikmişler mezarın üstüne. Bir süre sonra bir tatil günü yine yanıma geldi M, "Öğretmenim babamın gülünü sulamaya gideceğim, kendim giderim," dedi.

Yalnız gidip gelmeyi ve semtleri öğrensinler diye bazen yakın yerlere yalnız gönderirdik çocukları. O yıllarda kent böyle karmaşık değildi. Örneğin Pendik, güzel, az nüfuslu bir sayfiye beldesiydi Yakacık gibi. Ama bir çocuğu yalnız göndermenin ne de olsa sorumluluğu da vardı. "Çok kalma ama," diyerek ona izin verdim. Sık sık mezarlık ziyaretine gitmesi ve babasının mezarını ziyaret eden biriyle de karşılaşıp tanışması garipti. "O ağabeyle yine karşılaşırsanız söyle buraya gelsin, yoksa seni bir daha babanın mezarına göndermem," dedim.

Akşamüstü bu ağabey dediği kişiyle yurda döndü Yozgatlı M.

Ağabey, evleri Pendik'te olan üniversiteli bir gençti. Hangi fakültede olduğunu anımsamıyorum ama aklı başında bir gençti. M.'yi bahçeye arkadaşlarının yanına gönderdikten sonra ağabeyi:

"Efendim, M. benim kardeşim," diye söze başlayıp inanılmaz aile öyküsünü anlattı. Kendileri Pendik'te var-

lıklı bir aileymiş, baba tüccarmış. Onlar, ağabey ve kız kardeşi küçükken, M.'nin dayısı ailenin bahçıvanıymış. Sonra kız kardeşi Fidan'ı da getirmiş, o da ailenin ev işlerine yardımcı oluyormuş. Kız kardeşi ve ağabeye hep Fidan bakmış. Anne felç geçirip yıllarca yatağa mahkûm olmuş, annesine de Fidan bakmış. Annesi öldüğünde babasını teyzesiyle evlendirmek istemişler. Ama baba buna asla yanaşmamış. Bir gün iki küçük çocuğa sormuş baba, "Fidan'la mı teyzenizle mi evleneyim?" diye. Çocuklar Fidan'la evlenmesini istemişler. Onu ikisi de çok severmiş, Fidan da onları. Adamın kız kardeşi, yani çocukların halası da Fidan'ı istemiş. Çocuklardan da onay alınca baba rahatlamış. Ama çocukların iki teyzesi kıyameti koparmış. Hem Fidan'ı hem ağabeyini korkutup, "Bir hizmetçi benim yeğenlerime annelik yapamaz, buralardan gidin," diye kovmuşlar.

O günden sonra Fidan'la ağabeyi, evi, İstanbul'u terk etmişler. Ama babaları yine de teyzesiyle evlenmeyip, kendi kız kardeşini evine almış, çocuklarla ve evin yönetimiyle o ilgilenmiş. Bu arada baba ölmüş. Ölmeden önce ölüm döşeğinde kız kardeşine Fidan'ı aramasını, ona sahip çıkmasını söylemiş. Yozgat'ın bir köyünde olduğunu bildirmiş. Ağabey, Pendik'te o bayram babasının mezarını ziyarete gittiğinde, M önce gelmiş, mezarın başında hem ağlıyor, hem de gülünü suluyormuş. "Benim babamın mezarı da şu," diye yanındaki mezarı göstermiş M.'ye o ağabey. Onun içten ağlayışını, ona, "Babanı ve Fidan'ı ara," demesini unutmamış.

Eşimle konuştuk, dosyaya göre M. zaten babasının üstüne kayıtlıydı. Delikanlı bunu hemen M.'ye söyleyip onu bağrına basmak istiyordu. Böyle bir kardeşi olduğuna çok seviniyor, kız kardeşinin de sevineceğini söylüyordu.

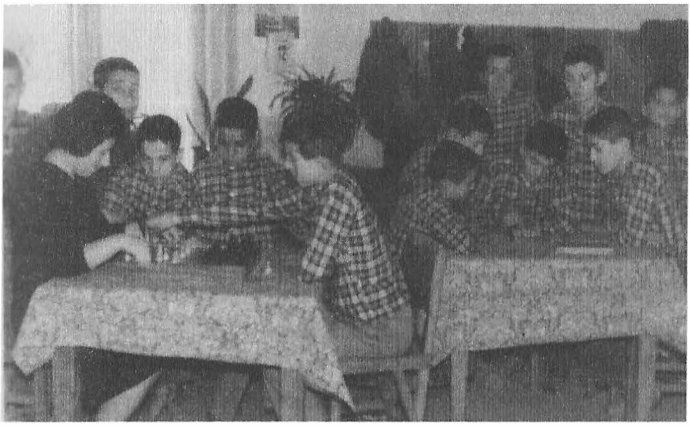
Sonunda şöyle karar verdik: Pazar günü gelip Mustafa'yı alacaklar, evlerine götürecekler, kardeş olduklarını orada söyleyeceklerdi.

Onu aldıkları pazar günü üçü birden döndüler yurda. Mustafa, "Öğretmenim biz kardeşmişiz," diye heyecanla ve büyük bir sevinçle anlatmaya başladı. Ablası Mustafa'nın elini bırakmıyordu. Ağabey, Fidan Anne'yi de yanlarına alacaklarını söylemişti. "Biz bir aileyiz öğretmenim, kardeşlik zenginliktir," demişti. Mustafa artık evinde yaşayacak, arada bir bizi ziyarete geleceklerdi.

Mambo kardeşler

Mambo kardeşler, yurdun neşesi, canı kanıydı sanki. Onlar gerçekten korunmaya muhtaç iki kardeşti. Anne babaları ölmüştü. Önce büyüğü gelmişti yurda. Dedesi getirmişti. "Küçüğü seneye getireyim," dedi. Çocukların anne babaları ölünce, yaşlı dede Milli Eğitim'e başvurmuş, ikisinin de yurda alınmasına karar vermişti mahkeme.

Büyük dedimse daha birinci sınıftaydı ama eğlence günlerinde oynamadığı oyun yoktu. *Avare* filminde oynayan çocuk gibiydi. O yıllarda ça-ça-ça, *mambo* gibi şarkılı danslar modaydı. Cumartesi akşamları tüm yurt çocukları bir arada ya da gruplar halinde kendi odalarında eğlenceye başladıklarında ya "mambo" ya da ça-ça-ça diyerek başlarlardı tempo tutmaya. Bunları öğreten biz değildik kuşkusuz. Genellikle çevreden öğrenirlerdi. Gerek yaz kamplarında, gerekse kış gecesi eğlencelerinde yahut yurdun salonunda eğlence için toplandığımızda Kasımpaşalı Küçük Mehmet'in oyunları öğretmenleri bile etkilerdi.

Jale Öğretmen ve grup çocukları dama oynuyor

Çocuklar mambo için ortaya döküldüklerinde onu kimse geçemez, oynarken adeta kendinden geçerdi. Bugün bile olsa yaşıtlarına kesinlikle fark atardı. Bu nedenle adı Mambo'ya çıkmıştı.

Dedesi bazen onu görmeye gelir, bayramlarda alır götürürdü; yıllar çabucak geçmiş, Mambo üçüncü sınıf olmuş, dedesi küçük kardeşini de getirip bize teslim etmişti. Mambo Jale Öğretmen'in grubundaydı ama Hüseyin'i benim grubuma vermişlerdi. Kardeşlerin aynı gruba düşmesine dikkat etmemize karşın böyle olması, sanıyorum öğrenci sayısıyla ilgiliydi. Çok da önemli değildi, her zaman birlikteydiler.

Hüseyin de ağabeyine benzeyen hareketli, oynayıp zıplayan, şakacı bir çocuktu. Bir gün arkadaşlarına jiletle iki kaşına çizik attırınca benden paparayı yemişti tabii. Dehşete kapılmıştım, zira kaşında derin bir yara açabilirlerdi. Okulda, okuma yazma konusunda çok geri olmamakla birlikte, vasat denecek bir öğrenciydi küçük Hüseyin.

Daha arabadan iner inmez başladılar heyecanla anlatmaya. Her ağızdan bir ses çıkıyordu:

"Öğretmenim! Kuzuları gördük, on tane, bin tane çok kuzu gördük öğretmenim."

"Yalnız kuzuları değil öğretmenim koyun anneleri de gördük."

"Var ya öğretmenim, kapı açılınca kuzular koşup annelerini buluyorlar. Cuk cuk emmeye başlıyorlar."

"Ama, anneler de kuzularını tanıyor öğretmenim, onlar da koşuyor öğretmenim, me... me... hepsi koşuşuyorlar. Sadece koyun anneler değil, kuzular da me... me... koşuyor öğretmenim."

Anlatacakları öyle çok şey vardı ki bir ona, bir buna bakmaktan başım dönmüştü. Herkes kendi gördüğünü anlata anlata bitiremiyordu. Bana da gerçekten ilginç geliyordu söyledikleri. O günkü gezide gördüklerini anlatıyorlardı. Çocukların en çok sevdiği şeyler hayvanlar ve gezilerdi. Gezi olsun da nereye olursa olsundu. Kaldı ki bu gezi gerçekten onlar için olağanüstüydü, hiç görmedikleri bir yere gitmişlerdi. Bir gün boyunca kuzularla oynamışlardı.

Grup annesi Mümine Kadın kulağına fısıldamış, uslu dururlarsa onları çoban olan babasının ağılına götüreceğini, kuzuları, koyunları göreceklerini söylemişti. Babasının ağılı Pendik'te tepelerde bir yerdeydi. Bu geziyi Mümine de çok istiyor, "Öğretmenim, çocuklar kuzuları görünce çok sevinecekler," diyordu.

Oysa benim de gitmem gerekiyordu böyle bir geziye. Çünkü çocukları gönderirken, özellikle gezi ise grup öğ-

retmeninin de gitme zorunluluğu vardı. Ben de gidecektim, hatta tüm grubu götürecektim ya da her gruptan çocuklar da olacaktı.

Ne var ki çocukların, çok uslu durduklarını söyleyip, gitmek için can attıkları o hafta grip olmuştum. O küçük şeytanlar, gitmeleri suya düşmesin diye adeta başımda beklemişlerdi ve "Tamam, öğretmen iyileşti gidiyoruz," diye birbirlerine haber veriyorlardı.

Gideceğimiz gün kendimi güçsüz hissedince, büyük çocuklara "Sizi sonra götürürüm, küçükleri Mümine Anne'yle yollayalım," dedim. Cumartesi günüydü. Başlarına büyüklerden iki kişiyi de koyarak, on kadar küçüğü hazırladık. Bir kaptıkaçtıya doldurduk. Kumanya vb. yanlarına aldılar. Kaptıkaçtı onları bırakıp işine gidecek, dönüş saatinde alacaktı. Çocuklar giderken keşfe çıkar gibi heyecanlı ve sevinçliydiler.

Mümine Kadın'ın Pendik tepelerinde bir yerde mesken tutmuş olan babasının, gerçekten çok sayıda koyunu, kuzusu, ağılları ve bir çoban evi vardı. Anadolu'nun bir yerinden gelip oraya yerleşmiş, çobanlığı kadim meslek edinmişti. Hatta Mümine'nin annesi ölüp onu küçük yaşta Yakacık'taki Hasanpaşa Köşkü'nün hanımına verdiğinde taşınmış bu topraklara. Sürüsünü getirip Pendik tepelerini kendine ve koyunlarına yurt yapmıştı. Mümine'nin üvey anası da çobanmış.

Giderken geç kalmamaları için sıkı sıkı tembihlemiştim. Ama karanlık iyice çöktüğü halde gelmeyince hem endişelenmiş, hem de Mümine'ye kızmıştım. O yıllarda haberleşme bugünkü gibi değildi. Öyle olsa büyük öğrencilerden Mustafa Babacan'ın bir cep telefonu olur, beni hemen arardı "Öğretmenim üzülmeyin, kuzulardan ayrılamadık" diye.

Ben de ona sorardım, "Mustafa senin ne zamandan beri cep telefonun var?"

Neyse, sonunda çıkıp gelmişlerdi tabii. Yemekleri ayrılmış olduğu için hemen yemekhaneye götürdük onları. Bizim merak edip üzüldüğümüze aldırmadan hiç durmadan neler gördüklerini anlatıyorlardı.

Kuzular ve koyun anneler demelerine öbür çocuklar gülüyorlardı, yemeklerini yedikleri halde geziden dönenleri dinlemek için onlar da yemekhaneye doluşmuşlardı. Koyun anneler sözüne kahkahaları dinmek bilmiyordu.

Mümine Kadın anlattı:

Oraya gider gitmez, koyunları kuzuları aramışlar. Çocuklar sürünün yayılmada olduğunu öğrenince illa bulundukları yere gitmek için ağlayıp sızlamışlar. Kuzular yakında olduğu için gitmişler ve kuzuların arasında çılgına dönmüşler. "Biz yurda gitmeyeceğiz, burada kalacağız, çoban olacağız," diye tutturmuş bazıları. Akşamüstü de koyunların sağılmasını izlemişler.

Ama asıl cümbüş koyunlar sağılıp kuzularla emişirken kopmuş. Koyunlar sağıldıktan sonra kuzuların kapısı açılınca kıyamet kopmuş. O kadar kalabalığın içinde her kuzu kendi anasını, her koyun da kendi kuzusunu buluyormuş. Melemelerini tanıyorlarmış birbirlerinin. İşte bunları anlata anlata bitiremiyorlardı çocuklar. Kendileri de bir o yana bir bu yana koşuyorlarmış, kuzular gibi yardım etmek istiyorlarmış. Günlerce konuşuldu grupta: Koyunlar böyle, kuzular şöyle diye. Öteki gruplar, "Biz de istiyoruz," diye tutturdular bir süre.

Bir gün çocukların bahçede oyuna daldıkları bir saatte duvarın üstüne ilişmiş, onları izliyordum. O küçüklerden biri yanıma sokuldu.

"Öğretmenim, annem gelse, ben de onu tanıyabilirim kuzular gibi, değil mi?" dedi.

Çocukların böyle zor soruları zor bir sınavdan daha zor gelirdi bana. "Tabii," dedim gülümseyerek.

"Peki, annem de koyun anneler gibi beni tanıyabilir mi?"

"Elbet tanıyabilir."

"Peki, annem niçin gelmiyor o zaman?" diye sordu. Bu sorunun yanıtını bilmediğimi ona nasıl söylemeliydim? Sınıfta kalmıştım.

Şerafettin ve ötekiler

Bizim gruptaki Ruşen o günlerde sınıf başkanıydı. Diğer çocukların arasında bilge bir kişi gibi durur ama çok konuşmazdı. Bilgisinden değil de hoşgörülü halinden bilgeye benzetirdim onu. Soyadı Bilgin'di. İki kardeştiler, kardeşi Mustafa da bizim gruptaydı. Ruşen sanki sadece Mustafa'nın değil, tüm grubun ağabeyi gibi dururdu, çocuklar da onu çok severdi. Ruşen'i öteki çocuklardan ayırmasam bile o, kendine öyle davranmamızı sağlardı. Üzüntülüyken bile hafiften gülümser, sanki "halimden anlarsınız" gibi bakar, ben de gerçekten onun halinden anlardım. Mustafa'ya nerede kaldığını sorunca "Şey... öğretmenim, abim," deyince peşini bırakırdım.

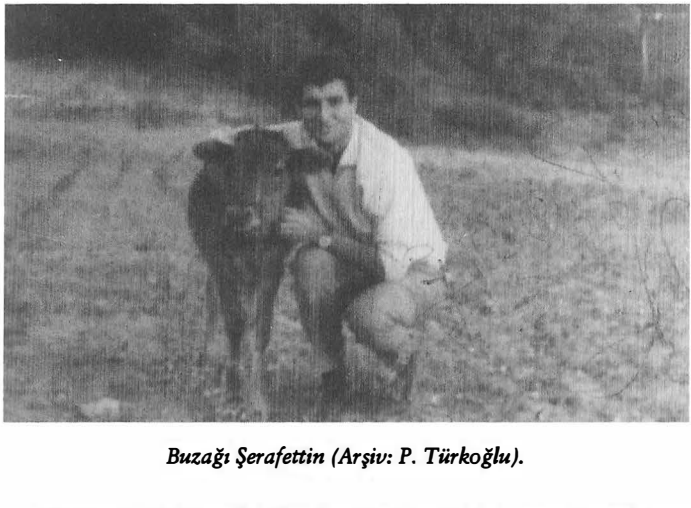
Bir gün Muhteşem'i koltuğunun altına yarım ekmek kıstırmış, yemekhaneden aşırırken gördüm. Çocuklar ikindi kahvaltılarını yaptıkları için tok olurlar, yemekhaneden yiyecek aşırma alışkanlıkları pek olmazdı. Canları çekerse her şeyi isteyebilirlerdi. Muhteşem'e sorduğumda "Ekmeği Dede'ye götürüyorum, Ruşen Ağabey'in haberi var," dedi. Buna biraz şaşırdım. Yoksa hasta mıydı Dede, yatıyor muydu?

Ama Muhteşem yanında küçük çocuklarla Dede'nin bulunduğu yere değil, bahçenin öbür ucuna doğru gidiyordu. Peşlerinden baktım duvarın dibinde kuytudaki buzağı kulübesine vardılar, bacağından direğe bağlı olan buzağının yalağına ekmek ve erik ağacı yapraklarını koydular ve elleriyle onu okşayıp sevmeye başladılar. Öyle ki bacağına sarılıyorlar, tüylerini okşayıp öpüyorlardı. Buzağıya Şerafettin demeleri ve Ruşen'in adını kullanmaları nedendi acaba?

O buzağının öyküsü şöyleydi: Bir gün ineği ölen bir adam bakamayacağı buzağıyı Yakacık çarşısında satılığa çıkarmış. Müdür Bey o buzağıyı satın alıp getirdi yurda. O günlerde kendi annesini de kaybetmişti. Buzağıya üzülmüş. Çocuklar daha kapıdan girer girmez toplanıp kucakladılar buzağıyı. Bağın kenarındaki duvarın dibine onun için bir kulübe yaptılar. Bahçıvanla yerlere ağaç çivi çaktılar bağlamak için, yerdeki otlardan da yiyor, güneşte çocuklar gibi sıçrıyor, kimi zaman böğürüp anasını arıyordu.

Çocuklar onun üzerine öyle düştüler ki daha yakın olmak, kedi köpek gibi binanın içine sokmak, onu yıkamak, beslemek, hatta üşümesin diye giydirmek istiyorlar, başından ayrılmıyorlardı. Okuldan gelirken yolda topladıklarını ya da bahçedeki ağaç dallarından kopardıkları yaprakları ona götürüyorlar, yanında uzun süre kalıyorlardı. Bardakla su götürüp içirmeye çalışıyorlardı.

Birkaç kez ben yokken grup odamıza getirmişler, o yüksek merdivenlerden çıkarıp yatakhaneye saklamışlar, öğretmen gelirse Ruşen Ağabey'inin getirdiğini söyleyeceklermiş. Buzağının adını Şerafettin koymalarının nedeni de Şerafettin Dede'ye iyi davranmam, onunla ilgili bir şeye kızmamammış. Bir süredir Şerafettin adını çok duymamın nedeni buymuş.

Buzağı Şerafettin (Arşiv: P. Türkoğlu).

Yurdun içinde köpeğimiz yoktu. Ama bazı çocukların bahçe duvarının ardında arka kapıdan ulaştıkları köpekleri vardı. Bir sokak köpeğini sahiplenmişler, günlerce onun yanına gidip geliyorlarmış. Köpek de arka kapının önünde çocukların gelmesini bekler dururmuş.

Köşkte bir de "kedi" vardı. Nuran Hemşire'nin kedisiydi ama bütün çocukların *Ana Kedi*siydi o. Yere göğe sığdıramazlar, giderler gelirler, yatakhaneye götürürler, yavrularını da görünce hemen sahip çıkarlardı. Ana Kedi de sanki o kadar çocuğun anasıymış gibi onlara yakınlık gösterirdi.

Ana Kedi hamile olduğunda onun üstüne varmazlar, sanki hastaymış gibi daha çok özen gösterirlerdi. Doğurup doğurmadığını öğrenmek için sık sık giderlermiş. Bir gün doğurduğunda, "Öğretmenim koşun, Ana Kedi doğurdu!" diye beni kolumdan tutup götürmüşlerdi heyecanla. Sonra da yavrularını Amerikan sütüyle beslemişlerdi. Kimi, "Oğlum, kediler Amerikan sütü içmez ki,"

diyor, kimi de "Alışır oğlum, biz nasıl alıştık," diye küçük tenekeye başını sokuyorlardı yavrunun.

Bir gün yavrulardan biri kaybolduğunda kıyamet kopmuştu; üç yerden çıkışı ve merdivenleri olan köşkün içinde dört dönüyorlardı onu aramak için. Özellikle küçük çocuklar yavruları kucaklayıp oraya buraya taşımaya koyulurlar, 5 yaşındaki küçük oğlum da onların arasında olur, bana yavrularla ilgili birçok şey anlatırdı.

Asıl kızılca kıyamet Ana Kedi öldüğünde koptu. Çocuklar yurdu cenaze evine çevirmişlerdi adeta. Tüm yaşlılar gibi, Ana Kedi'nin yaşlılıktan öldüğünü onlara ne kadar anlatırsak anlatalım, dinlemiyorlar; derin üzüntü içinde bıkmadan usanmadan sorular sorup nedenini öğrenmek istiyorlardı.

Hayatını kaybeden herkese olduğu gibi ona da tören düzenlemişlerdi. Tahtalardan bir teskere yapıp Ana Kedi'nin ölüsünü üzerine koydular, bahçenin en ucunda bir çukur kazıp gömdükten sonra, üzerini toprakla örttüler. Bir kazığa çaktıkları kartona "Ana Kedi burada yatıyor," yazıp mezarın üstüne diktiler.

Kar ve çocuklar

Yakacık'a çok kar yağar, belde uzun süre kar altında kalırdı. Yukarıda Aydos Dağı'ndan başlayarak, Ayazma ve aşağısında bulunan korudan bizim yurda, oradan Yakacık Sanatoryumu'nun ormanına, Enis Akaygen'in bahçesine, Soğanlık köyüne kadar her yer beyaza keserdi. O zamanlar daha yeni yapımına başlanan (E-5) karayolunun aşağısına doğru beyazlık biraz solar, yer yer toprak rengi ve yaprak rengi alanlar ortaya çıkardı.

Bir tatil gününde, ortalık günlük güneşlikken dört yaşındaki oğlumu da yanıma alıp, Altıntepe Değirmen

yolunda oturan okul arkadaşlarım Başaranları ziyarete gitmiştim. Çocuklar bir köşeye çekilip oyuna dalmışlardı. Anılarımızdan, meslek sorunlarından konuşurken zamanın nasıl geçtiğini anlamamış, akşamı etmiştik, dahası kar serpmeye başlamıştı. Neyse ki Yakacık'a giden son otobüsü Altıntepe durağında yakalamıştık.

Ancak biz Kartal'a varıncaya kadar her yer bembeyaz olmuştu ve şoför Yakacık'a çıkamayacağını söyledi. Eczacı Adnan Bey yurda telefon etti. Yakacık'tan da Kartal'a hiç araba inemiyormuş. Adnan Bey bize Soğanlık'a kadar gitmeyi göze alan bir şoför buldu. Birkaç Yakacıklı doluştuk. Şoför, "Bakın, karda devrilirsek, kayarsak suç bende değil ona göre," dedi. Hava iyice kararmıştı, sanatoryuma ancak çıkabilmiştik. Bir adım öteye gidemiyorduk. O sırada eşim ve Yakacıklı birkaç kişi bizi almaya gelmişlerdi ama onlar da kara batmışlardı. Kar yığınları ortalığı aydınlatıyordu. Bata çıka yol alırken oğlum "Ben de karda yürüyeceğim," diye tutturdu. Babası onu iki elinden tutarak uçurur gibi yürütüyor, karda yuvarlayarak götürüyordu. Gürcan çılgınca seviniyor, "Kendim yürüyeceğim," deyip duruyordu.

Yine böyle bir yıldı, Yakacık yine uzun bir kar mevsimi yaşıyordu. Kar sanki o yöreye çakılmış gibi gitmek bilmiyordu. Böyle zamanlarda bizim çocuklara gün doğar, onları bir türlü kapalı mekânlara sokamazdık. Yakacık İlkokulu bu karlı günlerde tatil olmaz, çok uzakta oturan çocuklar bile okulu aksatmaz, sıkı sıkı giyinir, karın tadını çıkara çıkara, yürüyerek gidip gelirlerdi okullarına. Kuşkusuz bizimkiler de...

Böyle günlerde bizim yurdun bahçesini kar cennetine çeviririlerdi çocuklar. Kaloriferci Şakir Amca'nın geçen yıldan sakladığı ve bu yılın inşaat artıklarından yeni yap-

tığı uyduruk kızaklar, kaydıraklar hemen ortaya çıkar, kapışılırdı. Çocukların kimi kardan adam yapmaya, kimi kartopu oynamaya, kimileri birbirlerini topaç gibi karda yuvarlamaya koyulur, akılalmaz kar oyunları icat ederlerdi. Kar onlar için özgürlüktü sanki. Aralarına karışan ya da oradan geçen öğretmenleri ve çalışanları kartopuna tutmaktan büyük keyif alırlardı.

O gün kar şenliğinde öğretmenler de yoruluncaya kadar çocuklarla oynayıp ter içinde kalmışlardı. Ben onlardan kaçıp kendimi köşkün üst katında, yatakhanenin balkonunda bulmuştum. Biraz nefeslendikten sonra onları camın arkasından izlemeye başladım. Jale Öğretmen sürdürüyordu kar oyunlarını. Çocuklarda o ne kıvraklık, o ne heyecan ve o ne sevinçti öyle! Ne hoş bir ortamdı karlı hayat! Hele hele öğretmenleri kartopuna tutanlar ya da gülüşerek kızak kayanlar nasıl da mutluydular; Şakir Usta da bir kenarda küçüklere canla başla kaydıraklar yapmayı, kırılanı onarmayı sürdürüyordu. Çocuklar başında bekliyorlardı bir an önce kaymak için.

Yukarıdan izlerken birden gözüme ilişti. Bizim gruptan Mustafa kaymıyor, oynamıyor, ellerini cebine sokmuş, ötekileri izliyordu. Camı tıklayıp, ayakta onları seyreden Mustafa'yı işaret ettim. Oysa nasıl da sportmen ve cıva gibi bir çocuktu.

Mustafa sanki çağırmamı çoktan bekliyormuş gibi hemen yanıma geldi. Ellerini ovuşturup radyatörde ısıttı. Kirpikleri sanki kardan değil de başka sebepten yaşlı gibiydi. Bunun bedenindeki kırıklıktan olabileceğini sanmıştım. Sordum: "Hayır öğretmenim, aklıma bir şey geldi, dalıp gitmişim. Yoksa epeyce kartopu oynadım," dedi. "İnsan böyle günde dalıp gider mi Mustafa?" dedim. "Kızları mı düşündün yoksa?" Kızlarla değil, karla ilgili

olduğunu söyledi burukça. "Anlatsana Mustafa, merak ettim," dedim. Duygulanarak anlattı:

Böyle karlı bir günmüş köylerinde. Bugünkü gibi aydınlık, güneşli bir hava varmış. Babası onu göğsüne bastırarak kollarına almış. Annesinin elinde de babasının torbası varmış, karlı yola düşmüşler. Epey yürüdükten sonra babası onu öpüp koklayıp annesinin kucağına bırakmış. Annesi de elindeki değnekle torbayı babasına vermiş. Baba karlı yolda bata çıka giderek onlardan ayrılmış. Annesiyle, baba gözden kayboluncaya kadar bakmışlar ardından. Annesi ağlamaya başlayınca Mustafa da ağlamış. Annesi ona ağlamamasını, babasının para kazanıp bu yoldan tekrar eve döneceğini söylemiş.

O günden sonra Mustafa hep babasının yolunu gözlemiş, ne ki bir türlü gelmemiş babası. İkinci yıl kar yağdığında Mustafa'nın aklına gene babasının geleceği düşmüş. Her gün pencerenin önünde oturup karlı yoldan gelmesini beklemiş günlerce. Ama babası hiçbir zaman gelmemiş. Ne zaman kar yağsa annesine, "Belki babam bugün gelir," der dururmuş. Kar yağdığı günler ona sanki baba günü gibi gelirmiş. Bir gün annesi ona, "Mustafa, babamız gelmeyecek, beklemeyelim," demiş. Daha sonra babasının öldüğünü söylemişler. Ama bunu bildiği halde ne zaman kar yağsa Mustafa pencereye çekilip babasının gelmesini beklemiş hep. Camın arkasından çevredeki uçsuz bucaksız karla kaplı alana dalıp giderdi. Babasının karlı bir günde onlardan ayrılması ve bir daha geri dönmemesi olayı zihnini sürekli meşgul etmiş, hiç unutmamış.

Biz sohbet ederken o sırada zil çaldı. Ona birlikte gidip grup çocuklarını toparlayalım dedim. "Siz gelmeyin öğretmenim, ben toplarım çocukları," dedi. Karlı günlerde sürekli babasının yolunu gözleyen bu çocuk hiçbir zaman aklımdan çıkmadı.

Çocukların Hıdırellez dilekleri

Çocuklar akşam yemeği sonrası grup odasında birbirleriyle ve grup annesiyle fısıltıyla konuşarak, içeri dışarı gidip gelmeye başlamışlardı. Grup annesi Nadire Hanım'ın kulağına bir şeyler söylüyorlar, o da izin alın der gibi beni işaret ediyordu.

Çocuklar bazen olmayacak isteklerde bulunurlar, karşılanmazsa kızarlar, söylenirler, hatta küserlerdi. Bu yüzden kimi kaçamakları daha işime gelir (çünkü hepsi buna katılmazdı), kızsam da onları küstürmezdim.

Nadire Anne'ye sordum ne istediklerini. Mayıs ayının altıncı gecesi Hıdırellezmiş. Jale Öğretmen çocuklara izin vermiş, Hıdırellez dileklerini akşam gül ağacının altına koyacaklarmış. Bizimkiler de yapmak istiyorlar, ne yapacaklarını anneden öğreniyorlardı. Fısıltılar, gidip gelmeler bunun içindi.

Sakıncası olmadığını ama benim dışımda yapmalarını söyledim grup annesine. Hazırlıklarını sürdürdüler. Hıdırellez dileğinde en çok ev istenirmiş ama çocukların evden başka dilekleri de vardı. Herkesin yaptığı gibi isteklerini belirleyen nesne ya da resimleri uzunca bir kutunun içine atıp gül ağacının altına koyuyorlarmış.

Bizimkiler de isteklerini kâğıtlara yazıp katlayarak uzunca bir kutunun içine atıyorlardı. Biraz uzakta küçüklerden biri vardı, dileğini yazarken çok çaba harcaması ilgimi çekmişti. Düşünüyor, yazıyor, sonra yırtıp yeniden yazmaya başlıyordu. En sonunda yazıp dikkatlice katlamış, kutuya atıp dışarı çıkmıştı. Çocuğun bu kadar çabalayarak ne yazdığını doğrusu çok merak etmiştim. Kuşkusuz hepsinin ilginç olmalıydı aslında. Ama madem gizli ve benden kaçırıyorlardı, ben de buna saygı göstermeliydim.

Gel gelelim o küçük çocuğun dileğini görmeyi çok istiyordum. Anneye işaret etmiş, onunkini ayırtmıştım, kâğıda şunları yazmıştı çocuk:

"Benim babamın nerede olduğunu bana bildir. Gelse de ondan para istemem. İzine götür demem." Bir de çizgi halinde bir baba resmi yapmıştı.

Büyükannesinin anlattığına göre, Sinop'un bir köyünden İstanbul'a çalışmaya gelen bir genç, çocuğun annesiyle nikâhsız evlenmiş. Memlekette de bir eşi olduğunu sonradan öğrenmişler. Adam memleketine dönerken anneyi de götürmek istemiş ama adam evli olduğu için kadın onunla gitmemiş. Ne var ki hamileymiş kadıncağız. Üstelik doğumda ölmüş. Anneannesi çok yaşlı olduğu ve baba da bulunmadığı için bebek Darülaceze Çocuk Yuvası'na verilmiş, yedi yaşına gelince de bizim yurda gönderilmişti.

Çocuk yurda gelince bunları bize ağır aksak yürüyen yaşlı ninesi anlatmıştı. Bu notlar çocuğun dosyasında da vardı. Çocuk doğunca ve ortada kalınca nine babayı aramaya çalışmış ama bulamamış. Müdür Bey'e "Ne olur evladım sizin eliniz uzundur, bu adamı arayınız," demişti de gülüşmüştük. O daha ikinci sınıftı. Yazdıkları beni çok etkilemişti. Üstelik anneannesi onu, babasının bir gün kendisini arayacağına inandırmıştı, hep bekliyordu. Bu küçük çocuğun beklentisini ve dileğini akşam evde, eşime anlattım. O da etkilendi. Çocukların aile durumlarını, sorunlarını tek tek zaten bilir, düzeltmek için elinden ne geliyorsa yapardı. Çocuk ona sık sık gidip "Babam için yazdınız mı?" dermiş. Babası öldüğünde, ona bunu söylemek yerine Van'a, memleketine gittiğini, bir süre sonra geleceğini söyledikleri için yıllarca kimseye belli etmeden beklemiş durmuş babasını. Öyle ki gelmeyeceğini öğrendiği yaşta bile arada bir bu duyguyu yaşarmış. Hüzünle

anlatırdı bunu bana. Çocuklara bu şekilde boşuna umut vermenin doğru olmadığını söylerdi. Bu olay o gece ikimizin de uykusunu kaçırdı. Daha önce defalarca yazılmasına karşın babadan bir haber çıkmamıştı.

İkinci gün Müdür Bey beni odasına çağırdı. İlgili ilçe kaymakamına, çocuğun Hıdırellez dileğinden söz eden bir mektup yazıp resmi yazıya iliştirmiş. Altına babayla ilgili işe yarayabilecek ipuçlarını not etmişti. Anneanneyle yaptığı görüşmeyi, dahası çocuğun dilek kâğıdını ve çizdiği resmi de ekledi.

Bir süre sonra, Kaymakamlıktan güzel haber geldi. Daha sonra da baba çıkıp geldi. Kaymakam, polisi jandarmayı seferber ederek, ilçeye gelen köylülerden muhtarlardan sorarak bulmuşlar adamcağızı. Kadının öldüğüne çok üzülmüş. "Evet, o kişi benim," demiş.

Bir gün çıkıp gelmişti adam. Çocuk şaşılacak kadar babasına benziyordu. Adam onu görünce gözleri dolarak sarıldı. Müdür Bey onlara "Hadi öbür odaya geçip birbirinizle tanışın, konuşun, hasret giderin," dedi.

Tam kapıdan çıkarken çocuk koşarak dönüp benim kulağıma "Öğretmenim, ben Hıdırellez dileğime babamı yazmıştım. Allah baba dilek mektubumu okumuş, " dedi, sevinçten içi içine sığmıyordu. Bu bir Kemalettin Tuğcu öyküsü değil, gerçekten böyle oldu.

Ayna

Yaşar'ın yaşı sınıfındakilerden biraz büyüktü ama yine de dersleri çok iyi değildi. Okuldaki öğretmeni sık sık çocuğun durgunluğundan söz ediyordu. Bizlerin dikkat ve ilgisiyle biraz açılabileceğini söyledim öğretmene. "Ayol, benim sihirli değneğim mi var? Çocuğun içi geçmiş," diye güldü.

Önemli olan önce yurtta, arkadaşları arasında girişken olmasıydı ama çocuklar onunla çok ilgilenmiyordu sanki. Bir gün biri ona "Deve gibi yürüyorsun," dediğinde, "Deve senin babandır," deyip geçmiş. Çekingen miydi yoksa sözüne önem mi verilmiyordu belli değildi. Ötekine, "Sen deve gördün mü?" diye sordum. "Gördüm öğretmenim, resmini gördüm, sinemada gördüm," dedi. "Güzel mi yürüyor deve" dedim, güldü. "Öğretmenim, ben Yaşar'a sataşmak için öyle söyledim," dedi. Meğerse okuldaki öğretmen Yaşar'la şakalaşmalarını, onu konuşturmalarını söylemiş.

Daha önemlisi çocuğun arada bir altını ıslatmasıydı. Bunu kendisi de önemli bir sorun olarak görmeli ki kimsenin bilmesini istemiyordu. Grup annesine bana duyurmamasını söylemiş. Neyse ki gittikçe azalıyordu. Sabahları banyoya gittikleri için temizleniyordu, ben de bilmiyormuş gibi davranıyordum. Ama büyük çocuk olduğu için üzülüyordu.

Başka bir gün, biri ona aptal demiş. Bana şikâyet etti. "Ben aptal mıyım öğretmenim?" dedi. "Değilsin, onlar seninle şakalaşmak için böyle yapıyorlar, Serap Öğretmen, seni güldürmek için böyle yapmalarını söylemiş," dedim. "Öğretmenim, anlamıyorlar, babası hapiste olan bir çocuk nasıl şakalaşır, içimden gelmiyor, ben hep babamı düşünüyorum," dedi.

Babası hapisteydi, onur kırıcı bir şey değil ama hapislik işte. Annesi de kayıptı. Çocuk annesinden ümidi kesmiş olmalı ki babasının hapiste olmasına daha çok üzülüyordu besbelli. Etkinliklere gönülsüzce katılır, hatta katılması söylenmemişse hiç katılmazdı. Herkesle aynı haklara sahip olduğu halde sanki herkesten daha az hakkı varmış gibi davranırdı.

Yurtta öğrenciler kimi günlük işlere yardım ederdi ama gelişigüzel değil, nöbetleşe yapılırdı. *Öğrenci yönetimi* diye adlandırdığımız sürekliliği olan bir örgütlenmemiz vardı. Bu yolla yapılırdı bazı işler. O günkü öğrenci yönetimi toplantısında hamam başkanı bizim gruptan olacaktı. Yanına da bir yardımcı alacak, hamamın temizlik ve bakımından sorumlu olacaklardı. Asıl sorumlu grup annesiydi. Her grup yıkandıktan sonra temizleniyordu ama başkanın ve nöbetçinin çok yararı oluyordu. Yurt genel başkanı seçiliyor, o da öteki başkanları seçiyordu. O gün seçilen genel başkana, hamam başkanlığı için Yaşar'ı önerdim. O da uygun buldu. Yardımcıyı da Yaşar seçti. İkinci gün sabah toplantısında başkan ve yardımcıları açıklandı. Kollarına bandajları takıldı.

Çocukları bu işlerde kullanmamızın nedenlerinden biri personel azlığıydı. Ama asıl neden eğitimle ilgiliydi. Amaç kendi yaşamlarını iyileştirmeye katılmaları, beceri ve alışkanlık kazanmalarıydı. Böyle yetki ve sorumluluklar almak çocukların çok hoşuna gidiyor, buradaki yaşamı benimsiyorlardı.

Böylece o ayın hamamdan sorumlu ve yetkili başkanı Yaşar olmuştu. Ben onu bu işe önerirken iyi ya da kötü yapacağını düşünmemiştim, sadece onu biraz etkin duruma getirmekti amacım. Ama o bu görevi o kadar ciddi, o kadar güzel ve benimseyerek yaptı ki öğretmenler onu candan kutladılar. Üstelik bir yeniliğe de imza attı, çocuklar haftada bir banyo yapar, iyi yıkanıp yıkanmadıklarını kontrol ederdik, grup annesi de gözden kaçırmazdı. Altını ıslatanlar da her sabah banyo yaparlardı. Başkanla konuşmuşlar, sadece altını ıslatanlar değil, isteyen herkesin banyo yapabilmesi için istekte bulunmuştu. Çocuklar ona teşekkür ettiler. Böylece altını ıslatanlar da kurtulmuş oldu.

Yaşar ve öbür gruplardan nöbetçi olan kişi, görevli oldukları sürece orayı evleri gibi temiz tuttular. Yeni hamamımız zaten güzel, modern bir yapıydı. Baştan aşağı mermer kaplıydı, giyinme yeri ahşaptı ve çok güzeldi.

Yaşar sanki o süre içinde değişmiş, başka biri olmuştu. Artık arkadaşları ona sataşmıyorlar, içten şakalar yapıyorlardı. Tam bu sırada babası da hapisten çıkıp gelmişti. Güzel bir gündü. Bahçede bir kenara çekildiler, görüşüp dertleştiler. Yaşar'ın yüzü gülmüştü.

Babası gittikten sonra Yaşar bana küçük bir ayna getirdi. Babası hapiste yapmış. Çarşıda satılan küçük cep aynasının kenarına boncuktan bir kılıf örmüşler, çok değişik bir şey olmuştu. Çocukluğunda Alanya Hapishanesi'nde de böyle şeyler yaparlarmış. Yaşar, "Öğretmenim, bunu size vermek istiyorum. Çünkü bana önemli bir iş verdiniz," dedi. "Asıl benim sana bir ödül vermem gerekir Yaşar," dedim. Aynayı babasından armağan olarak, anı olarak saklamasını, arada bir yüzüne bakmasını ve hiç kaybetmemesini söyledim.

Çocukların büyükanneleri

Onlar, geçmişin iyi kalpli masal kadınlarıydı, hiçbir zaman unutmadığım, özverili, güngörmüş görmemiş yaşlı kadınlar...

Cemal'in büyükannesinin feri sönmüş ela gözleri ve topluca bedeni hâlâ gözlerimin önünde. Ellerinde ufak tefek paketler, nefes nefese gelirlerdi. Yaramaz çocuklar da bu hallerine gülüşürlerdi. Yaşlarını filan düşünmezler, özlemle onları beklerlerdi. Geldiklerinde de dünyalar onların olurdu sanki.

"Cemal bak, ninen geliyor," demiştim bir gün. Cemal gülmüştü, "Öğretmenim, o benim anneannem," demişti.

Ne de olsa İstanbul çocukları "nene" demiyorlar, "babaanne" "anneanne" diyorlardı. Bazı çocukların böyle gelip giden büyükanneleri vardı.

Öbür Cemal'in babaannesi gelirdi. Torunlar üç kardeşti. Adları Cemal, Kemal, Cemil'di. Bir de kız kardeşleri vardı Kırnalların. Ama o bizim yurtta değildi. Epeyce yaşlı, uzun boyuna yakışan uzun mantosu sırtında ve başında eşarbıyla torunları için yollara düşen yoksul bir kadındı. İstanbulluydu, kentliydi. Kırnalların ölmüş babaları, anneleri uzaktaydı sanıyorum. Çocuklar büyükannelerine dağ gibi güvenirler, geldiğinde civcivler gibi yanına toplanırlardı. Cemal dördüncü, Kemal üçüncü, Cemil birinci sınıftaydı. Öyle sevimli, iyi yürekli çocuklardı ki biz onlara yedi cüceler derdik. Büyükanneleriyle bir köşede otururlar, getirdiği çöreği filan yerler, birbirlerine anlatırlardı; önce Cemal giderdi oyuna, sonra Kemal, Cemil ninesinin yanında daha çok kalırdı. Sonra ninesi kalkar, bahçede çocukların oyunlarını izler, akşamüstü otobüs saati gelince yine çocuklar başına toplanıp onu uğurlarlardı. Bir ayağı hafif aksayarak ağır ağır yürürdü.

Mednan'la Erkan'ın büyükannesi daha başka, daha ince, narin, hatta tam İstanbullu bir kadındı. O da yoksuldu kuşkusuz. Ama yoksulluğunu torunlarına belli etmez, hafta sonlarında koluna astığı sepete ev yiyecekleri koyarak torunlarını sık sık ziyarete gelirdi. Havaların güzel olduğu günlerde çocukları yanına alıp, kıra çıkarır, Ayazma'da bir yerde yemek yedirir, akşamüstü dönerlerdi yurda. Çocukların büyükanneleriyle yaptıkları bu kır gezisinden çok hoşlandıklarını anlardım ve çocukları böyle mutlu ettiği için teşekkür ederdim ona. "Şanssızlar işte," diye üzülürdü. Anne baba o sırada hastalıktan ölmüştü. Onları eve pek götürmek istemiyordu ama çocuklar iste-

yince dayanamayıp arada bir götürdüğü olurdu. Çocuklar da o zayıf, cılız büyükannelerini sırtlarını yaslayacak güçlü bir kadın gibi görerek ona sonsuz güven duyarlardı. Hatta iki kardeş zamanı gelip de ilkokulu bitirdikten sonra ayrı ayrı okullara gittiklerinde, bu özverili, sevgi dolu yaşlı kadının oralara da ulaştığını çok sonra birinin bana yazdığı mektuptan öğrendim.

Hemşire anneler

Yuvadan gelen çocukları her zaman bir Hemşire Abla ya da anne getirirdi. O hemşireler büyük olasılıkla getirdikleri çocukların oradaki bakıcı hemşireleriydi. Hemşire anneler birçok çocuktan sorumlu olurlardı. Bu görev sağlık okulları için belki de dünyanın en zor görevlerinden biriydi. Çocuk hemşiresi yetiştiren bölümler vardı, ama bu bir meslek de olsa temelde vicdan ve gönül işiydi; çocuk hemşireliği yapmak, kendisinin olmayan ağzı var dili yok küçük bir bebeğe bakıp, onu beslemek, temizlemek, uyutmak, tüm gereksinimlerini karşılamak, gelişimlerini izleyip belirlemek kolay mı? Hemşirelerin bu görevi yaparken çocuklara adeta kendi çocukları gibi bağlandıklarına, onlar için acı çekip üzüldüklerine tanık olmuştuk.

Bunlardan biri Sarıcan'ın annesiydi. Yurda geldiğinde "Sarıcan annen geldi," diye seslenirlerdi ona. Sarıcan da heyecanla hemen ona koşardı. Kadın elleri kolları dolu gelir, bir kenara oturur, getirdiği yiyecekleri Sarıcan'a yedirir, bayramlık giysilerini giydirir, sonra arkadaşlarının arasına salıp onu uzaktan hüzünle izlerdi. Kimi zaman da "Aman öğretmenim onu kendi çocuğum gibi seviyorum, onu büyütürken neler çektim. Elime geldiğinde kundak-

taydı," diye anlatırdı. Onun bu aşırı sevgisini gördükçe bir gün ona, "Sarıcan yoksa gerçek çocuğun mu? Biraz da benziyorsunuz hani," demiştim. Gözleri yaşlı "Evet öğretmenim, o benim çocuğum. Sadece ben doğurmadım, ama ben büyüttüm," demişti gözyaşlarını bir yandan silerek. Ağlaması şundandı: Sarıcan büyüyordu, bir gün ister istemez ondan uzaklaşacaktı, hemşire annesi bunun farkındaydı. Neyse ki bir zaman sonra evlenince ona gelmeye zaman bulamamıştı. Böyle hemşire anneler de vardı.

Sarıcan'daki soyluluk, kişilik, temizlik, özgüven ve özdenetimin nereden geldiğini bilmiyorum. Dosyasında sadece "Adana" kaydı vardı. Oralı bir anne, İstanbul'da Cerrahpaşa Hastanesi'nde doğum yaparken ya ölmüş ya da çocuğu bırakıp gitmiş, çocuk Darülaceze'ye verilmiş deniyordu.

Sarıcan gittikçe bana daha da yakınlaşıyordu, bunu kendi yaratıyordu belki ama ben de ona hayranlığımı belli ediyordum. Ne şımarıklık yapıyor, ne de çok bağımlı davranıyor ama hep yakınımda oluyordu. İlk çocuğuma hamile olduğumda yan yan karnıma bakıyor ve "Elleyebilir miyim?" diye sokuluyordu. Ben doğuma gittiğimde doğum haberini ve geleceğim günü iple çekmiş, eşime sürekli beni sormuş merakla. Döndüğümde de bebeği görmek için kapıya yığılan çocukları itekliyor, "Çocuğu korkutacaksınız," diye onlara kızıyordu.

Bir akşam Mümine Anne onlara banyo yaptırmış; temiz çamaşırlarını, pijamalarını giydirmişti. O yıllarda çocukların banyosu bizim evin bitişiğindeydi. Sarıcan kapıdan kaçıp bize gelmişti. O gece eşim Mevlanakapı Yurdu'nda kalacaktı. Sarıcan'a çocuğu beklemesini, çevreyi dolaşıp kontrol edeceğimi söyledim. Döndüğümde onu çocuğun yanında uyuyup kalmış buldum.

Zaten yatma saati gelmişti. Ben de divana yattım. Sarıcan sabahleyin uyanınca şaşırdı. Bebeğe baktı baktı, "Ben de böyleydim değil mi öğretmenim?" dedi. "Hemşire annen sana ne güzel bakmış ama," dedim. "Evet, evet, onu seviyorum," dedi. Bebeği sessizce yanımızdaki karyolasına yatırdım, ona biraz daha beklemesini söyledim. Ben bitişikteki yatakhaneye çocukları kaldırmaya gittim. Çocuklar anlamışlardı o gece onun bizde kaldığını. "Biz de kalmak istiyoruz bebeğin yanında," diye bağrıştılar. Sonraları bazı çocukların arada bir yorganlarını kucaklayıp kapının önünde beklediklerini anımsıyorum. Onları kırmaz, kimi zaman gece bizde kalmalarına izin verirdim, çok hoşlarına giderdi.

Sarıcan'ın artık büyük çocuk sınıfına dahil olduğu zamanlardı. Ya zengin bir aileden ya da bir yardım kurumundan çocukların hepsine yetecek kadar bayramlık elbise getirmişlerdi. Giysileri getiren kadınlar kendileri giydirmek, çocukların üstünde görmek; hatta onların sevinçlerini izlemek istiyorlardı. Bunun sakıncalı yanları vardı, yine de müsaade ettik. Çocukların çoğu da istiyorlardı. Ama Sarıcan'a sıra gelince, kabul etmedi, "Benim elbisem var, bayramlığım var," dedi. Israrcı hanımlar gelip bana söylediler. "Kendisi istemiyor zorlamayın," dedim. Sarıcan, "Bizim üzerimizden kendilerini mutlu ediyorlar. Hoşlanmıyorum yaptıklarından," diye kesinlikle reddetmişti yeni elbiseyi.

Çocukların üvey ana tartışması

"Hayır öğretmenim, benim üvey annem hiç de öyle değil. Benim üvey annem iyi kalpli. Beni seviyor. Hem de beyaz beyaz dişleri var. Benim dişlerim de beyaz beyaz ol-

sun diye bana fırça, macun aldı. Benim üvey annemin sarı sarı altınları da var," dedi Trakyalı çocuk. Diğerleri her zamanki gibi gülüştüler.

Bir gün grup odasında kitap okuyorduk (Bu kitabı her gün okuma saatinde birlikte okumayı sürdürüyorduk). Kitapta bizimkilerin yaşlarında olan Mahmut adlı bir çocuğun üvey anasından çektikleri anlatılıyordu. Çok kötü bir üvey anne resmediliyordu bu kitapta. Ama Mahmut da çok pasif bir çocuktu. Kitabı okuyor, üvey anne ve Mahmut üzerine tartışıyorduk. Kimileri "Şu Mahmut'a kızıyorum, çok uyuntu," diyordu. Kitabı o gün bitirmiştik. Önce Trakyalı söz alıp yukarıdaki üvey anne tartışmasını başlatmıştı. Kitaptaki üvey anne aslında pek kötü kalpli değildi. Mahmut'un edilgenliğine karşı çıkıyor. "Sen erkek çocuksun," diye onu birçok işe koşturuyordu. Bizim çocuklar da, kendi annesi olsa çocuğu böyle koşturmaz deyip, "Ne olacak üvey anne işte!" diye kızgınlıklarını belli ediyorlardı.

Trakyalı tartışmasını sürdürüyordu: "Benim üvey annem de bana iş yaptırır ama ben ona kızmam," diyordu. "Öğretmenim, bunlar bilmiyorlar, iyi olan üvey anne de var. Benim üvey annem bana hiç kötülük yapmaz, babama da yapmaz. Biz onu seviyoruz, o da bizi," diye uzatıp duruyordu.

"Üvey anneler hain olur, bunu herkes biliyor," dedi bir başkası. "Seni de bu yurda üvey annen getirmedi mi, niçin evinde değilsin?" dedi bir diğeri. "Hayır öğretmenim, buraya babam getirmişti. O zaman annem yeni ölmüştü. Şimdi üvey annem getiriyor. Tatilde eve gidiyorum. İlkokulu bitirince eve gideceğim," dedi.

Gerçekten de öyleydi. Evlenince çocukları tatilde eve çıkarmışlar, onlar üvey anneyi tanıyıp sevmişlerdi. Dö-

nüşte onları yurda üvey anne getirirdi, üstelik dönerken gözü arkada kalırdı. Çocukları bir an önce yanlarına almak istiyordu üvey anne. Küçüğü bu öğretim yılı sonunda alacaktı. Öbürü beşinci sınıfa geçtiği için bitirmesini bekleyeceklerdi. Biz de öyle uygun görmüştük.

Ama herkes, Trakyalılar kadar şanslı değildi. Ankaralı kardeşler vardı. Küçük kardeşi ne olsa ağabeyle birlikte aynı yerde olmaktan mutluydu belki. Ama büyüğü, o ağırbaşlı olgun çocuk hep hüzünlüydü.

Anneleri ölünce baba iki kardeşi yurda getirmişti. Kendisi Ankara'da memurdu. Çocukların aklından çıkmayan o güzel evleri oradaydı. Orayı, eski mekânlarını çok özlüyorlardı. Aslında belki de özledikleri anne babalarıydı. Baba onları yurda bıraktıktan sonra tekrar evlenmişti.

Uzun süre sonra gelip iki kardeşi tatile götürdü. Sevinerek gittiler. Ne var ki tatil bitmeden geri geldiler. Ne üvey anne çocuklara, ne de çocuklar ona alışabilmiş. Anlaşılan o çok sevdikleri güzel evlerinde kendilerini yabancı gibi hissetmişlerdi. Bir gün, öbür odada babasıyla üvey annenin tartıştığını duymuşlardı. Kadın: "Ya çocukların, ya ben," diyormuş. Adam: "Nasıl yaparım, bu evde onların hakkı var, hiç olmazsa tatilde gelmeliler," deyince kadın onun kafasına bir şey fırlatmış. Bunları anlattı büyüğü, yüzü süzülmüştü, adeta yaşlanmıştı çocuk. "Bunun için mi zayıfladın?" dedim. Gözlerini yere eğdi.

İkisi de evlerini ve babalarını özlüyorlardı. Ama gelmiyordu, çocukları alıp götürmüyordu baba. Erkek çocukların o yaşlardaki baba özlemi özdeşlik, arkadaşlık duygusu gibi bir karmaşayı da içeriyordu.

Bir keresinde, "senede bir gün" misali geldi baba, çok konuşmuyordu. Konuşacaklarını Müdür Bey'le konuşmuştu zaten. Söyleyeceği çok şeyi de yoktu. Çocuklarıyla

da çok konuşmadı. Ama bir yanı yıkık gibi, dokunsan ağlayacak gibi duruyordu adamcağız.

Çocuklar da öyleydi. Özellikle büyüğün ağzını bıçak açmıyordu sanki. Beşinci sınıfa gelmişti oysa. Bir gün ona arkadaşlarının yanında: "Bırak artık şu baba konusunu, onu özlemeyi, neredeyse kendin baba olacaksın," dedim. Gözleri fal taşı gibi açıldı. "Baba olacaksın" sözü çocukların hoşuna gitti. Orhan da gülümsemek zorunda kaldı.

O iki kardeşi yıllar sonra karşımda bulduğumda aslan gibiydiler. İş güç, ev bark ve çoluk çocuk sahibi olmuşlar. Dahası yaşlı babalarına ve üvey annelerine bakma görevi onlara düşmüştü. Evet, üvey annelerini kapıya koymamışlardı.

Bulunan anne

Çocukların çoğunluğu, yoksulluk, müzmin anne baba hastalığı, birinin ya da ikisinin birden ölümü gibi nedenlerle yurtta korunuyordu. Ama az sayıda anne veya baba başkasıyla evlendiği için ya da başka bir nedenle kendini saklamak zorunda kalıyordu. Benzer nedenlerle çocuğu küçükken yuvaya vermiş, bir daha görüşmemişlerdi. Böyle bir ayrılık çocuk için de anne için de kolay değildi kuşkusuz. Ama çocuk için en karmaşık olanı bilinmezlikti. Büyüdükçe bunun kargaşasını, tedirginliğini yaşıyorlardı. Onlar için acı olsa da benim annem öldü, benim annem hasta, benim annem başkasıyla evlendi gibi nedenler daha dayanılır geliyordu sanki.

Günümüzde televizyon programlarında yaşlı başlı insanların çocukken tanımadıkları ya da hayal meyal anımsadıkları anne babalarını aramaları, kavuşunca kapıldık-

ları heyecan, sevinç ya da ağlamalarını gördükçe, ister istemez anımsıyorum bunları.

"Öğretmenim benim annem bulunur mu?" diye sorarlardı. Kimi zaman da kendi aralarında konuşurken duyardım. Annesi bulunmuş olan biri ötekine, "Bak, anacım, benim anacım nasıl bulundu, seninki de bulunur, üzülme," derdi. Daha küçük olan başkası, "Oğlum, benim annem belki artist, onun için gelmiyor," derdi.

Onları en iyi tanıyan Müdür Bey'di. Onlarla ilgili gelen yazıları kaydedip didik didik inceler, ipuçlarını bulur, İstanbul'da olanları doğrudan kendisi gidip sonuçlandırırdı. Başka şehirlerde olanları da mahalli kamu kurumları ya da tanıdıklar yoluyla araştırırdı. Ama o yıllarda iletişim bugünkü gibi kolay ve hızlı değildi. Telefon bile kısıtlıydı, telgraf sözcükleri yanlış yazabilirdi. En iyisi uzasa da yazışmalardı.

Bir gün küçük çocuklar duvarın dibinde cicoz oynarken bir yandan konuşuyorlardı. Müfit ötekine anlatıyordu, "Biliyor musun, Müdür Baba benim annemi bulacak, oraya mektup yazdı," dedi. Öbürü, "Nereye?" dedi ama Müfit nereye olduğunu bilmiyordu. "Annem gelince ondan oyuncak isteyeceğim, para isteyeceğim, size de vereceğim," dedi.

Müfit'in annesinin İzmir'de yaşadığı ve sadece adı vardı kayıtlarda. Oranın Emniyet'ine yazılan yazıya "Bulunamadı" yanıtı gelmişti. Müdür Bey dosyayı yeniden karıştırıp tekrar yazdı. Çocuk için bunun çok önemli olduğuna değindi, soruşturulmasını istedi, tarihler verdi. Uzun süre sonra İzmir Emniyet Müdürlüğü'nden yeni bir yazı geldi, "Aradığınız anne bulundu. Nato'ya yakın bir kulüpte çalışıyor. Kendisi size ulaşacak," deniyordu.

Uzun süre sonraydı. Bir gün Müdür Bey Hatice Öğretmen'i (Müfit'in grup öğretmeni olarak) odasına çağırttı. Yanında şık ve genç, ağırbaşlı olduğu anlaşılan bir hanım vardı, "Müfit'in annesi, Nato'da tercüman," diye tanıttı onu (kadıncağız kendisi böyle istemiş). Müfit daha okuldan dönmemişti. Çocuğu yanına sürekli ya da tatilde alamayacağını ancak arada bir geleceğini söylemiş. Çocuğu doğurduktan sonra hiç görmemişti.

Müfit okuldan gelince çocuklar onu daha kapıda çığlık çığlığa bağırarak karşıladılar, "Müfit koş, annen bulundu!" Onu yaka paça getirdiler müdür odasına. Anne oğul tanışırken çocuklara onları rahat bırakmalarını söyledik. Bir süre konuşup tanıştılar anne oğul. Kadıncağız şimdiye kadar niçin gelmediğine dair masallar anlattı çocuğa. Müfit bunlara çok önem vermedi. Getirdiği oyuncakları ve çikolata kutusunu alıp arkadaşlarına koştu. Annesinin Nato'da tercüman olduğunu, şimdi gidip sonra gene geleceğini söyledi.

Hesapta olmayan

Kimi zaman hiç hesapta olmayan sorunlarla karşılaştığımızda, insan ne yapacağını şaşırıyor doğrusu. F. aklı başında bir çocuktu. Kurallara elinden geldiğince uyuyor, arkadaşlarıyla kavga etmiyordu. Dersleri de iyiydi. Ama ondan şikâyetçi olan biri vardı. Grup annesi ikide bir karşıma gelip F.'nin sürekli eşyasını kaybettiğinden yakınıyordu, bazen bunun çocuğa karşı duyduğu antipatiden kaynaklandığını sanırdım.

Ancak grup annesi son olarak F.'nin yeni takım elbisesini de kaybettiğini söylediğinde kadıncağızdan özür dilemiştim. O çocuğun elbisesini kendi ellerimle giydirmiştim

Müdür Mücahit Türkoğlu çocukları tören alanına götürüyor, 1952 (Arşiv: P. Türkoğlu).

çünkü. Bedenine uyduğunu, yakıştığını gördükten sonra, "Haydi şimdi anneye git, markanı dikip askı ve torba versin, yerine as bu güzel elbiseni, eve giderken giyeceksin," demiştim. Anne de çocuğun elbisesine marka dikip, askı ve torbasını vererek, onun kendi eliyle torbayı yatağının başucuna astığını anımsıyor.

Bu elbiseleri izine annelerinin yanına gittiklerinde, geziye katıldıklarında, törenlerde vb. yerlerde giyerlerdi. Bir süre sonra yeni bir elbise verildiğinde bunlar günlük giysiler olurdu. Çocukların boyu, bedeni çabuk değiştiğinden elbiseleri bir an önce eskitmeleri için fazla saklatmazdık.

İşte F bu son verilen elbisesini kaybetmişti. Oysa çocuk, "Anne marka dikti ama elbisemi bana vermedi," diyordu. Anne ise, "Elimle verdim, kendisi yerine astı; bu çocuk eşyasını ya satıyor ya da evine götürüp getirmiyor," diyordu. Ona kızmıştım, emin olmadan çocuğu böyle suçlamamasını söyledim.

Her zaman olduğu gibi o günlerde şubat tatili gelmiş, çocukların anne babaları ya da yakınları gelip onları almışlar ya da çocuklar kendileri gitmişlerdi. Sonra da tatil bitince yurtlarına dönmüşlerdi.

İşte o soğuk şubat günlerinden biriydi. F.'yi de tek başına izinden dönerken gördüm. Oysa daha küçüktü. Dahası, üstünde sadece mintan ve eski kolsuz kazağı vardı. Görenler çocuğun aklından zoru olduğunu düşünebilir ya da "N'olcak, yurt çocuğu işte, zavallı," diyeceklerdi. Oysa hiçbiri değildi. F akıllı bir çocuktu. Yurt onların tüm gereksinimlerini yeterince karşılıyordu. Bizim verdiğimiz giysiler dışında, hayırseverlerin getirdiklerini de saklamaz, onların yanında çocuklara dağıtırdık. Sevdikleri bir elbiseyi anne babaları da alırlardı.

F'yi öyle zemheri zürefası gibi görünce kızdım. "Böyle mi izine gittin yoksa?" dedim öfkeyle. "Evet öğretmenim böyle gittim. Biliyorsunuz elbisem kaybolmuştu," dedi. Hemen gidip grup annesine çıkıştım. "İpe un seriyorsunuz, çocuğu bu kılıkta nasıl izine gönderebiliriz?" Anne çocuğu görür görmez sinirlendi. "Hayır öğretmenim, o böyle gitmedi," dedi. Çocuğun gözlerinin içine bakarak, "Sen giderken üstüne yeni kırmızı kazağınla çoban ceketini giymiştin. Hani, nerede onlar?" dedi.

Doğrusu bunu olanaksız görüyordum. Çocuğun kendisi bir yanlış yapabilir, elbisesini satar ya da başkasına verebilir ama o çocuktan bunu beklemiyordum, böyle bir şey yapmaz diye düşünüyordum. Bunu öğrenmek amacıyla çocukla bir görüşme yaptım. "Başkasına söylemem ama gerçeği öğrenmek istiyorum," diye gönlüne girmeye çalıştım çocuğun. "Ben hiçbir şey bilmiyorum, doğrusunu sen biliyorsun. Anlat da şu yükten kurtul lütfen," dedim. Anlatmaya başladı. Sonrası çorap söküğü gibi geldi:

Annesi daha onu yurda getirdiği ilk günden başlamış eşyasını almaya. Sadece onunkileri değil, ziyarete geldiğinde başka çocuklarınkileri de alıyormuş. İlk gün çocukların dolabından yeni bir terlik almış, "Bu benim, sana verileni de getir, evde giyeceksin," demiş. Dönüşte "Bana vermediniz deyip yeniden isteyeceksin," diye tembih etmiş. Yeni elbisesini de kendini ziyarete geldiğinde götürmüş, "Bana vermediniz diyeceksin," demiş. Bu gidişinde de çocuğu yurda kadar kendisi getirmiş. Çoban ceketini ve kazağını kapının dışında alıp ona, "'Eve böyle gitmiştim,' dersin," diye sıkı sıkı tembih etmiş yine. Oğluna yurttan eve giderken başkalarının eşyasından alıp getirmesini söylüyormuş. Sadece bunları değil, kadın başka yerlerden de öteberi çalan biriymiş. F evin içinin eşya dolu olduğunu söylüyordu. "Birine söylersen, öğretmenlere söylersen kemiklerini kırarım," diye tehdit etmiş çocuğu.

F bana bunları anlatırken korkuyla yüzüme bakıyordu, "Sakın söylemeyin kemiklerimi kırar," diyordu. Ona, "Bu işin içinden nasıl çıkalım, sen ne düşünüyorsun?" diye sordum. "Öğretmenim, bir daha geldiğinde beni ev iznine göndermeyin" dedi. Sonra da derin bir üzüntüyle, "Öğretmenim, annem niye böyle?" diye sordu.

Üsküdar faciası

O günlerde benzerine az rastlanan büyük bir deniz kazası yaşandı. Bu, başta İstanbul olmak üzere ülkeyi yasa boğan kazanın "Üsküdar faciası" olarak anılmasının nedeni, *Üsküdar* vapurunun İzmit Körfezi'nde 500 kadar yolcusuyla batmasıydı. Üstelik yolcuların hemen hepsi orta ve lise öğrencileriydi.

1 Mart 1958 Cumartesi günü saat 12 civarında meydana gelmişti bu acı olay. Karamürsel yönüne giden vapu-

ru öğrenciler doldurmuştu. İzmit Lisesi, ortaokulu, sanat enstitüsü, kız enstitüsü öğrencileri, her zaman olduğu gibi güle oynaya atlamışlardı vapura (O yıllarda okullarda cumartesi öğlene kadar ders vardı).

Ancak o gün büyük bir lodos estiği için deniz vapurun seyrine hiç uygun değilmiş. Yanılmıyorsam yola çıkılmaması için kaptan uyarılmış da. Ama belki çocukların, "Gidelim Kaptan Amca," demesine dayanamadı, belki deneyimine güvendi, sanki o yüzlerce can kendisine emanet edilmemiş gibi kaptan Mehmet Aşçı, göz göre göre açık bir tehlikenin üzerine gidip denize açılmış. Gazetenin yazdığına göre tam saat 12.23'te açılmışlar. Kısa bir süre sora dev dalgalar vapuru dövmeye başlamış. Tam denizin ortasında facia geliyorum demiş. Kaptan durumu anlayınca geri dönmek için sola kırmaya çalışmış ama dev dalgalar böğrüne vurunca gemi çatırdamış, yan yatmış, onca çocuk denizin yüzüne dağılmış ve vapur sulara gömülmüş.

Gölcük'teki Donanma Birliği'nden ekipler daha gemi batmadan yardıma gitmişler gitmesine ama bir kişiyi bile kurtarma olanağı bulamamışlar. Kurtarma ekibi vapura yaklaşamamış. Havuzlardaki nilüfer çiçekleri misali denizin yüzeyi gencecik fidanlarla, formalı öğrencilerin cansız bedenleriyle kaplanmıştı. Ölenlerin isimleri çıktı gazetelerde. İstanbul o zamana dek böyle bir trajedi yaşamamıştı. Çığlık çığlığa sahile ulaşan anne babalar sevgili çocuklarının cansız bedenlerini kucaklayıp kanlı gözyaşları döktüler. Daha da acısı ölülerini bulamayanlar vardı. Ellerinde kefenler, sahilde gece gündüz kadersiz ölülerini aradılar.

Üsküdar Faciası, denizle iç içe yaşayan İstanbulluları derinden etkiledi. Her gün gazeteleri takip ediyorlar, dehşet ve üzüntü içinde birbirine anlatıyorlardı. Bizim çocuklar da gelen gidenden öğrendiklerini ya da okulda duy-

duklarını heyecanla bize anlatıyorlardı. Özellikle ölenlerin listesi insanların ellerinden düşmüyordu bir tanıdık var mı diye.

Sadece çocuklar değil hepimiz böyle davranıyorduk nedense. Ölenlerin hemen hepsi öğrenciydi ama aralarında az sayıda yetişkin de vardı. Bizim çocukların arasında da listelere bakıp annesi ya da babası var mı diye düşünenler bulunuyordu. Böyle bir beklenti içinde olan çocuğa, "bunu da nereden çıkardın" ya da "evet, annen de olabilir" demek elbette yanlış olurdu.

Bir gün bahçede bankta otururken bir çocuk elinde bir gazete kupürüyle yanıma geldi. Listede soyadı kendi soyadından olan bir kadını göstererek: "Öğretmenim, gördünüz değil mi, benim annem olamaz mı?" dedi. Ona ne söyleyeceğimi şaşırdım. Annesi için üzülmeye hazırdı. Bu annesi olsun da Üsküdar Faciası'nda ölmüş olsun durumuna razıydı sanki.

Benim için daha da zor olan ona ne söyleyeceğimdi. Beklentisini anlamıştım, buna inanıp üzülse de rahatlamak istiyordu ama sadece arkadaşları arasında rahatlayacaktı belki. Çocuklar benzer şeyleri bazen yapıyorlardı. Üsküdar Faciası'nda ölen, soyadı kendi soyadının aynısı olan kadın onun annesi olarak orada ölmüş olsa, buna hem sevinip hem üzülecekti.

"Olabilir de olmayabilir de ama sen olmuş gibi kendini inandırma," dedim. Bundan biraz rahatsız oldu. "Ama öğretmenim niçin olmasın, olamaz mı?" dedi böyle olmasını isteyen bir tavırla. "Annenin ölmüş olmasını kabul ediyorsan, seni doğururken ölmesi daha mümkün. Ama ya böyle değil de, günün birinde çıkıp gelirse Müfit'in annesi gibi, iyi düşün," dedim. Biraz düşündükten sonra, "Gelir mi sizce?" dedi. "Bilemem, gelebilir de gelmeyebi-

lir de," dedim. Yine düşündü. "Öğretmenim, annem beni doğururken ölmüş belki de," dedi. Kupür elinde kaldı.

Çağlayan Deniz

Önce de anlattığım gibi, cumartesi akşamları çoğunlukla ya gruplarda ayrı ayrı ya da tüm gruplar bir araya gelerek akşam eğlenceleri yapılırdı. Bu eğlencelerde öğretmenler ve grup anneleri de olurdu genellikle. Eğlence günleri programlı olsa da özellikle gruplarda yapılanlarda, çocuklar içlerinden geldiği gibi de eğlenirlerdi. Böyle günlerde hiç beklemediğiniz bazı çocukların ilginç yeteneklerinin ortaya çıkması bizleri şaşırtırdı. Çocuklar için o yaşlarda böyle olanaklar, onların kendilerine güvenmelerini sağlıyor, utanıp sıkılmalarını da ortadan kaldırıyordu. Şarkılar, şiirler, taklitler, dahası o günlerin mambo gibi dansları, hepsi vardı onlarda. Doyasıya eğlenirlerdi.

Yurdun yaşamında çocuklar zaten çok iyi bir müzik ve tiyatro kültürü ediniyorlardı. Müdür olarak eşim, sanata ve kültüre önem veren bir öğretmendi. Yurdun Eğitim Uzmanı Cavat Yücel de Gazi Eğitim'de korolara katılmış bir kişiydi. Çocuklar onların bu alandaki becerilerinden her zaman yararlanıyorlardı. Ben de kimilerine mandolin öğretiyordum. Daha önemlisi yaz kampımızda böyle etkinliklere çok yer verilirdi. Ayrıca çocukların köylerinden, memleketlerinden getirdiği yahut radyodan vb. yerlerden dinleyerek öğrendikleri şarkılar, türküler olurdu.

Bir gün böyle bir eğlence akşamında, gösterilerden sonra çocuklar: "is-te-riz, is-te-riz, Çağlayan'dan isteriz," diye başladılar tempo tutmaya. Bunu bilmiyordum. Çağlayan sempatik bir çocuktu ama onu dinlememiştim. Sevimli, sıcak, sporcu ve güzel bir çocuktu.

Yaz kampında müzik çalışmaları (Arşiv: P. Türkoğlu).

Dönüp baktım, başını biraz büyükmüş gibi gelen ceketinin içine çekmiş, yüzüme bakıp gülümsedi bana. "Söylesene Çağlayan, duymuyor musun arkadaşlarını?" dedim.

"Ama öğretmenim, ağlıyorlar," dedi Çağlayan biraz da çekinerek. Çocuklardan biri, "Ama Aliye Öğretmen'i de ağlattı," deyince gülüştüler. Çağlayan kendine biraz çekidüzen verdikten sonra elini göğsüne koydu.

Herkes susmuş, çıt çıkmıyordu. Susturmakta güçlük çektiğim o küçükler bile suspus olup masumlaşmışlar, Çağlayan'ın ağzından dökülecek şarkıyı bekliyorlardı. Ben de köşede bedenine büyükçe gelen ceketinin içine saklanmış gibi duran Çağlayan'ın ne söyleyeceğini bekliyordum. Çocuk sanki denizin altından çıkıp gelen bir sesle, adı değil, varlığı çağlıyormuş gibi etkileyici, yanık bir sesle söylemeye başladı:

Geceler yârim olsa
Anam anam garibem
Anam anam garibem

Şarkı uzadı, akıp gitti. Sanki bu çocuk kalabalığın üstüne bir çağlayan gibi akıyor, onları duygu seline boğuyor, temizliyordu; çocuklar bu seli nefessiz karşılıyormuş gibi görünüyordu. Türkü bittiğinde çocukların ve Çağlayan'ın gözlerinde nem vardı. Ne yapacağımı, ne diyeceğimi şaşırmıştım. Şarkı veya türküyle insanları ağlatanları daha önce de görmüştüm ya da bir şarkıya ağlayanları. Ama o yaşta bir çocuğun şarkı söylerken gözlerinin yaşaracağını düşünmemiştim. Çağlayan gözyaşlarını kimse görmesin diye şarkı bittiğinde gülümsedi. Bunun üzerine çocuklar da ağlamayı kesip gülümsediler.

Çağlayan bana baktı yine gülümseyerek. "Neşeli bir şarkıya geçsene Çağlayan, sesin çok güzel," dedim. "Kampta izcilerden öğrendiğimiz şarkı var öğretmenim," dedi. Bu kez tek başına değil, hep birlikte söylediler.

S.'nin halleri (Gözlem Defteri'nden)

Bugün hava kötüydü. Çocuklar grup odasında istedikleri gibi oynadılar, kitap karıştırdılar vb. S. de köşedeki oyuncaklardan lastik bir bebek seçmişti, onunla uğraştı. Bu bebek, kızlar döneminden kalma bir oyuncaktı, ama erkek bebekti. Hem de sanıyorum yurtdışından gelme, çocuk gibi bir bebek.

Çocukların çoğu oyunlarını, oyun arkadaşlarını değiştirdikleri halde S. çevreyle hiç ilgilenmeyerek, kendi kendine bebeği dövdü, ısırdı, ona kötü sözler söyledi. Bunları yaparken adeta terledi, yoruldu. Biraz dinlenip yeniden başladı, yaptıkları bir oyundan çok kendi sıkıntısının dışavurumuydu sanki.

Ona uzaktan çıkıştım "N'apıyorsun, çocuğu gebereteceksin," dedim. "Onun canı yok ki öğretmenim," diye

güldü. Sonra, "Çok kötü şeyler yapıyor, para çalıyor, ben de dövüyorum," dedi. S., gerçekten garip bir çocuktu.

06.04.1954

S., dün okulda öğretmen masasının üstünde duran paranın 25 kuruşunu almış. Çocuklar olayı okuldan dönünce anlattılar ve bana "S.'ye akşam yemeği vermeyin, okuldaki öğretmen öyle söyledi," dediler. S. de geldi, sanki hiçbir şey olmamış gibi, "Öğretmenim okuldaki öğretmenin masasından para almıştım. Bana akşam yemeği vermeyin," dedi.

Öğle yemeğinden sonra çocuklar okula giderken konuşmak için onu göndermedim, "Sen geri dön, burada kal," dedim ona öfkeyle. "Oh be, ne iyi," dedi kendi kendine. Onu grup odasına götürdüm. Ben grup sandalyelerine numara yazıyordum, o yerleştiriyordu.

Öğretmenin masasından aldığı parayı ne yaptığını sordum ona. Yemiş aldığını söyledi. Hangi yemişi aldığını sorduğumda da "Oo kadarcık parayla ne alınabilir, leblebi," dedi.

"Benden isteyebilirdin," dedim. Her ay iki buçuk lira harçlıkları vardı. Ellişer ellişer verirdik. "Sizde param kalmadı. Üstelik orada değildiniz," dedi.

Ben numara yazmayı bitirip masada onun bana söylediklerini yazıyordum. O da sandalyeleri masadaki yerlerine koymayı sürdürüyordu. " Ne yazıyorsunuz?" dedi bana. "Mektup," dedim. " Hayır, beni yazıyorsunuz, yan gözle gördüm," dedi. "Evet, seni yazıyorum, dayına," dedim. "Sakın para çaldı demeyin, beni döver, adımı hırsıza çıkarır," dedi. "Adın zaten çıkar," dedim.

Dönüp dolaşıp ona "Peki, senin paranı ya da eşyanı başka biri alsa ne yaparsın?" dedim. "Hiçbir şey yapmam

öğretmenim, helal olsun. Zaten iki kazağım vardı, birini Karaböceğe verdim. Siz para dağıtınca da başkası istiyor, veriyorum," dedi.

Mangup sayfası

25.5.1954

Mangup çok ağlayan bir çocuktu. Akranları arasında güçsüz duruyor, çocuklar da onu öyle görüyordu. Üstelik huysuzluklar, yaramazlıklar yapıyor, üstünü başını çok kirletiyor, altını ıslatıyordu.

Çocuğun durumunu Müdür Bey de fark etmiş, bir gün bana biraz da kızarak sordu: "Bu çocuğun yüzü niçin hiç gülmüyor? O güzel çocuğu hep ağlarken görüyorum, bir şeyler yap, ilgilen çocukla, onu gülümset," dedi.

Mangup gerçekten güzel bir çocuktu ama her gün ağlarken, yüzünü ekşitirken, güzellikleri silinip gidiyordu. Neşelense, gülüp oynasa ne güzel olacaktı! O, sanki kendine üzüntüden, mutsuzluktan bir yaşam kurmuş ağlayıp sızlıyordu. Sanki çöp gibi ortada kalmıştı da çevresinde başkası yokmuş gibiydi. Okuldaki öğretmeni de böyle anlatıyordu. Bedenen de zayıftı.

Grup annesine onunla ilgili gözlemlerimi ve çocuğa yardım etmemiz gerektiğini anlattım. Grup anneleri, personel eğitimi programından geçtikten sonra hepsi birer matmazel kesilmişti başımıza. Ama 30-40 çocuğun çeşitli gereksinimlerini karşılamak, onlara bakmak kolay iş değildi. Mangup'un mutsuzluğunun ve derbederliğinin farkında olduğunu söyledi bana. Ablasından da ayrılmıştı çocuk. Akşam yatıp sabah kalkarken yanına gittiğinde yumuşak davranmasına rağmen kendisine yaklaşmıyormuş. "Ona bir ağabey ya da arkadaş bulsanız belki faydası olur," dedi.

Konuyu, bizim gruptan dördüncü sınıf öğrencisi Ruşen'e anlattım. Mangup'u güçlendirmek, neşelendirmek ve mutlu etmek için ağabeylik yapacaktı. "Ağabey olmaya olurum da onu güldürmek mutlu etme işini bizim Mustafa daha iyi yapar," diye güldü Ruşen. Mustafa, Ruşen'in ikinci sınıfta okuyan kardeşiydi. Grup annesi de onunla daha çok ilgilenmeye başladı; yemekte, yatıp kalkmada, giyim kuşamda, temizlikte, okula giderken eli üstündeydi. Okula gidip gelirken Mustafa onu yanına alıyor, kimi zaman elinden tutuyordu. Bir ara onu doktora da göstermiştim. Yemeklerine, beslenmesine dikkat edilmesini söylemişti. Mustafa yemekte onun masasına oturmuştu. Yemeklerini bitirmesi için olmadık şaklabanlıklar yapıyor, düzgün ve tam yemesini sağlıyordu. Grup odasında bazen Mangup'u yanıma oturtup dersleriyle ilgileniyordum, önlüğünü kirletmediği için benden aferin alıyordu. Başka bir gün etüt saatinde Mustafa'nın onun başında durup yaptıklarını izlediğini gördüm. Yanlarına vardığımda Mustafa bana dedi ki: "Öğretmenim, Mangup okuma yazmayı söküyor." Baktım, sökmekten öte Mangup okuryazar olmuştu. "Abim öğretti," diye güldü çocuk. "Gülmeyi kim öğretti?" dedim şakadan. "Onu da abim öğretti," dedi yine gülerek. Mustafa onu güldürmek için grupta otururken yavaşça terliğini yere düşürüp ayağının altını gıdıklıyormuş.

Mangup, yurda 12.10.1953 tarihli bir yazıyla gelmişti. Ablasıyla ikisini anneleri getirmiş. Kızlar Küçükyalı'ya gönderilince Mangup ablasından ayrıldı zorunlu olarak. Bu ayrılık çocuğu etkilediği için bu durumlara gelmiş.

Aile Ordulu olup, Zonguldak maden işletmesinde işçi olan baba bir kaza sonucunda ölünce anne üç çocukla ortada kalmış. Zaten baba ile nikâhlı değillermiş. En kü-

çük kardeşi çocukların halaları yanına almış. Mangup ve ablası mahkeme kararı ile devletçe korumaya alınmıştı. Anne çocuklarını yurda getirip kendi baba ocağına dönmüş. Üç çocuğa karşın hâlâ neden nikâhsız yaşadıkları sorulduğunda, cahillikten olduğunu söylemiş. Müdür yardımcısının aldığı notta böyle yazıyor.

Silahsız kuvvet

Çelimsiz, kavruk bir çocuktu S.; kısa boyluydu ama kimi tavır ve davranışlarıyla onu bir dev adam gibi görür, hatta çekinirdiniz. Kendinden başkasına önem vermezmiş gibi davranırdı. Ama bunun pek farkında değildi. Darülaceze yuvasından gelenler ona "Cici" derlerdi ama o bundan hoşlanmaz, bunu kızlar için söylenen bir söz gibi görürdü. Hikmet Öğretmen bir gün onun adının ve soyanın başharflerinden yola çıkarak kimi tavırları nedeniyle *Silahsız Kuvvet* lakabını takmış. Kendisini güçlü gösteren bu takma adı çok benimsemişti. Öyle ki bazen kendisinden söz ederken: "Öğretmenim, onlara göre silahsız da silahsız. Oysa bu işten şuncacık haberim yok, inanın," ya da "Silahsız kadar taş düşsün başlarına," derdi kendisiyle uğraşanlara.

Bir gün toplantıda biri yine ondan "Silahsız" diye söz ettiğinde, "Arkadaşınızın asıl adını söyleyin," uyarısına karşılık, "Hayır, bu isimden hoşlanıyorum, benim adım böyle," demiş, herkesi güldürmüştü. Onun nasıl bu kadar korkusuz ve özgüvenli olabildiğine şaşırırdım. O kadar ki o çocuğun karşısında daha dikkatli olmam gerekir gibi bir duyguya kapılırdım. Nasıl bir yaramazlık yapmış olursa olsun (çok yapardı), sanki başkası yapmış gibi bir tavır takınır, o işten sıyrılmasını bilirdi. Hatta bu tavrıyla sempati bile kazanırdı.

Onunla baş başa konuşurken kavrukluğu, bücürlüğü, yaramazlığı hiç aklıma gelmez, kalınca sesiyle derinden ve soğukkanlı konuşması üzerimde gizemli bir etki yaratırdı. Söylediklerini çok ciddiye alır, onu dikkatle dinlerdim. Daha doğrusu o bana kendisini dikkatle dinletirdi. Çünkü içten konuşur, oraya buraya sapmadan anlatırdı. Ama yanımızda başkaları olunca hiç alttan almaz, başkalarının varlığını dikkate alarak tam bir silahsız kuvvet olurdu. Her öğretmene karşı çıkabilir, tavır koyardı. Ama yalnız görüşmelerimizde adeta bana teslim olurdu ve itiraflarda bulunurken, büyükleri suçlarken, üstündeki yükü atmış gibi olurdu. Özellikle annesinden söz ederken gözünden yaş gelir ama bir delikanlı tavrıyla gözyaşlarını bastırıp konuşmasını sürdürürdü. Sanki ben de bu çocuğa teslim olur, "Evet, unutma ki öğretmenler, büyükler, anneler de yanlış yapabilirler, çocuklar da hoş görmeyi öğrenmeli," derdim.

Bej rengi, hafif tüylü, yumuşak ve ince kabanını sırtından kolay kolay çıkarmazdı. Çıkarırsa sanki çıplak kalacakmış gibi başını yakasının içine gömerdi. Bir gün grup annesi onu sırtından almak istediğinde "Onu çabuk temizle anneciğim, sana bir sır vereyim mi, öğretmenler beni döverlerse başımı içine çekerim," demiş. Kadıncağızın gözleri dolmuş. Oysa onu döven olmazdı ve kolay kolay kendini dövdürmezdi aslında. Ama böyle inandırıcı sözler edebilirdi.

O kabanın yakasına her zaman üşüyormuş gibi başını gömer, oyunlarda bile üzerinden çıkarmazdı. Yaşı küçük olsa da kabanın içine gömdüğü küçük kafasıyla yaşlanmış bir çocuk heykeli gibi duruşunu şimdi bile anımsıyorum.

Bir gün kendisine söyledim, hatta dövme konusunda yanlış sözler kullandığı için ayıpladım onu. Uygun yanıtı

hemen hazırdı: "Hayır, öğretmen döverken demedim, döverlerse demiştim," dedi.

Erken ihtiyarlamış gibi bir yüzü vardı. Küçük kemerli burnu ona bir incelik veriyordu. Söylediğim gibi, bir yanıyla da İstanbul inceliği olan bir çocuktu. Ama bunlar, her taşın altından onun çıkmasını önleyemiyordu kuşkusuz.

Annesinden kırk yılda bir söz ettiğinde "bizim moruk" diyordu. Bir gün konuşurken bana dert yandı: "Öğretmenim, ben aslında bunları bilerek, isteyerek yapmıyorum, hiçbir sözü bilerek konuşmuyorum. Sürekli bir sıkıntım var. Nedenini bilmiyorum. Elinle içimden çıkarıp alabilsen çok rahat edeceğim," dedi. Bir de "Öğretmenim, sanki bir şey arıyorum, ama ne aradığımı bilmiyorum, sanki karşıma çıkınca sıkıntım geçecek gibi geliyor," diye ekledi.

"Herkesin böyle sıkıntıları var ama kimse işi yaramazlığa dökmüyor," dedim. Acı acı gülümseyerek dedi ki:

"Herkesin böyle olmadığını biliyorum öğretmenim, kaç yaşına geldim boyum bile büyümüyor. O kadar yemek yiyorum, et bile tutmuyorum." Böyle olmasının sınıfını geçmesine engel olmaması gerektiğini, okul durumunun iç açıcı olmadığını söyledim. Aramızda aşağı yukarı şöyle bir konuşma geçmişti:

"Ama bu yaşıma kadar hiç kimse beni sevmedi, biliyorsunuz."

"Bu çok yanlış, uyduruyorsun, aslında sen kimseyi sevmiyorsun. En azından bir annen var seni seven."

"Bizim moruk beni çok sevdiği için mi Darülaceze'ye verdi dersiniz?" dedi. Arada bir ziyaretine gelen annesine verdi veriştirdi.

Annesi yıpranmış, ufak tefek bir kadındı. Sağlığı bozuktu. Arada bir toparlanıp yurda gelir, oğlunu ziyaret

ederdi. Ama onu eve götürmezdi. Çocuğun da böyle bir beklentisi yoktu zaten.

Baba, çocuk daha doğmadan anneyi terk etmiş, bir daha hiç aramamış. Kadın zaten yoksul, kimsesiz, sağlıksız. Sanki ömür boyu hastaymış gibi bir hali vardı. Konu komşunun yardımıyla geçiniyormuş.

Bir gün annesi gelip gittikten sonra Silahsız bana, "Konuşabilir miyiz?" dedi. Onu ilk kez böyle ciddi ve benimle konuşmaktan kaçınmayan biri olarak görmüştüm karşımda. Herkes dışarıda oynarken, onunla ikimiz grup odamızın köşesindeki divana oturup dertleştik! "Ona artık acıyorum, o suçsuz, o zavallı," dedi. Babasının onları terk ettiğini anlatmış annesi. "Yakında ölebilirim, bu gerçeği öğren, senin bir baban vardı ama bizi terk etti," demiş. O günden sonra şimdi de annesini ve kendisini terk eden bir baba vardı hedefinde. "Bir kadın, bir bebek ne yapabilirdi?" demiş annesi. Kendisinin bebekliğini düşünmüş. Bir an önce okulu bitirip işe girecek, zavallı annesine bakacaktı, o adam gibi bir erkek olmayacaktı. "İnanayım mı?" dedim ona gülümseyerek. "İnanın, ben de Silahsızsam yapacağım," dedi.

İntihar

Sakin bir akşamüstüydü. Yurtta, akşam yemeği öncesi etüt saati... Üçüncü sınıf öğrencisi Acar, ikide bir tuvalete gidip geliyordu. "Kim bilir neler yedin de böyle oldun? Git, salonda tuvalete yakın divana otur," dedim. Daha sonra uzun süre tuvaletten dönmeyince bakması için büyük çocuklardan birini gönderdim. Ama o da gelmeyince grup annesi gitti, belki hastadır diye.

Tam o sırada etütten çıkma zili çalmış, ben de çocuğa bakmak için tuvalete gitmiştim. Geri geldiğimde grup

annesi ve iki çocuk tuvaletin aralığında Acar'ın başındaydılar ve ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Acar ise kıvranarak tuvalete girip çıkıp yeniden koşuyordu. Üstelik üstü başı berbat olmuştu. Birini hemen hemşireye gönderdim. Hemşire hışımla geldi. "Beni tuvalete çağıramazsınız, çocuğu revire getirin," dedi. Çocuklar ona güldüler. Çocuğun durumunu görünce, "Ah! Acar, sen misin canım, ne oldu anacığım?" diye üzüldü ama o da çocuğa yaklaşamıyordu.

Grup annesi hemen gidip çocuğun çamaşırlarını getirdi. Önce onu hortumla yıkadı. Zaten karnında bir şey kalmamıştı. Şerafettin Dede geldi, çocuğu sabunu köpürterek yıkadı. Temiz giysilerini giydirdiler. Grup annesiyle hemşire onu revire götürdüler, diğerleri de temizlenip yemekhanenin yolunu tuttular, ben de revire çıktım.

Daha merdivendeyken hemşirenin ağlamaklı bir sesle bağırdığını duydum, "Benim başımı belaya mı sokacaksın?" Beni görünce yeniden çıkıştı çocuğa, "Söyle, söyle de öğretmenin de duysun," dedi. Çocuk yatağın üstüne eğreti uzanmıştı. Masada bir ilaç şişesi vardı. Hemşire ve grup annesi benim tepkimi bekliyorlardı.

Hemşirenin gözlerinde korku vardı, öfkeyle, "Sevgili oğlunuz ölmek istiyormuş, ilaç içmiş, hem de buradan almış ilacı," diye masanın üstündeki kutuyu gösterdi.

"Ne yaptın sen Acar, niçin söylemedin sıkıntını, böyle olur mu hiç?" dedim. "Her şeyin bir çözümü var, hem sen iyi bir insansın, çalışkan bir öğrencisin." Ama çocuk da şaşkındı, "Geçti öğretmenim, geçti, karnımın ağrısı geçti," dedi.

Sonra hemşire anlattı. Acar revire çıkmış. Hemşire daha yemekteymiş, nasıl olduysa ilaç dolabını kilitleme-

miş. Başka çocuk da yokmuş revirde. Acar bir ilaç kutusundan iki-üç ilaç alıp içmiş. O kutudakiler müshil ilacıymış meğer.

Bunu duyunca çok şaşırdım, onu yatırdık. "Yarın doktor gelir, görüşürüz," dedim. Müdür Bey'e durumu haber verdik. Öğretmenler durumu öğrenince Acar'ı yoklamaya geldiler. Derdinin, sıkıntısının nedenini öğrenmeye çalıştılar. Zaten akşamdı. Çocuk yorgundu. Hemşire ve grup annesi onunla kalacak, sabahleyin görüşecektik. Müdür Bey de geldi. Acar'a, "Üzüntün neyse bana gel, hiç kimseden korkma," dedi.

Evde biraz tartıştık. Eşim, "Ayıp, gözünün önündeki çocuk böyle bir halt karıştırıyor, senin dünyadan haberin yok," diye söylendi. Doktor gelip ne yapacaktı? "Sabahleyin erken onu hazırlayın, tıp fakültesine götüreceğim," dedi. Lojmanımız revire yakındı. Gece kalkıp baktım. Rahatça uyuyordu çocuk.

Sabahleyin çocuğa Müdür Bey'in onu hastaneye götüreceğini söyledim, anneyi giysilerini aldırmaya gönderdim. "Öğretmenim, beni hastaneye göndermeyin, ben ablam gibi intihar süsü vermek istedim sadece," deyip anlattı.

Annesiyle babası çok kavga ederlermiş. Bir gün ablası ilaç içmiş ve ona da demiş ki, "Sakın sen korkma, ben onları korkutmak istiyorum," demiş. Acar kavga eden anne babasının yanına koşup, "Ablam ölüyor!" diye bağırmış. Annesi babası ilaç kutusunu görünce ona yoğurt içirmişler, kurtarmışlar, bir daha asla kavga etmemişler.

"Peki, intihar süsü vermenin sebebi neydi?" dedim. Doğru düzgün bir neden söyleyemedi. Ama Müdür Bey yine de alıp götürdü onu Tıp Fakültesi'ne.

Sorunlarla baş etmek

Dünyanın her yerinde, birçok çocukta olduğu gibi, bizim çocukların da böyle ufak tefek çocukluk sorunları oluyordu. Bunlar genel olarak azdı ama tek tek bakıldığında önemli bir birey sorunuydu. Bundan kurtulmaları için çocuklara çeşitli önlemlerle yardımcı olmaya, sorunun ortadan kaldırılması için elimizden gelen çabayı göstermeye çalışıyorduk. Bu konularda psikologlardan, doktorlardan yararlandığımız da olurdu. Ancak çoğunlukla öğretmenlik bilgilerimizi ve deneyimlerimizi kullanırdık. Zaten o yıllarda "sorunlar" için uzmana başvurmak bugünkü gibi yaygın değildi. Aynı zamanda okul doktorundan da yararlanırdık.

Bu sorunlar genellikle tırnak yeme, altını ıslatma ve anlam veremediğimiz "hırsızlık" gibi vakalarla kendini gösteriyordu. Kimi zaman bu konularda neler yapacağımızı öğretmen toplantılarında konuşur, ortak önlemler alırdık.

Altını ıslatma konusunda öncelikle aldığımız önlemlerden biri, gecenin belli saatlerinde o çocukların tuvalete kaldırmasıydı. Gece bekçisi aynı saatte binalardaki grupların yatakhanelerine sessizce geliyor, gürültü yapmadan, sert davranmadan çocukları kaldırıyor, tuvalete gidip gelmelerini sağlıyordu. Altını ıslatanlarla ilgili ikinci görevli kişi grup anneleriydi. Sabahleyin onların ıslak çamaşırlarını, çarşaflarını değiştirmek, muşambalarını temizleyip havalandırmak gibi görevleri de vardı. Bu işleri çocukla birlikte yaparlardı. Öğrencilerin kalkma saatinde yatakhaneleri dolaşırken, biz her sabah altını ıslatanları saptar, not alır, sonra durumlarını izlerdik. Bu konuyu onlarla konuşarak, iyileşmeleri için kendilerine yardımcı olmala-

rını amaçlıyorduk. Örneğin, akşamları çok su içmemeleri gibi birtakım önlemler alarak bu sorunu en aza indirebileceklerini söylerdik.

Çocukların bir korkusu da sidik kokusunun üzerlerine sineceğiydi. İlk zamanlarda yurdun hamamı çocukların hemen gidip yıkanabilecekleri bir genişlikte ya da donanımda değildi. Kapıda kuyruk olurlar, sadece silinirlerdi. Ancak yeni yapılan mermer döşeli ve mermer kurnalı hamamda yıkanmak, sabunlanmak çok kolaydı. Artık grup anneleri altını ıslatanların eline temiz çamaşırlarını veriyor, arkalarından kendileri de giderek çocukların temizlenmesini sağlıyorlardı. Böylece onlar okula giderken öbür çocuklardan daha temiz oluyorlardı. Çünkü diğerleri belki haftada bir kez yıkanabiliyordu.

Sorunun üzerine düşünce altını ıslatanların sayısında gözle görülür bir azalma olmaya başladı. Zaten çocuk büyüdükçe sorun azalıyordu. Gerekenleri hastaneye götürüyorduk. Bu durumdan kurtulanlar kendini düze çıkmış sayıyor, seviniyordu. S. de bunlardan biriydi. Sevincini bize de belli ediyor, biz yatakhanede dolaşırken işaretle yatağının kuruluğunu, temizliğini gösteriyor, "Öğretmenim bakın, kurtuldum," diye büyük sevinç yaşıyordu.

Bir gün grup annesi, S.'nin yine altını ıslattığını söyledi, buna hepimiz şaşırdık ve üzüldük. Çünkü S. büyük öğrencilerin safına çoktan geçmişti. Neden sonra yeniden altını ıslatması doktorluk bir durum olabilirdi. Grup annesi ona, "Bunun için öğretmenler seni hastaneye götürmek istiyorlar," demiş. O zaman anlatmış anneye, meğer diğer çocuklar gibi her gün banyo yapmak için altını ıslatıyormuş. Sorduğumda bana da anlattı:

Bir gün okulda öğretmen altını ıslatan bizim çocuklardan birinin yanından geçerken, "Oh be! Ne güzel sabun kokuyorsun," deyip başını koklamış. Bu olay S.'yi çok etkilemiş, arkadaşlarının yerinde olmak istemiş. Bu nedenle her gün bol sabunla yıkanmak için bu yola başvurmuş. "Peki, öğretmen senin de başını kokladı mı?" diye güldü arkadaşım. "Koklamadı ama belki koklar, daha çok sabun süreceğim," dedi. Çocukluk işte.

O günden sonra S.'ye altını ıslatan çocuklara banyo yaptırma görevi verdik. Annelere yardım edecek, bu sırada kendisi de yıkanacaktı.

Tırnak yemeye çözüm

E.'yi tırnak yeme alışkanlığından vazgeçirmek için çeşitli önlemlere başvuruyor ama bir türlü önüne geçemiyorduk. Kendisi de bunun için uğraşıyor, bu konuda ne önerirsem yapıyordu, yine de tırnaklarını yemekten kendini alamıyor, karşıma utanarak çıkıyordu.

E. anne babasını küçük yaşta kaybedince büyükannesinin eline kalmıştı, büyük sayılacak iki kardeşten küçüğüydü. Hareketli, oyundan oyuna koşan, haksızlığa karşı koyan bir çocuktu. İki kardeş de güzel sanatlara meraklıydı, özellikle elleriyle güzel objeler yapma yetenekleri güçlüydü. E. güzel bir taş, parlayan bir şey buldu mu toplar; cepleri, çantası her zaman bunlarla dolu olurdu. Bir gün ona kızıp "Hurdacılar gibi bunları niçin topluyorsun?" dediğimde, "Öğretmenim, ben güzel şeyleri topluyorum," diyerek *hurdacı* benzetmeme alınmıştı. Bu tepkisinin ne kadar yerinde olduğunu sonra anlamış, kendimi ayıplamıştım. Çünkü arkadaşları meğerse ona takılmak için "hurdacı" demeye başlamışlar. Bir gün grupta anlattım

Sanat çalışması yapan çocuklar (Arşiv: P. Türkoğlu).

çocuklara: E.'nin güzel sanatlara ilgisi olduğu için o parçaları topladığını, benim yanlış konuştuğumu, ona "hurdacı" dememelerini söyledim.

E.'nin sorunu bu değil, tırnaklarını yemesiydi. Başka gruptan çocuklar da vardı böyle. Kendisi de sık sık parmaklarını önüme uzatıp, "Yine yedim öğretmenim," diye hayıflanıyordu. Çözüm ararcasına yanıma sokulduğundan onun sorunuyla çok ilgilenmiştim belki.

Bir gün onunla konuşurken, "Ellerini cebine sok, belki tırnak yemeni engelleyebilirsin," dedim. Belki de böyle yapmayı o bana söylemişti. İkimiz birden karar verdik, tırnaklarını yememek için o günden sonra ellerini cebinden pek çıkarmayacaktı. O yıllarda elleri cebe sokmak büyüklere karşı saygısızlık sayılırdı. "Beni ayıplayan olursa neden böyle yaptığımı söylerim," dedi.

Arada bir gelip gösteriyordu. "Başardım," diyordu sevinçle, ben de tırnaklarına bakıp onu yüreklendiriyordum. Gerçekten de bir mucize gibiydi. Etine kadar yenmiş kanlı tırnaklardan kurtulmuştu, ince parmaklı temiz elleri vardı. Gurur duyarak uzatıyordu ellerini.

İkide bir sapan taşıyla komşuların bahçesinde kuş avlamaya çıktığı ya da başka bir yaramazlık nedeniyle karşıma getirdiklerinde onu zorlamıyor, hoşgörülü davranıyordum. Tırnak yemeyi kendi iradesiyle bıraktıktan sonra ona ne diyebilirdim, ama altındaki nedeni hiç aklıma getirmemiştim.

Evet, grup annesi bir gün elinde onun pantolonuyla geldi. "Bu çocuk sokaktan topladığı öteberileri ceplerine doldurarak ceplerini lime lime yapıyor, yamayamıyorum" dedi. Baktım, gerçekten öyleydi cepleri.

Anneye bir şey söylemedim. Ama ya cebine koyduğu öteberilerden değil de, tırnaklarıyla bu hale gelmişse cepler? "Ben konuşacağım, sen bir şey söyleme," dedim an-

neye. Amerikan bezinden daha sağlam olan patiska ceplerin tırnakla o hale geleceğini sanmıyordum. Kendisiyle sakince konuştum. "Böyleyse üzülme," dedim.

Hiç üstelemedi. "Önemli olan tırnaklarını yememek değil mi? Ceplerim yırtılırsa yırtılsın," dedi. Ama önemli olan çocuğa tırnaklarını yediren, ceplerini lime lime yırttıran sıkıntılarıydı. Ben bunu hesaba katmadan yaptığım öneride yanılmıştım. Bunu anlattım ona.

Başka bir öğretmen arkadaş da kendi grubundan tırnak yiyene eldiven taktırmayı denemişti. Mevsimin kış olması da buna elvermişti. Ama kısa bir süre sonra eldivenin parmak uçları delik deşik olmuş, tırnaklarını yine yemeye başlamıştı çocuk.

Daha sonra bu çocukların ikisi de öğretmen oldu. E., Gazi Eğitim Resim Bölümü'nü bitirdi.

Öbür E. şen şakrak bir öğretmen olup çıktı. "Bakmayın ellerime. Çözüm bulamadınız, ara sıra yine yiyorum," diye göstermişti tırnaklarını. Sınıflarda tırnak yiyen çocukları da "Sizin gibi sıkıştırmıyorum, uydurmasyon yöntemler denemiyorum," dedi gülerek.

Çocuk aklı işte

Bir hafta sonu tatiliydi yanılmıyorsam. Böyle günlerde öğrencilerin bir bölümü yakınlarının yanına gittikleri için kalabalık azalır, kalanlar rahat ederlerdi. Yine de tatil günleri çocukların hoşuna gidecek programlarımız olurdu.

Hüseyin ve Mehmet Yetişkara kardeşleri de arada bir dedeleri izinli çıkarırdı ama o hafta gelmemişti dede. Kasımpaşa'da oturuyorlardı. Dedeleri, "Sadece beni unutmasınlar diye alıyorum, değilse yatacak yerleri bile yok," diyormuş.

O hafta giden çok olmuştu. Tatilin son günüydü. İzine çıkanlar da akşamüstü yuvaya dönmeye başlayacaklardı. Onlar dönmeden önce grup odasında gelenlerin yakınlarıyla görüşürdük. Çocuklar da birçok şey anlatırlar, biz de onları içtenlikle dinlerdik.

Daha önce de söylediğim gibi bizim eve çocukların yatakhanesinden geçilir, öteki merdivenle aşağı inilirdi. O gün yatakhaneden geçerken çocuk sesleri duydum, yanlarına gelince hemen bir şeyler sakladılar. Üçüncü sınıftan birkaç çocuktu. Ne yaptıklarını sorunca "Oynuyoruz öğretmenim," dediler. "Sadece oynamak değil, bir yaramazlık yapıyorsunuz galiba," dedim. Ses çıkarmadılar. Hemen yerdeki gazeteleri çöpe atmak için toplayıp buruşturdular. Gazeteden tüyler döküldü. Birden birinin elindeki jileti arkasına saklamaya çalıştığını fark ettim.

Birden korktum, tıraş olacak yaşta değillerdi. Başlarına baktım, küçük Hüseyin Yetişkara başını bana uzattı. Başı tıraşlı değildi ama yüzünü bana dönmüyordu. Kolundan tutup yüzünü çevirince korkudan çığlığı bastım. Aşağıda oturan çocuklardan koşup gelenler oldu. Gördüklerime inanamıyordum.

Hüseyin Yetişkara'nın iki kaşı kazınmıştı. Benim heyecanıma, korkuma şaşırmışlar, ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Ben de bilemiyordum ne yapacağımı.

Hüseyin Yetişkara, "Üzülmeyin öğretmenim, korkmayın öğretmenim, ben istedim," diye beni teselli ediyordu. Ya yüzünü gözünü, bir yerlerini yaralasalardı. Kendime güçlükle gelebildim.

Jileti ve tıraş bıçağını nereden aldıklarını sordum. Çünkü yakın olan bizim banyodan da almış olabilirlerdi. Çocukların hiçbirinin sakalı, bıyığı çıkmış değildi. Yaz tati-

linde başka yatılı okullardan gelen büyükler de olabilirdi. Ama zamanı değildi.

Sadece Mustafa evden getirip dolabına koymuş, tatile giderken götürmemiş. Aşağıda konuşurken birinin aklına gelmiş. Yatakhaneye çıkıp almışlar Mustafa'nın dolabından. Sakalları olmadığı için saçlarını kesmek istemişler ama sertmiş, yapamamışlar. Hüseyin Yetişkara "Benim kaşlarımı kesin," demiş, tükürükle ıslatıp kesmişler. Hüseyin bu arada şeytan çocuğuna dönmüştü adeta. Gören gülmekten kırılıyordu. Ama ben gülmedim tabii, çok kızdım onlara. "Böyle şaka, böyle oyun olmaz," diye bağırıp çağırdım. Hatta kendimi kaybedip Hüseyin'e hafiften vurdum, payladım bunu niçin yaptırdı diye. Mümine Anne beni yatıştırmaya çalışıyordu. "Çocuk aklı öğretmenim, kendini o kadar üzme," dedi.

Grupta bu konuyu ciddi olarak konuştuk. Tıraş eden çocuk da korkmuş, yaptığına pişman olmuştu. Sonraki günlerde Hüseyin ikide bir yanıma geliyor, "Öğretmenim, bakın kaşlarım uzadı," diyordu.

Bu olayda adı geçenlerden biri olan Ahmet yıllar sonra bu olayı bana başka türlü anlattı. Ama önemli olan kaşların tıraş edilmesiydi.

İsyan

Sorunlardan biri de bazı yöneticilerin ve öğretmenlerin ya da çalışanların çocuklara, büyük yaşta olan çocukların da küçüklere baskıcı davranmaları ve dövmeleriydi. Bu davranış biçimi bizim toplumda, eğitimin içinde vardı zaten. Yurtta olaylar az olmakla birlikte vardı. Hatta bazı öğretmenlerin yaptıkları, çocukların birbirlerine yaptıkla-

rından daha çoktu belki. Okulda her gün çocuklara söyletilen andımızda "küçüklerimi sevmek" söylemi yer aldığı halde bu tatsızlıklar oluyordu.

Bir gün küçüklerden birkaçı Müdür Bey'e gidip "Bizi dövüyorlar," diye şikâyette bulununca Müdür de "Kendinizi dövdürmeyin, kaçın, ya da 'Beni dövüyorlar!' diye bağırın," demiş. "Ben bile dövsem böyle yapın," demiş. Müdür Bey'in bu sözü çocuklar arasında yayıldı. Biri, "Ben öğretmenin elini tutarım," demiş, diğeri, "Hızla kaçarım," ve üçüncüsü de "Bağırırım," demiş.

Çocukların bu konuda en çok şikâyetçi oldukları kişi, o dönemin müdür yardımcısıydı.

Kovboy dediği ince bir değnek bulmuş kendine. Yatakhaneden gürültü gelince, hemen çıkıp uyuyanlar olmasına rağmen en yakınındaki çocuğu dövmeye başlarmış. O gün de "Gürültü yaptınız," diyerek değnek elinde çıkmış odasından. Rasgele bir çocuğa vururken çocuklardan biri değneği tutmuş, kimisi yataktan fırlayıp "Bizi dövüyorlar!" diye bağırmaya başlamışlar. Bizim lojmanımız da aynı katta olduğu için bağırtılara hemen fırladım, Muavin Bey işin içinden çıkamayınca odasına dönmüş, çocuklar da "Bizi her gün dövüyorlar," diye hâlâ bağırıyorlardı. Onlara, "Şimdi yatın, sabahleyin konuşuruz," dedim, eve dönüp eşime anlattım çocukların yaptığını. Eşim müdür yardımcısıyla bu konuyu konuşup çözeceğini, çocukları bu şekilde isyana yöneltmenin yanlış olduğunu düşünüyordum.

Ancak ikinci gün öğretmenler toplantısında müdür yardımcısı bana yüklendi. Çocukları ona karşı kışkırttığımı söyledi, öğretmenlere, "Siz olsanız ne yapardınız?" diye sordu. Onlar gülümsediler. Müdür Bey, "Ben yap-

tım," dedi ama o inanmadı. Beni korumak için öyle konuştuğunu sanıyordu. Konuyu uzun boylu tartışmıştık. Elini kolunu ve elindeki değneği tutan çocukların çağrılmasını istedi. Çocuklar, Müdür Bey'in onları dövenlere böyle davranın, kendisi de olsa böyle yapın dediğini anlattılar. Rastlantı bu ya, o günlerde başka bir yurdun müdür yardımcısına ihtiyacı varmış, hemen toparlanıp gitti. Ne var ki bir süre sonra yine geldi. Neyse ki artık çocuklar ondan korkmuyorlardı.

Bizim çocuklarda bu yönden kendini koruma, haksızlığa karşı durma davranışı aşağı yukarı zaten vardı. Bu sadece bizim etkimizle değil, hayatla baş etmede küçüklükten beri edindikleri bir alışkanlıktı.

Anneden mektup

Resim-iş atölyesinin önünde, çocukların Jale Öğretmen'le yaptığı toprak boya çalışmasını izliyordum, Burhan'ın resim yeteneğinden söz ediyorduk. Çocukların okuldan döndüğü ikindi kahvaltısından sonra, grup odalarından bahçeye, serbest oyunlara, okumaya, kuş avlamaya koştukları bir zamandı.

O sırada bizim gruptaki küçüklerden birkaçı koşarak yanıma geldi. Heyecanlı görünüyorlardı. Azmi'nin annesinden gelen mektubu Ataman'ın çaldığını söylediler fısıltıyla. Biri bırakıp öbürü söylüyordu aynı şeyi. Onlara, "Çaldı, denmez!" diye çıkıştım ve biraz sonra etüt zilinin çalacağını düşündüm, "Hadi, gruba gidin geliyorum," dedim.

Özellikle küçük çocuklar, aklımızın köşesinden geçmeyen bu tür olayları bulup çıkarırlardı. Jale Öğretmen'le

Pakize Öğretmen ile Jale Öğretmen (Arşiv: P. Türkoğlu).

bunu konuştuk. Çocukların arkasından gidip grup odasında pencerenin önündeki divana oturdum, çocuklar şaşkın şaşkın bana bakıyor, kimi gülümsüyordu. Azmi masasında oturmuş benim kendisine ne soracağımı bekliyordu. Ataman gözleri yaşlı ve suskundu, bulunduğum tarafa bakmıyordu. Ben de, "Pireyi deve yapıyorsunuz," tavırlarıyla orada oturuyordum, onlara bir şey sormamıştım.

Bir iki gün önce Azmi'nin annesinden mektup geldiğini biliyordum. Belki Ataman bu mektubu Azmi'nin haberi yokken okumuş olabilirdi. Oysa Azmi uysal, efendi bir çocuktu. Doğrusu, onun annesinden gelen mektubu bir arkadaşının habersiz okumasını hırsızlık olarak görmesine kızmıştım. Ona, belli ki kızgın bakmışım. Azmi bana, "Ben bir şey yapmadım, inanın," der gibi bakıyordu.

Tam bu sırada etüt zili çalmış, çocukların hepsi grupta toplanmıştı; büyüğü, küçüğü masalarına oturup ders çalışmaya, ödevlerini yapmaya başlamışlardı. Daha son-

ra da onlardan isteyen masama gelip sorular soruyordu. Mustafa Bilgin gelince, onu yanıma oturtup mektup konusunu sordum, bana özetledi:

Ataman, elinde mektupla grupta, annesinden mektup geldiğini söylemiş ve mektubu okumuş. Çocuklar, Ataman'ın annesinin bulunmasına sevinmişler. Ama tam o sırada içeriye Azmi girmiş. Ataman mektubu okurken dinlemiş. "A!.. Bu benim annemin yazdığı mektup!" diye başlamış bağırmaya, konu mektubun ortada okunması değil, Ataman'ın kendi annesinden geldiğini söylemesiymiş.

Sorusunu yanıtlayarak Mustafa'yı yerine gönderip düşünmeye başladım. Ataman'ı tanıyordum. İple bağlanmış gibi bir anne düşkünüydü. Annesini tam anımsayamıyor, sadece bir kez kucağında olduğunu, bir de kırmızı entarisini hatırlıyordu. Bir daha hiç görmemişti ama özlemini artırması için bu anılar ona yetiyor, günün birinde kendisine mektup yazacağını ya da başka anneler gibi ziyarete geleceğini düşünüyordu sürekli. Konu anlaşılmıştı.

Azmi onun mektubunu okuduğunda Ataman kendi annesini düşünmüş, onun da kendisine böyle bir anne mektubu yazmasını, mektubun kendisine de gelmesini istemişti. Azmi yemekhaneye gidince masasındaki çekmeceden mektubu alıp cebine koymuş ve yemekhaneye gitmiş. Hatta ikinci gün okula gittiğimde o da artık annesinden mektup gelen bir çocuktu. Anneler gününde o da annesinden mektup geldiğini söylemişti.

Anne mektuplarını seviyordu. Postacı Amca'nın gelmesini bekliyordu. Ne ki ona mektup gelmiyordu işte. "Bana daha hiç mektup gelmedi, ben de yazmadım. Sadece buradan giden Alican'a yazdım. Ama adresini bilmiyorum," diye anlattı ağlayarak.

Azmi, Ataman'a üzülerek küçük gözlerinin derinliklerinden gelen her zamanki saflığıyla yüzüme baktı. "Öğretmenim annem yakında gelecek. Söylerim, onun da annesi olur," dedi yüreğinden kopan içten bir duyguyla. Ataman'a, "İster misin?" dedim. Gözlerini silerek, "İsterim tabii," dedi. İkisine birden, "Siz artık kardeş oldunuz," dedim. Azmi ona sarıldı. "Evet öğretmenim, biz kardeş olduk," dedi.

Sosyometrik test

Bu test, çocuklar arasındaki ilişkiler hakkında bize ipuçları verebilecek bir materyaldir. İyi bir ortamda, çocukların içtenlikle yanıtladıkları durumlarda, kimlerin kimlerle ilişki kurduğu ya da kurmak istediği, nasıl kümelendiği, kimlerin grup içinde birileri tarafından istenmediği ya da grupta en çok istenen, sevilen kişi olduğu, onu isteyen kişileri kendisinin isteyip istemediği gibi verileri içeriyor. Ancak ben çalışma içinde bu teste çok itibar etmiş değilim. Özellikle bu test sonuçlarını çocukların görmesi yanlısı da değilim. Çünkü insan ilişkileri zaman içinde değişebilir ve test sonuçları çocukları olumsuz yönde etkileyebilir.

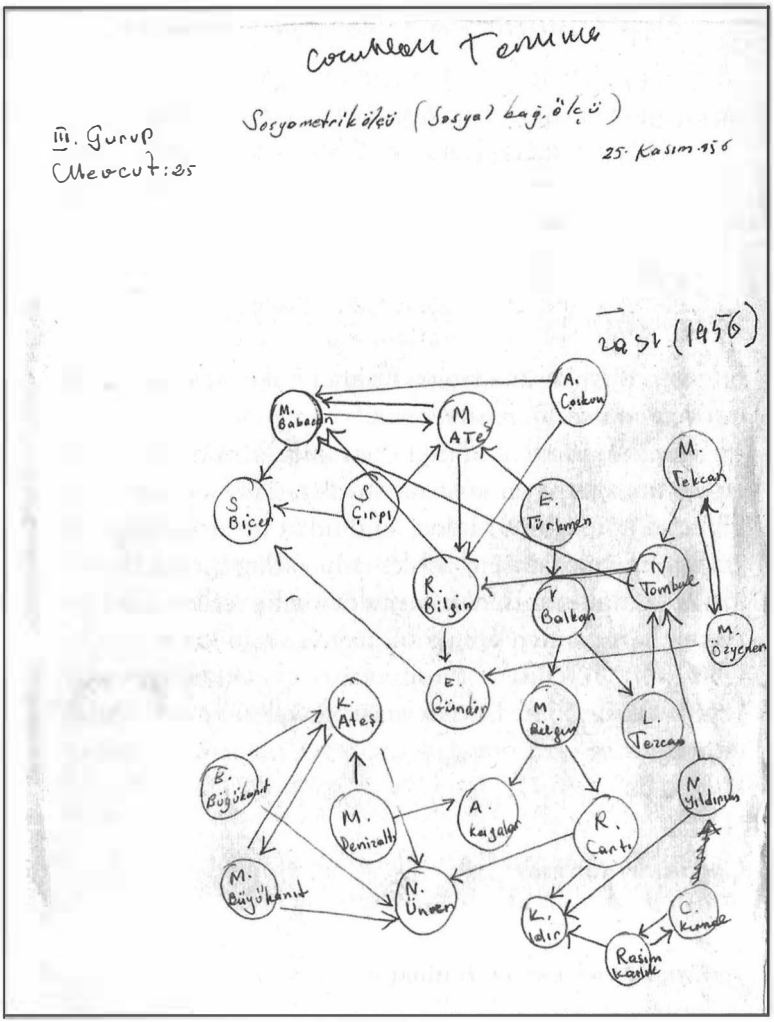
Çocukları tanıma

Sosyometrik ölçü (Sosyal bağ. ölçü)

Uygulayan: Pakize Türkoğlu

III. Grup, 25 Kasım 1956

Mevcut: 25

Sosyometrik test.

Sosyometri Uygulaması

[...]

5. S. Biçen 3: İki arkadaşı ve bir küçük tarafından istenmektedir. Atılgandır, cüretkârdır. Fakat bazen iddiacıdır.

6. Kemal 3: Sessiz ve biraz komiktir. Etrafında sevilir.

7. K. Ateş 3: Üçüncü sınıftandır. Müthiş hareketli, kabına sığmayan bir tiptir. Kendi sınıfından üç arkadaşı tarafından istenmiştir.

8. N. Tombul 3: Kendinden küçüklerden üç kişi tarafından istenmiştir. Fakat otoriter olamaz.

9. A. Kayalar 2: Küçük ve kendi halindedir. Kendi arkadaşları tarafından istenmiştir.

10. E. Gündüz 2: Grubun en küçüklerindendir. Biraz hassas, ufak tefek yapılıdır. İki büyük tarafından istenmiştir.

11. M. Tekcan 1: İkinci sınıfından bir arkadaşı tarafından istenmiştir. Ağırbaşlı ve halim selim bir çocuktur.

12. Y. Halkcan 1: İkinci sınıfta küçük, çelimsiz bir çocuktur. Grubundan bir arkadaşı tarafından istenmiştir.

13. C. Özyenen 1: Dördüncü sınıfta ve bir ayağı sakattır. Sınıfta olan bir arkadaşı ile karşılıklı birbirlerini istemişlerdir.

14. L. Tezcan 1: Sınıfından bir arkadaşı tarafından istenmiştir.

15. G. Kusursuz 1: Birinci sınıftadır. Bir arkadaşı ile karşılıklı birbirlerini istemişlerdir.

16. R. Karlık 1: 15. ile karşılıklı birbirlerini istediler.

17. R. Cartı 1: Dördüncü sınıftan. Bir küçük tarafından istenmiştir.

18. M. Bilgin 1: Sınıfından bir arkadaşı tarafından istenmiştir.

19. M. Büyükkanıt: Birinci sınıftan bir arkadaşı ile karşılıklı birbirlerini istediler.

20. S. Çırpı: Hiç kimse tarafından istenmiyor. Sessiz ve zararsız oluşuna rağmen kuvvetli bir şahsiyeti yok.

21. A. Coşkun: Arkadaşları arasında çok sessiz kalıyor. Kendisi de büyükleri istedi.

22. E. Türkmen: Sevimli ve hareketli olmasına rağmen etrafta arkadaşlık kuramamış.

23. M. Yıldırım: Biraz sinsidir, asık yüzlüdür.

24. M. Denizaltı: Arkadaşlarıyla münasebeti zayıftır.

25. E. Büyükanıt: Her bakımdan [yardıma] muhtaçtır.

25 Kasım 1956

Uygulayan: ...

Yıllık çalışma planlarımız

O yıllarda özellikle ilkokul öğretmenlerinin bu türden epeyce yazılı çalışmaları olurdu. Yıllık çalışma planları, haftalık ünite planları, dahası haftalık uygulamanın her gün için kısa planları bile vardı. Öğretmenler bunları belli tarihlerde yazıp uygulamaktan sorumluydu. Okul başöğretmenleri ve ilköğretim müfettişleri onlardan bu çalışmaları isterdi. Hepsi Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü çıkışlı olan ilköğretim müfettişleri, teftişlerinde önce yazılı çalışmalara bakarlar öğretmenlerin derslerini, öğrencilerle ilişkilerini ve randımanlarını inceleyerek raporlarını verirlerdi. Ayrıca ders ve yoklama defterleri vardı. Bu defterlere her gün öğrencilerin devamı, hatta geç gelenler bile işaretlenir, yapılan dersler yazılır, gün sonunda başöğretmen bunları görüp imzalardı.

Ortaokullarda ve liselerde fazla yazışma yoktu. Her dersin öğretmeni ayrı olduğu için konuların ders kitaplarında sıralı olmasıyla yetinirler, yıllık plandan başka plan yapmazlar, sadece yoklama ve ders defterlerini doldurur-

lardı. Ancak onların yazılı sınavları çoktu ve her çocuğun durumunu iyi değerlendirmek çok dikkat ve sorumluluk gerektiren bir işti. Onları Bakanlık müfettişleri denetlerdi. Bakanlık müfettişleri liselerde çalışanlar arasından ya da eğitim yöneticisi olarak kendini kanıtlayanlardan yine Bakanlıkça seçilen yetkin kişiler olurlardı. Başta Hasan Âli Yücel olmak üzere, dönemin ünlü maarifçileri çoğunlukla bu görevi de yapmış deneyimli kişilerdi.

Dönemin yeni eğitim kurumları olan yetiştirme yurtlarına çocuk alımı ancak ilkokul düzeyinde başladığı için, burası genellikle çocukların okul dışındaki yaşamlarının geçtiği yerlerdi. İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı bu yurtlar da ilkokul müfettişlerince denetlenirdi. Ancak yurtlar okul olmadığı için çalışma programlarımız farklıydı.

Yetiştirme yurtlarında görev almak için bir yıllığına Avrupa'ya gönderilenlerden Salih Ilgın, İstanbul'da bulunan yetiştirme yurtlarının müfettişi olmuştu. Onun önerileri, Bakanlıktan gelen yazılar, Milli Eğitim Müdürlüğü'nün ve yurtlarda çalışanların gözlemlerinden de yararlanarak yasanın olanakları ve kuşkusuz en başta pedagojik ilkeler göz önüne alınarak, yetiştirme yurtları çalışma planı ve programı geliştirildi.

Yurtlarda grup öğretmenleri olan bizler, bugünkü anlamıyla çocukların rehber öğretmeni konumundaydık. Ama hiçbirimiz bu görevin eğitimini görmüş değildik. Yurt da bir eğitim kurumu olduğuna göre, ilkokuldaki meslektaşlar gibi çalışmalarımızı yıllık planla saptıyorduk. Biz de ders ve yoklama defteri kullanarak o gün yapılan işleri deftere yazıyor ve çocukların varlığını işaretliyorduk.

Ancak bizim yıllık planlarımız, yukarıda değindiğim gibi çocukların yurtta geçen zamanlarını, beden ve ruh sağlığı yönünden iyi gelişmelerini etkileyecek, bir yandan

aile ortamı sıcaklığı yaratacak, dahası öğretim yaşamlarını destekleyecek, onları ileri öğrenime ve hayata hazırlayacak amaçlar taşıyordu. Bu nedenle her grup öğretmeni kendi yıllık planını kendi grubu için hazırlar ve uygulardı. Okullarda olduğu gibi bu planlarımızı yurt yönetimine sunardık. Yönetim bizden aldığı planları da dahil ederek, kendi yıllık çalışma planını ve programını her ders yılı başında hazırlayıp Milli Eğitim Müdürlüğü Özel Eğitim Bölümü'ne gönderirdi. 3. Grup öğretmeni 1956-1957 öğretim yılı çalışma planı kitabın sonunda, Ekler kısmındadır.

Haftalık çalışma defterleri

Grup öğretmeni olarak bir de haftalık çalışma defterimiz vardı. Bu defterlerimiz ilginçti. O hafta içinde yaptığımız çalışmalarla birlikte gözlem ve görüşlerimizi de yazarak defterleri hafta sonu okur, müdür odasındaki öğretmen masasına bırakırdık. Yazdıklarımızı önce müdür yardımcısı tarar, sonra müdür gözden geçirerek kimi zaman altına görüşlerini bildirir, "öğretmenler kurulunda görüşelim" gibi notlar düşerdi.

Öğretmenlerin, yurdun ve eğitimsel çalışmaların iyileştirilmesi için bu defterlere yazdığı gözlem ve görüşleri gerçekten çok ilginç olurdu. Demokratça bir yöntemdi. Ancak çocukların özel durumu üzerine fazla yazılmaz, bunlar toplantılarda görüşülebilirdi. Bu defteri yazma yöntemini Müfettiş Salih Ilgın'la birlikte saptamıştık. Defterlerdeki öneri ve görüşlerimiz çoğunlukla öğretmenler kurulunda ele alınır, iyileşme ve çözüm için yöntemler aranıp bulunurdu. Kimi yazdıklarımız abartılı bile olsa çocukları iyi yetiştirmeye yönelik olduğu için ciddiye alınırdı. Müdür Bey düşündüğümüz önerileri de yazmamızı isterdi.

Ayrıca tüm okullarda olduğu gibi bizim yurtta da çocukların çeşitli sosyal durumları, gelişim aşamaları ve kimlikleriyle ilgili durumlarını içeren birer dosya da yurt idaresinde bulunurdu. Onlar, yasaya uygun olarak, çocukların iyi korunması ve yetişmesi üzerine Bakanlıkça düzenlenmiş yazışması az olan dosyalardı. Onları müdür ve müdür yardımcısı doldurup, bilgi almamız gerektiğinde oradan yararlanırdık.

3. Grubun çalışma defterlerinden ikisi "Yakacık" dosyamdaydı. Bu kitabı hazırlarken orada yazdıklarımdan çok yararlandım. İçinde öyle eleştiriler var ki ben bile şaşırdım. Her grup öğretmeni istediği konuda eleştiri ve öneride bulunabilirdi. Bugün olsa bizi görevimizden atarlardı sanıyorum. Ama bizim yurtta bu yöntemle çok iyi sonuçlar alıyorduk.

Çalışma defterinden bazı notlar

7.12.1954

Bugüne kadar grubumuzun yeni binaya taşınması, yerleşmesi, tertip düzen işleri ile meşgul olundu. Yerleştiğimiz binanın eksikleri olması çocukları bir hayli bocalatıyor. Bunun yanında kendilerine teker teker verilen komodinler çocukları çok ilgilendirdi. Şahsi, kendilerine ait, istediklerini koyabilecekleri bir dolapları olması onları çok sevindirdi.

11.12.1957

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 9. yıldönümü dolayısıyla dün akşam grupta bir toplantı yapıldı. Toplantıda çocukların anlayabileceği şekilde Birleşmiş Milletler, insan hakları, hürriyetleri, hak ve hukuk anlatıldı. Çocukların anlatılanları ne dereceye kadar anladıkları hakkında

kesin bir şey söyleyememekle beraber dikkatle dinlediklerini gördüm. Onlara konuyu tartıştırdım. Sorular sordular. Belli ki ilgilendiler. Yeri gelince buna benzer konular üzerinde çocukları tartıştırıp konuşturmak faydalı olacak.

18.12.1957

Yurtta bir müddetten beri sinema oynatılmıyordu. Son gelen "İstanbul'un Fethi" isimli filmi çocuklar ilgiyle seyrettiler. Daima konuşuyoruz. Konu ne olursa olsun çocuklarda sinemaya karşı fazla ilgi var. Bu ilgi bir bakıma yersiz olsa da madem ki gerçek, cevap vermek lazım. Ancak film konuları eğitim ve öğretim bakımından faydalı olmalı ya da çocuğu neşelendirmeli. Çocuklara haftada bir film göstermek yerinde olur.

25.12.1957

Yurtta mevcut 10 adet mandolin noksanları tamamlanarak aşağıda isimleri yazılı çocuklarla çalışmaya başlandı: Mehmet Dolapçı, Ünal Yılmaz, Münir Denizaltı, Kemal Ateş, Niyazi Ünver, İbrahim Ateş, M. Kırcadan, M. Özyener.

4.1.1958

1. Yeni binada elektrik olmadığı için öğlencilere sabahleyin, sabahçılara da öğleden sonra birer saat zorunlu ders çalışması yapıldı.

2. Erdinç Altınkamış ve Fethi Selami ile mülakat yapıldı, dosyalarına yazıldı.

22.12.1957

Dün akşam ikinci etüt saatini çocuklarla grup odamızda eğlenerek geçirdik. Çocuklara tek olarak şarkı söylet-

mek de yararlı oluyor. Çok güzel söyleyenler var. Bilmeceler, bulmacalar ortaya atıldı. Güzel bir gece oldu. Çocuklar hep devamını istiyorlar.

Grup dosyaları

Daha önce belirttiğim gibi, Müfettiş Şerif Tekben öğretmenlerin yazılı çalışmalar yapmasına çok taraftar değildi. Daha çok kendi pedagojik birikiminden ve köy enstitüsü müdürüyken yaptığı gözlemlerden yola çıkarak konuşuyordu. Öğretmenlerin çocuklarla ilgili bireysel gözlemlerini, kanılarını yazmalarının sakınca teşkil edeceğini, bunları yazmanın bir uzmanlık işi olduğunu söylüyordu. Bunun yerine öğretmenlere öğrenci davranışlarını iyileştirme amacıyla onları çeşitli etkinliklere yönelterek, sabırla izleyerek iyi sonuç alma yolunu öneriyordu.

Öğretmenler ve çocuklar, 1957 (Arşiv: P. Türkoğlu).

Yurt müdürünün görüşleri de benzer şekildeydi. Kimi öğretmenler çocuklarla ilgili abartılı metinler yazıyorlardı. Kimi öğretmenlerin ise çocuklarla ilgili yazdıkları birbirini tutmuyordu.

Ancak Müfettiş Salih Ilgın, her grup öğretmeninin kendi grubundaki çocuklarla ilgili bilgileri içeren bir dosya tutmasını, teftişte bu dosyaların belirleyici bir önemi olacağını söylemişti. Bu dosyalarda grubumuzda bulunan çocukların okul başarıları, gelişim durumları, sorunları, aile incelemeleri, yurt öncesi yaşamları, öğretmen gözlemleri vb. bilgiler bulunurdu.

3. Grup dosyasından notlar

Mohini bugün arkadaşının bir lirasını çalmış, çorabının içinde saklamış. "Hırsızlık için yapmadım öğretmenim, öylesine, 'şaka gibi' dedi. Ama öğretmenler onu azarladılar, "Yine mi sen?" diye çıkıştılar, biri onu dövüp dışarı attı. "Bir daha yapmayacağına söz ver bakalım," diye bir tokat daha attı. Öğretmenlerin birbirlerine "yanlış yaptın" deme alışkanlıkları yoktu. İş kavgaya dönüşüyordu.

19.5.1954

Mohini'yi bugün yine kolundan tutup getirdiler. Kendisini tarağını almaya gönderen bir arkadaşının cebinden beş lirasını almış. Belli ki geçen sefer kendisine yapılanlar onu etkilememiş. Öğretmen arkadaşlar yine üstüne vardılar. Uzun süre ayakta, olduğu yerde durdu; arada bir göz ucuyla bana baktı. Ben de ondan gözümü kaçırıp, ne yapmam gerektiğini düşündüm. Sonra ona dönüp, "Niçin bekliyorsun?" dedim. Birden hıçkırarak ağlamaya başla-

dı. "Hadi, gözlerini sil ve git. Sonra konuşuruz," dedim. Çok güzel, ışıldak gözleri vardı. Ağlarken bile sanki size güler gibi cıvıl cıvıldı. Ama sık sık gözlerini kırpıştırma alışkanlığı vardı, tik gibi. Aslında tam da "tik" demişti doktor. Gözünü kırpıştırmayı bırakması için onu uyarmanın doğru olmadığını söylemişti.

İkinci gün gelip benden özür diledi. "Bir daha başkasının eşyasını alırsam beni yurttan kovun," dedi.

"Nasıl kovarım, burası senin evin, sen beni kovabilirsin ama ben seni kovamam," dedim. Bana güldü, "Ben mi?" dedi. Ona hiç aklına gelmeyeceği bir şey söylemiştim.

15.4.1955

Mohini epey değişti. Kendini iyice top oynamaya verdi. Hem kaleci, hem de Fenerli. Kadıköylü, Yoğurtçulu ya, ondan. Arkadaşları "Haydi Mohini!" deyince uçarcasına havalanıp yakalıyor topu. Ama yine okumayı sökemiyor. Okuldaki öğretmeni, onda bir tutukluk olduğunu söylüyor. Tıp fakültesine götüreceğim.

20.11.1957

Bizim çocukların sokağa çıkmasına yan komşular kızıyor. Toplantıda çocuklarla birlikte karar aldık. Yan kapıdan kimse çıkmayacaktı, orayı kilitledik. Bir gün çocuklardan birinin topu kaçmış, Niyazi'ye "Atlayıp alalım," demişler, müsaade etmedi. Kapıyı da açtırmadı. Toplarını almak için duvarın çevresinden dolaşmaları gerektiğini söyledi.

Ünver dışadönük, zeki bir çocuk. Tam da yaşının, sınıfının davranışlarını gösteriyor. Okuldaki üçüncü sınıf öğretmeni de öyle söylüyor (Okul durumu ve öğrenim özgeçmişi ayrıca yazılacak).

Bildiklerini iyi açıklayabiliyor. Bilmediği ya da aklının ermediği konularda kolayca soru sorabiliyor. Mülkiyet duygusu var. Görev ve sorumluluk duygusu gelişmiş. Beden ve ruh sağlığı yerinde, neşeli. Yurda gelmeden adenit geçirmiş. Yurt doktoru ona özenle baktı, [şimdi] çok iyi. Kitap okumayı seviyor. Arkadaşlarıyla uyumu çok iyi. Okul başarısı her zaman iyi. Hayal âlemi geniş. Üzerinde durulursa ileri eğitimlere gidip iyi bir meslek edinebilir (27 Kasım 1958).

Bir gün yurtta yanıma gelip, "Size bir şey söyleyeceğim ama darılmayacağınıza söz verin," dedi. Ona söz verdim. Ne söyleyeceğini çok merak ettim.

"Ben bir gün arkadaşlarıma uyarak kötü bir yaramazlık yaptım. Ama bir daha böyle bir şey yapmam, çünkü çok üzüldüm," dedi ve anlattı:

Bir kedi öldürmüşler. Ama kendisi olaydan çok etkilenmiş, çok üzülmüş, pişman olmuş. Hem de "Çok günah değil mi?" diye sordu.

"Madem kötü bir şey yaptığını anladın ve pişman oldun, bir daha yapmamak için kendine söz verdin. Allah senin yaşındaki küçüklere günah yazmaz," dedim küçükken babamın bize söylediği gibi.

"Öğretmenim ben belki kendime verdiğim sözü tutamam. Ama size söz verince asla bozmam, size söz veriyorum," dedi.

Bir yerde okumuştum: Çocuklar herhangi olumlu bir şeyi yaparken, bir beceriyi öğrenirken, başarırken, kendilerinden önce yakınlarını mutlandırmak için yapıyorlarmış çoğunlukla. Bunun örneklerini çok görüyorum.

Çocuk Karadeniz'in bir ilinden. Ana baba, o küçükken ölmüş ama Ünver bunun yoksunluğunu pek yaşamıyor.

Ablası, teyzesi, dayısı gibi yakınları var. Yurda onlar getirdiler. Kasımpaşa'da oturan bu akrabalara izinli çıkıyor. Sevinçle dönüyor.

2.4.1954

M. okul yaşında olmasına karşın bedence kavruk ve okuma olgunluğu becerisi göstermediği için bu yıl okula alınmadı. Öteki gruplardan benzer birkaç çocukla birlikte yurtta onlar için uygulanan programa katılıyor. Yapılan çalışmalara isteyerek geliyor ve uyum sağlıyor. Yurda geldiği günlerde hiç konuşmazken, şimdi çok güzel konuşuyor ve okula gitmeyen öteki çocuklarla iyi ilişki kurabiliyor. Grubun küçük çocuğu olarak, grup içinde sorun yaşamıyor.

Kavruk olmasına karşın sağlık durumu iyi. Doktor muayenesinde önemli bir sağlık problemi saptanmadı. Ancak bedence ve zihince iyi gelişmesi için doktor et, süt gibi ek gıdalar verilmesini istedi. İştahı iyi. Böyle birkaç çocuğa ek gıda veriliyor ciğer vb. gibi. M. gittikçe kilo almaya ve hareketlenmeye başladı. İlk geldiği günlerde oturduğu yerden kalkmazdı. Şimdi hiç oturmuyor, oyunlardan kendini alamıyor.

24.11.1955

M. bu yıl okula başladı. Önlüğünü, yakasını, çantasını çok seviyor. Okula hazırlanarak, isteyerek gidiyor. Sınıf öğretmeni onu seviyor. Okuma yazmayı öğrenmede hiç güçlük çekmediğini, hatta sınıfın önüne geçmekte olduğunu söylüyor. Kuşkusuz bunda yurtta bir yıl anasınıfı programı uygulanmış gibi yetişmesinin de etkisi var.

8.4.1955

Birkaç gündür M.'de olağandışı bir hareketlik vardı. Gidiyor, geliyor, dolabını yerleştiriyor, bir şeyler sayıyor vb. Grup annesi anlattı. Bir dolabı olmasına çok sevinmiş. Yurda yeni dolaplar gelmiş, grup odalarına ve yatakhanelere uygun biçimde koyulup çocuklara dağıtılmıştı. Üstlerine etiket yapıştırarak adlarının yazılması çocukların hoşuna gitti. Daha önce grup annelerinin odasındaki büyük dolapta kalan kimi eşyalarını yeni dolaplarına koymuşlardı. M., annenin elinden tutup ona dolabını göstermiş. Çok güzel düzelttiğini söylemiş. Diş fırçası ve macununu da göstermiş çekmecesini açıp. Tüm hareketliliği, gidip gelmeleri yeni dolabı içinmiş.

M. bu yıl bedence de oldukça serpildi. Kavrukluğu azaldı neredeyse. Çocuklar ondaki gelişmeyi fark edip sıkıştırıyorlar, seviyorlar, takılıyorlar, o da onlara takılıyor, boğuşuyor.

Bir gözlemim de M.'nin müzik yeteneği. Küçüklere şarkı söyletirken onun sesinin kaynak suyunun şırıltısı gibi aktığını duyuyorum. Sesleri çok doğru çıkardığı gibi bedeni ve bakışları da sanki sese, ritme uyuyor. Şarkıya bedeniyle de eşlik ediyor. Bunu sınıf öğretmeni de anlamış (Müzik Dersleri okullarda o yıllarda önemliydi).

9.3.1954

Atılgan, hareketli bir çocuk ama ruhsal kargaşa yaşıyor denebilir. Bu yüzden onun birçok şeyi niçin yaptığını anlamak zor. Bugün hiçbir neden yokken arkadaşının kafasına hızla vurmuş, ötekinin başı şişmiş. Şikâyete geldiler. Atılgan da geldi. O arkadaşının her gün kalemini kaybettiğini, sahip çıkmadığı için vurduğunu söyledi. Daha birçok şey yaptığı, yemekte masayı çok kirlettiği gibi bir

şeyler söyledi. "Madem adam olmaya niyetin yok, özür dilerim," dedi kafasını yardığı çocuğa. "Bir daha hiçbir şeyine karışmayacağım, ben yokum," dedi yeniden. O da "Affettim," dedi.

15.12.1956

Zafer tam çocukluğunu yaşıyor. Gücünü harcayacak yer arıyor gibi ama öyle güçlü değil. Yurtta çocuklara sadece günlük yaşamın programı ile oyun ve oyuncaklar yetmiyor. Yönelimlerini etkileyecek gerçek atölyeler, etkinlik alanları gerekiyor. Onun için herkes resim atölyesine koşmak istiyor.

Zafer yemekhane ve yatakhane nöbetini en iyi şekilde yaptı. Ama günlük işler dışında başka etkinlik alanları da olmalı. Liderlik, önderlik yanı öne çıkıyor, çevresini etkileyebiliyor. Kitap okumayı çok seviyor, ifadeleri iyi, ileri öğrenimini sürdürebilmeyi kendisi de istiyor.

Özel Eğitim Uzmanı Cavat Yücel'in çalışmaları

Günümüzde çocukların sağlıklı gelişimi ve okul başarısına katkı sağlamak amacıyla, eğitim öğretimde öğrencileri tanımaya yönelik çeşitli teknikler kullanılıyor. Ancak o yıllarda bugünkü profesyonel rehberlik büroları, yazılı tanıma yöntemleri ve çalışmaları pek yoktu.

Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Özel Eğitim Bölümü'nün açılmasıyla, benzer çalışmalarının Türkiye'de de başladığı söylenebilir. Bu bölümün Dr. Mithat Enç, Dr. Şükrü Selçukoğlu gibi öğretim elemanlarının Batı'dan getirdiği yenilikler arasında, yazılı tanıma ve yardım teknikleri önemli bir yer tutuyordu.

Özel Eğitim Bölümü çıkışlıların kurumlara atanmasıyla bu alandaki çalışmalar Türkiye'de de başladı dene-

Yurdun Eğitim Uzmanı Cavat Yücel, Yurt Müdürü Mücahit Türkoğlu, Suat Yücel çocuklarla (Arşiv: S. Yücel).

bilir. Bizim yurda atanan özel eğitim çıkışlı Cavat Yücel, belki de bu alanda ilk kez profesyonel çalışmalar yapan biriydi. Müdür Bey de bunu çok istiyordu. Yer darlığına karşın yurtta bir ofis açıldı. Ancak çocuklar arasında tedirginlik yaratmaması için bu büroya ad verilmedi. Çocuklar oraya "Cavat öğretmenin odası" derlerdi. Grup odaları gibi divan, masa, sandalye, halı bulunan sade ama sıcak bir odaydı. Evraklar vb. materyaller gömme dolaplarda olur, çocuklar görmezdi. Oda temiz, tertipli bir konuk odası konumundaydı. Cavat Yücel çocukları tanımaya yönelik test, anket gibi uygulamalar istediğinde koşarak giderlerdi. Sadece çocuklar değil, anne baba görüşmeleri de bu odada yapılır, bu özel görüşmeler onların hoşuna gider, çocuklar kendileriyle ilgili gerekli bilgileri içtenlikle verirlerdi. Kimi zaman buradan öğretmenler de yararlanırdı.

Cavat Yücel sadece ofis çalışması yapmaz, her zaman öğretmenler ve çocuklar arasında olurdu, bu yönüyle de çocuklara ve öğretmenlere yararlı bir eğitimciydi. Öğrencilerin durumlarını saptamak için kimi zaman Yakacık İlkokulu'nda da çalışmalar yapar, oraya da yararlı olurdu. Yurt Müdürü eşim Mücahit Türkoğlu onun çalışmaları için gerekli olanakları sağlamakta titiz davranır, iyi anlaşırlar, çocuklar konusunda iyi bir ikili oluştururlardı.

Her çocukla ilgili yapılan çalışmaların yazılı bir kopyasını grup öğretmenlerine verir, onları çocuklarla ilgili bilgiler olarak grup dosyasında saklardık.

Mülakat (Görüşme)

İnsanları, öğrencileri, çocukları tek tek tanıma yöntemlerinden biri kuşkusuz karşılıklı konuşmadır. Eğitimde

buna mülakat tekniği (görüşme) denir. Seçme sınavlarında da kullanılır.

Ancak görüşmenin önemli kuralları var. Görüşme, sessiz sakin bir yerde yapılmalıdır. Konuştuğumuz çocuk ya da kişi de bizim gibi rahat bir yere oturtulmalı, konuşurken ona önem vererek yüzüne, hatta gözünün içine bakılmalı. Söylediklerini pek onaylamasak bile sözünü bitirinceye kadar dikkatle dinleyip kabul göstermeliyiz.

Cavat Yücel'in ofisi bir büro gibi değil, kabul salonu olarak düzenlenmiş, bir oda yok. Köşkün dışarıya ve içerideki salona kapısı olan odalarından biriydi. Yüksek tavanlı, aydınlık bir yerdi. Orada bir uygulama yapılırken, kimse içeri girmesin diye kapıya tabela asardı. Bunlar, "Mülakat var", "Test uygulanıyor", "Sosyometrik test" gibi küçük tabelalardı.

Onları tanımaya ve olay incelemeye dönük uygulamaların çocukların hoşuna gittiğinden söz etmiştim. Özellikle küçükler ilgiyle yaparlardı istenileni. Hatta küçük yaramazlar, "Öğretmenin, size bir şey anlatacağım, benimle mülakat yapar mısınız?" derler, "Hadi, anlat," deyince de, "İkimiz oraya gidelim, orada anlatayım," diye odayı gösterirlerdi, sanki sır odası gibi gelirdi çocuklara.

Ali'nin aile sorunları olmasına karşın okul başarısı ve yurttaki uyumu iyiydi. Aile sorunu ve okul durumunu onunla karşılıklı görüşmek istemiştim. Baş başa konuşmak için oraya gittik ve kapısına "Görüşme var" tabelasını astık. Ali ile karşılıklı oturup rahatça konuşmaya başladık.

Sözü annesine getirmek istiyor ama kendisinin açmasını bekliyordum. Annesi ile arası iyi değildi. Nedeni karışıktı. Ancak biz böyle konuşurken kapı ikide bir zorlanıyordu. Dışarıdaki çocuklar "Teyze, orada mülakat var,

öğretmen, Ali'yle mülakat yapıyor," diyorlardı. "Mülakat da ne demekmiş, çocuğuma ne yapıyorlar göreceğim?" diye kapıyı yeniden zorluyordu kadın.

Ali birden, "Öğretmenim, bu annemin sesi, ne olur açmayın," dedi, annesinin sesini duyunca beti benzi atmıştı. Ama kimsenin açmasına gerek kalmadan kadın kapıyı açıp içeriye daldı. Odadaki sessizliği, çocukla rahatça oturduğumuzu görünce şaşırdı. Hatta toparlanmak zorunda kaldı. Demek ki çocuğuna kötü bir şey yapılmıyordu. "Öğretmen Hanım, mülakat nedir allasen?" dedi. Oğlunu almaya geldiğini söyledi.

"Tabi ki alabilirsin, gel otur," diye divanda yer gösterdim ona. Kırk yaşlarında ama elliyi devirmiş gibi yıpranmış bir kadındı.

Ona, önemli bir konuğa nasıl davranılırsa öyle davrandım. Ben öyle yapınca Ali de annesine daha yakın davrandı. Ali'den, Emine Yenge'ye annesine kahve getirmesini söylemesini istedim. Emine, öteki grubun annesiydi, ayrıca konuklara kahve pişirme görevi vardı. Muhasebecinin eşi olduğu için çocuklar ona Emine Yenge derdi.

Ali gidince annesi bana, "Onu bu sefer ver, n'olur, inan getireceğim," dedi. O sırada Ali girdi, "Biz annenle görüşeceğiz, sen şimdi git," dedim. Ben kapıyı çekerken, Ali "Öğretmenim sakın beni anneme vermeyin," dedi yavaşça. Ben de ona 'Mülakat var' tabelasını kapıya as, annenle görüşeceğim," dedim yavaşça. Dönüp kadıncağızın önüne bir sehpa çekip kahvesini üstüne koydum, başladık konuşmaya. İri ama fersiz gözlerini devirerek, çevreye bakıyordu. "Bu bina eski bir paşa konağıdır. Bu odadan dışarı çıkmak ve dışarıdan geleni kısa yoldan karşılamak için iki kapısı vardır," diye anlatmaya giriştim ama pek ilgilenmiyordu. Kahvesini yudumladıkça sanki rahatlıyor-

du. Odanın sakinliği de onu etkilemiş olmalıydı. Dereden tepeden konuşurken, sadede nasıl geleceğimi düşünüyordum. Fırsat bulmuşken onunla iyi bir mülakat yapıp durumunu öğrenmek istiyordum. "Merak etme bazı şeyleri Müdür Bey'e bile söylemem, aramızda kalır," diyerek bir soru sordum. "Biliyor olmalısınız," gibi bir yanıt verdi.

Mahkeme kararında annenin dilendiği, çocuğun kendine verilmemesi, öğretmenin yanında görüşmesine izin verilebileceği yazılıydı. "Biraz biliyorum ama benimle kadın kadına dertleşmeni, içini dökmeni istiyorum," dedim.

"Dertleşmek mi? Nerede o eski günler... Derdim çok dermanım yok," diye içini çekti. Onun bir kadın, bir anne olduğunun farkına yeni varmıştım sanki. Ben de ona, "Derdini söylemeyen derman bulamaz, biliyorsun," dedim saygıyla. "Benim derdimin dermanı geçti gitti. Söylesem de, söylemesem de yok artık," dedi.

Kocasıyla evlendiklerinde her şey normalmiş. Arada bir sara tutmasına kocası aldırış etmiyormuş. Yani ona kızmaz, başında bekler, ayılınca kollarmış. Doğumdan sonra olmuş. Geçer demişler. Ama kocası bir iş kazasında ölünce yaşlı kayınvalide ve kayınpeder onu dışlamışlar, ev ona kalır diye. Çocuğu alıkoyup kadını evden atmışlar, birinin yanına karın tokluğuna ev işine girmiş. Ama sonrasından korkup onlar da kapı dışarı etmiş. Sultanahmet'te köhne bir yapıyı mesken edinmiş, kuş yemi satmaya başlamış, sarası tutunca olduğu yere yatar, ayılınca kalkarmış. Bu durumunu bilen çevredekiler onu korumak isterler, önüne üç beş kuruş bırakırlarmış. Bir yanında yem torbası olan saralı kadını herkes tanırmış. Kimileri yem almadan para verirler, o da buna üzülür ama alırmış. Bayıldığında yorgunluğunu kolay kolay atamazmış. Orada, sokakta, yani işyerinde (kendisi işyeri diyor) bayılmışsa,

ayıldığında yanında kadın erkek, kendisine yardım eden kişileri görünce dünyalar onun oluyormuş. Kimisi onu yakındaki evine kadar götürürmüş, üstelik yem kutusu da parayla dolmuş.

"O evi aslında kocam yapmış," diye sürdürdü konuşmasını. "Babasının gecekondusu küçük bir şeydi, kocam onu büyüttü, güzel bir ev yaptı. Ama tapusuzdu. Ev babasının üstüne oldu. Beni attılar, kendileri oturuyorlar." Sonra çocuğunu çok özlediğini söyledi.

Burada her zaman onunla istediği kadar görüşebileceğini, sık sık gelebileceğini söyledim. Oğlunun iyi bir çocuk, başarılı bir öğrenci olduğunu, biraz büyüyünce kendisini anlayacağını belirttim. Annesi orada otururken dışarıya çıkıp Ali'yi buldum, "Merak etme, seni almak filan istemiyor, biraz görüşüp gidecek," diye odaya, annesinin yanına gönderdim onu.

Annesi gittikten sonra Ali'yle yeniden konuştuk. Ona annesinin dilenci olmadığını, evden atılmasının çok yanlış olduğunu söyledim.

Sosyal pedagog olarak Cavat Yücel de dede ile büyükannenin ve annenin durumunu yerinde görerek ailenin durumunu inceledi. Anneyi eve almazlarsa mahkemeye başvurmak üzere yurt müdürlüğünden bir yazı Milli Eğitim yoluyla dedeye gönderildi. Aile barıştı. Beraber oturmaya başladılar.

Çocukların kaleminden hayatları (Dördüncü-beşinci sınıf)

Bu bölümde çocukların yazdığı metinlerden örnekler vermek istedim. Metinlerin bir kısmı bozuk bir dille yazılmış ve cümleler iç içe geçmiş olmasına rağmen onların dünyasını olduğu gibi aktarabilmek için aynen aktardım. Sa-

dece ilave edildiği belli olacak şekilde küçük düzeltmeler yapılmıştır.

Benim hayatım: Y. B.

Ben (1949) yılında İzmir'de doğdum. İlk önce annemin yüzünü gördüm. 6 yaşındayken okula gittim. Birinci sınıfı pekiyi ile geçtim. Dört ay tatilinde güzel güzel oynadık, zıpladık, eğlendik. Derslerime çok çok çalıştım. Tatil bitti. Okullarımıza başladık. İkinci sınıfta öğretmen değişti. İsmi Melahat Bayoğlu öğretmen geldi. Kışın ben bir hastalığa tutuldum. Fıtık beni çok üzdü, derslerime çalışamıyordum. Sonra hastaneye gittim, orada her gün gazete okuyordum. Çünkü benim yanımda para çoktu. Bir gün uyuyordum uyandım ki yanımda Safiye Anne, Münir, Mustafa T., Emi, Ersoy gelmişler. İşte bana iyi misin dediler. Ben de iyiyim dedim sonra gittiler. 1 ay geçti hemşire abla bana telefon etti. Ben bugün seni alacam dedi. Hemşire abla bir saat sonra beni aldı, yurda geldim. Okuluma başladım neyse ikiyi de iyi ile geçtim. Üçüncü sınıfı aynı öğretmenle okudum. Dördüncü sınıfa geçtiğimde çok arkadaş vardı. Birazı kaldı ben de geçenlerin arasındaydım. Beşinci sınıfa geçtiğimde öğretmen değiştirdim.

Hayatımız: A. Ergül

Ben buraya gelmeden köyde daha küçük yaşta annem ölmüş. Beni babam büyüttü beş yaşında babam öldü dört kardeş evde kaldık. Bir hafta sonra dayımız bizi yanına aldı, bu arada büyük ağabeylerim İstanbul'a geldiler. Ben dayımın yanında kaldım orada çalıştım. Öküzleri koyunları otlatıyordum. Yedi yaşımda köyde okul yapıldı. Okula girdim. Orda üçe kadar okudum arada dayım okula göndermiyordu. Ben ondan izinsiz okula gidiyordum.

Dayım beni gitmeyeceksin diye zorluyordu. Ben de okulu çok seviyordum. Onun için İstanbul'a geldim ağabeyimin yanında bir ay durdum sonra ablamın yanında durdum. Beni çalışmaya gönderdiler iki ay çalıştım sonra ağabeyim beni buraya getirdi. Burada okuyorum. Daha çok yerim [yoktu] yazamadım hayatımın hepsini yazsam bir haftada biter. Son.

Köy hayatı: O. Altay

Benim babam subaydı ve bir harpte ölünce biz İstanbul'a geldik orda kundağa gittik. Biraz büyüyünce Darülacezenin yurduna götürdüler. Çok kamplara gittik sonra bu yurda geldim. Son.

Hayatım: S. Biçer

Ben köylerde öküzleri koyunları keçileri otlatmaya giderdim. Annem beni darülacezeye verdi. Ben geldikten sonra beni okula gönderdiler. Benim öğretmenim Masar Bey'di. O beni çok severdi. Burhan adında bir arkadaşım vardı o da benim sınıfımda idi. O hemen hemen sınıfın birincisiydi.

Hayatım: S. Çırpan

Ben küçüktüm babam öldü. Annemin gözleri kör oldu ve ben Bağlarbaşındaki oratoryomda 3 ay yattım. Oradan çıkınca Koşuyolu'ndaki oratoryoma yatırdılar. Oradan çıkınca Kızılay'ın yurdu ile Pendik'teki Kızılay kampına yattım. Ondan sonra oradan çıkınca evde annem görmediği için onu komşulara götürdüm gezdirdim. Annemin yetmiş yaşındaki kaynanası hastaydı. Annem bakamadı ablam işte çalıştığı için o da bakamadı onun için annemin kaynanasına ben baktım. Doktorun verdiği reçeteyi ben

götürüp ilaçlarını hep ben alırdım. Ondan sonra iyileşince annem de hastaneye yatacağım dedi ve beni buraya yatırdı. Ben izinli eve gidince annemi gezdiriyorum. Ben böyle acı bir hayat geçirdim.

Hayatım: K. Ateş

Yurda geldi[ği]m zaman yurda alışamadım. Bir ay geçti. Yurda 1. ay alıştım ve öğretmenler beni sevmeye başladılar o zaman küçük olduğumdan okula göndermediler ve eve gitti[ği]m zaman annem dedi ki bize adam gösterdi ve dedi ki bu sizin babanız. Biz o adama baba demeye başladık. Bir sene kadar geçti o gurubun binasında sünnet olduk, bana oyuncu mendilinin arasında bir düdük verdiler.

Gördüğüm rüya

Yatıp uyudu[ğu]m zaman rüyamda Annemi kaçırdılar ve bir yere soktular bir adam dedi ki anneni öldürdüler. Ben başladım ağlamaya uyandı[ğı]m zaman annem beni kahvaltıya çağırdı. Annemi karşımda görünce sevindim ve gördü[ğü]m rüyayı anneme anlattım ve o da bana dedi ki rüyada ağlama iyidir...

Hayatım: E. Büyükanıt

Ben küçükken iki yaşında annem hastalandı ve babam annemi kandırmış. Ankara'ya götürmüş ve bizim Beylerbeyi'ndeki evimizi satmış.

Ankara'da oteldeyken öldü. Sarıyer'de bir ev tuttuk ve babam burada anneannemi dövmeye başladı. Beni de dışarıda görünce döverdi. Anneannem bir gün kaçtı fakat ağabeyimle sora sora tanıdığımız bir dükkânda bulduk yine eve geldi. Bir hafta sonra yine kaçtı bu sefer bulamadık eve döndük babam geldi. Geceden bavul hazırlıyordu sordum

bana bir tokat attı ben ona eşek demişim bana güldü koşarak yattım sabahleyin bizi giydirdi. Hastaneye götürdü kendi de kaçtı anneannem haberi almış bize 1 hafta sonra geldi bizi aldı Mevlanakapı'ya götürdü. Mevlanakapı'da 2 sene kaldık sonra yurda geldim burada 5 sene kaldım.

Gördüğüm rüya

Küçükken bir gece uyuyordum rüyamda annem bana bir kırmızı defter ile kalem almış. Sarsıldım lamba yandı annem suvarmadan gelmiş bana kırmızı defter kalem almış. Yurtta en çok tarım çalışmalarını, Taner'i seviyorum.

Hayatım: S. Dermiş

Ben Kıbrıs'ta doğdum. Ben küçükken daha ilk doğduğumda dudaklarımdan kanlar akıyordu teyzem beni suya atacaktı annem yetişti. Beni kurtardı bir hafta sonra babam annemden ayrıldı. Babam annemden ayrıldıktan sonra bize abim ve büyük ablam baktı. Ben 8 yaşına basınca okula başladım. Büyük tatilde Türkiye'ye geldik burada yem tuttuk ablam bizden önce Türkiye'ye gelmişti oldukça Türkiye'de kaldı. Sonra biz geldik onla beraber burada kaldık.

Annem bir ay sonra hastaneye yattı, ablam da beni Mevlana'ya verdi. Orada 7 gün kaldım sonraları Yakacık yetiştirme yurduna geldiğim zaman ikideydim. Burada birkaç ay kaldım sonra eve izinli gittim. Evde eniştemle beraber ayçiçeklerine gittik. Orda ay çiçeği yedik sonra tüfekle çulluk vurduk. Biraz da gezdik. Ha ha deyip bir yerden geçtik. Hava kararınca eve döndük. Eve gelince çullukların tüylerini soyduk temizledik. Güzelce yedik. Ertesi sabah annemlere gittik. Oradan da yurda geldim hayalim bitti.

Geçmiş günler: L. Tezcan

Ben doğduğumdan 5 ay sonra babam öldü. Annem bize bakmak için garanti bankasına girdi ve oradan çıkıp Akbank'a girerek orada çalışmaya başladı bir sene sonra dedem ve babaannem öldü ve beni Yakacık yetiştirme yurduna verdiler. Benim buraya geleli altı sene oldu. Biz on bir kardeşiz altısı kız, beşimiz de erkek Annemin adı Fazilet babamın adı Abbas'dır.

Gördüğüm rüya

Bir gün ben yolda giderken birden önüme uçurum çıkarak uçurumdan düşüyordum ve beni kurtarmaya gelen Ziya Güneş beni kurtarmaya giderken önümüze bir dev çıkıyor ve bizi mağarasına götürüp bizi orada öldürüp yiyor ben de korkudan uyanıyorum.

Yurtta en çok sevdiğim şey

Dersimi çalışmak okula gitmek öğretmen ve arkadaşlarımı sevmektir.

Benim hayatım: A. A.

Ben iki buçuk yaşında iken yuvaya verildim. Buradaki yaşayış tarzımız şu şekilde idi. Sabah saat sekizde gidip akşam beşte eve dönüyorduk. Burada saat on ikide yatıp akşam saat dörtte kalkıyorduk ve böylece seneler su gibi akıp gitti.

Altı yaşında yuvadan çıkıp (Giresun'a) gittik ve okul açılacağı sıra[da] İstanbul'a geldik ve okula kayıt için gittiğimiz zaman yaşım tutmadı ve bir dahaki seneye okula başladım ve üçe geçince annem hasta oldu ve ben de iki yıl zarfında annem beni yatılı okula yazdırdı ve şimdi hayatımdan memnun bir halde yaşıyorum.

Gördüğüm rüya

Arkadaşım Akayla birlikte denizde yüzüyorduk o sırada yanımıza bir kız geldi. Akaya bu kim dedim arkadaşım dedi niye bana önceden söylemedin dedim öyle icap etti dedi. Giyinerek parkın oraya gidip oturduk o sırada sırtıma bir tokat yedim birde kalktım Naci'yi karşımda gördüm. Ne oldu dedim kalk savura dedi kalktım yemek yedim. Yatakta aynı rüyayı düşünürken uyuyakalmışım.

Hayatım: F. Selami

Ben İzmir fuarına gittim ve orada hayvanlara baktım ve döndüm. Ondan sonra okula gittim eve gittim dağlara gittim uçurtma uçurdum çiçekler topladık eve döndüm ve arkadaşlarımla dağda saklambaç oynadıktan sonra oturduk yemek yedik, kalkıp oyuna devam ettik sonra dayımlara gittik, odun topladık ve gittim dağa gittik tavuk yakalamaya gittik denize yüzmeye gittik, denizde yüzdük, yelkene bindik, denize yelkenle açıldık, geri döndük, denizden çıktık eve [gittik], annem beni bakkala ekmek almaya [yolladı], gittim [aldım], ekmek[le] dondum [döndüm], evde yemek yedik. Yurdumuzun bahçesinde oyuncaklarla oynadık Turan abi bizi Ayazmaya götürdü kuru yemiş yedik. Sonra yurda döndük.

Rüyam

Rüyamda [kendimi] bahçemize bellerken gördüm ve [çalışınca] yorulurduk [yorulduk], uyurduk [uyuduk], sonra kalkıp kahvaltımızı alıp yedik. Davul çalanları gördük.

Hayatım: Z. Kazankaya

Ben 30 Ağustos zafer bayramı[nda] doğdum. Bu yüzden babam benim adımı Zafer Hüseyin diye verdi. Ankara'dan

trenle İstanbul'a geldiğimiz zaman Haydarpaşa'da inerek İstanbul'a gidecek vapura bindik yine köprü [...] babam evvelden beri ev tutmuştu, oraya girdim [gittim], bizim olduğumuz yer Beşiktaş'ın [Beşiktaş'tı], yıldızda olan [Yıldız'daki] evimizde babam hastalandı. Bundan [Bu yüzden] liralarımızı babamın ilaçlarına harcadık ve buradan da Sultanahmet'te annem bir ev buldu, oraya taşındık. Annemde beni y.y.y'na [Yakacık Yetiştirme Yurdu'na] verdi. Ben de buraya adam olmaya geldim

Rüyam

Ben bir gece rüyamda yatılı okula kabul edilmediğimi gördüm, çok üzüldüm ve ağlamaya başladım ve uyandığım zaman rüya olduğunu görünce çok sevindim ve beş altı gün sonra yurda çağrıldım.

Yurtta en çok sevdiğim şey

Her zaman vaktinde yiyip içip yatılması ve vaktinde ders çalışılıp yıkanılması.

Hayatımın macerası: M. D.

Ben 21 Mart 1948 günü hayata geldim. Bir gün ben küçükken annem beni eve kilitlemiş ve o zaman biz şimdiki halamın evinde oturuyormuşuz ve çıkıp gitmiş ve ben de ağlamaya başlamışım. Sesimi halam işitmiş ve anahtar bularak kapıyı açmış ve beni bir battaniyeye sararak kendi odasına alarak bana sıcak çorba içirmiş ve o sırada içeriye annem girmiş ve halama çıkışarak -Bırak şu piçi, demiş ve beni kolumdan tutup odaya sürüklemiş beni babam bir Rum kadına ayda 50 lira vererek baktırmış. Beni büyüttüler ve 7 yaşımda Mahmut Paşa İlkokuluna verdiler ve ikinci sınıfın yarısında beni buraya yolladılar burada 21 Haziran 1958 günü sünnet oldum.

Korkunç rüya

Ben bir gün başıboş serseriler gibi dolaşıyorum, birden yanıma çok serseriyle kurulu bir çete geldi. Bana dediler ki bir gün adam soyacağın köprü[nün] altında bekle, ben de onlara uyarak köprü altına geldim ve saat 12 de (gecenin) bir duvarın arkasına saklandım. O sırada oradan bir karıkoca geçiyordu ve hemen duvarın arkasından çıktık ve karıkocaya orada gık demeden boğarak öldürdük ve hemen onları soydum. 4 bilezik 2 yüzük 150 lira para çaldık ve iki üç gün sonra polisin eline düştük ve bizi mahkeme edip hapse attılar. Kendimi hapiste bulunca hemen irkiliverdim ve uyandım ve çok korktum ve kan ter içinde kaldım.

Yurt neşesi

Yurtta en çok sevdiğim futboldur çünkü futbol ayakkabısı ve tarımcı olması beni çok memnun etti ve bir de kütüphanede kitap okumak.

Köyde hayatım: R. Seger

Ben köyde iken ben 6 yaşımda iken biz fakirdik biz Gece yarısı hiç uyumadık sonradan babam Alpullu'da çalıştı ayda 50 lira alıyordu. Babam O sene öldü bizde mecbur olduk İstanbul'a geldik. Malımız mülkümüz olmadığı için tabi bizde daha çok zayıf kaldık sonra anneciğim çırpındı önce Abimi yatırdı sonra gene çırpındı beni yatırdı. Annem şimdi biraz kendini idare edebiliyor. Fakat enişte m almasa annem gene eski haline Döner enişte min evi yok ve ben hayatımı Güzel geçiremedim.

Köy hayatı: T. Kondu

Ben küçükken annem 2 yaşında kayboldu o zaman polisler beni sokakta buldular o zaman beni darülacezeye

götürdüler. Ben orda 5 sene kaldım. O zaman Yakacık'a geldim.

Çocukluğum: A. Yiğit (Beşinci sınıf çocuklarından)

Ben (24) Nisan 1945 tarihinde İstanbul şehrinin Şişli kazasında doğdum. O zamanda (1) yaşımda ana ve baba kuzusu idim. Annem beni bir sütanneye verdi. (4) yaşıma kadar onun yanında kalınca annem beni onun yanından alıp darülacezeye verdi. Oradaki hemşireler beni çok severlerdi. Ben doğmadan önce abim doğmuş ve benden önce yurda verilmişti.

Ben darülacezedeyken büyük ve geniş bebek odalarında otururduk, haftada dört kere kıra gider bahçede oynardık. O zaman Babam ölmüştü, babamın adı Reşat Yiğit Annemin adı ise Suha Yiğitti. Annem beni oradan aldı eve götürdü evi daha yeni görmüştüm orada iki ay kaldıktan sonra Yakacık Hatice Abbas Halim Y. Yurduna verdi. Ben buraya gelince eve gitmek istedim fakat annem gitmişti. Yurda yeni geldiğim zaman bana yurdun her tarafını gösterdiler. Abim beni aldı çarşıya götürdü birkaç sene geçtikten sonra ikinci sınıfta idim abim de dördüncü sınıfta idi. Bu zamana kadar sınıf geçtim en nihayet beşinci sınıftayım şimdi küçüklerimin abisi ve büyük çocuklarla arkadaş oldum. (Allah) yardım ederse imtihanlarını kazanıp iyi notla öğretmenlerimi arkadaşlarımı çok sevindirerek son sınıflara kadar okuyup büyük bir adam olarak yurduma yine kavuşacağım.

Yurtta sevdiğim şeyler

İlk önce başta derslerime çalışmak ve başkalarına iyilik ve yardımda bulunmak, öğretmenlerimi sözlerini ve ödevleri dinlemektir. Çocuklarla oyun oynamak spor oyunla-

rıyla oynamayı çok severim. Büyüklerime saygı ve sevgi göstermektir. Bütün küçüklerimi korumayı çok severim.

Öğretmen gözlem notlarımdan: A. Yiğit

Yurda Geldiği Tarih : 1/2/1955
Nereden Geldiği : Ailesi yanından
Hangi Sınıfa Geldiği : II.
Aile Adresi

Yurttaki hayatıyla ilgili

Çocuk 1/2/1955 tarihinde yurda gelmiş, ikinci, üçüncü sınıflarda başka gruplarda bulunmuş, 1956 Haziran ayında benim grubuma verilmiştir.

20 Ekim 1956

Geçen sene üçüncü sınıfta kalmıştır. Biraz durgundur. Ağır başlı bir çocuktur. Bu durumu annenin yetiştirme tarzı ile sağlık durumu ile ilgili olabilir. Etrafına zararı yoktur. Verilen vazifeyi yapmaya gayret eder.

6 Ocak 1957

Yurtta kalabalığın içinde kendini zayıf hissetmektedir. Tatil münasebeti ile 10 gün annesinde kaldı. Adeta hali değişmiş. Çocukta kendine güvenememek, himaye ile yaşamak durumu var. Bundan dolayı ona kendine güveni[ni], nefsine itimadını artıracak işler verilecek. Bu maksatla, okulu sevmeyen üç çocuğun takibi işi verildi. Vazifesini mühimseyerek yapmaktadır.

6 Mart 1957

Kış boyunca sık sık nezle ve öksürük oldu. Sıhhi durumuna itina edildi, gereken tedavi yapıldı. Okuldaki öğret-

meni S. Hanım çocuğa, kendine güvendirici, hareketlerde bulunuyor. Bu durum çocuğun ders başarısını artırıyor.

10 Haziran 1957

Ayhan sınıfını geçti. Durumundan çok memnun. Sınıfını geçmiş olması kendine güvenini artırdı. Daha dinamik ve hareketli olmaya çalışıyor.

20 Nisan 1958

Çocuğun dördüncü sınıfta sınıf öğretmeni değişti. Yeni öğretmeni de çalışmalarından ve hareketlerinden memnun, çalışması sayesinde arkadaşlarından çok iyidir. Atılgan değildir ama işini iyi yapıyor. Azimlidir, takipçidir.

6 Mart 1959

Ayhan ağır bir grip geçiriyor. Tedavisi yapılıyor. Bünyesine Yakacık'ın havası biraz iyi gelmiş olmasına rağmen yine de nahif halini muhafaza etmektedir. Geçen sene sınıfta kalmış olmasına rağmen karnesinde iki zayıfı vardır. Takviyesi yoluna gidilecek.

Çocuğun Korunma Sebebi: Baba ölü, anne hastadır.

Ailenin Hayat Hikâyesi ve Sosyal Durumu: Bu aile İstanbulludur. Mazbut ve mesut yaşayan bir aileyken. 1945'te baba kalpten ölüyor. Mesleği terzilik ve boks öğretmenliği imiş. Babanın ölümü anneyi bir hayli üzmüş. Zaten zayıf ve hassas olduğu için kendisine zafiyet gelmiş. Ayrıca safra kesesinden de rahatsızdır. Annenin yakın akrabaları babanın ölümünden sonra anneyi, Ayhan'ı ve ağabeyi Aslan'ı himayelerine alıyorlar fakat bu durum kadına [kendini] sığıntı vaziyetinde[ymiş] gibi gelip [hissettirip] kendisi Darülaceze'ye daktilo olarak işe giriyor, iki çocuğunu da oraya veriyor. Darülacezede birkaç yıl

çalıştıktan sonra sağlığı yine bozulan anne yine akrabalarının da yardımıyla dışarıda bir ev tutup iki çocuğunu da yanına alıyor. Tekel idaresinde her gün gidilmeyen, az ücretli küçük bir iş buluyor. Ne varki çocukların masrafı arttıkça, sağlığı da iyice bozulunca onları yukarda yazılı tarihte yurda veriyor.

Çocuğun ve annesinin bir mülkü yok. A.'nın görünürde bir hastalığı yok. Bünyesi zayıf olduğu için küçük bir üşütmede hastalanırmış, altını ıslatıyormuş: Küçükken işlerini annesi ve ağabeyi yaptığı için biraz beceriksizmiş. Anne sevecen, çocuklarını çok seven onlarla iletişimini aksatmayan bir kadın.

Çocukların kaleminden başka rüyalar, hayatlar (Üçüncü sınıf)

Üçüncü sınıf çocuklarından istenen "gördüğünüz bir rüyayı anlatınız" sorusuna karşılık çocukların yazdığı rüya örneklerinden birkaçı (adsız ve tarihsiz).

Uygulayan: Cavat Yücel

Gördüğüm rüya

Rüyamda izin alıp izine gidiyorum. Giderken Engin'in evine rastladım. Onlar da evi yeni yapıyorlardı. Ben de yardım ettim, evi bitirdikten sonra yine yoluma devam ettim ve en nihayet Zonguldak'a geldik. Birçok kömür madeni vardı, inceledik; yine yurda geldim ve sabah olunca hemen uyandım.

Rüyam

Rüyamda da annem ve babam kavga ediyorlar. Onların kavgalarını ben seyrediyorum. Annem bana diyor ki

oğlum beni kurtarsana, ben hemen babamla kavga ederken annemi kurtarıyorum. Annem o zaman bana diyor ki oğlum sütüm sana helal olsun diyor ve babam bana diyor ki sen bana hayırlı evlat değilsin. Ve evden defol diyor. Annem o zaman babama çıkışarak beni kolumdan tutarak içeri alıyor. Babam kızarak anneme küfür ediyor. Annem hemen benim kolumdan tutuyor, dışarı beraber çıkıyoruz. Annem o zaman Naci sen git dayına orada kal. Ben seni oradan gelir alırım diyor. Ben de dayıma gidiyorum dayım ne oldu diyor ve o zaman gözlerimi açmış bulunuyorum. Ve sahura kalkarak yemeğimi yedikten sonra o rüyayı yine görmek ümidiyle yattım fakat kalktığım zaman karşımda Ercüment Ertan'ı gördüm.

Gördüğüm rüya

Rüyamda annemle deniz kenarına gidiyoruz ve annem birden denize düşüyor. Sonra ben annemi kurtarıyorum ve ertesi gün annem beni kaptan okuluna yazdırıyor ve ben bütün sınıfları pekiyi ile bitirdikten sonra köprü ile Eyüp arasında işleyen vapurlardan birinin kaptanı oluyorum. Bir gün ada vapurlarının kaptanı oluyorum. Fakat bu çok sürmüyor. Günün birinde vapur batıyor ve ben hemen güverteye çıkıp güvertedeki kayıkları denize indiriyorum ve bütün çocukları kayıklara bindiriyorum ve bir de yanlarına en güvendiğim arkadaşımı yolluyorum ve onları bir yere bırakmamasını söylüyorum. Ve sonra can yeleklerini giymeyi öğretiyorum. Sonra hepsini kurtarıyorum. Ve böylelikle rüyam sona ermiş oluyor.

Gördüğüm rüya

Beşinci sınıfı bitirdikten sonra konservatuvara giriyorum ve orada piyano, keman ve birçok çalgı aletlerini çalı-

yorum ve orkestramın takdirini kazanıyorum, öğretmenler beni Avrupa'ya gönderiyorlar ve iki sene sonra gene Türkiye'ye dönüyorum ve Türkiye'de birçok konser veriyorum. İstanbul'da, Ankara'da, Eskişehir'de, İzmir'de, Konya'da ve daha birçok şehirde verdikten sonra ben uyanıyorum.

Gördüğüm rüya

Ben annem hasta iken şu rüyayı gördüm:

Annem hastalıktan kurtulmuş, yemekhane sobasının başında oturuyor. Nur annemi fena halde kızdırmış ben de annemi teskin etmeye çalışıyorum. O akşam annem yemek yememiş. Ben o akşam çok üzülüyorum. O akşam hiç rahat uyuyamıyorum, hep sayıklıyorum, ertesi sabah ben, annem, babam, Nur ve Lale hep beraber neşe içinde kalkıyoruz. Ben okula geliyorum, bir çocuk Mahmut'a taş atıyor. Ben de Mahmut'u kurtarıp çocukla kavga ediyorum. Bu sefer ben dayak yiyorum, kızıp bir çete kurup çocuğa güzel bir dayak atıyoruz. Bu sırada beni biri dürtüklüyor bir de ne göreyim sabah olmuş. (N. öğretmenin oğlu R.)

Rüyam

Bir akşam yatağıma yatar yatmaz bir rüya gördüm bir etrafıma baktım ki güzel bir çayırlık. Bir de ne göreyim[?] Kızı iki tane 99 ayaklı canavar parçalamak üzere[yken] yetiştim. Mızrağımı iki boynuzunun arasına sapladım. Canavar öldü kızı alıp atımla şatoma götürdüm ve kızla evlendim. Ben yakışıklı bir prens, kız da güzel, güler yüzlü, kumral saçlı, mavi gözlü bir prensesti. Bir ülkenin hükümdarıydım, bir tane oğlumuz oldu ve o da benim gibi oldu.

Rüya

Rüyamda kendimi ıssız bir adaya giderken gördüm. Adada bir şato vardı. Ben bu şatoyu babamın apartmanı sanarak içeri girdim ve üst kata çıktım. Açık bir kapı gördüm ve bu kapıdan içeri girdiğimde hayretler içinde kaldım. İçerde bir sürü ölmüş insan cesedi vardı. Çok korktum ve yere düştüm. O sırada uyandım. Korkudan sabaha kadar uyuyamadım.

Rüya

Bu gece rüyamda annem, babam ve ben Ankara'ya gittiğimizi gördüm. Babam bizi bir arkadaşına götürdü. Babama, "Baba bunlar kim?" dedim. Babam, "Okul arkadaşım," dedi. Vatan Teyze, kız, Barış, Mesut Amca, babam, ben, annem, Mesut Amca bizi taksiyle gezdirdi. Bir hafta Ankara'da kaldıktan sonra İstanbul'a geldik, uyandım.

Gördüğüm rüya

Rüyamda Nimet Öğretmen'le baloya gidiyorum, orada eğleniyoruz. Yurda gelince bana kızıyor ve dövüyor. İzine yollamıyor. Rasim'le misket oynuyoruz. Rasim mızıklıyor bana fena sözler söylüyor. Numan Abi'ye sigara alıyorum. Asfaltta bilyeli ile kayıyoruz. Pakize Öğretmen bana bağırıyor. İzine gitmek istiyorum. Bir türlü varamıyorum. Yurtta toplantı yapıyoruz. Ben gitmiyorum. Meğersem kitap dağıtıyorlarmış. Ağlıyorum birden uyandım ki gözlerim yaşlar içinde ne baloya gitmişiz ne oyun oynamışız. Her rüya görüşümde işlerim hiç rast gitmez, meğerse tersine imiş.

Gördüğüm rüya

Bir gün yatıyordum rüyamda babamla beraber trene binip Erzincan'daki halama gidiyorduk. Nihayet halamlara geldik. Trenden inip faytona bindik ve halamların evinin önünde indik. Halamın çocuğu bizi karşıladı içeri girip oturduk. Sonra halamın büyük oğlu beni bisiklete bindirdi beraberce gezdik sonra eve döndük. Ertesi sabah halamlardan ayrıldık. Eve geldiğimizde çok sevinçliydim. Fakat bu sevincim uzun sürmedi. İki gün sonra babam öldü. Uyandığım zaman gördüklerimin rüya olduğunu anladım. Artık sabah olmuştu. Kalktım yüzümü yıkadım. Fakat rüyam doğru çıktı. Birkaç gün sonra babam öldü.

Rüya

Rüyamda ben annemi [gördüm] ve bana [sarılmış], beni kucağına almış seviyordu. Annem beni aldı elimden tuttu biraz gittikten sonra beni yeşil kapılı bir eve getirdi anne dedim burası neresi burası senin evin çocuğum peki anne dedim benim yurttan çıkıp eve gelişim ancak üç saat sürüyor dedim ve bir de baktım soğuk bir el benim yüzümü elledi. Meğersem yurt bekçisi beni çişe kaldırıyormuş biraz sonra çişe kalktım ve gelip yatağıma yattım.

Gördüğüm rüya

Geceleyin rüyamda benim annem ölmüş ben de rüyamda çok ağladım. Babam da başka kadınla evlenmiş. Kadın beni her gün dövermiş babama demiş ki bu kızını dağa atmazsan senden ayrılırım. Babam beni dağa bıraktı. Ben de geceleyin dağın içinde ağlamaya başladım. Oradan bir gözü yerde bir gözü gökte bir Arap çıkmasın mı? Bana dedi ki bıçağımla seni keseceğim. Arap'a yalvarmaya baş-

ladım. Arap beni keseceği sırada karşıdan atlı bir oğlan geldi beni görünce ata bindirip kaçtık. Arap bizim arkamızdan koşarak geliyordu beni yakaladığı gibi attan indirdi ben de uyandım bir de baktım annem de evde babam da evde çok sevindim (Yakacıklı bir kız öğrenci).

[...]

Bir gece rüyamda Emel ile benim babam ölmüş bizi bir kadın evlatlık alınış, bir gün bizi evindeki kuyuya atarken kadının oğlu annesini öldürdü. Bize de dedi ki sizin birinizle evleneceğim dedi ben dedim ki Emel evlensin, Emel de razı olmadı ben de, oğlan bizi öldüreceği sırada benim annem mezardan çıkmış kefenle, bir de eline bıçak almış oğlanı öldürdü ve kendimiz annemle birlikte eve geldik ve uyandım (Yakacıklı bir öğrenci).

Gördüğüm rüya

Bir gün şöyle bir rüya gördüm. Ben mektepten eve geliyordum, eve gelince bize misafir gelmiş gördüm, bütün odalarda otuzdan fazla misafir vardı ben şaşırdım. Gözlüğümü çıkarmak için odama gittim. Bir de ne göreyim sandıkları bavulları karıştırmıyorlar mı hemen anneme koştum. Anne sandıkları karıştırıyorlar dedim ve uyandım (Yakacıklı).

Gördüğüm bir rüya

Şimdiye kadar gördüğüm rüyalardan bir tanesi. Nerede olduğu bilinmeyen, Aydos'ta bir hazine. Ve kendim tek olarak dağa tırmandım. Aydos'ta bulunan yıkık harabelerin bir taşına oturdum. Bilinmeyen ve görülmeyen bir kuvvet, beni taşla beraber aşağıya doğru çekti. Bir ara boşlukta giderken bir yerim sivri taşa takıldı. Bundan sonra biraz sendeledikten ve uğraştıktan sonra bir mah-

şere yani oyuğa girdim ve başta harika ilerledim. Birden önüme bir hayal çıktı ve kapı aralık bulunuyordu. [...] Hemen kapıdan içeri daldım. Daldım ama arada kaskatı kesiliyordum. Bir de ne göreyim. Sarı sarı [...] altın olduğunu [gördüm] [...] eğildim bunlardan alayım dedim. Bu sırada gözlerimi açmış bulundum. Meğerse bu bir rüya değil miymiş.

Gördüğüm rüya

Rüyamda ben annem ve babamı gördüm ve beni seviyordu hemen annemi çağırdım ve beni kucaklaştı. Hemen kardeşim geldi öpüştük ve bahçeye çıktık misket oynadık ve hemen eve geldik ve bana annem çok zayıflamışsın dedi ve beni sinemaya götürdü çok güzel bir filmdi. Oradan eve geldik. Sabah yine babam ve annemle parka gittik ve ben rüyamı böyle gördüm.

Rüyam

Yatağıma yatınca kendimi bir kartal yuvasında buldum. Biraz sonra ana kartal geldi, beni tam gagalayacakken ben yana çekiliverdim ama ağaçtan aşağı düştüm, bağırmaya başladım. Hemen bunu duyan baba kartal geldi, beni havaya doğru yükseltti. Ta göklere çıkardı. Birden bıraktı. Ben düşerken hep İmdat! İmdat! diye bağırdım. Yere düşmeden bir ağaca takıldım. Hemen ağaçtan aşağıya atladım. Sonra yürüdüm, yürüdüm. Önüme bir kaya çıktı. Üstüne oturdum, başım döndü, aşağıya düştüm. Yine İmdat! İmdat! diye bağırdım. Bir de baktım ki yataktan aşağı düşmüşüm. Annem babam beni kaldırdılar. "Ben korktum," dedim.

Yurtta en çok sevdiğim şey

Benim en çok sevdiğim şey disiplin kuruludur. Yani beni en iyi yola sevk etsin istiyorum. Çünkü hiç kötü yola gitmek istemem. Doğru dürüst bir çocuk olmak istiyorum.

Benim hayatım: Ş. Dere

Annem ve babam Haydarpaşa Numune Hastanesine bir taksi ile gidiyorlardı. Tam hastane kapısının önüne geldiler, daha annem taksiden inmeden evvel ben dünyaya geldim. Babam hemen beni hastaneye götürdü. Doktorlar beni yıkadılar, annemi ise hemen hastaneye kaldırdılar. Hastanede annem ve beni yan yana yatırdılar. Babam o zaman Balatta olan yağ fabrikasında çalışıyordu. Bir gün babam fabrikada çalışırken babama hastaneden bir telefon geldi. Telefonda babama çocuğun ölüyor demişler, babam hemen izin alarak hastaneye geldi. Babam ağlıyordu. Birkaç sene sonra 5 yaşına girdim. Babam beni Koca Mustafa Paşa yuvasına yatırdı. Orada beni hemşire abla iğne ile zehirledi. Ameliyattan sonra babam beni oradan çıkarttı. Ondan sonra babam beni Erenköy kampına götürdü. Ondan sonra eve geldim. O zaman 9 yaşında idim. Babam beni okula gönderdi. Dörde kadar hiç kalmadan geçtim. Şimdi ise beşinci sınıftayım. İnşallah imtihanı kazanıp Kuleli'ye girersem (Allah) yardım ederse adam olurum.

Gördüğüm rüyalardan bir tanesi

Akşamleyin uyuyordum bir ara karşıma palabıyıklı bir adam geldi. Bana anneni öldüreceksin dedi. Bana bir tabanca verdi. Ben de hemen eve giderek annemi öldürdüm, fakat ne yaptığımı bilmiyordum. Birden uyandım, ben ağlıyordum.

Yurttaki güzel şeyler

Yurtta bize elbise verdiler, denize götürdüler, sinema oynattılar, gezmeye götürdüler, bizi okula gönderdiler.

Çocukluğum: A. Kayalar

Ben İstanbul vilayetinin Eminönü kazasının K. M. Paşa'da [Kocamustafa Paşa ilçesinde] doğdum. Annemin adı H. Kayalar. Babamın adı T. Kayalar. Biz üç kardeşiz ilk önce ağabeyim, ikinci ablam, sonra da ben doğdum. Ağabeyimin adı A. Kayalar, ablamın ise E. Kayalar, benim ise A. Kayalar. Ben altı yaşında iken bir madamın elinde büyüdüm ve o zaman annem bana bir yurt arıyordu ve yedi yaşında iken Yakacık yetiştirme yurduna geldim. O zaman benim içime bir ay doğmuş gibi oldu ve artık fakir hayattan kurtulmuştum ve artık güzel bir hayata kavuşmuştum. Yakacık o kadar hoşuma gitti ki buradan ayrılmak istemedim ve nihayet birinci sınıfı okumaya başladım senenin yarısında iken herhalde İstanbul'un havası ile Yakacık'ın havası dokundu diye zatürre hastalığına tutuldum ve sene bitiyordu hastalıktan kurtuldum okulda devamsızlık yaptığım için ikmale kaldım ve ikmalimi veremediğim için sınıfta kaldım ve sınıfta kaldığım sıralarda babam ölmüş. Sonra bir dahaki seneye birinci sınıfa devam ettim ve bu sene devamsızlık ve tembellik yapmadığım için sınıfımı pekiyi derece ile geçtim 2'inci sınıfı da pekiyi dereceyle geçtim 3'üncü sınıfı da pekiyi derece ile geçtim 4'üncü sınıfın dersleri zor olduğu için 4'üncü sınıfı biraz zor geçtim iyi derece ile şimdi 5'inci sınıfa devam ediyorum şunu da unuttum. Babam bir memurdur. Annem ise dokuma fabrikasında çalışıyor. Ve ben de annemi bu hayattan kurtarmak için çalışıyorum.

Yurtta en hoşuma giden şey

Yurdun en hoşuma giden tarafı şurasıdır. İstanbul vilayetinde bulunan yurtlardan Yakacık Yurdu['nun olduğu yerin] havası ve suyu insanlara yaradığı için burası sayfiye yeridir. Ve burası bana [da] yaradığı için, [...] hoşuma gidiyor.

Rüyam

Bir akşam tatlı tatlı uyurken gecenin karanlığında köprüden geçiyordum tramvayların sesleri beni kendilerine doğru çekiyorlardı birkaç adım daha gittim ve kendimi bir tramvayın altında buldum ve birden ben bir ses işittim ve bana diyordu ki çekil karşımdan sen daha küçüksün dedi birden gözlerimi açtım ki kendimi bir de nerde göreyim karyolanın altında gördüm.

Geçmiş günlerim

Ben dünyaya geldiğim zaman 1 sene sonra babam öldü. Onun arkasından dedem öldü. Annem de üzüntüden hastalandı ve hastaneye kaldırıldı. Çok ağır hastalıklar geçirdi beni halama verdi ve ben orada kaldım. Birkaç sene sonra annem hastaneden çıktı ve beni aldı. Oradan beni darülacezeye verdi ben ağlamaya başladım, beni susturdular. Annem gidince çocuklar beni kandırmaya başladılar ben onlara uymadım ve orada 2-3 sene kaldım. Oradan Kasımpaşa yuvasına geldim orada 1 sene kadar kaldım. Cevat [Cavat] öğretmen beni oradan aldı ve Y. Y yurduna getirdi. Burada arkadaşlarla oynamaya ve okula gitmeye başladım ve şimdi 5'inci sınıftayım.

Yurtta en çok sevdiğim şey

Kitap okumak ve çalışmaktır.

Gördüğüm rüya

Ben dünyaya geldikten sonra annem çok ağır hasta oldu ve hastaneye kaldırıldı üç buçuk sene yattıktan sonra hastaneden çıktı ve Edirne'den İstanbul'a geldi. Ve bir iki sene sonra bir ev yaptırdık ve Beni hastaneye [yatırdılar] [...] 6 ay yattım ve 1958'de yakacık yetiştirme yurduna verildim.

Yurtta en çok sevdiğim şey

Öğretmenlerim ve derslerime çalışmaktır.

Gördüğüm rüya

Rüyamda Cemal Kırnal'ı gördüm ikimiz cambazlık yaptık ve kendim telden aşağıya düşerken uyandım.

Gördüğüm rüya

Gördüğüm rüyada senenin sonu gelmiş ve [...] pekiyi derece ile okulu bitirerek yedek subay okulu imtihanlarına girerek [girmiş] kazanmıştım (5) (6) sene sonra bir astsubay olarak okulu bitirdim. Beklediğim bir olay, bana ilkokulda okuduğum arkadaşım Engin'i kazandırdı, o zaman yedek astsubay bulunuyordu. Engin ise benim kıtama düşmüş bir erdi. Bundan sonra Engin'i emir eri olarak yanıma aldım Engin'e sorarak [sordum] söyle bakalım, okuldan ayrıldıktan sonra neler oldu. Engin başladı anlatmaya, okuldan ayrılınca okumayı bırakıp işte gittiğini [başladığını] söyledi ve bu hale geldiğini bildirdi.

Küçüklüğüm

Ben küçükken yuvaya verilmiştim. Yuvada beş yaşıma geldiğim zaman Erdoğan isminde bir ağabey vardı. Beni hep top oynamaya alıştırdı. Aradan bir iki ay geçti, Mu-

hittin isminde bir çocukla arkadaş olduk. Muhittin çok küçükken ablasını kaybetmişti. Sonra aradan aylar yıllar geçti. Çocuk 15 yaşına kadar aradı. Daha sonra ben bir gün yurtta idare nöbetçisiydim. İdarede Pakize Öğretmenle Jale Öğretmen vardı. Ben, "Pakize Öğretmenim bir adam geldi," dedim. Adamı çağırdım, geldi. Çocuğu sordu. Çocuğu akrabasının aldığını söyledi gitti. Bana gelince yedi yaşıma geldiğimde beni bu yurda verdiler. Bu yurda geldiğim zaman birkaç ay sonra hasta oldum. Allah rahmet eylesin Mücahit Öğretmenin annesi bana çok iyi baktı. Hastalığım geçtikten sonra bir sene geçti. Mücahit Öğretmenin annesi ölmüş.

Aile incelemeleri

Cavat Yücel, yurttaki büro çalışmaları yanında sosyal asistanlık görevini de üstlenerek, çocukların yurt öncesi yaşamını aile incelemelerini yerinde yapar, yararlanmamız için bize verirdi.

C. Kırnal

Baba sağ olup seyyar satıcılık yapmaktadır. Genç ve çalışacak güç ve kabiliyete sahiptir. Devamlı bir işte çalışmamakla beraber evini geçindirecek mali imkânlar arayıp bulmaktadır.

Karısının ayrılmasından sonra kendini içki âlemlerine atmıştır.

Çocuklarına bağlılığı ve şefkati kaybolmamıştır.

Kültürü orta seviyededir.

Anne: Aile geçimsizliği yüzünden evini ve çocuklarını terk edip kaçmıştır. Halen nerede ve ne iş yaptığı bilinmemektedir. Ayrıldığı zamanlardan beri çocuklarının evini hiç arayıp sormamıştır.

Aile Defteri: Halen evde ihtiyar dede ve nene vardır. Zaman zaman hastalanan [anne] ev meşguliyetleri ile uğraş[a]mamaktadır. Anca beş yaşında C. Kırnal adlı torununa bakmaktadır.

Aile üç çocuklu olup halen korunmakta olan C. Kırnal ailenin ikinci çocuğudur.

Çocukların gelişimleri normal bir seyir izlemiştir.

Gelişimle ilgili bir anormallikleri yoktur.

Ekonomik durum: Baba seyyar satıcıdır. Kazancı normaldir.

Ailede babadan başka kimse çalışmamaktadır.

Gedik Paşa, Bostan Sk. No: 2'de oturdukları ev kendilerinindir. Aile ev kirası vermemektedir. Çocuklar evde bakımsız kalmaktadır.

M. D.

Aile aslen İstanbulludur. Anne baba ayrılmış durumdadırlar. Halen annenin nerede olduğu belli değildir.

Baba boş ve işsiz güçsüz dolaşmaktadır. M., Anne'nin terki üzerine Yahudi bir kadının yanında bir müddet himayede kalıyor. O zaman anne ayrıldığında yanında bu kadını da beraber götürmüştür.

Baba zaman zaman iş bulursa keyfi çalışmakta, intibaksızlık göstermektedir. Akrabalarından yalnız çocuğun halası-amcası bulunmaktadır.

Çocuk Mahmutpaşa İlkokulu'na devam etmekte iken yakınlarının teması ile yurda kabul edilmiştir. (Mahmutpaşa İlkokulu, Sınıf 2A, No:110)

Fiziki ve Ruhi Durumu:

1 - Ailece elde edilen malumat olmamıştır.

2 - Görünürde bedeni arızası yoktur.

İ. Sağkol

Aile aslen Manastırlı olup İstanbul'a 50 sene evvel gelip yerleşmişlerdir. İ. üç yaşında iken baba ölüyor (Mide ülserinden).

Bir erkek kardeşi olup halen Kasımpaşa Çocuk Yuvası'nda barınmaktadır.

Çocuğun akrabalarından anneanne sağ olup 58 yaşında, bir iş yapmamaktadır. Evde kira ile oturmaktadırlar. Kira bedeli olarak 25 lira vermektedirler.

Baba ölmeden önce paçacılık yaparmış. Çocuğun malı olmamakla beraber vasisi de yoktur.

Akrabalarından bir dayı da vardır. Halen Mardin'de askerliğini yapmaktadır.

Çocuğun soydan intikal eden hiçbir hastalığı yoktur.

(Anneanneden alınan malumat şimdilik bu kadardır.)

S. Çelikeğe (Büyük kardeş)

S. Çelikeğe (Küçük kardeş)

Açıklayıcı İzahat:

Ailenin tanınması, analı babalı çocuğun yurda tertibindeki maksadın anlaşılması için çocuğun ailesinin etüdüne lüzum görülmüştür.

Eğitim ve öğretimle ilgili faktörler:

(Sınıf öğretmeni ile temas neticesi alınacak bilgiler ayrıca eklenecektir.)

Aile ve Sosyal Çevre

Ailenin tarihçesi:

Aile İstanbulludur, baba 33 yaşında olup aileye bakacak durumda değildir. Esasen eroin kullanmaktadır. Eskiden manevracılık yapmakta idi.

(DDY) Burada çalıştığı zaman, eroin kullanmasından ötürü işinden çıkarılmış, bundan sonra da ötede beride eroin satarak geçimini sağlamış, çocukları ile hiç alakadar

olmamıştır. Anne müdüriyetten sabıkasına ait raporu almış bulunmaktadır.

b) Ailenin bu yüzden geçimsizliği baş göstermiş bulunmaktadır.

c) Ailelerinde şöhret yapmış kimseler bulunmamaktadır.

d) Baba oldukça serseri kılıklı ve başıboş gezmektedir. Evde içtiği zaman kavga çıkarır ve öteye beriye saldırır. Bu yüzden evdeki çocukların içine dönük, çekimser ve kötü örnekler almış bir halleri vardır (Annenin ifadesi).

Aile Fertleri:

Anne: Hidayet 26 yaşında olup iyi bir ev kadınıdır. Üç çocuklu olup, halen hasta durumdadır. (Zatürree) hastalığı geçirmiş olup zaman zaman tedavi görmektedir.

Hastalığı günbegün ilerlemektedir. Anne verem dispanserinde muayene olmaktadır.

Çocukları

S. 10 yaşında (İlkokul dördüncü sınıfa devam etmektedir)

S. 6 yaşında (İlkokul birinci sınıfa devam etmektedir)

F. 6 yaşında (Annenin yanında bulunmaktadır)

Vak'a incelemesi (Cavat Yücel)

B. Dayınlarlı

Problemin izahı

A) Çocuğun etüdüne niçin lüzum görülmüştür: İstanbul nüfusuna kayıtlı olup velisinin Maarif Müdürlüğü'ne vermiş olduğu dilekçede çocuğunun birtakım intibaksızlıkları görüldüğü, bu hususta ailede hiçbir tedbir alınmadığı için suça yönelmiş çocuğun etüt edilerek korunmasını istediğinden vak'a etüdüne lüzum görülmüştür.

B) Problemi bir seneden beri devam etmektedir. Yalan söylemek, okuldan kaçmak, başkalarının malını aşırmak, sokakta başıboş gezmek, sinema kapılarında dolaşmak ve zamanında eve gelmemek gibi beliren kötü davranışlar çocuğun intibaksız olduğunu gösteren faktörlerdir.

C) Eğitim ve öğretimle ilgili faktörler

a) Çocuğun okuldaki başarı derecesi iyidir.

b) Okulda normal öğrenen gruplar arasındadır.

c) Almış olduğu notlar grubunun seviyesindedir.

d) Okuldan devamlı kaçmaktadır. Okul ve arkadaşlarına nefret duymaktadır.

e) Takvim yaşına göre zekâ yaşı normaldir.

D) Aile ve Sosyal Çevre

1) Ailenin Tarihçesi

Aile İstanbul'a bir sene önce Uşak'tan gelmiştir. Baba 35 yaşlarında, dinç ve sağlamdır. Halen Haydarpaşa DDY Dikimevi'nde işçi olarak çalışmaktadır. Almış olduğu ücret 150 liradır.

Anne ev kadını olup bir işyerinde çalışmamaktadır (26 yaş).

2) Aile Fertleri

Kardeşler:

N. 10 yaş erkek

H. 8 yaş erkek

M. 6 yaş erkek

N. 6 aylık kız

B. 12 yaş erkek. Kardeşlerin sağlık durumları ve okul başarıları, ruhi durumları eldeki etüt konusu çocuklara nazaran iyidir.

3) Ana ve baba öz

4) Ailede çocuklar arasında tercih ve tefrik yapılmıyor.

5) Akrabaları arasında görülen anormallikler yoktur.

6) Aile sık sık ev ve muhit değiştirmemesine mukabil ailenin Burhan isimli çocuğu muhite intibak edememiştir.

N. Akkabak

[...]

B) Problemi açıklayıcı izahat

a. Çocuğun Yakacık Yetiştirme Yurdu'ndan sık sık kaçan ve son kaçışında okula hiç dönmeyen ağabeyi H. Akkabak adına yapılan etüt için ailenin etraflıca tanınması sebebiyle vak'a etüdüne lüzum görülmüştür.

b. Kardeşin problemi yanında N. Akkabak'ın belli başlı bir problemi yoktur.

[...]

D) Aile ve Sosyal Çevre

a. Aile halen oturduğu yere 20 sene önce göçmen olarak Romanya'dan gelmiştir. Anne o zaman 10 yaşında bulunuyordu. İstanbul'da O. Akkabak ile Yılanlı köyünde evlenmişlerdir.

b. Anne ve baba tarafından ailede yetişmiş mühim şahsiyetler yoktur.

c. Ailenin menfi şöhret yapmış kimseleri bulunmadığı kanaatine varılmıştır.

d. Ailenin geçmişinde sinirli, spazmlı, veremli gibi hastalıklar veya intikal eden başka hastalıklar mevcut değildir.

2) Aile fertleri

a. Ana S. sağ olup halen Şehremini Nahiyè Müdürlüğü'nde işçi olarak çalışmaktadır. 30 yaşında olan anne sıhhatli ve iş yapılabilir kabiliyettedir. Annenin kültür durumu zayıftır. İlk tahsilini yapamamış olup okuma yazma

bilmemektedir. Halen çalışmış olduğu yerden 75 lira ücret almaktadır.

b. Baba 4 sene önce intihar etmiştir. Annenin ifadesine göre son zamanlarda ruh sağlığı yerinde olmayan baba bir gün evde üzerine gaz dökmek suretiyle intihar etmiştir. Komşular ve ev halkı tarafından kurtarmak hususunda yardım yapılmışsa da kurtarılması mümkün olamamıştır.

Baba ölmeden önce seyyar satıcılık yaparmış. Evini orta halli geçindirebilirmiş.

Babanın ölümü çocuklar tarafından görülmüş olup tesirler bırakmış olduğu kanaatine varıldı. N. hadiseyi hatırlayabiliyormuş.

c. Üvey baba yoktur. Anne kocasının ölümünden sonra evlenmemiştir, evlenmeye istekli olduğu halde kimse tarafından istenmemiş olduğu anlaşıldı.

d. Kardeşler: Ailenin dört çocuğu vardır. En büyüğü 12 yaşlarında M. adında erkek, 10 yaşında H., 3'üncü N., 4'üncü İ. E. adında yine erkek çocuktur. Ailede kardeşler arasında tefrik yapılmaktadır. Yalnız ailenin ikinci çocuğu olan Hüsmen intibaksız olup okuldan kaçmaları, belli bir işte çalışamaması, büyük annenin (üvey) çocuğu üzerindeki menfi tesirleri, çocuğun sokak hayatına alışması hallerinden ötürü çocuk ailenin istenmeyen bir ferdi haline gelmiştir.

Ailenin diğer çocukları arasında tercih ve tefrik yapılmamaktadır.

e. Anne ve babanın kalabalık olan akrabaları yoktur.

f. Büyükanne üvey olup, ailenin yakın bir akrabası olmadığı annenin ifadelerinden anlaşılmıştır.

g. Akrabaları arasında görülen anormallikler yoktur.

h. Ailede anne ve baba arasında 10 yaş fark varmış. Bu durumun ailenin saadetine tesirleri sonradan görülmüş.

i. Ailede alkol ve eğlenceye fazla düşkün kimseler yoktur.

j. Aile sık sık muhit ve ev değiştirmiştir. En son olarak Şehremini civarlarında kendilerinin yapmış olduğu kulübede oturmaktadırlar.

k. Çocuklar için evde çalışma ve bakım zemini hazırlanmamıştır.

l. Çocuğun bir dayısı, bir de teyzesi vardır. Maddi yönden aileye faydaları yoktur.

3) Evdeki davranışlar

a. Evdeki şahısların birbirlerine karşı davranışları normal değildir.

b. Anne çocuklarına şefkatle bağlanmış görünmektedir.

c. Anne işçi olması dolayısıyla çocukları teyzelerine bırakmak suretiyle işine devam edebiliyormuş.

d. Evde bulunan çocuklar gıdasız ve bakımsızlardır.

4) Evdeki disiplin

a. Evdeki çocuklar ebeveyni tarafından iyi sevk ve idare olunmamaktadır. Okulumuzdan kaçmış bulunan ailenin ikinci çocuğu H. Akkabak, serseri bir vaziyette sokaklarda gezinmekte, bazen sinemalarda ve bazen de anne[sinin] [...] yer[ini] bilinmeyen [bilmediği] bir kunduracı dükkânına gitmektedir.

Çocuk buradan haftalık olarak 5 lira aldığı halde anneye para vermemektedir. Parayı alınca da üvey büyükanne yanına sığınmaktadır.

b. Anne ara sıra çocuğunu görmek istiyor. Evinin maddi bakımdan düzelebileceği imkân haricidir. Bu bakımdan ailede her bakımdan bir disiplinsizlik hüküm sürmektedir.

c. Cezalandırma, mükafatlandırmada ailenin tuttuğu yol tehdit ve baskıdır.

5) Ailenin Ekonomik durumu

Ailenin bulunduğu ekonomik seviye düşüktür. Anne işçilik yaparak almış olduğu 75 lira ile geçinememektedir.

6) Ailenin kültürel seviyesi çok düşüktür. Anne okuma yazma bilmemektedir.

7) Evde konuşulan dil Türkçedir. Ve eğitsel kalitesi düşüktür.

E) Fiziki durum ve ev faktörleri:

a. N. Akkabak'ın görünür bir bedeni arızası yoktur.

b. 1,5 yaşındayken ateşli kızamık hastalığı geçirmiş ve bundan sonrada gözler bir sene kapalı kaldıktan sonra tekrar açılmıştır.

c. Soydan gelen bir hastalıkları yoktur.

d. Fiziki muayenesinde normal görünmektedir.

F) Gelişimle ilgili faktörler:

I) Doğum ve doğumdan evvel

a. Hamilelik esnasında annenin sağlık durumu normaldir.

b. Doğumla ilgili arızalar yoktur.

c. Çocuk vaktinde doğmuştur.

G) Fiziki gelişim:

a. Çocuğun gelişimi normal bir mecra takip etmiştir.

b. Büyüme ile ilgili anormallikler yoktur.

c. Geçirdiği kazalar yoktur.

d. Çocuk sağ ellidir.

Sinir sistemi: Düzensizliği icap ettiren vaziyetler yoktur.

Dosyaların olumsuz yanı

Tüm bu kayıtlar yararlı olmakla birlikte dosya konusundaki kaygımın yanlış olmadığını bir süre sonra bazı örneklerden anlayacaktım. Elbette yararı da vardı ama bir yanlış tüm doğruları götürüyordu. Çocuğun bir eşyayı alması hırsızlıkla suçlanıp dosyasına geçmemeliydi. Özellikle küçük çocuklar, bir eşyayı, bir kalemi vb. şeyleri ona sahip olmak için değil, sahibinin dikkatini çekmek için de almış olabilirlerdi. Hatta pedagogların, kimi zengin çocuklarının kendisiyle ilgilenmeyen babasının cebinden "beni kurtar, beni gör" anlamında para çaldığını söylemeleri bir gerçektir ve doğru bir saptamadır.

Yaptıkları yanlışları ve doğru bulmadığımız davranışları çocuklara anlatmanın, bir daha yapmamalarını onları incitmeden söylemenin daha pedagojik yolları olmalıydı. Bunun için en başta çocuğun anlaşılır yanını bulmak, niçin yanlış davrandığını bilmek gerekiyordu.

Bir gün, başka bir ildeki bir yurttan bizim yurda naklen bir çocuk gelmişti. Benim grubuma verilen bu çocuk yanılmıyorsam üçüncü sınıftı ama bir yıl kaybetmiş olabilirdi, biraz daha büyük görünüyordu. Başka yurtlardan çeşitli nedenlerle birinden ötekine çocuk nakli arada bir olurdu. Örneğin, oranın iline kayıt olduğundan ya da o ilde yakın akrabaları bulunduğundan vb. gibi.

Benim grubuma gelen o çocuğun gönderilme yazısında "eşcinsel bir olaya adı karışması nedeniyle" deniyordu. Üç kişi oldukları, ötekilerin de başka yurda gönderildiği söyleniyordu.

Müdür Bey çocuğu benim grubuma verirken, gelen yazıyı ve çocuğun dosyasını hemen yanıma almamı, olaydan kimseye söz etmememi istemişti. İkinci gün çocuğun

dosyasındaki o yazıyı yırttım sorumluluğu üstüme alarak. Dosyayı yerine koydum.

H. çok iyi bir çocuktu. Gruptaki çocuklara tanıttım onu. Okula kendim götürerek okul müdürü Saim Bey'e kaydını yaptırıp, sınıf öğretmeni Müzehher Hanım'a teslim ettim. Öğretim durumunun iyi olduğunu, bir sorunu olmayacağını söyledim.

Çocuğa önyargılı bakmıyordum. Zaten öyle bakacak bir tavrı yoktu. Kimse bilmediği için o yönüyle de rahattı çocuk. Beden ve ruh sağlığı yerinde, mutlu, çalışkan bir Anadolu çocuğuydu. Babası bir iş kazasında ölmüş, muhtar çocukların devlet himayesinde korunması için mahkeme kararı çıkartmış, diğer kardeşleri o yurtta kalmış, olay nedeniyle H. bize gönderilmişti. Ama artık o, kısa sürede bir İstanbul çocuğu olmuştu. Geride kalan annesinden ve kardeşlerinden başka bir kaygısı yoktu. Yaz geldiğinde izinli olarak köyüne gideceğini, kardeşlerinin de oraya gidip annesine yardım edeceklerini söylüyordu.

Onu, söz konusu olay nedeniyle dikkatle izliyordum elbet. Yatakhanede, banyoda, arkadaşları arasında hiçbir normal dışı davranışı ya da eğilimi yoktu. Aksine sağlıklı, kişilikli bir çocuktu, iyi bir öğrenciydi, geleceği parlak olabilirdi.

Bir gün bana, "Öğretmenim ben pilot olmak istiyorum, büyüdüğümde beni pilot okuluna gönderir misiniz?" dedi. Ben de onu okulu pekiyi dereceyle bitirirse onu Kuleli Askeri Lisesi sınavlarına sokacağımı, böylece topçu pilot olabileceğini söyledim. "Daha güzel öğretmenim hem topçu, hem pilot olmak," dedi.

Başka bir gün, çocukların tümünün yurtta olduğu bir tatil günüydü sanıyorum. Öğlen yemeğinden önceydi. Müdür yardımcısı, çocukların hepsini ön bahçede

toplamış, kurallar üzerine uzun bir konuşma yapıyordu. Konuşma uzayınca çocuklar kıpırdaşmaya başladılar. İçlerinden bir-ikisine çıkıştı müdür yardımcısı. Daha sonra bağırdı, "Hey sen! Kayserili buraya gel," dedi. O çocuk koşup geldi yanına. Buraya niçin gönderildiğini söyleyeyim mi ha? Dosyandaki yazıyı okuyayım mı ha?" dedi. Çocuğa çıkıştıktan sonra toplantıyı dağıttı, zaten yemek saati gelmişti.

Yemekte çocuğun masasına baktım. Amacım onunla konuşmak, cam kırığına dönen durumunu toparlayıp çocuğu rahatlatmak, kendisi açarsa o konuyu da konuşup çocuğu o yükten kurtarmak istiyordum. Ama yerinde yoktu. Çocuklar arayıp geldiler, bulamadılar.

Müdür yardımcısının ailesiyle birlikte oturduğu yer, çocukların yatakhanesine kapısı açılan bir odaydı. Çocukların sabah akşam gürültü yapması onları rahatsız eder, bu nedenle çocuklarla çok çatışırdı. Dahası "kim yaptı" diye aramaya gerek görmeden rasgele birini azarlar ya da döver, herkesi korkuturdu. O gün de bahçede gürültü yapmaları nedeniyle çocuklardan birkaçını yanına çağırmış, ama H., "Ben gürültü yapmadım, hem de onların kapısından çok uzakta yatıyorum," diye gitmemiş çağırdığı yere. İkinci kez çağırınca gitmiş. Ona ne yapacağını izlemek için öteki çocuklar da toplanmışlar. O, çocuğu dövmüş, döverken de "Senin buraya niçin geldiğini söyleyeyim arkadaşlarına ha!.. Söyleyeyim mi?" diye bağırmış. Çocuklar da koşarak gelip merakla bana sordular dosyasında ne olduğunu.

Müdür yardımcısının çocuğa yaptığı hoyratlık yanında ilk aklıma gelen, çocuk geldiğinde ilgili yazıyı yırttığım halde onun bu olayı nasıl bildiğiydi. Hemen eşime koş-

tum ve "Niçin ona söyledin?" dedim. O da bana çıkıştı. "Sen dosyayı bir gün sonra aldın, adam müdür yardımcısı, okumuş," dedi. Elbette önemli olan okuması değil, yaptığı davranıştı müdür yardımcısının. Ama çağırmaya giden çocuk koşarak geldi. "Öğretmenim, H. yemekhanede de, hiçbir yerde de yok," dedi. Ona müdür yardımcısına haber vermesini söyleyerek, daha büyük çocukları onu aramaya gönderdim. Onlara başkaları da katılmış, yine karşıma dikildiler. H. ortalıkta yoktu. Kaçmıştı.

Hemen polise, karakola, jandarmaya haber verildi. Ama H. yurda bir daha dönmedi ve hiçbir zaman bulunamadı.

Dolapçı vakası

Soyadının Dolapçı olması nedeniyle ona kötü bir şaka yapmak kimsenin aklından geçmezdi. Çünkü onun kadar dürüst ve başkalarına saygılı, doğrucu bir çocuk az bulunurdu. Bu soyadı onlara aynalı güzel dolaplar yapan, daha soyadı yasası çıkmadan mahallede dolapçı diye anılan büyük dedesinden kalmıştı.

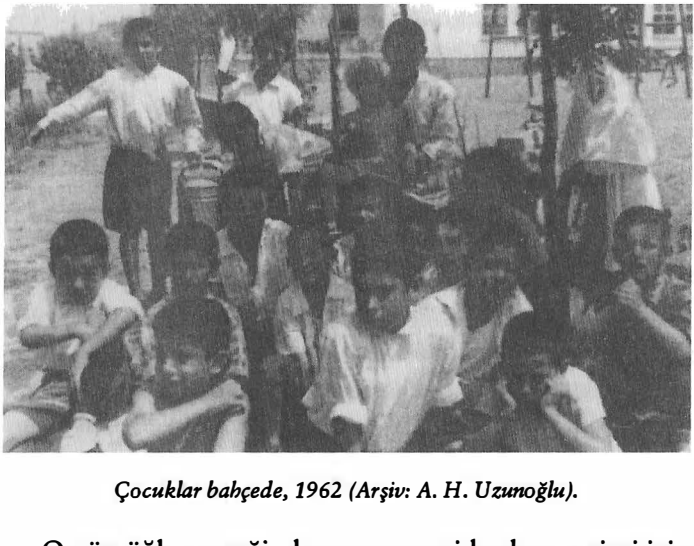
Dolapçı, yurda polis tarafından getirilmişti. Geldiği gün kir pas içinde, uzamış saçları, tırnakları ve hırpani giysileriyle doğruca hamama götürülmüştü. Tertemiz olup saçı kesilip yeni giysilerini giyince, sokaktan değil sanki varlıklı bir ana baba ocağından koleje gelmiş bir delikanlı olmuştu. Zaten dördüncü sınıfa gelinceye kadar eğitim görmüş bir çocuktu. Hatice Öğretmen'in grubuna verilmiş, hemen okula yazdırılmıştı. Siyah saçlı, iri kara gözlü, kara kaşlı, buğday benizli yakışıklı bir çocuktu. Yurtta ve okulda öğretmenler ve öğrenciler ona büyük kabul göstermişti. Dediğim gibi herkes onu seviyor, hiçbir kötü davranışı görülmüyordu.

Bir yıl kaybettiği için sınıf arkadaşlarından bir yaş büyüktü. Dersleri ve davranışları yönünden de gelişmiş, uyumlu bir hali vardı.

Kısa sürede yurtta ve okulda öğretmen ve öğrenciler, hatta yurt çalışanları arasında sevilen vazgeçilmez bir kişi olmuştu. Kendisi de hayatından memnundu. Yurtta her işe koşan, yardım eden, çalışkan ve sevecen bir çocuktu. Geldiğinden beri kimse onun olumsuz bir davranışına rastlamamıştı. Sadece kendi grubu değil, öteki grup çocukları ve öğretmenleri arasında da olumlu izlenim bırakmıştı. Öğretmenler zorda kalınca, Dolapçı'yı her işe koşturabilirlerdi. İçinden gelerek, hiç yüksünmeden bize ve herkese yardımcı olurdu.

Yurtta öğrenci yönetimi diye bir yapı olduğundan söz etmiştim. Çocuklara, kendilerine iyi bakmalarını öğreten, çevreyi iyi tutmaları ve temizlik, tertip düzen, hatta yönetim işlerinde yardımcı olmaları için çok güzel bir düzenlemeydi bu. Çocuklar kendi kendilerini yönetmede, seçmede, seçilenlerin görevlerinde o kadar içten ve istekli olurlardı ki onların bu davranışlarına her zaman hayran kalırdık. Onların işlerinin başında birkaç yaş büyümüş gibi ciddi çalışmaları bize gurur verirdi.

Bu görevi almış ekibin süresi dolduğu için o gün yeni seçim yapılacaktı. Çocuklar önce yurt başkanını seçiyor, ardından yeni seçilen başkanın ve öğretmenlerin de yardımıyla yemekhane, yatakhane, bağ, bahçe, hamam vb. ünitelerin başkanları seçiliyordu. Onların yanında sırayla her gruptan nöbetçiler bulunurdu. Her grubun başkanları gruplardan seçilirdi. Böylece çocuklar günlük yaşamın iyileştirilmesinde rol alırken bir yandan da sorumluluk duyguları gelişiyordu kuşkusuz.

Çocuklar bahçede, 1962 (Arşiv: A. H. Uzunoğlu).

O gün öğle yemeğinden sonra yeni başkan seçimi için yemekhanede toplanmıştık. Tüm öğrenciler, grup öğretmenleri, grup anneleri, hatta yurt çalışanları oradaydık, sadece müdür ve müdür yardımcısı yoktu. Çocuklar kendi yemek masalarında oturuyorlardı. Öncekilere teşekkür edildi. Onlar söyleyeceklerini söyledi, sonra yeni başkan seçimine geçildi. Başkan seçiminde gruplar adaylarını çıkarıyorlardı.

Çocuklar aralarından birini seçiyorlardı. Diğerleri de kol başkanı oluyordu. Grup adayları ortaya çıkar çıkmaz tüm çocuklardan "Dolapçı! Dolapçı! Dolapçı!" çığlıkları yükseldi. Hemen oylamaya geçildi ve Dolapçı herkesin oyuyla başkan seçildi. O gün bu işi yaşlı Hatice Öğretmen yönetiyordu. Çocuklar Dolapçı'yı omuzlarına aldılar, diğerleri yine "Dolapçı, Dolapçı, Dolapçı!" diye alkışlıyorlardı. Tam bu sırada hiç akla gelmeyecek bir olay yaşandı. Müdür yardımcısı, Dolapçı'yı omuzlardan

aşağı alıp tokatladı ve sağa sola çıkıştı. Sanırım bizim orada olduğumuzu bilmiyordu, çocukların da şamata yaptıklarını sanmıştı. Ama bizi görünce de takmadı, ortalığı kasıp kavurdu, çocuklar onun elinden kurutulmak için kaçıştılar. Hatice Öğretmen ona çıkıştı ama iş işten geçmişti.

Herkes bir yere çekilip olayı konuşmaya başladı. O sırada Müdür Bey geldi. Çok üzülmüştü. En çok da Dolapçı'nın üzülmesine üzülmüştü. Onunla her zaman övünür, onu sık sık takdir eder, o da saygıyla gülümserdi. Hatice Öğretmen, Suat ve Jale öğretmenler hepimiz bir aradaydık. Müdür Bey'e Mehmet Bey'in yaptıklarını anlattık. "Tamam," dedi. Çocuklardan Dolapçı'yı bulup getirmelerini istedi. Önce onun gönlünü almak istiyordu. Ama çağırmaya gidenler "bulamadık" diye geri geldiler. Bir daha, bir daha gönderdi. "Yok," dediler.

Sonra bir küçük geldi, "Öğretmenim ben gördüm, Dolapçı Ağabey ağlayarak dış kapıya gitti," dedi. Numan Amca koşup geldi, kimseyi kapıdan çıkarmadığını söyledi. Çocuklardan bir grup, garson Muzaffer ve bahçıvan Ali çarşıya durağa koştular. Durak bekçisi, "Evet, yurttan bir çocuk man otobüsüne bindi," demiş. Hemen, Kartal, Maltepe ve Kadıköy'e telefon edildi. Man otobüsünden yurtlu öğrenci varsa indirilip ilgililere teslim edilmesi istendi. İstanbul polisi arandı.

O akşam Hatice Öğretmen'le geç vakte kadar oturduk. "Ben burada kalamam artık," dedi. "Çocuk geldiğinde yüzüne nasıl bakacağız?" Ama çocuk hiçbir zaman gelmedi. Onu çok bekledik, çok üzüldük. Ama küçük bir haber bile alamadık. Müdür yardımcısı yurttan ayrıldı ama yaptığı yanına kâr kaldı.

M. Dolapçı

Aile İncelemesi:

Aile aslen İstanbulludur.

Ailenin yakın akrabalarından kimse bulunmamaktadır. Olanların da aileyle hiçbir ilgisi yoktur.

Baba H. Dolapçı, 40 yaşlarında olup eskiden gemilerde yağcılık yaparmış. Bir seneden beri kayıptır. Eski çalıştığı işten ayrılmış ve halen amelelik ve hamallık yapıyormuş. M. Dolapçı'nın üvey babasının annesinin ifadelerine göre, baba H. bir seneden beri kayıp olup halen nereye gittiği ve ne iş yaptığı bilinmemektedir.

Anne 8 sene evvel aniden ölmüştür. Son zamanlara doğru annenin müptela olduğu verem hastalığı ilerlemiş durumdaydı. Anne öldüğü zaman M. 5-6 yaşlarında vardı. Bir kız kardeşini de evlatlık olarak vermişler. Halen büyükannenin oturduğu evde 4 kiracı oturmaktadır. Evin hastalık, sağlık şartlarına uygunluk derecesi normal değildir. Evde ikamet eden akraba olarak yalnız babaanne vardır.

M. Dolapçı babası tarafından terk edilince babaannesinin baskısı altında okuldan kaçıp sokak sokak dolaşırmış. Çoğu kez sinemada ve çevrelerinde oyun arkadaşları bulan çocuk kısa bir zamanda bozulmuştur.

1956 Şubat ayı ilk haftasında evden ayrılarak bir daha babaannesinin yanına dönmemiştir. Babadan aldığı kötü alışkanlıklar da mevcuttur. Baba daimi bir işte çalışmak istemez. Çocuk Mevlanakapı Yetiştirme Yurdu ve oradan Yakacık Yetiştirme Yurdu'na tertip edilmiştir.

Okuma ve başarı durumu geldiği okulda iyi olup yalnız birinci sınıfta kalmıştır. Halen dördüncü sınıfta bulunmaktadır.

Bir başka kaçış

Öğlenci çocuklar okula gitmişler, sabahçılar öğle yemeğinden sonraki serbest saatte kimi oyun alanlarında, kimi grup odasında bulunuyordu. Kimileri de okuldaki öğretmenden nasıl aferin aldıklarını anlatıyordu.

Gruptaki çocuklar bahçe kapısını gören pencereden dışarı bakarlarken içlerinden biri heyecanla dedi ki: "A!.. Öğretmenim, bakın, Cihangir geliyor." Bir başkası, "Öğretmenim, Cihangir okuldan kaçmış, elinde çantası var," dedi. Çoğu öbür pencereye yöneldiler, dikkatli bir çocuk araya girerek, "Okuldan değil, evden kaçmış oğlum, çünkü o buradan gitti," dedi.

"Kaçma" sözcüğü öğretmenleri her zaman rahatsız ederdi. Çocuklar kaçacağı yoksa da kafaları kızınca, "Bu yurttan kaçacağım" deyiverirdi. Kimileri aileden ayrı kalmaya dayanamazdı. Ailelerinin yanından sokağa kaçmış birkaç çocuk da vardı. Çok olmasa da bizi heyecanlandıran ve üzen kaçma olayları yaşardık. Arada bir denize kaçan, sinemaya, Ayazma'ya kaçanlar olur, bir kazaya uğrarlar diye korkardık.

Bu nedenle, "Cihangir kaçmış" sözünü duyunca ben de heyecanlandım. Bizim gruptan Cihangir, bir süre önce ailesine iade edilmişti. Demek ki sokağa kaçtı, polis alıp getirdi diye geçti aklımdan, birden canım sıkıldı. Belki okula gideceğim diye evinden çıktı, ama çantası elinde olduğuna göre sokağa gitmişti.

Tam da o sırada Cihangir'i eli çantalı karşımda görünce, "Polis nerede?" diye sordum çocuğa, elbette öfkeli ve kırgın. "Hayır öğretmenim, beni polis getirmedi, kendim kaçtım geldim, buraya kaçtım, hani siz söylemiştiniz ya," deyince şaşırarak gülümsedim. Olayın bundan sonrasını

ve Cihangir'in neden kaçtığını anlatmak için öncesinden söz etmem gerekiyor.

Cihangir'in babası Beşiktaş'ta bahçıvandı. Çocuk küçükken anne tüberkülozdan ölünce baba onu yuvaya vermek zorunda kalmış. Okul çağına geldiğinde bizim yurda verildi. Ağabeyi de Mevlanakapı İş Yurdu'ndaydı. Baba arada bir gelir, yurtta çocukla görüşüp döner, kimi zaman da alıp götürür, ağabeyiyle görüştürürdü.

Adamcağız günün birinde, kendisi gibi emekçi, aklı başında bir kadınla evlenmişti. Dahası kadıncağızın sahip olduğu gecekonduda ortak bir yaşam kurmuş geçinip gidiyorlardı. Kadın, eşinin çocuklarına üvey ana gibi davranmadan ilgileniyordu. Zaten iş yurdundaki büyük oğlan, iyi bir kaportacı kalfası olmuş, ev tutacakmış, onlara, "Ben kendime bakarım, siz Cihangir'le ilgilenin," demiş.

O yıl Cihangir dördüncü sınıfa geçmişti. Baba "Artık bir evimiz var, eşim de onu seviyor," diye çocuğu tatil günlerinde, bayramlarda yanına alıyor, Cihangir de memnuniyetle gidip geliyor, üvey annesini seviyordu. Hatta sorduğumda üvey annesinin iyi bir kadın olduğunu, kendisine iyi davrandığını söylüyordu.

Başka bir gün baba ile anne birlikte geldiler. Artık durumlarının iyileştiğini, evlerinin yakınında okul olduğunu, Cihangir'i yanlarına almak istediklerini söylediler. Cihangir de böyle istiyordu. Onları Müdür Bey'e gönderdim. İşlemleri yaptırmışlar. Dilekçe vermişler. Grup odasına gelip çocuğun öteberilerini topladılar. Cihangir arkadaşlarıyla vedalaştı. Onu okşadım, elimi öptü. "Bizi özlediğinde her zaman gelebilirsin, burası senin öteki evin," dedim, istediği zaman ziyarete gelebileceğini söyledim. Öz babasının ve kendisine iyi davranan üvey annesinin evine, evlerine gitmişti ne güzel!

Çocukluk işte. Oysa arkadaşlarını özlediği için geldiğini düşünmüştüm. Ama ailesinin de haberi olmadan çantası elinde çıkıp gelmişti. Evden okula gitmek için çıkmış, oraya değil buraya koşup gelmişti.

"Hayır öğretmenim, ben buraya kaçtım, okuldan da, evden de kaçtım. Siz bana 'Burası ikinci evin,' dediniz ya. Ben burada kalmak için kaçtım," dedi. Hemen evine yakın karakola telefon edip ailesine bildirdik.

Çocukla konuştum: Yeniden yurda kaçma nedenini öğrenmek için sorular sordum. Babası dövmüş müydü? hayır. Üvey annesi kötü mü davranmıştı? Hayır. Gittiği yeni okulunda bir sorun mu yaşamıştı? Hayır...

Karşılıklı konuşurken içtenlikle anlatıyordu kendisini yurda geri getiren nedenleri: "Öğretmenim, onların evi çok yoksul, eşyaları hiç güzel değil," dedi. Oysa üstü başı tertemizdi. Üvey annesi de temiz pak bir kadındı. Akşamları çok sıkıldığını, derslerini bitirince hemen yattığını ama uyuyamadığını, hep arkadaşlarını, burayı düşündüğünü, özlediğini söyledi. Konuşmalarından anlaşıldığına göre onun sözünü ettiği yoksulluk aslında başka bir şeydi. Yurttaki kültürel ortamdan, topluluk ruhundan, zengin insan ilişkilerinden yoksun kalmak onu sıkmıştı belki.

İki gün sonra baba çıkıp geldi. Cihangir okuldaydı. Müdür odasında görüştük onunla. Adamcağız, kendi öz çocuğunun evinden buraya kaçmasından biraz da mahcuptu. "Müdür Bey, biz de yeni evlendiğimizden aramızda konuşacak çok şey olmuyor. Evimiz şenlikli değil," dedi.

Cihangir okuldan gelince Müdür Bey'in odasında birlikte görüştük. "Oğlum, doğru söyle annen sana benim bilmediğim bir şey mi yaptı?" dedi. Çocuk, onun da ba-

basının da kendisine iyi davrandığını ama eve sadece tatil günlerinde gitmek istediğini, yurttan ayrılmanın kendisine zor geldiğini söyledi.

Bir-iki gün sonra üvey annesi çamaşırlarını getirdi. Çocukla güzel güzel konuştu. "Evimize gidelim," dedi. Ama Cihangir tatillerde geleceğini söyledi.

Bu konuyu öğretmenler kurulunda tartıştık. Eşim, yurt müdürü olarak beni eleştirdi. Ailesine iade edilen çocuğu evine ısınması, alışması yönünde rehberlik etmek yerine, çocuğu sıkılınca dönmeye özendirdiğimi, Cihangir'in anlatmasından bunu çıkardığını söyledi. Öteki arkadaşlar da onayladılar. Cihangir'i yeniden evine gönderip yerine başkasının alınması gerektiğine karar verildi.

Top yoluna

Can, büyük çocuklardandı, doğma büyüme İstanbulluydu. Büyüdükçe centilmen bir delikanlı oluyordu. Çocuklar onu severlerdi. O da büyüklerini sayan, küçüklerini seven bir yeniyetmeydi. Kardeşi de bizim gruptaydı. Ona ağabeyliğinde kusur etmezdi. Sadece kardeşine değil, küçüklere de bir ağabey gibi davranırdı.

Grupta uyguladığımız sosyometri testinde en çok istenen kişi olmuştu. Öteki gruplardaki çocuklar tarafından da sevilir ve tutulurdu.

Dersleri de her zaman iyi olurdu. Okuldaki sınıf öğretmenleri memnundu ondan. Görüşmeye gittiğimde, "O benim canım ciğerim," derdi öğretmeni. "Temizliğine, asaletine bayılıyorum, derslerde iyi, daha ne yapsın çocuğum. Aslan gibi bir delikanlı... Bıyıkları şimdiden çıkmaya başladı." Her zaman hayranlıkla söz ederdi, onu sınıf başkanı yapmıştı.

Babaları onlar küçükken ölmüştü. Yoksul bir İstanbul kadını olan annesi kadınlar hamamında çalışarak onları büyütmüştü. Ama artık yaşlı ve güçsüzdü. Arada bir yurda gelip çocuklarını yoklardı. Gelişlerinde hep işten dönüyormuş gibi yorgun argın görünürdü. Annesinin ziyaretinde suskunlaşır, sanki daha da büyümüş gibi olurdu nedense. Belki onun yoksulluğu, bitkinliği çocuğu etkilerdi.

Anne de çocuklarına sağlıklı bir sevecenlik gösterirdi. "Küçük bana benzer ama o, gerçekten de babasının burnundan düşmüş, huyu da ona benzer" demişti. "Ne gibi?" diye sorduğumda, "Önemli bir şey değil ama bana kalsa [...] Can'ı da diğer çocukları da buraya vermezdim," dedi. "Can buradan memnun değil mi?" diye sordum. "Hayır hayır çok memnun, ama beni hep merak eder, büyük oğlan ya," dedi.

Bu konuşmaların üstünden yaklaşık yıl geçmişti. Onunla çok iyi diyaloğumuz vardı. Son olarak öğrenci yönetiminde spor başkanı seçilmiş, çocuklar onu omuzlarına alıp "Ya ya ya şa şa şa!" diye bağırmışlardı.

Voleybol, pinpon, basketbol ve futbol için gruplar arası takımlar kurduruyor, onları yarıştırıyor, birçok çalışmayı bizi karıştırmadan yapabiliyordu. O yıllarda ilk ve ortaokullarda, hatta liselerde bile bacak kemiklerinin gelişmesini engeller gerekçesiyle futbol yasaktı. Ama yasak olmasına karşın öne çıkan bir oyundu. Hemen tüm çocuklar futbol peşinde koşardı. O yüzden futbolun sadece yukarı bahçede ve dördüncü ve beşinci sınıfların oynayabileceği şeklinde bir kural koymuştuk. Can, spor başkanı olarak bunu yönetiyor, kendine verilmiş yetkiye dayanarak, küçük sınıflardan İsa gibi gelişmiş çocuklara oynaması için izin veriyordu.

Her şey düzeninde gitmekte iken bir gün okul dönüşü Can yurda gelmedi. Daha doğrusu ben bunu akşam yemek öncesi etüdünde fark ettim. Ama o, öğlen yemeğine de gelmemiş, spor dolabının anahtarı zaten yardımcısındaymış. Bunu anlayınca, "Olamaz, Can böyle bir şey yapamaz, benim iznim olmadan bir adım öteye gitmez, saygısından sevgisinden gidemez, gitmez," diye düşünüyordum.

Yurtta böyle her yönden uyumlu gelişmiş çocuklardan binde bir de olsa kaçıp gidenler olmuştur ama Can asla onlardan olmamıştı. Hep düşünüyordum, ne olmuştu da kaçmıştı Can, daha önemlisi nereye gitmişti? Annesi bir-iki gün önce gelmişti çünkü. Kardeşi de bir şey bilmiyordu.

Bu arada çocukların bazıları fısıl fısıl konuşmaya başlamışlardı grupta. Harçlık dağıttığım gün onlara top alacağını söyleyerek küçüklerin harçlıklarını toplamış, ama almamıştı. Akşam evimde eşime olanları anlattım, o da biliyordu çocukların parasını topladığını. Artık Can'a herkes bitmiş gözüyle bakıyordu. Çocukların parasını toplayıp kaçtığı için onu ayıplıyorlardı. Kendisi bunu duyunca acaba ne yapardı? Eşim, "Merak etme, yarın Milli Eğitim'e gideceğim, onu da bulur getiririm," dedi. Annesi oraya yakın bir yerdeydi. Evlerinin yerini küçük kardeşine sorup öğrendi.

O gün kendimi bir yere sığdıramıyordum. Okula gidip sınıf öğretmeniyle konuştum. "Olamaz kardeşim, kötü bir niyeti olamaz canım benim, sevgili Can'ın kötü bir şey yapacağı aklıma gelmez," dedi.

Yurda dönmüştüm, pencerenin kenarındaki divana oturmuş kara kara düşünürken yurdun giriş kapısında bir taksi göründü, önden eşim indi, arka kapıdan da Can, şo-

förle bagaja yöneldiler. Can, toplar vb. spor aletleri olduğu anlaşılan paketleri omuzlayıp müdürün odasına yöneldi. Müdür Bey'le beraber öteberi almaya gidip dönmüşler gibi.

Can küçüklerden topladığı parayla Kartal'a, yumuşak bir top almaya gitmiş. Hemen gidip döneceğini, haberleri olmadan bizim grubun küçüklerini sevindireceğini düşünmüş, gel gelelim para yetmeyince evlerine uğramış, annesi para bulma derdine düşünce akşam olmuş,.Müdür Bey de sabahleyin onlara gidince Atacan'ı bulmuş. Milli Eğitim'e uğradıktan sonra top almaya gitmişler. Herkes top peşinde koşturunca alınan toplar kısa zamanda parçalanıyordu tabii. Can'ın izinsiz gittiği unutuldu, çocukların parası da geri verildi.

Çocukların Okulu

Yakacık Hasanpaşa İlkokulu

Adlardan da anlaşılacağı gibi, deyim yerindeyse Yakacık paşalar diyarı gibi bir yermiş. Anadolu'dan konuk gelen bir öğretmen, "Nerede bir paşa adı varsa oranın bir özelliği vardır, çünkü onlar hep güzel ve özel yerlere konut kurmuşlardır," demişti biraz da geçmişe gönderme yaparak. Gerçekten de Yakacık bunun bir örneğiydi. O yıllarda küçük bir İstanbul köyüydü ama eski paşaların adı ve köşkleriyle öne çıkıyordu. Hem de o adlar, kültür ve eğitim kurumlarının başına konmuştu. Bir yandan Abbas Halim Paşa Köşkü, öte yandan Hasanpaşa adı çocukların eğitimine ev sahipliği yapıyordu.

Bizim yurdun bulunduğu alanı anlatmıştım. Kartal yolunun üzerinde, dört cephesi duvarla çevrili, on dönüm arazisi olan bahçe içinde büyük bir köşktü. Hasanpaşa'nın köşkü de Soğanlık yolu üzerindeydi, köşk küçük ama arsası genişti. Hasanpaşa İlkokulu ise, bu yolun köye çıkan köşesindeydi. Demek ki Hasanpaşa'nın vârisleri okul amaçlı burayı bağışlamışlardı. O zamanlar hâlâ sağ ve çok yaşlı olan eşi Beyoğlu'nda oturuyor, artık buralara gelmiyordu. Bunları köşkte çocukluğundan beri çalışan, bizim emektar grup annesi Mümine Kadın anlatmıştı. Ne var ki Yakacık köyü halkı arasında (Yakacık o yıllarda az

nüfuslu bir İstanbul köyüydü), paşalarla ilgili anılar anlatan, onların yaşamlarını bilen kişiler yoktu ya da çok azdı.

Hasanpaşa İlkokulu Soğanlık'tan çıkan yolun bitiminde, köy meydanının bitişiğinde, bahçesi geniş olmayan küçük bir okuldu. Bizim çocuklar da oraya gitmeye başlayınca öğrenci sayısı iki katına çıkmış, bu nedenle orası da çift öğretime geçmişti. Bizimkilerin de yarısı sabahçı, yarısı öğlenciydi. Yakacıklılar önceleri buna biraz karşı çıkmışlar ama kolayca alışmışlardı. Yurdun oradaki varlığı ve bizim çocukların havası Yakacık'a güç katmış, zenginlik getirmişti. Yakacıklılar da komşuluk adına sevecenliklerini göstermişlerdi.

Yurdun açıldığı ilk yıl (1952) ilkokulun müdürü, İstanbul'un ünlü öğretmenlerinden (Mustafa Kemal Derneği'ni kuran) Muhtar Kumral'mış. Muhtar Kumral emekli olunca, yerine bizim Gülsüm Öğretmen'in eşi Ahmet Bey atanmış. Onlar İstanbul'un başka semtine atanınca Pendik'ten Saim Bey müdür olmuştu. Saim Bey emekli oluncaya kadar orada çalıştı. Yurt ve Hasanpaşa İlkokulu, yöneticileri ve öğretmenleriyle yıllarca uyum içinde çalışmış, yurtlu ve Yakacıklı çocukları yetiştirmek için çaba harcamalarında okul müdürü Saim Bey'in ve yerine atanan Halil Bey'in büyük emekleri olmuştur.

Okulda sabahçısı ve öğlencisiyle en az on öğretmen görev yapıyordu. Yurt öğretmenleri okul öğretmenleri karşısında "veli" konumunda bulunuyordu, ilişkilerimiz sürekli bu şekilde yürümüştür. Hasanpaşa İlkokulu ve bizim yurdun yönetici ve öğretmenleri toplam yirmi kişi kadardı.

Öğretmenlerin çoğu Yakacık'ta oturuyordu; Yakacıklı olanlar da vardı. Bu sayıda bir öğretmen topluluğunun gerek çocukları yetiştirmede, gerekse çevreyi etkilemede ne derece yararlı olduğunu incelemeye alan Yakacık Muhtarı

Ekrem Bey, bunu çok merak eder, bize sorar, gözlemlerini anlatırdı.

Okul öğretmenlerinden Yakacıklı Muzaffer Hanım, sanki anasından mürebbiye doğmuş bir kadındı. Bizim çocukları hiç abartmadan, içten sever, çocuklar da bunu anlardı. Müzehher Öğretmen de Yakacıklı olup, o da bizimkilere çok anaç davranırdı. Serap Öğretmen, Kevser Öğretmen, Necla Öğretmen gözlerimin önünden gelip geçiyorlar şimdi. Solmaz Öğretmen ve Meliha Hanım Moda'dan gelip giderlerdi. Onlar kent okuluna atanabilecekleri halde bizimkilerden ayrılmak istemezler, içtenlikle onları yetiştirmek için uğraşırlardı. Hicabi Coşkuner ve eşi Fethiye Coşkuner ayrıca yurtta da yardımcı olurlardı bize. Ziya Bey, Sabiha Mutlu ve belki anımsayamadığım diğerleri çocukların iyi ve nitelikli yetişmesi için yıllarca birlikte çaba harcamıştık.

O günlerde biz yurt öğretmenleri, onların karşısında bugünün zengin aile çocuğunun öğretim düzeyini yükselten özel öğretmenleri gibiydik. Kimileri bizim de öğretmen olduğumuzu unutup, öğretim sorunlarının tümünü çocukların ve bizim üstümüze yıkarlardı. Biz de ilkokul öğretmenliğinin ne kadar zor olduğunu unutur, her şeyin onların iyi öğretim verememesinden kaynaklandığını anıştıran konuşmalarda bulunur, kırıcı olmayan ateşli tartışmalara girerdik. Ama sonuçta yine de birbirimizi hoş görür, çocukların iyi yetişmesi, sorunlarının asgari düzeye indirilmesi için çabalarımızı birleştirirdik.

Bizim çitalar takımı

Onların her biri ayrı yerlerden gelmiş, ayrı gruptan küçük yaramazlardı. Okul yaşları geldiği halde, okuma olgun-

luğuna ulaşmamış oldukları için onları okula almazlardı. Buna oradaki sınıf öğretmeni ve okul müdürü karar verir, biz de kabul ederdik. Bunu anlamak çok zor değildi, çocuğun henüz okuma olgunluğuna erişemediği kolayca anlaşılırdı.

Sayıları 7-8 kadar olsa da yurtta onların boş zamanlarını değerlendirici bir program uygulamak zorundaydık. Yoksa kendi hallerine kalınca beklemediğimiz yaramazlıklarla bizi şaşırtıp çevreye bile zarar veriyorlardı. Sayıları fazla olmadığı yıl, onlarla sadece özel olarak kendi grup öğretmenleri ilgilenir, yine de her gün belli okul öncesi çalışmalar yaptırılırdı.

Mehmet Yurtoğlu, Anam Kadir (Çocuklar küçük Kadir'i böyle çağırırlardı), Müfit, Muhteşem Yüce ve adlarını anımsayamadığım birkaç küçüktü bu takım. Çita, bir dönem bu küçükler grubundan birinin soyadıydı. Sevimliliği ve saflığıyla öne çıkan biri olduğundan onlara herkes Çitalar Takımı derdi. Çitanın adının Nail olduğunu kimse bilmezmiş gibi onu adıyla çağırmazlardı. Adıyla seslendiklerinde ise adına yabancıymış gibi gülümser, "Nail biraz gelir misin?" dediğimizde Nail başkasının adıymış gibi bakardı yüzümüze. Kimileri ona, şu sevimli maymun diyerek takılırlardı. Bunu duyunca gözleri ağlamaklı, küçücük yumuk yumuk elleriyle kendine takılanın üzerine yürürdü. Genellikle büyük olan karşısındaki çocuk kollarını açıp, üzerine gelen Çita'yı kucaklayınca, onun küçük yumrukları çözülür, yüzü güler, kazma dişleri görünür, gözyaşları inci gibi dökülürdü kirpiklerinden.

Onu kızdırmaktan hoşlananlar bir kusurunu arayıp bulurlar, üstüne giderlerdi. Bir gün arkadaşlarından biri, "Kepçekulak!" diye bağırdı ona. Tüm güzelliğine karşın biraz öyleydi gerçekten. O yine küçük ellerini yumruk

yapıp arkadaşının üzerine yürürken onları gördüğümü fark edince, "Öğretmenim baksanıza, kulaklarıma kepçe diyor," diye yakındı. Sanıyorum bu [kepçekulak sözü], onların arasında bir sevgi sözüydü. Ben de ona, "Ağlama Çita, sen de ona kaşık kulak dersin," deyiverdim. Hemen gözlerini sildi, arkama saklandı, "Kulağı kaşık, kulağı kaşık, n'aber?" dedi. Arkadaşları yine kahkahayı koyuverdiler. Çocuklar benim sözlerimi çarpık söyleyişine ve o söyleyişteki sevimliliğe gülüyorlardı. Onlar gülünce Çita "Öğretmenim, baksanıza, yanlış söylediniz diye size gülüyorlar," dedi. Çocuklar yeniden güldüler. Bu kez tekrar yumruklarını sıkıp öğretmene gülünmez diye onların üzerine yürüdü. Küçük Kadir Jale Öğretmen'in grubundaydı. Biriyle takışınca ya da onun canını yaktıklarında, "Jale Öğretmenim!" diye çığlık atardı. Ya da "Gör bak, Jale Öğretmen'e söyleyeceğim!" derdi. Bir gün grupça hamamda yıkanırlarken, grup ablası ona yanlışlıkla sıcak su dökmüş ya da yıkandığı su biraz sıcakmış. Yine "Jale Öğretmen'im, beni kurtar Saime Abla beni yaktı," diye bağırarak çırpınıp durmuş hamamda.

Kadir öyle her şeye ağlayan bir çocuk değildi. Ama bu bücür mü bücür, güçsüz olmasına karşın kendini sakınmayan, yaramaz bir çocuktu.

Ona bir şey sormayagör, konunun dışına çıkar, anlattıkça anlatır, ipe sapa gelmez sözler söyler ama onun söylediklerini anlamadığınız gibi gülmekten kırılır, hatta onu yine de önemli bir şey anlatıyormuş gibi dinlerdiniz.

Bir gün hemşire ablayı görüp görmediğini sormuştum Kadir'e. "Gördüm öğretmenim, duvardan atladı, taksiye bindi kaçtı öğretmenim, hem de trene bindi, vapura da bindi," diye anlatmaya başlayınca "Tamam anladım Kadir sağ ol," dedimse de konuşmayı sürdürüp peşimi bırakmamıştı.

Bir öğlen yemeğinde çocuklar yemekhanenin önünde toplanmışlardı ama yemekler hâlâ dağıtılmamıştı. Her yatılı kurumda olan bu durum çocukları sinirlendirirdi. Nöbetçi öğretmen bu gibi durumlarda onlarla konuşur ya da şarkı söylerlerdi. Birden aklıma geldi. "Çocuklar, aşçı yemeği yetiştirememiş, küçük Kadir kardeşiniz şimdi size bunu anlatacak," dedim. Ona döndüm: "Kadir yemekler daha pişmemiş, çocuklara anlat bakalım." Kadir yemekhanenin yüksek basamağına çıktı ve hiç çekinmeden makineli tüfek gibi konuşmaya başladı.

Çocuklara anlaşılır anlaşılmaz öyle şeyler anlattı ki çocuklar gülmekten kırılıyorlardı. Öyle ki, yemekler gelmiş soğumaya başlamış, onlar hâlâ Anam Kadir'i dinlemek istiyorlardı.

Başka bir gün yukarıda ağacın altında otururken Müfit de öbür ağacın altında Hatice Öğretmen'in öğrettiği oyunu oynuyordu. Onun uzun süre orada uğraştığını görünce çocuğun bu işi iyice öğrendiği kanısına varıp sevindik. Ancak biraz sonra Müfit, "Hatice Öğretmenim!.." diye bağırmaya başladı. Yanına vardığımızda onun öğretmenin öğrettiği oyunu oynamayıp ipleri el ve ayaklarına dolaştırdığını, ucunu kaçırınca da çözemediğini gördük. Müfit, iki kişiyle oynamaya başladığı bu oyunu tek başına becerememiş, sıkılmıştı. Hatice Öğretmen ise Müfit'i değil, Madam Montessori'yi suçladı. Çocuklarının sabrının sürekliliğini sağlayacak daha modern ve kıvrak oyunlar gerektiğini söyledi.

Okuma olgunluğu

Etüt saatlerinde dikkatimizi çeken öğretim sorunlarından en önemlisi çocukların bir bölümünün okuma me-

kanizmalarının tam gelişmemiş olmasıydı. İkinci, üçüncü, hatta dördüncü, beşinci sınıfta bile hâlâ kekeleyerek ya da kelime kelime okuyanlar olurdu. Oysa öğretim bilgisi kitapları, çocuk ağır okurken metni tam anlayamayacağını yazıyordu. Hızlı okuma, hızla kavramayı sağlıyordu. Bunun temel taşları da birinci sınıfta okuma öğretimi sırasında atılıyor, ikinci ve üçüncü sınıfta en yüksek düzeye ulaşıyordu.

Birinci sınıfta "cümle öğretimi metodu" tam uygulandığında göz bir sıçramada 5-6 sözcüğü birden kapıyor, çocuk hızla okumayı öğrenebiliyordu. Yoksa bunun sağlanamadığı durumda çocuk heceleyerek okumaya alışıyor, okuma hızı yükselmiyordu. Okuma hızı en çok üçüncü sınıfa, bilemedin beşinci sınıfa kadar geçen öğretim basamaklarında yükseliyor, sonradan hızlı okuma alışkanlığı kazanmak zorlaşıyordu.

Okuma zorluğu çeken birkaç çocuk bizde de vardı kuşkusuz. Bunun bir nedeni o yıllarda üçüncü sınıfa kadar zayıf notun olmamasıydı sanıyorum. Daha sonra bu karardan dönüldü. Başka bir nedeni de çocukların en azından bir bölümünün okul yaşı geldiği halde okuma olgunluğuna erişmemiş olmasıydı. Bunun çeşitli nedenlerinden biri küçük yaşlarda örselenmiş olmalarıydı.

Bu sorunu azaltmak için uyguladığımız çalışmalardan biri de etüt saatlerinde bu konunun üstünde durup çocuklara alıştırmalar yaptırmaktı. Bunun birinci koşulu sevilen kitaplarla sessiz okuma yapılmasıydı.

Yukarıda da sözünü ettiğim gibi çocuk ilkokula başladığında okuma olgunluğuna tam erişmişse okumayı kolay söküyor, okuma tekniğini geliştirmede etken oluyor. Böyle bir kıvraklık ilkokul çağında kazanılıyor. Gelişmesi de ilkokul çağında oluyor. Çocuğun normal okumada

dakikada 250-300, liselerde ise 500 kadar sözcüğü okuması gerekiyor. Çok kitap okumak da zaman içinde hızı etkiliyor.

Bir tarihte Almanya'da trende giderken kitap okuyordum. Yanımda oturan Alman kız da kitabını çıkarıp okumaya başladı. Ama sayfaları durmadan çeviriyordu, çok merak edip ona sordum çat pat Almancamla: "Siz okuyor musunuz, yoksa kitap mı karıştırıyorsunuz?"

Hızla döndü, sorumu anlamsız bularak "Elbet okuyorum" dedi.

Ona kendimi hızlı okuyan biri sandığım halde, ben bir sayfa okurken onun birkaç sayfayı geçtiğini söyledim. "Ah zoo," diyerek bir şeyler anlatmaya başladı.

Onlarda ilkokulun en önemli görevlerinden biri okuma yazmayı çok güzel öğretmekmiş. Bunlardan biri hızlı okumakmış. İlkokul sıralarında ünlü yazarları, şairleri sınıfa çağırırlar, çocuklara kendi metinlerini, şiirlerini okurlar, çocuklarla okuma yazma üstüne sohbet ederlermiş. İlkokulda çocuklara edebiyatın en güzel metinlerini okutarak hızlı okumayı sağlarlarmış.

Didi'nin okuması

Yurt açıldığında ilk gelen çocuklardandı sanıyorum, Mevlanakapı Yurdu'ndan gelmişti. Benim grubumda değildi ama daha önce söylediğim gibi, gruplarımız ayrı da olsa çocuklar ve öğretmenler ilişkisi yönünden bu ayrılık dikkate alınmazdı. Gruplar onlara daha iyi rehberlik edebilmemiz ve daha sakin bir yaşam içindi.

Didi Kara, yağız bir çocuktu. Harika futbol oynadığı ve o yılların dünyaca ünlü Brezilyalı futbolcusu "Didi"ye benzediği için onun adını takmışlardı ona. Hele bir de takımı-

na başarı getirmişse, stadyumlara öykünerek onu sırtlarlar, havaya kaldırırlardı.

Siz hiç çok zenginmiş gibi tokgözlü ya da kalabalık ailesi varmış gibi kendine güvenen ama aile aramayan, çok güzelmiş gibi kendini beğenen ve seven birini tanıdınız mı? İşte Didi böyle bir çocuktu. Onu arkadaşları çok severler, kızdıklarında sadece, "Kara E. n'olucak?" derlerdi. Çocuk topluluğunun neredeyse başkişisi konumunda bulunan Didi'yi, benim grubumda olmadığından yakından tanımıyordum belki. Onunla teke tek tanışmam şöyle oldu:

Belki yer darlığından, grup odaları değişmiş, birinci grup alt kattaki genişçe bir odaya alınmıştı. Sessiz, sıcacık bir yerdi. Grup öğretmenleri Hatice Sökmen grip geçirmekte olduğu için benden etüt saatinde grubunu kontrol etmemi istemişti. Nöbetçiydim zaten. Oraya vardığımda çocuklar sessizce ders çalışıyorlardı.

Sessizliği bozmadan her masaya yaklaşıp nelerle uğraştıklarına bakıyor, soru soranlara yardımcı oluyordum. Yurtta en çok üstünde durduğumuz şey öğretim sorunu, yaşına ve sınıfına uygun okuryazarlık konusuydu.

Üçüncü sınıfa kadar öğrenciye zayıf not verilmediğinden demek ki birinci, ikinci sınıflarda Kara'nın okumasında bir sorun olduğu sınıf öğretmeninin ve yurtta da grup öğretmeninin gözünden kaçmıştı. O kocaman bir okullu olmasına karşın hâlâ doğru dürüst okuyamıyordu. Pekos Bill'i nasıl okuduğunu sorduğumda kendisi gülümseyerek "Resimlere bakarak," dedi. Ünlü ressam Prof. Dr. Nevhiz Tanyeli anlatmıştı: Bir köy öğretmeni tahtaya kaplumbağa resmi yapmış, altına da "kaplumbağa" yazmış. Çocuklar kendi kendilerine: "Tos-ba-ğa" diye heceleyerek okumaya başlamışlar. Resimden okumak, böyle bir şey olmalı.

Didi okulda, okuma parçasını önceden birine okutuyor, onun okuduğu gibi o da okuyormuş. Dahası çoğunlukla arka sırada oturduğundan yanındaki arkadaşının okuduğunu o yüksek sesle söyleyip metni okumuş gibi oluyor, öğretmeni de ona "Aferin Kara," diyormuş.

Daha önce belirttiğim gibi Kara'nın bir özelliği de sporculuğuydu. Arkadaşları ona boşuna Didi demiyorlardı. Mohini kalecilikte olduğu gibi, Kara da forvette gol kralıydı. Müfettiş Şerif Tekben teftişe geldiğinde onu daha kapıda karşılayıp anlatmaya başlarlardı. O da sorardı "Didi nerede?" diye. Bulunur gelir, anlatırdı yurdun haftalık spor yaşamını.

Jale Öğretmen'in yönettiği resim atölyesinden, yarışmaya katılanlardan İngiltere'de derece alan oydu. Ama kendisi bunu anmıyor, çok sevinmiyordu. O zaten yaşama sevinci olan bir çocuktu. Sanıyorum kendi yeteneğinin ayrımında değildi. Bir yandan Hatice Öğretmen'in çabası sonucu o yıl okuma patlaması yaratmış, Pekos Bill'den çocuk kitaplarına atlamıştı. Okuduklarını da arkadaşlarına gülerek anlatır, çocuklar kendileri okudukları halde, onu dinlemekten daha büyük keyif alırlardı.

Dahası, Didi ilkokulu bitirince Arifiye Öğretmen Okulu sınavını kazanmış, o da bizim yatılı büyükler arasına girmişti. Tatillerde gelirdi evine gelir gibi. Yaz kampında bize yardımcı olurdu. Yine öyle şen şakrak, yine çocukların sevdiği, kendiyle dalga geçebilen biriydi.

Bir gün izine geldiğinde iyice öğretmen gibi olmuştu. Yan gözle tırnaklarına baktım. "Bakmayın öğretmenim, o kadarcık kusur kadı kızında da olurmuş, herkes beni beğeniyor," dedi.

Sonraki yıllarda gerçekten de herkesin beğendiği bir öğretmen, bir eş, bir baba oldu Aslan Kara. Yetmiş yaşı-

na geldim dediğinde buna hiçbir zaman inanamadım. Ben onu hâlâ ekose bordo kaşkollü haliyle, sevimli bir çocuk olarak görürüm.

Sarıcan okulda

İkinci sınıfı bitirmek üzereyken bile hâlâ okuma yazmada takılıyordu. Bunu aşacağını, zekâ ile ilgisi olmadığını düşünüyordum. Bir yandan da çözüm arıyordum. O günlerde İstanbul Üniversitesi Çocuk Psikiyatrisi Bölümü yeni açılmıştı. Eğitimle ilgili sorunlarımız olunca oraya başvuruyorduk. Bir keresinde çocuklarla ilgili bir tarama için onlar da bize gelmişlerdi. Dr. Velhan Hanım ve Rıdvan Cebiroğlu bizi her konuda aydınlatıyorlardı.

Sarıcan'ın okuma sorununu okuldaki öğretmeni de önemsiyordu. Bir gün onu da götürdüm üniversiteye. Kendisine test uyguladılar, "görüşme" yaptılar. Sonra onu dışarıda bırakıp benimle konuştular. Zar zor beşinci sınıfı bitirebileceğini, bahçıvanlık gibi işler yapabileceğini söylediler. Bulgularının benim gözlemimle çakışmadığını söyledim. Sarıcan daha üçüncü sınıfta değildi. Bazı çocuklar birden olumlu gelişmeler gösterebiliyordu.

Dışarı çıkınca Sarıcan bana, "Ne dediklerini biliyorum öğretmenim, geri zekâlı dediler değil mi?" dedi. "Sana bakan hiç kimse bunu söyleyemez, testler de öyle," dedim. Doktorların yaptığı testlerin sonuçlarını öğretmenine de söylemedim. Hatta ona, "'Sosyal yönden bu kadar gelişmiş bir çocuğun okumada geri kalmasının nedeni zekâ olamaz,' dediler" dedim. "Canım Sarım benim, tabii olamaz. Ben onu yetiştireceğim, aslan gibi bir çocuk o," dedi öğretmeni. O yıllarda çoklu zekâ, duygusal zekâ gibi kavramlar konuşulmuyordu. Bizim çocuklarda zihin-

sel zekâyla ilgili olmayan, duygusal örselenmelerden ileri gelen kimi sorunlara zekâ geriliği olarak bakılıyordu. Nitekim sonraki iki yılda Sarı büyük ilerleme kaydetmiş, her şeyi düzene girmiş, gerçekten aslan gibi bir delikanlı olmuştu. Dahası bugün hayatta başarı sağlamış varlıklı bir ailenin büyüğüdür.

Yurt çocukları ve Yakacıklı çocuklar

Okuldaki çocukların yarısı yurdun, yarısı Yakacık köyünün çocuklarıydı aşağı yukarı. Bizim çocukların çalışkanlıkta, uyumda, akademik başarıda öne çıkması için yurtta ne gerekirse yapıyorduk, okul ve öğretmenler ne isterse hemen karşılar, gereken her şeyi titizlikle yerine getirirdik. Özellikle yurt müdürü olarak eşim bu konu üstünde çok durur, günümüzde ötekileştirme denen ayrımcılığın çocukları örseleyeceğini düşünerek, sadece okulda değil, tüm Yakacıklı anne babaların, sokaktaki adamın bile bizimkilere içten kabul göstermeleri için çaba harcardık. Bu nedenle onlara her zaman yurdun kapısı açık olur, yurtta sık sık yapılan kültürel ve spor etkinliklerine Yakacıklılar komşu olarak sık sık katılabilirlerdi.

Bizimkiler yurtta da programlı bir yaşam ve çalışma içinde olduklarından aslında derslerde ve ders dışı etkinliklerde başarılı ve öne çıkanlar çok vardı, bunu herkes bilirdi. Ama tüm bunlara karşın, çoğunlukla öğretmenlerden, öğrencilerden olsun, anne babalardan olsun, küçük bahaneler bularak, bunu yurtlular yaptı, şunu yurtlular yaptı gibi olumsuz örneklerle onları kötülemeleri bizim çocukları çok kırar, kızdırırdı. Kimi zaman onların böyle bir şey yapmadığı ortaya çıkar, özür filan dilenir ama iş işten geçmiş, bizimkilerin küçük kalpleri cam kırığına

dönmüş olurdu. Ama ne de olsa çocuk kalbi, sonuçta her şeye rağmen hemen unuturlardı.

Bir gün böyle bir olay olmuş, içinden zor çıkmıştık. Yakacıklı öğrencilerden biri akşam evde babasına, yurtlu bir çocuktan dayak yediğini söyleyerek yurtlu birinin adını vermiş. Babası ikinci gün hışımla okul bahçesine gelip bizim çocuğu buluyor, kenara çekip kulağından tutuyor, "Çocuğumu döversin ha, yer misin yemez misin!" diye birkaç tokat atıyor. Ama baltayı taşa vuruyor. Çünkü böyle bir olay gerçekte olmamış. Çocuk babasının okula gelip böyle bir olay çıkaracağını düşünememiş. Kulağı çekilen bizim küçük Kemal Ateş, "Suçum yokken adam beni dövdü," diye çığlıklar atarak yerlerde yuvarlanıyor. Bizimkiler ona koşarken, birkaçı da adamın çevresini sarıyor. Adam çekip gitmek istiyor ama çocukların barikatını kıramıyor, ne yapacağını şaşırıyor. Hep bir ağızdan bağırıyorlar. "Vali Baba'ya söyleyeceğiz, Hüsamettin Bey'e söyleyeceğiz," diye. İstanbul Milletvekili Hüsamettin Giray onlara "Size biri kötü davranırsa bana haber verin," demişti çünkü.

Okul müdürü yurda haber gönderdi, yurt müdürünün gelmesini rica etti. Suat Öğretmen'le biz de gittik okula. Adam müdürün odasında bir köşede oturuyordu çekingen bir halde, Küçük Kemal ve birkaç yurtlu öğrenci oradaydı. Müdür Saim Bey anlattı. "Kemal Ateş dün adamın çocuğunu dövmüş, adam da gelip Kemal'in kulağını çekmiş." Okul müdürü elbet adamın gelip bahçede çocuğun kulağını çekmesine kızmış ama Kemal'in de onun çocuğunu dövmesi suçtu. Okul müdürü böyle söyleyince Kemal var gücüyle, "Hayır!" diye bağırıp tepinmeye başladı. Kemal'in sınıf arkadaşı olan dövülen çocuk ortada yoktu. Onu da çağırdılar. Çocuk gelince hepimiz elimizde

olmadan gülmeye başladık. Çünkü çocuk iriyarı, güçlü kuvvetli bir üçüncü sınıf çocuğu, bizim Kemal soyadı gibi bir ateş, ama küçüktü. Sınıf arkadaşı olan öteki çocuğa öfkeyle baktı Kemal: "Yalancı! Ben seni ne zaman dövdüm?" dedi. Çocuk köşede oturan babasına bakmadan, Okul Müdürü Saim Bey'e döndü. "Ben babama yalan söyledim, Kemal beni dövmedi," dedi.

Babası fırladı, "Oğlum korkuyor Müdür Bey," dedi. Oğluna döndü, "Oğlum korkma ben varım. Akşam bana dövdü demedin mi?" dedi. Oğlu bir şaşkınlık belirtisi göstermeden, "Söyledim ama yalandı," dedi.

İki çocuk

Gözlem defterimin 26 Nisan 1956 günlü sayfasında yer alan kısa nottaki olay şöyleydi:

Okulda 23 Nisan hazırlıkları yapılırken her öğretmen gibi, dördüncü sınıf öğretmeni de öğrencilerine çeşitli görevler veriyor. Örneğin sınıfında çocuklara verdiği aynı

23 Nisan töreni, Kartal, 1962 (Arşiv: P. Türkoğlu).

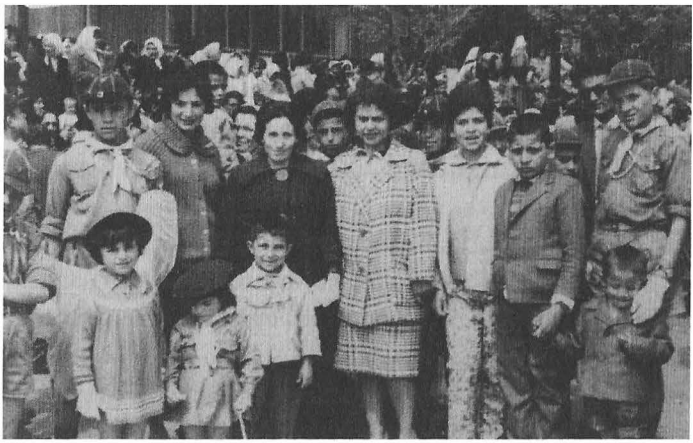
şiiri kim iyi okursa bayramda gösteriye onun çıkacağını söylüyor. Okul dönüşünde çocuklar koşarak gelip anlattılar. Bizim grupların hepsinde vardı belki, dördüncü sınıfa gidiyorlardı. Şiir okuyacaklardan biri bizim gruptan Selo'ydu. Öteki gruplardan kimler olduğunu anımsamıyorum şimdi.

Jale Öğretmen kendisi de çok güzel şiir okuyan biriydi. Çocukları şiir çalışmasını o yaptırdı. Selo'yu o da çok beğeniyordu. Selo varken öğretmen başkasını çıkarmaz diyordu. Bizim grup çocukları da Selo'ya şiirini sabah akşam okutuyorlardı ve gerçekten de hepimizi her seferinde heyecanlandıracak kadar güzel okuyordu.

Sonra öğretmen okulda seçmeye başlamış. Türkçe dersinde görev verdiği çocukların hepsine şiiri okutuyor, birini ikisini eleyerek sayılarını azaltıyormuş. Çocuklar okuldan dönünce heyecanla anlatıyorlardı Selo birinci gelecek diye. Son elemede bir kız kalmış, bir de Selo.

Çocuklar, "Öğretmenim Yasemin'in annesi her gün gelip seçildi mi diye soruyor. Siz de gitmelisiniz Selo için," dediler. Ama gitmedim. Son gün bizim grubun çocukları koşarak gelip anlattılar; öğretmen prova yapacağı sırada Selo'nun karnı sancılanmış. Son olarak şiirini okuyamamış. Bayram gösterisine Yasemin seçilmiş.

Selo'ya sorduğumda "Evet öğretmenim, birden karnım ağrıdı okuyamadım ama şimdi geçti," dedi. Üzüldüm doğrusu, Selo gerçekten çok güzel şiir okuyordu. Belki yarışma heyecanından ağrımıştı karnı. Öğretmen bunun ayrımına varmalıydı. Bizim çocuklar ateş parçası olmuşlar, sınıf öğretmenine atıp tutuyorlardı. Yurt çocuğu olduğu için Selo'yu elediğini, kızın annesinin etkisinde kaldığını söylüyorlardı.

Yakacık Yetiştirme Yurdu çocukları ve öğretmenleri 23 Nisan kutlamalarında (Arşiv: P. Türkoğlu).

23 Nisan töreni, Kartal, 1962 (Arşiv: P. Türkoğlu).

Bayram günü Müfettiş Şerif Bey bizim yurda gelmiş, birlikte Hasanpaşa İlkokulu'na töreni izlemeye gitmiştik. Şerif Bey onların da müfettişiydi. Hava güzeldi. Bayram töreni Yakacık Meydanı'nda yapılırdı. Çok kalabalıktı. Tüm Yakacıklılar meydandaydı. Okulun güzel gösterileri, oyunları, şiirleri vb. vardı. Bir de baktım Selo şiir okuyordu. Ama o ne kadar içten ve etkili bir okumaydı öyle!.. Alkışlamaktan ellerimiz kırılacaktı neredeyse. Söylediği şarkı olsaydı, "bir daha, bir daha" diye bağırırdı insanlar. Öylesine güzel okumuştu şiiri Selo. Biz de öğretmeni kutladık Selo'yu böyle yetiştirdiği ve seçtiği için.

Ama ne olmuştu da Yasemin seçildiği halde yeniden Selo'ya görev vermişti öğretmeni? "Yasemin kazanırsa üzülür müsün Selo?" gibi bir soru sormuş. Ama kendisinin iyi okuduğunu ve kazanacağını düşündüğü için öğretmeni yanıtlamamış Selo. Ancak onu seçeceğini anlayıp karnım ağrıyor diyerek yarıştan çekilmiş. Rakipsiz kalınca da Yasemin seçilmiş, çok sevinmiş, sınıf onu alkışlamış.

Zil çalınca çocuklar güle oynaya sınıflarından dışarı çıkarken, Yasemin Selo'yu sınıfın arka köşesinde gariban otururken görmüş ama ilgilenmemiş. O da koşmuş sevinçle dışarı. Ama tam da kapıda aklına gelmiş Selo'nın karnı ağrıdığı. Sorması gerektiğini düşünüp geri dönmüş. Bakmış Selo sınıfın köşesinde tek başına ağlıyor. Yanına varıp "Karnın çok mu ağrıyor?" demiş. Selo "Evet, çok ağrıyor," demiş ama Yasemin o anda bir şeyin farkına varmış birden. Baştan beri öğretmenin şiiri kendisinin okumasını istediğini biliyormuş. Çünkü annesi sık sık gelip öğretmeni zorluyormuş. Yasemin daha ilk günden beri, her seferinde Selo daha güzel okuduğu halde öğretmenin kendisine öncelik tanıdığını biliyormuş.

"Selo şiiri sen daha güzel okudun hep. Yarına kadar karnının ağrısı geçer. Bayramda sen oku, senin hakkın," der Yasemin. "Olmaz," der öteki. "Böyle konuştuğun için karnının ağrısı geçti. Ama sen de güzel okuyorsun. Zaten yapacak bir şey yok," der Selo. "Var, var," der Yasemin yeniden.

Daha sonra öğretmen anlattı: Yasemin bayram günü tam şiir okuyacağı sırada, "Asla okuyamayacağım, çok heyecanlandım, Selo'yu çıkarın," der ve öyle yapar, öğretmen Yasemin'i bayramdan sonra sorguya çekince anlar o iki çocuk yüreğindeki yüceliği.

Süleyman'ın okul sevinci

Çocuklardan bir bölümü okul ve öğretim sorunu yaşasalar da çoğunluğun okula uyumu herkes gibiydi. Hatta içlerinde cıva gibi, ateş gibi okuma ve öğrenme meraklıları çoktu. Süleyman da böyle çocuklardan biriydi. Sivas'ın bir köyündendi. "Annem küçük kardeşimi doğururken ikisi de öldü. Şimdi birlikte cennette yaşıyorlar," diye anlatırdı.

Süleyman okul yaşına gelince babası köylerinde okul olmadığı ve eşi öldüğü için çocuğunu elinden tutup devlette okutmak üzere Kaymakamlığa dilekçe vermiş. Çocuğun cin gibi davranışları kaymakamın dikkatini çekmiş, dilekçeyi işleme koymuş. Bir süre sonra Süleyman'ın bizim yurda verildiği yazısı gelmişti. Çünkü Sivas'ta o yıllarda yurtlar henüz kurulmamıştı.

Babası onu bize emanet ederken çocuğundan asla vazgeçmediğini, köyde okul yapılırsa, evlense de onu yanına alacağını, amacının onun okuması olduğunu söylemişti.

Süleyman, annesi ölmüş bir çocuk gibi görünmüyordu. Özellikle okul günleri başlayınca sanki okumak için ya-

ratılmış biri olup çıkmıştı. Bir an önce her şeyi öğrenmek isteyen bir yapısı vardı. Birinci sınıfa başladığında bile bir çırpıda önlüğünü giyer, yakasını takar, çantası elinde uzun zamandan beri gittiği bir yermiş gibi hızlı adımlarla okulun yolunu tutardı. Sınıf öğretmeni de şaşardı onun okul sevincine, ders sevdasına.

Etüt saatinde dersini sesli çalışır, çocuklar ona gülerlerdi. "Ne gülüyorsunuz oğlum? İşte ba ile ba yan yana geldi baba oldu, ne kolay," derdi. Bu kez gülüşler kahkahaya dönerdi. Ama o gülmelerine aldırmaz, keşfini başka çocuklara da öğretmek isterdi. Acemi davranmaya asla katlanamaz, bilmediğini sormaktan çekinmezdi. Çevreye kolayca uyum sağlamıştı.

Köyden geldiği için herkes ona bir şeyler öğretmek ister, kimilerini kabullenir, kimi zaman da "Oğlum onu bilmeyecek ne var? Bilmesem de kitaptan öğrenirim," derdi. Okuldaki öğretmeni bazen onun sorularına yetişmekte zorlandığını söylerdi.

Bir gün okula giderken yanıma sokuldu, tertemizdi, sabun kokuyordu. "Öğretmenim, ellerimi yüzümü bol bol sabunla yıkadım, tertemiz oldum değil mi?" dedi. Atilla Tonguç onun sevincini görünce biraz takıldı: "Çok güzel olmuşsun Süleyman ama kafanın arkası biraz yamuk." Gerçekten de öyleydi. Kafasının arkası biraz yamuktu. "Olsun oğlum, ben öyle de seviyorum, bir zararı yok ki, değil mi öğretmenim?" dedi, çocuklar gülüştüler. Ben onlara kızınca, "Hayır öğretmenim, ben kızmıyorum. Ama onlar benim doğru sözüme de gülüyorlar, yanlışıma da," dedi.

Kimi davranışlarıyla sınıf öğretmenini sık sık şaşırtır, o da bize haber gönderir ya da okula gidince anlatırdı: "Bizim köyde olmadığı için ben bunu bilmiyorum ama

sizin de bilmedikleriniz olabilir, değil mi öğretmenim?" diyormuş.

Herkesin sevdiği, çok çalışkan, dürüst, yaşama sevinci olan, kendisiyle ve çevresiyle barışık bir çocuktu Süleyman. O bu varlığını sanki memleketi Sivas'tan getirmişti. Annesiyle küçük kardeşinin ölümüne hayal meyal tanıklığını arkadaşlarına anlatırken, çocuklar onu bir bilgeyi dinler gibi sessizleşirlerdi.

"Ağlamadın mı, üzülmedin mi? diye sorduklarında, "Ağlamaz olur muyum oğlum, ama onlar hiç gelmeyecekler artık, öldüler. Cennetteler, yapacak bir şey yok," demişti. Babası ona olayı böyle anlatmış, "Hem de erkekler ağlamaz," demiş.

Bir yaz tatilinde babası onu almaya geldi. Evlendiğini, onu yeni annesiyle tanıştıracağını, ilkokulu bitirince de yurttan alacağını söyledi. Ona Süleyman'ın iyi bir öğrenci olduğunu, ileri öğrenim görmek istediğini söyledik. "O annesine benzeyen bir çocuk efendim, üstelik biz Aleviyiz," dedi baba.

Süleyman o gün hepimizle ayrı ayrı vedalaşarak, geziye çıkar gibi düştü babasının peşine. "Yaz kampına yarıda yetişeceğim öğretmenim," deyip gülümseyerek gitti. Gerçekten de kampın ortasında döndü. O günlerde Temenye'ye denize gidiyorduk. Hemen daldı sulara, arkadaşları, "Süleyman, Sivas'ın denizinde mi öğrendin yüzmeyi?" diye yine takıldılar ona. Oysa o daha geldiği yıl yaz kampında öğrenmişti bu kadar güzel yüzmeyi.

Gidince neler yaptığını, yeni annesini sorduğumuzda "Yeni annemve babamla benim annemin mezarına gittik öğretmenim," dedi. Mezarın çevresini temizlemişler, çiçek dikmişler. Çocuklar yine takılmakta geri durmadılar: "Görürsün Süleyman, üvey ananın oyunu sonra çıkar."

"Hiç de değil, benim üvey anam iyi kalpli bir kadın, beni seviyor. Ben de onu seviyorum," dedi.

Okulda anneler günü

Kaya sanki görmüş geçirmiş, deneyimli, hoşgörülü bir çocuktu. Hayatın sorunları altında ezilmek istemeyen, hareketli ama ağırbaşlı, anlayışlı bir yapısı vardı. Kimi zaman darda kaldığım bir konuda ona başvurabilirdim, içtenlikle koşardı. İnce bedeni, kumral dik saçları altında güvenilir bir kişilik, özgürleşmiş bir yeniyetmeydi. Kimi zaman da biraz hırçındı, o kadarı da olacaktı kendine göre. Kardeşi Yalçın'a çok iyi ağabeylik yapıyordu. O üçüncü sınıfta, Kaya dördüncü sınıftaydı.

Bir gün çocuklar okuldan döndüklerinde, bir yandan soyunup dökünürlerken, Kaya yanıma geldi, "Öğretmenim her anne iyi midir?" diye sordu ayaküstü. Onu duyan öteki dördüncü sınıf öğrencileri de geldiler. "Elbet ama ellerinde olmadan yanlış da yaptıkları olur. Kaya, bana böyle zor sorular sorma, olur mu?" demiştim ona. Bizi duyan çocuklar gülüştüler, hemen okulda olanları anlattılar:

Gün geçmiyordu ki bizim çocuklar okulda, sınıfta bir olay yaratmasınlar. Bazen bir duruma karşı çıkarak, bazen bir konuyu tartışarak sınıf öğretmenlerini ya da okul müdürünü güç duruma düşürüyorlardı. Yurtta bizimle özgürce konuşabildikleri konuları okulda da çekinmeden konuşmak, tartışmak istiyorlardı. Oysa okul öğretmenleri bizi onların dadısı gibi görüyor, sınıf yönetimi vb. nedenlerle çocuklara karşı daha baskıcı oluyorlardı.

Dördüncü sınıfın hamarat Solmaz Öğretmen'i, o gün "anneler günü" için güzel bir hazırlık yapmış, özellikle bizim çocuklardan annesi olmayanları da göz önüne alarak,

çok anlamlı bir "Anneler Günü" dersi işlemeye koyulmuş. O yıllarda anneler günü bugünkü kadar yaygın değildi.

Öğretmen, anneler gününün önemini, annelerin yüceliğini, özverisini ballandıra ballandıra anlatırken, öteki çocuklar, özellikle Yakacıklılar, "Benim annem şöyle iyi, benim annem böyle iyi," diye annelerini övüp dururlarken, Kaya da parmak kaldırmış. Öğretmen onun ilginç şeyler söyleyeceğini bildiği için hemen söz vermiş.

"Annesi olmayanlar ne yapacak öğretmenim, anneye armağan almak için parası olmayanlar ne yapacak öğretmenim, iyi olmayan anneler yok mu öğretmenim?" diye soru yağmuruna tutmuş öğretmeni.

Onun ve arkadaşlarının anlattığına göre tam da dersin en güzel yerinde sınıf öğretmeniyle böyle takışmış Kaya. Sınıf öğretmeninin sonradan anlattığına göre de kendisi bu çocuğun sözleri karşısında ne yapacağını şaşırıp, "Kötüler olsa da, dörtte üç daima iyidir," demiş. Bu saptama, öğretmenlik bilgisi kitabında olan bir eğitim bilgisiydi. Ne yapacağını şaşırdığını, üzüldüğünü söyledi öğretmen.

Bizim küçükler, sınıf öğretmenlerini yaramazlıklarıyla üzerlerken, büyükler de kimi meseleleri böylesine irdelerler, öğretmenlerini sıkıştırıp olay yaratırlardı arada bir.

Kaya konuşmasını şöyle sürdürmüş: "Anneler günü diye bir şey olacaksa, o gün bize değil, annelere ders vermeli, çocuklarına iyi bakmaları, terk etmemeleri için. Bakmayacağı çocuğu doğurmamaları için." Çocuklar suspus olmuşlar. Öğretmen ne diyeceğini, ne yapacağını şaşırmış. "Seni anlıyorum Kaya ama annelerin de elinde olmayan durumlar vardır, bilemeyiz," demiş. Kaya üstelemiş. "Hayır öğretmenim, gerçekten iyi bir annenin elinde olmayan hiçbir durum çocuğuna sahip çıkmasını engellememeli,

ölümden başka," demiş. Öğretmen ve çocuklar sınıfta başlamışlar ağlamaya...

Çocuklar bunları anlatırken, Kaya da bana: "Yalan mı öğretmenim, böyle söyledim, sınıf öğretmenimi ağlattım öğretmenim," derken, ben de aynı Solmaz Öğretmen gibi ne diyeceğimi bilemiyordum.

Anneleri onları, Kaya ve Yalçın Bala kardeşleri, Kaya biraz daha büyükken bir yuvaya vermek zorunda kalmış, oradan yurda gelmişlerdi. Daha küçükleri, Gülçin adında bir kız kardeşleri vardı. Sanıyorum dört yaşlarında hastanede ölmüştü. Başka bir oğlunu da evlatlık vermiş. Çok seyrek ziyarete gelirdi. Anneyi hep beklerlerdi yine de.

Aslında Kaya o yaşta, ne anneye ne babaya kesinlikle ihtiyaç duymayacak kadar iyi gelişmiş, beden ve ruh sağlığı yerinde, çevreyle ve kendisiyle uyum içinde, birçok sorunu alt etmiş bir genç olma yolundaydı. Hatta birlikte yaşadıkları kurumlarda kardeşine de çok güzel bakmıştı. Belki o yüzden kardeşi Yalçın da doygun, sıcakkanlı bir çocuktu. Belki anneden gelen olumlu izler de taşıyorlardı. Çocuk her şeyi bilmeli, bilinmezlik yaşamamalıydı. "Sizce saçma değil mi öğretmenim anneler günü?" diyerek ahret sorusu gibi tekrar tekrar sordu bana. "Yapma Kaya," dedim ne diyeceğimi şaşırarak, çocuklar ona, "Tamam, tamam sus artık," dediler.

Solmaz Öğretmen ona, "Üzülme, belki bir gün anlarsın anneni," demiş. Buna daha çok kızıyordu. "Bizim yaşımız için önemli değil öğretmenim, 'küçücükken, korumasızken' demek istiyorum, buna kızıyorum," diyordu.

Sınıf öğretmeni anlata anlata bitiremiyordu: "Nereden bileyim böyle derin düşünceli yaralı bir öğrencim olduğunu? Hatta ben onu mutlu bir aile çocuğu sanıyordum.

Duruşundan mı, tokgözlülüğünden mi, yoksa saygısından mı nedir, insanda derin etki bırakıyor."

Bir gün kardeşi Yalçın Bala hastalandığında başından ayrılmadı. Saniye Hemşire, "Bu Kaya, kardeşinin hastalığında bir anne gibi baktı ona. Bu yüzden çocuk hemencecik iyileşti," demişti.

Anneler şarkısı

"Gelin çiçek derelim annelere verelim"
M. Sun

Bizim Hasanali, okuldaki öğretmenine bir dolmakalem armağan etmiş. Ama öğretmen, "Bu kalemi nereden aldın, nasıl aldın?" diye dünyayı çocuğun başına dar etmiş. Okul dönüşü koşarak gelip anlattılar arkadaşları. Hasanali ise benden uzakta duruyor, yan gözle arkadaşlarının sözlerini dinliyor ve benim ne diyeceğime bakıyordu. Üstelik Hasanali'nin kalemi nasıl edindiğini araştırmam için kalemi bir zarfa koyup bana göndermişti öğretmen.

Bu konuda çocuğu sorgulamak, sıkıştırmak, onu karşımda çaresiz görmek hiç içimden gelmiyordu. Çocuğun benden uzakta durmasından, gözlerini kaçırmasından anladığıma göre sanki "ne olur yapmayın, sormayın" der gibiydi.

Düşünüyordum: Hasanali o dolmakalemi nasıl edinmiş olabilirdi? Mal canlısı olmayan, hırsızlık filan yapmayan bir çocuktu. Ortalıkta para da görünmüyordu. Yalnız bir iki gün önce muhasebeci grup odasında çocukların parasını dağıtmıştı (her ay küçük bir harçlıkları vardı). Daha sonra muhasebe bize açık verdiğini ama hangi grupta kaybolduğunu bilmediğini söyleyerek 5 liranın aranmasını

istemişti. Bu olayda Hasanali'nin bir parmağının olması hiç aklımdan geçmemişti, ama ortada bir dolmakalem olduğuna ve sınıf öğretmeni sonuç beklediğine göre ona da sormam gerektiğini düşündüm.

Akşam yemeğinden sonra, çocukların oraya buraya daldığı bir saatte onu Müdür Bey'in odasına götürüp önüne bir kâğıt kalem koydum. Dolmakalemi nereden bulduğunu rahatça yazmasını, bitirince kâğıdı orada bırakıp grup odasına dönmesini söyledim. Bir süre sonra grup odasının kapısından girince, ben hemen müdürün odasına geçip, bir tahrir ödevi verir gibi özenerek, en başına adını soyadını, grubunu, sınıfını ayrı ayrı yazdığı kâğıdı merakla alıp okudum:

"Beş lirayı ben çalmadım. İbrahim Amca bize para dağıttığı gün o gidince masanın altında buldum. Arkadaşlarla okula giderken kapının yanındaki kırtasiyeci amcadan dolmakalem aldım, vazo aldım, yemiş aldım. Yemişleri arkadaşlarla yedik. Dolmakalemi sınıf öğretmenime verdim. Vazoya da papatya diktim, sınıfın penceresine koydum. Anneler gününde sınıf öğretmenime vereceğim. Çünkü o bana, 'Beni annen yerine koy,' demişti. Ben onu annem yerine koydum."

Hasanali'nin yüreğinden dökülen bu sözleri içeren yazılı kâğıdını, dolmakalemle birlikte öğretmenin bana gönderdiği zarfa koyup, yapıştırdım. Bu olay nedeniyle kendisine bağırıp çağırmadığım için çocuk adeta rahatlamıştı ama yine de bana eskisi kadar sokulmuyordu.

İkinci gün zarfı cebime koyup okula gittim. Okul oda sayısı yetersiz olduğu için öğretmenler odası yoktu. Öğretmenler teneffüs saatlerinde soluklanmak için müdürün odasına koşarlardı. Ben de oraya gidip teneffüs zilinin çalmasını bekledim. Zil çalıp Hasanali'nin öğretmeni gel-

diğinde kapalı zarfı ona verdim. Çocuğun yazdıklarını okuyunca öğretmeni iki elini başına götürüp saçını başını yolarcasına dövünmeye başladı. Bir-iki gün önce çocuklara şarkısını öğretmiş anneler günü hazırlığı için.

"Gelin çiçek derelim annelere verelim."

Bir ara Hasanali ona gelip "benim annem yok öğretmenim, size çiçek versem olur mu?" demiş. "Tabii olur Hasanali, ben senin annen sayılırım. Öğretmen demek anne demektir," filan demiş.

Pencerede içine papatya dikilmiş vazoyu da bilmediğini söyledi, koşarak bakıp geldi. Gözü yaşarmıştı. Elinde bir vazoyla geldi. Çocuğun içine toprağıyla diktiği papatyalar tutmuştu. Ne yapacağını sordum ona. "Ne yapacağım, Hasanali benim özbeöz evladımdır artık. Ona nasıl kıyarım. Ondan özür dilerim, sarılır öperim," dedi.

Biraz deli bir çocuk

Müdür Yardımcısı Ezgin Bey, çocuğun yurda kaydını yapıp, bizim gruba göndermişti. Yanında annesi vardı. Çocuk kapıdan girer girmez pencerenin önündeki masada satranç oynayanların yanına koştu. Anne çocuğuna "ah seni yaramaz" der gibi başını sallayıp bazı bilgiler verdi bana. Son otobüse yetişmek için acele ediyordu. Oğluna döndü, "Bak Nuri, sen artık burada kalıp okuluna gideceksin. Ben de işime döneceğim, öğretmenin böyle söyledi," dedi. Öteki çocuklarla çoktan anlaşıp oyuna dalmış olan Nuri, gözünü satranç tahtasından ayırmadan, "Tamam tamam, burası güzel, sen git," dedi annesinden ayrılırken ağlayıp sızlamadan. Anne bana dönüp alçak sesle oğlu için, "İşte böyle, biraz delidir ama iyi bir çocuktur," dedi. Ela gözleri biraz dolan kadın, ardına bakmadan hemen çıkıp gitti.

Bana çocukla ilgili bilgiler vermişti anne: Kocası Cibali'de iş kazasında ölünce, çalışanlar yerine onun [kadının] alınması için müdüre rica etmişler. O da almış [çalışmış] bir süre gerçekten. Ama biraz deli olan bu çocuk yüzünden işten çıkarmışlar onu. Bir kaza olur diye korkmuş.

Neyse ki zengin bir aile ona çocuğuyla birlikte kalacağı bir yer vererek evin işlerini yapmak üzere evine almış. Ancak çocuk biraz büyüyünce, biraz da delifişek olunca köşkte beklenmedik zararlar vermeye, kıymetli eşyanın orasını burasını bozmaya, kırmaya başlayınca istenmeyen biri olmuş. Aile yine de onu işten atmayı düşünmeyerek, çocuğu evden yollamanın bir yolunu aramışlar. Tanınmış bir işadamı olan aile reisi Milli Eğitim'e başvurarak çocuğun yurda verilmesi işlemini gerçekleştirmiş.

O günlerde yurt tıklım tıklım doluydu. Ama bir çocuk gönderildi mi "yer yok" denmez, bir yere sığdırılırdı. Bu yüzden yurt idaresi çocuğu bir gruba gönderirken adeta grup öğretmeninden çekinerek rica ederdi. Müdür yardımcısı da bizim gruba geldi. "Bir Deliağa da sana düştü," dedi. Annesi çocuk için ona da "Biraz delidir," demiş besbelli. Müdür yardımcısı, çocuklarla ortada halının üstünde oynayan Nuri'yi ayağıyla dürttü,, "Nasılsın Deliağa, hemen alışmışsın bakıyorum," dedi. Çocuk ona, "Dur amca, oyunumu niçin bozuyorsun?" dedi. Çocuklar her zaman çekindikleri müdür yardımcısına onun böyle yanıt vermesine kenara çekilerek gülümsediler. Müdür yardımcısı çocuğa kızdı ama ona değil bana söylendi. "Tam da uymuş senin şımarıklar takımına," dedi. Benim çocukları şımarttığımı her zaman yüzüme vururdu.

Okullar zaten yeni açılmıştı. Yurttan çocuğa verilecek tüm giyecekler, okul forması, çanta vb. malzemeler

tamamdı. Grup annesi onu hazırladı, ikinci gün okula götürdüm kayıt için. Okul yolunda farkında olmadan onun elini tutmuşum. Bu biraz da trafik korkusundandı sanıyorum. Ama Nuri gülerek elimi silkeledi. "Öğretmenim ben kendim yürüyebilirim," dedi. Çelimsiz bir çocuktu ama cin gibiydi.

Okul başöğretmeni onun kaydını yapıp 1-B sınıfına gönderdi bizi. Sınıf öğretmeni Ziya Bey iyi kalpli biriydi. Nuri'nin aykırılıklarını daha anlayışlı karşılayabilirdi. "Grubumuza yeni geldi," diye sınıf öğretmenine tanıttım onu. Sabahçı olmuştu.

Bir sabah eşim okula gitmiş, döndükten sonra bana anlattı: Sınıf öğretmeni Nuri'den çok şikâyetçiymiş, geldiğinden bu yana sınıfta ders yapamaz olmuş. Kendisi ders anlatırken "Öğretmenim, öyle değil böyle," demek gibi bir öğrenciye yakışmayan davranışlar sergilediğini, öğretmenin ne yapacağını şaşırmış durumda olduğunu söyledi. Beni de suçladı. Sınıf öğretmeninin başa çıkamadığını söyledi. Müdür yardımcısı kahkahalarla gülerek, "Müdür Bey, bu çocuğa kendi öz annesi bile deli diyor, ama bu hâlâ diretiyor," dedi benim için. "Ona kalsa tepesine çıkaracak," diye beni eşime şikâyet ediyordu.

Yurda geleli yedi-sekiz gün olmuştu. Küçük, çelimsiz bir çocuktu. Onu çok sıkıştırmak istemiyordum. Annesi ve öğretmeni biraz deli olduğunu söylediler ama deli falan değildi. Başından büyük laflar etse de boş konuşmuyordu. Okuldan, okuma yazmadan korkmuyor, isteyerek gidip geliyordu. Sınıftaki aykırılıklarına karşın çocuklar onu seviyordu.

Bir tatil günü sabah kahvaltısından sonra onu grup odasına çağırdım. Çantasını alıp geldi. Okul işlerinin nasıl

gittiğini sordum. Çantasındakileri masanın üstüne döktü. Defter ve kitabı temizdi. Baştaki çizgiler, öğretmenin yazdırdığı cümleler düzgündü, cümleleri okuyordu. Alfabenin başını açtım, okuması için bir yeri gösterdim. Bana güldü. Tüm alfabeyi okuyabildiğini, hatta başka kitapları, gazeteyi bile okuyabildiğini söyledi. Uğradığım şaşkınlığa aldırmıyordu. Okumayı nasıl öğrendiğini sorduğumda anlattı.

Annesi Cibali'ye işe giderken onu da götürüyor ama arabaya binmiyor, Nuri'yi sırtına alıp yürüyerek gidiyormuş. Yoldan her gün annesinin sırtında giden çocuk tabelalara, yazılara bakıyor, elektrik direklerini sayıyormuş. Böylece okumayı ve saymayı öğrenmiş.

"Öğretmen anlamadı mı okuma ve matematik bildiğini?" diye sordum. "Ben en arkada oturuyorum, gürültü yaptım diye dışarı atıyor, bilmiyor," dedi.

O akşam birinci sınıf çocuklarının masasına gittim. Altı kişiydiler, hepsi yeni öğrendikleri cümlelerden başka bir şey okuyamıyor, matematikte toplama çıkarmaları [yapabiliyor], yirmiye kadar sayabiliyorlardı. Ama Nuri'nin bir çırpıda kavraması, onları çoktan geçmiş bir okuma tekniği vardı. Üstelik içlerinde en küçük ve çelimsizi oydu. Arkadaşlarının Cumhuriyet Bayramı geçti, sonbahar geçti cümlelerine gülüyordu. O yıllarda bu durumda olan bütün çocukların bir üst sınıfa geçiş işlemi hemen yapılırdı. Zaten bundan başka bir çözüm de yoktu.

İkinci gün, okula giderek çocuğun durumunu Müdür Saim Bey'e ve sınıf öğretmenine anlattım. Onu ortak bir yoklamadan geçirerek ikinci sınıfa kaydettiler.

Bu arada onu İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Bölümü'ne götürdük. Çeşitli testlerden geçtikten sonra üstün zekâlı olduğu ortaya çıktı. Eğer ikinci sınıfta da aynı davranışları (yaramazlıkları) göste-

rirse üçüncü sınıfa da devam edebilecek durumda olduğunu söylediler.

O yıllarda bu durumdaki çocuklar için özel bir kurum yoktu sanıyorum. Bir gün annesi geldiğinde anlattık çocuğunun durumunu. Raporun bir kopyasını verdik ona. İkinci hafta çalıştığı evin hanımı geldi. İstanbul'un zengin ailelerinden biriydi bu aile. Çocuğun farklı davranışlarını onlar da biraz deli olduğuna bağlamışlar, bu yüzden başlarından atmışlardı çocuğu. Kocasıyla konuşmuşlar, yaptıklarından utanarak, çocuğun durumuna uygun bir eğitim kararı almışlar. Çocuğu Şişli Terakki Lisesi'nde okutmak üzere yurttan geri almak istemişlerdi. Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvurarak 18 yaşına kadar bakıp eğitimini üstlenecekleri bir sözleşmeyle geri aldılar. Çocuğu izlemeye almadığımız için ne durumda olduğunu öğrenemedik.

Meçhul

Dördüncü sınıf Türkçe dersinde eski sözcüklere sıra gelmişti. Öğretmen "meçhul" sözcüğünü tahtaya yazıyor,, şimdi sözlükten arayalım deyince, sözlüğü olanlar karıştırmaya başlıyor. Öğretmen masadaki sözlüğü bir öğrenciye veriyor. Ama bizimki hemen parmak kaldırıyor; "Meçhul, kayıp demektir öğretmenim," diye bağırıyor. Sonra başka biri parmak kaldırıp, "Hayır öğretmenim, Demircan yanlış söylüyor, 'bilinmeyen' demektir," diye karşı çıkıyor. Demircan kendine güvenerek yineliyor; "Hayır öğretmenim, 'kayıp' demektir," diyor, sonra kıza dönüp, "Anladın mı Karacan?" diyor kızın kendisini soyadı ile anmasına kızarak. Üstelik "bilinmeyen" açıklamasını her şeyi bilen öğretmeninden öğrenmişti.

Bir gün nüfus cüzdanı eline geçtiğinde "baba meçhul" yazısını okuyunca sormuştu grup öğretmenine. O da çocuğa babasının kayıp olduğunu söylemişti.

Kız arkadaşı,"Aşk olsun Demircan, ben sana ne yaptım?" deyince, "Sana da aşk olsun Karacan, yurttaki öğretmeninden iyi mi biliyorsun Türkçeyi?" diyor kıza. Öğretmen Demircan'ın Melisa'ya Karacan demesine kızıp elindeki tebeşiri onun kafasına fırlatıyor. Ama tebeşir çocuğun tam gözüne isabet ediyor, gözünden hafif yaralanıyor. Çocuk birden sendeliyor, gözünden yaş akmaya başlıyor. Hemen ilk yardım dolabına koşuyorlar, göz bantlanıp derse devam ediliyor.

Öğretmen, "Defterinize yazın: Meçhul bilinmeyen anlamı taşır," diyor. Ama Demircan yazmıyor öğretmenin söylediğini. "Senin baban kayıp olduğu için buraya meçhul yazılmış," sözleri aklından çıkmıyor. Ama Melisa yine öğretmene yetiştiriyor, "Demircan söylediğinizi defterine yazmadı," diye.

Öğretmen bu kez kızıp, "Demircan çık dışarı!" diyor. Demircan dışarı çıkıyor ama öğretmene kızmıyor, birden aklına geliyor, sözlük yazdığına göre grup öğretmeninin söylediği yanlış olamaz mı? Yurda gelip revire gidiyor, öğretmen tebeşir attı demiyor, gözüne tebeşir kaçtığını söyleyip hemşireden yeniden pansuman istiyor. Hemşire onu biraz dinlensin diye okula göndermeyip yatırıyor.

Revire gittiğimde Demircan yatakta oturmuş, gözünün biri bantlı, çocuklardan sözlük istemiş karıştırıyordu. Konuyu hiç duraksamadan anlattı: Bu kaçıncı olaydı? İnsan, o dürüst çocukların karşısında ne yapacağını şaşırıyordu.

Asıl yanlış "baba meçhul" diye yazmaktı. Kim olduğunu, adını, sanını bilen biri vardı. O halde meçhul değildi. Adıyla sanıyla onun da bir babası vardı. Önce annenin adamın nüfusuna kayıtlı olması gerekiyordu. Değilse

baba meçhul, yani kim olduğu bilinmiyor yazılıyordu. Kadın Doğum Doktoru Fahri Atabey bu yanlışı, bu haksızlığı can evinden yakalayıp, bize kızgın bir şekilde anlatırken tam anlamamış olabilirim. Ama çocuğu dinleyince konuyu çok iyi kavramıştım.

Demircan'a olduğu gibi anlattım konuyu. "Herkesin bir babası ve bir annesi mutlaka vardır. Babasının kim olduğunu anne bildiği halde nüfusa geçmemesidir yanlış olan. Her anne çocuğunun babasını bilir. O halde baba meçhul değildir, bilinmiyor değildir. Nüfusa geçirilmemiş olması meçhul anlamına gelmez." Evet, bunları söyledim çocuğa. Büyük yanlışlık yasalardaydı. Çocuk bunu çok iyi anladı. Sevindi. Anlamadığı tek şey, nasıl olup da kendisinin hiç babası olmadığıydı. "Öyleyse ben öğretmenden ve Melisa'dan özür dilemeliyim, babamın kim olduğunu öğrenmek için annemi sıkıştırmalıyım," dedi çocuk.

Bu olayı eşime anlattım. Çocukları bu sıkıntıdan kurtarmak için yurt müdürü olarak çok şey yapar, sorar, araştırır, nüfus kayıtlarını çıkartırdı. O konuyla çoktan ilgileniyor, annelerle görüşerek çocukların babalarını ya da babalarla görüşerek, anneleri buldururdu. Yasaların düzeltilmesi için yazılar yazardı. Aslında bizim yurtta böyle sorunu olan çocuk çok azdı.

Meşhur olan fakir çocuklar kitabı (Mehmet Aydın)

Her grubun kitaplığı vardı; çocuklar ve öğretmenler, kitaplıklarımızı zenginleştirmek için çaba harcardık.

Karaköy'de Murat Büfe'nin bitişiğinde bir kitapçı vardı. Ne zaman büfeden bir sandviç alsam kitapçı vitrinine

yer gibi bakar, bu arada oradan kendime kitap seçerdim. Kitapçı da bana yeni gelen kitapları gösterirdi. Bir gün gittiğimde 1959 olmalıydı, *Meşhur Olan Fakir Çocuklar* kitabını gösterdi. "Belki ilginizi çeker, yeni geldi," dedi. Yurtta öğretmen olduğumu biliyordu.

Gerçekten de ilgimi çekecek, bizim çocukları da ilgilendirecek bir kitaptı. İki adet alıp, vapurda karıştırmaya başladım. Mehmet Aydın adında bir kültür adamı (Gazi Eğitim'de öğretmenlik yaptı), 16 ünlü kişinin kısa biyografileriyle yoksul oldukları halde çalışarak nasıl başarıya ulaştıklarının öykülerini sunuyordu okurlara.

Kitap kapağında çizilmiş resimleri de olan bu 16 ünlü kişi şunlardı:

Ahmet Mithat, Mimar Sinan, Benjamin Franklin, Abraham Lincoln, Thomas Alva Edison, Henry Ford, Jack London, Beethoven, Mozart, Paul Richter, Janes Watt, George Stevenson, Michael Faraday, Emile Zola, Claude Bernard, Auguste Rodin

Ahmet Mithat Efendi (1844-1912): İstanbul doğumlu bir kültür adamı. Annesi evde çamaşır diken, babası da bunları pazarda ve camilerde satan yoksul bir ailenin çocuğu.

Mimar Sinan (1489-1588): Yoksul bir köylü çocuğu. Kafasında yarattığı mimari projeleri hayata geçirip tarihe emanet eden, kendi kendini yetiştirmiş bir mimarlık ustası, dünya mimarlık tarihine geçmiş dâhi bir sanatkâr.

Diğerlerinin de böyle çok ilginç yetenek öyküleri ve yoksul yaşamları var.

Kitabın dili ve düzenlenişi açık olmasına karşın bizim çocuklara göre biraz zordu, satır araları da sıkışıktı. Onlara anlatıp içindekileri kısaca tanıttım, kitaplığa koydum. Bir de baktım bizimkiler kitabı kapağında çizilmiş resim-

lere bakarak adamları paylaşmışlar. Okumak yerine böyle oyuna çevirmişler. Birbirlerine Mozart, Edison filan diyarlardı. Çoğu, ne yoksulluğa rağmen elde edilen başarı ne de ün peşindeydi. Dördüncü, beşinci, hatta üçüncü sınıftan çocuklar arasında bu kişilerle ilgili metinleri paylaştırdım. Herkes kendi seçtiği ünlü kişinin yaşamını iyice öğrenip arkadaşlarına anlatacaktı.

Okuldaki öğretmenlerine de anlatmışlar. Öteki kitabı ona gönderdim. Hatta orada da bu rolleri oyuna çevirip çocukları bir araya getirerek oynatmışlar, epey etki yaratmış.

Bu kitabı bizim gruptan yanılmıyorsam sadece iki kişi tam okumuştu. Birinin Adem olduğunu hatırlıyorum sadece. Adem köyden gelmiş bir Anadolu çocuğuydu. Bana *Meşhur Olan Fakir Çocuklar* kitabı olayında şöyle demişti: "Öğretmenim, ben bu İstanbul çocuklarını anlamıyorum, büyük adamları bile önemsemiyorlar, anlamıyorlar, neden?" demişti. Ben de ona yanıt olarak, "Kendilerini bile önemsemiyorlar," demiştim. Uzun süre sonra Adem yanıma geldi. "Öğretmenim, ben hem kendimi, hem başkalarını önemsiyorum, bundan mutlu oluyorum," dedi. Kendini yetiştirmek için hep çalışacağını söyledi. Ama o, hayatında bunu yapabildi mi bilmiyorum.

Arkadaş

4 Haziran 1954 (Gözlem Defteri'nden)

Onu yurda getiren polis, çocuğu Sarıyer'de sokakta bulduğunu, ailesi ya da geçmişi ile ilgili hiçbir bilgi olmadığını söyledi. Önce Özel Eğitim Bürosu'na götürmüş, orası koruma işlemini başlatarak, çocuğu bir yazıyla bize göndermişti.

Çocuğun farklı olduğu ilk bakışta bile belli. Nasıl bir gelişim sorunu olduğunu elbette bilemezdik. Ama o da çocuktu ve daha çok yardıma gereksinimi vardı.

Ancak ona yardım etmek de zordu. İşitiyor ama konuşamıyordu. Aşırı yemek yiyor, altını tutamıyordu. Çabuk öfkeleniyor, çok kavga ediyordu, sinirliydi. Birçok sözcüğü tekrarlayabiliyor ama cümle kuramıyordu. Çocuklar onu konuşturmak için uğraşıyorlar, çeşitli numaralar yapıyorlar ama sonuç alamıyorlardı. Hiçbiri ona kızmıyor, sorunlu çocuk gibi görmüyor, yürekten seviyorlardı.

Gazi Eğitim Enstitüsü Öğretmeni, Psikolog Dr. Şükrü Selçukoğlu 3.8.1954 tarihinde bizim yurda gelmişti. Bu çocuğun sorunlarıyla epey ilgilendi. Küçükken ansefali geçirmiş olabileceğini tahmin etti. Önce konuşma alıştırmaları yapmasını, bunun için kavga da etse öteki çocuklarla iletişimini sürdürmesini önerdi. Böyle ilişkilerde, onun "Öğretmenim Ali topumu aldı" gibi şikâyet türü cümleler kurabileceğini söyledi.

24.5.1955

Çocuklar ona arkadaş demeyi öğrettiler, adı Arkadaş kaldı. Müfettiş Salih Ilgın da ilkokula giderse daha iyi gelişeceğini söyledi. Her gün okula gidip gelmenin bile onu etkileyeceğini anlattı. Oysa kayıt olması için kimi ölçüler gerekliydi. İlkokul Müdürü Saim Bey, Kevser Öğretmen kabul ederse okula kayıtsız gidip gelmesine müsaade etti. Kevser Hanım kabul etti ama hemen çocuğun değişmesini bekliyor, her gidişimde "Olmuyor kuzum olmuyor, bu bir kurt çocuk," diyordu.

Bu sırada Yıldız Sağır ve Dilsizler Okulu'na bu alanda çalışmalar yapan Alman Prof. Dr. Otto Schmeil'a gö-

türdük çocuğu. Onun inceleme ve gözlemlerine göre, çocuğun durumunun Dilsizler [ve Sağırlar] Okulu konusu olduğu, bu nedenle oraya devredilmesini önerdi. Bunun üzerine çocuk orada kaldı. Bu arada davranışları epey değişmiş, kıvraklaşmış, altına kaçırması durmuştu.

20.1.1957

Hüseyin bir süre [Dilsizler ve] Sağırlar Okulu'nda kaldıktan sonra, konuşmayı öğrendiğinden bahisle, artık kendi yurduna dönüp ilkokula gitmesi önerisiyle geri gönderildi. Üstelik eğitim yılı ortasıydı.

Yurdun Eğitim Uzmanı Cavat Yücel, bir yandan araştırarak çocuğun babasını buldu. Baba ona hayat hikâyesini şöyle anlatıyor:

> Ben Sarıyerliyim. Küçüklüğümde yetim kalmışım. Hayatım çok karışık geçti. 21 yıl hapiste yattım. 14 sabıkam var. Bunlardan 5'i cinayet. Bundan on yıl önce bir Ermeni hanımla yaşadım. Hüseyin dünyaya geldi. Annesinin zaten ahlakı düzgün değildi. Çocuğu bırakıp kaçtı. Ben onu bir Yahudi kadının yanına verdim. Hapisten çıkınca çocuğu yanıma aldım. O sırada ateşli bir hastalık geçirdi. Yeniden hapse girince çocuğu tekrar o Yahudi hanıma bıraktım. Türkiye'nin birçok hapishanesini dolaştım. Her türlü kötülüğü yapmaya eğilimim var. Onun için çocukla ilgilenmek istemiyorum. Annesinin de nerede olduğunu bilmiyorum. O benden de kötü durumdadır vb.

Babanın ifadesinden de anlaşıldığına göre çocuk o yaşa kadar çok kötü koşullarda doğup büyümüş. Sözü geçen Musevi hanımın yanında üç yıl kalmış. Evi şehrin dışında bir tepedeymiş. Çocuğu evde kilitleyip işe gidiyormuş. Dört yaşına kadar hiç konuşmamış. Bildiği birkaç kelime Musevi dilindendi ve anlaşılmıyordu.

15 Nisan 1957

Çocuğu 4 Nisan'da İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Kliniği'ne götürdüm. Uzun inceleme ve muayenelerden, testlerden sonra şu raporu verdiler:

Muayenede sol tarafta statik ansefalopati, hemiparezi sekeli.

Psikiyatrik muayenede, bütün ruhi melekelerinde gerilik hali tespit edilmiştir denilerek sonuçlar gösteriliyor.

Çocuğun normal ilkokulda eğitim göremeyeceği, pratik işlerde nispeten ilerleme olabileceği, bir süre sonra kontrole gelinmesi öneriliyor.

20 Kasım 1957

Hüseyin'in durumunu öteki çocuklara anlattım. Onu hırpalamamalarını, hep birlikte biraz gelişmesine yardımcı olmamız gerektiğini söyledim. Grup annesi de bunu anladı. Hepsi Hüseyin'in öğretmeniymiş gibi ona kelime, oyun öğretiyorlardı. Etüt saatlerinde yanlarına oturtuyorlar; o da defterini kalemini çıkarıyor, sözde yazıp çiziyordu. Gerektiği zaman grup annesiyle birlikte oluyor, onun getir götür işlerini yapıyordu. Dahası çok güzel iş yapmaya başlamıştı. Bir yandan da okul doktorumuz Nejla Hanım daha ilk günden onun yeme içme işinin normalleşmesine yardımcı olmuştu.

Gözümü ondan ayırmıyor, gelişimi yönünde değişik etkinliklere hep onu da sokuyordum. Bir gün etüt saatinde çocuklar beni masalarına çağırdılar. Ona başlattığım defteri yazı ile doldurmuştu. Çat pat okuyabiliyordu. Bir gün çocuklardan biri mandolini getirmiş bana akort ettiriyordu. Daha akort tınısını duyunca oyun kıpırtılarına başladı. Onu görüp bir oyun havası çaldım, bilir bilmez ritme göre dönmeye başladı. Çocuklar el çırptılar, o oynadı.

Başka bir eğlence günüydü. Çocuklar onun şarkı okuyacağını söylediler. Ama ben çalarsam söyleyebiliyormuş. Yaz kampında öğrendikleri bir şarkıydı. Sözlerini bilmese de melodiyi doğru söylüyordu.

Almak - çalmak

Sevimli bir yaramaz olan Küçük K.'yi bir gün arkadaşları, iki kolundan uçurur gibi tutup sürükleyerek önüme ittiler. Arkalarında başka çocuklar da vardı. "K. sınıfta öğretmenin kalemini çalıyor, adımızı kötüye çıkarıyor," diye onu bana şikâyet ettiler. K. ise benim karşıma çıkmamak için onlara direniyor, ellerinden kurtulup bana kendisi gelmek istiyor, "Yalan, ben çalmadım, aldım öğretmenim," diye hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Onlar bırakınca da sürdü hıçkırıkları. İkinci sınıf çocuklarıydı. K. aralarında en çelimsiziydi. Onun hıçkırıkları içimi acıtmıştı.

Ne yapmalıydım, ne söylemeliydim, hırsızlık ya da çalmak denen olay için küçücük çocuklara ne söylemeliydim? Çocuklar küçük olunca durum daha karmaşıklaşıyordu. Biraz da gayretkeşliklerine kızdığım için öbür çocukları geri gönderdim. Karşımda hıçkıran K.'yi elinden tutup yanıma çekerek, "N'oldu anlatsana K., senden ummazdım. İnsan öğretmeninin kalemini alır mı hiç? Ben sana istediğin kadar verebilirdim. Biliyorsun şu çekmece kalem dolu," dedim.

İnkâr etmeyip hıçkırıklarla ağlamasını sürdürüyordu. Adeta bana sığınarak sırrını açtı: "Ama öğretmen başka çocukları seviyor, beni hiç sevmiyor," dedi. Sesini iyice koyuverdi. Çok küçüktü. Ağlaması, hıçkırması, içtenliği, yaptıklarını hoş gördürecek kadar sevimli geliyordu insana. "Yani sen öğretmenin kalemini seni sevmediği

için mi aldın?" dedim. "Tabii sevmediği için aldım, ben hırsız değilim," dedi hıçkırarak. İçini çekti. Doğru söylüyordu.

Ağaçlı seminerinde konuşan doktorun notlarında "12 yaşına kadar çocukların yaptığı bu çeşit davranışlarına 'hırsızlık' denemeyeceği, başka nedenleri olabileceği" anlatılıyordu.

Çocuğun sevilmediğini sandığı, güven duygusunu yitirdiği durumlarda en yakınının eşyasını çalarak, babasının cebinden, öğretmeninin çantasından para alarak "beni kurtar" alarmı verdiği yazılıyordu. O da demek ki böyle yapmıştı.

Onun safça ağlaması ve hıçkırıkları beni çok etkilemişti. Çocuğu bana getiren grubu başıma toplayıp anlattım K.'yi yanıma oturtarak, "Arkadaşınız, öğretmenin kendisini sevmediği sanıyor, onun için böyle yapmış," dedim. Çocukların bu yaşlarda böyle yanlışlar yapabileceğine, kendilerinin de çocuk olduğuna dair bir şeyler söyledim. Hemen K.'ye sarılıp, "Gel anacığım," diyerek yanlarına aldılar. K.'de içini çekerek koştu onlara.

Herkes çocuklar kadar kolay inansa ve hoşgörülü olsa, dünya daha güzel olabilirdi. Onların hoş görmediği tek şey sevilmemekti belki. K.'yi hoyratça getiren arkadaşları, bu kez onu yine iki kolundan çekiştirerek ama sevecenlikle "Gel K., bizimle ol," diyerek alıp götürdüler.

İkinci gün okula gidip, K.'nin öğretmeniyle görüştüm. Ona anlattım olayı, yukarıda sözünü ettiğim eğitim görüşüne değindim. Kimi eğitimcilerin, doktorların, çocukların 12 yaşına kadar buna benzer davranışlarının temelinde başka nedenler olduğunu düşündüklerini söyledim. Solmaz Hanım çalışkan ve sevecen bir öğretmendi. "Vah canım benim. Belki haklıdır çocuk. Hepsine yetişemiyorum ki," dedi.

Sonra derste tüm öğrencilere anlatmış, K.'nin kendisinin sevilmediği kaygısıyla kalemi aldığını, 12 yaşına kadar çocukların böyle davranışlarının hırsızlık sayılmayacağını söylemiş. Ancak başına bir iş gelmiş. Öğrencileri onu yalnız yakalayıp yanına vararak, "Öğretmenim, ben bir kere arkadaşıma kızıp gizlice defterini yırtmıştım, 12 yaşına gelmediğim için suç sayılmaz değil mi?" Bir başkası, "Ben babamın cebinden para almıştım, 12 yaşıma gelmediğim için suç sayılmaz değil mi?" demeye başlamışlar. Çocuklar arasında yayıldıkça başka öğretmenlere ve okul müdürüne bile böyle sormaya başlamışlar çocuklar. Kuşkusuz yurda da geldi bu haber. Solmaz Öğretmen "12 yaşından önce yapılanlar suç sayılmaz," diyormuş. O da sıkışınca benden duyduğunu söylemiş. Arkadaşlar benimle alay etmeye başladılar. Bu konuya çok güldük.

Beşinci sınıf öğrencilerinden C. geçen yıl arkadaşlarının paralarını alıp yurttan kaçmış, bir gün sonra Müdür Bey onu geri getirmişti. Üstünde bir Fenerbahçe takımı şort, gömlek ve kucağında bir top vardı. Futbol fanatiği bir çocuktu. Yaptıklarımızla yetinemiyordu. Çocuklardan para toplayıp futbol topu almak için habersiz kaçmıştı. C. benim grubumda olduğu için yaptığı olaya üzülmüş, ona kırgın davranmıştım. Aradan bir yıl geçmişti. Bir gün yanıma geldi, "Öğretmenim, geçen yıl o olayda ben 12 yaşıma gelmemiştim daha. 12 yaşına kadar yapılanlar suç sayılmıyormuş, değil mi?" dedi utanarak.

Çocukların 23 Nisan sevinci

Beş-altı yaşlarındaki çocuklarımız da katıldığına göre 1961 yılı olmalıydı. Bizim yurt o yıl Kartal'daki 23 Nisan

törenine eksiksiz katılmıştı. Çocuklar gerçek bir çocuk bayramı yaşamıştı.

Bizimkilerden bir kişi bile o gün ev tatiline gitmemişti törene katılmak için. Biz başka okullar gibi çocukların bir kısmını hazırlayıp onları götürmüyorduk törene. Madem çocuk-bayramıydı, madem o gün çocuklara armağan edilmişti, hepsi gitmeliydi. Kartal İlköğretim yönetiminden gelen yazıya karşı öğretmenler kurulunda böyle karar almıştık. Önemli olan çocukların eğlenmesiydi.

Bizimkiler, böyle genel törenlere katılmayı, hem de birinci geldik diye övünmeyi çok severlerdi. Müdür Bey de onların bu heyecanını çocukça bulmaz, ciddiye alır, sevinçlerine ortak olurdu, ne isterlerse yapardı. Üstelik çoğunlukla kendisi götürürdü.

Yurdun donanımlı, düzenli ve oldukça sevimli bir yavrukurt grubu vardı. Bando takımı pırıl pırıldı. Trampetleri, borazanları, giyim kuşamları, fularları, potinleri ve uygun çorapları vardı. Onlar kortejin en önündeydi. Arkasında da bej keten gömlek ve lacivert kısa şort, lastik ayakkabı giymiş çocuklar vardı. Onlar bizim ortadirekti. Çeşitli pankartlar taşıyorlardı.

Yakacık Yetiştirme Yurdu öğrencileri, yavrukurt bandosunun eşliğinde en önde bayrak, Atatürk portresi ve yurt flamasıyla yeri göğü inleterek girmişlerdi bayram alanına. Bizim pankartlar, başka okulların ve grupların pankartlarına pek benzemezdi.

Daha önemlisi kortejin arkasındaki küçükler grubuydu. Onlar bayrak ve pankart yerine daha ilginç şeyler taşıyorlardı. Birinin eli bile boş değildi. Çiçekli keten gömlek ve lacivert kısa şort giymiş küçüklerin her birinin elinde, omzunda, kolunda çeşitli araçlar vardı: Küçük çapalar, kürekler, tırmıklar, küçük sulama süzgeci, kafes; en ar-

kadakilerden biri kedisini almıştı kucağına. Öğretmenler, grup anneleri, çalışanlar, onlar da gelmişti bayrama. Yurtta sadece kapıda Numan Amca, bir de iki aşçı kalmıştı.

Otobüs meydana değil, Kartal çarşısına indirdi bizi. İner inmez o daracık caddede yavrukurtlar en önde kortejimizi oluşturdu.

O yıllarda Kartal'da Eczacıbaşı Okulu'nun önünden başlayıp sahile uzanan büyük bir alan vardı. Halk bu bayramları önemser, çocukları izlemek için erkenden alanı doldururdu. Resmi erkân da bir tarafta toplanır, içten, capcanlı bir geçit töreni yapılırdı.

Tüm okullar yerlerini almışlardı, törenin başlamasını bekliyorlardı. Önceden meydana girmeyip, tören sıramız geldiğinde resmi erkânın önünden geçmek için disiplin içinde meydanı hıncahınç dolduran halkın önünden geçerek yürüyorduk. Başkurt Saim Bey, Yurt Müdürü Mücahit Türkoğlu ve öğretmenler yavrukurtların her iki yanında bulunuyorlardı.

Ancak biz geçerken insanların alkışlamaktan neredeyse elleri kopacaktı. Durup yeniden başlıyorlar; ellerinde, omuzlarında küçük çapaları, tırmıkları ve kürekleriyle küçükler görününce alkışlar göklere yükseliyordu.

Bu arada şu nakarat hiç durmuyordu:

Ya ya ya
Şa şa şa
Yakacık Yurdu çok yaşa!

Tüm okullar şiirlerini ve şarkılarını okudular. Bizimkiler de okudu. Bir de koro vardı. Onu okuyunca yeniden büyük bir alkış tufanı koptu. Ama dediğim gibi en içten alkışlar bizim küçüklerin elindeki tarım araçları ve oyuncakları içindi.

Tören bitince kortejimiz disiplini bozmadan, bandoyu susturmadan otobüse doğru yürüdü. Yurda geldiklerinde çocuklar yine birinci gelmelerinin coşkun sevincini yaşıyorlardı.

Valiler gelince

Büyük konuklar haber vermeden gelirdi çoğunlukla. Kimilerinin geleceğini önceden bilir, haliyle ortalığa çekidüzen verirdik. Ama çocuklara pek uyarıda bulunmazdık. Çünkü küçük çocuklar, bunu abartırlar, hatta bizi güç duruma sokacak komik sözler ederlerdi. Örneğin, "bugün siz geleceksiniz diye bize köfte yaptılar," ya da "Siz geleceksiniz diye yeni elbiselerimizi giydik," gibi sözlerle, özellikle küçükler bizi utandırırdı. Ama çocuklar yine de bizim koşuşturmalarımızdan ya da çalışanların telaşından anlarlardı önemli bir konuk geleceğini.

Bizim yurda yerli yabancı, resmi, resmi olmayan çok önemli konuklar, ünlü kültür ve eğitim adamları ve gruplar gelirdi. Çoğunlukla teftiş amacıyla ya da yurdu göstermek için birilerini alıp getirenler olurdu.

Valiler, başka eğitim kurumlarını pek bilmiyorum ama bizim yurda haberli habersiz özel olarak gelirler, çocuklara özen göstererek incelemelerde bulunurlardı. Bu özen biraz da yetiştirme yurtlarının yeni kurumlar olmasındandı.

Yurdun ilk kuruluşunda, "Burası bir yoksullar koleji olacak," diyen dönemin ünlü valisi Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay, yurda çok gelmese de onu başka yerler-

de, toplantılarda çok görürdük. Hemen hatırımızı sorar, çocukları sorar, "Sizi izliyorum, teşekkür ederim," derdi.

Onun yurda üç kez geldiğini anımsıyorum. Çoğunlukla habersiz ve yalnız gelirdi. Bir kış, pazar günü akşam saatinde, ansızın eşiyle çıkıp gelmişti. Ama baskın amacıyla değildi. Sanırım eşiyle belki de Yakacık'ın karını görmek için Ayazma'ya çıkmışlar, dönüşte de eşine, "Şu çocuklara da bir uğrayalım," demişti. Üzerlerindeki kalın paltoları da anımsıyorum. Çocukların akşam yemeği öncesi etüt saatiydi. Grup odalarında derslerine hazırlanıyorlar, biz de onlara yardım ediyorduk.

Sanıyorum önce Müdür Bey'in odasına gelip orada kahve içmişler, sonra da bitişikteki bizim 3. Gruba gelmişlerdi. Belki hava çok soğuk olduğu için sıcak odada, dışarıyla ilgilenmemiştik. Çocuklar zaten derslerine çalışıyorlar, sessizce gidip köşedeki kitaplıktan kitap alıp okuyorlardı.

Müdür Bey, yardımcısı Ezgin Bey ve Eğitim Uzmanı Cavat Bey, valiyle eşini bizim 3. Gruba getirdiler. Grup odamız gerçekten güzeldi.

Daha önce belirttiğim gibi grup odasına kapıdan girince karşı duvarda büyük bir çerçeve içindeki siyah-beyaz büyük boy fotoğraf herkesin dikkatini çekerdi. Fotoğraflardan birinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar ile önünde daha heybetli görünen Vali Gökay vardı.

Kapı hızlı açıldı, çocuklar, "Öğretmenim, vali geldi!" diye haber verdiler. Vali çocukların kendisini hemen tanımalarına şaşırmıştı. Ancak duvardaki o görkemli fotoğrafını görünce daha bir şaşırdı. Eşiyle gülümseyerek baktılar tabloya. Cavat Bey, "Efendim, siz Bayar'dan daha uzun boylu çıkmışsınız," dedi, güldüler. Gerçekten de öyleydi. Yine paltoları sırtlarında, Vali önde, Celal Bayar arkada,

ilginç bir enstantane... Celal Bayar küçülmüş gibi duruyordu. Çevrede insanlar... "Bunu görmemiştim. Havaalanında bir karşılama," dedi Vali.

Cavat Bey'in sözü üzerine, işinin zorluğunu anlatmak için, "Ben 1,5 milyonun valisiyim," dedi. İstanbul'un nüfusu 1948'lerde 350 bin kadarmış. 1950'den sonra köylere eğitim, sağlık ve benzeri hizmetler azalınca kentlere göç artmıştı. En çok da İstanbul'a. Önce bir milyon, sonra da 1,5 milyon oldu.

Çocuklardan birinin masasında yaptığı çalışmaya baktı hızla. "Aferin çocuklar, böyle çalışın," dedi çocuğun başını okşayarak. Pencerenin önünde iki araba duruyordu. Öteki grupları hızla dolaştılar. "Güzel, güzel, her şey çok güzel," diye takdir ve teşekkürlerini belirtti. Sonra arabalarına binip ayrıldılar. Çocuklar onlara pencereden uzun süre el salladılar.

Daha önce ya da sonra tekrar geldiğinde çocuklarla daha çok ilgilenmiş, onlara çarpıcı sorular sormuş, yanıtlarını da almıştı. Çocuklar arasında hep heybetli bir vali olarak iz bırakmıştı Gökay.

1957'den sonra İstanbul valisi Mümtaz Tarhan olmuştu. Kısa süren valilik döneminde kendine özgü ilkeler getirmişti İstanbul'a. Bunlardan biri kentsel temizlikti. Özellikle sokakları temiz tutmaktı. Yerlere çöp atmayı, tükürmeyi yasaklamış, kent kültürü yaratmak istemiş, bunun için bir kampanya başlatmıştı. Yere tükürene, çöp atana para cezası kesilecekti. Ancak kentlileşmemiş insanlara bu tür kuralları kabul ettirmek kolay değildi. Adı Tükürükçü Vali'ye çıkmıştı.

Mümtaz Tarhan'ın ikinci belirleyici özelliği, çocukların korunması konusuna olan ilgisiydi. Yetiştirme yurtlarındaki çocuklara iyi bakılması, gerekli sevgi ve ilginin

gösterilmesi için bir kampanya başlatmıştı. Sık sık yurtları dolaşır, onların yaşam ortamını görür, aralarına girer, çocuklara ve öğretmenlere önem verirdi. Çocuklar da o geldiğinde çevresini alırlar, çeşitli sorularla dikkatini çekerler ve sevgisini kazanırlardı. En çok sevdiği soru, "Bir daha gelecek misiniz?" sorusuydu sanıyorum. İstanbul yetiştirme yurtları çocukları ve öğretmenleri için Valilikçe belli dönemlerde vapur gezisi düzenlenir, bu gezilere kendisi de katılırdı. Ben bu gezilerde hiç bulunmamıştım. Çocuklar dönüşlerinde bu gezinin benim için kayıp olduğunu söyleyerek ballandıra ballandıra anlatırlardı.

Bizim kestane ağacının altında başına üşüşen çocuklarla sohbet ederken o sanki bir vali değil, sessiz bir pedagog olurdu. Sonraki yıllarda emekli olduktan sonra İstanbul'da Tarhan Koleji olarak açılan ve uzun süre yaşayan özel okul onundu.

27 Mayıs döneminin İstanbul Valisi General Refik Tulga da geldi bizim yurda iki kez. İlkinde ayağının tozuyla gelmiş olacak ki üzerinde üniforması vardı. Onu çeşitli yıldızlı apoletli general giysileri içinde yine kestane ağacının altına oturttuğumuzda, yönetici, öğretmen ve öğrenciler, kendiliğinden çevresinde toplanmıştı.

Çocuklar ona askerlikle ilgili sorular soruyorlar, subay okuluna gitmek istediklerini söylüyorlardı. Küçüklerden biri yanına sokulmuş "Ben büyüyünce kocaman bir subay olacağım, düşmanla savaşacağım," demişti. Ayaklarının arasında dolaşan başka bir küçüğü kucağına aldığında onun bizim oğlumuz olduğunu bilmiyordu. Beş yaşındaki küçük oğlum valinin kucağında onun parlayan düğmeleri, yıldızları, sırmalı apoletleri elleyerek sordu: "Allah Baba mı büyük, Vali Baba mı?" diye. Şaşkınlık içinde çocuğun sorusunu yanıtladı. "Tabii ki Allah Baba

büyük" dedi. Çocuk, yine parıltılı düğmeleri tutarak, "Büyüyünce ben de vali olacağım," diyerek indi kucağından.

Başka bir gün eşiyle ve sivil giyimli gelmişti Vali Refik Tulga. İkisi de son derece nazik insanlardı. Robert Koleji çıkışlı olan Bayan Tulga, misyonunu iyi taşıyordu. İnceliği ve kültürüyle bize nazik bir dille çocukların istediği ama sağlayamadığımız gereksinimleri olup olmadığını sormuştu. Amacı bu ihtiyaçları bize ulaştırmaktı.

Çocuk dostu Milletvekili Hüsamettin Giray

Belki başka milletvekilleri de gelmişti ama çocuklarla ve sorunlarıyla en çok ilgilenen konuklarından biri İstanbul Milletvekili Hüsamettin Giray'dı. Yanılmıyorsam asıl mesleği avukatlıktı. Belki bu nedenle, belki de meclis komisyonundaki görevi nedeniyle çocukları koruma meselesiyle yakından ilgileniyordu. Yurda sık sık çıkar gelir, bu gelişlerinde çocuklar onu bizden önce karşılayıp peşinden ayrılmazlardı. Gruplarını, oyun alanlarını dolaşarak yaşamlarını yakından görür, sonra ya ağacın altında ya da müdürün odasına gelerek öğretmenlerle görüşürdü.

Çocukların ona koşmasının bir nedeni çoğu kez rahmetli Giray'ın onları gönendirici sözleriydi. Çocuklar onu görünce olup bitenleri, şikâyetlerini hemen dile getirirlerdi. Hüsamettin Bey onları can kulağıyla dinler, rahatlatıcı ya da çözümleyici bir şeyler söylerdi.

Çocukların genellikle şikâyetleri ilkokuldaki Yakacıklı çocukların kendilerine kimsesiz, yurtlu diye hitap etmeleriydi. Hüsamettin Bey hemen onların gönlünü alır, "Öyle şey olur mu, sizin babanız devlet, onlara 'Bizim babamız Atatürk,' diye karşılık verin yeter," der, onlara cesaret aşı-

lardı. Bizlere de, onların yanında "Çocuklara iyi bakın, iyi besleyin, Devlet Baba onların arkasında," derdi. Babacan devlet adamı yaklaşımıyla, insancıl ve sevecen duygularla söylediği bu sözler çocukları sevindirirdi. Sözlerinden esinlenerek, çocukların bize karşı ya da okuldaki arkadaşlarına ve öğretmenlerine karşı aldıkları tavrı anlattığımızda çocuklara "Aferin, hep öyle olun," derdi.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın düzenlediği Çocuk Kurultayı'na çağrılan eşimle Ankara'ya gittiğimizde bize Park Otel'de süitini ayırmış, bunu çocuklar için yaptığını söylemişti.

Hüsamettin Giray'ın çocuklarla ve bizimle olan bu güzel ilişkileri uzun zaman sürdü. Ama bir süre sonra politik hava iyice değişmeye başlayıp *Vatan Cephesi* ortaya çıkınca bizimle ilişkileri bozulmaya başlamıştı. Hatta işçilerden ve çocuklardan bizim neler konuştuğumuzu soruşturmaya bile kalkışmıştı.

Çünkü günün politik havasında, her yerde yandaşlık alıp başını yürümüş, çalışanlarımızın arasında bile kendini göstermişti. Adı geçen milletvekili yurda geldiğinde bizden önce kapıcı Numan Amca'yı, kaloriferci Şakir Usta'yı buluyor, onlarla görüşüyordu. Onlar aşçı Siyami Usta'nın, garson Muzaffer'in ve Hemşire Hanım'ın Vatan Cephesi'ne karşı olma ihtimalinden söz etmişler ona. Belki bizleri de sınıyordu, çocuklar bile onu görünce artık peşinde koşmuyorlardı, o da sanki çocuklara eskisi gibi davranmayı bırakmıştı.

O sırada tahkikat için müfettişler gelmişler, personelin ifadesini almaya başlamışlardı. İfadesi alınanlardan Hemşire Hanım çocukların arasında Hüsamettin Bey'e atıp tutuyor, "sizin Hüsamettin Amca'nız beni buradan atılmam için şikâyet etmiş, ben sizin yaralarınızı sarmıyor muyum,

hasta olduğunuzda size iyi bakmıyor muyum?" diye ağlamaya başlayınca çocuklardan da ağlayanlar olmuştu.

Müfettişler

O yıllarda okul müfettişleri Cumhuriyet eğitiminin sağlıklı uygulanmasında önemli dayanaklardan biriydi.

Kalabalık olan ilköğretimde daha çok müfettiş vardı. İlköğretim müfettişleri beş yıl başarılı öğretmenlik yapmış olanlar arasından seçilirdi, bu adaylar sınavla Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü'ne alınarak üç yıl eğitim yöneticiliği eğitimi görürlerdi. Yetiştirme yurtları ilköğretime bağlı olduğu için bizim yurdu da ilköğretim müfettişleri teftiş ederlerdi. Örneğin, azınlık okullarını ayrı bir müfettiş, yetiştirme yurtlarını ayrı bir müfettiş teftiş ederdi. Bir dönem de resim, müzik, beden eğitimi alan derslerinin uzmanı kişiler müfettiş olmuştu. İstanbul'da köy enstitüleri kapanınca Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü spor başı İstanbul Spor Müfettişliği'ne, Yüksek Köy Enstitüsü müzik başı Mehmet Öztekin müzik Müfettişliği'ne atanmışlardı. Kepirtepe resim öğretmeni Selahattin Taran ve Hasanoğlan yapı-sanat başı Mustafa Güneri resim müfettişi olmuşlardı.

Yatılı bir kurum olan bizim yurtta çocuklar gelenlerle her zaman karşılaşırlardı. Ama müfettişler geldiğinde sanki bir akrabaları gelmiş gibi koşarlar, bir yandan bizi haberdar ederler, öte yandan da onlara birtakım havadisler verirlerdi. Sıtkı Bey'in benim öğretmenim olduğunu öğrenince, "Öğretmenimizi hiç dövdünüz mü?" diye sormuşlardı ona. Çocuklar bunu hep yaparlardı, ne zaman birinin öğretmeni gelse, öğretmenlerini dövüp dövmediği ve buna benzer sorular sorarlardı. Sıtkı Bey de benim vo-

leybolda nasıl smaç bastığımı, pinponda birinci geldiğimi, dahası futbol oynadığımı, kayak kaydığımı anlatmış, çocuklar da buna çok şaşırarak, benim futbol oynadığımı duyan duymayana anlatmıştı.

Teftiş için ya da ziyaret için zaman içinde yurda birçok müfettiş gelip gitmiştir. Sağlık Müfettişi Dr. Faruk Bey de bunlardan biriydi. O yıllarda okullar için her bölgede sağlık müfettişi olurdu. Kartal Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı sağlık müfettişi, yurdun doktoru, hemşiresi olduğu halde bizim yurda da gelirdi. Çocuklar onu görünce "Bize boyuna Amerikan eti, Amerikan sütü veriyorlar" diye şikâyet ederlerdi. Kuşkusuz bu yakınlık müfettişlerin sevecenliğinden de kaynaklanıyordu. Ama çocukların asıl favorisi, her zaman heyecanla bekledikleri Müfettiş Şerif Tekben'di.

Malatya Akçadağ Köy Enstitüsü Müdürü Şerif Tekben o yıllarda bir süre bizim yurdun müfettişi olmuştu. Çocuklarla ilgili hiçbir eksikliği, yanlışlığı ve olumsuzluğu gözünden kaçırmaz, eleştirirdik. Ama öğretmenler de onu çocuklar kadar içten beklerlerdi. Çocuklar ne zaman geleceğini merak ederek sorarlardı, çünkü anlatacakları çoğalmış olurdu. Geldiğinde o daha dış kapıdan girdiğinde çevresini alırlar, Mohini'nin kalede çok kurtarış yaptığını söyleyerek oynadıkları maçları anlatmaya başlarlardı. Şerif Bey onların yüzlerine bakar, söylediklerine önem vererek dinler, sonra bildiği kadarıyla haftanın maçlarını yorumlar, çocukların sevdiği konulara girerek onları hoş tutmayı, sevindirmeyi çok iyi bilirdi.

Çocuklarla onun arasındaki bu olağanüstü iletişime hayran kalırdık. Bu hayranlığımızı kendisiyle konuştuğumuzda bize, kendisinin de o yaşlarda anne babasını savaşta kaybetmiş bir çocuk olduğunu, yatılı okullarda bü-

Çocukların sevdiği müfettiş, Şerif Tekben (Arşiv: G. Tekben).

yüdüğünü anlatmıştı. Onları çok iyi anladığını, her birini büyük insanmış gibi gördüğünü söylerdi. "Yalnızlık insanı büyütür," demişti. "Tekben" soyadını da kendi koymuştu. Eşim ona soyunun burjuva olabileceğini söylerdi.

Şerif Tekben sadece bizim çocuklar için değil, ülkenin eğitimi için yanıp tutuşan önemli bir eğitimciydi. Çocukları koruma konularında yetkin görüşleri vardı.

Pedagog ağabeyler

Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü'nden gelen stajyerlerdi onlar. Yurt müdürü, bizim öğrencilere onları, "pedagog ağabeyler" diye tanıtmış, "pedagog"un ne anlama geldiğini açıklamıştı. Yurdu ve öğrencileri çok seven bu genç adamlar, kurumumuza staja gelmelerine sevinmişlerdi. Onlar bize bazı ilginç gözlemlerini anlatırlar, biz de onlara sorunlardan söz eder, bilgi alışverişinde bulunurduk. Bu arada öğrenci yönetimini bu amaçla çocuklara verdiğimiz işleri ve nöbetleri biraz abartılı bulmuşlardı.

Bir akşam, tüm öğretmenler stajyerlerle birlikte kestane ağacının altında uzun uzun sohbet ettikten sonra bizler evlerimize çekilmiş, gençler "Adalar'a karşı gecenin güzelliğini biraz daha yaşamak istiyoruz," diyerek ağacın altında kalmışlardı.

Evde tam uykuya dalacağımız sırada bizim kapı hafifçe tıkladı. Heyecanla koşup açtım. Karşıma çıkan bahçe nöbetçileri heyecanla "Öğretmenim, pedagog abiler erik çalıyor, pencereden gördük, Müdür Bey'e söyler misiniz?" dediler. Güler misin ağlar mısın misali ne yapacağımızı şaşırmıştık. "Siz yatın, şimdi onların yanına gidiyoruz, konuşuruz," dedim. Eşimle hemen giyinip ikimiz birden aşağıya indik. Gülerek *ağabeylerin* yanına vardık. Çocuklar gece karanlığında köşkün penceresinden bize bakıyorlardı.

Pedagog *ağabeylere* anlattık durumu. Biri başını pencerelere doğru kaldırınca onları gördü, doğruca yatakhaneye gidip onlara, "Bilmiyorduk, sadece birkaç erik kopardık, bu hırsızlık sayılmaz, hadi yatın," deyip herkesi yatırıp geri geldi. Ağacın altında epey tartıştık bu konuyu. Onlar, çocukların sorumluluklarını yerine getirmelerinin, görevlerini bilmelerinin iyi bir şey olduğunu ama bu ka-

darını abartılı bulduklarını söylediler. Biri de erikler olgunlaştıkça isteyen çocuğun ağacın altından geçerken koparabilme özgürlüğünün daha pedagojik olduğunu, o yaştaki çocuklara böyle sorumluluklar vermenin doğru olmadığını söyledi.

İkinci gün sabah toplantısında erik nöbetçilerini yanlarına alarak onların nöbetlerini ne kadar güzel yaptıklarını ama artık meyvenin iyice olgunlaştığını, bugün öğleden sonra erik şöleni yapacağımızı söylediler. Öğrenciler de onları çılgınca alkışladılar tabii.

Çocukları yurdun hemen her işine ortak ederdik. Küçüklerin bile sorumlulukları vardı. "Bizim ev", "bizim grup" ya da "bizim yurt" gibi birliktelik ve dayanışma hepsinde oluşmuştu. Müdür Bey buna çok önem verirdi. Görevden kaçan olmadığı gibi, sorumluluk almak da çocukların hoşuna gider, bireysel ve genel bir mutluluk yaratırdı. Zaten gruplarda böyle bir düzen olduğundan, genele yönelik görevlerini de canla başla yaparlar, yaşadıkları ortama büyük bir canlılık katlarlardı. Böylece temizlik, düzen, çalışkanlık, iyileşme gibi alışkanlıklar kendiliğinden kazanılmış gibi olurdu.

Öğrenciler yardımcı olmasa, kendilerine, gruplarına ve yurdun geneline özen göstermede onların katkısı bulunmasa yurttaki yaşam o kadar sevimli ve etkin olmayabilirdi.

Köşkün önündeki eski bağın üzüm veren bir bölümü, sebze ekilen başka bir bölümü, kimi yerlerde de meyve veren ağaçlar vardı. Benzer tarım işleri çocukların en çok hoşuna giden uğraşlardan biriydi. Bir gün toplantıda çocuklardan birkaçı bahçedeki ürünleri kimsenin kendi başına koparmamasını, olgunlaşınca toplanıp yemekhanede yenmesini, sorumlu nöbetçilerin göz kulak olmasını önerdi. Bunu hepsi onayladı.

Çocuklar tarım çalışmalarında (Arşiv: P. Türkoğlu).

Tarım nöbetçileri eriklerin olgunlaşmasını izleyeceklerdi. Onlar bahçedeki ağaçların, çiçeklerin, sebzelerin sulanması ve bakımında bahçıvana yardım eden nöbetçilerdi. Bu işe bayılıyorlardı. Okul dışı boş zamanlarında bahçıvanın peşine düşüp yardıma koşuyorlar, sebzelerin yeşermeye, eriklerin kızarmaya başladığını gördükten sonra kontrollerini sıklaştırıyorlardı. Artık kimse ağaçlardan meyve koparmaya yeltenmiyor, toplanıp birlikte yenilecek günü bekliyordu. Kestane ağacının önündeki üç erik ağacı için nöbetçiler dikmişlerdi.

Havalar ısındıkça erikler yeşilden pembeye, sonra da mora dönüşüyordu. Erik nöbetçisi olan Kara Ali ve iki arkadaşı, nöbet hizmetini sınır bekleyen askerler gibi yerine getiriyorlar, neredeyse erik ağaçlarının üstünden kuş uçurtmuyorlardı. Kendi aralarında yeniden bir işbölümü yapmışlar, biri oyun oynarken öteki erik bekliyor, sonra yer değiştiriyorlardı. Biz çalışmalarına hiç karışmıyor, uzaktan izliyorduk. Yurt başkanı olan öğrenciyle düzenli-

yorlardı her şeyi. İşi öyle ileri götürmüşlerdi ki biri yemeğe gitti mi öteki eriğin başında bekliyor, o gelince yemeğe gidiyordu. Kimi zaman da pusuya yatıyorlardı. "Koparmayın", "Birlikte yenecek" gibi bir-iki tabela hazırlayıp eriklerin çevresine dikmişlerdi.

İşi o kadar abarttılar ki dibine düşenleri bile ne kendileri yiyor, ne başkasına veriyorlardı, küçük bir sepette toplayıp biraz da dallardan ekleyerek hastalara komposto yapılmasını sağlamışlardı. Müdür Bey onları çağırıp kutladı, öğretmenler de... Ama aşırıya kaçtıklarını söyleyemiyorduk. Gelip giden konuklar ağaçlarda eriklerin ışıldadığını görünce, "Bu kadar çocuk kalabalığı eriklere dokunmadan nasıl duruyor?" diye şaşkınlıklarını belirtiyorlardı. Çocuklar da, toplantıda karar alındığını, eriklerin kızardığını, cumartesi günü erik şöleni olduğunu bildirip herkesi şölene davet ediyorlardı.

Adaletin iki delikanlısı

Bugün geriye baktığımda, yurda gelip giden, ünlü ünsüz birçok insan var belleğimde. Bir de gelecekte ne olacaklarını hiç bilmediğimiz genç konuklar, öğrenciler, öğretmenlerin yakınları olan kızlar ve erkekler gelirlerdi yurda konuk olarak ya da iş için. Kimileri bizim orayı görmek için grupça gelirler, kimileri de başka nedenlerle ziyaret ederlerdi. Ama yurda ayrı zamanlarda, ayrı nedenlerle gelen iki delikanlının, gelecekte adaletin hassas terazisinin başına geçecek iki genç adam olduğunu o zamanlar kimse bilmiyordu elbette.

Gıda ve temel ihtiyaç maddeleri genellikle, ihale yönetimiyle değil, çevreden, Yakacık ve Kartal tüccarlarından pazarlıkla alınırdı. Satın alma komisyonu üyesi ve nöbetçi

Nimet Öğretmen grubuyla bahçe çalışmasında, 1961 (Arşiv: S. Özateş).

öğretmen olarak kadın öğretmenler, bu alımlarda satıcılara çok sorun yaratır, kılı kırk yararlardı. Bu işte başı çekenler Suat, Jale, Nimet Öğretmen ve bendim. Çocukların yemek beğenmemesi, zeytin yememesi gibi gözlemlerimiz de bizi etkiler, en kaliteli yiyecekler getirmeleri için satıcıları zorlardık. Müdür Bey araya girmese de bizim yanımızda yer alırdı.

Örneğin, alışveriş yaptığımız kişilerden Yakacıklı Tevfik ve Şefik kardeşler bizi görünce gülmeye başlarlardı yine nasıl bir sorun çıkaracağız diye. Onlardan çoğunlukla sebze ve meyve alırdık. Küçük bir lekeyi bile kabul etmez, geri gönderirdik. Gelen malın geri gitmesi onların ağırına gider, buna meydan vermemeye çalışırlardı.

Kuru gıdayı çoğunlukla Kartal'dan alırdık. En çok alışveriş yaptığımız kişi oradaki tüccarlardan Naci Kazan'dı. Satmadığı malzeme yoktu. Adı da "Bin Bir Çeşit"ti yanılmıyorsam. Sakallı, dindar bir tüccardı. Her zaman dükkânında bulunur, istediğimiz malı bize bazen karde-

şi getirirdi. Zamanla tüm Türkiye'nin tanıyacağı Şevket Kazan, son derece saygılı, sessiz bir delikanlıydı. Getirdiği zeytin küfesini, mercimek çuvalını karıştırır, evirir çevirir, "çocuklara yediremiyoruz" diye uygun bulmadığımızı geri çevirirdik. O bize getirdiği malı savunmaz, sessizce geri götürür, sonra başka biri, başka kaplarda yeni malzemelerle gelirdi.

Yine o yıllarda bizim yurda başka bir delikanlı gelirdi. Adaletin bu önemli delikanlısı da Suat ve hatta Jale Öğretmen'in akrabaları Oltan Sungurlu'ydu. Sanıyorum bir yandan Hukuk Fakültesi'nde okuyor, bir yandan da Kartal'da bir işte çalışıyordu. Oraya gelince bizim yurda da gelip akrabalarını ziyaret eder, kimi zaman da yatılı kalırdı. Bizim çocuklar onu da tanırlar, geldiğini bildirmek için doğru Suat Öğretmen'e koşarlardı. Sungurlu da çocuklara yakınlık gösterirdi.

Zaten yurda gelen konukların hepsi bizim çocukların yakınları, ağabeyleri, ablaları, teyzeleri, amcaları olurdu kendiliğinden.

Bayram konukları

Dini bayramlarda yakınları çocuklarını yanına alırdı. Yakını olmayan ya da uzakta olanlar yurtta kalır, onların bayramı şenlikli geçirmesi için elimizden geleni yapardık.

En başta hepsinin bayramlıkları olur, o sabah grup anneleri onları tertemiz giydirirlerdi. Sabah kahvaltıdan sonra bahçede, hava kötüyse bir salonda toplanır, başta Müdür Bey, öğretmenler ve çalışanlar sıralanırdık. Büyükten küçüğe ya da karışık sıralanmış olan çocuklar, Müdür'den başlayarak bizimle bayramlaşır, sonra şekerini alır, ken-

di de sıraya geçerek gelen arkadaşıyla bayramlaşırdı. Bu seremoni epey uzun sürdüğü kadar da neşeli geçer, çocukların bin bir çocuksuluğu, şakaları ortalığı kahkahaya boğardı. Böylece çocuklar da birbiriyle bayramlaşırdı. Örneğin, yanlarına koyulan şeker tepsisinden çocuklar istediği kadar alabilirlerdi ama çocuklar avuç avuç alanlara gülmeden de geçmezlerdi. Sonra öğle yemeğinde güne uygun bayram yemekleri olur ama çocuklar şekeri fazla kaçırdıkları için o güzel yemeklerini yiyip bitirmezlerdi. Bu bayramlarda çevrede lunapark varsa, sirk gelmişse çocukları çoğunlukla oraya ya da sinemaya götürürdük.

Bayramlarda önemli değişikliklerden biri de yurda resmi ve özel konukların gelmesiydi. Örneğin Vali Mümtaz Tarhan böyle günlerde yurtları ziyaret eder, çocuklar için gezi vb. etkinlikler düzenlenmesini isterdi.

Sivil konuklar çoğunlukla çocuklara armağanlar ya da yiyecekler getirmek için gelirlerdi. Örneğin, kurban kesenler kesilmiş olarak et getirirlerdi yurda. Ama bu armağan çocukları pek ilgilendirmezdi. Zaten Amerikan eti yemekten gına gelmişti. Yurdun et saklama yeri de kısıtlı olduğundan bir an önce tüketmek için aşçıbaşı çocuklara en çok sevdikleri kuru köfteden bol bol yapardı. Bunların yanı sıra konuklar çocuklara bayramlık, oyuncak gibi armağanlar getirirlerdi.

Subaylar

İlk bakışta, bir çocuk yurdunu askerlerin, özellikle de 50 kadar kurmay subayın ziyaret etmesi insanı şaşırtabilir. O yıllarda askerlik mesleği toplumda çok ilgi gören, sevilen bir meslekti. Değil erkek çocuklar, kız çocukları bile büyüyünce subay olmak istediklerini söylerlerdi.

Yakacık'ta başımız sıkışınca, karşıdan binası ve barakaları görünen Maltepe Atış Okulu hemen yardımımıza koşardı. Örneğin, çocukların okul yolunun çamurundan söz ettiğimizde bir askeri araç gelip orayı asfaltlamıştı. Askeri okul sınavına girecek çocuklarımızı hazırlamak için oradaki subaylardan bilgi edinirdik. Bir gün biz öğretmenler yavrukurt takımını güzelce hazırlayıp Müdür Bey'le birlikte Atış Okulu'na götürmüştük. O askeri düzenin işleyişini, komutana ulaşırken geçtiğimiz barikatları görünce şaşırmıştık. Onlar da bizim yavrukurtların sempatik gösterilerine şaşırmıştı. Ancak burada anlatacağım konuklar çok farklıydı:

Onlar akademide kurs gören kurmay subaylarıydı. Belki o pazar gününü Yakacık'ta geçirmeye ya da bir uygulamayı orada yapmaya gelmişler, askeri araçlarla Ayazma'ya çıkmışlardı. Ama hava birden değişince sığınacak yer ararken Müdür Bey devreye girip onları yurda davet etmişti, onları yemekhaneye aldık. Yemekhanemiz öyle diğer yemekhaneler gibi karanlık, yemek kokan bir yer değildi. Bir ucunda mutfağı da olsa, bir köşesinde piyanosu olan bir kültür salonuydu. Arka kapılardan da girildiği ve uzun salonun iki yanında boydan boya geniş pencereler olduğu için dışarıyla bütünleşen apaydınlık bir salondu. Zaten orası çok amaçlı da kullanılır, eğlence ve toplantılar burada yapılırdı.

Parlak yıldızlı apoletleriyle subayları orada gören çocuklar dururlar mı, onlar da doluştular salona. Hatta Yakacık'tan görenler, başta Muhtar Ekrem Bey olmak üzere koşup gelmişlerdi. Bir şenliktir başladı. Salonda birden askerlerin yarattığı bir düzen kuruldu. Bizim çocuklar da sanki birer küçük askermiş gibi davranmaya başladılar. Piyanoda belki bir subay vardı. Müdür Bey

kemancıydı. Cavat Bey koroyu yönetiyordu. Önce onlara çocukların programını sunduk. Şiirler, şarkılar, koro, çocukların güldürüsü, taklit, oyunlar vb. gibi. Subaylar çocukları sevgiyle alkışladılar. Sonra onlar da kendi gösterilerini yaptılar. Falsosuz söyledikleri askeri marşlar çocukları heyecanlandırdı, alkış, alkış, alkış... Çocukların en çok beğenisini kazanan apoletleri altın gibi parlayan göz alıcı üniformalarıydı.

Son olarak ulusal halk oyunları oynandı. Subayların arasında bu oyunları bilenler vardı. Yakacıklı kız ve erkek öğrencilerden de bazıları biliyordu. Yağmur akşama doğru dindiğinde vedalaşma vakti gelmişti, subaylar çocukları sevgiyle kucaklayarak yurttan ayrıldılar arkalarında unutulmaz bir anı bırakarak...

Onlar gittikten sonra, küçük, büyük pek çok yurtlu çocuğun subay olma sevdası bir türlü dinmek bilmedi. Hele hele subayların meçleriyle oynadıkları oyun çocukların belleğinden uzun zaman silinmedi. Küçük çocuklar bahçede buldukları dal parçalarını kılıç gibi kullanıp, birbirlerini yaralamadan düellolar yaptılar.

Alman kuşçu amcalar

Beş değil, on değil, hayli çoktular. Hangi yıldı anımsamıyorum, ama bir akşamüstü, iki büyük Alman otobüsü bizim yurdun kapısına dayandı. Önce, o gün bir iş için İstanbul'a giden Müdür Bey indi arabadan. Sonra arka arkaya yaşlı, genç, kadın erkek Almanlar... Otobüsler kenara çekilmişti, içinde türlü türlü alet ve donanım vardı.

Onlar Hamburg Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan profesörlerdi. Konya'ya gidiyorlardı, nesli tükenmekte

olan kuş türlerinin izini sürüp inceleme yapmak üzere diyar diyar dolaşıyorlardı, bunun için yola düşmüşlerdi.

Akşamüstü konaklamak için Kartal-Yakacık arasındaki yolun bir kenarına çekilmiş olan Alman otobüslerinden inen biri, eşim oradan geçerken, nerede su bulabileceklerini sormuş, orada gecelemek istediklerini söylemiş. Oralarda yararlanacakları su olmadığını bildiği için Müdür Bey bu bilim insanları topluluğunu yurdun bahçesine davet etmiş.

Böyle ilginç bir mola yeri Almanları çok memnun etmişti. Çocuklar çevrelerini sarınca daha çok şaşırmışlardı. Bizim emekçilerin, daha akın akın Almanya'ya gitmediği dönemdi. Tercümanları bize anlatıyordu: Çocukların yakınlığına, içtenliğine hayran kalmışlardı. Özellikle kendilerine "Profesör Amca" demeleri çok hoşlarına gitmişti.

O akşam yemekhanede bir eğlence düzenledik. Yorgun değillerse katılmaları ve birlikte bir program yapma önerisinde bulunduk. Yorgun olmadıklarını, böyle bir eğlenceye katılabileceklerini söylediler. Programlı bir gösteri değildi aslında. Müdür Bey ve Ahmet Öğretmen piyano ve keman çalıyordu, çocukların mandolinleri ve yurt korosu vardı. Bunlar her zaman geceyi zenginleştirirdi zaten.

Çok ilginç bir şey oldu o gece. Ahmet Öğretmen'in o gece koroda söylettiği şarkılardan birinin melodisi bir Alman okul şarkısının aynısıydı. Dahası sözleri de Almancadan çeviriydi. Koro bu şarkıya başlayınca konuklar da hemen Almanca eşlik edince herkes çok şaşırdı. Almanlar sevindi. Ancak bize çevrilen sözleri bitince Almanlar piyano ve keman eşliğinde söylemeyi sürdürdüler. Yabancılar bizim gibi kendi yaptıklarını hafife alıp gülmüyorlar. Önemli bir konserde gibi falsosuz söylüyorlardı. Ahmet Öğretmenleri olan Zugmer'den öğrendiği başka bir Al-

manca şarkıyı çaldı piyanoda, onu da söylediler heyecanla. Gerçekten güzel bir konser oldu. Çocuklar çok şaşırdılar, coşkuyla alkışladılar.

Sonra çocuklardan, korodan şarkı ve türküler sürdü. O yıllarda bir İtalyan dansı vardı – *Mambo*, piyano başlayınca çocuklar ayaklandılar. Çocuklar profesör amcalarını birlikte mambo oynamaya bile davet ettiler. Birkaçı kalkıp çocuklarla mambo oynadı. O güne kadar hiçbir eğlencede bu kadar gülüp eğlenmemiştik belki de. Konuşmaları çeviren, kimileyin fısıltıyla, kimileyin gülerek iki tarafı birbiriyle kolayca anlaştırıyordu. Zaten çeviriye de gerek kalmadan herkes birbiriyle anlaşıyor, bizimkiler Almanca sözcükler öğrenmeye çalışıyordu.

Çocuklar şiir okuyunca, profesörlerden biri de kalkıp şiir okudu. Alman şiirinin derinliği, güzelliği vardı okuyuşunda. Çocuklar anlamasalar bile adamın okuyuşundan onun önemli bir şiir olduğunu anlamışlardı. Yanılmıyorsam "Küçüğüm (Kleine)" gibi bir şiirdi. Çevirmen yer yer çevirmişti. Çocuklar Almanca şiiri bir ibadet sessizliğiyle dinleyip uzun uzun alkışlamışlar, Almanlar bundan çok duygulanmışlardı.

Konuklar sabahleyin Konya'ya doğru yola çıkarken, çocuklar otobüslerin çevresini aldılar. Alman profesör amcalardan ayrılmak istemiyorlardı. "Yine gelin," diyorlardı. Onlara Amerikan peynirli tostlar yapmıştık. Onlar da çocuklara kumanyalarındaki çikolatalardan verdiler.

Birkaç yıl sonra eşimi Yakacık'ta kaybettikten sonra Küçükyalı Yetiştirme Yurdu'na atanmıştım. Oraya gelen müfettişlerden biri anlattı:

Hamburg Üniversitesi'nden Yakacık Yetiştirme Yurdu Müdürü Mücahit Türkoğlu'na bir davet gelmiş. Milli Eğitim Müdürlüğü vefat ettiğini bildirip yerine başka bir isim

önermiş. Ama öneriye, "Frau Türkoğlu davet edilebiliri" şeklinde yanıt gelmiş. Sanıyorum "O burada değil," gibi bir cevap verilmiş davete.

Mamer Teyzeler

Arada bir yabancı okullardan bizim çocuklarla bir gün geçirmeye öğrenci grupları gelirdi yurda. Bu onların sosyal çalışmaları içinde aynı zamanda bir etkinlikti de. Bir gün *Notre Dame de Sion*'dan (Fransız Kız Lisesi) bir grup kız öğrenci gelmişti. Grubun başındaki sorumlu hanıma kızlar Mamer diyordu. Mamer'in forması vardı üstünde, öğrenciler de kendi formalarını giymişlerdi. Bizim çocuklar Mamer sözünü hemen kaptılar ve rahibeye Mamer Teyze demeye başladılar

Kızlar çocuklara küçük armağanlar ve şekerlemeler getirmişlerdi; kimi birkaç çocuğu, kimi bir çocuğu yanına alıp onunla sohbet ediyor, kimileri de grupça bir şeyler öğretiyor, oyun oynuyorlardı. Bizim çocuklar da onları gezdiriyor, anlattıkça anlatıyorlardı. Onlarla böyle bir gün geçirmek hoşlarına gidiyor, adeta şımarıyorlardı. Rahibe Mamer Teyze'nin peşine takılıp ona sözde bir şeyler anlatıyorlardı. Bizim çocukların bu çağırma biçimi Mamer'in ve öğrencilerin çok hoşuna gidiyor, seviniyorlardı.

Bazen bizim büyük çocukların bu seçkin kızlarla zaman geçirmekten daha çok hoşlandıklarını anlardık. Yurtta kız öğrenci olmadığı için onlara aşırı konukseverlik gösterirlerdi. Kızlar da onlara önem vererek baş başa konuşurlar, dertleşirler, gezerlerdi. Âşık bile olanlar vardı.

Gitme zamanı gelince sanki kırk yıllık dostlarıymış gibi herkesin birbirine sarılması, bizim küçüklerin "Ma-

mer Teyze gitmeyin," diye kapıya kadar koşmaları güzeldi. Yine geleceklerini söyleyerek giderlerdi. Başka zaman, başka bir gün başka gruplar gelirdi.

Robert Kolejliler

Robert Kolejli kız ve erkek öğrencilerin ayrı yerlerde eğitim aldığı yıllardı. Kızlar Arnavutköy'den, erkekler Bebek'ten gelip bizim orada bir grup olmuşlardı sanıyorum. Bu gezide kız ve erkek Robertli öğrenciler kendi aralarında da buluşmuş oluyorlardı. Çocuklara küçük oyuncaklar, çikolata ve renkli şekerlemeler getirmişlerdi. Onlar da yurtta çocuklarla güzel vakit geçirerek bir sosyal dayanışmada bulunmuşlardı kendi yöntemleriyle. Bir günlük de olsa bu yakınlık bizimkilerin çok hoşuna giderdi. Onların yanında da Amerikalı öğretmenleri vardı. Öğretmenlerini adıyla çağırıyorlardı: Mr. Robert, Mrs. Keri gibi. Bizim çocuklar öğretmenlere, Jale Öğretmenim, Nimet Öğretmenim diye hitap ediyorlardı ama bu hitap biçimi onlarınkinden çok farklıydı. Çocukların bize bu şekilde hitabını Robertli öğrenciler, kendi öğretmenlerine anlatmışlardı.

Yabancı okullardan gelen iki grup öğrenci arasında (Robert Koleji ve Notre Dame de Sion'dan) fark vardı, Robertliler daha özgür davranıyorlardı sanki.

Bizim küçükler, heyecanla oyuncak ve şeker paylaşımına girişirlerdi. Ama büyüklerin böyle şeylerde gözü olmaz, gönlü tok davranırlardı. Kimileri de konuk kızların güzelliğiyle ilgilenir, "Öğretmenim, bakın şu kız ne kadar güzel," diye gösterirlerdi biraz utanarak. O güzel kızlar da onlara kol kanat açarlar, aralarındaki zengin yoksul ayrımı kalkar, voleybol, pinpon oynamaya dalarlardı. Kızların getirdiği küçük hatıra defterlerini anı olarak özenle saklarlardı.

Sonradan bu kızlardan biri ara tatilini çocuklarla geçirmek için yurda geldi ve birkaç gün kaldı yanılmıyorsam. O çocuklara hizmet vermek, çocuklar da ona hizmet etmek için adeta yarış etmişlerdi. Jale Öğretmen'in grubunun konuğuydu kız.

Çocuklardan biri bir gün yanıma gelip "Öğretmenim, abla üzgün galiba? Ona yardım edelim," demiş, "Nasıl yardım?" diye sorunca da "Onu güldürelim," diye yanıtlamıştı. Başka bir çocuk da "Oğlum o zengin kız, niçin üzülsün?" deyince, küçükler: "Öğretmenim, zengin olan üzülmez mi?" diye bana sormuştu. "Kendisine sormak gerekir," diye şaka yapmıştım. Kendisine sormuşlar, kız ona üzüntüsünü anlatmış ama bu bir sırmış. Çocuklar o sırrı bize asla söylemediler. Ama Ramazan, "Öğretmenim, Oya Abla'nın sevgilisi varmış," deyince mesele anlaşılmıştı.

Oya Abla

Onunla ilgili anılarım biraz bulanık. O da Robertli kız öğrencilerle mi gelmişti bizim yurda, yoksa Kasımpaşa Yuvası'ndan çocukların ziyaretine gelen biri miydi, anımsamıyorum. Ama Robert Kolejli güzel bir kızın bizim küçüklerle uzun süre ilgilendiğini, onlarla oynayıp sohbet ettiğini, başına toplayıp şikâyetlerini dinlediğini, bizim de onun çocuklarla kurabildiği bu yakınlığa hayret ettiğimizi çok iyi hatırlıyorum.

Dahası o ayrılırken çocukların onun peşini bırakmadıklarını, yakasından eteğinden tutarak "N'olur gitme Oya Abla, burada kal Oya Abla!" diye ağlaştıklarını, "Biz buradayız," dediğimizde, "Hayır, biz Oya Abla'yı istiyoruz," diye yeniden ağlaştıklarını, Müdür Bey'in sonradan, "Önemli olan Oya Abla gibi olabilmektir,"

dediğini de iyi anımsıyorum. Daha sonra Küçükyalı'da çalışırken Kasımpaşa Çocuk Yuvası'nda okul çağına gelen bir grup kızı oraya getiren de bu Oya Abla'ydı yanılmıyorsam. Belki Robert Koleji'ni bitirmişti. Çiçeği burnunda, aklı başında, güzel mi güzel, hatta soylu bir genç kızdı Oya Abla. Getirdiği çocuklarla ilgili müdürle, yardımcısıyla görüşmüş, çocukları grup öğretmenlerine teslim etmiş, grup odalarını görmüştü. Ama çocuklar Oya Abla'dan kopamıyorlar, nereye giderse peşini bırakmıyorlardı. Tam gideceği sırada hep birlikte hüngür hüngür ağlamaya başlamışlar, hatta Oya Abla'yı da ağlatmışlardı. Sevgi kuşkusuz güzel bir duygu ama kopamamak acıya dönüştüğüne göre, bu kadarı bağımlılıktı. O gün nöbetçiydim. Yurttaki öğrencileri İhya Sineması'na götürecektim. Onlar ağlarken, bir yandan sinemaya ne zaman gideceklerini öğrenmek için çevremde dönüyorlardı. "Ağlayanlar sinemaya gelemez," dedim. Baktılar ki olacak gibi değil, gözyaşlarını silip sinemaya geldiler. Böylece Oya Abla da onlardan kurtulup yoluna gidebildi. O yıllarda kız erkek, büyük küçük çocukların hepsi sinemaya çok düşkündü.

Birkaç yıl önceydi. Televizyonda saçı ağarmış bir Oya Abla gördüm. Ömrünü Kasımpaşa Yuvası'nda çocuklarla geçirmiş. Böyle televizyonlara filan çıkmazmış ama o gün nasılsa çıkmış. Saçı bembeyaz ama yüzü yine öyle güzel ve soylu sade bir hanımdı. Çok konuşmadı, yaptığı işi abartmak istemiyordu. Ama abartacak kadar sıradışı bir seçimdi yaptığı.

Oya Abla ünlü Robert Kolejli olduğuna göre varlıklı bir ailenin kızıydı. Zaten öyle olduğunu bir gazete yazmıştı. Ailesiyle bir uyumsuzluğu falan yoktu. Ama yaptığı işi seviyordu.

Yabancı okulların çocuk yuvaları, yurtları gibi yerlere düzenledikleri bu türden geziler, sanıyorum onların rehberleri olan rahibelerin bir sosyal programıydı. Oya Abla'nın bir dönem bir grup öğrenci olarak Kasımpaşa Yuvası'na yaptıkları bu gezilere, zamanla hafta sonları kendi başına gitmeye başladığını, hatta bazen yatılı da kaldığını düşünüyorum. Okulu bitirince daha çok gittiği, sonraları da üniversite yerine Kasımpaşa Yuvası'na devam ettiği anlaşılıyor. Bu bir adanmışlıktır. Oya Abla sesiz sedasız bunu yapabilmişti işte.

Kalfa amcalar

Kızı Madam Eliz, damadı Masis, onların kızı Hrip, oğulları Kirkor, Varujyan, Sarkiz; hepsini şimdi bile çok iyi anımsıyorum. Çocuklar onların Türkçe adlarını bilirlerdi. Ama Kalfa Amca'nın adı yoktu aramızda. O, gerçekten herkesin, dağın taşın Kalfa Amca'sıydı çünkü. Böyle olabilmek kolay değildi. Ama Kalfa Amca sevecen kişiliği, uzun geçmişi ve insanlık bilgisiyle bu işi başarmıştı. Bizim çocukların Kalfa Amca'sıydı her zaman. O küçük adamlar Kalfa Amca'yı görünce nasıl da koşarlardı sevgi ve saygıyla! Kalfa Amca da onların başını okşar, adlarını söyleyerek hatırlarını sorar, balkonda kahvaltı yapıyorlarsa çağırır, sofraya oturturdu.

Yurdun tam karşısındaki kapı komşumuzdu Kalfa Amcalar. O güzel ev onların yazlığıydı. Erken gelip geç güze kadar kalırlar, gittikten sonra da tatil günlerinde cümbür cemaat gelirler, Yakacık'ın tadını çıkarırlardı. Masislerin Kadıköy'de ayakkabı mağazaları vardı. Belki başka yerde de vardı da biz bilmiyorduk. Masisler çalışkan bir aileydi. Kalfa Amca kendini emekliye ayırmış, emektar bir yapı

ustasıydı. Artık çalışmıyor ama iş konusunda akıl danışmak isteyenlere engin tecrübelerini aktarmayı kendine bir borç biliyordu. Yurdun yeni binaları yapılırken bize de çok yardımları dokunmuştu ama mimarlara mühendislere dinletemezdik, kendi bildiklerini okurlardı. Binalar bittikten sonra Kalfa Amca'nın daha önce saptadığı hatalı işçilikler bir bir ortaya çıkardı.

Kalfa Amcalar kendi evlerini yaparken yurdun önünü kapatıyorlar diye biraz kızmıştık doğrusu. Kendisi o zaman bize açıklamıştı. "Burası böyle boş kalmayacak, başka pek çok bina yapılacak, göreceksiniz," demişti. Gerçekten de öyle oldu sonradan. Kalfa Amcaların evleri bitip içine taşındıklarında, bizim çocuklar başta olmak üzere hepimiz sevinmiştik öyle yeni ve iyi komşularımız oldu diye. Çoluk çocuk hepsi çok candan insanlardı.

Kalfa Amca geçmişten çok ilginç olaylar anlatırdı bize. Bir gün öğretmenlere "konuşmayan rahibeleri" anlatmıştı. Böyle bir rahibe kuralı olduğunu bilmiyordum doğrusu, doğruluğundan kuşkuya düşmedim değil. Kalfa Amca bazı dinlerde de böyle olduğunu anlatırdı. Bildiği bir rahibeden söz ederdi üzülerek. Bir de Büyükada'daki yetimler yurdunu anlatmıştı. Anlattığına göre orada bir sanat ve iş sahibi olması için çocuklar küçük yaştan itibaren eğitim görüyordu. Bizim çocukların kolejde okur gibi yetiştiklerini, sonradan sorumluluk alırken güçlük çekeceklerini söylerdi. Kalfa Amca böyle öyküleri ya da olayları, kimi zaman bizim kestane ağacının altına konuk geldiğinde ya da biz onların evine –balkonuna demek daha uygun olur– konukluğa gittiğimizde anlatır, eski zamanların bilge insanları gibi çok ilginç konulardan söz ederdi.

Kızı Madam Eliz de şair Ahmet Muhip Dranas'ın "Fahriye Abla"sı gibi gerçekten güzel bir komşumuzdu.

Yakacık Yetiştirme Yurdu, üçüncü binası (Arşiv: P. Türkoğlu).

Görünüşte şen şakrak olan Madam Eliz, aslına bakarsanız yüreğinin tellerinde sızıları varmış gibi serzenişlerde bulunurdu. Onun kapıdan girdiğini gördüklerinde Eliz Abla diye koşarlardı çocuklar. Ya da "Öğretmenim, Eliz Teyze geldi," diye haber verirlerdi. Madam Eliz onların bu içten davranışlarından hoşlanır, "Eliz Teyze sizi seviyor," diye karşılık verirdi. Bize geldiğinde ağacın altına oturmaktan, Adalar'a karşı sohbet etmekten çok hoşlanırdı Madam Eliz.

O yaz Paris'e gezmeye gitmişlerdi. Masis çocuklara oradaki acemiliklerini, dil bilmeden Paris'i nasıl dolaştığını anlattı. Örneğin, dükkândan yumurta almak istediğinde "gıt gıt gıdak" sesini çıkarınca dükkâncı onun yumurta istediğini hemen anlıyormuş. Bir keresinde süt için bir örnek vermek isteyince Madam Eliz memesini tutup inek gibi sağmaya davranmış. Bunu da anlayıp getirmişler süt şişesini. "Böyle anlatınca her şey kolay Paris'te," diyordu. Yaptıklarını öyle güzel taklitlerle anlatırdı ki çocuklar gülmekten kırılırdı.

Sevdiğimiz bu komşularımız bir zaman sonra Yakacık'a gelmez oldular. Madam Eliz'in hastalığını duyduk, çok üzüldük. Daha sonra da bu ailenin Amerika'ya göç ettiği haberi geldi, kızları Hrip ve çocukları orada okumak istemişlerdi besbelli. Ama Kalfa Amca'ya ne olduğunu bilmiyorduk. O bu toprakların derinlerinden, İstanbul'un köşe bucağından bize yıllar öncesinin olaylarını anlatan Kalfa Amca da ömrünün son demlerinde Amerika'ya gitmiş olabilir miydi, yoksa aile o bu dünyadan göçtükten sonra mı bu kararı almıştı bilmiyorum. Sonraları çocuklarla ve orada çalışan arkadaşlarla bir araya geldiğimizde Kalfa Amca'yı ve ailesini sürekli anarız.

Doktor Kemal Beyler

Yurda yakın, büyük ama eski bir köşk vardı. Taki Bey'in köşkü derlerdi. Taki Bey Dr. Kemal Bey'in kayınpederiydi. Eski İstanbullu ailelerden olan Taki Bey ve eşi hayli yaşlıydılar. Köşk ve bahçe belki de bu yüzden bakımsız kalmıştı. Çocuklar baharda oralara kuş, böcek avlamaya giderler, bahçeye dalıp kelebek kovalarlardı, anlattıklarına göre pek tatsızlık yaşamazlardı.

Anadolu'da hükümet tabibi olan Dr. Kemal Bey İstanbul'da ihtisas yapmaya gelince, ailesi de taşınmış. Kayınpederine ait bu eski köşkte oturuyorlardı. İki oğlunun okulu için kışın İstanbul'daki evlerinde, yazın Yakacık'ta kalırlardı. Dr. Kemal Bey ve eşi Seher Hanım yurda fırsat buldukça gelirlerdi. Çocuklar Seher Teyze'nin peşinden koşarlardı. Çünkü onlara leblebi şekeri getirir, avuç avuç dağıtırdı.

Büyük oğlum bir buçuk yaşlarındaydı, bir gün gıdadan zehirlenince hastaneye koşmuştuk. Ne iyi ki dostumuz Ke-

mal Bey o gece nöbetçiymiş, çocuğa gerekli müdahaleyi yaptıktan sonra rahatlayıp uykuya dalmıştı. Ama sabaha kadar gözlem altında kalması gerekiyordu. Çocuk rahatça uyurken biz Dr. Kemal Bey'le köşede sohbet ediyorduk. "Şimdi bizim çocukları konuşalım sizinle, bunu çoktan istiyordum ama Seher aman vermiyor," dedi. Konuyu bilmiyordum. O iki güzel oğlanı Seher Hanım doğurmamış. Onlar, Kemal Bey'in erken yaşta vefat eden erkek kardeşinin çocuklarıymış. Babaları apandisit patlamasından ölünce anneleri başkasıyla evlenmiş, çocukları yanlarına almışlar, Seher Hanım'ın çocuğu olmayınca nüfuslarına geçirmişler.

Çocuklar 4-5 yaşındayken ayrıldıkları gerçek annelerinden hiç söz etmiyorlarmış. Ama Kemal Bey, doktor olarak onların kendi annelerini anımsadıklarını düşünüyordu. Gerçek anneyle ilgileri kesilmişti. Küçüğünü bilmem ama büyük bunları anımsayacak yaştaydı. Oradan ayrılınca çocuklar iyice yeni bir aile ortamına girmişler, Dr. Kemal Bey'in ve Seher Hanım'ın oğulları olarak okul yaşamlarını sürdürüyorlardı; ikisi de çocuklarının üstüne titriyordu.

Dr. Kemal Bey yanlışını anlıyor, kaygılanıyor, bana ne yapması gerektiğini soruyordu. "Bana göre çocuklar her şeyi bilmek isterler. Sizinkiler de biliyorlardır ama konuşmuyorlar. İlan edecek değilsiniz ancak çocuklarla bunu konuşun, doktorsunuz siz," dedim. "Seher bunu asla istemiyor," dedi. Çocuklar şimdi resmiyette Taki Bey'in torunlarıydı. Yakacık'taki köşkün, İstanbul'daki evin vârisleriydi. "Ya sonrası?" diyordu doktor.

"Kemal Bey kadınlar bazı konularda baskın çıkar," dedim ama Doktor Kemal Bey bunu yapamadı.

Çocuklar okuyup meslek sahibi oldular. Kemal Bey de erken yaşta öldü. Biri sanıyorum sonradan Seher Hanım'ın

başına dünyayı dar etti. Ama kendi kafa karışıklığı ile baş edemedi belki de...

Yıllar sonra Yakacık'tan garson Muzaffer bana telefon etti. "Öğretmenim, Taki Bey'in köşkü vardı ya, parsellenmiş, çok ucuza satılıyor. Ne olur bana yardım edin, oradan bir yer alayım," dedi.

Yakacıklı diğer komşular

Onu, yurda atandığım yıl, nüfus sayımı yaparken Ayazma'nın üstündeki küçük evinde tanıyıp sayıma geçirdiğimden söz etmiştim. Yanımdaki bekçi, onun verem hastası olduğu için orada oturduğunu söylemişti. Oysa o aslında kızağa çekilmiş bir vali olduğu için en verimli yaşında böyle uzakta kalmıştı. Az konuşan ama varlığıyla çevreyi etkileyen, köşe taşı gibi bir valiydi Ahmet Akbil. Yakacıklılar onu severlerdi.

Çınaraltı'na ve bizim yurda az gelirdi. Bir keresinde Yakacıklı bir çiftin nişanı bizim salonda yapılmıştı. Çok kalabalık bir nişan töreniydi. Nişanlılar yüzüklerini onun takmasını istemişlerdi. Kendisi gençlere, "Ben evli değilim, böyle işleri başı bağlı olanlara yaptırırlar mutluluk için," demişti. Ama onlar "Yüzüğümüzü siz takarsanız mutlu olacağız," diye ısrar etmişlerdi. Nişanda gençlerin yüzüğünü eline alıp mutluluk ve evlilik üzerine çok etkileyici bir-iki cümle söyleyerek taktı yüzükleri. Oradakiler onu ve çifti heyecanla alkışladılar. Ahmet Akbil, eşimle çocukları koruma konusunda uzun uzun konuşur, Hasan Âli Yücel'i anlatırdı. Sanıyorum yakın dostuydu.

Avcı Burhanettin Amca, tuzu kuru bir İstanbul beyefendisiydi. Elinde asası (bunu kullanacak bir rahatsızlığı filan yoktu), genellikle avcı giysileriyle dolaşan, bizim

yurda da öylesine gelen yaşlıca biriydi. Avcı gibi giyinen aristokrat bir havası vardı Burhanettin Bey'in.

Onun avcılığı hayvanı avlamak için değil, spor içindi sanki. Uygun hava koşullarında arkadaşlarıyla Pendik sırtlarına, Aydınlı köyüne doğru ava çıkar, geceleri de kalırdı. Bizim ağacın altında bunları anlatırken, avdan söz etmek yerine oraların gece halini anlatırdı. Çocuklar, "Ne olur Burhanettin Amca, biz de gelelim," diye yalvarırlardı. Bunun olabileceğini düşünür, ama biz cesaret edemezdik. Çocuklar Müdür Bey'in başına üşüşerek, "Ne olur biz de gidelim," diye yalvarırlardı. Burhanettin Bey karlı gecelerde ay ışığında doğanın görüntüsünün olağanüstü olduğunu anlatır, çocuklar da masal gibi dinlerlerdi.

Burhanettin Bey, çocuklardan çok bizimle konuşur, yurtta gördüğü kimi olumsuzlukları eleştirir, bize önerilerde bulunurdu. Örneğin, gelip geçerken, yurt çalışanlarının çocuklara iyi davranmadığını gördüğünü, oysa çocuklara çok nazik davranılması durumunda onların da iyi insanlar olacağını söylerdi.

Av için olmasa da bir gün bizim büyük çocuklarla birlikte eşimle bizi bir gece uzun dağ yürüyüşüne çıkardı Burhanettin Bey. Çocuklar bu geziyi hiç unutmadılar. İstanbul köyü olan ama Yakacık'a hiç benzemeyen köyler vardı arkalarda Aydos Dağı'na doğru...

Doktor Kenan Bey de yakın komşulardan biriydi. Yakacık havası ve iklimi konusunda bilimsel açıklamalar yapardı. O da arada bir uğrar, bizimle, çocuklarla sohbet ederdi. Bize Osmanlı dönemi anılarını eski Darüleytamları anlatır, Atatürk'ün Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki düşüncelerinden ve davranışlarından söz ederdi. Aynı zamanda bir zamanlar Atatürk'ün doktoru olan Kenan Bey, bundan büyük onur duyar, kendisi için bir rütbe olarak görürdü bu hizmetini.

Epeyce yaşlıydı. Günün birinde, yakınımızdaki villasında hayata gözlerini yumdu. Orada kendisine bakan hemşire ile birlikte otururdu. Öldüğünde vârisleri geldiler, varlığını paylaşıp gittiler.

Kadim dostlar

Münevver Hanım, Yakacıklı bir öğretmendi ama başka yerde çalışırdı. Çocukların sevdiği bir delikanlı olan Alev'in annesiydi. Subay olan eşi sanatoryumda tedavi görüyordu. Bir süre sonra onu kaybetti. Bu konudan hiç söz etmez, acılarıyla kendisi baş eder, başkalarıyla paylaşmazdı. Oysa Münevver Hanım kendi adıyla anılacak güçlü bir kişilik, incelikli bir kentli kadın, aydın bir öğretmendi. Yaşını göstermeyen, her zaman derli toplu biriydi. Oğlu Alev de centilmen bir delikanlıydı. Bizim çocuklara sevgi ve saygıyla bakarlardı ana oğul. Çocuklar da onları severdi

Her gün erkenden uzaktaki işine gittiği için onu pek görmezdik. Tatil günlerini de evine, eşini ziyarete ayırıyor olmalıydı. Yine de bize uğramayı eksik etmez, geldiğinde onunla sohbet ederken çoğunlukla çocuk eğitiminden konuşurduk. Bize esprili bir dille, yanlışıyla, doğrusuyla kendi deneyimlerini anlatırdı.

Alev'i iyi yetiştirmek için, ona bir an önce her şeyi öğretme çabasını anlatmıştı. Alev daha çok küçükken, ona başkalarını rahatsız edici davranışlarda bulunmamasını öğretmiş. Örneğin birine istemeyerek çarpınca "pardon" diyerek özür dilemesi gerektiğini öğretmiş. Bir gün evde Alev'in ayağı kilime takılınca yere düşmüş. Canı yanmış olmalı ki ağlamış. Buna rağmen gözleri yaşlı bir halde kilime dönüp, "Pardon," demiş. Zamanı gelmeden çocuğu zorlamamak gerektiğini o zaman anlamış.

Münevver Hanım kitap gibi düzenli bir öğretmendi. Güzel konuşur, bizim çocuklara önem verir, sevecen davranırdı. Çocuklar da bunu anlar, Alev'in annesi olduğu için ona koşarlardı. Çoğumuz Anadolu'dan gelen öğretmenlerdik. Kimi davranışlarını yadırgar, bunun bir kentli inceliği olduğunu düşünmez, abartılı bulurduk. Bir süre sonra onu göremez olduk. Sanıyorum Üsküdar'da başka bir okula atanmıştı.

Yakacıklı Yaşar Hanım da Onur'un annesiydi. Onur bizim çocukların okuluna gidiyordu. Öncesini bilmiyorum ama Onur sonradan bizimkilerin sevdiği ve aradığı bir arkadaş oldu, o da bizim çocukları severdi.

Yaşar Hanım önceleri bizimkilerle çocuklarının aynı okula gitmesinden, hatta Yakacık'ta bir yurdun açılmasından rahatsız olmuş bir kişiydi. Ama komşu olunca, aramıza karışınca, yurda sık sık gelince tedirginliği geçtiği gibi, yanıldığını da söyledi. Giderek en iyi dostlarımızdan biri oldu. Dahası Okul-Aile Birliği başkanı olduğunda anlamıştı bunu, bizim çocukların ailesiymiş gibi davrandı. Yaşar Hanım da eşini kaybetmişti, oğlu Onur'la oturuyordu. Yakacık'ın yerlisi bir aileydi.

Yakacık'ta yaşayan eski büyükelçi Enis Akaygen'in gelini de ilgilenirdi bizim yurtla. Adı Janet'ti sanırım. O yıllarda Yakacık'ta yazlığı olan ya da yaz kış oturan birçok entelektüel ve yüksek bürokrat vardı. Bunlardan biri de ünlü büyükelçilerden Enis Akaygen'di. Sanatoryuma yakın, çamlar içinde bir villada oturuyorlardı.

Oğlu Göğüs Hastalıkları Uzmanı Dr. Muheymin Akaygen, Uludağ Sanatoryumu'nda çalışıyordu o yıllarda. Alman gelin onun eşiydi. Kadın Yakacık'ta da kalırdı. Zaman zaman bizim yurda gelirdi. Genç bir hanımdı ama bizlerle ilgilenir, güzel işler yaptığımızı söyleyerek bize des-

tek verirdi. Çocuklar onun da çevresinde toplanırlar, bu genç kadının yabancı olduğunu bilirlerdi. Farklı davranışlarını tuhaf karşılamazlardı.

Yaman'ın annesi

Yaman'ın nereden geldiğini, kimin çocuğu olduğunu anımsamıyorum. Ama hali vakti yerinde olan bir ailesi varken, anne babasının kaybı sonucunda yakınlarının yanına verilmiş. Çocuğun hırpalandığını, bu nedenle hırçınlaştığını duymuştum. İşin içinde öldürme de vardı sanıyorum.

Şimdi onu özlüyorum sanki. Yaman yedi-sekiz yaşlarındaydı. İlk bakışta onun kadar sevimli, onun kadar güzel ve sıcakkanlı çocuk olamaz sanırdınız. Ama onun kadar yaramaz, yalanlarıyla, hayalleriyle, hazırcevap sözleriyle insanı şaşırtan, kimi zaman da çileden çıkaran çocuk da pek görmediğinizi anlardınız. Bazı davranışları oldukça gelişmişti oysa. Kentli çocuğuydu.

Pek çok sorunu vardı Yaman'ın. Kimi zaman bulanık sularda bocalar gibi olurdu. Okulda sınıf öğretmenini üzmediği gün olmaz, öğretmeni Yaman'la başa çıkamadığı zaman ya kendi gelir ya da haber gönderirdi. Ama yine de ondan vazgeçemez, "Seviyorum da yaramazı," derdi. Hatice Öğretmen'in grubundaydı. Grup annesi onu sabahleyin tertemiz, beyaz yaka mavi önlük giydirip okula gönderir ama akşamüstü üstü başı kavgadan yırtık pırtık, ağlamış halde dönerdi.

Yurda geldikten epeyce süre sonra biraz değişmişti yine de. Grup öğretmeni de ona özen gösteriyor, öğretim sorunlarına eğilerek bu yolla onu dinginleştirmek istiyordu. Zeki bir çocuk olduğu halde ders çalışmak zor geliyordu

ona. Zaman içinde arkadaşları onu anlamaya, hoşgörülü davranmaya, hatta sevmeye, onu korumaya başlamışlardı. Böyle olunca o da topluluğun kabul gören bir üyesi olduğunu anlamış, kurallara uymaya, gruba katılmaya başlamıştı. Onun varlığı toplantılara, eğlencelere renk katıyordu.

Bir gün yurda şık giyimli modern bir işkadını geldi. O yıllarda İstanbul'da yeni çalışmaya başlayan "Man" otobüslerinin sahibi ya da ortağı olan biriydi. Kendisi Gaziantep kökenli, İstanbullu bir hanımdı. Kadıncağız kapıdan girerken bir çocuk ona koşup kimi aradığını sormuş. Müdür Bey'le görüşmek istediğini duyunca "Ben sizi götüreyim," deyip hanımı müdür odasına getirmişti. Ben de oradaydım, kadın ona teşekkür etmiş, Yaman da geri dönmüştü.

Hanımefendi bakmak, büyütmek için yurttan bir öğrenci almak istediğini ama kendisini getiren çocuğu gördükten sonra, uygun bulunduğu takdirde onu almaya karar verdiğini söyledi. Bakmak ya da evlat edinmek için aile yanına çocuk vermek koşullu ve yasaya uygundu. Yurt yönetimi önce aileyi inceliyor, çocukla tanıştırıyor, çocuk da isterse, yurt yönetimince zaman zaman yoklamalı ve ailenin çocuk 18 yaşına gelinceye kadar eğitimini aksatmaması koşuluyla veriliyordu.

Kadının adını şimdi ne yazık ki unuttum. Yaman'ı beğenince gülümsedik tabii. Mademki varlıklı bir kişiydi, Müdür Bey ona okumak isteyen öğrencilerden birini yanına almasını salık verdi. "Ben onu da okutacağım, Robert Kolej'e bile gönderebilirim. Pedagojiye yabancı değilim. Mithat Enç benim yeğenim," dedi. Mithat Enç hepimizin hocası sayılırdı. Gazi Eğitim'de öğretmen olan ünlü bir pedagogdu. Ama ne kadar ısrar ettikse de Yaman'a

çok kanı kaynadığını, bir süre sonra onu daha gelişmiş bir öğrenci olarak bize getireceğini söyledi.

Yaman'ı çağırıp hanımefendinin kendisine kanının kaynadığını, onu evine alıp okutmak istediğini söyledik. Kadına sokuldu, "Benim de kanım kaynadı," dedi. Öbür öğretmenler de gelmişlerdi. Hanımın bu kadar istekli olmasına karşın hiçbirimizin içinden *evet* demek gelmiyordu. Ama o meydan okurcasına ısrar etti ve yurt idaresi işlemlerini yapıp imzalarını tamamlayarak Yaman'ı ona verdi.

Hanım çocuğun elinden tutarak, eşyasını bile almadan yurttan ayrıldı. Haberleşecektik ama biz arayamadık. O da aramadı. Hatta bir süre unuttuk konuyu. Aralarının çok iyi olduğunu, günün birinde nedense çıkıp geleceklerini düşünüyorduk. Gerçekten de bir gün ansızın çıkıp geldiler. Öğretmenlerin çoğu bahçedeydi. Sabahçı öğrencileri okula göndermiştik. Kapıdan annenin ve Yaman'ın girdiğini gördük. Kapıcı Numan Efendi tanıdığı için arkalarından gelmedi.

Ama gelişleri hiç de hayra alamet görünmüyordu. O gösterişli, şık giyimli hanımefendi gitmiş, yerine sanki başına büyük bir felaket gelmiş gibi bakımsız, üzgün bir kadın gelmişti. Yaman ise örselenmiş, hırpalanmış, zayıflamış, gözlerindeki yaramazlık ışıltıları sönmüş gibiydi. Yaman'ı görünce bahçedeki çocuklar çevresini aldı. Kadın onu bırakıp doğru müdürün odasına koştu. Biz de gittik arkasından. Ne olup bittiğini merak ediyorduk.

Kadıncağız öncelikle bizden özür diledi. "Söylemiştiniz ama ben kolay sanmıştım," diye anlatmaya başladı, "ama bu çocuk küçük bir canavarmış, beni çılgına çevirdi, hasta etti," dedi. Evde koyduğu kurallara uymuyormuş. Sözünü hiç dinlemeyip kendi bildiğini okuyormuş. Müthiş yalan söylüyormuş. Bir de evden kaçıp kendini aratıyormuş.

Eğitim Uzmanı Cavat Yücel bu konuda söz sahibi bir kişiydi. Öğrenci sorunlarını çoğu kez onunla paylaşırdık. Hanımın bu konuda rahat olmasını, hem de Yaman'ın daha da zıvanadan çıkmaması için arada bir buraya ziyarete gelmesini istedi. Yaman'ı çağırdık. "Yeni annen hasta olduğu için seni geri getirdi. Ama seni arada bir ziyaret edecekmiş," dedik. Ama kadıncağız bir daha gelmedi. Yaman da bu olaydan sonra yurdu daha çok sevdiğini, burada daha mutlu olduğunu, aile yanı filan istemediğini söyledi. Zaten yaşı da biraz büyüdükçe değişmekteydi.

Göçmen Teyze

Kuşkusuz komşularımızın hepsiyle ballı börek değildik. Okul öğretmenleri, kimi komşular yurt çocuklarının bahçelerinden meyve ve çiçek aşırdığını, kimileri de yapmadıkları halde yaptığını söyleyip dururlardı. Bunu yapan çocuklar gelip bizden ve onlardan hemen özür dilerlerdi ama burada tüm yurtlu çocukları suçlu görmek, buna bulaşmayan çocuklar kadar, bizi de elbette üzerdi. Biz de üzüntülerimizi ve kırgınlığımızı bildirirdik komşulara.

Bunlardan biri çocukların Göçmen Teyze dedikleri en yakın komşumuzdu. 4. Grubun arkasında, bir basamak yüksekteki arsada otururdu Göçmen Teyze. Orası aslında bizim yurdun bir parçası olup içinde yatır olduğu gerekçesiyle vakfa devredilen üçgen biçiminde bir yerdi. Doğal olarak bahçe duvarlarının içindeydi. Komşumuz orayı sahipsiz bulunca yatırı bekleme bahanesiyle yanına geçici bir kulübe yaparak orada oturan bir aileydi. Çocukların ona Göçmen Teyze demesinin nedeni, konuşmasındandı. Gerçekten de göçmendi. Evliydi ama kocasının sesini duymaz, kendisini tanımazdık.

Yurdun yerleşimiyle uğraşan mimar ve mühendisler durumu inceleyip orada bir "Grup Evi" yapılmasını uygun bulmuşlar, kayıtlı olduğu vakıf da buna onay vermişti. Çünkü Milli Emlak'ta bu saha yurdun parçası olarak görünüyordu. Buna çok da gereksinim vardı. Göçmen Teyze bunu duymuş, yerinden edilecek diye korkmuştu. Zaten onlar yurt yapılmadan başlamışlar arsaya sahip çıkmaya, kendilerince bu bölümü ayırmaya. Sonraki haberleri de duyunca Göçmen Teyze çocukların o tarafa bakmalarını bile yasaklamış. Daha komiği "Burada yatır var, sizi çarpar," diye çocukları korkuturmuş da, bunun üzerine bizimkiler orayla daha çok ilgilenmeye başlamışlar. Örneğin, bir gün çocuklar işi sağlama alıp çarpılmamak için akşam karanlığında gizlice dua etmek istemişler, kadıncağız onları görünce kıyameti koparmış, sabahleyin Müdür Bey'e şikâyete koşmuş, bu böyle sürüp gitmiş. Çocukların bir çabası da yatır susuz kalmasın diye oraya bir şişe su bırakmalarıydı. Bunun nedenini önceleri ne kadın ne de biz anlamıştık, meğer çocuklardan biri böyle yapılması gerektiğini Cemal Kırnal'ın büyükannesinden öğrenmiş. Bunu sonraları öğrenmiştik.

Göçmen Teyze'nin çocuğu yoktu. Zaten oraya yurt için bir bina yapılınca kendisi rahatsız edilmeyecek, ömür boyu evciğinde kalacaktı. Yatıra da dokunulmayacaktı. Müdür Bey bir gün onu karşısına oturtup yurtta aylıklı çalışma önerisinde bulundu, maaş almak işine geliyor, buna seviniyordu sevinmesine ama içinde öyle bir mülkiyet duygusu gelişmişti ki evine dokunulmadığını, oturmasına izin verildiğini bildiği, dahası hiçbir mülk hakkı olmadığı halde, mülkiyetine el konacağı korkusuyla içi içini yiyordu.

Çocuklar onun tedirginliğini ve kendilerine kızdığını bildiklerinden kimi zaman toplarını oraya bilerek kaçırıp almak için duvarı tırmanıyorlar, onu peşlerinden koşturuyorlardı. O da eline küçük değneğini alıp onları kovalıyordu. Çocukluk işte, kadıncağızın elindeki değnekle koştuğunu görünce "Göçmen Teyze bizi yakalayamaz!" nakaratlarıyla duvardan kuş gibi atlıyorlardı.

Çocukların kimisi köpek delisiydi. Yemekhaneden artık etleri ve kemikleri gizlice gazete parçalarına sarıp arka kapının dibinde kendilerini bekleyen köpeklerine götürürlerdi. Onlardan biri de Göçmen Teyze'nin köpeğine göz koymuş. Teyze köpeğine bir çocuk kadar önem verirdi. Bir gün, sanıyorum bizim gruptan Ahmet, tek başına sıvışıp köpeğin önüne atmış eti, kemiği. Kendisi de yanına oturmuş köpeğin. Kadıncağız böyle görünce ilk kez ses çıkarmamış, buraya girdiği için de bağırıp çağırmamış.

Çocuk, "Teyzeciğim benim annem olur musun, ben büyüyünce sen ihtiyarlayacaksın, o zaman sana bakarım," demiş. Kadın ilk kez karşısında bir çocuk olduğunun farkına varmış. "Ama ben şimdi sana nasıl bakabilirim?" demiş çocuğa. Çocuk ona, gerek yok ki bana zaten bakıyorlar ama annem yok, bu köpek de ikimizin köpeği olur," demiş. Kadın bunu anlatırken ağlıyor, onun ağlamasına şaşırıyorduk.

Yıllar sonra, eski öğrencimiz Mete Kozan anlattı: Kendisi büyüyüp, çocukları koruma birliğine memur olarak girdiğinde öğrenmiş. O köşe yurdun bahçesinin bir uzantısıyken, yurt açıldığında kadın zaten orada oturuyormuş. Yatır dedikleri de köşkte çalışan iki elemanın mezarıymış.

Ancak sonraki müdürlerden biri, orada grup evi yapmaktan vazgeçilmesini istemiş. Çocuklar dışarı kaçmasın

diye oranın basamak duvarını yükseltmiş. Daha sonra da o bölüme Cami Yaptırma Derneği el koyup, cami yaptırmış. Yatırlara da sahip çıkmış.

Gazinocu Nazif Amca

Ona sadece çocuklar değil öğretmenler de amca derdi. Ayazma Gazinosu'nun sahibiydi. Hiç boş kalmayan o mekânı kendisi işletirdi. İşletmeci gibi değil, gerçekten ev sahibi gibi, gelenler de sanki onun konuğuymuş gibi davranırlardı. Bizim çocuklar onun bu sevecenliğini bilirler, Müdür Yardımcısı Ezgin Öğretmen'in elinden kaçabildikleri anda Ayazma Gazinosu'na, aslında Nazif Amca'ya koşarlardı.

Ayrıca komşuların bağ bahçe bekçilerinin şerrinden kurtulmak için bizim çocuklar ona sığınırlardı. Özellikle bahar aylarında Yakacık'ta doğa gövermeye, tomurcuklar patlamaya ve baharın her tondan rengine kestiğinde onları tutamazdık. Bizim yurtta da vardı ağaçlar, çiçekler ama orası bir başkaydı. Koru'ya, Ayazma'ya, Şekersuyu'na kaçarlar; kuş yakalamak, böcek tutmak, çiçek toplamak için koşturup dururlardı.

Komşulardan yurtlu çocukların bahçelere girip erik kopardıklarına dair şikâyetler gelirdi. Çoğu kez böyle bir olay yokken bile çocukları şikâyet eden olurdu ama çocuklar da bundan kurtulma yolu bulmuşlardı: "Hayır öğretmenim, biz Nazif Amca'nın gazinosuna gittik. Başka hiçbir yere girmedik," derlerdi. Ancak büyük çocukların hoşlarına giden şeylerden biri de tabii harçlıklarını aldıklarında Nazif Amca'nın gazinosuna gitmeleri, başkaları gibi bir masaya geçip gazoz içmeleri ve parayı uzattıklarında da garsonun, "Hayır, Nazif Amca'dan," diye para

alınmamasıydı. Çoğunlukla onları toplu götürdüğümüzde de böyle yapardı Nazif Amca.

Hamiyet Yüceses'in konseri için can atan bir grup büyük çocuğa izin vermediğimiz ama kendimizin gittiği o konserde, yurttan kaçıp gelen grubu gizlice bir köşeye yerleştiren, olay açığa çıktığında da "Çocukların suçu yok, ben onları önceden çağırmıştım," diyen kişiydi Nazif Amca. Sadece Hamiyet Yüceses değil, gazinosunda ne zaman bir konser ve gösteri olsa, öğretmen ve öğrencilerden bir kısmını kontenjandan aralara yerleştirirdi Nazif Amca.

Oğlu Selçuk, kızı Handan bizim çocukların sınıf arkadaşıydı. Onların da babaları gibi yurttaki çocukları sevdiklerini ve kardeş gibi gördüklerini bilmiyordum. Bugün altmış yaşlarını geçmiş, yetmişe merdiven dayamakta oldukları yaşlarda, Yakacık'ta yaptığımız toplantılarda Handan Hanım'ın anılarından küçük Bayram'ı, Esat'ı diğer yaramazlardan korumak için birkaç çocuk dövdüğünü öğrendik.

Gelemeyen konuklar

O yıl, temmuz ve ağustos kampı için tüm çocuklar ve gerekli eşyayla birlikte Pendik İlkokulu'na taşınmıştık. Bunun bir nedeni, o yıllarda Pendik'in çeşitli yerlerinden denize girmenin çok uygun olması ve çocuklara iyi bir kamp yaşatmaktı. İkincisi de köşkün elden geçirilmesi gerekiyordu. En başta duvar kâğıtları sökülüp yerine badana yapmak, kapı pencere vb. ahşapları iyice macunlayıp boyamak gibi birçok iş vardı.

Onarımları bu işin ustası olan Şakir Usta yönetiyor, eşimle de kamptan arada bir gidip kontrol ediyorduk.

Yurtta bu işlerle uğraştığımız bir gün Müfettiş Şerif Tekben geldi. Köy enstitülerinin kurucusu İsmail Hakkı Tonguç'un Pendik'te dinlenmekte olduğunu, hatta biraz yorgun ve hasta olduğunu haber vererek, onu Yakacık'ta, bizim köşkte kalmaya ikna ettiğimiz takdirde buranın havasının ona çok yarayacağını söyledi. Buna ne kadar çok sevindiğimi anlatamam. Eşim de çok sevinmişti. Sevincimizin başka bir nedeni de yurttaki çalışmalarımız için Tonguç'un eğitimciliğinden yararlanmaktı. Özellikle onun son Avrupa gezisinde "Pestalozzi Çocuk Köyü"nü ziyaret ettiğini duyunca eşim çok heyecanlandı. Ben de Hasanoğlan'dan ayrılırken Ankara'da arkadaşlarla evine ziyarete gittikten sonra Tonguç'u hiç görmemiştim. Aradan sekiz yıl geçmişti. CHP dönemi bakanları Şemsettin Sirer, Hasan Tahsin Banguoğlu ve DP bakanı Tevfik İleri, ona ülkeye büyük hizmet etmiş biri gibi davranmayarak, üstelik çeşitli yönetimsel ve mesleksel suçlamalarda bulunarak, Bakanlık emrine almışlar, ona büyük haksızlık etmişlerdi. Sonra da emekli olduğunu duymuştuk. O yıllarda ben de hastanelerde olduğum için tam bilmiyordum neler olduğunu.

Şakir Usta'yı hemen sıkıştırdık. Lojman bölümünü ve salonu derleyip topladık. Şakir Usta başka konuklar için böyle heyecan duymazken, gelecek konuğu çok merak etmişti. Kim olduğunu sordu bana, "Senin aşağıdaki odanı görseydi, seni hemen köy enstitüsünde yapı ustası öğretmeni yapardı," dedim. Bilgece yanları da olan Kastamonulu bir köylüydü bizim usta. Yurdun kalorifercisiydi ama oranın ortadireği gibi tüm ustalık gerektiren onarım vb. işleri yapar, yönetirdi. Buradaki varlığının değerini Müdür Bey'den başkasının anlamadığını düşünürdü. Ben öyle söyleyince "Anladım," dedi. Yardımcılarıyla birlikte lojmanı en ince yerlerine kadar hazırladı. Ben de sandık-

tan sepetten Alanya ipek dokuma örtüleri vs. serdim. Çok güzel hazırlandık. Şakir Efendi boya kokusunun geçmesi için kapıları gece gündüz açık bıraktı.

İkinci gün eşimle Şerif Bey onları alıp Yakacık'a getireceklerdi. Ancak o gün büyük bir talihsizlik oldu. O gece sancılandım. Kontrol için gittiğimde doktor beni birkaç gün hastanede yatırmak zorunda kaldı. Bu arada onlar da Karamürsel'e gitmişler. Bu kötü rastlantı üzülmekten öte bir kahır oldu benim için. Ancak 27 Mayıs sonrası *Pestalozzi* kitabı elimize geçtiğinde öğrendim başından geçenleri.

Buradan kalkıp hastalığı için Avrupa'ya gitmiş, Pestalozzi Çocuklar Köyü'nü ziyaret etmiş. Bizim yurda gelse kim bilir neler anlatır, bize ne güzel ipuçları verirdi. Onu Şakir Usta da bekledi ve gelmediğine çok üzüldü. Eşim ve öğretmenler Pendik'e ziyaretine gitmediğimiz için birbirimizi suçladık.

Âşık Veysel'i beklerken

Sivas'ın Sivrialan köyünden olan ünlü halk ozanımız Âşık Veysel, Sabahattin Eyüboğlu'nun önerisiyle köy enstitülerine öğretici olarak atanmıştı.

Yüksek Köy Enstitüsü'ne gittiğimizde onu sazı elinde Hasanoğlan'da orta ve yüksek bölüm öğrencilerine türkü öğreten bir halk ozanı olarak bulmuştuk. Çocukluğumuzun taş plaklarından "Bir yıldız doğdu yüceden" diye başlayan ya da küçük sınıflarda radyoda yurttan sesler korosundan dinleyip öğrendiğimiz "Çiğdem der ki ben âlâyım" diye başlayıp tüm çiçekler için güzelleme olan, "Benim sadık yârim kara topraktır" gibi harika türkülerin yaratıcısıydı o.

Köy enstitülü öğrencilerin ve öğretmenlerin onunla ilgili birçok anısı vardı. Çünkü gittiği her enstitüde öğret-

menlerin ve öğrencilerin üzerinde türkülerinden başka, farklı izlenimler de yaratır ya da kimi türkülerini oralardan edindiği izlenimler üzerine yazardı. Bunlardan biri kuşkusuz sıla hasretini dile getiren, öte yandan Tonguç'a sunduğu dilekçe niteliği taşıyan türküydü.

Ancak köy enstitülerinden vazgeçilince Âşık Veysel de bir kenara bırakılmıştı. Hangi yıldı anımsamıyorum ama kuşkusuz ellili yıllardı. Gazetede Âşık Veysel'le ilgili bir haber vardı: Âşık Veysel Sirkeci'deki otellerden birinde küçük Veysel'le birlikte parasız kalmış, otel parasını ödeyememiş vb. Öğretmen arkadaşlarla hemen onu Yakacık'a bizim yurda davet etmek aklımıza geldi. Davetten öte, amacımız onu yurtta çocuklara türkü öğretmesi için köy enstitülerinde olduğu gibi usta öğretici olarak alıkoymaktı. Böyle şeyleri çoğunlukla zaten yapıyorduk. Müzisyen, tiyatrocu, ressam kişilerden bu yolla yararlanıyorduk. Bu öneri Müdür Bey'in de hoşuna gitmişti ama bir yol arıyordu. Bize o kadar cazip gelmişti ki hemen harekete geçmiştik. Onu önceden tanıyan kişi olarak bu görevi ben üstlenmiştim.

İzin için Milli Eğitim Müdürlüğü'ne yazılacak yazıyı elden götürmeyi istedim. Müdür Bey'le Cavat Bey Milli Eğitim'in buna izin vermeyeceğini, Veysel'i tanıyan kişi olarak, onu evime kabul eder gibi davet etmemin daha uygun olacağını söylediler. Ama ben Milli Eğitim'de tanıdığımız yöneticilerin buna karşı çıkmayacağını, böylesinin daha resmi ve yararlı olacağı konusunda ısrar edip yazıyı aldım. Milli Eğitim Müdürlüğü Özel Eğitim müdür yardımcısına ilettim güvenerek, adeta gururla. O günlerde Kültür İşleri müdür yardımcısı, eski Çifteler Köy Enstitüsü'nde de çalışmış olan Hakkı Bey'e sundum yazıyı.

Müdür, başını sağa sola sallayarak, "Kızım sen şaşırdın mı? Âşık Veysel'in orada ne işi var?" dedi. Ben de ona,

"Köy enstitülerinde ne işi vardı?" dedim safça. "Yoktu elbet, işi yoktu da onun için söylüyorum. Burada da yok. Başıma iş mi açmak istiyorsun?" diye kestirip attı. "O halde onu alıp kendi evime götürürüm," dedim. Buna daha çok karşı çıktı. "Senin evin yok ki, yurdun içinde oturuyorsun, bunu herkes biliyor," dedi.

Belki de, halkevlerinin kapatılıp eşyasının talan edildiği yıllardı, pek anımsamıyorum. Ben safça "Âşık Veysel'den kime ne zarar gelir?" derken o bana gülüyordu. Oradan çıkıp Sirkeci'de, otelde Veysel'i bulup kişisel yardımda bulunmayı bile akıl edemeden büyük bir üzüntüyle yurda döndüm.

Sadece öğretmenler değil, çocuklar da onu bekliyordu. Çünkü müzik öğretmeni Ahmet Bey çocuklara onun türkülerini öğretmeye başlamıştı bile. Onu türküleriyle karşılayacaklardı.

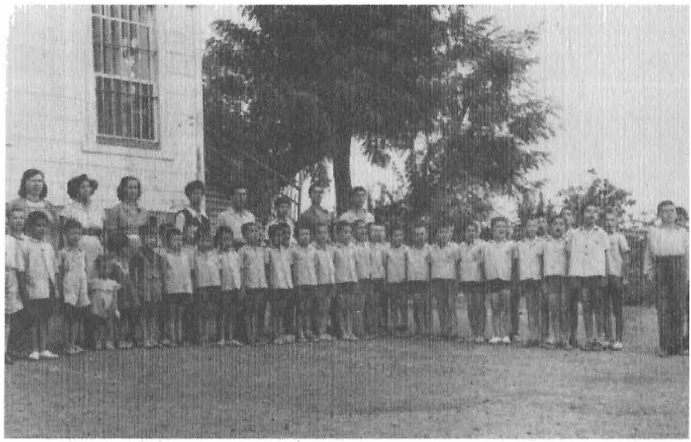
En güzel kamp, bizim kamp

Yakacık Yurdu'nun yaz kampları, bana hâlâ çocuklar için düzenlenen en güzel tatil programı gibi gelir. Çocukların yaz güneşinden ve denizinden yararlanmaları ve tatilin tadını çıkarmaları için faydalı olduğu kadar, birçok başka etkinliği de vardı bu kampların.

Ders yılı bitince, çocukların kamp sevinci ve hazırlıklarından biri, tümünün sağlık muayenesinden geçirilmesi, boylarının ve kilolarının ölçülmesiydi. Bu yolla onlar kendi sağlık sorunlarını, büyüme ve gelişimlerini de öğrenmiş oluyorlardı.

Doktor onları muayene ederken, bir öğretmen kilolarını, diğeri boylarını ölçüp yazıyor, sağlık dosyalarına geçiriyorduk. Aralarında özellikle denize girmesi, spora ve uzak gezilere katılması sakıncalı çocuk sayısı yok denecek kadardı. Hepsi beden ve ruh sağlığı yerinde çocuklardı. Kamp programının bir an önce uygulanmasını beklerler, gün sayarlardı.

Kadın-erkek, genç-yaşlı kamp öğretmenlerinin kendi alanlarında çocuklara sundukları birçok teknik, artistik beceri ve sanatı öğrenmeleri onları etkinleştiriyor, kamp çalışmalarını yıl içinde bizim ve okul öğretmenlerinin dayattığı eğitimlerden daha güzel buluyorlardı. Kamp süre-

Yaz kampı başlarken, 1955 (Arşiv: P. Türkoğlu).

since çocukların günlük yeme içme, yatma kalkma faaliyetleri düzenli bir şekilde yürütülüyor, onlar kamp öğretmenleriyle daha çok birlikte oluyorlardı.

Beden eğitimi, müzik, resim-iş, tiyatro vb. alanlarda branşları olan bu faaliyetlerin elemanları genellikle öğretmenlerdi. Çoğu Gazi Eğitim ve Çapa Eğitim Enstitüsü öğretmenleri ve öğrencileriydi. Onlar yurtta unutulmayacak örnek çalışmalar yaparlardı.

Beden Eğitimi Öğretmeni Mustafa Türk ve eşi Nevber Türk her yıl gelirler, kampın karada ve denizde kendi branşlarıyla ilgili etkinliklerini sürekli yürütürlerdi. Kampın sorumlu yöneticisi yurt müdürü olmakla birlikte, etkinliklerin tümünün yürütülmesinden sorumlu kişi her zaman Mustafa Türk olurdu. Kızları Engin ve Oğulları Erdal kamptaki çocuklarla kaynaşırlardı.

Ressam, müfettiş, Gazi Eğitimli ve eski Kepirtepe Köy Enstitüsü öğretmeni Selahattin Taran ve eşi Bedia Taran, resim-iş çalışmalarını yönetirlerdi. Selahattin Taran

Kamp öğretmenleri ve Milli Eğitim'den gelenler (Arşiv: P. Türkoğlu).

Yakacık'ta Samandıra yolu üstündeki "toprak boya"nın özünü içeren mineralleri bulup çocuklara ve öğretmenlere toprak boya çalışması öğretmişti. Oğulları Ahmet ve Ali Taran'ın kamp çocuklarından farkları yoktu.

Gazi Eğitim'in Müzik bölümünden Ahmet Kaya ve kız arkadaşı Kafiye de bizde sürekli kamp öğretmenliği yapan kişilerdi. Çapa'dan Şenay, Recep, Müşerref vb. kampların genç elemanlarıydı. Arifiye Öğretmen Okulu'ndan stajyer öğretmenler de olurdu. Öğretmenlerin çoğunun öğretmeni olan Çapa Eğitim Enstitüsü Pedoloji Bölümü Başkanı Pedagog Fikret Özgönenç kamplarımızı sık sık ziyaret eder, kimi zaman öğrencilerini de getirerek bizi destekler, yaptıklarımız ve yapacaklarımızla ilgili görüş ve önerilerde bulunurdu. Milli Eğitim Müdürü Hayrullah Örs ve Özel Eğitim yardımcısı Cavit Gürcan, Ankara'dan gelen ya da dış ülkelerden gelen konuklarını bizim kamp çalışmalarını görmeleri için getirirlerdi.

Çocuklara kamp için kısacık şortlar, çiçekli mintanlar ve yazlık ayakkabılar verilir, tertemiz yıkanırlar, denize, geziye sevinerek gider gelirlerdi. Bin bir olay ve gözlemleri olur, heyecanla anlatırlardı. Yakınları, annesi ya da babası olanlar, çocuklarını yanlarına alırlar ama kamptan yararlanmaları için hemen geri getirirlerdi. Zaten çocuklar bunu kendileri isterdi. Yaz tatilinde bir grup çocuğun sünnet düğünü yapılır, şenlik doruğa çıkardı.

O yıllarda fotoğrafçılık bugünkü kadar kolay değildi ama yine de yakında bulunan fotoğrafçılar ya da öğretmenlerin çektiği birçok kamp fotoğrafı vardı. Asıl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün fotoğrafçısı gelip çekerdi kamp etkinliklerini.

Bir de kamp filmi vardı yaz kamplarından birinde çekilmiş. Sanıyorum filmi o yıllarda Milli Eğitim'in ders araçları müdürlüğünün elemanı çekmişti. Bizde de vardı bir film makinesi. Muhasebeci İbrahim Abay kullanıyordu. Bu film arada bir gösterilir, çocuklar bir-iki yıl önceki hallerini ve bizi heyecanla izlerler, gülüp, mutlu olurlardı.

Kampta beden eğitimi

Ünlü şairimiz Fazıl Hüsnü Dağlarca, bir gün Cağaloğlu'nda karşıdan gelen yabancıları görünce yanındakilere, "Baksanıza, adamların bedenleri bile kültürlü," demiş. Aslında beden eğitimi dersleri çok yönlü anlamı olan ve gençliğin, çocukların gelişimi yönünden eğitimde olmazsa olmaz dersleri ve etkinliklerle sporu kapsar.

O yıllarda okullarda, beden eğitimi rastlantıya bırakılmaz, dersler arasında yerini önemle alırdı. Kamp deyince de yaz olsun, kış olsun başta beden eğitiminin çeşitli alanları ve spor akla gelirdi.

O gün denize gidilmeyecekse, çocuklar sabah temizliği ve kahvaltıdan sonra kısa şortları ve atletleriyle bahçede toplanırlar, her gün kolaydan zora doğru beden hareketleri yapmaya başlarlar, kimi zaman öğretmenler çocuklara tek tek alıştırmalar yaptırırlardı. Sonra da voleybol, basketbol vb. gibi sportif oyunlar için ayrılırlardı.

Öğrenciler, spor öğretmenleriyle bu şekilde çalışırken, bir süre sonra büyük bir beden gösterisinin ortaya çıktığını görürdük. O küçücük yaramazların bedenlerine nasıl böyle egemen olabildiklerine, nasıl olup da bu becerileri kazanabildiklerine şaşardık. Onlar böyle beceriler göstereceklerini unmadığımızı düşünürlerdi. Parende atmaları, birbirlerinin dizlerine basarak kule yapmaları, hiç beklemediğimiz birinin iki elini kaldırıp kulenin tepesinden bayrak sallaması olacak şeyler değildi, ama oluyordu işte. Tüm çocuklar böyle bedensel eğitimlerden geçtiklerinde, bu alanların eğitim ortamlarında yüzdüklerinde neler olmaz diye düşünür, onların becerilerine büyük saygı duyardık.

Bir gün, bu çalışmaların yapıldığı bir saatte Milli Eğitim Müdürü Hayrullah Örs, yabancı konuklarla gelmişti yurda. Kalabalık bir gruptular. Çocukların bir bölümü bir yerde ritmik hareketler yapıyor, bir bölümü voleybol, bir bölümü basket çalışıyor, bir bölümü yakar top vb. oynuyordu. Çalışmaların sonu gelmişti ama konukların izlemesi için sürdürüyorlardı.

Konuklar bir yandan yurdu gezerken onları seyredip övgülerini dile getiriyorlardı. Gezi bitip kahvelerini de içtikten sonra arabalarına binip dönmüşlerdi. Ama beden eğitimi çalışmasını sürdürenler gittiklerini fark etmemişler, biz de haber vermeyi unutmuştuk. Neden sonra durumu anlamışlar, küçüklerden biri, "Öğretmenim, konuklar

Yaz kampında sabah sporu (Arşiv: P. Türkoğlu).

gitti, ben çok yoruldum," diye bağırmıştı. Oynamaktan, koşmaktan kan ter içinde kalmışlardı.

Neyse ki kamp yöneticisi ve Beden Eğitimi Başkanı Mustafa Türk onlara yarın Küçükyalı Çamlık denizine gideceklerini söyleyince sevinçten havalara uçmuşlardı.

Yüzme dersleri

Yaz kamplarımızın başta gelen etkinliklerinden biri belki de yüzmeye gitmek olurdu. Çocuklar heyecanla hazırlanırlar ve koşarak otobüsteki yerlerini alırlardı. Kimi zaman her gün, kimi zaman günaşırı ya da haftada iki gün denizde olurduk mevsiminde. Önce Pendik, Kartal, Maltepe, Küçükyalı plajları, Cevizli Tütün Fabrikası plajı her zaman bizimdi. Arada bir Şile gibi uzak yerlere de giderdik.

Beden Eğitimi Başkanı Mustafa Türk ve eşi Beden Eğitimi öğretmeni Nevber Türk kamp boyunca, yüzmeyi bir

Çocuklar yüzerken (Arşiv: P. Türkoğlu).

ders olarak yönetirler, tüm yüzme kuralları ve korunma yollarını her çocuğun tek tek öğrenmesi için çok çaba harcarlardı. Çocuklar, sözlü olarak, Mustafa Türk'ten, "Yüzmeyi Öğrendi" sertifikası almak isterlerdi.

Kamp sonunda iyi yüzemeyen, kuralları bilmeyen bir kişi bile kalmazdı. Biz yurt öğretmenleri de yüzmede yarım yamalak bildiklerimizi onların dersleri ile tamamlamıştık. Kimimiz de yüzmeyi bu kamplarda öğrenmiştik.

Gittiğimiz deniz kenarları bir okul gibi olur, oraya buraya bayraklar, işaretler dikilir, büyüklerden ekipler bir yandan kendileri yüzerken bir yandan da kuralların uygulanması için yardımcı olurlardı.

Plajlarda bizim deniz düzenimizi gören başkaları, özelikle acemiler, kendilerini güvenceye almak için bizimle denize girmeye can atarlardı. Yüzme becerilerini defalarca deneyerek kazandığını anlayan çocuklar, büyük bir keşif yapmış gibi çırpınırlar, "Bakın öğretmenim, bakın, kolayca dalabiliyorum," diye o büyük değişmeyi bize göstermek isterlerdi. Çocukların o sevinç çığlıkları, denize dalıp

çıkmaları onlar için ne büyük mutluluk, özgürlük ve şenlik olurdu yaz sıcağında.

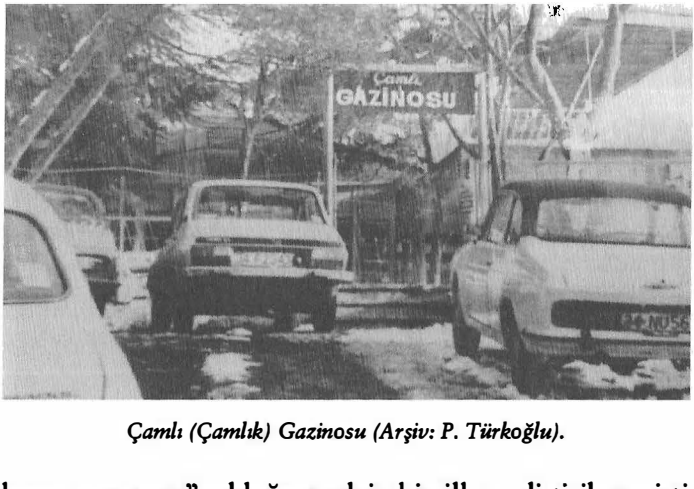
Allah'ın denizi

Deniz günlerine çoğunlukla, tüm çocukları Yakacık'ın büyük emektar otobüsüne doldurarak kumanyalı giderdik. Aşçıbaşı ve yardımcısı, deniz için hazırladıkları kumanyayı ya otobüsün arkasına yerleştirip bizimle gelerek, ya da sonradan başka arabayla yetiştirerek yemek saatinde servis yaparlardı. Puf börek, zeytinyağlı biber dolması, kuru köfte ya da haşlama et, patates, yumurta, şeftali ve benzerinden oluşan kumanyalarını denizde yorulan çocuklar iştahla yerler, yerde bir tek çöp bırakmazlardı.

Bir gün de böyle, denize girmek için Küçükyalı'ya, Çamlık plajı yakınındaki bir açıklığa konuşlanmıştık. Önümüz pırıl pırıl tertemizdi. Çocuklar "Adalar'a kaçacağız öğretmenim," diye bizi korkutup, gülüyorlardı. Yakınımızdaki köşk, Polatkan'ın yalısıymış. Başkaları yanımızdaki Çamlık Gazinosu'nun plajından giriyorlardı denize. Kamp düzenimize göre her gittiğimiz yere çıtalarla soyunma kabinimiz, deniz işaretlerimiz hemen kuruluyordu. Çocukların en çok hoşlarına giden şeylerden biri de denizde bizi suya tutmak ya da uzaklara gitmemizi sağlayarak bizi korkutmaktı. Çünkü hiçbirimiz onlar kadar yüzemiyorduk.

Çocuklardan kimileri Çamlık tarafına kayıp istedikleri gibi yüzüyorlardı. Ancak derin yerlere ve komşuların alanına gitmemeleri için beden eğitimi öğretmenleri onlara yüzme sınırları koymuştu.

Bir ara bizimkilerden birkaç kişiyi Polatkan'ın yalısı dedikleri evin denizinde gördük. O yıllarda "sahillerin

Çamlı (Çamlık) Gazinosu (Arşiv: P. Türkoğlu).

kamu yararına" olduğuna dair bir ilke geliştirilmemişti daha. Herkes deniz kenarına yaptığı evin denizine de sahip çıkıyor, oraya kimseyi sokmayabiliyordu. Polatkan'ın evi tarafında denize giren bizim çocukların balkondaki hanımla konuştuklarını gördük. Sonra kadının yardımıyla balkona atladılar ve gözlerimizin önünden kayboluverdiler. Hanımın, çocukları ikramda bulunmak için çağırdığını düşünerek onları rahatsız etmedik.

Biraz sonra çocuklar, gerçekten de karınlarını doyurmuş, arkadaşlarına verilmek üzere hazırlanmış yiyecek paketleriyle koşup geldiler. Kesekâğıtlarında kurabiyeler, şekerlemeler, poğaçalar vardı çocukların hepsine yetecek kadar.

Çocuklar oraya nasıl vardıklarını, neler olduğunu anlattılar. Uzaktan gelen çocukların evlerinin önüne doğru yüzdüklerini görünce, "Evladım, bizim evin önünde yüzmeyin," demiş kadın. Oysa gittikleri yerde çevreye rahatsızlık vermemeleri için onlara sık sık uyarıcı konuşmalar yapardık. Ama onlar kadına, "Teyzeciğim ev sizin, bahçe

sizin, ama deniz Allah'ın, yüzebiliriz," demişler. Kadın çocukların bu pervasızca sözlerine önce şaşırmış, ardından:

"Size bunu kim öğretti bakim?" demiş. "Kimse öğretmedi teyze, kendi aklımızdan söylüyoruz," demişler gülüşerek. Küçük çocukların böyle büyük sözler etmesine şaşıran ev sahibi, "Gelin şöyle yanıma, sizi yakından göreyim," demiş. Yine hiç çekinmeden yüzerek gitmişler. Kadın onların sevimliliği ve terbiyesi karşısında azarlamaktan vazgeçip kim olduklarını sormuş şefkatle. Yurt öğrencileri olduklarını ve yüzmeye geldiklerini söylemişler. Onları ellerinden tutup yukarıya, balkona çıkarmış, "Size soğuk şerbet ve yiyecekler ikram edeceğim," demiş. "Bizim yiyeceğimiz var," diye karşılık vermişler. "Ama benimkiler daha güzel," demiş hanım. "Bizim yiyeceklerimiz de güzel," diye başlamışlar köfte, yumurta diye saymaya. Kadın kahkahalarla gülerek, "Siz ne şeker şeylersiniz böyle," demiş. Şerbet ve kurabiye ikram etmiş.

Karınlarını doyurduktan sonra kesekâğıtlarına kurabiyeler doldurup, "Arkadaşlarınıza da götürün," diye vermiş. Grup annelerinden biri onları ikindi kahvaltısında çocuklara dağıttı, denize karşı oturup afiyetle yediler. Hanımefendi çocuklara bir gün yurda geleceğini söylemiş ama gelemedi.

Pendik kampı

O yaz, Abbas Halim Paşa Köşkü'nün onarım ve boyabadana işleri olduğundan söz etmiştim. Çocukların az bir bölümü anne babalarının ya da akrabalarının yanına tatile çıksalar da çoğu yurttaydı ve kamp programı uygulanacaktı. Ama onarıma başlanırsa hem kamp programı aksayacak, hem de o işler iyi gitmeyecekti. Bu nedenle

Milli Eğitim'le görüşerek, kamp boyunca sahildeki Pendik İlkokulu'na taşınma izni alındı. Mutfağı ve kuzinesi olan geniş bir ilkokuldu.

Daha önce de değindiğim gibi bizim kamp yaşamı ve programı çok zengin olurdu. Oraya piyanoyu bile taşımıştık. O yıllarda Pendik İstanbul zenginlerinin sayfiye yeriydi. Yazlık köşkler, villalar vardı sahilde. Kışın kalanları da çoktu kuşkusuz. Tren, otobüs ve vapur vızır vızır işlerdi, günübirlik gelenlerle de dolar taşardı. İnsanların Pendik'e akmasının bir nedeni de İstanbul'un konser, tiyatro, sinema vb. sanat etkinlikleriyle uğraşanların yaz aylarında adeta Pendik'te karargâh kurmalarıydı. Bu etkinliklerin yapıldığı yazlık sinemalar, tiyatrolar, gazinolar, çay bahçeleri çevreden akın akın gelenlerle dolar taşar, gece yarılarına kadar herkes sokaklarda dolaşır, eğlenirdi. Bir etkinlikten çıkan ötekine koşardı. Müzeyyen Senar, Halide Pişkin, İsmail Dümbüllü, Saime Sinan, Hamiyet Yüceses, İnci Çayırlı, Mualla Mukadder gibi ünlü ses ve tiyatro sanatçılarının sahne aldığı ünlü bir sayfiye beldesiydi.

Biz de Pendik'e taşınır taşınmaz kamp programını uygulamaya koyduk. Beden eğitimi çalışmaları ve elbette deniz başta geliyordu. Bu fırsattan yararlanarak çocukları hemen her gün Temenye'ye denize götürüyor, çoğunlukla öğle yemeğini orada yiyip öğleden sonra da denize giriyorduk. Çocukların yorgun olduğu günlerde ikinci gün müzik, resim-iş ve tiyatro gibi başka programlar uygulanırdı.

Temenye bizim için bir yüzme havuzu kadar kolaylık sağlardı. Yüzmeyi kolay öğrenemeyen, sudan korkan küçükler olurdu. İçlerinde okuma yazmayı da hemen öğrenemeyenler vardı. Suya adım atar atmaz korkmaya başlarlar, biri zorlarsa çığlığı basarlardı.

Ramazan böyle bir çocuktu. Suya atlamamakta direndikçe direniyordu. Zorlayınca da biraz ilerleyip suyun ortasında iki bacağını açıyor, kendini güvenceye alıp çevresine bakınıyor, onlar gibi yapabileceğine bir türlü inanamıyordu.

Beden Eğitimi Öğretmeni Nevber Türk onun direncini kırmak için bir yol arıyordu. Bir gün üçüncü sınıftaki Süleyman koşarak geldi, "Öğretmenim, ben ona yüzme öğretebilirim," dedi. İkisi aynı yaştaydılar. ama Ramazan suda adım atamazken, ruhsal olarak da bulanık sularda bocalar gibi kaygılıyken, Sivas'ın bir köyünden gelen Süleyman kısa sürede yüzmeyi öğrenmiş, derinlerde kulaç atmaya başlamıştı bile. Buna çocuklar arasındaki bireysel farklılıklar diyorduk.

Süleyman arkadaşının bazı hareketleri yapmakta geri kalmasına, mızmızlanmasına kızıyor, içinde bulunduğu yeni ortamın tüm olanaklarından yararlanmak, zevk almak için çabalıyordu. Öyle güzel yüzüyor ve yüzmekten öyle keyif alıyordu ki onun yaşama sevincine hayran kalıyorduk.

Uzak yerlere geziler

Bu tür çevre gezileri Türkiye eğitim sisteminde Cumhuriyet'in kuruluş yıllarından beri hep vardı. Bir yanıyla elbet eğitimsel amaç taşır, planlı programlı yapılırdı. Öğretim dönemlerinde böyle gezilerin çok yapıldığını anımsıyorum. Ancak bizim kamp gezilerinde gezme görmeyle birlikte yine de deniz önde gelirdi. Öncelikli amaç uzaklardaki denizlerde kulaç atmak olurdu. Çocuklar buna bayılırlar, uzak yerlere gideceğimiz o günü iple çekerlerdi.

Kamp programında yer alan bu planlı geziler çocuklar için büyük şenlik olurdu. Bu gezilerde kimi yerleri yeni gören biz genç öğretmenlerin de bilgi ve görgüsü artardı doğrusu. Çoğunlukla Şile, Taşdelen, Gökçedere, Yalova, Mudanya, Çınarcık gibi yerlere gidiyorduk. Çocuklar, Florya diye tuttururlardı ama oraya hiç gitmedik.

Bir yıl Şile'ye gidişimizi anımsıyorum. Çocuklar sanki göçüyoruz gibi heyecanlıydılar. Bizi her yere taşıyan Yakacıklı şoför emektar büyük otobüsü yurdun kapısına yanaştırdığında çocuklar bu kocaman arabanın içine sanki saygıyla girerek, kucak kucağa oturur, hepsi bir şekilde yer bulurdu. O emekçi, deneyimli şoför de eşya, öteberi taşımadığını bilerek, her bir çocuğun canının kendisine emanet edildiği bilinciyle geçerdi direksiyonun başına.

Kumanyayı akşamdan hazırlayan ve otobüsün arkasına yerleştirip başına geçen aşçıbaşı, ilkyardım çantasını kuşanan Hemşire Hanım, çocuklardan sorumlu grup öğretmenleri, grup anneleri ve elbette yüzmeden sorumlu beden eğitimi öğretmenleri de otobüste bulunurdu. Şile yoluna düştüğümüzde müzik öğretmeninin söylettiği ya da çocukların sesinden kendiliğinden dökülen şarkılar yol boyunca akıp gidiyordu.

Şile denizinde boğulma riski o zaman da vardı. Ama hem çok iyi yüzen, hem de korunmayı bilen bizim çocuklar ve kamp öğretmenleri için bu sorun değildi. Denizin ve yüzmenin kurallarını onlara öğreten spor öğretmenleri, denize ulaşınca gözlerini dört açarlardı. Hemen yüzme düzenine geçip, çocukların bu düzen içinde yüzmeleri sağlanmıştı. Bizim çocukların varlığıyla deniz orada da bir şenlik yerine dönüşmüş, herkes bizim tarafa doluşmuştu. Hatta yüzme öğretmenlerinin komutlarına ve işaretlerine onlar da uyuyorlardı.

Grup annelerinin çevresinde soyunup giyinen çocuklar denize atladıklarında çevredekiler onları şaşkınlıkla ve ilgiyle izlemeye başlamışlardı. Çünkü bizimkilerin çoğu Şile'nin denizinde balıkadamlar gibi yüzebiliyorlardı.

O gün çeşitli gösteriler yaparak, deniz oyunları oynayarak yüzmüşlerdi. Denizden sonra ağaçların (o zamanlar her yer ağaçlıktı), kayaların gölgesine çekilip yemeklerimizi de yedikten sonra dinlenmeye geçmiş, küçüklerden kimileri uykuya dalmıştı. Onlar uyurken biz grup öğretmenleri Şile'nin sokaklarında kısa bir gezintiye çıkmış, büyükleri de yanımıza almıştık.

Bu gezilerde güzel köyler görmüştük. O yıllarda böyle güzel İstanbul köyleri vardı. Şile dönüşünde de yolumuzun üzerindeki ünlü Taşdelen'de mola vermiş, etrafı gezmiş, güzel sularından içmiştik.

İstanbul'un, cam şişelerde satılan Taşdelen suyunun çıktığı yerdi burası. Orada biraz dinlenip ikindi kahvaltısı yaptık. Bir ilgili bize bu tesisin nasıl çalıştığını, şişelerin nasıl temizlenip doldurulduğunu anlatıp gösterdi.

O yıllarda Taşdelen suyunun çevresi yeşildi, bakir ve temizdi. Gürül gürül akan bir kaynak suyu vardı. Çocuklar gezi boyunca görüp gözlemlediklerini, etkilendiklerini birbirlerine ve bize heyecanla anlatıyorlardı. Kimileri arkadaşlarına denizde az kalsın boğulacağını ama bir hamlede nasıl kurtulduğunu anlatıyordu fısıltıyla. Ötekiler gülüşerek, "Öğretmenim, bakın bu arkadaş çıtayı geçip boğulacakmış," diye bize haber veriyorlardı.

Tam da böyle sohbet ederek yol alırken birden küçük bir köpek havlamasıyla hepimiz şaşıp kaldık. Birkaç yaramaz da hem köpeği saklamak, hem de saklanmak için çaba harcıyordu. Ama bu mümkün değildi. Minik bir köpek yavrusu otobüsün ortasında yürümeye başlamıştı.

Küçükler böyle şeyleri çok yaparlardı. Bir keresinde Kartal plajına giderken yurttaki bir kediyi otobüsün arkasına saklayıp bize hissettirmeden plaja götürmüşlerdi.

Taşdelen'den kaçırdıkları minik köpeğin sahipsiz olduğunu söylüyorlardı. Bunu bilmiyorduk, ikinci gün Müdür Bey Taşdelen'e bahçıvan Ali'yi gönderip bizim küçüklerin kaçırdığı köpeğin sahibi olup olmadığını sordurmuştu. Neyse ki orada, "Biz burada suyla uğraşıyoruz, köpeklerle değil," cevabı vermişler de bizim küçükler cezadan kurtulup bu küçük köpeğin sahibi olmuşlar, adını da "Taşdelen" koymuşlardı.

Belki yine o yıl, aynı günlerde tertip edilen Yalova gezisi de çok ilginç geçmişti. Çocuklar anlata anlata bitirememişlerdi. Ancak o geziye büyüklerden bir grupla gitmiştik yanılmıyorsam. Küçük bir otobüsle gittiğimizi anımsıyorum.

Çocukların sinema tutkusu

O yıllar böyleydi. Herkes akın akın sinemaya koşar, salonlar dolar taşardı. Sadece bizim çocukların değil, olumlu ve olumsuz yanlarıyla sinemanın insan yaşamında önemli bir yeri vardı. Televizyon ve bilgisayarın insanları esir almadığı o günlerde sinema ulaşabildiği yerlerde kentler ve kasabaların önemli bir kültürel etkinliğiydi kuşkusuz.

Çocuklar daha çok kovboy filmlerine bayılırdı. Birçok Türk filmi de bizimkileri etkileyecek cinstendi. Kimi zaman onları topluca yahut grup grup, Kartal ve Pendik'teki, sinemalara, bazen de Yakacık'taki Ocak Sineması'na götürüyorduk. Ne var ki bu kadarı onlara yetmezdi. Zaten Ocak Sineması'nın kapasitesi de yetersizdi, çocukları oraya gitmekten alıkoymaya çalışsak da onlar bir yolunu bulup kaçarlardı.

Küçükler için en uygunu seyyar sinemanın yurda gelmesiydi. Zaten seyyar sinemacı da Ocak Sineması'nı işleten kişiydi. Bu genç sinemacı adam bulduğu eski bir filmi önce Ocak'ta oynatır, sonra bize başvurarak, "Sizin çocuklar beni sıkıştırıyor," diye filmi yurtta oynatmayı teklif ederdi. Sinemacı sonra yakınlardaki Samandıra, Aydınköy vb. köyleri dolaşırdı. O sinemacı da besbelli bizim çocuklar gibi bu işin tutkunuydu. Para kazanmanın yanında bu işi severek yapıyordu.

Çocuklar bu seyyar sinemacıya büyük hayranlık besler, geldiği zaman sevinçten çılgına dönerlerdi, adamı açıkça kıskanırdık. Onu daha kapıda görür görmez hızla koşup etrafında çember olurlar, "Hangi film, ne zaman?" diye merakla sorarlardı. O da büyük olasılıkla çocukların bu ilgisinden mutluluk duyardı. "Daha Müdür Bey'le, öğretmenlerle görüşmedim," deyince, özellikle küçükler bize koşarak "Ne olur öğretmenim, ne olur Müdür Bey'e söyleyin," diye sinemacının kapıdan dönmemesi için yalvarırlardı.

Yeni salon yapılmadan önce köşkün girişindeki salonda oynatılırdı sinema. Portatif pinpon masası bir kenarı çizilmeden ikiye ayrılıp duvara yaslanır, grup odalarındaki tabure ve sandalyeler salona sıralanır, biz öğretmenler ve grup anneleri de kenarlardaki divanlara otururduk. Kapı kapanıp üstüne büyük kara perde asılınca, oda kapıları da kapandı mı orası tam bir sinema salonu olurdu. Kimi küçükler yerlere, ovulmuş temiz tahtaların üstlerine otururlardı. Salonun bu şekilde düzenlenmesini büyük çocuklar el çabukluğuyla yaparlardı. Sinemanın komutanı saydıkları o genç adama yardım için yaparlardı bunu. Sinemacı makarayı yerleştirip, film başlayınca bir sessizlik başlar, ama filmin ana kahramanının –esas oğlanın– masum in-

sanların hakkını yiyen, ocakları söndüren kötü adamları yere sermesi gibi yiğitlik ve kahramanlık sahnelerini çılgınca alkışlarlardı.

Film bittiğinde, oda kapıları açılıp salona ışık dolduğunda, çocuklar en çok sevdikleri sahneleri heyecanla birbirlerine anlatmaya başlarlardı. Özellikle küçüklere sormayagörün, kendi algıladıkları biçimde anlatmaları görülmeye değerdi. Daha sonra salon kaşla göz arasında düzene sokulurdu.

Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gelen eğitici belgeselleri de çok gösterirdik yurtta. Çocuklar bunları da severlerdi ama onlar için sinema vurdulu kırdılı filmler demekti. Belgeselleri oynatmak için, yurtta Milli Eğitim'in verdiği bir film makinesi de vardı. Bunu muhasebecimiz İbrahim Abay kullanırdı. Çocuklardan yardımcıları vardı. Sinemacı Abi'ye gösterdikleri yakınlığı onlara da gösterirlerdi, ona da yardıma koşarlardı.

Daha önce de söz ettiğim gibi bizim yurt yaşamıyla ilgili bir belgesel de vardı. Milli Eğitim'den usta bir yönetmen yaz kamplarından birinde çekmişti. Yurttaki kamp yaşamını, çeşitli etkinlikleri kapsıyordu. Bu film, yıllar içinde ara ara gösterildiğinde, çocuklar kendi küçüklüklerini görünce ayağa kalkarlar, gülüşürler, sevinirlerdi. Ne yazık ki bu film, sonraki yıllarda korunmamış ve kaybolmuş.

Artistler geldiğinde

O yıllarda Yakacık da film çekmek, tiyatro yapmak, konser vermek ya da dinlenmek için sanatçıların uğrak yeriydi. Gelenler bizim yurda da uğrarlar, ya doğrudan ziyaret için ya da bizim salonda yapacakları etkinlikler için gelirlerdi. Dahası kimi film sahneleri bizim yurtta çekilirdi.

Yine o yıllarda 1,5 milyon nüfusu olan İstanbul'da yazın kültür sanat sanki sokağa taşar, bundan Yakacık da payını fazlasıyla alırdı. Yazlık sinemalar, gezici tiyatrolar yola çıkar; Kartal, Yakacık Pendik'te halk onları özlemle beklerdi. Açık hava konserleri ve tiyatrolar yaz gecelerinde halkı harika seslere boğar, güzel düşlere daldırırdı.

Bizim çocuklar bu etkinliklere çok meraklıydı. Özellikle İstanbullu çocukların tutkusuydu böyle şeyler. Yoksul olsalar da, çoğu daha yurda gelmeden böyle etkinlikleri çok görmüşlerdi. Bazen Kocamustafapaşa'da gişeciyi atlatıp sinemaya nasıl girdiklerini yahut duvarların üstüne çıkıp Halide Pişkin'i nasıl izlediklerini anlatırlardı.

Yakacık'ta yapılan etkinliklerden uygun olanlarını izlemeleri için gereken hoşgörüyü gösterirdik. Hatta çocukların yararlanması için birçok etkinliğin bizim salonda yapılmasına izin verirdik, böylece köy halkı ve çocuklar da izlemeye bize gelirdi. Özellikle çok fazla tiyatro gelirdi. Örneğin Çetin Altan'ın *Çemberler* oyununu ve Edmund Morris'in *Tahta Çanaklar*'ını anımsıyorum. Bir de *Kral Oidipus* gelmişti Ankara'dan. Yakacık'ta yer bulamayıp bizim salonda oynamışlardı. Ama o oyunu büyüklerin bile zor anladığını sanıyorum.

Büyük çocuklar küçüklere öğretirler, grup halinde bize gönderirler (Çita, Müfit, Muhteşem Kadir gibi küçükler), "Ne olur bizi de çınarın altındaki oyuna götürün," diye yalvarırlardı. "olmaz" dediğimizde, artistleri görmek istediklerini söyleyerek numaradan gürültülü sesle ağlamaya başlarlardı. "Tamam, gideceğiz," deyince de gözlerini silip duvarın dibinde bekleyen ağabeylerine koşarak "Oley! Gidiyoruz," diye havalara zıplarlardı. Yurtta etkinlik düzenleyenler genellikle üniversite öğrencileri olur, onlar çocuklarla ayrıca ilgilenirler, bu yakınlık çocukların çok hoşuna giderdi.

Bir gün birkaç çocuk koşarak müdürün odasına daldı, "Öğretmenim, artistler geldiler, Müdür Bey'i arıyorlar," diye haber verdiler. Uzaktan baktık, gelen Kartal hükümet tabibi Yavuz Aktolga'ydı, yanında bir kadın ve bir erkek vardı. Çocukların herkesi artist sanmalarına güldük. Onlar da bize güldüler artistleri tanımıyoruz diye. "Öğretmenim, vallahi biri Cahit Irgat, biri Cahide Sonku, öğretmenim, onları tanıdık," diyorlar, başka da bir şey demiyorlardı. Gerçekten de onlarmış, daha kapıda görür görmez çocuklar tanımışlar. Kestane ağacının altına oturup konuşmaya başladığımızda hayretle anlattılar sanatçılar. Çocuklar onları daha kapıda görür görmez, adıyla sanıyla tanıyıp yanlarına koşmuşlardı.

Cahit Irgat, İstanbul Öğretmen Okulun'da bir süre eşimin sınıf arkadaşı olmuş. Birbirlerini kucaklayıp hemen eski günlere döndüler. Biri Cahit, biri Mücahit olunca öğretmenleri adlarını karıştırır, "Mü'lü olan sen miydin?" diye sorarlarmış.

Cahit Irgat'ın öğretmen okulunda okumasına çocuklar bir türlü inanamıyordu. O artistti çünkü. Cahit Irgat onlara açıkladı: "Yaa işte böyle, ben de öğretmendim bir zaman çocuklar, öğretmenlerinizi üzmeyin. Siz de büyüdüğünüzde biriniz artist, biriniz müdür olabilirsiniz. Bizim yaşımızda buluştuğunuzda bizim gibi anılarınızı konuşacaksınız. Haydi bakalım şimdi, bizi yalnız bırakın da biraz konuşalım," dedi. Çocuklar artistlere öyle hayrandılar ki, Mustafa, Müdür Bey'e dönüp, "Keşke siz de artist olsaydınız," dedi. Hepimiz kahkahayı bastık.

Dönemlerinin ünlü yıldızları olan bu iki sanatçı, çocuklara neşeli ve sevecen davranmalarına rağmen sıkıntılı görünüyorlardı. İkisi de Yakacık'ı severlermiş, biraz kalmak için gelmişler ama otelleri pahalı bulup vazgeçmişler.

Dr. Yavuz Aktolga çocuklarla bahçede (Arşiv: P. Türkoğlu).

Dr. Yavuz böyle fısıldadı eşime. Yurdun karşısında, bahçe içinde, Perili Köşk denen otelde birçok sanatçı kalırdı. Eşim oraya telefon edip, kendi konuğu olarak yer ayarladı. Onlara da, "Otelci sizi bir haftalığına konuk ediyor," dedi. Orada bir hafta kaldılar.

Cahide Sonku sinemada ve tiyatroda gösterdiği üstün performansıyla, ülkemizin ilk kadın yıldızı olma başarısını göstermişti. *Senede Bir Gün* filmiyle halkın gönlünde taht kurmuş, Zeki Müren'le oynadığı *Bitmeyen Şarkı* ile gişe rekorları kırmıştı. Ancak kurduğu film şirketinin yanmasıyla servetini kaybedince, zamanla şöhretini de kaybedip iyice yıpranmıştı.

Cahit Irgat tiyatroculuğu ve sinemacılığı yanında, ünlü bir şairdi. Öğretmen okulunu son sınıfta terk ederek Ankara Devlet Konservatuvarı'na girmiş, sanat yaşamında daldan dala atlamıştı.

Bizim çocukların da devam ettiği Yakacık İlkokulu'na götürdü Dr. Yavuz onları. Öğretmenler ve öğrenciler de

heyecanlandılar bu ünlü yıldızları görünce. Okul Müdürü Saim Bey, Cahide Sonku'yla ilgili güzel bir anısını anlattı. Kendisi buna inanamadı, çok şaşırdı.

Başka bir gün de Muhterem Nur gelmişti bizim yurda. Çocuklar bir artist geldiğini haber vermek için yine koştular. Film çevirmek için bizim mekânlardan yararlanmak üzere gelmişlerdi. Çocuklar bizi çekim alanına kolunuzdan çekerek götürdüler. Ben, "Hangisi Muhterem Nur?" diye sorunca ünlü aktrisi tanımadığım için çocuklar çok gülmüşlerdi...

"Avare" filmi

O ne baş döndürücü bir müzik, ne çarpıcı bir konuydu öyle! Bu Hint filminin ve müziğinin büyüsü salonlardan sokağa taşıyordu. Sadece bizim çocuklar için değil, tüm İstanbul, tüm Türkiye için böyleydi. Ama bizimkilerin filmi izledikten sonra yaşadıkları da birer filmdi sanki.

Daha ilk günden, biz görmeden, ailesi Kadıköy'de oturan birkaçı, nasıl olduysa hem de Hale Sineması'nda oynarken gitmişler, anlata anlata bitiremiyorlardı. Hem oynuyorlar, hem de söylüyorlardı. Gerçekten de film başlar başlamaz Hint müziğinin o efsunlu melodisi ve anlamadığımız sözleri insanı derinden etkilemeye başlıyordu. "Avare"nin anlaşılmaz şarkı sözleri hançer gibi kalbimize giriyordu. Ve o büyümüş de küçülmüş çocuğun dans ederek duygularını dile getiren ya da dışavuran unutulmaz oyunu... Terk edilmiş bir çocuğun hayatının zor koşullar altındaki dramı, yaptığı yankesicilik vb. davranışlarını yargılayan yargıcın tam da çocuğu sorgularken yüzündeki olağanüstü değişimden anlaşılıyordu ki bu cıva gibi küçük hırsız, yargıcın kendi çocuğudur. İşte bu can alıcı gerçekle

müziğin ve ritmin insanın içine işleyen hüzünlü öyküsü izleyicileri sanki büyülüyordu.

Bu film o günlerin İstanbul'unu adeta inletmiş, büyük ses getirmişti. Bizimkiler o anlaşılmayan şarkı sözlerini büyükler gibi sadece mırıldanmıyorlar, çoğu en doğru sözleriyle söyleyip, aynı ritimle oynayabiliyordu. Gitmeyenler hop oturup, hop kalkıyorlardı, "Biz de, biz de görmek istiyoruz," diye peşimize düşüyor, gidenler bir daha gitmeyi istiyorlardı. Çünkü filmin adı "Avare"ydi... Tam da çocukları anlatıyor, büyüklere, babalara pişmanlık dersi veriyordu.

Kasımpaşalı Mambo kardeşler çılgınca oynuyorlar, söylüyorlardı çocuğun dans ederek sergilediği dramı ve müziği.

Her grubun dönüşünde yurdun her yerini yine "Avare! Avare!" sesleri dolduruyor, çocuklar kenarda köşede o çocuk kadar kıvrak dans ediyorlardı. Herkes kendini filmdeki o vefasız babanın oğluymuş gibi görmeye başlamıştı. En önemlisi de insanı derinden etkileyen filmin son bölümüydü kuşkusuz. Artık herkes iyice öğrenmişti, tek tek ya da topluca küçükler bile söylüyordu. "Şarkıyı en güzel kim söyleyecek?" diye sorduğumuzda karşımıza sıralanıyorlardı "Ben, ben, ben..." diye.

Bu filın sonradan ucuzladı; her yerde, kenar semtlerde bile oynamaya başladı. Pendik'e ve Kartal'a geldi.

"Zeki Müren, çık dışarı!"

Yaz aylarında Yakacık'ta sanatçı trafiği bitmek bilmezdi. Ayazma, Çınaraltı gibi gazinolara ünlü ses sanatçılarını davet ederler, özel ya da Kızılay'ın toplu sünnet düğünleri buralarda yapılırdı. Bizim yaz kampı çalışmaları içinde de vardı böyle etkinlikler.

O yılki sünnet düğününe Zeki Müren'i çağırmıştık. Ancak ne şarkı söylemek ne de çocukları ziyaret için geldi, başka bir zaman geleceğini söylemiş.

Bir gün Zeki Müren'in birkaç günlüğüne yurdun karşısındaki Perili Köşk'e dinlenmeye geldiği duyuldu. Girenler, çıkanlar, kapıda bekleyenler, kolaçan edenler çoğalmıştı. Çocuklar Zeki Müren'i görmek istiyorlar, bizim bahçe duvarından ayrılmıyorlar, Zeki Müren'in yurda gelmesi için bizi sıkıştırıyorlardı. Ancak ünlü sanatçı yine gelememiş, özür dileyerek, "İnanın çok yorgunum, sevgili çocuklara böyle görünmek istemiyorum," demişti.

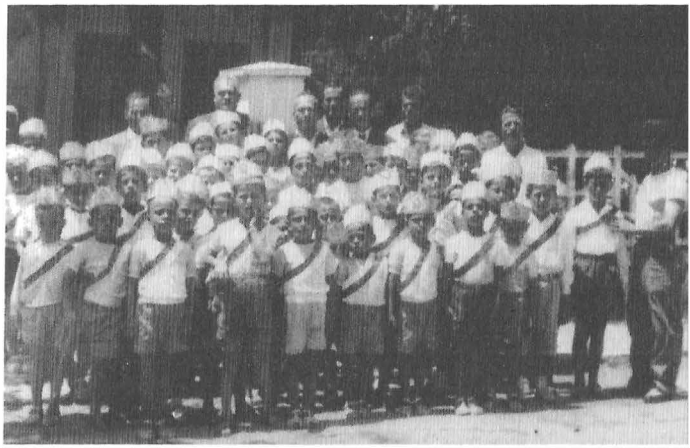
Bunu çocuklara duyurup, artık Perili Köşk'ün çevresinde dolaşıp onu rahatsız etmemelerini söylemiştik. Çocuk aklı. İşte sanki böyle söylememişiz gibi, başka bir gün onu dışarı çıkarmanın bir yolunu bulmuşlardı. O yıllarda Amerikan kovboy filmleri çok revaçtaydı. Öyle ki bu filmler çocukların günlük oyunlarına da yansır, geniş bahçenin çeşitli köşelerinde yüzleri gözleri boyalı, değneklerden oklarıyla Kızılderilicilik yahut kovboyculuk oynarlardı. Ama Zeki Müren için yaptıkları oyun değil sanki bir savaştı. Çoğu küçüklerden ama büyüklerin yönettiği, başını Ali Çıkla'nın çektiği kalabalık bir grup Apaçiler gibi hazırlanıp kılık kıyafetlerini, ok ve yaylarını uydurmuşlar, Perili Köşk'e karşı bahçe duvarı boyunca siper almış, bağırıyorlardı:

"Zeki Müren, Çık Dışarı!..

Zeki Müren, Teslim Ol!.."

Gözlerimize inanamamıştık. Böyle bir yol bulacakları aklımızın köşesinden bile geçmezdi.

Kartal ve Yakacık yönünden gelen arabalar bile durmuş, ne olacağını büyük bir merakla izliyorlardı. Bu kadar doğaçlama bir çocuk gösterisi olamazdı. Müdür

Çocukların sünnet düğünü (Arşiv: Ayhan Yükseler).

Bey ve yardımcısı odalarından olan biteni görüyor, ses çıkarmıyorlardı. Öğretmenler de kestane ağacının altında toplanmış onları izliyorlardı. Grubun içinde olmayan çocuklar onların arkasında saf tutmuşlar, "Çık dışarı, teslim ol!" naralarına eşlik ediyorlardı. Ellerindeki okları fırlatacakmış gibi germişlerdi yayları.

Perili Köşk'ün bahçesinde, çevresinde koşuşmalar oldu, sonunda üst kat pencerelerden birinin panjurları iki yana açıldı, Zeki Müren görünmüştü. Üzerinde bordo kazağı, beyaz gömleği vardı. Pencereye gelmiş, çocukları görünce kahkahayı basmış: "Canlarım benim. Teslim oldum işte," diye ellerini havaya kaldırmıştı. "Keşke yerinizde olsam, keşke ben de böyle bir yerde olsam, sizin gibi oynayabilsem," demişti. Sonra çocuklar:

"En büyük Zeki Müren
En kral Zeki Müren!"

diye bağırmaya başladılar. Çevredeki insanlar neler olduğunu görmek için akın akın köşke geliyorlardı.

Aşırı sinema tutkusunun çocuklara zararı vardı kuşkusuz. Filmleri seçme olanağımız yoktu. Kaldı ki ne kadar uyarırsak uyaralım, onlar kendi seçimlerini yapıyorlardı. Daha doğrusu sunulanlardan etkileniyorlardı. Örneğin, Öztürk Serengil'in oynadığı filmlere öykünüyorlar, hayranlık duyuyorlardı. Sadece bizimkiler değil, dönemin tüm çocukları, kolay sinemanın olumsuzluğundan elbette paylarını alıyorlardı.

Bizim Hasan Çakıcı daha yurda ilk geldiğinde, sinema tutkusundan kafası karışmış bir çocuktu. Onun Yakacık Yetiştirme Yurdu'na nasıl ve ne yolla geldiğini anımsamıyorum şimdi. Benim grubumda değildi. Sanıyorum 1. Gruptaydı, yaşı da çok küçük değildi geldiğinde. Ama bir İstanbul çocuğu olduğunu, hatta Yeşilçam'ın dibinde büyüdüğünü biliyorum.

Annesinin Ermeni olduğu söylenmişti ama kaydı yoktu. Çocukluğuyla ilgili kendisi de pek bir şey hatırlamıyor, sadece Yeşilçam'da büyüdüğünü söylüyordu. Orada yatıp kalkarken polisler onu alıp götürmüş, böylece bizim yurda gelmişti.

Ne var ki Yeşilçam'ın göbeğinde büyümesi ona sağlığını bozacak kadar artist olma düşü kurduruyordu. Zaman zaman artistlik duygusu ağır basarak, hayalle gerçeği birbirine karıştırmaya başlamıştı. Ona H. Ç. denme yerine Ç. H. denmesinin bir nedeni de aktörlük özentisindendi. Özellikle başkalarına ve konuklara kendini böyle göstermeye bayılıyordu.

Kimi zaman hüzünlü ve durgun bir havaya bürünürdü. Okuluna devamlı gidip gelen başarılı olmaya çalışan, çalışmalarında sınıf düzenini bozmayan, yurtta disiplin-

sizlik yapmayan biriydi. Kimi olağandışı davranışları bile nedense öğretmenlere sempatik gelirdi.

Eğlence günlerinde oyunlara, şarkılara pek katılmaz, ancak ortaya çıkıp Yeşilçam'da artistmiş gibi yaptığı numaralarla, sözleriyle çocukları güldürürdü. Ama yaptıkları her zaman sevimli olmazdı.

Kalın siyah kaşları, solgun yüzü ve dik saçlarıyla yakışıklı denecek bir çocuk değildi belki. Ama sözleri ve ilginç bakışlarıyla sanki olgun bir çocuk, hatta daha da gelişmiş bir çocuk izlenimi yaratırdı üzerinizde. Bu durumuyla onu onaylamamak, sevmemek imkânsızdı sanki. Kendini, "Yeşilçam'dan Çakıcı," diye tanıtırdı. Arkadaşları buna gülünce, "Gülün şimdi, ileride görüşürüz," derdi.

O yıllarda İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Bölümü yeni açılmıştı. Sorun yaşayan ve okuma güçlüğü çeken çocukları oraya götürürdük. Dr. Rıdvan Cebiroğlu ve Velhan Hanım bize çok yardımcı olurdu. Bir gün de bizim yurda gelmişlerdi. Eşim onlara Çakıcı'dan söz edince kliniğe götürmemizi salık vermişlerdi. Ama nasıl olduysa Çakıcı, Müdür Bey'in makamına gelip ondan izin isteyerek telefon etmek istedi. Müdür Bey telefonun fişini çekerek ahizeyi ona verdiğinde şöyle konuşmuştu:

– Alo, Kenan Pars'la görüşmek istiyorum.

– Ben Çakıcı.

– Alo, Kenan Abi elliden aşağı olmuyor.

– Düşündüm abi olmuyor.

– Biraz da sen düşün abi.

Telefonu kapattıktan sonra doktorlara selam vererek oradan uzaklaştı. Konuklar pek şaşırmış görünmüyorlardı, onu kliniğe götürmemizi istediler.

Beşinci sınıfı bitirmiş, başka çocuklarla birlikte Mevlankapı İş Yurdu'na gönderilmişti.

Onunla ilgili daha sonra ne olduğunu anımsamıyorum. Ancak birkaç yıl sonra ben Küçükyalı'da çalışırken bürodan haber geldi, Yeşilçam'dan Çakıcı ziyaretime gelmiş. İçim cız etti. Birkaç yaş büyümüş, delikanlı olmuştu ama yine öyleydi. Bana "Yurttan çıktım, bizim orada oturuyorum" dedi. "Nerede?" deyince, "Aşk olsun hocam duymadınız mı? Kenan Abi'yle anlaşmıştık. Gece gündüz ordayım," dedi. Kızlar onun farklı tavrının artistliğinden geldiğini sanarak hayranlıkla bakıyorlardı. "Onlara küçük bir numara yapayım mı?" dedi yavaşça. Bir şeyler yaptı. Kızlar alkışladılar.

Ona Mevlanakapı'ya dönmesini söyledim ısrarla. "Bizimkiler izin vermez," dedi. Bizimkilerden Yeşilçam'ı kastediyordu. "Gece git, orada kal, sabah işine git," dedim. "Olabilir, Siz Mevlanakapı'ya söylerseniz," dedi. O gittikten sonra telefon ettim Mevlanakapı'ya. 18 yaşına geldiği için kaydı silinmiş.

Bir süre sonra onu Kartal'da gören olmuş. Tüberküloza yakalandığı için Yeşilçam'dan ayrıldığını artık oynamadığını söylemiş. Sonra da vefat etmiş.

Çocukların tiyatro sevgisi

O yıllarda okullarda olsun, kamplarda olsun çocukların drama yoluyla eğitimine çok önem verilirdi. Bu yönden bizim yaz kampları çok doyurucuydu. Kamp öğretmenleri arasında bu yönden yaratıcı olanlar çoktu. Çocuklara drama, müzikli oyun, komedi, monolog, hatta pantomim gibi çok ilginç gösteriler hazırlattılar. Çocuklar bu sanatsal çalışmalar içinde etkinleşirken çok mutlu olurlar, kendilerini önemserlerdi.

Kuşkusuz bir oyunu izlemek onlar için önemliydi. Özellikle İsmail Dümbüllü, Halide Pişkin gibi dönemin ünlü komedyenlerini, onların hazırcevap sözlerini çılgınca alkışlarlardı. Onlar her yaz özellikle Pendik açık hava sahnelerinin sürekli sanatçılarıydı. Çocuklar durmadan bizi çekiştirirlerdi. Halide Pişkin yurda geleceğine kaç kez söz verdiği halde programı dolu olduğu için gelememişti. Ama çocuklarla ona gitmiştik. Sadece onlar değil, yurda gelen tiyatrolar da olurdu. Bunlar daha çok üniversite öğrencileri ya da daha başka tiyatro gruplarıydı.

Çocukların tiyatro sevgisinin ya da tiyatrodan nasıl etkilendiklerinin çarpıcı örneğini bir gün kendilerinin düzenlediği bir oyunu topluca bize sunduklarında anlamış, başarıları karşısında çok şaşırmış ve gözlerimizden yaş gelinceye kadar gülmüştük. 15-20 kadar kişiyle oynanan bir oyun kurgulamışlardı. Bu oyun yurt yaşamı üzerineydi, temsildeki kişinin her biri öğretmen, grup annesi ya da kendi anne babalarından biriydi. Oradaki izleyici çocuklar da öğrencilerdi gerçekten.

Hepsi erkek çocuklardı ama oynadıkları genellikle kadın rolüydü. Bunu nasıl düşündüler, bilmiyorum. Üstlerinde oynadıkları kişiliğin bir eşyası yahut giysisi bulunuyordu. Oyunu, çeşitli gruplardan büyük çocuklar bizden gizli hazırlamışlar. Örneğin, benden kışın çok giydiğim bir hırkayı ve Müdür Bey'in şapkasını istemişlerdi. Hangisinin Suat Öğretmen, Cavat Öğretmen, Jale Öğretmen ya da Nimet Öğretmen olduğunu, daha konuşmadan giysilerden, eşyadan anlayıp gülmekten kırılıyorduk. Bir çocuğa yaptığımız haksızlığı, onu nedenini anlamadan hırpaladığımızı, Müdür Bey'in toplu konuşmalarını, grup annelerinin kendilerine bazen sevecen, bazen de acımasız davranmalarını yansıtıyorlardı. Nadire Anne'nin hamam-

da onları bir yandan temiz pak yapmak için bol köpüklü sularla yıkayışını, ancak başlarından çok sıcak su dökerek canlarını yakışını anlattıkları sahneye çok gülmüştük. Ama öğretmenler kurulunda çocukları yıkarken bu konuda dikkatli olmaları bir yazıyla annelere ve grup öğretmenlerine bildirilmişti. Bu oyundan herkes kendine bir pay çıkarmış, elbette kendimize çekidüzen vermiştik.

O yıllarda Bertolt Brecht'in ezilenlerin dramını anlattığı *Sezuan'ın İyi İnsanı* oyunu İstanbul'da büyük yankı uyandırmıştı. Gencecik bir oyuncu olan Ayla Algan, bu oyunda verdiği mesajla insanların gönlünde taht kurmuştu. Yakacık'tan Beyoğlu'na tiyatroya ulaşmak o günlerde çok zor olduğu halde bir akşam öğretmenlerle gittik bu oyuna. Ama ikinci gün çocuklar bizi topa tuttular tabii, onları götürmediğimiz için sitem ettiler. Bunlar büyük yaş grubu çocuklardı kuşkusuz. Ama bunu yapamadık. Onları Ayla Algan'ın oyununa götürememiştik.

Kampta müzik etkinlikleri

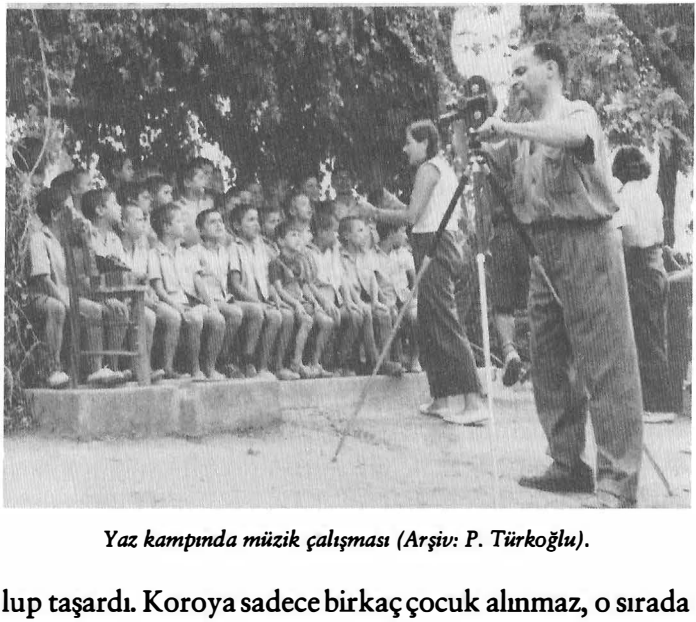
Yakacık Yetiştirme Yurdu'nun ve kamplarının başta gelen etkinliklerinden biri müzikti zaten. Bunun bir nedeni o yıllarda öğretim programlarında her dereceli okulda müzik derslerinin önemli bir yer tutmasındandı. Bir nedeni de yurt müdürünün iyi bir müzik birikimi olmasıydı. Okul müziği ve genelde müzik alanında yetkin olması, çeşitli enstrümanları kullanabilmesi ve eğitimde müziğe çok önem vermesiydi belki. Bir de, Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik bölümü öğrencisi Ahmet Kaya'nın her yıl kampta müzik öğretmenliği yapmasıydı. Çocuklar onun gelmesini iple çekerdi. Eğitim Uzmanı Cavat Yücel'in de iyi bir müzik birikimi vardı. O da çocuklara güzel türküler öğretir-

Nadire Anne bir çocuğun giyinmesine yardım ediyor (Arşiv: P. Türkoğlu).

di. Ahmet Öğretmen'in başlattığı mandolin çalışmalarını kış aylarında ben sürdürürdüm. Yurttaki müzik çalışmaları kamp etkinlikleriyle sınırlı değildi. Yaz kış müzik sesi eksik olmazdı. İstanbul'un ünlü müzik öğretmenlerinden Selahattin Yücesoy (Işıl Yücesoy'un babası), haftada iki gün gelip ders bitiminde çocuklara piyano eşliğinde çok sesli türkü ve şarkılar öğretirdi. Ahmet Öğretmen'in kurduğu koroyu sürdürüyorduk.

Ama daha önce belirttiğim gibi kamp müziğine damgasını vuran ve heyecan yaratan asıl kişi Ahmet Kaya adındaki o genç öğretmendi. Çocuklar, hatta hepimiz ondan yaptığı işi, mesleğini sevmeyi ve önemsemeyi öğreniyorduk. O yurda adım attı mı her yer müzik ve ritimle do-

Yaz kampında müzik çalışması (Arşiv: P. Türkoğlu).

lup taşardı. Koroya sadece birkaç çocuk alınmaz, o sırada bahçede ya da salonda bulunan tüm çocuklar toplanarak kocaman bir koro oluştururlar, onların çok sesli uğultusu ya da neşeli sesleri yurdun dışına taşardı. Yoldan geçenler duvarlara yaslanarak dinlerdi çocukların şarkılarını. Ahmet Öğretmen için önemli olan birinin söyleyip diğerlerinin dinlemesi değil, herkesin aynı heyecanla söyleyerek müziğin derin etkisini içlerinde ve ruhlarında duyabilmeleriydi. Müzikle eğitimin amacı buydu. Bu uygulama tarzının Tonguç'un köy enstitüsü müdürlerine yazdığı mektuplarda da yer aldığını anımsıyorum.

Ayrıca Ahmet Kaya çocuklara müziğin derin sessizlikte dinlenmesini öğretmişti. Böylece insan müziğin ruhu okşayan yanına daha iyi varıyordu. Yaptıkları çalışmaları yurtta belli zamanlarda sergilemesi bir yana, başta Yakacık olmak üzere, Kartal, Pendik, Maltepe sahnelerinde ço-

cuk korosu konseri de verirlerdi. Dahası Radyoevi'ne de gitmişlerdi bir-iki kez.

Fotoğraflarda görünen uzun örgülü saçlı genç kız da kampımızın ilk yıllarının öğretmeniydi. Müzik öğretmenliği yanında çocukları çok seven, başka birçok işe de yardımcı olan anaç bir genç kızdı.

Piyanonun öyküsü

Onu önce köşkün giriş salonunda Prenses Hatice Abbas Halim'in fotoğrafının altına, sonra da yemekhanenin bir köşesine koymuştuk.

Müdür Bey önce çocukları toplayıp piyanonun başına geçmişti, bildikleri şarkıları çalarken onlar da söylemişti. Piyanoyu ancak bilenlerin çalabileceğini, böyle açıkta duruyor diye her önüne gelenin kullanamayacağını öğütlemişti. Zamanla büyük çocuklardan bazıları bildikleri şarkıları tek parmakla da olsa piyanoda çalmayı öğrendiler. Müzik öğretmenleri de hiç eksik olmadı.

Daha önce değinmiştim, bu iş için en uygun kişi bulunmuştu: Selahattin Yücesoy. Çok iyi bir müzik öğretmeni olup piyano da çalıyor, çocuklara piyano eşliğinde güzel şarkılar, türküler öğretiyordu. Ancak vakti olmadığından her zaman gelemiyor, Yakacık ona çok uzak düşüyordu. Kadıköy'de bir ortaokulun müzik öğretmeniydi.

Piyano yemekhanede eğlence günlerinde ya da törenlerde çok işimize yarıyordu. Kimi zaman Yakacık halkının da katıldığı toplantılarda kullanılırdı.

Ancak piyanonun bir de özgeçmişi vardı. Halk Partisi'nin ve halkevlerinin mallarına el konduğu dönemdi. Bir gün yurda yazıyla bir adres verilmişti; orada, bir depoda bulunan mallardan yurt için istediklerimizi alabi-

leceğimiz bildiriliyordu. Oraya eşimle ikimiz gittik. Sandalye, dolap, masa, mandolin vb. eşya vardı.

Eşim halkevleri kültürünü iyi bilen biriydi. O birikimin tarumar edilmesini aklı almıyor, ağlayacak gibi oluyordu, kızmaktan başka elimizden bir şey gelmiyordu. Görevlilerden biri, "Piyano gerekmiyor mu hocam, alın götürün şunu, sizin yurda verebiliriz," demişti. Bir taşıt bulduk, piyanoyu alıp yurda getirdik.

Resim-İş atölyesi

Yurt müdürü eşimin çocuklar için yapmak istediği işlerden biri, onları uğraştıracak, yeteneklerini ve yönelimlerini geliştirecek çeşitli birimler ve ortamlar yaratabilmekti. Bunun için çok çaba harcardı. En başta bir resim-iş atölyesi olmalıydı. Öğretmen olarak bizler de zorluyorduk buna.

Yurdun bahçesi genişti. Böyle bir yerleşim planına uygun olarak kolayca yapılabilirdi. Ama olanaklar kısıtlıydı. Ayrıca yetkili yöneticiler bu tür birimleri gerekli görmüyorlar, ödenek ayırmıyorlardı. Neyse ki bir İstanbullu zengin olan Hikmet Şerbetçi'nin verdiği 5 bin lira ile kestane ağacının ara yola bakan tarafına düzayak baraka şeklinde bir resim-iş atölyesi yapılmıştı.

5. Grup öğretmeni Jale Tamer bu işleri iyi bilen bir elemandı. Çocuklarla birlikte, bu atölyeyi çok iyi donatarak kısa sürede işler duruma getirmişti. Bu alana ilgi duyan çocuklar oradan çıkmazlar, kimi zaman sehpalarını atölyenin önüne koyarak, renklerle oynayarak yaratıcılarını ortaya koymaya çalışırlardı.

Gerek kamp zamanı gerek öğretim zamanında çocuklardan kimileri bu çalışmalarla katıldıkları ulusal ve uluslararası yarışmada birincilikler aldılar. Sonradan ka-

Resim atölyesinde yaz kampı çalışmaları (Arşiv: P. Türkoğlu).

dın kuaförü olan Burhan Hindistan'da birinci gelmişti. Sanıyorum Kayhan Aslankara, *Çamaşırcı Kadın* resmiyle İngiltere'de birinci gelmişti. Özkan, Sefa ve küçük Erkan da derece alanlar arasındaydı yanılmıyorsam. Mednan'ın yaptığı büyük boyutta bir *Köy Düğünü* tablosu, "12 yaşında bir çocuk tarafından yapılamayacağı, yetişkin bir ressamın işi olduğu" gerekçesiyle daha Hindistan'a gitmeden Türkiye'de elenmişti

Ressam Selahattin Taran ve eşi Resim Öğretmeni Bedia Taran bizim yaz kamplarının resim-iş çalışmasına damgasını vuran ressamlardı. Onlar, Türkiye'de resim-iş öğretim ve eğitim yöntemi alanına önemli katkı sağlayan ressamlardı. Kepirtepe Köy Enstitüsü ve Öğretmen Okulu, daha sonra Çapa Eğitim Enstitüsü'nde resim-iş öğretmeni olan Selahattin Taran, sonra da İstanbul'da ilköğretim resim-iş müfettişi olmuştur.

Tatillerini bizim kampta geçirmeleri için eşim yurt müdürü olarak çok uğraşırdı. Bedia Öğretmen gelmekte

biraz zorlanır ama yine de kabul ederdi. Gelmeleri öğretmenleri ve öğrencileri çok sevindirirdi. Selahattin Taran, bize müfettiş olarak geldiğinde atölyenin açılmasına sevinmiş, çok yardımcı olmuştu. Çocuklar ondan izlenimler ediniyor, çok şey öğreniyorlardı.

Bedia Taran çocuklara deniz taşlarından, kabuklarından, hatta dalgaların kıyıya attığı suda biçim değiştirmiş değişik dal parçacıklarından boyayla ilginç, işe yarar yahut sanatsal objeler yaptırırdı. Örneğin, birden bir kuş ya da bir kadın figürünün renkli olarak ortaya çıkması çocukları olağanüstü sevindirir, yarattıkları karşısında yaşama sevinci duyarlardı.

Bedia Taran çok yetkin bir öğretmendi. Sadece resimiş çalışmalarıyla kalmayıp gündelik işlerde, nöbetlerde ve deniz gezilerinde bize yardımcı olurdu.

Bu kamp çalışmalarında, Taranların iki oğlu da yanlarında olurdu. Büyüğü Ahmet 8-9, küçüğü Ali (ünlü reklamcı Ali Taran) 6-7 yaşlarındaydı. Ahmet ince, zayıf, Ali annesine benzeyen şakacı bir çocuktu.

Gazi Eğitim izci kampı

Ah, o günlerin tüm etkinliklerini, olaylarını filme alabilmiş olsaydık ve bu filmler bugüne kadar gelebilseydi!

Gazi Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi Bölümü izci grubu da, izcilik kampını iki yıl bizim yurtta kurmuştu. Herkes kendi programını uyguluyor, yeme içme, yatma kalkma, temizlik, her şey yatılı yaşam kurallarına göre yürüyordu. Onların varlığı bizim çocukların kamp yaşamına büyük zenginlik katıyordu. Örneğin, onların programında sık sık yakın yerlere yaya olarak geziler vardı. Bu gezilere bizim yavrukurtları da götürürler, çocuklar bu gezilerden

Suat Öğretmen yavrukurtlarla (Arşiv: P. Türkoğlu).

sevinçle dönerlerdi. Bizim kamp programının yöneticisi, karıkoca beden eğitimi öğretmenleri Mustafa Türk ve eşi Nevber Türk'tü.

İzci kampının başkanı, Bakanlık Beden Eğitimi Daire Başkanı ve Gazi Eğitim Beden Eğitimi Bölümü öğretmeni Mehmet Bey'di. Bir-iki öğretmen daha vardı. Bunlar başkurttu. İzcilerin hepsi beden eğitimi öğretmen adayı gençlerdi. Mehmet Bey Almanya'da beden eğitimi üzerine eğitim görmüş uzman biriydi.

O yıllarda beden eğitiminin, öğretim programında önemli bir yeri vardı. Öğretmenler İsveç yöntemi (Selim Sırrı Tarcan) ve Alman yöntemini (Sıtkı Şanoğlu) temsil ederdi.

Yurttaki izci kampı uygulamaları çocukları çok etkiliyor, onları izlemekten, onlara katılmaktan kendilerini alamıyorlardı. Her zaman olduğu gibi böyle günlerde çocukların en yaramazlarından bile şikâyet eden olmuyordu. Bahçede her gün belli çalışmaları yaparken onları hayranlıkla izlerdik. Tornadan çıkmış bir takım gibiydiler, hareketleri de sanki kurulmuş gibiydi.

Yakınımızda "göl" dediğimiz bir havuz yıkığı vardı. İzciler havuz başını çok sevmişler, orayı temizleyip güzel bir yaşam alanı kurmuşlardı. Burası sessiz bir ağacın altıydı. Ay ışığında oraya çimenlerin üstüne yayılırlar, çeşitli izci marşları, şarkılar, türküler söylerler, fıkralar anlatırlardı. Çocuklar da peşlerini bırakmazlar, arkalarından oraya akarlardı.

Son gün, akşam yurtta "kamp ateşi" yakılmıştı. Bunun seremonisi, kuralları vardı. "Bu akşam kamp ateşi yanacak!" diye çocuklar onlardan önce koşturmaya başlamışlardı.

Ateşin başında toplanılır, yine şarkılar, türküler söylenir ve geleneksel izci âdetleri eksiksiz yerine getirilirdi. En çok söyledikleri o günlerde Ankara'da ün yapmış bir türküydü. Çocuklar da onlara içtenlikle katılırlardı.

Yandım yandım kar mı verdi
Acı tatlı nar mı verdi
Bir incecik yar mı verdi
Nem alacak felek benim.

Bu kederli türkü gecenin sessizliğinde gökyüzüne yükselir, genç insanların serzenişleri gibi bir duygu uyandırırdı insanın yüreğinde. Sözleri Adana Düziçi Köy Enstitüsü

çıkışlı şair öğretmen Hasan Turan'ındı. O yıllarda köy enstitüleri sakıncalı görüldüğünden eserleri adsız olarak yayılıyordu. O gençlerin hiçbiri bilmiyordu,dillerinden düşürmedikleri bu sözlerin kimin olduğunu. Radyodan bir müzik sanatçısının eline geçen bu sözler dilden dile dolaşarak böylece bir izci türküsü olmuştu.

İzci kampının ardından bizim yavrukurtlar, hayli deneyim kazanmış bir grup olarak onlardan edindikleri birçok etkinlik, gösteri ve şarkıyı daha sonra kendi okulları olan Yakacık Hasanpaşa İlkokulu'na taşıdılar. Bizimkiler zaten o okulun yavrukurtlarıydı. Okul Müdürü Saim Bey de başkurt idi ve bizim kampta bulunmuştu.

İzcilik kuruluşu o yıllarda okullarda beden eğitimi içinde yer alan sempatik bir daldı. Çocuklara ve gençlere çeşitli etkinlikler ve sıkı disiplin yoluyla yararlı alışkanlıklar, duygular kazandıran yanları vardı. Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın o yıkım günlerinde Almanya'da, Hitlerin Nazi doktrinini benimsemiş gençlik örgütlerini çağrıştırdığı için, bu etkinlik zamanla eğitim içindeki önemini yitirdi.

Uluslararası iş kampı

Gönüllülüğe dayalı böyle bir gençlik örgütlenmesi bugün de var mı bilmiyorum. Bildiğim kadarıyla, bir ay kadar çalışan, çeşitli ülkeden üniversite ve yüksekokul öğrencilerinin oluşturduğu "Çalışma Kampı" o yaz Yakacık Yetiştirme Yurdu'nda kurulmuş, sadece yemek karşılığı eski çamaşırhaneyi elden geçirerek işler duruma getirmişler, bir de kümes yapmışlardı. Çeşitli ülkelerden 20 kadar kızlı erkekli öğrenci grubu bizde yatılı kaldı. Kamp yaşamı boyunca bizim çocuklarla iyi iletişim içinde olmuşlar, onların günlük yaşamını zenginleştirmişler, bir aylık çalış-

madan sonra karşılıklı güzel anılar, sevgi ve saygı duygularıyla birbirlerinden ayrılmışlardı.

Onların amacı, sanıyorum birbirleriyle buluşup, ülkeler, kültürler ve insanlar arasında sıcak ilişki kurmak ve bu bağları geliştirmekti. Bu güzel amacı masrafsız gerçekleştirmek için gittikleri yerde ihtiyaca göre birtakım yararlı işler yapıyorlardı. Bu faaliyetleri başvurdukları yer belirliyordu. Örneğin, yemek karşılığı meyve toplama işi de yapıyorlardı. Bizim yurt yeni açıldığı için yeni çamaşırhane yapılıncaya kadar eskisinin onarıma ve bir de kümese ihtiyacı vardı. Yurt gerekli çimento, kum, taş vb. malzemeyi sağlamış, onlar da işçiliğini üstlenmişlerdi.

Bu iş için bize önce onların Türkiye temsilcisi olan Robert Koleji öğrencisi Deniz başvurmuştu. Yine Robert Koleji öğretmeni Amerikalı mühendis bir karıkoca vardı. Sanıyorum inşaatı yönetiyordu. Eşi ve çocukları da kampa katılmıştı. Türk öğrencilerden Çapa Eğitim Enstitüsü Almanca Bölümü öğrencisi Müşerref ve birkaç kız, erkek öğrenci daha vardı. Pakistanlı Muhammet bana Ana derdi. Giderken bir çocukluk fotoğrafını bırakmıştı. Avrupalı (biri Polonyalıydı) öğrenciler vardı. Amerikalı Suzi'yi çok iyi anımsıyorum.

Amerikalı Suzi hiç Türkçe bilmediği halde gidinceye kadar bir yandan işini sürdürürken bir yandan bizim çocukları öyle etkilemişti ki o giderken hepsi peşine takılmıştı. Paçaları kıvrılmış bir kot pantolon ya da bir şort ve ekoseli uzun kollarını kıvırdığı gömleğinden başka bir giysiyle görmediğimiz o Amerikalı çelimsiz kız bizimle kestane ağacının altında göründüğünde çocuklar hemen yanına gelirler, ona bir şeyler anlatmaya ve Türkçe öğretmeye çalışırlardı.

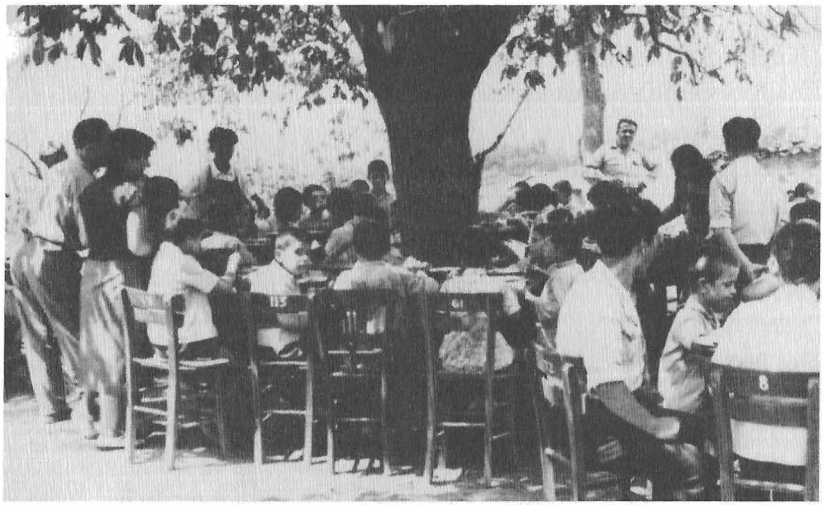
Büyük çocuklar elbette onun genç kızlığına hayranlık duyarak peşinden koşuyorlardı belki. Ama küçükler,

Pakistanlı Muhammet Klak iş kampında
(Süleyman ve Murat'ın kendi elyazılarıyla Pakize Türkoğlu'na hediyesi).

Muhammed'in çocukluğu, Pakize Öğretmen'e hediye olarak şöyle yazılmış: "Zenginin malı, fakirin evladı vardır."

Kestane ağacının altında öğretmenler ve çocuklar (Arşiv: P. Türkoğlu).

Suzi Abla çocuklarla oynarken (Arşiv: P. Türkoğlu).

rılmıştı. Bir bilet denk düşmüş de öyle gelmişti. Çocuklar buna kızıp bize kafa tutuyorlar, "Niçin?" diye bağırıyorlardı. Sonunda onları kendi yöntemiyle susturan yine Suzi olmuştu.

Kestane ağacının altında gitmemesi için ağlayanlara eliyle uçak işareti yaparak, şimdi gitmek zorunda olduğunu, gitmezse üniversitede sınıfta kalacağını anlatıyordu. Uzakları göstererek uçacağını söylüyordu. Sonra yönünü onlara dönüp, parmağıyla 1 işareti yapıyor, bir yıl sonra yine İstanbul'a gelip yine bizim yurttaki çalışmalara katılacağını söylüyor, o zaman büyümüş olacakları için onları zor tanıyacağını anlatıyor, çocuklar da işaretlerini şöyle böyle anlıyorlardı.

Gideceği gün çocukların dış kapıya kadar koşup "Suzi Abla gene gel," diye ağladıklarını anımsıyorum.

Yurtta sünnet düğünleri

Çocukların bir bölümü yurda gelmeden önce bu işi bitirmiş olsa da özellikle yuvadan gelenleri sünnet ettirmek yurda kalıyordu. Aile yanından gelenlerin anne babaları çocuklarını sünnet ettirmekten söz etmeyince, kamp sonunda okullar açılmadan önce yurtta aralıklı yıllarda çocukları sünnet ettirmek bir gelenek haline geldi.

Bunlardan ikisini anımsıyorum. Birinde 4. Grubun önündeki basket ve voleybol sahasında sandalyeler sıralanarak konuklar oturtulmuştu. Sünnetli çocuklar da 4. Grup binasının boydan boya alt balkonuna yatırılarak, gerçekten düğün denecek bir şenlik yapılmıştı. Bu şenlikte sanatçılar, birçok davetli büyük konuk; Milli Eğitim'den, ilçelerden kaymakam vb. kişiler gelmişti. Yakacık, Kartal, Pendik, Maltepe halkından kişiler hem çocuklara çeşitli

Pakize, Hicabi ve Jale öğretmenler,
Ayhan Yükseler'i ziyaret, sünnet düğünü (Arşiv: P. Türkoğlu).

armağanlar getirmişler, hem de akşam şenliğini izleyip, sanatçıları dinlemişlerdi.

Oraya gelenlerden biri de Abbas Halim Paşa'nın kızları Prenses Zeynep Hanım'dı. Onu daha önce ziyaretlerine gittiğimizde görmüştük. Sünnet düğünü olduğu akşam kapıcı Numan Amca'nın gönderdiği çocuk koşarak arayıp buldu beni. Ben de koşarak gidip karşıladım Zeynep Hanım'ı. Eşim de geldi bu arada.

Daha sonraki sünnet şenliği, yeni binada yapıldı. Çocuk sayısı daha çoktu. Onlar 5. Grup salonuna yatırıldılar. Eğlence alt katta yemekhanenin önündeki bahçede yapıldı. Sünnetliler içeride, diğer çocuklar ve konuklar dışarıda eğlendiler.

Çocukları koruma kurultayı

Konumuz açısından bu dönemin en önemli çalışmalarından biri belki de bu kurultaydı. Bu toplantı, Milli Eğim Bakanlığı, İşçi Sendikaları Konfederasyonu gibi birkaç kuruluşun birlikte topladığı bir çocuk kurultayıydı. Delegeler arasında valiler, milli eğitim müdürleri, eğitim yöneticileri, sendikacılar, yetiştirme yurdu müdürleri, eğitimle, çocukla ilgili kurum ve kuruluşlardan görevliler vardı. Delege olmayanların da izlediği çok kalabalık, üç gün süren bir toplantıydı.

Kurultayı yönetenlerden ya da etkin kişilerden biri 27 Mayıs sonrasında bir süre Milli Eğitim Bakanlığı'na getirilen Adana Valisi Hilmi İncesulu'ydu. Toplantıyı çok iyi yönetiyordu. Biri de İşçi Sendikaları Konfederasyonu Başkanı Halil Tunç'tu. Hatta kurultay açılış konuşmasını Tunç yapmış, topluluğu çok etkilemişti. Toplantıda her vali ya da müdür kendi yöresinin çocuk sorunlarını dile getirip, varsa önerilerini sunuyorlardı. Tuttuğum not ve bize verdikleri teksir notları ne yazık ki Yakacık dosyamda yoktu. Oysa üç gün süren bu kurultayda epey ilginç görüşmeler olmuştu. Özellikle Halil Tunç'un konuşmasında çocukları koruma konusuyla, ulusal ve uluslararası önlemlerle, İLO sözleşmesiyle ilgili bilgiler vardı.

Yurtlar kurulduğu yıllarda İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlıydı. O dönemin Şube Müdürü Osman Korkut Akol, kurultayda gazeteci olarak bulunuyordu. Akyol, konuyu en çok bilen ve gazetelerde bu konuda önemli makaleler yazan bir eğitimciydi. Hatta kendisinin de içinde bulunduğu bir konuda eleştiri yazıları yazdığı için işine son verilmiş, tarih öğretmenliğine dönmüş ama yazmayı da sürdürmüştü.

Çocuk konusuyla yakından ilgilenen İstanbul Milletvekili Hüsamettin Giray da bu toplantıyı birinci gün izleyip Park Otel'deki yerini bize bırakıp İstanbul'a dönmüştü.

Bu toplantının konusu özellikle çocukların korunmasıyla ilgili olunca büyük ilgi görmüştü. Yapılan konuşmalar, çalışmalar ve sonuç bildirisinin kapsamı özetle şöyleydi:

Yasalarda yer almasına, birçok iyi niyetli ve çalışkan elemanın işi yürütmesine rağmen, bu konuda niçin en iyi sonuç alınamıyordu? Yasa yeterli değilse, yönetmelikler iyi hazırlanmamışsa bunlar değiştirilmeli, uygulama daha iyiye götürülmeliydi. İşte 3572 sayılı yeni yasa bu toplantının ardından çıkmıştı. Ama işlerin düzgün yürütülmesi yönünden hâlâ eksikler sürüyordu.

Yeni yasa

Cumhuriyet'in ilk Milli Eğitim bakanlarından Mustafa Necati'nin eğitim anlayışını bir kez daha anımsatmak istiyorum. Ona göre anne babanın olmayışı, yoksulluk gibi nedenlerle, özel olarak korunması gereken çocuklar için ayrı kurum açılması incitici olabilirdi. Başka bir deyişle pedagojik değildi. Ancak çocukların gittiği yatılı okullar (pansiyonlu) vardı. O dönemde bunlar "Şehir Yatılı",

"Köy Yatılı" diye anılırdı. Devletçe korunacak çocuklar da bu kurumlarda başka çocuklarla birlikte bakılıp okutulmalıydı.

Şehir yatılılardan İstanbul'da Küçükyalı, Göztepe, Yeşilköy pansiyonlu ilkokulları hâlâ duruyordu. Bu kurumlarda ilkokul çağındaki kızlı erkekli çocuklar paralı yatılı ve parasız yatılı olarak eğitim görüyordu. Paralı yatılıların ücretini aileleri, parasız yatılıların ücretini devlet ya da yerel yönetimler ödüyordu.

1949'da çıkan 5387 Sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Yasası ile yetiştirme yurtları uygulaması başlamıştı. Açıldıklarında çok önem verilen ve gün geçtikçe Anadolu'nun başka illerinde ve İstanbul'da sayıları çoğalan bu kurumlar, eğitim-öğretim ve yönetim yönünden Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olmakla birlikte bütçesi illerde Belediye ve Özel İdareler tarafından hazırlanıyordu.

1954 seçimlerinde yine aynı parti iktidara gelince, özellikle eğitim alanında çeşitli değişiklikler baş göstermişti. Örneğin, köy enstitülerinden vazgeçilip 1954'te bu kurumların kapatılması ve üretici eğitimden dönülmesi ile her köye yeterince öğretmen gönderilemiyordu. Köylerde üç yıllık mesleğe yönelik yatılı, yatısız köy bölge okulları işlevini yitirmişti.

Köylere hizmet götürme çarkı bozulunca, çocuklarının okulu, sağlık gereksinimleri, iş ve meslek için kentlere akın başlamıştı. Ancak politik çağrılara karşı onlar kentlerde beklentilerine uygun ekonomik ve sosyal ortam bulamıyor, hatta kente sığamıyorlardı. Ülkemizde gecekondu böyle başlamıştı. Devlet arazilerine derme çatma yaptıkları evlerde su ve elektrikten yoksun ağır koşullarda bir hayat sürüyorlardı. Ankara'da Mamak, Altındağ, İstanbul'da Zeytinburnu gecekonduları böyle doğmuştu.

Gel gelelim kentte köylerinden daha zor ve ağır sorunlarla karşı karşıya kaldılar.

Bu sorunlardan biri ev-ocak, biri de iş ve meslekti. Ama onları asıl zorlayan çocukların karınlarının doyurulması, bakımı ve eğitimiydi. Kendi köyünde yeterli olmasa da ekip biçerek karnını doyuranlar, kentin yoksulu oldular, hatta köyün varlıklıları olan kimileri kentte çocuklarına bakamayan kişiler durumuna düştüler. "Ne iş olursa yaparım" diyen ama hiçbir işi doğru yapamayan yığınlar kentli olmuşlardı ama iş, aş ve çocukların bakımı ve eğitimi köydekinden katbekat kötüydü.

Taşı toprağı altın sanılan, Türkiye'nin en büyük kenti İstanbul o yıllarda en çok göç alan ildi. 1940'lı yılların sonunda 350 bin olduğu söylenen nüfusun kısa zamanda ne denli artış gösterdiği dönemin İstanbul Valisi Prof. Gökay'ın "Ben 1,5 milyonun valisiyim," sözlerinde ifadesini buluyordu.

İşte bu 1,5 milyon nüfusun –elbette bir bölümü hariç– ana sorunlarından biri, devletçe bakılıp korunması gereken çocukların çokluğuydu. Kimi yaşça büyük çocuk ailelerini memleketlerinde bırakıp ya da ailesi öldüğü için İstanbul'da almıştı soluğu. Üstelik Gökay görevine başlarken en büyük hedeflerinden biri, "sokakta tek bir çocuğun bile yaşamaması, mutlaka barındırılması"ydı.

5387 sayılı yasada yer alan çocuğun korunmasını gerektiren birçok madde yanında, "beden ve ruh sağlığı yönünden gelişimi ve eğitimi tehlikede olan" çocuk sayısı gittikçe artıyordu. Sayısı artan çocuklar yurtların kapasitesi zorlanarak korunmaya alınıyor, ödenekleri kayıtlı oldukları illerin belediyelerinden isteniyordu. Kimi iller ihtiyacı karşılıyor, kimi ise ödenek yokluğundan yakınıyordu.

Sık sık yapılan toplantılar sonucunda 6872 sayılı yeni bir "Çocukları Koruma Yasası" çıkarılmıştı. Kuşkusuz bu yasa sadece çocukları kendi iline göndermeyi kapsamıyor, başka yenilikler de getiriyordu. Böylece, geçmiş parti döneminin 5387 sayılı yasası yürürlükten kalkmıştı.

Çocukları koruma birlikleri

Yeni yasanın getirdiği düzenlemelerden biri, illerde Çocukları Koruma Birlikleri'nin kurulmasıydı. İllerde başta Belediyeler, Özel İdare, Sağlık Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü temsilcilerinden oluşan bu birlikte, Milli Eğitim Bakanlığı'nın yetki ve düzenlemeleri sadece öğretmen ve yönetici atanması ile sınırlanmıştı. İlin atadığı birlik başkanı aynı zamanda o kuruluşlar arası eşgüdümü ve para konusunu yönetmekle sorumluydu. Öğretmenlere pek karışılmasa da onların amiri konumuna gelmişti. Başka bir amir de birliğin bağlı olduğu vali yardımcısıydı.

İlk yıllarda İstanbul'da birlik müdürleri de öğretmenlerden seçilmişti. Yanılmıyorsam ilk Birlik Müdürü Mehmet İpçi, ikincisi Mevlanakapı Müdürü Hilmi Orhan'dı. Milli Eğitim müdürlüklerindeki yetiştirme yurtlarından sorumlu Özel Eğitim Ofisi varlığını sürdürmekle birlikte işlevleri kısıtlanmıştı.

Örneğin, daha önce yetiştirme yurtlarında görev alacak öğretmenin dışındaki personel de Özel Eğitim dairelerinin onayıyla, dahası çocukların bulunduğu kuruma uygunluğu göz önüne alınarak seçilirken, birlik başkanı olan vali muavininin ya da birlik müdürünün istediği bir eleman ya da oralarda çalışan elemanlardan biri, görülen lüzum üzerine yurda gönderilebiliyordu.

Bir dönem birlik başkanının Yakacık Yetiştirme Yurdu'na gönderdiği böyle bir karıkoca gelmişti. Gençtiler, yeni evlenmişlerdi. Belli görevlerde çalışanları personel eğitiminden geçirdiğimiz ya da ancak zamanla deneyim kazandıkları için, bu çifte doğrudan çocuklarla ilişkili görevler verilmemişti. İlk etapta erkeğe meydancılık (bahçe temizliği ve işleri) eşine de yönetim bürosunun temizliği, gelen giden konuklara kahve pişirmek gibi işler yaptırılmıştı.

Ancak bu yurt çalışanı karıkoca kimi davranışlarıyla diğer çalışanlardan farklıydı. Bunu onların gençliğine, saflığına veriyorduk. Ne var ki ikisi de bir süre sonra anormal davranışlar sergilemeye ve konuşmaya başladılar. Bir gün kadın, kocası için "Öğretmenim, bu adam deli, bir kötülük yapabilir, aslında ikimiz de akıl hastanesinden çıktık," dedi. Gerçekti, akıl hastanesinden çıkınca evlenmişler. Vali muavininden iş istemişler, böylece bizim yurda gönderilmişlerdi.

Herkes kendi iline

Yukarıda değindiğim gibi, büyük kentlere akın artınca, buralarda korunacak çocuk sayısı da artıyordu tabii. Sadece kimsesiz çocuklar değil, yoksulluk da büyük bir sorun haline gelmişti. Çocuğunun korunmasını isteyen Milli Eğitim'e, Valiliğe, Emniyete başvurabiliyordu. Bu başvurular mahkemeye gönderiliyor, mahkeme çocuğun devlet tarafından 18 yaşına kadar bakılıp korunması, eğitim görüp meslek sahibi edilmesi kararı verirse, çocuklar bulunduğu yerdeki yurtlara yerleştiriliyordu. Ancak bu durumda çocuklarını bu amaçla büyük şehre gönderen aileler bile oluyordu. Oysa yeni yasa koruma kararı çıkan

her çocuğun kayıtlı olduğu ile gönderilmesi gibi bir madde getirmişti. Çocuk İstanbul'da korunuyorsa, o belediye, çocuğun giderini gönderiyordu. Bazı çocuklar istemedikleri halde nüfusa kayıtlı oldukları illere gönderiliyorlardı. Böyle bir yöntem hem aileleri, hem de çocukları perişan ediyordu. Örneğin, aile İstanbul'a göç etmiş, o sırada baba ölmüş, anne bakamadığı için çocuk yurda verilmiş. Ama bir süre sonra çocuk kayıtlı olduğu Erzurum'a gönderilince anne ağlayarak geliyor ya da çocuğu yurttan almak zorunda kalıyordu. Giden çocuk da geride kalan yakınından ayrılmak zorunda kaldığı için üzülüyordu. Hele yaşları küçük olanlar daha zorluk çekiyordu.

Çocukları Koruma Birliği kurulur kurulmaz, bizde birçok çocuk kendi illerine gönderildi. Bir süre sonra kalanlardan biri yanıma geldi, Zonguldak'a giden arkadaşının ne zaman geleceğini sordu. "Arkadaşın bir daha buraya gelmeyecek," deyince ağlamaya başladı. Çocuklar gülüştüler. Onlara kızdım, " Bunda gülecek ne var, elbet özlemiştir arkadaşını," dedim. Ama başka bir nedeni varmış ağlamasının. Arkadaşı giderken ona haritayı açıp göstermiş: "Bak, Zonguldak İstanbul'a ne kadar yakın, yürüyerek bile gelebilirim. Birikmiş paranı bana ver, oradaki harçlığımı alınca getiririm," demiş. O da güvendiği bu arkadaşına cebindeki paranın hepsini vermiş. Çocukların harçlıkları vardı. Kimileri harcamaz, biriktirirlerdi.

Salih Öğretmen'in görüşü

Çocukların böyle kendi illerine savrulup gitmesine Salih Öğretmen adeta seviniyordu. Ona göre olacak şey değildi zaten. Anne babaları da gitmeli, İstanbullu olmayan herkes, biz dahil, doğduğumuz yere dönmeliydik.

Doğma büyüme İstanbulluydu Salih Öğretmen. Darüleytamlı, Darüşşafakalı ve İstanbul Öğretmen Okulu çıkışlıydı. Kimsesiz biri olan Salih Öğretmen, mesleğine İstanbul'un göbeğinde Cerrahpaşa'da bir ilkokulda başlamıştı. Orada, orta halli bir aile olan Agâh Efendiler'in kızıyla evlenip içgüveyi olunca kendini iyice İstanbul'un yerlilerinden görmeye başlamıştı.

Bir de Agâh Efendi erken ölünce Salih Öğretmen aile reisi olmuş, malı mülkü iyice artmıştı. Ne var ki güzel eşinin, biri kız, biri oğlan ikizlerini doğururken ölmesiyle aile yasa boğulmuştu. Kayınvalidesi Meliha Teyze, bir sabır taşı olup ikiz torunlarını büyütüyor, acılı olsalar da birlikteliklerini sürdürüyorlardı.

Agâh Efendi'yi kaybettiklerinde, oğlu evlenip evin kendine düşen bölümünde oturunca, Salih Öğretmen Anadolu'nun bir iline atanıp ikizlerini ve onların bakıcısı Meliha Teyze'yi de yanına alıp ayrıldı. Orada birkaç yıl çalıştıktan sonra bizim yurda yeniden atandı. Sabrıyla, ince davranışlarıyla, tertip düzeniyle, eski bir İstanbul kadını olduğu hemen anlaşılan Meliha Hanım Teyze, annelik yolunda ölen kızının acısını yüreğine gömerek bu dayanılmaz yazgıya katlanırdı. Neyse ki İstanbul kökenli ikizler kendi memleketlerinde okumak üzere İstanbul'a döndüler.

Salih Öğretmen'in ilginç görüşleri vardı. Bunlardan biri, İstanbul'la İstanbullularla ilgili olanıydı. Üstelik bugünden bakıldığında yerinde bir görüştü aslında. İstanbul'a herkes keşke onun gibi sahip çıksaydı da İstanbul bu hallere düşmeseydi diyesi geliyor insanın.

Ona göre İstanbul'da sadece İstanbullular oturmalıydı. Daha doğrusu, herkes oraya buraya göçmemeli, kim nerede doğmuşsa orada büyümeli, okumalı, iş güç sa-

hibi olmalıydı. Bizim gibi Anadolu kökenliler çoğalırsa İstanbul'un çehresinin değişeceğinden, İstanbul kültürünün kaybolacağından kaygı duyar, bize de çıkışırdı:

"Kuzum, sizin ne işiniz var İstanbul'da, niçin kendi memleketinizde çalışmıyorsunuz?" Beni biraz kayırır, "Tamam, sen evlilik nedeniyle buradasın," derdi. Sonra Suat'a, Cavat'a ve Jale'ye döner, "Ya siz kardeşim, Gümüşhane nere, İstanbul nere, memleketinize dönün efendim. İstanbullu öğretmen yok mu, olmaz böyle şey," derdi ciddi ciddi.

Valinin konuşmasından da anlaşıldığı gibi ellili yıllarda İstanbul'un nüfusu yaklaşık 1,5 milyondu. İstanbul o yıllarda gecekondularıyla köy görünümünde bir kent değildi. Eski konakları, en çok 3-5 katlı evleriyle, ulu ağaçlarıyla güzel bir kentti. Kadıköy vapuruna şık giyimli Modalı, Caddebostanlı insanlar biner, Beyoğlu'ndaki mağazaların ışıl ışıl vitrinlerini kaliteli eşya süslerdi. Mayer, Lion mağazaları, ünlü Beyoğlu pastaneleri, Galatasaray Lisesi, kiliseler, Galata Köprüsü gibi tarihi yapılar, sinemalar bu harika semte ayrı bir güzellik katardı. Bir gün oraya götürdüğümüz bir yabancı Beyoğlu'ndaki şık giyimli hanımları ve beyefendileri görünce, "Bunlar düğüne mi gidiyorlar?" diye sormuştu bize.

Salih Öğretmen'in İstanbul'u böyleydi o zamanlar. Bu güzelliği kaybetmek istemiyordu. Bir gün memleketten öğretmenlerden birinin yakınları geldiğinde, şakayla karışık gene kızmış, söylenmişti: "Şimdi de aileleriniz geliyor. Bunlar niçin buradalar? Her taş yerinde ağırdır, otursunlar memleketlerinde."

Suat Öğretmen, onu kızdırmak için, "Daha dur bakalım, daha nice akrabamız köylümüz var, onları da çağıracağız, İstanbul'u övüp övüp bitiremeyeceğiz. Sizin

Cerrahpaşa'yı kuşatacaklar. Her yer apartmanlarla, gecekondularla dolacak," derdi. O yıllarda sadece Zeytinburnu'nda gecekondu yapılanması vardı.

Salih Öğretmen onlara, "Avucunuzu yalarsınız, hükümet bunu yaptırmaz. Bir yasa çıkarır, geldiğiniz gibi geri gidersiniz," der gülerdi. Bir korkusu da İstanbul inceliğinin kültürünün örselendiğiydi. Bizim davranışlarımızı kaba bulur, "İstanbul inceliği çok başka bir şeydir," derdi yüzümüze karşı.

Memleketimizden gelen katkısız bal, pekmez vb. yiyecekleri, pestil gibi kuruları bile evirir çevirir, "Bunlar da yenir mi?" diye dudak bükerdi. "Kayınvalidem bir gün size pişmaniye yapsın, görün bakın nasıl parmaklarınızı yersiniz," derdi.

Salih Öğretmen'le yarı şaka, yarı ciddi tartışırken, günün birinde köylülerimizin Anadolu'nun verimli topraklarını bırakıp, Cerrahpaşa'yı ve İstanbul'un bütününü kuşatacağı ve nüfusunun 1,5' tan 15 milyona çıkacağını elbette hayallerimizde canlandıramazdık. Ama oldu işte. Yakacak'ın bile eşsiz havası, o eşsiz güzelliği silinip gitti. İstanbul'u ne devlet, ne de hükümet korudu. Salih Öğretmen'den başka kimse sahip çıkmadı.

Bürokrasinin köşe taşları

Edebiyatçı ve yazar Oktay Akbal'ın eserinin adını, *Önce Ekmekler Bozuldu* koyması gibi, bu dönemin önemli özelliklerinden biri, uzun yıllar ülkeye hizmet etmiş olan birçok yüksek bürokratın, birden ortaya çıkan partizanca davranışlara alışamayarak görevlerinden ayrılmaları, emekli olmaları, buna zorlanmalarıydı.

Onlar Kurtuluş Savaşı dönemi gençleri olan, yeni Cumhuriyet'in kuruluşuna bel veren, yurda ve millete hizmeti kutsal bir görev sayan, tek parti döneminde de başta kim olursa olsun görevlerinde kusur etmeyen ülkenin köşe taşları yüksek bürokratlardı. Kendilerini işlerinin ustası, teknik elemanı gibi gören bu kişiler, politik tavır sergilemeden görevlerini aynı içtenlikle sürdüren yol gösterici aydınlardı.

Ancak hükümetlerin 1957 seçimlerinin öncesinde ve sonrasındaki tutumları o ağır köşe taşlarını bile yerinden kaydırıyor, ya emekli oluyorlar ya da daha alt görevlere veriliyorlardı. Bunlardan biri yılların İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı ünlü psikiyatr, Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay'dı. Önce CHP içinde politika yapmış, DP İstanbul valisi olmasına yandaşlarının verdiği tepkiye karşın, görevini sadakatle sürdürmüştü. Ama gün gelmiş, olanlara o bile karşı çıkmıştı.

Vali ve belediye başkanı olarak tek çocuk bile sokakta yaşamayacak şiarlarıyla yola çıkan birinin İstanbul'da artık bunu başarması kolay değildi. Bir süre İmar ve İskân Bakanlığı yaptıktan sonra İsviçre Büyükelçiliği'ne atandı.

Olanlardan rahatsızlık duyan ve bunu belli eden başka bir yüksek bürokrat da yakından tanıdığımız eğitim yöneticisi İstanbul Milli Eğitim Müdürü Hayrullah Örs'tü.

İstanbul doğumlu, İstanbul Öğretmen Okulu çıkışlı ve Mustafa Necati'nin idealist öğretmenlerinden biri olan Hayrullah Örs, ilk görevini Artvin'in Şavşat ilçesinde yapmıştı. Yurtdışı eğitiminden sonra Milli Eğitim Bakanlığı'nda çeşitli eğitim yöneticiliği görevlerinden sonra İstanbul Milli Eğitim müdürü olmuştu.

Hayrullah Örs görevinde politik tavır takınmayan, uzmanlık alanındaki bilgi ve becerisini öğretmenlere ak-

tarırken teknik bir eleman gibi davranan değerli bir eğitimciydi. Sadece eğitim sorunlarını değil, ülke ve dünya sorunlarını iyi kavramış bir düşünür ve eğitim adamıydı. Fransızcadan ve Almancadan yaptığı çeviriler ustalığını gösteren eserlerdi. Bir konu hakkındaki düşüncelerini ya da olacakları, çoğunlukla derin deyişler ya da nüktelerle anlatır, kalın gözlüklerinin ardından gülümseyen bakışları öğretmenlere her zaman güven verirdi.

Görevinden, tıpkı Muhittin Akdik gibi "İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'nün kendisi için pek de zor bir görev olmadığını, ancak politik müdahalelere ve baskılara katlanmanın daha zor olduğunu" söyleyerek ayrılmıştı.

Ardından Başyardımcısı Mustafa Lütfi Engin Pendik Lisesi Türkçe öğretmenliğine atanmış, Özel Eğitim Müdür Yardımcısı Cavit Gürcan da emekli olmuştu.

Hayrullah Örs, 27 Mayıs sonrasında politik müdahalenin pek ulaşamayacağı Topkapı Müzesi Müdürlüğü'ne getirilmiş, Mustafa Lütfi Engin de İstanbul öğretmenlerinin desteği ile Kurucu Meclis üyesi seçilmişti.

Vatan cephesi çocukları

Çocukların anlatıldığı bu kitapta, dönemin toplumsal-siyasal çalkantılarından söz etmek uygun olmamakla birlikte kimi olaylar ister istemez içimize kadar girer; dönemin şarkıları, sloganları, söylemleri çocukların diline düşer, oyunlarına, davranışlarına karışır, ne yapacağımızı şaşırdık.

Bir gün bahçede bir yığın çocuk, iki küçüğün başına toplanmışlar, kimi gülüşüyor, kimi laf yetiştiriyordu. Gelenler halkanın dışında durduğu için ortada olanlar görünmüyordu. Çocuklar birbirleriyle dövüştüklerinde

ötekiler keyif almak için çoğunlukla böyle yaparlar, çembere alırlardı. Koşarak yanlarına vardığımızda, ortada iki kişi güreşten yeni çıkmış pehlivan gibi duruyorlardı. Biri ağlıyor. "Vatan Cephesi'ne geçeceğim valla, o zaman görürsün sen," diyordu ötekine. O da "Ben de geçerim, ne olmuş," diyordu.

Vatan Cephesi o zamanki DP'nin uzantısı bir siyasal hareketti. Döneme damgasını vuran bir hareketti. Sonraki yıllarda o günlerden söz ederken "Vatan Cephesi Dönemi" denecekti. Bu hareket çocukların da diline düşmüştü.

DP, küçük çıkarlar karşılığında üye kaydı için hiç de demokratik olmayan bir yol bulmuştu. Üstelik üye olanlar radyoda ilan ediliyor, her gün belli saatlerde dinliyorduk. İşte bu yolla partiye girenlerin toplamına Vatan Cephesi deniyordu. Kimi zaman radyoda okunan isimlerin bir bölümünün yalan olduğu, öyle kişilerin var olmadığı söyleniyordu. Onlar sanki DP'nin militanları, bu yolda ölecek fedaileriydi. Örneğin, başka partinin başkanı olan İnönü'nün İstanbul'a gelişinde Topkapı'da Vatan Cephesi militanlarınca taşa tutulması herkesi şaşırtmış, endişelendirmişti. Bu olayı o zamanki Maltepe Belediye Başkanı Selami Bey'in düzenlediği haberi ise daha şaşırtıcıydı.

Bir de parti yanlısı olmayanları jurnallemek âdet olmuştu. Öyle ki adam damadını, kardeşini bile bu anlamda ihbar edebiliyor, onlar özellikle karşı partidense düşman görülüyordu. Özellikle bürokratlara alışılmadık cezalar veriliyordu. Örneğin, CHP döneminde amiri olan başka bir bürokratla görüldüğünde bir yere kolayca sürgün edilebiliyordu. Anadolu'nun bir kasabasında şort giyerek yürüyüş yapan iki erkek öğretmen disiplin cezasına çarptırılmıştı.

Bizim çocuklar, ister istemez radyodan duydukları Vatan Cephesi'nin ne olduğunu soruyorlar, iyi mi kötü

mü olduğunu öğrenmek istiyorlardı. Kimileri ev izninden döndüklerinde, "Öğretmenim, dedem Vatan Cephesi'ne geçmiş, zengin olacak, beni yurttan alacak," diyordu. Personelden, grup annelerinden de duyuyorduk bu tür sözleri ve haberleri.

DP, İstanbul Milletvekili Hüsamettin Bey sık sık bizim yurda gelir, çocuklarla, sorunlarımızla ilgilenirdi. Bazen çocukları çevresine toplar, "Öğretmenlerinizden şikâyetiniz varsa hiç korkmayın bana söyleyin, siz devletin çocuklarısınız," diye çocukları zorlardı. Bir gün Hüsamettin Giray yine yurda gelmişti, kestane ağacının altına oturduğunu gören çocuklar çevresini almışlardı. Onlarla yine aynı konuda sohbete dalmış görünüyordu. Nimet Öğretmen ve Jale Öğretmen'le yanına gelip, kendisiyle merhabalaştık. Hatırımızı sordu. Çocuklarla sohbetini sürdürdü. O sırada küçük yaramazlardan biri, "Siz de Vatan Cephesinde misiniz?" diye sormasın mı? Hemen bize baktı rahmetli Giray. Ona anlattık. Burası ev konumunda olduğu için çocukların radyo haberlerini dinleme imkânı bulduğunu ya da evlerine gittiklerinde öğrendiklerini, bu yüzden konuya yabancı olmadıklarını söyledik. Onun çocuğun sorusuna ne yanıt vereceğini biz de merak ediyorduk. Ne var ki soru karşısında o da ne diyeceğini şaşırmış, belki çocuklarla bu kadar içli dışlı olduğuna pişman olmuştu.

Öğretmen çocukları

"Vatan Cephesi" söylemlerinin başını alıp gittiği dönemdi. Ayrılan, atanan, sürgüne giden bürokratlar çoğalıyordu. İstanbul Milli Eğitim Müdürü Hayrullah Örs'ün yerine Yüksek Öğretmen Okulu çıkışlı genç bir coğrafya

öğretmeni atanmıştı. Göreve başlar başlamaz birçok değişikliğe giriştiği, kırıcı davranışlarda bulunduğu söyleniyordu meslektaşlar arasında. Gittiği her okulda ardından konuşulacak bir olay yarattığı dilden dile dolaşıyordu.

O günlerde yetiştirme yurtlarını dolaşmaya başladığı haberi gelmişti. Mevlanakapı ve Kadıköy yurdunu denetledikten sonra oradaki arkadaşlar anlattılar: En çok öğretmen çocuklarına kızıyor, gittiği yerde bir çocuğu gösterip "Kim?" dediğinde öğretmen çocuğu olduğunu duyunca küplere biniyor, "Niçin çocuklarınızı ortalığa salıyorsunuz?" diye bağırıyormuş.

Bu konu, yani yurtlara çocuklu ya da çocuksuz öğretmen alma konusu kuruluş yıllarında çok tartışılmıştı. Yatılı bir kurum olan bu yurtlarda öğretmen aileleri ve çocuklarıyla ilgili tartışılan konular vardı. Ama ne olursa olsun tartışmak yerine işe iyi eleman seçmek öne çıkmıştı. Kimileri çocuğu olmadığı halde çocuğu olandan daha yararlı oluyor, kimileri de çocuklarına karşın yararlı olamıyordu. Örneğin, bizim yurda atanan Hatice Sökmen Öğretmen, çocuğu olmadığı halde tüm çocuklara sevgi dolu yaklaşımıyla bizlere her zaman örnek olmuştu.

Yurtlarda öğretmenler sürekli yatılıydı ama doğru dürüst lojman yoktu. Dışarıda ev tutunca da yatılı görevi tam yapamıyordu. Nöbetçi öğretmen uygulaması denenmiş, uygun olmayacağına karar verilmişti. Öğretmenleri yurda bağlayan nedenlerden biri kira vermemeleriydi. Madem burası bir aile yuvası gibiydi, mekânlar yetersiz de olsa herkes bir şekilde idare edecekti. Kendi çocuklarımızın da yurt çocukları gibi yaşamalarında bir sakınca yoktu. Böyle olması daha iyiydi, çocuklarımıza ayrıcalıklı davranmamamız yurtluların hoşuna gider, bizim çocuklarımıza sevgiyle, kardeşçe yaklaşırlardı. Önemli olan bizim

Gürcan, Emel ve Güler (Arşiv: P. Türkoğlu).

Öğretmen çocukları. Ayaktakiler: Güler Gün, Gül, Canan, Gürcan; alttakiler: Mine, Gürsan, Işın (Arşiv: P. Türkoğlu).

tutumumuzdu. Örneğin Meliha Öğretmen'in çocukları Aydın, Sezen, Gülin ve Ertan; Nimet Öğretmen'in kızları Lale ve Nur, oğlu Rasim; Salih Bey'in ikizleri Handan ve Ziya'yı anımsıyorum şimdi. Bizim çocuklarımız Gürcan'la Gürsan, Suat Öğretmen'in kızları Güler'le Işın yurtta doğmuşlar, neredeyse orada büyümüşlerdi.

Hepsi ayrı yıllarda buradaydı. Kimi zaman Yakacık İlkokulu öğretmeni Müzehher Akkaya'nın kızları Gül ve Mine ile Hicabi ve Fethiye Öğretmen'in kızı Canan da gelirler, çocukların arasında oynarlardı.

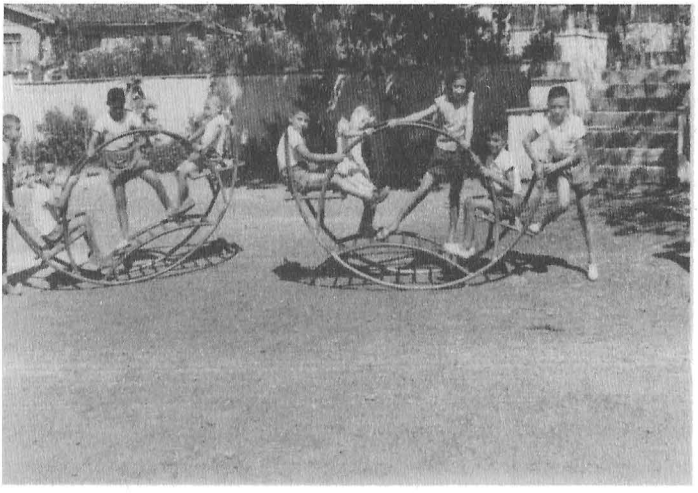
O günlerde bizde ortalıkta dolaşacak öğretmen çocuğu yoktu. Handan'la Ziya okula gidiyordu. Mehmet Bey'in iki oğlu yatılı başka yerdeydi sanıyorum. Ortalıkta çocukların arasında yuvarlanıp duran, orada burada bahçede oynayan Suat'la ikimizin 5 yaşlarındaki çocukları Güler'le Gürcan, 3 yaşlarındaki Işıl'la Gürsan vardı yurtta öğretmen çocuğu olarak.

Milli Eğitim müdürünün yurda geleceği haberini alınca, çocukların her zamanki gibi temiz ve tertipli şekilde görünmesini sağladık. Tüm birimlerin temizliğini ve bakımını gözden geçirdik. Vazgeçilmez mekânımız kestane ağacının altını güzelce düzenledik. Okula gitmeyenleri resim atölyesi, kitaplık, oyun bahçesi gibi alanlara dağıttık. Grupları, zaten grup anneleri her an tertemiz tutarlar, birbirleriyle yarışırlardı.

Çocuklarımızdan Güler'le Gürcan da bahçedeydi. Tam da giriş kapısının yanında oynuyorlardı. Suat Öğretmen, Milli Eğitim müdürünün öğretmen çocuklarına takması nedeniyle bizim çocukları kollarından tutup kapıcı Numan Amca'ya teslim etti, o da girişteki kendi lojmanının altına kapattı çocukları.

Müdür tam da o sırada geldi gerçekten. Yanında yeni atadığı özel eğitim yardımcısı müfettişler de vardı. Yurt

Çocuklar yurdun oyun bahçesinde (Arşiv: P. Türkoğlu).

müdürü, yardımcısı ve öğretmenler olarak bizler, Milli Eğitim müdürü ve beraberindekileri kapıda karşıladık. Yurdun her yerini gezdirip gösterdik, sonunda o ağacın altına getirip oturttuk. Grup annelerinden biri kahve getirdi. Neler yaptığımızı, nasıl çalıştığımızı anlattık.

Gezip gördüklerini beğenmiş, çocukların konuşmalarından etkilenmişti. Kahvesini içtikten sonra ilkokula gidip, bizim çocuklarla Yakacıklıların bir arada eğitimlerinin nasıl gittiğini görmek istediğini söyledi.

Uğurlamak için hep birlikte dış kapıya doğru yürüyorduk. Soldaki eski yapının ne olduğunu sordu. Eşim oranın köşkün eski kapıcısı Numan Efendi'nin lojmanı olduğunu, bağış yaparken kendisinin görevini sürdürmesi ve lojmanda oturması koşulunu koyduklarını, Numan Amca'nın Milli Eğitim'den aylıklı bir çalışan olduğunu söyledi.

Eğitim müdürü nedendir bilinmez lojmanın kapısına doğru yürüdü. Ama birden içeriden, "Numan Amca!.. Müdür gitti mi? Aç kapıyı," diye ağlamaklı sesle bağıran çocukları duyunca, Milli Eğitim müdürü, oraya yurt çocuklarını kapattığımızı sanıp hızla itti kapıyı. Bizim küçükler gözleri yaşlı koştular, Gürcan babasının bacağına sarıldı. Güler ağlayarak annesine koştu.

Hiçbir zaman, kimseye sözünü esirgemeyen Suat Öğretmen hemen açıkladı: "Müdür Bey, onlar bizim çocuklarımız, yurtlarda öğretmen çocuklarını görünce çok kızdığınızı duyduk. Siz gelirken onları ben kapattım oraya. Gürcan, Müdür Beylerin çocuğu; Güler de bizim kızımız," dedi kocası Cavat Bey'i göstererek. Milli Eğitim müdürü kıpkırmızı oldu. "Olur mu hiç hoca hanım, bir yanlış anlaşılma olmalı. Biz sizden çocuklara hizmet beklerken kendi çocuklarınızı niçin görmek istemeyelim?"

dedi. Çocukları sevmek istedi. Onlar koşarak kaçıştılar. Suat Öğretmen alttan aldı. "Buna sevindik Müdür Bey, çok özür dilerim, teşekkür ederiz," dedi.

Bu olay böylece geçti, sonradan epeyce gülmüştük ama iz bıraktı. Yurda ne zaman bir resmi konuk gelecek olsa, Güler'le Gürcan hemen koşarlar, "Anne biz Numan Amca'nın odasına saklanalım," derlerdi.

Gençlik olayları ve çocuklar

Sanıyorum, özellikle İstanbul Üniversitesi'ne polis sokmak istemeyen Rektör Sıddık Sami Onar'ın polislerce hırpalanması, Hukuk Fakültesi Profesörü Kübalı'nın Yakacık'ta zorunlu ikameti gibi üniversitelere yönelik antidemokratik davranışlar gençliği harekete geçirmiş, bu olay İstanbul'un diğer yüksekokullarına ve Ankara'ya da sıçramış, tüm yurdu etkilemiş, toplum yay gibi gerilmişti.

İstanbul Üniversitesi Rektörü Ord. Prof. Sıddık Sami Onar'ın yerlerde sürüklendiği, Orman Fakültesi öğrencisi Turan Emeksiz'in Beyazıt Meydanı'nda polis kurşunu ile öldürüldüğü, öğrencilerin polislerle çarpıştığı haberleri gazetelerde manşetten veriliyordu. İstanbul'da o günlerde sıkıyönetim ilan edilmiş, üniversitelere polis yerine jandarma sevk edilerek gençlik hareketleri durdurulmaya çalışılmıştı. Çünkü tüm yüksekokulların öğrenci grupları gece gündüz İstanbul Üniversitesi bahçesinden çıkmıyordu. Sıkıyönetim komutanının babacan tutumu belki öğrencilerin biraz öfkesini bastırmış olabilirdi ama onlar "Tuna Nehri" şarkısının sözlerini değiştirerek üniversiteyi çevirmiş askerlere sesleniyorlar, gençlik olaylarını sözleriyle hep bir ağızdan haykırıyorlardı:

Olur mu böyle olur mu!
Kardeş kardeşe vurur mu?
Kahrolası diktatörler!
Bu ülke size kalır mı?

Biz istemesek de çocuklar gelişmiş merak duygularıyla her olayı öğreniyorlar, özellikle hafta tatillerini evlerinde geçirenler kendi sokaklarında gördükleri, yakınlarından duydukları ya da okuduklarıyla o günlerin olaylarını, sloganlarını kaçırmıyorlardı.

Bir pazar öğlen yemeğinden önceki boş bir zamandı. Çocukların hemen hepsi aşağı bahçede, bağın bulunduğu yerde toplanmışlar, büyük bir oyun hazırlamışlar, üç gruba ayrılmışlardı; bir grup kenarda, duvarın üstünde oturmuş ilgiyle olan biteni izliyordu. Oyunu bozmamak için yanlarına gitmemiş, kestane ağacının altından ne yaptıklarını seyre koyulmuştuk. Birden Lütfi Tezcan bir koşu gelip kömürlükten birkaç ince tahta parçası alıp hemen döndü.

Sonunda anladık ne olduğunu, Jale Öğretmen'le beraberdik. Oraya Beyazıt Meydanı'nı kurmuşlardı. Tezcan'ın getirdiği tahtalardan tüfek yapıp iple omuzlarına asmışlar, bu grup birer silahlı asker olup çıkmıştı. Biraz ileride duran üçüncü grup ise üniversiteli gençlerdi. Askerler üçüncü grubu yavaş yavaş çember altına almış, tahtadan silahlarını onlara doğrultmuşlardı. Etrafı sarılanlar da hep birlikte o şarkıyı söylemeye başladılar:

Olur mu böyle olur mu!
Kardeş kardeşe vurur mu?

Neyse ki bahçe büyük olduğundan sesleri dağılır, dışarıdan fazla duyulmazdı. Zaten oyun bitmiş, yemek zili çalmıştı.

Tuna Nehri şarkısı bu yeni sözleriyle o günlerin efsane şarkısı olmuştu. "Kardeş kardeşi vurur mu?" sözleri dillerden düşmüyordu.

Büyük bir rastlantı eseri, bu olaylarda iki erkek kardeşimden Aslan, Teknik Üniversite'den Beyazıt'a gelen öğrenci grubunun içindeydi ve günlerdir İstanbul Üniversitesi'nin bahçesinde geceliyordu. Hadımköy'de askerliğini yapan küçük kardeşim Muzaffer ise üniversitenin çevresini kuşatan jandarmalardan biriydi. Vur emri verilse gerçekten kardeş kardeşi vuracaktı.

Kübalı amca

27 Mayıs öncesi günlerdi. Siyasal çalkantıların yarattığı tedirginlik ister istemez toplumda yansımasını buluyor, bizim yurt gibi kendi halinde küçük kurumlarda bile hissediliyordu.

Son olarak, *Cumhuriyet* gazetesinde uyarıcı yazılar yazan, İÜ Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Hüseyin Nail Kübalı'nın Yakacık'ta bir yerde zorunlu ikamete tabi tutulduğunu duyduk, gazetelere haber olmuştu. Yurtta böyle bir olaydan genellikle haberimiz olmazdı. Örneğin, Kübalı'nın nerede ikamet ettiğini bilmiyorduk.

Bir gün bizden birkaç büyük çocuk o büyük sırlarını bana açtı. Boş zamanlarında, nöbetleşe yurttan kaçıp, Kübalı'yı korumak için uzaktan evini gözetlediklerini anlattılar heyecanla. Korkudan onlara gülemedim bile. Yaptıklarının çok yanlış olduğunu, ona ve kendilerine zarar bile vereceğini söyleyerek onları zor ikna ettim, bu ilginç ve cesurca serüvenden vazgeçirdim.

Başka bir gün şöyle bir olay oldu: Bizim kapıcı Numan Amca'nın gelene gidene bazen iyi davranmadığını duyar-

dık. Bu nedenle büyük çocuklardan biri nöbetçi olur, ona yardım ederdi.

Bir sabah, kahvaltıdan sonra kontrol amaçlı dolaşmaya çıkmıştım. Babacan kapı nöbetçisiydi. Kapıda bir beyle konuşup bana doğru geldiler. Babacan beyden önce, "Öğretmenim Kübalı Amca telefon etmek istiyor," deyip görevinin başına döndü. Kübalı çok şaşırdı çocuğun kendisini tanımasına. Çocukların bunu gazeteden öğrendiklerini, ayrıca yurda davet etmek istediklerini söyledim. Acı acı gülümsedi.

O yıllarında Yakacık'ta sanıyorum, sadece bizim yurtta, muhtarlıkta ve otellerde telefon vardı. Telefon sorduğunda, kendisine öyle söylemişler. Eşim geldi ve telefon için onu hemen müdür odasına götürdü. Mümine Hanım acele bir kahve yapıp getirdi. Kuşkusuz o da tedirgin ve üzgündü. Telefon konuşmasını yaptı, kahvesini içip hemen gitti. Kapıda Mustafa Babacan'ın elini sıktı.

Uzun boyu, kırlaşmış, hatta ağarmış saçlarıyla en verimli çağında Yakacık'ta göz hapsinde olan bir hukuk profesörüydü. Nerede kalıyor ne yapıyor, bilmiyor, soramıyorduk. Müdür Bey, "Efendim bir isteğiniz olursa biz hep buradayız," dedi.

Başta değindiğim gibi o günlerde ülkenin ünlü bilim insanlarının ve hukukçuların en verimli çağlarında böyle baskılarla karşı karşıya kalmaları ne kadar hazindi!

Yurtta tahkikat

Belli ki bizim çalışanlar arasında da tartışma başlamıştı, Vatan Cephesi sloganları onları da etkiliyordu. Yanılmıyorsam Şahin Usta ve Numan Amca Vatan Cephesi sempatizanı, aşçıbaşı ve garson Muzaffer onlara karşıydı.

Numan Amca yurda gelen ve Mustafa'nın tanıyıp saygıyla bize getirdiği beyaz saçlı kişinin, Yakacık'ta zorunlu ikamet eden ünlü Hukukçu Nail Kübalı olduğunu sonradan öğrenmişti. Yurda sık sık gelip çocuklarla sohbet eden Milletvekili Hüsamettin Bey son dönemde değişmiş, bize karşı daha resmi davranmaya başlamıştı. Biz de ona göre hareket ediyor, doğal olarak kendisine çok sokulmuyorduk. Bir gün benim yanımda eşime, Hemşire Nuran Hanım'ın çalışmalarını sordu. "Bu hemşire kız neler yapıyor Müdür Bey?" dedi. O da bir şikâyeti olmadığını, görevini layıkıyla yerine getirdiğini söyledi. Eşim insan ilişkilerinde başkalarına saygılı, sevecen davranan, ince ruhlu biriydi. Ama böyle olması son sözünü söylemesine engel değildi. Milletvekili Hüsamettin Bey'e o gün böyle işlere karışılmamasını, öğretmenler ve personel arasında iyi bir uyum olduğunu, bunun bozulmasının çocukların uyumuna da zarar verebileceğini söyledi. Personel arasında böyle sorunlar yaşanmadığını anlattı. Gerçekten de öyleydi. Hemşire Hanım'a bu konudan hiç söz etmedik. Yurtta öğretmenler ve personel arasında ciddiye alınacak politik ve ideolojik çekişmeler olmazdı. Ama o dönemin siyasal olayları ister istemez herkesi ilgilendiriyor, herkes olup bitenleri kendi açısından kaygıyla izliyordu.

Müdürden öğretmenlere ve işçilere kadar hepimiz gecemizi gündüzümüze katarak ve yurttaki çocuklar gibi bizler de kimi yoksunluklara katlanarak bulunduğumuz kurumun yaşamını iyileştirmeye çalışıyorduk. O güne kadar yurtta hiç tahkikat yapılmamıştı. Hatta bizi teftişe gelen müfettişler, görevimizin hiç de kolay olmadığını anlarlar, bunu bize söylerlerdi. Ama o günlerde tahkikat için müfettiş geldi.

Personel arasında da olsa tahkikat olayı Müdür Bey'i çok üzdü, Milletvekili Hüsamettin Bey'e gösterdiği nezaketten vazgeçmişti. Üzüldüğü şeyler sadece bunlar değildi. Bazı çocukların anne babaları Milli Eğitim'e ve Çocukları Koruma Birliği'ne gidip çocuklarına iyi bakılmadığı, bakıcı hanımlar olduğu halde çocuğuna iş yaptırıldığına ilişkin şikâyette bulunmuşlardı.

Mevlanakapı toplantısı

27 Mayıs hareketi sonrasında eski yöneticilerin ve bürokratların bir bölümü değişmiş, yerlerini asker-sivil yeniler almıştı. Örneğin, General Refik Tulga İstanbul Valisi, ihtilal öncesinde İstanbul Emniyet müdür yardımcılarından Necdet Uğur Emniyet Müdürü olmuştu.

Bir gün, Mevlanakapı'da yapılacak yetiştirme yurtları toplantısına tüm yönetici ve öğretmenlerin katılmasını bildiren bir telefon geldi. Yurttan hepimiz gittik bu toplantıya, çocuklarla sadece nöbetçi öğretmen kaldı. Orada kadınlı erkekli yurt öğretmen ve yöneticileri bir salonda toplandık. Milli Eğitim yetkilisi ve yurt müfettişleriyle bir süre sorunlarımızı konuştuk. Bir konferansçı bekliyorduk. Birden kapı açıldı, biri kadın iki kişi girdi içeri. Milli Eğitim yetkilisi bize onları tanıttı: Siyah pardösülü, biraz çatık kaşlı olan, İstanbul Emniyet Müdürü Sayın Necdet Uğur'du. Oysa biz yurtdışındaki eğitim faaliyetleriyle ilgili bir eğitimcinin konferansını bekliyorduk. İçeriye emniyet müdürü girince çoğumuz şaşırdık. O güne kadar adını sanını duymadığımız biriydi emniyet müdürü. Kapıdan girişi bile neredeyse toplantıyı basacakmış gibi hızlıydı.

Ancak o konuşmaya başlayınca daha çok şaşırdık. Son derece saygılı, abartısız bir dille konuşuyordu. Ona göre,

korunmaya muhtaç çocuklar sorununu bizlerle konuşması ne görevi ne de haddiydi. Bu görüşmeyi yapmak, kimi bilgiler vermek için Milli Eğitim'den izin istemişti.

O konuştukça hayranlığımız artıyor, birbirimize bakıyorduk. Yeni Emniyet Müdürü Necdet Uğur, Türkiye'de korunmaya muhtaç çocuklar sorununu, hatta eğitimini çok iyi bilen, konuya bilinçle yaklaşan bir yüksek bürokrattı.

On yıldan beri yurtlarda çalışan öğretmenler olarak ayrıntılarla uğraşırken bütünü görememiş ya da görmezden gelmişiz. Ona göre korunmaya asıl muhtaç çocuklar sokaklarda yaşıyor, emniyetin çocuk bürosuna geliyorlar, onları yurda göndermek istediklerinde yer bulunmuyordu.

Üzerinde durduğu bir konu da çocukların doğru eğitimi, özgüven kadar özdenetim de kazanmaları, devlet himayesine alınmış bir çocuğun en azından artık Emniyet'in yolunu tutmamasıydı. Oysa Emniyet Çocuk Bürosu'na gelenler arasında, özellikle Mevlanakapı ve Ağaçlı Yetiştirme Yurdu'ndan kaçan çok çocuk oluyordu. Yurtta uzun süre kalmış bir çocuğun kaçmasını hoş görmüyor, adeta sorumluları ayıplıyordu.

27 Mayıs sonrası Ankara'da bu konuda önemli çalışmalar yapılırken, bir yandan da herkesin kendi evinin önünü temiz tutması ilkesi uygulanmalıydı. Ona göre böyle yapıldığında sorunlar azalacaktı. Bunun için Milli Eğitim Müdürlüğü'yle anlaşarak, bu konuda bir kampanya başlatıyorlardı. Seminerler düzenlenecekti. Bugünkü bilgilendirme toplantısıydı. Rakamlara dayalı bazı bilgiler verdi.

O gün toplantının ikinci yarısında 27 Mayısçılardan Ahmet Er konuştu. Ahmet Er, 27 Mayıs'tan önce Mevlanakapı Karakolu kumandanı olan genç bir yüzbaşıydı. Yanlış hatırlamıyorsam, eski Mevlanakapı müdürü ondan bugünkü toplantıda bizi 27 Mayıs'la ilgili bilgilendirmesi

isteğinde bulunmuş, o da gelmişti. Ancak bebek davası, köpek davası gibi konular bizim beklentilerimize göre işler değildi. 27 Mayıs neler yapacaktı, hangi iyileşmeyi sağlayacaktı, herkes bunun beklentisi içindeydi.

Ahmet Er böyle olduğunu bize kendisi anlatmıştı. Devrimi yapanların reformlar için önemli planları olmadığını, ancak ülkeyi son zamanlarda içinde bulunduğu çöküntüden kurtarmak gerektiği için darbe yapmak zorunda kaldıklarını söylemişti.

Erdinç olayı

Erdinç askeri okula gidince dosyası Mevlanakapı'ya gönderilmiş, bizimle ilişkisi kesilmişti. O günkü toplantıya asıl damgasını vuran, ihtilalin yüzbaşısının ya da yeni emniyet genel müdürünün konuşması değil, hiç beklemediğimiz bir çocuk sorunu oldu. Erdinç, Yakacık'tan benim öğrencimdi. Grup içinde sevilen, kendini belli eden biriydi. İlkokulu bitirecekleri yıl, öğrencileri yatılı okul sınavlarına hazırlarken onu da Selimiye Askeri Ortaokulu sınavlarına sokmuştuk. Sportmen, Tatar kırması, kıvrak bir çocuktu. Yatılı sınavları kazananlar okullarına giderler, ilkokulu bitirenler ise iş yurdu olan Mevlanakapı'nın yolunu tutarlardı.

Yurttan sınavları kazanan on öğrencinin arasında Tatar Erdinç de vardı. Gel gelelim Erdinç okulda haksız yere yediği dayaklara dayanamayıp okuldan kaçtı. Selimiye'de okuyan diğer yurtlu arkadaşları Erdinç'in bir zaman sonra Taksim'de bir kaportacının yanında çalışmaya başladığını, işlerinin iyi olduğunu, eski delişmen hallerinden eser kalmadığını anlatmışlardı bana. Askeri okulda başka öğrencilerin sataşması üzerine girdikleri her kavgada başı

çeken ve yurtlu arkadaşlarını korumak için üç-dört kişinin arasına pervasızca dalıp kan revan içinde kalan hep o olurmuş. Sınıf subayı da kavgayı onun çıkardığını düşünerek verirmiş sopayı...

Mevlanakapı toplantısında, Necdet Uğur'u dinlerken, pat diye kapı açıldı. Erdinç deli gibi içeri daldı, müdürleri olan Mustafa Bey'e, "Anlatsana beni Bakırköy'e nasıl attırdığını," dedi öfkeyle. Herkes donakalmıştı. Kuşkusuz en çok şaşkınlığa uğrayan bendim. Dünkü çakı gibi çocuk bir çılgına dönmüştü. Neredeyse ağlayacaktım. Neyse ki kapı tarafına yakın olan Suat Öğretmen hemen fırlayıp, "Erdinç, ne oldu, ne yapıyorsun evladım?" diye onun koluna girip dışarı çıkardı. Kapıdan olumsuz sözler söyleyerek ağlaya ağlaya çıktı..

Selimiye'den kaçınca Mevlanakapı Yurdu'na dönmüş, kısa yoldan işe girmek istemiş. Ama yurda geldiğinden beri buldukları işi beğenmiyor, sorun yaratıyormuş. Bir de her şeyi eleştirip karşı koyuyormuş. Müdür onu gerçekten Bakırköy Akıl Hastanesi'ne sevk etmiş, biraz akıllansın, bir daha öyle taşkınlık yapmasın diye. Bir şeyi olmadığını söyleyerek geri göndermişler ama geldikten sonra gerçekten delirir gibi olmuş. Suat onu dışarıda yatıştırdıktan sonra geri geldi, konuşmalar sürdü. Necdet Uğur olayla ilgili tek bir kelime bile konuşmadı.

Toplantı bittikten sonra bir şeyler yemek üzere yemek salonuna gittik. Emniyet Müdürü Necdet Uğur ve Milli Birlik Komitesi Üyesi Ahmet Er de yanımızdaydı. Erdinç yine kapıda göründü. Bu kez elinde bir bıçakla hızla bana geliyordu. Eli bıçaklı bu öğrencimden korktuğumu belli etmeden "Erdinç, yanıma gel," dedim. "Zaten sana geliyorum öğretmenim," dedi elinde bıçakla. Bıçağı bana saplayacak değildi kuşkusuz. Yan gözle eşime baktım, o

da Erdinç'i izliyordu. Yanıma hızla geldi, bıçağı masama koydu. Kulağıma eğilip, "Masalardaki bütün çatal bıçakları topladım öğretmenim. Sana elmanı kesmen için getirdim bu bıçağı," dedi. Gerçekten de masalarda meyveler, yiyecekler vardı ama çatal bıçak yoktu.

Emniyet Amiri Nuran Sayın

Bürokraside kimi kişiler sessiz ve derinden ipekböcekleri gibi çalışırlar. Amaçları isim yapmak, kendilerine çıkar sağlamak değildir; topluma, insanlara, millete, memlekete hizmet etmeleri gerektiğini düşünürler. Konuya gerçekten eğilip çözüm üretirler.

27 Mayıs sonrası, İstanbul Emniyet Müdürü olan Necdet Uğur'un orada işleri nasıl yürüttüğünü elbette bilmiyorduk. Ama onun emniyete düşen çocuklar üzerinden, çocuk konusuna nasıl el attığını görünce hepimiz bu yargıya varmıştık.

Madem sokaklarda çocuklar vardı, sorunlar çıkıyor ve çocuklar sık sık Emniyet'e düşüyordu, ilk işlerinden biri İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün Çocuk Bürosu'na çekidüzen vermekti. Bu büroyu daha önce Başkomiser Hüseyin Bey yönetiyordu; sadece inzibati değil, aynı zamanda pedagojik, eğitimsel, toplumsal bir amaç güttüğü bu büronun başına getirdiği Emniyet Amiri Nuran Sayın'ın donanımından ve kişiliğinden kolayca anlaşılıyordu. Nuran Sayın, Mevlanakapı toplantısına, emniyet müdürüyle birlikte gelen, acele bir işi çıktığı için konuşma yaptıktan hemen sonra ayrılan hanımdı.

Emniyet Müdürlüğü Çocuk Bürosu amiri olan hukukçu Nuran Sayın, gerek çocuk hakları, gerek çocuk pedagojisi yönünden donanımlı, ayrıca kişilik olarak çocukları seven, onlara önem veren sessiz bir otoriteydi. En azından

yetkili olduğu kısımda polislerin çocuklara yaklaşımlarında pedagojik bir tutumu ilke edinmelerini yerleştirmeye çalışmıştı. O bürodan geçen çocukların vazgeçilmez Nuran Abla'sı olmasının nedenlerinden biri buydu. Yine Komiser Hüseyin Bey de vardı. Sivil giyinirdi. Nuran Sayın'ın ilkelerine uygun hareket ederek o da çocukların Hüseyin Amca'sı olmuştu. Bir-iki gün alıkoymak zorunda kalınan çocuklar için yataklı bölümler vardı. Çocuklar burada kaldıklarında başka yere gitmek istemezlermiş, hatta gönderildikleri yerden kaçıp geri gelenler bile olurmuş. Oradan yurtlara gönderilen çocuklar bu iki iyi insanı dillerinden düşürmezlerdi.

Çocukları bazen sokaktan toplarlar, bazen de komşuları ya da ailelerinden biri getirirdi, kimileyin mahkeme de göndermiş olabilirdi. Nereden gelirlerse gelsinler, durumları iyice incelenir, çocukla görüştükten sonra önerileriyle birlikte Milli Eğitim Müdürlüğü Özel Eğitim Bürosu'na gönderilir, sonucu da takip edilirdi.

Anadolu'dan İstanbul'a göçün artmaya başladığı yıllardı. Gelen aileler çocuklarına sahip çıkamadıkları ya da onları bilerek bıraktıkları için korunacak çocuk sayısı artıyor, öncelikle de Çocuk Bürosu'na çok iş düşüyordu.

Necdet Uğur'un üstünde durduğu asıl konu çocukların sokağa ya da Emniyet Müdürlüğü'ne düşmemesiydi. Bu konuda Milli Eğitim Müdürlüğü'yle görüşmeler yaparak önlemler üzerinde duruyorlar, bu toplantılara kimi zaman yurt yöneticilerini de çağırıyorlardı.

Necdet Uğur'un Galatasaray çıkartması

İki ya da üç günlük bir sempozyumdu bu. İstanbul Üniversitesi Çocuk Psikiyatrisi Bölümü doktorlarından Vel-

han Hanım, Rıdvan Cebiroğlu ve başka uzman psikologlar da vardı. Çocuk ruh sağlığı ve öğrenme güçlüğü gösteren çocuklarla ilgili planlı programlı güzel bir seminerdi. Necdet Uğur kendisi çocuk sorunlarını dile getiren bir açılış konuşması yaptıktan sonra işi uzmanlarına bıraktı. Seminere katılanlar, yurdun ve çocukların gittiği ilkokulun öğretmenleri ve yöneticileriydi.

Bu seminerde Nuran Sayın'ın da kendi bürolarına gelen sorunlarla ilgili bilgi verdiğini, rakamlarla açıkladığını anımsıyorum. Dr. Velhan Hanım genç bir uzmandı. Bildirileri ve açıklamaları bizler için çok etkileyici ve yararlıydı.

Galatasaray seminerinin bir yararı da çeşitli yurtların öğretmenlerinin orada bulunması ve birbirimizin sorunlarından daha iyi haberdar olmamızdı. Bu seminerde ortaya çıkan sorunlardan biri de, çocukların ilkokulu bitirdikten sonra gittikleri Mevlanakapı Yurdu yerleşkesinin olumsuz yapısının çocukları etkilemesiydi. Bir bölümü bu nedenle iş güç sahibi olmadan oradan ayrılmak zorunda bile kalıyordu. Ayrılanlardan Emniyet Çocuk Bürosu'na gidenler oluyordu.

Bu yurt eski bir Mevlevi Tekkesi'nde hiç onarım görmeden açılmıştı. Üstelik bulunduğu yer mezarlığın hemen yanıydı. Çocuklar mezarlık yolundan çok korktuklarını anlatırlardı.

Müfettiş toplantıları

İlk yıllarda sadece yetiştirme yurtları müfettişi olan Salih Ilgın, bu dönemde yeniden yurtlar müfettişi olmuştu. Tüm yurtlar arasında ortak ilkelerde buluşmak ve bu amaçla çalışmalar yapmak üzere her ay tüm öğretmenler bir yurtta toplanır, konferanslar verilir, ortak konular tartışılırdı.

Bana iş eğitimi, Suat Öğretmen'e de sağlık eğitimi konusunu verilmişti. İş eğitimi kapsamlı bir konuydu. Konuşmamın girişinde açıklama yaparak, bizim yurtta ve öteki yurtlardaki ilkokul çağı çocukları için konuyla ilgili iki saptamada bulunmuştum:

Birincisi çocukların bireyler olarak kişisel bakımlarıyla ilgili işler, ikincisi yine bakımlarıyla ilgili çevrede yapabilecekleri işler. Çünkü yurtlarda bu iki konu çok önemliydi. Yaşları ne kadar küçük olursa olsun çocuklar kendilerine bakmak, giyim-kuşam, temizlik alışkanlığı kazanmak zorundaydı, kimileri bunu bilmiyordu.

İnsan yaşamında çok önemli yeri olan bu konuya çok önem veriyor, üzerinde çok duruyorduk. Yurdun günlük temizlik, tertip-düzen işleri vardı. Çevreyi tertipli ve temiz tutmak, temizlik ve düzen alışkanlığı edinmek, grup annelerine yardımcı olmak bir arada yaşayan çocukların başta gelen görevleri olmalıydı.

Bir de çocukların becerilerini geliştirecek eğitsel işler vardı. İlkokul çağına gelmiş çocukların yeteneklerini keşfetmek, onlara çeşitli alanlarda beceri kazandırmak için yurdumuzda resim-iş atölyesi, küçük tarım işleri ve müzik gibi kimi etkinlikler vardı. Eğitim Uzmanı Cavat Yücel'in yaptığı bir ankette, "Yurtta en çok sevdiğiniz nedir?" sorusuna çocukların çoğu "tarım işleri" yanıtını vermişti. Bu toplantı Küçükyalı Kız Yetiştirme Yurdu'nda yapılmıştı. Suat Öğretmen de "Çocuklar İçin Sağlık Eğitimi ve Alışkanlığı Kazandırma" konulu bir konuşma yaptı.

İsviçre'den yeni dönen 5. Grup öğretmeni Jale Tamer orada çocukların korunması meselesiyle ilgili incelemelerde bulunmuş, edindiği izlenimleri bir rapor halinde Büyükçekmece Yetiştirme Yurdu'nda düzenlenen bir seminerde bizlere sunmuştu.

Yakacık dosyamda iş eğitimiyle ilgili metin çıkmadı. Ancak, daha sonra Müfettiş Ahmet Özsevim'in yurda gelmesiyle Küçükyalı Yurdu'ndaki toplantıda yaptığım bir konuşmanın elyazısı metni bir dosyadan çıktı. "Öğrenci Davranışlarıyla İlgili Gözlemler" konulu bu konuşmamın özgün metni vardı.

Yüzüklerimiz

Anne babamızdan duyduğumuz bir Kurtuluş Savaşı öyküsü vardı. Ülkenin dört bir yanındaki kadınlar ve kızlar elleri erdiğince asker çorabı örüp giysi dikerek orduya yetiştirmişler, gerektiğinde cepheye cephane taşımış, savaşı kazanmamıza bu yolla katkıda bulunmuşlardı.

27 Mayıs'ın beraberinde getirdiği önemli bir olay da aile bağlarımızın kutsal bir halkası olan alyanslarımızı, kadın erkek herkesin içtenlikle orduya (hükümete) bağışlanmasında, bozulmuş olan devlet bütçesinin düze çıkmasına katkı amaçlanmıştı. Çünkü gazetelerin yazdığına ve dönemin ihbarcılarına göre geçmişin müsrif hükümeti hazineyi de tamtakır bırakmıştı. Oysa bu millet Cumhuriyet kurulur kurulmaz, Osmanlı'dan kalma kapitülasyonları ödeye ödeye sıfırlamıştı.

Yüzüklerimizin yerine verilen metal halkaları dünyanın en önemli mücevherleri gibi parmaklarımıza takıp onlarla onur duymuştuk. O nice elmas ve pırlanta yüzükten daha onurlu duruyordu parmaklarımızda. Üstelik eşitlik getirmişti. Ama bocalayanlar da olmuştu. Onlardan biri, bizim Ali'nin nenesiydi. Kocası öldüğünde gencecik bir kadınmış. Üç çocuğunu büyütürken, onu ayakta tutan hep parmağındaki iki yüzüğü olmuş, "Yüzük deyip geçmemek gerekir," diye anlatıyordu. Ali'nin dayısı olan büyük oğlu-

nun verem olmasına, çocuğun annesinin kaçmasına ve öteki çocukların hayırsızlığına hep bu iki yüzükle katlanmış.

Bu yaşa kadar, bu kadar bela karşısında harcamadığı, parmağından hiç çıkarmadığı yüzüğünü askeriyeye vermek istemiyordu. Onunki eksik oluversindi. Ama komşusu "Vermezsen hapsederler," demiş.

"Sana yalan söylemiş komşu. Söylediklerin doğru. Verme yüzüğünü, sonra Ali'nin hanımına armağan edersin," dedim ona. Ali'nin hanımını görecek miyim bakalım Öğretmen Hanım," derken gözleri dolmuştu. Ali'yi yaşamında tek tutunacağı dal olarak görüyordu.

Oysa şimdi Ali, "Nene yüzüğünü sen de ver orduya. Öğretmenlerimiz bile verdi," diye tutturmuş. "Nasıl verebilirim oğlum, o benim uğrum, dayanağım," demiş. Ama Ali ona "Neresi uğur nene? Herkes ölmüş işte. Anam kaçmış, neresi uğur senin yüzüğünün?" diye kızınca düşünmeye başlamış.

Bize soruyor: "Yoksa versem mi? Gerçekten uğursuz mu yüzüklerim? Çocuğu da üzmek istemiyorum." Nimet Öğretmen ona, "Hayır, uğursuzluk filan yoktur, verme yüzüğünü, hiç gerek yok," dedi. Nenesi gittikten sonra Ali'yle konuştuk. "Zorlama kadıncağızı Ali," dedim. Bir şeyler anlattık ona. Bu bağışlar yoksullar için değildi ama yoksullar daha çok koşuyordu yüzüklerini vermek için. Bu kampanya çocukları bile etkilemişti.

3 Haziran 1962

Bir hafta önce yurttan kaçan Necat'ı babası bulup getirdi. Necat bizim gruptandı. Saat yaklaşık akşamın dokuzuydu. İdare odasında konuştuk. Adamın, biri bir anneden, ikisi başka anneden, üçü üçüncü bir anneden olmak üzere altı çocuğu vardı.

Adam bir süre önce akıl hastanesinde yatmış. Yine öylesine asabi bir hali vardı. Birlikte Nejat'a uzun uzun nasihat ettik. Baba, yurtta bulunan öteki iki çocuğunu da görmek istedi. Çocuklar yataklarından kaldırılıp yarı uykulu getirildi. Babayla iki çocuğun öylesine bir sarılıp ağlaşması vardı ki. Çocukların uykulu gözlerle içten ağlamaları neydi, bunu anlamak zordu. Onlar ağlarken, "Anaları günahkâr bunların," dedi baba. "Hangi baba çocuklarını bir yuvada bu saatte görüp dönmek ister. Bunların yüzünden timarhanede yattım ben," diyordu. Üzüntüden aklını kaybettiğini söylüyordu. Çocuklar hâlâ ağlayarak ona sarılıyordu.

Çocuklar, Nejat, baba; hepsi ağlıyordu. Aslında babanın çocuklarını ziyarete gelecek durumu bile kalmamıştı. Bayramda seyranda arkadaşlarının yardımıyla bile zor geliyordu. Üçünün de anneleri sağ ve sıhhatteymiş. Ama onları görmüyorlardı. Necat en büyükleriydi. Kaçtığında sokakta kalıyormuş. Kaçmadan önce daha iyiydi, okulda başarılıydı. Kendisine göre, kaçmayıp gezmeyip ne yapsındı. "İçim sıkılıyor öğretmenim, onun için kaçıyorum," demişti bir kez bana. Onca akıllı çocuk kimi zaman böyle bulanık sularda debelenir gibi oluyor ve kaçıyordu.

Kaçtığında geceleri Tophane'de yatıyormuş. Anlattı o gün. Gündüzleri maça gitmiş, sergi sarayında su satan birine yardım etmiş. "Bunları yapmak istiyorum, hayata atılmak istiyorum," diyordu.

Ankara semineri

Çocukları koruma konusu üzerine hızla gidilmesi için 27 Mayıs sonrasında Bakanlıklarda da çalışmalar yapılıyordu ama birbirinden kopuktu. Sağlık Bakanlığı önceden okula gitmeyen çocuklar için kurulan Çocuk Esirgeme Kurumu

yuvalarına yardımcı oluyor, ayrıca yetiştirme yurtlarına sağlık personeli veriyordu. Yurtların eğitim-öğretim ve bakım işlerini Milli Eğitim Bakanlığı yürütüyordu. Sağlık Bakanlığı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü önceden vardı. Ancak yurt öğretmenleri için önemli bir seminer düzenlenmiş, bizim yurttan önce Jale ve Suat öğretmenler gitmiş, sonra da biz eşimle birlikte katılmıştık. Bizim gittiğimiz seminer aslında yöneticiler içindi. Sağlık Bakanlığı Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Ankara'da çocukları koruma konusunda önemli bir seminer düzenlemişti.

Konferansçıların bir bölümü, Hacettepe Üniversitesi'nin Amerika'dan yeni dönen genç öğretim üyeleriydi. Seminer öğretmenlerinin Amerika'dan taşıdıkları yeni bilgilerini bize anlatıyorlar, materyaller sunuyorlardı. Mithat Enç gibi Gazi Eğitim'in deneyimli öğretmenleri, yabancı uzmanlar ve yabancı basın da vardı. Çevirisini, eski Hasanoğlan Köy Enstitüsü İngilizce Öğretmeni Rezzan Taşcıoğlu yapıyordu.

Sağlık Bakanlığı Sağlık Meslek Lisesi'nde yapılan bu seminerin yöneticisi Dr. Ahmet Hamdi Turgut, Sosyal Hizmetler genel müdürüydü. Ders öncesinde bize kursla ilgili kısa bilgiler verirdi.

Seminerin ikinci günü ihtilalin genç subaylarından Milli Birlik Komitesi Üyesi Kurmay Yüzbaşı Muzaffer Özdağ'ın seminere gelip bizimle bir konuşma yapacağı söylendi. Sivil giyinmiş olarak gelen Özdağ saygılı bir ses tonuyla bize hitap etti. İçten ve sıcak bir konuşmaydı. Üniforması ve potinleri içinde vakarla yürürken böyle içtenlikli, hatta akılcı sözler yerine daha sert şeyler söyleyeceğini düşünmüş olmalıyız ki, saygılı, içten ve akılcı konuşması bizi etkilemişti. Yüzbaşı Muzaffer Özdağ'ın konuşması içerik olarak da iyi bir eğitim metniydi. Gerçi elinde bir

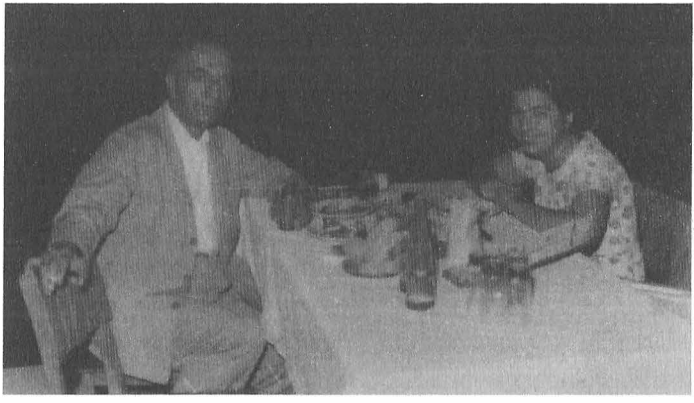
Yakacık Yetiştirme Yurdu Müdürü Mücahit Türkoğlu Ankara Semineri'nde (Arşiv: P. Türkoğlu).

not vardı ama bizimle nota filan bakmadan konuşmuştu. Bu konuşmaya neredeyse herkes hayran kalmıştı.

Bir gün sonra, birkaç kişi seminer müdüründen Özdağ'ın konuşmasının bastırılıp hepimize dağıtılmasını istedi. İstekleri hemen yerine getirildi. Birkaç gün sonra Özdağ'ın konuşması bize küçük bir kitapçık olarak dağıtıldı. İçinde sosyal adalet, fırsat ve olanak eşitliği, ilköğretim zorunluluğu, çocukları koruma gibi kavramların sıkça geçtiği bu konuşma metni öğretmenlerin eğitimsel açıdan beklenti ve umutlarını dile getiriyordu. Bunların yerine getirileceğini umuyor, seviniyorduk.

Seminerin asıl konuşmacıları öğretim üyeleriydi. Ankara'nın yazı olmasına karşın seminer sıkıcı geçmiyordu. Kocaman yurt yöneticileri ve öğretmenleri öğrenciler gibi koşuyorlardı derslere. Kendi alanının yetkin kişileri olan psikiyatrlar, çocuk ruh sağlığı hekimleri, örselenmiş

Yakacık Yetiştirme Yurdu Müdürü Mücahit Türkoğlu, Pakize Türkoğlu. Seminer sırasında Keçiören Çocuk Yuvası'nda, 1962 (Arşiv: P. Türkoğlu).

çocuklar, çeşitli sorunları olan çocuklar, gelişim psikolojisi vb. alanlarda bizi bilgilendiriyorlar, verdiğimiz örnekleri dikkatle dinliyorlardı.

Doç. Orhan Öztürk başlı başına bir otoriteydi. Eşi Mualla Öztürk de öyle. M. Öztürk'ün verdiği bir örneği bugün bile anımsıyorum:

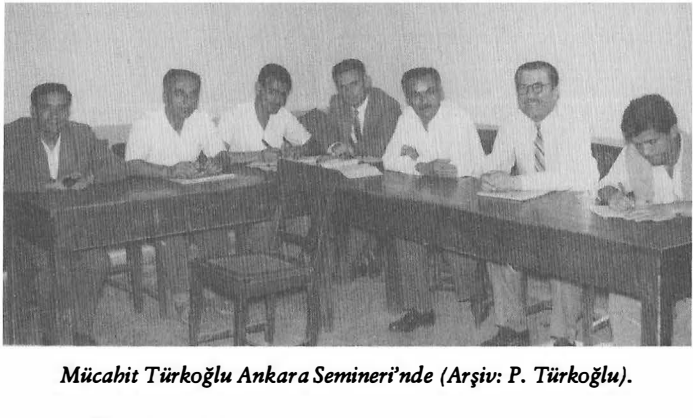
Biri ailesinin çok baskı yaptığı, diğeri de çok serbest bıraktığı iki kız birbirleriyle ağlaşıp dertleşiyorlarmış. Biri ağlayarak, çok baskı altında olduğunu, dayanamadığını anlatmış ötekine. Öbürü ise ağlayarak, "Ah, keşke benim ailem de bana baskı yapsaydı da onlardan biraz çekinip bu duruma düşmeseydim. Senin yerinde olmayı, baskı da olsa böyle bir ilgi görmeyi ne kadar çok isterdim bir bilsen," diye ağlamış. Eğitimde anne babaların ve öğretmenlerin tutarsız, aşırı davranışlarına karşı vermişti bu örneği. Hepimizin ilgisini çekmişti.

Ünlü pedagog Dr. Mithat Enç'in dersleri daha da ilginç, hatta renkli olurdu. Enç orada bulunanlardan bazılarının öğretmeniydi zaten. Gözleri görmemesine rağmen görür gibi davrandığını biliyorlardı. Taksiyle geliyor, cebinden para çıkarıp şoföre veriyor, merdivenleri hızla çıkıyor, sağa döndükten sonra ikinci salona girip kürsüdeki yerini alıyordu. Kimileri ona bunu nasıl yaptığını sormak istiyor ama soramıyorlardı, çünkü hemen derse başlıyordu.

Bu seminerden yeni bilgilerle, notlarla ve kitaplarla döndük. Ama çocukları koruma konusunda askeri hükümetin de tutarlı bir çocuk politikası olmadı.

Sağlık Bakanlığı'na bağlı sosyal hizmetler akademisi sanıyorum o dönemde açıldı. Onların görevleri çocukların sosyal çevrelerini, ailelerini incelemekti; sosyal pedagogluk görevi olması gerekirken, sonradan üniversitelere bağlı olarak çoğalan bu kurumlardan çıkanlar yönetici ve öğretmen olarak yetiştirme yurtlarına atandılar. Milli Eğitim'den yönetici ve öğretmen atanması durduruldu.

Bu seminerde görevli Sosyal Hizmetler Genel Müdürü Dr. A. H. Turgut, çok sonraları Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi Anabilim Dalı öğretim üyesi oldu. 12 Eylül öncesi ve sonrasının kargaşasında eğitimcilere karşı çıktı.

Mücahit Türkoğlu Ankara Semineri'nde (Arşiv: P. Türkoğlu).

Yassıada olayları

İyi ki o günlerde televizyon yoktu. Ama gazeteler ve radyo yetiyordu. Sanki oralara gitmek şartmış gibi herkes akın akın Yassıada mahkemelerini dinlemeye, izlemeye gidiyor ve birbirlerine gidip gitmediklerini soruyorlardı. Gitmemek eksiklik olarak algılanıyordu.

Bizim çocuklar da ailelerinden duyuyorlardı. Dahası, bizim gruptan biri gitmişti. Tatile çıktığında büyükannesi onu alıp götürmüş. Kadıncağıza kızdığımda, "Öğretmen Hanım, devlet Karaköy'den vapur kaldırıyor, herkes gidip görüyor, siz gitmediniz mi yoksa?" dedi.

Ben gitmemiştim gerçekten. Bizim arkadaşlardan da gitmeyen vardı. Bir gün eşimle gitmek için yola düştük. Karaköy'de vapur hazırdı gerçekten. Herkes pikniğe gider gibi atlıyordu vapura. Birden bu şekilde gidiyor olmak bana çok itici geldi. Eşim tam vapura adımını atmıştı ki ben geri çekildim, "Vazgeçtim," dedim. Eşimle yolda da benzer bir şeyi konuşmuştuk. O da bana istemiyorsan gelme demişti. Hemen yurda dönmemi söyledi. Zaten orada olanları gazetelerden okuyup radyodan dinliyorduk.

Bebek Davası denen olayda Doktor Fahri Atabey'e ilginç sorular sormuşlar, o da ilginç yanıtlarını vermişti. Yıllar önce doktorum olduğunda eşimle bize konumuyla ilgili görüşlerini anlatır, kadınları ve çocukları ne çok savunurdu! Orada da öyle yaptı. Bir kadını ve bir çocuğu kurtarmak için İstanbul'dan Ankara'ya kendi hastanesinin cankurtaranı ile gittiğini anlattı. O doktordu.

Yıllar sonra bir dergide bir yazı okudum. İnsan adları üzerine bir araştırma yapılmış. Yugoslavyalı bir baba, kızının adının niçin Aydan olduğunu şöyle anlatıyordu: Yassıada duruşmalarını izlemiş, çok üzülmüş. A. Aydan'ın, eğilip bükülen o kadar erkeğin içinde mertçe konuşmasından etkilenerek kızının adını Aydan koyduğunu söylüyordu.

"Menderes'in Dramı"

Davaları, haberleri, gazetelerden okuyor, radyodan dinliyorduk kuşkusuz. Ama böyle bir sonuçla karşılaşmayı kimse beklemiyordu sanıyorum. Ya da böyle bir sonucu bekleyenleri bile sarsacak bir durumdu olanlar.

Hepimiz aşağı inip sabah çalışmalarımızı yapmış, sabahçı çocukları okula göndermiştik. Kapıdan hemen bir gazete aldırıp köşkün arka kapısından hızla eve çıktım. Gazeteyi okumak için öbür odaya geçince daha ayaktayken arka sayfası ilişti gözüme. Birden dizlerimin bağı çözüldü, kendimi divana attım, ağlamaya başladım. Biraz sonra eşim geldi. Hiçbir şey söylemeden bana sırtını dönüp elleri cebinde pencereden dışarı bakmaya başladı. Fotoğrafı görmesem belki o kadar etkilenmezdim. Sonra aşağı inip görevimin başına gittim, arkadaşlarla konuştuk, grup odasına yürüdüm. Bir divanın üstüne kıvrılıp

ben de dışarı baktım uzun uzun. Çocuklar gelip gelip soruyorlardı "Öğretmenim gördünüz mü?" diye. Onlara yanıt vermemek, bu konuyu konuşmamak için dışarıya bakmayı sürdürüyordum.

Çocukların görmesi, duymaması, bilmemesi olası değildi. Çocuk milletinden bir olay daha ne kadar saklanabilir, burada görmezse başka bir yerde görürdü.

Küçüklerden bazıları belki sinemalardan esinlenerek, "Öğretmenim, Menderes kötü adam mıydı?" diye soruyorlardı. Oysa rahmetli Menderes'in aslında iyi kalpli olduğu söylenirdi. Sanki ben yapmışım gibi uzun süre yüreğimde dinmedi bu olayın sızısı.

Sonradan onlarla ilgili yazılanları, konuşulanları okuyup dinledikçe nerede yanlış yapıldığı daha iyi anlaşılıyordu. Ankara seminerimize giderken kompartımanımızda bir genç adam vardı. Eşimle ben, Üsküdar Milli Eğitim Müdürlüğü'nden Nevzat Bey'le birlikte gidiyorduk seminere. Trende oradan buradan konuşurken, bu gencin 27 Mayıs öncesinde Ankara-Kızılay'da yaşanan 555K olayını yöneten gençlik lideri olduğunu öğrenince Nevzat Bey sordukça sordu, o da ayrıntılı anlattı. Öğrencilerin sokak aralarında yayılmalarını, makam arabasının önünü kesmelerini ve Menderes'in yakasına yapışmasını masal gibi anlatıyordu.

Aradan epey yıl geçtikten sonra, bu olayda Menderes'in koruma müdürü olan emniyet amiriyle akraba olmuştuk. Ali Rıza Bey'e sorduğumda "Evet, aynen öyle oldu, araba bir adım öteye gidemedi. Rahmetli, gençlerin kendisine bu şekilde davranacağını hiç düşünmemişti," diye anlattı. Ali Rıza Bey güçlü kuvvetli biri olduğu halde, gençlere karşı başbakanı korumak için bir hamle yapamamış. Olaydan sonra emeklilik dilekçesini yazıp takdim etmiş, "Sizi ko-

ruyamadım beyefendi, beni bağışlayın. Bence siz de istifa etmelisiniz," demiş.

Bir de *Yeni Sabah* gazetesi başyazarı Nezihe Aras'ın yaptığı röportaj var aynı dönemlerde yapılmış. Kendisi de anlattı bir toplantıda. Nezihe Hanım soruyor: "Beyefendi bu noktalara gelineceğini hesap etmediniz mi?" Menderes de: "Hanımefendi, başka nasıl davranabilirdim, karşımdaki adam Atatürk'ün arkadaşı, İnönü Kahramanı, ikinci adam, Cumhuriyet'in kurucusu, nasıl yapabilirdim, ne yapabilirdim, ben de halkın duygularına sığındım," diyor.

Kuşkusuz Menderes'i yansıtan en önemli saptamalar, ünlü yazar araştırmacı, kültür ve siyaset adamı Şevket Süreyya Aydemir'in yazdığı onunla ilgili biyografi, "Menderes'in Dramı"dır. Bugün gözlerim iyi görseydi, bu eseri, özellikle çocukluğunu bir kez daha okurdum Menderes'in dramını iyi anlamak için.

Ölüm ve çocuklar

Bizim çocukların çoğu, anne ya da babasını, hatta ikisini birden küçük yaşta kaybetmişlerdi. Kimileri de yurda geldikten bir süre sonra, hastanedeki yakınının öldüğünü öğrenirdi. Çoğu, ölüme yabancı değildi. Onların ölüm karşısındaki durumları, duygu ve düşünceleriyle ilgili gözlemlerimiz vardı, öykülerini bilirdik.

Burada sözünü etmek istediğim, Yurt Müdürü eşim Mücahit Türkoğlu'nun beklenmedik hastalığı ve vefatı karşısında yurt çocuklarının gösterdiği olağanüstü duyarlılık, içtenlik ve duydukları derin üzüntüdür.

Ancak genellikle eğitim ağırlıklı olmasını istediğim bu kitapta, sevgili eşimin söylemekte bugün bile zorlandığım

ölümünü dramatize etmek yerine, o küçük sandığımız büyük insanların güzel vefalarından söz edeceğim.

Eşim, herkesin "iyi insan" dediği kişilerdendi. İstanbul'da ve eğitim camiasında geniş bir çevresi vardı. Sadece yurdun değil, tüm Yakacık halkının da ağabeyi gibiydi. Pendik, Kartal, Maltepe onu yakından tanırdı. Zaten Kadıköy doğup büyüdüğü çevreydi.

Eşim, genel olarak sağlıklı, sportmen, hareketli biriydi. Birlikte bir yere gittiğimizde onun hızına yetişemezdim. Hastalıkların, kimi nerede ve ne zaman vuracağının bilinmezliğini kendi hastalığım sırasında öğrenmiştim. Ama ölüm üstüne deneyimim yoktu. Onun ölümü, sadece bana değil geniş çevresine, sevenlerine de sanki "iyiliğin" ölümü gibi gelmiş, herkes çok üzülmüş, çok şaşırmıştı.

Yurttaki öğretmenler ve personel için, çocuklar ve onların yakınları için de öyleydi. Çocukların yakınları sorunlarını, sırlarını öğretmenlerden çok ona anlatırlar, eşim de onlara değer vererek onları dinler ve anlardı. Çocuklar da öyleydi. Biz öğretmenlerden gizledikleri yaramazlıklarını ona kolayca açmaları karşısında şaşırırdık. Ama beni asıl şaşırtan, eşimin ölümü karşısında bana ve çocuklarımıza gösterdikleri koruyucu yakınlıktı.

Son günlerinde bizim 5-6 yaşında olan iki oğlumuzu akrabalar götürmüştü. Cenaze töreninden sonra geri getirdik. Sanırım onlara babalarının tedavi için İsviçre'ye gittiğini söylemiştik. Aslında gerçeği çocuklarıma açıklamam gerekiyordu, ne ki nasıl söyleyeceğimi bilemiyordum.

Nasıl olduysa bir gün küçük oğlum, "Anne biz babamızın öldüğünü biliyoruz," dedi. Büyük bir şaşkınlıkla, "Kim söyledi?" diye bağırdım. Küçük Ramazan söylemiş. Diğer çocuklar da "Hepimizin babasıydı. Biz de çok üzüldük ama öldü," demişler. İki oğlumuz zaten yurt çocuk-

larının arasında büyüdükleri için birbirlerine kardeş gibi yakınlardı. Babalarının ölümünden sonra daha da kardeşçesine davrandılar çocuklarıma. Bana da öyle. Ben zaten acımı dışavurmak yerine içime akıtan biriyim. Çocukların o yakınlığı karşısında yapacak başka bir şey olamazdı.

Üzüntümü çocuklara ve çevreye yansıtmamaya özen gösterdim. Ancak göğüs hastalıkları uzmanı olan yurt doktoru Rahmi Akbil, eğer kendimi üzüntüye bırakırsam, yeniden hasta olabileceğim konusunda beni uyardı. Birkaç günlük rapor alıp çocuklarımla Alanya'ya gitmiştim işe başlamadan önce. Anam babam hep birlikte kız kardeşimin evinde kaldık. Bizimkilerle kardeşimin çocukları iyi anlaşırlardı, onlara da çok iyi geldi bu gezi. Ben de görevime dönmeden önce kendimi epey toparlamış oldum.

Bir gün Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü Spor Başı Sıtkı Şanoğlu ve Sanat Başı Mustafa Güneri beni ziyarete gelmişlerdi. Ama yurda girmeyip Çınaraltı'na gitmişler, beni oraya davet ettiler. İkisi de o günlerde İstanbul müfettişiydi. Bana yurt müdürü olmamı önerdiler ve bunu Milli Eğitim müdürüyle görüşeceklerini söylediler. Bunu kabul etmedim.

Kısa bir süre sonra yeni bir müdür atandı yurda. Bir gün Mevlanakapı Yurdu'ndan bir grup eski öğrencim ziyaretime geldi. Müdüre gitmişler. Erdinç, Müdür Bey'e "Pakize Öğretmen bizim anamız, iyi davranmazsan burayı yakarız," demiş. Bunu bana anlattıklarında Müdür Bey'in yanına gidip konuştum. Varlığımın kendisi için bir sorun olmayacağını söyledim. Ama Milli Eğitim'e gidip, çocukların kendisini tehdit ettiğini, benim de her gün ağladığımı söylemiş. Müfettiş Salih Ilgın da ziyaretime geldiğinde ağlamadığıma çok şaşırmış, ilaç kullanıp kullanmadığımı sormuş.

27 Mayıs'tan sonra, Hasan Âli Yücel'in anımsatmasıyla, yeni bakan Yüksek Köy Enstitüsü mezunlarının meslek haklarını iade etmiş, sınıf arkadaşlarımın kimileri ortaöğretime atanmışlar, kimileri ilköğretim müfettişi olmuşlardı. Bunu düşünüyordum.

Bir gün, Küçükyalı Yetiştirme Yurdu müdürü yurtlarında çalışmamı önerdi. Kabul edip onca güzellikler yaşadığım Yakacık'tan ayrıldım.

Yatılı okul sınavları

Sık sık değindiğim gibi Yakacık Yetiştirme Yurdu'nda sadece ilkokul çağındaki erkek çocuklar vardı. Kadro iki yüz ve üstü olmakla birlikte bu sayı hareketliydi. Aile durumu iyileşenler, başka ile gönderilenler ya da ilkokulu bitirenler ayrıldıkça yerlerini dolduranlar az ya da çok sayıda olabilirdi. Sadece ders yılı başında değil, benzer nedenlerle yıl içinde de sürekli gidip gelenler olurdu yurda.

İlkokulu bitirenler için yaptığımız öncelikli işlerden biri, onların çeşitli yatılı okul sınavlarına girmelerini sağlamaktı. Bunun için daha baştan hazırlıklar yapardık. Kazananlar okullarına giderlerdi. Kalan çoğunluk dosyalarıyla birlikte Mevlanakapı Yurdu'na gönderilirdi. Hatta sınav kazananların kayıtları da oraya nakledilir, bizimle resmi ilişkileri kesilirdi. Ama uygulamada buna önem verilmezdi. Yatılıların çoğu tatile çıktığında soluğu Yakacık'ta alırlar, biz de onlara kucak açar, gerekli kabulü gösterirdik. Çocukların çoğu bunun ayırdına varmazdı. Özellikle eşim, sorumlu kişi olarak böyle isterdi.

Mevlanakapı'da ortaokula devam etme olanağı da vardı ama sayıları çok az olur, çoğu işe, meslek edinmeye yöneltilirdi. Bir an önce hayata atılmak için çocuklar isterlerdi bunu. Ancak gözlemlerimize göre beşinci sını-

fı bitirme yaşı çocukların kendi yönelimlerini saptaması için erkendi. En azından küçükler ortaokulu bitirinceye kadar ya kendi yurdunda kalmalı ya da Mevlanakapı'da ortaokula gitmeliydi. Bu konuyu ilgililerle hep tartışırdık ama bir sonuç alamadık. Baştakiler bizim gözlemlerimize, önerilerimize pek önem vermezlerdi.

İstanbul'da korunacak çocuk ve yurt sayısı daha fazla olduğu için böyle bir düzenleme yapılmıştı. Yakacık, Büyükçekmece ve Çatalca Yetiştirme Yurtları ilkokul çağı erkek çocuklar için, Mevlanakapı ilkokul sonrası yetişkin erkek çocuklar içindi. Küçükyalı ve Kadıköy Kız Yetiştirme yurtlarının ilk, orta ve liseye giden bölümleri vardı. Kadıköy'de çoğunluk işe giden kızlardı.

Beşinci sınıfı bitirince bizde kalmalarına olanak bulunmadığından, çocukların parasız yatılı sınavları kazanmaları için elimizden ne geliyorsa yapıyor, imkânları sonuna kadar zorluyor, her çocuk için uygun okul arıyorduk. Ancak parasız yatılı öğrenci alan okul sayısı çok azdı. Bu konuda yaptığımız ayrıntılı araştırmalar sonucunda bu tür yatılı okulları arayıp buluyor, uygun çocukları o okulun sınavlarına hazırlıyorduk. Bunlar genellikle devlet parasız yatılı ortaokulları, ilk öğretmen okulları ve askeri okullardı. Teknik öğretime bağlı sanat okullarının parasız yatılısı yoktu. Bu okullar için hazırladığımız öğrencilerden kazanamayan pek olmuyor, birini olmazsa öbürünü kazanıyorlardı. Bu sınavlar sırasında çocukları ya da öğretmenleri güldüren, üzen ya da öfkelendiren olaylar da yaşamıyor değildik.

"Zeytinburnu'nda bir Askeri Sanat Okulu var," dediler. O yıllarda bilgi edinmek bugünkü kadar kolay değildi. Bu okulun kimleri aldığını, nasıl öğrenci alındığını öğrenmek için oraya gitmek gerekiyordu. Nasıl gittiğimizi ve yerini

şimdi anımsamıyorum, ama bir gün Jale Öğretmen'le birlikte kendimizi o okulun kapısında bulduk. Kapıdaki görevli, iki genç kızın burada ne işi var diye çok şaşırdı. Jale görevliye "Arkadaşım Müdür Bey'in eşi, biz öğretmeniz, buraya görevli geldik, nasıl öğrenci alındığını soracağız," dedi. Oraya hiç kadın girmemiş gibi halleri vardı nizamiyedeki görevlilerin. Üstelik biz de çok genç öğretmenlerdik. Ne yapacaklarını şaşırdılar. Çok geçmeden komutan gelip bizi bilgilendirdi. Sanıyorum oraya ortaokuldan sonra öğrenci alınıyordu ve yatılısı yoktu.

En zoru parasız yatılı ortaokul sınavlarını kazanmaktı sanıyorum. Başvuran çok, ama alınan öğrenci sayısı azdı. Elbette o yıl her gruptan uygun çocukları bu sınava dâ sokmuştuk. Sonuçları çocuklar kadar biz de heyecanla bekliyorduk. Çünkü üniversiteye kadar önü açık bir okuldu. Bizim üçüncü gruptan Cemal, sınavdan geldiklerinde kulağıma eğilip "Öğretmenim, soruların hepsini yaptım ama şimdi söylemiyorum," demişti. Cemal zeki ve çalışkan bir çocuktu.

Günü geldiğinde Müdür Yardımcısı Mehmet Bey sınav sonuçlarını öğrenmek üzere Pertevniyal Lisesi'ne gitti. Yanılmıyorsam, kim nerede sınava girmişse sonuçlar oraya gönderiliyor, kapıya asılıyordu. Dönüşünde kazananları öğrenmek için çocuklarla birlikte onun çevresini aldık. Çocuklarla alay edercesine, "Hiçbiriniz kazanamamışsınız koca kafalılar," dedi. Çocuklara hep koca kafalılar derdi. Cemal kulağıma öyle fısıldamıştı ama o demese de kazanacağına emindik. Her yıl bu türden okul kazanabilecek birkaç çocuk çıkardı bizden, Cemal sonra yanıma geldi: "Öğretmenim, size doğru söyledim, tüm soruları yapmıştım," dedi. Ben de ona: "Kazanan birçok çocuk olur, kontenjan dolar, yazarak sıraya koyarlar, bu yüzden

Arifiye Öğretmen Okulu, 1959. Üstte: E. Ulukaya, M. Gündoğdu, C. Güvenç, Yükseler'lerin babası, A. Yükseler. Altta: Ö. Boztaş, K. Idır, S. Derviş, K. Yükseler (Arşiv: A. Yükseler).

kaybedebilirsin. Üzülme, nasılsa öğretmen okulunu da kazandın," dedim.

Sanıyorum Cemal'in Arifiye Öğretmen Okulu'ndan yaz tatiline geldiği günlerdi. Aksaray'da bir gün Pertevniyal Lisesi'nin önünden geçerken laf olsun diye kapıda asılı listelere bakmış, kendi girdiği sınav sonuçlarının listesi de oradaymış. Kazananlar arasında kendi adını, hem de en yukarı sıralarda görünce çok üzülmüş. Yurda gelip anlattı hayıflanarak. Kuşkusuz biz de çok üzüldük. En çok da bana dokundu. Sınavdan çıkınca nasıl da sevinerek anlatmıştı. Grup öğretmeni olarak neden kendim gidip bakmamıştım sonuçlara? En azından Cemal'i gönderebilirdim. Mehmet Bey o günlerde yurttan ayrılmıştı sanıyorum. Onu suçladığımıza dair bir olay anımsamıyorum. Kendi çocukları da o sınava girmişler, gidip hepsine bakmış.

Onun çocukları da kazanamamıştı. Acaba öfkesinden Cemal'i bilerek mi atlamıştı yoksa gözleri mi görmemişti? Bunu hiçbir zaman öğrenemeyeceğiz. Kayıt günü geçtiği için hiçbir şey yapılamıyor, hakkı kayboluyordu.

Cemal Arifiye Öğretmen Okulu'nu bitirip İngiltere'ye gitti.

İrfan ordusuna katılanlar

Evet, öğretmenler çocukların yatılı okullara girmesi için çok çaba harcarlardı. Bu yol daha garantiliydi onlar için. Özellikle eşim yurt müdürü olarak daha çok koşar, çabalardı.

Sayısal yönden en çok Arifiye Öğretmen Okulu'na giderlerdi sanıyorum. Aslında bu sınavlara giren çocukların çoğu bugün yüksek puanla öğrenci alan seçkin okullara girebilecek durumda olanlardı. Ama yatılı olması ve meslek garantisi, bizimkiler için tercih nedeniydi.

Arifiye Öğretmen Okulu'na bizden ilk giden öğrenciler Şefik Sürur ve Turan Kırılmazoğlu'ydu. Gerek görünüş, gerek mizaçları yönünden bu iki öğrenci zıt kardeşler gibiydiler. Ama böyle olması onların kardeşlikten öte arkadaşlığına engel değildi. Turan'ın çocukluğu Anadolu'nun güç koşullarında geçmiş olmalıydı ama oraları unutmuştu. Şefik İstanbul'un ağır koşullarında okul çağına gelmişti. İkisi de yurdun en büyük öğrencileriydi. İkisi de büyük olmanın sorumluluğuyla yurtta bize çok yardımcı olurlardı.

Turan daha çocukluğunda bir tiyatro meraklısıydı. Daha doğrusu yetenekliydi. Ünlü bir tiyatrocu, hem de komedyen olmak istiyordu. Cahit Irgat yurda konuk geldiğinde, Müdür Bey Turan'ı Cahit Irgat'la görüştürmüştü. Ama Cahit Irgat, "Önce hayatını garanti edecek bir meslek seç, sadece tiyatro karın doyurmaz," demişti. Kendisi

Şefik Sürur Öğretmen Okulu'na giderken (Arşiv: P. Türkoğlu).

öğretmen okulu öğrencisiyken tiyatro uğruna okulu bırakıp konservatuvara gitmişti sanıyorum.

Bir gün müdür odasında öğretmenler toplantısındaydık. Biri kapıyı çaldı, beklemeden içeri daldı, ceketini ilikleyerek, "Ben İrfan ordusundan Turan," deyip Müdür Bey'in eline sarıldı. Eşim yerinden heyecanla fırlayıp ona askerden gelen oğlu gibi sarıldı. Sonra Turan gözleri yaşlı bir halde bizlere döndü sevinçle, "Burayı çok özledim öğretmenim, sizleri çok özledim," diye ellerimize sarıldı. Okulunu bitirinceye kadar, tatillerde hep böyle bizim yurda geldi Turan. İşlere yardım etti, çocuklara sporu sevdirdi. Tatile geldiği günlerden birinde yine tiyatro tutkusundan söz etti. Ulvi Uraz'la görüştük. O da cesaret vermedi.

"Ekonomik özgürlük önemli, okulunu bırakmasın," dedi Ulvi Bey de. Turan da böyle yaptı. Öğretmen oldu. Üstelik askerlikten sonra Yakacık Yurdu'na atandı. Ama benim oradan ayrıldığım dönemdi.

Öğretmen olanlardan bazılarıyla sonradan karşılaştım. Ama pek çoğunu göremedim. Hatta öğretmen olduklarını bile bilmediklerim var. Ama kimileriyle komşu da olduk. Örneğin, Didi'yle yaşam boyu ahbaplık ettik. Şimdilerde bana durmadan yaşlılıktan söz ediyor, benim yaşımı düşünmeden.

Diğer Erkan, Arifiye'den sonra, Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nü bitirdi. Küçükken ceplerini renkli objelerle, cam, metal ve taş parçacıklarıyla doldurmasının nedeni güzel sanatlara ilgisi ve ondaki bu yetenekmiş demek ki.

Çocuğun yeteneği falan aklıma gelmez "Hurdacı mı olacaksın diye ona çıkışırdım.. Neyse ki beni pek dinlemedi, o renk cümbüşü objeleri toplamayı, onlarla oynamayı, döküp saçmayı sürdürdü. Kendisiyle daha sonra görüştüğümüzde bu merakından söz etmiştik.

Daha çok öğretmen vardı. Adem, Sefa, Güneş, Hüseyin, Fikret, Hürsan, Kemal vs. Diğerleriyle daha önce değindiğim gibi hiç karşılaşmadım.

Ayhan Öğretmen

Ayhan gibiler, kimseden yardım almasalar bile ayaklarının üzerinde durmayı bilen ve kendilerini yetiştirmiş çocuklardı. Yıllar sonra karşılaştığımızda o da emekli bir öğretmendi. İlk atandığı yer olan Sivas'ın bir köyündeki öğretmenlik günlerini, halkla ilişkilerini anlattı bana. Çocuklar için yazdığı yardımcı kitapları gösterdi.

Bu kitabı oluştururken, görüşmelerimizde ve telefon konuşmalarımızda ondan hep yararlandım. İlgili fotoğrafları bilgisayarıma geçirdi. 24 Kasım 2012 tarihinde, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği ve Maltepe Belediyesi tarafından Türkan Saylan Kültür Merkezi'nde bana verilen "Mustafa Necati Öğretmenlik Onur Ödülü" törenine, eşi Nuriye Öğretmen ve oğlu ile birlikte katıldı. Dahası bu ödül münasebetiyle benim için hazırlanan armağan kitabı için aşağıdaki şu güzel yazısını yazdı:

Güzel İnsan Pakize Türkoğlu,

Ne zaman Pakize Türkoğlu aklıma gelse karşımda şefkatli gülümsemesiyle bir yüz belirir. Sevecen ve sımsıcak.

Babam bir gün "Çocuklar yarın sizi Yakacık Yetiştirme Yurdu'na götüreceğim," dediğinde kardeşim ve benim için yeni bir hayatın başladığını anlamıştım. Annemi yakın bir zaman önce kaybetmiştik. En büyükleri ben olmak üzere üç erkek ve bir kız kardeş öylece annesiz kalakalmıştık. Babamın ekonomik durumu iyi değildi. Bize bakabilmesi neredeyse imkânsızdı. Bu nedenle bizleri yetiştirme yurtlarına yerleştirmek için başvurularda bulunmuştu. Sonunda ben ve bir yaş küçük kardeşim Yakacık Yetiştirme Yurdu'na kabul edilmiştik.

Ertesi gün Yakacık'a doğru yola çıktığımızda bizi nasıl bir hayatın beklediğini, nasıl insanlarla karşılaşacağımızı çok merak ediyor ve heyecanlanıyordum.

Üstünde "Hatice Abbas Halim Yakacık Yerleştirme Yurdu" yazan kapıdan içeri girdiğimizde heyecanım bir kat daha artmıştı. Kapıdaki görevli bizim Müdür Bey'i görmemizi söyledi ve gideceğimiz binayı gösterdi. Bina, Hatice Abbas Halim adlı bir hayırseverin çocuklar için bağışladığı beyaz ve çok güzel bir köşktü. Kapısından girip Müdür Bey'in odasına yöneldik. İçeride Müdür Bey yoktu. İşte onu o zaman gördüm. O da bizi gördü ve yüzündeki şefkat dolu gülümsemesiyle bize yaklaştı. "Hoş geldiniz çocuklar," dedi. Başlarımızı okşadı. Göz ucuyla ona baktım. İçimi bir huzur kapladı. Adlarımızı sordu, sonra da "Merak etme-

yin, artık bizimlesiniz. Burayı çok seveceksiniz," dedi. O andan itibaren bütün heyecanım geçti ve artık emin ellerde olduğumu anladım. İşte o kişinin adı Pakize Türkoğlu'ydu. Aradan bunca yıl geçmesine karşın unutamadığım ve her zaman minnetle andığım sevgili öğretmenim Pakize Türkoğlu.

Bizler [o zaman] daha o küçücük yaşlarda kimimiz annesini, kimimiz babasını, kimimiz her ikisini de kaybetmiş ve yolu yetiştirme yurduna düşmüş çocuklardık. Böyle bir yerde beklentimiz ne olabilirdi ki... Doğal olarak sevgi, sıcak bir kucak...

İşte Yakacık Yetiştirme Yurdu'nda bu beklentimizi başta Yurt Müdürü Mücahit Türkoğlu, Pakize Türkoğlu, grup öğretmenimiz Jale Tamer, diğer grup öğretmenleri ve grup anneleri sayesinde bulmuştuk.

Yurtta ortam gerçek bir aile ortamı gibiydi. Çünkü tüm öğretmenler ve grup anneleri de gece gündüz yurtta bizimle kalıyordu. Böylece bütün zamanımız onlarla beraber geçiyordu.

Yaz tatillerinde öğretmenlerimizin rehberliğinde çeşitli etkinliklere katılıyorduk. Resim, müzik, folklor, tiyatro gibi... Ben Pakize öğretmenin müzik etkinliğine katılmıştım. Pakize öğretmen bize mandolin çalmayı öğretmişti. Nereden bilebilirdim ki bir yıl sonra Arifiye Öğretmen Okulu'na gireceğimi ve orada müzik derslerinin mutlaka mandolinle yapılacağını? Okula başladığımda ben mandolin çalmayı bildiğim için arkadaşlarımdan daha şanslıydım. Çünkü benden başka mandolin gören bile yoktu. Daha ileriki yıllarda mandolin çalmayı iyice ilerlettim. Öğretmen olunca da müzik derslerinde kullandım. Şimdi ne zaman elime bir mandolin alsam bizi yüzünden eksilmeyen gülümsemesiyle sabırla çalıştıran Pakize Öğretmen'imi hatırlarım.

Çocukken subay olmayı çok isterdim. Bu nedenle ilkokul sonrası önce askeri okul sınavlarına girdim ama kazanamadım. Daha sonra girdiğim Arifiye Öğretmen Okulu sınavlarını kazandım. Yıllar geçtikçe okulumu benimsedim. Bunda benim için bir idol olan Pakize Türkoğlu ve grup öğretmenimiz Jale Tamer'in büyük etkisi oldu. Hep hayalimde onlar gibi bir öğretmen olmak vardı.

Bugün hâlâ öğrencilerim beni arıyor ve benimle ilgili güzel duygularını dile getiriyorlarsa bu hayalimin de gerçekleştiğini düşünüyorum.

Yıllar sonra bir gün televizyonda Can Dündar'ın Köy Enstitüleri ile ilgili bir belgeselini izliyordum. Bir de baktım ki ekranda Pakize Türkoğlu. Pakize Öğretmen'imin bir köy enstitüsü mezunu olduğunu öğrendim. Daha önce bilmiyordum, sormak da aklıma gelmemişti doğrusu. Ama hiç şaşırmadım. O zaman anladım ki ancak bir köy enstitüsü mezunu bu kadar kendini eğitime adamış, bu kadar özverili, bu kadar sevecen ve bu kadar yurtsever olabilirdi.

O köy enstitüleri ki nice yurtseverler, nice aydınlar, nice yazarlar ve sanatçılar yetiştirmiş bulunmaz eğitim yuvalarıydı. Türkiye'nin eğitim sorununu kökten çözebilecek olan böyle bir eğitim kurumunun ne yazık ki ömrü çok uzun olmadı. Çünkü egemen güçler köylünün gözünün açılmasını çok tehlikeli buluyorlardı. Yine de ömrü kısa olan bu eğitim kurumlarından yetişenler çok iyi işler başardılar.

Bizler yine de şanslı bir kuşaktık. Çünkü aynı eğitim kurumlarının öğretmen okuluna çevrildiği okullarda okuduk. Biz de değerli öğretmenler tarafından iyi yetiştirildik. Sonra bilindiği gibi bu okullar da kapatıldı. Şimdi ki durumu ise anlatmak bile gereksiz. Çünkü her şey gün gibi ortada.

Dünyada tek uygulaması Türkiye'de olan eğitim içinde üretim anlayışıyla şekil bulan Köy Enstitülerini kuran Hasan Âli Yücel, İsmail Hakkı Tonguç ve bu eğitim kurumlarından yetişip güzel işler başarmış Mehmet Başaran, Mahmut Makal, Fakir Baykurt, Talip Apaydın, Pakize Türkoğlu gibi güzel insanlara selam olsun...

Ne zaman Pakize Türkoğlu aklıma gelse karşımda şefkatli gülümsemesiyle bir yüz belirir. Sevecen ve sımsıcak.

Ellerinden öpüyorum öğretmenim. İyi ki varsınız.

Özkan Öğretmen

Özkan ve Serbülent Boztaş kardeşleri yurda anneleri getirmişti. Güngörmüş, suskun bir İstanbul kadınıydı. İki yakışıklı oğlu ve kızı gibi kendisi de güzel bir kadındı.

Cavat Yücel'in çocuklara yazdırdığı özgeçmiş çalışması için ağabey Özkan şunları yazmıştı kırık dökük:

> Hayal meyal anımsadığıma göre, babam bir gün bizi gezmeye çıkarmıştı. Parka götürüp salıncaklara; oyun araçlarına bindirmişti. Keten helva almıştı ama bir gün sonra, babam öldü. Merkez efendiye gömüldü dediler. Sonrasını pek bilmiyorum.

Yurda geldiklerinde Özkan üçüncü sınıftaydı. Bizim gruba verildi. İlkokulu bitirince Özkan Arifiye Öğretmen Okulu'nu, kardeşi Serbülent ise Selimiye Askeri Orta'yı kazandı. Yaz tatilinde çıktıklarında, çoğunlukla annesinde kalırlar, bizi görmeye gelirlerdi. Özkan, Arifiye Öğretmen Okulu'nu bitirince Manavgat'ın Kızılot köyüne atanmıştı. Öğretmeni olmam yanında bir de hemşeri olmuştuk. Üstelik ikimiz de TÖS'lü (Türkiye Öğretmenler Sendikası) öğretmendik. Oralarda çalışırken hep haberleşirdik onunla. Alanya'ya gittiğimde haber verdim yanıma geldi, bizim çocukları gezdirdi. Ama sanıyorum askere gittikten sonra uzun yıllar görüşmedik. Annesini kaybettiğini, kız kardeşinin Bağdat'a gelin gittiğini; daha acısı, kardeşi Yarbay Serbülent'i kaybettiğini duymuştum.

Bu arada İstanbul'a atanmış, bir dönem Yılmaz Güney onu sinemaya çekmek istemiş ama olmamış. Evlenmiş, bir kızı olmuş, hatta emekli olmuş.

Bir gün telefon etti, Validebağ Öğretmenevi'nde buluştuk. Öğretmenevinin bahçesi mevsim bahar olduğu için kalabalıktı.. Yeğenim Gülsen'le önceden gidip onu bek-

ledik. Beni bulması, hatta tanıması kolay değildi. Ama ben onu hemen tanımıştım. Altmışlı yaşlarının ortasına gelmiş, saçları kırlaşmış olsa da yine de yakışıklı çocukluğundan ve annesinin soylu duruşundan izler taşıyordu. O bizi ararken, "Buradayız," diye haber verdik.

Geçen yıllarda neler olduğunu anlattık birbirimize. Bir süre sonra bize geldi. Birlikte Erkanlara gittik. Jale ve Segah bildik konukseverliklerini gösterdiler. Erkan eski şakalarını yaptı. Biri oğlunu, öteki kızını anlattı. Serbülent'i andık hüzünle.

Özkan'ın sağlık sorunları vardı ve bu yüzden çok önceden kararlaştırdığımız Yakacık'a gitme işini hep erteledik. Bizim evde düzenlenen Öğretmenler Günü toplantımıza ve Yakacık'taki buluşmaya gelemedi.

Aşağıdaki mektubu da ona yazmışım:

10 Şubat 1964

Tatile gelince bize uğrayacağını sanıyorduk. Demek ki gelmedin. Mektubunun muhtevası beni memnun etti. Sizlere davranışlarım biraz sert gelebilir belki ama hak veriyorsun değil mi? İnsanların boş şeylerle, üzüntülerle vakit geçirmesini gerçekten tasvip etmiyorum hele sizin kuşağı çok başka görmek istiyorum. İyi bir eğitim çarkından geçmiş değilsiniz ama bugün insanı göstermelik eğitim dışında etkileyen başka şeyler var. Mesela senin Sadık arkadaşın nasıl bilinçlenmiş; o hale gelmiş. Ayrı ortamlarda insanlarsınız ama olsun. Senden bir ricam, sistemli olarak okuman. Diğer sıkıntılar, aşklar, özel problemler ondan sonra gelsin. İnsan belli bir aşamaya gelince bugün senin kendine sıkıntı ettiğin şeyleri aşmasını biliyor. Gayet tabii bu da boşluktan kurtulmak, bir meşguliyet sahibi olmakla olur. Sizin yaşlar bizlerden daha şanslısınız. Gelecek günlere daha çok hizmet etme şansınız var. Ve Türkiye buna muhtaç; bunu kafana koydun mu küçük sıkıntıları unutacaksın. Bunlarla elbet-

te demek istemiyorum ki özel durumlarına, sorunlarına önem verme. Değil tabii. Özel durumlarını, dertlerini de yazıp söyleyebilirsin. Görüşüp konuşuruz. Ama bir meseleyi üzüntü yapıp ona saplanıp kalmak doğru değil.

Antalya'ya dönüşte sizin köye (Kızılot) inecektim ama denk düşüremedim. İnşallah başka gelişlerimde uğrayacağım. Bana yazar ve oralardan anlatırsan memnun olurum.

Senin arkadaşlarından kimseleri göremiyorum. Jale ile de görüşemiyoruz bugünlerde. Askerliğin ne zaman geliyor? Eğitim enstitüsüne girmemekle iyi etmiyorsun. Bakmak zorunda olduğun biri yok ki, senin için pekâlâ iyi olurdu. Bunları düşün, günlerini boşa geçirme. Tiyatro fikrin hâlâ var mıydı? Unuttum. O hususta biliyorsun kesin bir şey söyleyemem. Bir iş için Ulvi Uraz'a gittim birkaç kere. Her seferinde düşündüm senin için. İyi mi kötü mü yaptım bilemedim.

Serbülent kardeşin nerelerde acaba? Onun evlenme işinden bahsediyordun. Bu konuları birbirinizle konuşup, tartışıp, birbirinize yardımcı olmanız iyi olur kanısındayım. Öyle işlerden, sonradan dönülmesi zor olduğundan pek de acele etmemek faydalı olabilir. Ama tabii; yine de bu işler belli olmuyor.

Şimdilik hoşça kal. Çok selamlar. Çocuklar da ayrıca selam söylüyorlar. Tatilde Özkan Abi gelecek diye bekliyorlar, gezmeye götürecek diyorlar. Yeniden selam. Arkadaşlarına da.

Cuntacılar

Daha önce de değindiğim gibi çocukların yatılı okul sınavları için en çok başvurduğumuz yerlerden biri askeri okullardı. Bunu çocukların kendileri ya da yakınları da çok isterdi. Sadece bizim çocuklardan değil, ülke genelinde de çok talep görürdü bu kurumlar. Belki bu nedenle daha adaylık başvurusu için bile ince elenip sık dokunur, iki aşamalı bir sınavla öğrenci alımı yapılırdı.

Bir de ordunun II. Mahmud döneminde Harbiye açılırken başlayan aydınlanmacı misyonu vardı. Bu tarihsel

Askeri okulu kazanan öğrencilerden. Ayakta başta, K. Yükseler, O. Ballı, N. Ünver (Arşiv: A. Yükseler).

ve toplumsal sorumluluk subayların görevlerini adeta yüceltiyordu. Bizim çocuklardan askeri okulları da çok kazanan oldu. Onlar şimdilerde bu görevlerini yapıp emekli askerler oldular.

Bu yazının başlığının "Cuntacılar" olmasının bir nedeni bizim albayların bir akşam bizim evde anlattıkları masum anıları: Yanılmıyorsam Harbiye'de "Savaş Oyunu" tatbikatı yapılırken, bizimkiler bunun gerçek mi hayal mi olduğu konusunda tereddüde düşmüşler, kendi aralarında günlerce konuşmuşlar bunu.

Ahmet Hulusi

Yakacık dosyasını karıştırdığım günlerdi. Yurtdışında bulunan oğlum telefonla beni arayarak, Ahmet Hulusi Uzunoğlu adında birinin internette Yakacık Yurdu'ndan ve Hasanpaşa İlkokulu'ndan çocukluk arkadaşlarını aradığını, bizim yurdun öğrencisi olabileceğini söyledi.

İnternetten araştırdım. Nasıl tanımazdım bizim üçüncü gruptan Küçük Ahmet'i. Ayrıca Büyük Ahmet ve Akay Ahmet vardı. Evet, nasıl unuturum Küçük Ahmet'in Adalar'a karşı aydınlık grup odamızda köşedeki masasında derslerine eğilmişken, sudan bahanelerle yanıma gelip gevezelik eden diğer küçük arkadaşlarına dik dik bakmasını; sonra ben de gelmek isterim ama sizi rahatsız etmek istemem dercesine yüzüme bakıp, onları adeta kıskanarak gözlerini yere indirmesini ve yine onlara yan yan bakarak onların yerine oturmasını beklemesini, o sessiz ve derinden Ahmet'i...

Bir gün bu çalışmam için Kayhan'dan yardım istediğimde bana onu önermişti. İnternette yazdıklarını görünce şaşırdım. Onu hemen aradım. Bir gün çıkıp geldi Ah-

met elinde kalın bir dosyayla. Öbür elinde nadide bir saksı çiçeği vardı. O artık benim bildiğim Küçük Ahmet değil, kır saçlı, uzun boylu, görmüş geçirmiş bir entelektüel, yakışıklı bir emekli askerdi.

Kalın dosyada Kasımpaşa Yuvası'nda, Yakacık'ta Mevlanakapı ve Kastamonu Yetiştirme Yurdu'nda, hatta askeri okulda geçen yaşamıyla ilgili çarpıcı notlar vardı. Aslında bu dosya belki de benimkinden daha güzeldi acı tatlı yanlarıyla. Ama buraya sadece birkaç şiirini alıp öteki yazılarından bir kitap yapmasının daha iyi olacağını düşündüm.

Ahmet'le uzun uzun konuştuk o gün. Küçüklüğüyle ilgili tuttuğum notları da birlikte okuduk. Elli yıl önce dosyasına resim, müzik, edebiyat merakı var diye yazmışım gerçekten. Bu yetenekleri yazılarına da yansıyor.

Sonra da sık sık görüştük Ahmet'le. Bana çok yardım etti. İlgili fotoğrafları Ayhan'la düzenledi.

Kastamonu'ya gittiğinde ağabeyi ve annesiyle karşılaşma öyküsünü anlatıyor. Kastamonu'dan evlenmiş, Ahmet'in orada yazlığı da var. Ama o da yazın da kışın da hep Yakacık'ı özlüyor benim gibi. İstanbul'a kızını ziyarete geldikçe oraya uğramadan gitmiyor. Yakacık için, hayat için, güzel şiirler yazıyor. Bana elyazıyısla gönderdiği şiirlerden biri şöyleydi:

Saygıdeğer Öğretmenim
Pakize Türkoğlu'na

MASAL
Uçuşurken eğlenirdi, saçlarımın her telinde
Raks ederdi, geçmiş zaman rüzgârları.
O bir tutku, o bir aşktı, o bir ışık.
Ve onun pervanesi olduğum Yakacık.

Tel tel saçlarıma aklar döküldüğü zaman.
Gönül bahçemde yine hazan, yine hüsran.
Ben masallarda mı yaşadım?
Yoksa!? Yaşadıklarım mı bir masaldı?
Yakacık bir başka zamanda,
Bir başka masaldı.

En büyük Erol

Yurda geldiğim günlerde (Haziran 1953) Erol ilkokulu yeni bitirmiş, gelişmiş sağlıklı bir gençti. Deniz Astsubay Ortaokulu sınavlarına girmek için gidip geliyor, belgelerini tamamlayıp Müdür Bey'e anlatıyordu yaptıklarını. Her işine kendi koşuyordu.

Son olarak "kefalet" işi vardı. Çocuk devletçe korunduğu halde yurt müdürü ona devlet adına kefil olamıyordu. Ya da çocuğu alacak devlet kurumunun yasası yönetmenliği, onun için bir esneklik tanımıyordu. Erol'un

Yurdun ilk öğrencilerinden Erol,
Dz. Astsubay Okulu'nda (Arşiv: P. Türkoğlu).

kefalet senedini imzalayacak, ona kefil olacak ana-babası ya da başka bir yakını var mıydı anımsamıyorum. Ancak Müdür Bey'e sık sık gelmesinin bir nedeni de bu kefalet işiydi sanıyorum. En sonunda Müdür Bey ona, "Üzülme Erol, daha olmazsa ben sana kefil olurum," demişti ama olup olmadığını anımsamıyorum.

Yurt açılalı daha bir yıl olmuş. Erol da yatılı askeri okula giden ilk öğrenciydi sanıyorum. Müdür Bey ilkokulu bitiren çocukların bir meslek okuluna gitmesini daha garantili görüp bunun için çaba harcıyordu. Erol askeri okula girince, diğer çocukları da bu mesleğe özendirmiş, böylece zamanla pek çok yurtlu çocuk askeri okullara girmişti

Erol askeri okula gittiği ilk yıllarda da sık sık yurda gelirdi. Bahriyeli forması ona çok yakışmıştı. Çocuklar hemen çevresini alır, "En Büyük Erol!" diye tempo tutarlardı. Bu gelişlerinde Müdür Bey'e hemen tekmil verir, derslerini filan anlatır, Müdür Bey de ona candan kabul gösterir, sorunlarıyla ilgilenirdi.

Erol bir süre sonra gelmez oldu. Belki de uzak denizlere açıldı, çoluk çocuğa karıştı, bilmiyorum. Son olarak emekli olup Adana'ya yerleştiğini söylemişlerdi. Daha sonra Ömer Anamur'da olduğunu internetten öğrenmiş.

Yüklenme senedi sorunu

Erol'un kaydını yaptırırken Müdür Bey'e anlattığı sorun "Yüklenme Senedi" (Kefalet Senedi) idi. Tüm yatılı okullar çocukların yakınlarından böyle bir senet isterlerdi. Bunun anlamı şuydu: Çocuk o okulda meslek kazanırsa zorunlu hizmeti vardı. Çocuk okuldan ayrıldığında ya da okulunu bitirdikten sonra başka mesleği seçerse, yatılı okul masrafları ondan bu senet yoluyla geri istenirdi. Özellikle askeri okullar bu konuda titizlik gösteriyordu.

Ne var ki kimi çocukların anne-babaları ya da yakınları bile çekingen davranır, böyle bir sorumluluğu yüklenmek istemezler, bizi yorarlardı. Kaldı ki kazananlardan böyle yakınları olmayanlar için daha çok zorlanırdık. Bu nedenle eşim yurt müdürü olarak kimi çocuklara kefil olmak zorunda kalırdı. Bir de Jale Öğretmen çok kefil olurdu çocuklara.

Eşimi kaybettikten sonra Küçükyalı Kız Yetiştirme Yurdu'nda çalışırken bir gün bana Milli Eğitim Müdürlüğü'nden kırmızı mum mühürlü bir sarı zarf gelmişti. Böyle mühürlü gelen zarflar çok merak uyandırır, hatta insanı endişelendirirdi. Müdür Yardımcısı Nuri Erinç zarfı heyecanla verdi bana. Açtım ama anlamakta zorlandım. Benden yüklü bir para istiyorlardı. O zamanlar bu parayla ev alınırdı. Nuri Bey aldı yazıyı, hızla okuyup durumu anladı.

Yakacık Yurdu'nda Emin adlı bir çocuk vardı. Benim grubumda değildi ama iyi bir çocuktu. Sessiz, kendi halindeydi. Kara Astsubay Okulu'nu kazanmıştı. Eşim ona kefil olmuş. Çocuk epey okuduktan sonra okulu bırakmış, kefilini aramaya başlamışlar. Vefat ettiğini öğrenince vârisi olarak beni bulmuşlar. Fazla heyecanlanmadığımı görünce Nuri Bey, "Anlamadın galiba, bu çok yüklü bir para, askeriyenin şakası yoktur," dedi. Anladım ama ne yapabilirdim?

Sonra Müdür Bey'le de görüşüp eşimin kendi adına değil yurt adına kefil olduğuna dair bir yazı gönderdik. Ancak bir süre sonra dilekçemin geçerli olmadığı, yasalar gereği bu parayı benim ödememem gerektiği bildirildi yine. O sırada Çocukları Koruma Birliği vardı. Bu birliğin başkanı Vali Muavini Lütfi Elgin'di. Kendisi iyi bir hukukçu ve yanılmıyorsan valinin de hukuk işleri danışmanıydı.

Yazıyı ona götürdüm. Bana pek anlamadığım hukuk terimlerini içeren bir dilekçe yazdırdı. O dilekçenin yurttan resmi olarak Valiliğe gönderilmesini istedi. Sanıyorum Çocukları Koruma Birliği yoluyla konu benden çıktı. Bir daha bu tür bir belge gelmedi.

Erdinç'in pişmanlık mektupları

Erdinç'ten daha önce söz etmiştim: Mevlanakapı Yurdu'nda toplantıyı basan çocuk oydu.

Uzun zaman sonra ben Küçükyalı Yetiştirme Yurdu'nda çalışırken tatil sırasında çocuklarımla Bursa'da yedek subay olan kardeşime gitmiştik. Kardeşim, Erdinç'in de orada asker olduğunu, izin alıp geleceğini söyledi. Çakı gibi bir asker olmuştu, çocukları ellerinden tutup gezdirirdi. Yine Kayhan'ı, Niyazi'yi, Jale Öğretmen'i sordu. Birlikte yemek yedik. Çok sevindi.

Aşağıdaki mektuplar o görüşmeden sonra gelmişti. Erdinç askerden sonra yanılmıyorsam Almancı oldu. Onu gören olmadı. Ancak bir kuşkum var, bu mektubu sözünü ettiği o asker arkadaşlarına yazdırmış da olabilir.

> Sizin nazarınızda şu fani dünyada artık unutulmuş bir insandan başka bir şahıs değilim galiba. Size bundan iki ay evvel yazmış olduğum mektubumdan hâlâ menfi bir cevap alamadım.
>
> [...] Desenize günler geçtikçe insanın aklına bile gelmiyor Erdinç. Doğru, size bir yönden hak veriyorum bizim gibi daha niceleri ile uğraşıyorsunuz fakat hatırlanmayacak kadar size karşı bir şey mi işledim bunu bilmek istiyorum hocam. Hakkım değil mi? Hakkım. [...] Hocam günleri geçirmeye çalışıyorum. Seneyi tamamladık artık tam bir sene kaldı o da geçer. Sizler nasılsınız, inşallah iyisinizdir. Tabii. Düdü ve Gürcan'da tabii

büyümüşlerdir. Hocam, Jale Hoca ne âlemde? Yine aynı deseniz gelip gidiyor. Kayhan ve Niyazi'den mektup alıyor musunuz? Onlar bizi unuttular hocam. Yıldızı taktılar, omuz arkadaşları kimin umurunda di mi?

Hocam burada mektubuma istemeyerek son veriyorum. Jale Hoca'ya selâmlar. Hocam adresini gönder de arada mektup yazayım. İnsan sevdiklerinden haber alınca memnun oluyor. Sizi fazla rahatsız etmeyeyim.

En derin sevgi ve saygılarımla.
Erdinç Altınkamış

Emekçi kesimi

Her zaman her yerde olduğu gibi onlar sayıca daha fazlaydılar. Aralarında ne yetenekler, nice yiğit çocuklar vardı.

O yıllarda zorunlu ilköğretim beş yıl olduğu için okulu bitirenler, zorunlu olarak, büyük çocukların bulunduğu Mevlanakapı Yurdu'na gönderilir, çocukların sonraki dönemleri orada yönlendirilirdi. Kimi çocuklara ortaokula gitme fırsatı verilse bile sanıyorum kendileri kısa yoldan hayata atılmayı seçip iş alanlarına dağılıyorlardı. O yıllarda işler hep çıraklığa dayalıydı. Üstelik iş çeşitleri çok ayrı yerlerdeydi. Ayrıca küçük yaşta çıraklık kolay değildi. Bizi ziyarete geldiklerinde çeşitli çıraklık öykülerini anlatırlardı. Oradaki öğretmenlerin görevlerinden biri, çocukları işyerlerinde görerek, ustalarıyla iletişimlerini ve iş yaşamlarını denetleyip rehberlik etmek, yönlendirmekti.

Çoğunun Kapalıçarşı çevresindeki kunduracılarda çalıştığını duyardık. Kimileri ilkokuldan sonra anne ya da babalarının yanına dönmüştü. Ama onlar her zaman az olurdu.

Yine de İş Yurdu'na gidenlerden, iş güç sahibi olup hayata atılamayanlar çok azdı. Hepsi birer emekçi olarak hayata atılmışlar, iş kuranlar olmuş, evlenip barklanmışlar, çoluk çocuğa karışmışlardı. Aralarından zengin olanlar, sanatçı olanlar ve bürokrat olanlar vardı. Çoğu İstanbul çocuğu oldukları için İstanbul'da yaşıyorlardı ama Kara Ali'nin Çanakkale'de, Tahsin'in Afyon'da olduğunu, Ramazan'ın, Ersoy'un, Çakıcı'nın, Kemal Ateş'in öldüğünü söylediler. Vedat gibilerden de haber alamadık. Genellikle Kapalıçarşı ve çevresinde ayakkabıcılık, terzilik, ciltçilik, matbaacılık vb. işlerde çalışırlardı.

Ekonomik durumları düzelen anne ya da babalar ilkokuldan sonra çocuklarını yanlarına alırlardı. Kimileri de orada işe girip para kazanmaya başladıktan sonra annesinin yanına dönerdi. İş Yurdu'na gidip, orada bir iş sahibi olup hayata atılan, iyi bir meslek sahibi olanlar çoktu. Arada bir yurttan kaçan, ayrılanlar olduğunu da duyardık.

Sarıcan büyüyünce

O şimdi başka bir şeyin peşindeydi. Anne babasının kim olduğunu merak ediyordu. Önce dosyadaki gerçeği anlattım ona. Artık kocaman, güvenilir bir gençti. Ona sırlarımı bile anlatabilirdim.

Bir gün eşime anlattım, "Sarıcan beni zorluyor, onunla konuş," dedim. O dosyadaki bilgiye güvenmediğini ya kasıtlı yanlış bilgi verildiğini ya da bir karışıklık olduğunu, bunun için hastanenin 15 yıl önceki evraklarını görmek gerektiğini, bunun da çok zor olduğunu söyledi. Ancak bir gün İstanbul'dan döndüğünde "Çok şaşıracağın bir haberim var," dedi. Hastaneye gidip konuyu anlattığında

yaşlı bir arşivci kendisine yardım etmiş. 15 yıl öncesinin kayıtlarını karıştırıp, bizdeki dosya numarasını bulmuş kütükte. Adana değil Ada'ymış kadının geldiği yer. Yani İstanbul'daki Ada.

Sarı'ya anlattım yeni haberi. Ada deyince hemen karşıya baktı. "Ne kadar da yakındı." Adalar hiçbir yerden Yakacık'tan göründüğü kadar güzel görünemezdi sanki. Onunla şöyle karar verdik: Önce ben Ada'ya tek başıma gidip arayacaktım anneyi. Durumu öğrenip sağsa birlikte gidecektik.

Bu şekilde arama yöntemini iyi öğrenmiştik. O çevreye gidip yaşlı bakkallara, manavlara, sokakta karşılaştığımız yaşlı kadınlara ipucu vererek sorular sorardık. Onlar bize ya kendileri yanıt verirler ya da başkasına gönderip "O bilir," derlerdi.

Ada'da, böyle birkaç kişiye sorduktan sonra, bildiği düşünülen bir kişinin yanına gittim, adam bana baktı, düşündü, ikimiz yalnız kalınca bana niçin aradığımı sordu. Ona anlattım konuyu. Çocuğu vermek gibi bir amacımız olmadığını, anne babasının kim olduğunu bilmek istediğini söyledim. Adam bildiklerini bana anlattı:

Kadın kimsesiz değilmiş. Akrabaları, bir önceki eşinden kızları filan varmış. Biriyle evlenmek üzereyken adam ölmüş. Ama nikâh yaptırtmamışlar sanıyorum. Bu nedenle kadın çocuğunu hastanede bırakıp kaçmış.

Kadın o gün bugün, polis kendisini yakalayacak diye Ada'dan hiç çıkmamış. On beş yıldan bu yana bu saplantıyla yaşamış. Bir polisle evlenmiş. Polis şimdi emekliymiş ve yatalakmış. Kadın evden de pek çıkmıyormuş. "Siz burada bekleyin, kabul ederse götürürüm, aşağıda konuşursunuz, zaten koca yatalak, yukarıda yatıyor," dedi.

Uzun süre sonra kapıda göründü kadın. Adam bana işaret edip uzaklaşıp gitti. Güzel bir bahar havasıydı. İki kadın kapının önüne güneşe karşı oturduk. Gözlerini yere indirerek konuşuyor, gözyaşları yanaklarından aşağıya süzülüyordu. "Hiçbir kadın isteyerek böyle yapmaz," dedi. 15 yıldan beri gerçekten Ada'dan çıkıp çıkmadığını sordum. "Korkudan karşılara bakamıyorum bile," dedi. Besbelli onu harap eden bir takıntısı vardı, bir cehennem azabı yaşıyordu. Çocuk ona değil, babasına benziyordu sanki.

İlk kocasındandı. Yargıçla evli bir kızı ve başka çocukları da vardı. Demek ki bu olay dul bir kadınken olmuştu. Onunla yarın çocuğu getirmem için sözleştik. Yalnız evinden uzakta, onun tarif ettiği yerde buluşacaktık.

Yurda dönüp Sarı'ya her şeyi anlatım, büyük bir şaşkınlık içindeydi. 15 yıl sonra annesiyle karşılaşıp görüşecekti. Bostancı'dan Ada vapuruyla karşıya geçtik. Randevu yerine yürüyerek gittik. Sarı, annesinin bizi orada heyecanla beklediğini sanıyordu. Ayrıca ben o gün onunla konuşurken kadıncağız 15 yıllık sırrı sergilemekten kaçınır gibi davranmıştı. Daha vaktin gelmediğini söyledim çocuğa. Biraz sonra uzaktan göründü anne, ağır ve şaşkın geliyordu. "Gördünüz mü nasıl isteksiz geliyor," dedi Sarı. "Belki dizleri titriyor kolay mı?" dedim. Geldi, heyecanla değil, hüzünle sarıldı çocuğa. Orta yaşlı, yıpranmış bir kadındı. Ağladı, çocuktan özür diledi. Biraz konuştuktan sonra, yarın Yakacık'a geleceğini, karar verdiğini bildirince kuş gibi hafifledim. Kadın çevredeki insanların çocuğu görünce babasına benzeteceklerini söyledi. Vapurda konuştuk, neler hissettiğin sordum. "Karışık," dedi Sarı.

İkinci gün yurtta anneyi beklerken güzel bir abla çıkıp geldi. Yargıçla evli olan o genç kadındı. Annesi çok he-

yecanlanmış, hastalanmış, yarın gelecekmiş. Abla Sarı'yı çok sevdi, bağrına bastı. "Hiç üzülme, biz bir aileyiz. Biz kardeşiz. Bu büyük bir mutluluk," dedi.

İkinci gün anneyle geldiler. Kadıncağız Ada'dan ilk kez karşıya geçiyordu. İlk defa gün yüzüne çıkmak gibi bir şeydi bu.

Birlikte Ayazma'ya gidip görüştüler. Yurt çocukları Sarı'nın annesinin ve ablasının bulunduğunu çoktan birbirlerine haber vermişlerdi. Bu görüşmeler sonra da sürdü. Artık Sarı'nın bir ailesi, annesi vardı. Duyguları hâlâ karışık, hâlâ sorgulayıcıydı. Ama zamanla alıştı, olağan karşıladı.

Sarı sonradan matbaacılıkta çalıştı. İsviçre'ye gitti. Orada evlendi. Aile ilişkileri pekişti. Hatta sonunda annesine bakma görevi de ona kalmıştı sanıyorum.

Çocukları da oldu Sarı'nın: bir kız, bir oğlan. Onları kendi kültürümüzde yetiştirmek için yurda döndü.

Ali Çıkla büyüyünce

Sanıyorum Ümraniye Lisesi'ne atandığım yıldı (1970). Kaya, önceden haber verip bir pazar günü Bostancı'daki evime geldiler. Kaya Bala ile kardeşi Yalçın, yanlarında Ali Çıkla, onu bir ayağı alçıda koltuk değnekleriyle görünce bir hoş oldum. Kocaman delikanlılar olmuşlardı. Ali'yi iki koltuk değneğiyle, yaşamına anlam katan çilli yüzüyle bugünmüş gibi anımsıyorum. Nasıl da sevinmiştim! Sanki bir savaş kazanmış da aldığı yaranın gururunu taşıyormuş gibi karşımızda duruyor, mutlu görünüyordu. İçtenlikle sarılıp elimi öpmüştü.

"N'oldu, başına bir kaza mı geldi Ali?" dedim içim ezilerek. "Öyle bir şeyler," diye üçü birden güldü. "Anla-

tacağız öğretmenim," dedi Kaya yine gülerek. Önce kendi işlerini anlattı. Kendisi çok güzel abajurlar, lambalar yapıyormuş. Bana da getirmiş çok şık bir abajur. Eyüp'te bir atölye açıp kardeşi Yalçın'ı da yanına almıştı. İyi kazanıyorlarmış. Bir de ev kurmuşlar, birlikte geçinip gidiyorlarmış. Annesinin, Hurşit Baba'nın nasıl olduğunu sordum. Hurşit Baba'nın vefat ettiğini söyledi. Şimdi de Ali'yi almışlar yanlarına. Biraz sohbet edip yemek yedikten sonra Ali'yi anlatmaya başladı Kaya. Kendisi gülümseyerek dinliyordu.

Ah Ali Ah... Mevlanakapı Yurdu'nu zaten sevmiyordu. Ama zorunlu olduğunu biliyordu. Ayakkabıcı yanına verilmiş. Aksatmadan gidip geliyormuş. Ama bir gün yurtta öğretmeniyle takışmış. Öfkelenen öğretmen onu yurttan kovmuş. Ali, "Hayır gitmem, burası benim evim," demek yerine, gitmiş ve sokakta yaşamaya başlamış. Hatta bir gruba katılmış. Bir gün grup arkadaşları zorlu bir maç sırasında Mithatpaşa Stadı'nın büfesini soymaya niyetlenmişler. Ali, "Ben yokum," dese de gruba girmiş bir kere. "Madem yoksun, ağacın tepesine çık, sadece gözcülük yap," demişler. Polisler gelirse aşağıdakilere haber verecekmiş.

Ancak bir şey olmuş. Birden aklına ben gelmişim. Bunca yıl sonra kendisinin bu çeteye katıldığını gazetelerden öğrenince nasıl perişan olacağımı düşünmüş, benim için üzülmüş, ağacın tepesinde bu işten vazgeçmeye karar vererek, kendini aşağı atmış. Ne var ki o sırada bacağı kırılmış. Gruptan kaçmak için kırık bacağıyla oradan uzaklaşmış. Birileri onu ilk yardım hastanesine götürmüş. Sonra Kaya ve yurttan başka arkadaşları adeta yalvarıp yakararak onu ikna edip yeniden yurda götürmüşler. Herkes bağrına basmış. Yüzünde bir olgunluk vardı, olayın kahramanı o değildi sanki. Ali'nin hırsızlık yapacağı hiç

aklıma gelmezdi doğrusu. Onunki bir iç sıkıntısıydı. Çocuklarımı sordu, onlar okuldaydı o sıra. Müdür Bey için çok üzüldüğünü, ağladığını anlattı, birden yine ağlamaya başladı.

Zekai büyüyünce

Zekai geldiğinde küçüktü. İkinci sınıftaydı yanılmıyorsam. Beşinci sınıfa geldiğinde koca bir delikanlı olmuştu neredeyse. Beşinci sınıfı bitirince kimi arkadaşları gibi okumayı değil, bir işe girip çalışmayı yeğledi. Biz de nedense onu okumaya zorlamamıştık. Bu nedenle Mevlanakapı İş Yurdu'na gönderdik. Orada sevdiği, uygun bir işe girerse hiç değilse hayatını kazanacaktı. Onu hepimiz severdik. Hiçbir gizlisi saklısı olmazdı.

Aradan ne kadar zaman geçtiğini anımsamıyorum, Bir pazar günü Mevlanakapı'dan eski öğrencilerimizden bir grup geldi. Bunu hep yaparlardı. Evlerini özlemiş gibi gelirlerdi yurda. İşlerini, başlarına gelen ilginç olayları, oradaki öğretmenleri ve yaptıkları yaramazlıkları anlatırlardı.

O gün gelenler arasında Zekai de vardı. Onlarla birlikte yemek yedik, sohbet ettik. Arkadaşları Zekai'yi göklere çıkarıyorlardı. İyi bir ciltçi olmuş, yurdun kitaplarını bile ciltlemiş. Tam gidecekleri sırada "Sizin kitapları ciltlemek istiyorum öğretmenim, beni hatırlarsınız," dedi. Bunu hiçbir zaman istemezdim doğrusu. Zekai ile aramızda olan güzel ilişkiyi asla bozmak istemezdim. Kocam bana, "Zekai'ye kitapları sakın verme," demişti. Ama bir yandan onun benden cilt karşılığı kazancını düşündüm. Arkadaşları da onayladı.

Hepsini bir arabaya yükleyip götürmek istedi. "Her geldiğinde bir parça götürmesini, hem de sıkça görüşmüş

olacaklarını söyledim. Ses çıkarmadı. Taşırken otobüste sıkıntı yaratmayacak kadar kitabı bir torbaya doldurduk. O hâlâ birkaç kitap daha istiyordu. Yük olmasın diye vermedim. Bir grup delikanlı kapıya doğru yürürken, sırtında kitap torbasıyla Zekai öylece belleğimde hâlâ.

Öğretmen arkadaşlar gülüştüler gençler gittikten sonra. Kitapların geri gelemeyeceği konusunda hemfikirdiler. Eşim de aynı kanıdaydı. Kitapların elden gitmesinin önemli olmadığını ama Zekai'nin yeni bir olayına daha vesile olacağını söylüyordu.

Açıkçası onu en çok tanıyan biri olarak ona güveniyordum. "Artık geçmiş geride kaldı. O bir delikanlı, beni sever anası bilir, yapmaz," diyordum.

"Kitapları kısa zamanda size getirir, yerine koyar, öbürlerini alırım öğretmenim," demişti. Ama Zekai hiçbir zaman gelmedi.

Tayfun Almanya'dan yazıyor

Tayfun grubumda değildi ama bana çok sokulurdu. Yanılmıyorsam anne babası ayrıydı. Tayfun yurtta ilkokulu bitirince Almanya'da çalışan anne onu yanına almış. Mektubu oradan yazmıştı. Bir tatilde gelmiş, beni buldu. Büyümüştü. Atom yapmaktan vazgeçip felsefe okumaya karar vermişti. Ne yaptığını bilmiyorum, iletişimimiz kesikti çünkü. Bir de felsefe konusunda bir yazı vermişti ama dosyadan çıkmadı.

Sevgili Hocam

Sizden mektup alamadığım için merak ettim. Meşgul müsünüz yoksa bana mı darıldınız, yoksa pul derdi mi? Onun için özür dilerim.

Ne yapıyorsunuz, iyi misiniz, inşallah çok iyisinizdir. Gürcan ve Düdü ne yapıyorlar, tatilleri bitti mi?

Ben de burada çok yalnızım ne yapacağımı şaşırıyorum. Okuldan geldikten sonra yemek yapıp yiyorum. Ders çalışıyorum, biraz da televizyon seyrediyorum, ondan sonra akşama kadar oturuyorum. Günler böyle geçiyor.

Sizin de böyle canınız sıkılmıyordur inşallah. Burası bana vatanımdan başka geldi. Fakat burada kafam öyle çalışıyor ki gözlerimin önüne atom yapmak, uçak yapmak planları, radyo-televizyon- ev yapmak, radyo tamir etmek, büyüyünce uçan ve denizde yüzen, karada giden bir şeyler yapmak, kafamdan bunları yapmak geçiyor. Ev demiştim. Onu becerdim. Odaları var, mutfağı, tuvaleti var. Masa, yatak, kanepe, divan, sandalyeleri içinde, hepsini kibrit çöplerinden yaptım. Üstlerinden lamba taktım. Akşam olunca yakıyorum ne güzel oluyor. Şimdi evde süs olarak duruyor.

Bir de uçak yapmak istiyorum. Fakat oyuncak ama uçan uçak. Fakat elimde değil yapmak. Boş zamanlarım bunları düşünmekle geçiyor. Ne yapacağımı şaşırıyorum.

[...] Dersten başka bütün evin işini ben yapıyorum. Yemeğinden tut çamaşırına kadar elimden hepsi geliyor.

Babamı da hiç sevmiyorum. Anamı da dünyadan çok seviyorum. Bütün anneler böyle. Benim annem de aynı sizin gibi. Fakat çok çekmiş zavallı annem. Aynı Emel'e benzer. Ama annem Erzurumludur. Sanki Emel'in ablası derler inanmazsınız ki. O kadar genç ki şimdi size resmini yolluyorum. Siz yine geri yollarsınız, sizin de resminizi, yani ailecek resminizi rica edeceğim.

Hoşça kalın.

"Yüce" bir emekçi

İsaların "kimseli-kimsesiz" atışmasına katıldığında daha küçücüktü. Tıpkı ateşböcekleri gibi karanlıkta bile ışıltısı fark edilen çok sevimli bir çocuktu. Bu yüzden onun yara-

mazlıklarını ilgiyle izler ama görmezden gelirdim. Zaten yaramazlıkları da bakışları kadar masum olurdu.

Yanılmıyorsam Tokatlı olan babası Kemal, anne hamileyken memleketine gitmiş, bir daha geri dönmemişti. Günü geldiğinde doğum yapan anne lohusalık depresyonu geçirince, çocuğunu kucağına alıp yakında bulunan Eminönü Karakolu'na gidiyor. Polis onu çocuğuyla Şişli Etfal Hastanesi'ne sevk ediyor. Hastane, çocuğu Darülaceze Yuvası'na gönderiyor. Anneyi de Yedikule Verem Hastanesi'ne. Sanırım orada ölüyor anne.

Çocuk okul yaşına gelince yuvadan bizim yurda nakledildiyor, önce 4. Gruba, sonra da bizim 3. Gruba veriliyor.

Ben Yakacık'tan ayrıldıktan sonra onun ilkokulu bitirip yatılı sınavlara girmeyerek, doğrudan Mevlanakapı'ya gittiğini, diğer pek çok çocuk gibi kısa yoldan işe girdiğini duymuştum. Arkadaşları onun belediyeye girdiğini, çok iyi bir emekçi olduğunu söylüyorlardı ama kendisini hiç görmemiştim. Sorduğumda arkadaşları onun çok iyi bir genç olduğunu, herkes tarafından sevildiğini anlatmışlardı. Askere giderken kabanını, ceketini ihtiyacı olanlara verdiğini söylediklerinde buna şaşırmamıştım, küçükken de öyle iyi kalpliydi. Şimdi de hiç değişmemişti.

Öğretmenler Günü'nde gelenler arasında o da vardı. Mühendis olan oğlu da yanındaydı. Kızı da yüksek lisans yapıyormuş bir yerde. Artık o emekli bir emekçiydi. Saçı başı ağarmış, yaşlılar sınıfına dahil olmuştu. O, önümde misket oynayan küçük çocuğu, zaman denen heykeltıraş bu hale getirmişti. Karnı tok sırtı pek, dindar, kültürlü, güngörmüş bir adamdı karşımda oturan.

Böyle olabilmesinde, gözlerindeki ışıltının sürmesinde sanıyorum kendisi gibi bir emekçi olan iyi huylu Trakyalı eşinin de katkısı vardı. Bu da daha güzel bir neden ve sonuçtu kuşkusuz.

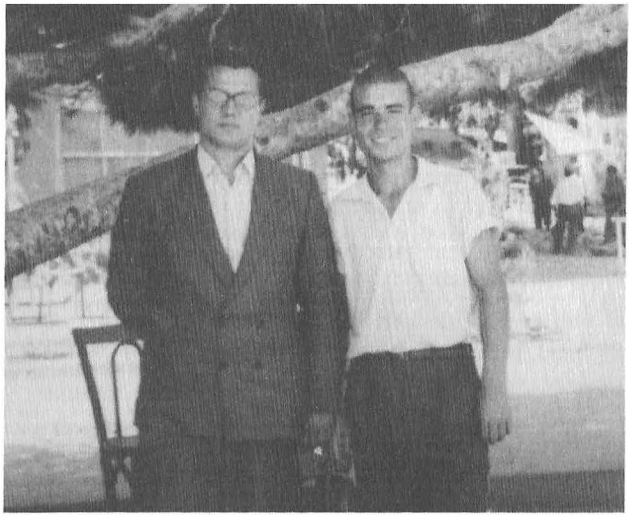
Şefik, bir Türk diplomatın oğluydu. Baba trafik kazasında ölmüş, İtalyan olan anne küçük çocuğuyla birlikte Darülaceze'ye sığınmış olmalı. Sanıyorum kocasının ailesi onu kabul etmiyordu. Çocuk orada okul yaşına gelince önce Mevlanakapı Yetiştirme Yurdu'na, sonra yeni açılan Yakacık Yetiştirme Yurdu'na gönderiliyor (1952).

Ben yurda geldiğimde Şefik, gelişmiş ağırbaşlı, artist gibi yakışıklı, çalışkan bir öğrenciydi, başka çocuklara benzemezdi. Hikmet Öğretmen'in grubundaydı.

Müdür Bey onu bir gün Darülaceze'ye annesini görmeye göndermişti. Annesi sinir hastasıydı ve orada sürekli kalıyordu. Bunun trafik kazasından mı yoksa başka bir nedenden mi kaynaklandığı bilinmiyordu. Çocuk oradan dönüşünde, annesinin kendisini hiç tanımadığını hüzünle anlatmış, hiçbir tedavi kabul etmediğini söylemişti.

Turan'la ikisi Arifiye Öğretmen Okulu'nu kazanmışlardı. Aşağıdaki ilk mektubu bana oradan yazmıştı. Tatilde geldiğinde anlattı. Lisede okuyup üniversiteye gitmek istiyordu. Bunu o yaz tanıştığı halası kafasına sokmuştu sanıyorum. Kaydı Mevlanakapı'ya gönderilmişti, resmi olarak bizim yurdun ona yapacağı bir yardım yoktu. Ancak tatillerde gelip yurtta işlere yardım eder, hatta stajyer öğretmen gibi kendisine harçlık verilirdi. Daha sonra da tatillerde halasına gidip bize gelmez oldu.

Arifiye Öğretmen Okulu'nu birincilikle bitirdikten sonra Ankara Yüksek Öğretmen Okulu'na seçilip gitmişti. İkinci mektubu oradan bana yazıyor. Bu mektup üzerine eşim Yüksek Öğretmen Okulu müdürünü arayıp görüştü. Seçilmiş öğrencilerin yıl kaybı olmayacağını ancak kendisinin Gazi Eğitim Enstitüsü'ne yatay geçiş işlemi yaptığını bildirdi.

Şefik Sürur ve Bülent (Arşiv: P. Türkoğlu).

Üçüncü mektuptan anlaşıldığına göre oradan da memnun değildi.

Daha sonra gelen bir mektupta Gazi Eğitim Türkçe Bölümü'nü bitirip Gönen (Isparta) Öğretmen Okulu'na müdür yardımcısı olarak atandığını ama oraya gitmeyeceğini, o işi yapamayacağını söylüyordu (O mektup dosyamda yoktu).

O arada eşimin ölümü, benim Küçükyalı'ya, daha sonra Ümraniye Lisesi'ne atanmam derken aradan epey zaman geçti. Bu arada Şefik, Gönen'e gitmeyip İstanbul'daki halasının da yardımıyla bir bankaya işe ve aile ortamına girmiş, hatta aileden bir kıza âşık olmuş.

Bir gün onun İş Bankası Çemberlitaş Şubesi'nde çalıştığını ama biraz bunalımda olduğunu öğrendim. Oraya gittiğimde arkalarda bir yerde geri hizmete çekilmişti. Biraz görüştük. Bostancı'ya eve gelmesini söyleyip ayrıldım.

Çocuklar başka yerlerdeydi sanıyorum. Ben de Kadıköy Kız Meslek Lisesi'nde ve Atatürk Eğitim Enstitüsü'nde çalışıyordum. Evde yalnızdım. Bir gün çıkıp geldi. Elinde bir torba ilaç vardı. "Benden sakın korkmayın, ilaçlarımı alıyorum," diye torbayı gösterdi. Ben yine de balkon tarafında oturdum ama fark etmedi. Çalıştığım her iki okulda psikoloji öğretmeniydim, ruh sağlığı diye ayrı bir ders daha okutuyordum.

Yanılmıyorsam bankadan hastalık nedeniyle emekli olmuş. Askerlik arkadaşı ona yardım ediyor, hatta aynı evde kalıyorlarmış. Yakında hastaneye yatacakmış.

Hastaneye yatırmış onu arkadaşı. Oraya yattıktan sonra hiç dışarı çıkmadı. Arada bir Jale Öğretmen'e, Suat Öğretmen'e telefon edip hatırını soruyordu. Bana da etti birkaç kez. Ona hiç gitmedim. Gidemedim işte.

Son olarak ona bir gün Ömer'le gitmeye karar verdik. Ama ben yine gidemedim. Ömer kendi gitti. Bir ara Ömer ona İsviçre'den para göndermiş. "Senin gönderdiğin paraları yırtardım ya," demiş.

Sonra bir iki kez aradı. Ona bir kitap yazdığımı söyledim. "Beni de yazın. Her şeyi yazın. Artık 75 yaşına geldim. Hiç hastaneden çıkmadım. Her şeyi yazın," dedi.

Kıymetli Öğretmenim,

Size bir sene gibi uzun bir müddet içinde az mektup yazdığım için alışkanlığımın özrü olarak sizden af dilerim. İmtihanlarımız ayın 4'ünde bitti. Ayın 7'sinde karnemizi alınca okul kapanacak. Sınıfımı ikmalsiz geçtim. Fakat benim için kıymeti de pek yok. Ama olsun. Bunun bana verdiği ıstırabı başka yollardan gidereceğime ant içtim. Ne pahasına olursa olsun isteğim şeyi yapacağım. Bunları gelince size anlatırım.

Nüfus kâğıdımı kaybettim ve uğraşarak çıkarttım. Şimdi sıra ölüm kâğıdına geldi. Fakat ne yapacağımı bilmiyorum.

Bunu bana hemen gönderin de yapayım. Artık üzerimdeki o eski pısırıklığımı nispeten atmış bulunuyorum. Burada 15'ine kadar müsaade ediyorlar. Onun için acele olarak bana ne yapacağımı bildirin.

Bütün öğretmenlerimin ve ayrıca sizin ve Mücahit Bey'in ellerinden öperim. Selamlar, tekrar tekrar selamlar.

Kıymetli Öğretmenim (Ankara Yüksek Öğretmen Okulu'ndan),

Buraya geleli tam bir ay oldu. Bu zamana kadar size mektup yazmadım. Onun için özür dilerim.

Dersler başlayalı bu zaman zarfında hiçbir gün rahat olmadım. Daima üzüntü içinde sessiz duruyorum. Sebebi, evet, sebebi tek şey başaramayışımdır. Ben size gitmeden evvel bu fen tarafını yapmayacağım demiştim. Buranın dersleri bizim okulun derslerinden çok ağır ve farklı. Ben ise fen bakımından zayıf ve yardıma muhtacım. Kimseyle de konuşmuyorum. Yani bu durumda ders programı o kadar ağır ki benim bu programı kaldıracak kudretim yok. Çünkü öğretmen okulundayken 25 sayfa cebir görmüş ve [...] denklemleri görmemişken bunun üzerine burada ders veriliyor. Haftada 8 saat geometri, 7 saat cebir, 6 saat kimya, 6 saat fizik ve bundan başka jeoloji, astronomi, felsefe, mantık dersleri var. Fen tarafını yapamayınca diğerlerini hiç yapamıyorum. Burada dersler çok hızlı işleniyor. Ben ise alışmışım yavaş ve temiz özet alarak çalışmaya. Hâlbuki burası tam zıttı oluyor. Bu sınıfta çok zorluk çekiyorum. Zavallılar gibi köşede tek başıma kitaplar üzerinde düşünüp duruyorum. Bütün dersler hemen hemen teorik. Gece en geç 12'de yattığım halde gene verim yok. Bu durumda ne yapacağım diye düşünüyorum. Herkes yabancı, kimseyle konuşamıyorum. Bu durum karşısında dersler hızla ilerliyor. Ben ise zayıf olduğumdan şaşırıp kalıyorum. Bu durum karşısında siz bana nasıl bir fikir verirsiniz?

Benim fikrim; eğer olursa Ekim 15'te gelecek olan 2. Grupla Edebiyat bölümünde bir sene okuyacağım. Zaten fenni sevmiyorum, seviyem de çok düşük. Şaşırıp üzüntü içinde yürüyorum. Eğer gelen grupla okuma imkânı vermezlerse tabii

ki ilkokullardan birine yollayacaklar. Benim o zaman bu kurstan kârım biraz İngilizce öğrenmek olacak

Kıymetli öğretmenim, bunları yazarken çok üzüntü içinde yazdım. Çünkü ben yüksek tahsil yapmak istiyorum. Fakat ne yazık ki başaramıyorum. Ve belki de bu durum karşısında haklıyım.

Son kararım gelen grupla Edebiyat kısmında okumak, eğer olmaz derlerse ilkokulda kendimi İngilizceye vereceğim. Öğretmenim benim durumumu düşünerek ne diyorsunuz?

Burada mektubu son verirken bütün öğretmenlerin ellerinden öperim. İyi günler temenni ederim. Ayrıca sizin ve Mücahit Bey'in ellerinden öperim, iyi günler temenni ederim.

Cevabınızı beklerim.
Adres: Yüksek Öğretmen Okulu-Yenişehir

Kıymetli Öğretmenim (Ankara, Gazi Eğitim Enstitüsü'nden),

Size uzun zamandır ikinci mektubumu yazmadığım için özür dilerim.

Şu anda okulda bulunuyorum. Bildiğiniz gibi bizim okulda da ayaklanma oldu. Ve bunun üzerine okulu 29 Mayıs'a kadar tatil ettiler. Şimdi de 1 Temmuz'a kadar imtihanlar var. Yalnız son sınıfları yapacaklar. Bizim ise 1 Temmuz'da başlayacak ve 9 Temmuz'da bitecek. Okulda yalnız Kıbrıslı öğrencilerle ben varım. Hepimiz 48 kişiyiz.

Derslere gelince, ben hiç memnun değilim. Çok isteksiz ve idealsiz bir şekilde çalışıyorum. Sizin bildiğiniz gibi fenni sevmediğim için Yüksek Öğretmen'de çalışmayıp ayrıldım. Burada ise Edebiyat ki benim zaten tipime gelmeyen meslek. Ve öyle olduğu için kör kuyuda çalışır gibi çalışıyorum. Benim bildiğim ve sizin de tahmin ettiğiniz gibi sevilen işte ve meslekte muvaffak olunur ve haz duyulur. Bende bu yok. Şimdi zavallı bir şekilde üzgün olarak çalışıyorum.

Sevgili öğretmenim, bana acıyın. Hayatımın zehir olmasını istemiyorsanız bana yardım edin. Bu meslekten kurtulma yollarını öğretin. Bu hususta size yalvarırım. Sizin de takdir ettiğiniz gibi mesleğini yanlış seçenlerin çektiği ıstırap çok farklıdır. Bu hususta başınızı tekrar tekrar ağrıttığım için özür dilerim. Fakat

ne yapayım ki sizden başka derdimi anlatacak, bana yardım edecek kimsem yok.

Şimdi okul çok sakin sessiz bir halde bulunuyor. Ben de bu sessizliğin içinde yüzüp duruyorum. Bakalım sonucu ne olacak? Bütün derdim size bu acınacak gizli halimi anlatmamdır. [...]

Burada mektubumu nihayet verirken sizin ve Müdür Bey'in ellerinden öper, uzun yıllar ve saadetler dilerim. Düdü ve Gürcan'ın da gözlerinden öperim. Ayrıca Aslan'ın ellerinden sıkarım. Bütün diğer öğretmenlerin ellerinden öperim. Ayrı ayrı selamlar.

Şefik Sürur
2.5.1960

Vedat

Küçükyalı Yetiştirme Yurdu'nda çalıştığım yıllardı. Bir gün görevli olarak Cağaloğlu'ndaki Milli Eğitim Müdürlüğü'ne gitmiştim. Dönüşte Sirkeci'yi, köprüyü yürüyerek geçip, Karaköy'e Murat Büfe'nin önüne geldim, vapura binmeden bir sandviç almak için kuyruğa girmiştim. Birden yanımda saçı sakalı birbirine karışmış biri belirdi ve "Öğretmenim," diye bana seslendi. Üstelik cebinden bir tomar para çıkardı sandviçimi ödemek için. "Öğretmenim nasılsınız, çocuklar nasıllar, büyüdüler mi, öğretmenlerden kimleri görüyorsunuz?" diye başladı sorular sormaya. Ben de ona neler yaptığını, kardeşlerini sordum.

Kuyruktakiler zaten konuşmamıza dikkat kesilmişlerdi. Bir de çevreden doluşanlar oldu. Cebinden bir tomar para çıkaran gencin üstü başı perişan tırnakları uzamış ve kirliydi. Ama onlar Vedat'ın bana gösterdiği saygıya hayranlık duyup, benim de onu önemli biri gibi görmeme ve konuşmama şaşırmışlardı.

Ona kesinlikle Mevlanakapı'ya dönmesini, yaşı gelmeden ayrılmamasını söyledim. Biraz sertçe, "Müdür beni

almaz, çünkü kavga ettik," dedi. "Bizim Küçükyalı müdürüne söyleyelim aracı olur, sen yarın oraya gel," deyip tarif ettim ve yanından ayrıldım.

Dönüşte yurtta Müdür Bey'e gidip Vedat'ın durumunu anlattım. Onun küçükken çok iyi bir çocuk olduğunu, nasıl bu hale geldiğini hâlâ anlayamadığımı söyleyerek, Mevlanakapı Yurdu'nun müdürüne telefon edip onu geri almasını rica ettim. Müdür Lütfi Bey bana sadece tanıdıklarımızın değil, bu durumda olup da haberdar olmadığımız ne kadar çok çocuk olduğunu söyledi, hassasiyetimi onaylamadı.

Birkaç gün sonra yurt çalışanlarından Mehmet geldi. "Müdür Bey sizi çağırıyor, bir işadamı ziyaretinize gelmiş," dedi. Şaşırdım ama gittim. Kapıdan girince Vedat'ı müdürün karşısında görünce anladım. Müdür Bey bana onu, "Öğrenciniz işadamı Vedat," diye tanıttı. Müdür ona "Ne iş yapıyorsun?" diye sorunca, işadamı olduğunu söylemiş. Çok üzüldüm. O üst başla işadamı olmayacağını düşünemiyordu.

Müdür, eski Galatasaray Lisesi'nde bölüm yöneticiliği yapmış, çelebi bir adamdı. Mevlanakapı Yetiştirme Yurdu müdürünü aradı telefonla. "Yanımda bir işadamı var, sizin ve Pakize Öğretmen'in eski öğrencisiymiş. Onunla görüştü, sizinle de görüşmek istiyor, hemen gel," dedi. Vedat'a da, "Git oraya, bir baltaya sap olmadan bir daha ayrılma," dedi.

Vedat gittikten sonra bizim müdür Mevlanakapı'yı yeniden aradı. Vedat'ın hiç iyi görünmediğini, onu geri almasını rica etti. Benim de orada olduğumu, özellikle rica ettiğimi ekledi. Vedat'ı bir daha hiç görmedim. Mevlanakapı'ya da hiç gitmedim.

Bu kısımda ise o dönemlerde yurtta büyümüş, hayatını farklı şekillerde kurmuş kimilerinin yetişkin oldukları yaşlardan geriye, o döneme bakarak kaleme aldıkları, duygularını ve düşüncelerini anlattıkları bazı metinlere yer verildi. Onların kendi bakış açıları ve değerlendirmeleri, duygularını kendilerine özgü dillerde ifade edişleri okuyucu için de ilginç olacak sanıyorum. Mektuplar da aynı şekilde yazıldıkları gibi alınmış, sadece uzunlukları ölçüsünde kimilerinde kısaltmalara gidilmiştir.

İş Bilgisi Dersi Ödevi (719 N. Ünver)

YYY

YAKACIK YETİŞTİRME YURDU

Ormandaki Ağaçlar Gibi Kol Kola ve Omuz Omuza

Arkadaşım Mednan, Dünya Çocuk Resimleri yarışması birincisi olmuş bir yetenekti. Onunla yakınlığımız Selimiye Askeri Ortaokulu'nda da sürdü. Resim ve iş bilgisi ödevlerimi çoğunlukla ona yaptırır ya da düzelttirirdim. Öğretmen anlamasın diye biraz basit ve kötü yapmasını

isterdim, yapamazdı. Bu yüzden ödevlerimi öğretmene sunarken sıkıntılar yaşar, niçin daha kötü yapmadığı için ona kızardım.

Yine böyle bir İş Bilgisi dersi ödevim için bana yukarıdaki YYY çizimini yaptığında ona çıkışmıştım. "Bu ne ya... Ormandaki ağaçlar gibi kol kola. Bu kadar da basit olmamalı, öğretmen buna 1 bile vermez," dedim. O, gülerek "Unuttun mu, hani küçükken yaz kampında giydiğimiz bej renkli kısa kollu keten gömleklerimizin cepleri üstüne işlenmiş YYY'yi?" dedi. Unutmuş olur muyum hiç. Hem de kısa lacivert şortlarımızın renginde işlenmiş markamızdı. Ama onun çizimi öyle güzel ve başkaydı ki... YYY'nin altına hemen, Yakacık Yetiştirme Yurdu, onun altına da "Ormandaki ağaçlar gibi kol kola" diye Yazdım. "Ve omuz omuza" dedi o. Onu da yazdım. Yukarıdaki güzel tablo ortaya çıktı.

Sonra ödevleri toplayan arkadaşa teslim ettim derse girerken. Bu ödevden öğretmen bana on vermiş. Mednan, kendi ödevinden dokuz almıştı. Neyse ki öğretim yılı sonuydu ve son ödevimizdi. Rahmetli arkadaşımın mekânı cennet olsun, KÖTÜ'yü hiç BAŞARAMADI.

Kayhan Yükseler, en yakın arkadaşımdı. Her şeyimizi paylaşırdık. Hiç ayrılmazdık. Ama bir gün Pakize Öğretmen'in cezası ile ayrılmak zorunda kalmıştık.

Orta bahçede bizi yine birlikte gören öğretmenimiz, "Siz hiç ayrılmaz mısınız? Size ayrılık cezası," diyerek beni üst bahçeye, Kayhan'ı alt bahçeye gönderdi. Gidişimizi de takip etti. On beş dakika kadar sonra bizi yine orta bahçede konuşurken görünce, bütün sevecenliğiyle, "Madem çok önemli, bana da anlatın konuştuklarınızı," dedi. Kayhan'ın çocukluk aşkıydı konuştuklarımız. Söyleyemedik elbet.

Bir anı öteki anıyı tetikliyor. Bugün ünlü bir çevirmen olan, ödüller alan arkadaşımın gül bahçeleri kodlu çocukluk aşkına mektupları ben yazardım. Kayhan sadece imzalıyordu. Şimdi arada bir takıldığımda, "Biz de edebiyatçı geçiniyoruz işte," diye tevazu gösteriyor.

Başka bir zaman, başka bir gün, biz çocuklar BJK-GS maçı yapıyorduk. BJK'liler 1-0 öndeydik. GS'li Turan Özmen Öğretmen (Müdür. Yardımcısı) oyuna girdi. İtiraz ettik, kabul etmedi. Hem oynuyor, hem de hakemlik yapıyordu.

Gol, aut, faul, penaltı, hep taraflı kararlar veriyor, itiraz kabul etmiyordu. Maç 5-5 berabere olmuştu, 6 yapan kazanacaktı. Turan Öğretmene bacak arası bir çalım attım, kale boş, topa bastım ve öğretmene, "Buna ne diyeceksiniz?" dedim. "Faul derim," der demez topukla gol attım. "Diyemediniz ama," dedim. Güldü.

Soğanlık İlkokulu'nu 4-3 yendiğimiz maçta, onların öğretmeninin üstüne yürüyen Turan Öğretmen, bize haksızlığa itiraz etmeyi öğretmek için taraflı hakemlik yapmış olabilir miydi? Öyle ya da böyle itiraz etmeyi öğretmişti bize.

23 Nisan yaklaşıyordu. Yavrukurtlar zaten örgütlüydü. Toplanılmış, üniformalar giyilecekti. Ben oba başkanı seçilmiştim. Oba flaması dağıtan Turan Öğretmen (Başkurt) kartal obasını simgeleyen flamayı ilk olarak bana verirken öteki flamaları kura ile dağıttı. Turan Öğretmen'in bu ödülü beni çok mutlu etmişti. Şimdilerde forma hediye ediliyor. Bana flama hediye edilmişti. Bir süre önce torunuma BJK forması aldıktan sonra ona anlattığımda, flamayı da istedi. "Seç," dedim. Kartal simgeli flamayı seçti.

Ya, Pakize Öğretmenim, bütün yurtlu çocukların anıları ciltlerle kitap olur. Size hayranlığımı zorlayan bir anım da var:

Çocukların 23 Nisan Bayramı sevinci, 1962 Kartal (Arşiv: P. Türkoğlu).

Çocuklar arası bir yurt yönetimi vardı. O günlerde ben bu yönetimin başkanıydım. Bir yönetim kurulumuz vardı. Aramızda işbölümü yapmıştık. Kimimiz bahçeden, bağdan, meyvelerden sorumluyduk. Kimimiz kapılardan temizlikten. Tüm yasakları uygular, kuş uçurtmazdım.

Tüm bu alanlardan sorumlu arkadaşları denetlemek, iyi çalışmalarını sağlamak benim görevimdi. Biz öğrencilerce seçilmiştik. Öğretmenler destekliyordu.

Ben görevimi iyi yapmak için kurallardan hiç ödün vermeden uygulamak isterdim. Ama Sevgili Pakize Öğretmenimiz işime müdahale ediyor, verdiğim cezaları kaldırıyor ya da hafifletiyordu.

Bir gün top oynayan arkadaşlar, yan kapının dışına toplarını kaçırmışlardı. Yan kapı kilitli ve duvardan atlamak yasaktı. Pakize Öğretmen bizim grup öğretmeni-

mizdi. Topu kaçan çocuklar ona ne söylemişlerse, bana göndermiş. Duvardan atlamalarına izin vermemi istemiş. İzin vermedim. Ön kapıdan çıkıp, dışarıdan dolaşıp almaları gerekiyordu. Ön kapıdan da Numan Amca'dan izin alamamışlar.

Pakize Öğretmen bize büyük sorumluluklar yükler, ama uygulamalarda işimize karışırdı. O gün bana geldi, "Niçin bu kadar katı kuralcısın?" diye kızdı. Şaşkınlıkla ve panik içinde "Ama 'atlamak yasak' diye siz söylemiştiniz," dedim. Ben kurallarımız gereği çocukları duvardan atlatmamıştım ama öğretmenimiz, bugün bile devamlı kilitli olan o kapıyı anahtarla açtırıp, çocukların toplarını almalarını sağlamıştı. Bizim askerlik deyimiyle sevgili öğretmenimizin yaptığı bu darbe karşısında başkanlık görevimden istifa etmiştim. Sanıyorum dördüncü sınıftaydım...

Babam öldüğünde ablam 12, ben 3 yaşındaymışım. Annem saçını süpürge edip bize bakmış. Okumamı öyle çok istiyordu ki bunun için öğütler veriyor, beni hemen okula yazdırmak istiyor, yaşım tutmayınca öfkelenip üzülüyordu. Ama 1955'te annem de vefat etti.

Hasta yatağında herkese benim okumamı vasiyet etmesinin ve bana söz verdirmesini, onun öleceği anlamına geldiğini bilmiyordum. Ama işte ben küçük bir çocukken annem de ölmüştü.

Ablamla bana akrabalarımız sahip çıktılar. Bir de annemi çok seven Ayşe Hanım Teyzeler vardı. Akrabamız değillerdi. Oğlu subaydı. Kendi çocuklarını okutmayan akrabalarım, beni de okutmayacaklarını, ziyan olacağımı söyleyerek, gözyaşı döken ablamı ve akrabalarımı ikna ederek, yurda verilme işlemimi gerçekleştirmişti. Teğmen olup elini öptüğümde, "Sultan, oğlun okudu, hem de subay oldu," diyerek sarıldı bana, birlikte ağladık.

Nisan 1955'te kalabalık bir akraba grubu beni yurda bıraktı. Peşlerine takıldım. "Kardeşimi bırakmam," diyen ablamı benden uzaklaştırdılar. Enişte kulağıma eğildi, "Kaç gel," diye fısıldadı. Bunu yapabileceğimi biliyordu. Onlar gittiğinde delice ağlamaya devam ettim. Kaçmaya kararlıydım. Ağlarken birden başımın okşandığını fark ettim. Ablam sanarak sevindim. Değildi ama onun gibi sevecen bakan, annem gibi güzel bir kadın koruyucu bir ses tonuyla "Korkma, çekinme, doyana kadar ağla," dedi. Ertesi günü gizlice yurdun önüne gelen enişte bana haber saldı. Yurt kapısına gittim. Enişte kaçmamı işaret ediyordu. Kapıda kimse yoktu. O anda anneme ve kendisine verdiğim söz aklıma geldi. Enişteme ağlayarak el salladım, geriye döndüm. Annemi ve ablamı andıran Pakize Öğretmen'in yanındaki çocuklara katıldım.

Tatile iki ay kala gelmiştim yurda. Hasanpaşa İlkokulu'na hemen başladım. Arkadaki tembeller sırasına oturmuştum. Hiçbir şey bilmiyordum. Zaman zaman annemin öğrettiği harfleri hatırlıyordum. Mayıs ayında bir kır gezisi sonrasında, tahtadaki geziyi anlatan yazıyı okumak için ben de parmak kaldırdım. Bana şaşkınlık ve sevgiyle bakan, unutamadığım güzel gözlü sınıf öğretmenim Solmaz Avşaroğlu bana, "Oku," dedi. "Ali Cengiz suya bakıyor" gibi çat pat okuyunca öğretmen sevinçle başımı okşadı. "Aferin," dedi bana. Çok sevindim ve mutlu oldum. Sonra 14 çocuk için ayrı bir sınıf açılınca, yurttan Azmi Kayalar ve ben Solmaz Öğretmen'de kaldık.

İki ayda ikinci sınıfa geçmiştim. Yaz tatilinde ablamın evine gittim. Sünnetimde dayım bana bir defter, iki kalem, bir de ikinci sınıf okuma kitabı armağan getirmişti. Annem için bütün yaz çalıştım, aradaki farkı kapattım. Hatta öne geçmiştim. İkinci sınıfta en başarılı öğrenciy-

dırn. Dördüncü sınıfın sonlarında öğretmenimiz değişti. Solmaz Öğretmen Kadıköy Bahariye İlkokulu'na atandı. Bizim sınıf çok üzüldük, hatta hırçınlaştık. Allah hiçbir çocuğu ilk öğretmeninden ayırmasın.

Beşinci sınıftayız, yerli malı haftası; Yakacıklı arkadaşlarımız sınıfa çeşitli yiyecekler getirmişler. Yurt çocuklarından hiçbirimiz yiyecek bir şey getirmemiştik. Öğretmen kızarak bize niçin getirmediğimizi sormaya başladığında, zemin katta olan sınıfımızın penceresinden atlayarak kaçtım. Arkamdan Kemal Ateş, Erdinç Altınkamış vb. atladılar. Çevredeki meyve ağaçlarından yolup sınıfımızın kapısına koştuk. Yerli malı haftasına katıldık, kutladık.

Sınıfa döndüğümüzde ya da sonrasında öğretmen bize hiçbir şey söylemedi. Sınıfta olan sınıfta kalmıştı. Anımsadığımda hâlâ merak ederim: Acaba öğretmen bizim o davranışımıza niçin tepki göstermemişti?

Aile yanı (İsimsiz eski bir öğrenci)

[...]

Bir gün, kitapta zengin adamlardan birinin kimsesiz bir çocuk olarak büyüdüğünü, çalışkan bir öğrenci olarak yetişirken şansın ona güldüğünü okuyunca bu masaldan etkilendim, o adam gibi olma hayali kurdum. Derslerimi daha çok çalışıp, arkadaşlarımla iyi geçinip, yurtta rahatça yaşayıp gidiyordum. Herkes beni severdi. Kendimi mutlu ve güvencede hissediyordum. Küçük sınıflarda yurdun bahçesinde dört döndüğümüz çetecilik oyunlarından vazgeçmiştim.

Boş zamanlarda resim, müzik, spor çalışmaları yaptırırlar; bu çalışmalara koşarak katılıyordum. Bugün de böyle etkinliklerin çocuklar için mutlandırıcı olduğunu

düşünüyorum. Dördüncü sınıfta olduğum yıl bir gün Müdür Baba beni odasına çağırdı: "Aile yanı ister misin çocuğum?" diye sordu. "Niçin ben?" dedim. "Hiç önemli bir yanı yok. Bu aile önce de gelmişti. Çocukları yokmuş. Adam emekli memurmuş. Nüfuslarına geçirmek istiyorlar. [...] Değilse burası senin evin, geleceğin için daha iyi bir seçim olur mu diye düşündük, sen de düşün," dedi.

İki kardeş olan arkadaşlarım beni evlerine götürdüklerinde bir aileyi ve bir evi ilk kez böyle görmüştüm. Annenin onulmaz bir hastalığı olduğu için arkadaşlarını yurda vermişti baba. Kendisi de bir yerde bahçıvandı. Daha gittiğimiz akşam, babaları bir tepik attı sarı benizli hasta anneye. Çocuklar buna alışık olmalılar ki babaya hiç kızmadılar, "Annemize vurma," demediler. Ama ben söyledim, "Amca, hasta teyzeyi dövme," dedim. "Çekil lan!" diye itti beni baba. Yaşlı ve yorgundu sanıyorum. Biraz da içmişti, hemen uyudu.

Müdür Baba bana aile yanını söylediğinde bu kadarcık bilgim vardı aile hakkında. Ama onlar yoksuldu. Beni isteyen varlıklı bir aile imiş. Beni okutmak, yüksekokula göndermek isterlermiş. İşte o gün beni resim atölyesinden çağırdıklarında evlat edinmek isteyen aile gelmişmiş. Bir öğretmen hemen kapıda yakaladı beni: "Şam şeytanı gibi ne bu hal, git şu boyaları sil, elini yüzünü yıkayıp güzelce giyinip gel. Seni isteyen aile geldi," dedi.

Öyle yaptım. Tertemiz olup girdim müdür odasına, aile merakla bakıyordu bana. Anne iki yanağımdan öptü. Ben de onların elini öptüm. Anne Müdür Bey'e göz kırptı, beni beğendiğini anlatmak için. Baba hep çatık kaşlıydı. "Yurdumuzun en iyi çocuklarından," dedi Nimet Öğretmen onlara benim için. Onlar gittikten birkaç gün sonra Müdür Bey ve öğretmenler, "Aile yanına gitmek istiyor

musun?" diye yeniden sorduklarında, "İstiyorum," dedim. Sonra aile beni almaya geldi.

Her zaman yurda ziyarete getireceklerini söylediler, buna sevindim. Arkadaşlardan ayrılmak kolay değildi. Hiçbir eşyamı, çamaşırımı almamış, hatta ders araçlarım, çantam bile kalmıştı yurtta. Her şeyi yeniden alacaklarını söylediler. Üsküdar Doğancılar İlkokulu'na gidecekmişim.

Aile benim için yurda senet vermiş. İyi bakacağız, okutacağız. Kötü davranmayacağız. Kendi çocuğumuz olacak gibi şeyler yazılıymış. Bir süre sonra yurda getirdiklerinde, "Evet böyle davranıyorlar," dersem beni nüfuslarına geçirecekler, artık onlar benim öz anne babam olacaklar. Müdür Baba bana öyle anlatmıştı. Grup annemiz Mümine'ye söyledim. "İyi iyi, onlar öldüğünde her şey sana kalacak, ama kötü davranırlarsa ölmelerini bekleme, kaç gel anacığım," dedi. Ama giderken geri gelmeyi düşünmüyordum. Arkadaşlarla vedalaştım. Grup öğretmenim bana sarıldı, "İnşallah hayırlı olur, seni hep arayacağız merak etme," dedi.

Benim de bir ailem vardı artık. Üçümüz birlikte atladık otobüse. Ben anne ile birlikte, baba da arkaya oturdu. Uzak yerlerden dolaşarak vardık eve. Kadıköy'e gelip oradan başka bir otobüse atlayarak Üsküdar'a gittiğimizi o zaman bilmiyordum.

Dayalı döşeli kocaman bir evimiz vardı. Gerçekten de zengin bir aile olmalıydık. Epeyce şaşırmıştım. Bana odamı gösterdiler. "Burası senin odan," dediler. Ne iyi artık benim de kendime göre bir odam, eşyalarım vardı. Yurtta kimi öğretmenlerin bile ayrı odası yoktu. Anne bana yüznumarayı şöyle kullan, yatağını böyle yap diye anlattı. Ona bunları bildiğimi, hatta başkan ve nöbetçi olarak öteki arkadaşlarıma, küçüklere de öğrettiğimi söyledim. Mümine Anne'min, grup öğretmenimin bize bunları çok

güzel öğrettiğini söyledim. "Artık Mümine Anne falan yok, senin annen benim, buna sevinmiyor musun?" dedi. Ona yanıt vermek için "Seviniyorum," dedim ama sevinmekten çok şaşkınlık yaşıyordum.

Beni yakındaki okula yazdırdılar. "Arkadaşlarına yurttan geldiğini sakın söyleme, Kayseri'den geldiğini söylersin," dediler. Bunu anlamamıştım. "Ben Kayseri'den gelmedim ki, yalan söyleyemem, Müdür Baba çok kızar," dedim. Yurdumu, arkadaşlarımı daha ilk günden o kadar özlemiştim ki onlardan söz etmeden duramıyordum.

Bir de adımı Hakan koydular. Nüfusta Kaya olan adım niçin Hakan olmalıydı? "Biz bu adı çok seviyoruz, biz sana Hakan diyelim, arkadaşların Hakan desin," dediler. Böyle bir ada alışamayacağımı, adımı sevdiğimi söyledim onlara.

Yatağımı düzgün yapmamı, ayakkabılarımı temiz tutmamı, terliklerimi giymemi, temizliğimi, daha birçok alışkanlığımı beğeniyorlardı. Bir de kahvaltı hazırlama, sofra hazırlama ve kaldırma işlerinde anneye yardım etmem pek hoşlarına gidiyor, buna şaşırıyorlardı. Çünkü biz yurtta nöbette bu işleri yapıyor, garson Muzaffer Abi'ye böyle yardım ediyorduk.

Anne yaptığım iyi şeylere bile karışıyor, aile terbiyesi böyle, aile terbiyesi şöyle demesine kızıyordum. "Aileye karşı geleni Allah taş eder," filan diyor, beni korkutmak istiyordu. Din bilgisi öğrenmem için camideki birine gönderiyorlar, o bize kimi şeyler öğretiyor, ben anlamıyor, sıkılıyordum.

Anne artmış yemekleri bana yedirmek istiyor, buna katlanamıyor, kusuyordum. "Hadi ye, çöpe gitmesin günah," deyince kızıyordum.

Bir gün anneyle baba kavga etti. Baba anneyi dövdü. Ona madem bir çocuk doğuramadın, buna katlanacaksın

gibi bir şey söyledi. Demek ki anne de bana zoraki katlanıyordu benim gibi. Kurtarmak isteyince bana vurdu baba. Sonra barışıp beni eleştirmeye başladı. Bir daha döverse karışmamaya karar verdim ama dayanamaz yine araya girer, yine dayak yerdim. Böyle bir aile terbiyesi bana zor geliyordu.

Bir gün yolda giderken ihtiyar bir teyzenin filesini taşımaya yardım etmek zorunda kaldım. O bana çok az bir para verdi, almak istemedim, zorladı. Evde anne, bunu benim istediğime inandı, ona anlattığıma üzüldüm. Başka bir gün sokakta babayla beraberken kör bir amcayı karşıya geçirmek istedim, baba hızla kolumdan çekti, "Sen kendine bak, elin körüne değil," dedi. Oysa bize yurtta böyle yaşlılara yardımcı olmamız gerektiği söylenirdi.

Okuldaki arkadaşlara alışmaya başlamıştım. Mahalleden komşunun kızıyla okul yolunda birlikte giderken arkadaş olmuştuk. Bir gün baba "O şıllığın yanından bile geçmeyeceksin," dedi, buna çok şaşırdım.

Baba arada bir içiyor ama her seferinde fazla kaçırıyor, her içmesi olay oluyordu. Bir akşam eve içmiş olarak geldi, koltuğunun altında getirdiği şişeyi de evde içti. Anne "O kadına gittin değil mi?" dedi, anneyi yine dövdü, yiyip içtiklerini çıkararak her yeri berbat etti. Sonra ikisi odalarına girdiler, bana da buraları temizle dediler. İşte o gece yurda dönmeye, kaçmaya karar verdim. Böyle bir aile bana hiç çekici gelmemiş, aksine giderek zor gelmeye başlamıştı.

Evden hiçbir şey almadan aşağı indim. Ortalık ışıyıncaya kadar bekleyip, sonra Kadıköy'e, Yakacık durağına vardım yürüyerek. Oradan yurda.

Zaten beşinci sınıftaydım. Yakacık'ta okulu bitirip Mevlanakapı İş Yurdu'na gittim. Orada iyi bir matbaacı olarak yetiştim.

Askerlikten sonra evlenmek istediğim kız bana ailemi sordu. Ardahanlı olduğumu, babamın Kore Savaşı'nda öldüğünü, onun üzüntüsünden annemin de öldüğünü, bu yüzden yurda verildiğimi söyledim. Oysa bu masal Ertuğrul adında bir arkadaşımındı. Kız fazla dert etmedi. "Oh, çöpsüz eleman ne iyi," dedi.

Çok iyi bir aile reisi, çok iyi bir baba oldum. Yakacık'taki çocukluk arkadaşlarımı arada bir anımsıyordum. Ama artık biz de çoluk çocuğa karışıp yaşlandık. Herkese sevgiler saygılar...

Ümmü'nün mektubu

Ümmü yurda geldiğinde anne babası sağdı ve kardeşleri vardı. Durmadan onları düşünen bir köylü kızıydı. Baba, günün birinde kalp hastası olunca Eskişehir'de tedavi edilemeyip İstanbul'a Göğüs Hastalıkları ve Kalp Hastanesi'ne havale edilmiş. Bu hastanenin uzman doktoru Siyami Ersek'in Türkiye'de ilk kez açık kalp ameliyatını yapıp hayata döndürdüğü hastaydı Ümmü'nün babası.

Bilimin, eğitimin ayrımına ilk kez bu hastanede varan ve kızıyla diğer çocuklarını okutma derdine düşen o köylü baba, Eskişehir'e döner dönmez Milli Eğitim Müdürlüğü'ne hemen dilekçeyle başvurup çocuklarının okutulmasını ister.

Müdür sağduyu sahibi bir bürokrat olmalı ki, devletin zorunlu eğitim görevini göz önüne alarak Ümmü'yü bir yatılı okula göndermeye karar verir. Oralarda böyle bir okul bulunmayınca İstanbul'a, Küçükyalı Yetiştirme Yurdu'na gönderilmesi işlemini gerçekleştirir.

Ümmü, zeki ve çalışkan bir kızdı. Onun yeni çevredeki köylü acemiliğini kendi çocukluğuma benzetirdim. Kısa

sürede her şeyi kavramış, kendini düze çıkarmıştı. Ama bir süre sonra oradan ayrıldığım için Ümmü'nün büyüdüğünü göremedim.

Erenköy Kız Lisesi'ni bitirmiş. Ancak doktor ya da eczacı olacakken kardeşlerini okutmak için kısa yoldan memurluğu seçmiş.

Değerli Öğretmenim,

Bizimle ilgili bir kitap yazmakta olduğunuzu söylemiştiniz. Neler yazacağınızı merak ediyorum.

O günlerdeki kendimi düşündüm. Eskişehir'in okulu olmayan bir köyünden babası tarafından oraya getirilmiş küçük bir kızdım. Babam okuyup aylıklı bir memur olmamı çok istiyordu. Üstümde şalvar ve naylon ayakkabılarım vardı.

Yeni geldiğim o yerde ilk günlerde şaşkına dönmüştüm. Orası şehirli kızların bulunduğu bir okuldu. Ben ise şehirle ilgili hiçbir şey bilmiyordum. Onların, köylü olmamla alay etmeleri karşısında nasıl davranacağımı bilemiyordum, üzülüyordum.

Siz benim vesikalık fotoğrafımı büyültüp duvara asmıştınız. Buna arkadaşlarım çok şaşırmışlardı. Ama bu olaydan sonra bana önem vermeye başlamışlardı. Bu duruma çok sevinmiştim. Kendime güveniyor, derslerime çok çalışıp, herkesi seviyordum.

Zor geçen hayat günlerinde o zamanlar bana verdiğiniz öneme layık olmaya çalıştım. Babamın istediği memurluk işini de yaptım.

Binnur'la geldiğimizde duvara astığınız o küçüklük fotoğrafımın hâlâ dosyanızda olduğunu söylemiştiniz. Bundan çok mutluluk duymuştum. Eğer o fotoğrafıma kitabınızda yer verebilirseniz, hayatta en çok istediğim bu olurdu diyebilirim. Ellerinizden öperim.

Saygıyla, öğrenciniz Ümmü

Ranzada geçen zilli ama fotoğrafsız çocukluk (Nilgün Öztunalı)

Ben ve benden dört yaş büyük kardeşim Turgay akşamları ranzada diğer akranlarımızla uyuyarak büyüdük. Yani erken çocukluğumuz devletin yoksul, kimseli terk edilmiş ya da kimsesiz kalmış diğer akranları için kurumsal yuva ve yurtlarında geçti. Ben üç yaşındayken annemle babamın şiddetli geçimsizliğinden, onların ailelerinin de çeşitli nedenlerle bizi sahiplenmeyişinden [...] buna ihtiyaç duyulmuş. Bahçelievler Çocuk Esirgeme Kurumu'na bırakılmışım. Ben üç yaşında olduğuma göre Turgay da yedi yaşında olmalı. Bu ilk durakta kardeşimle birlikte olup olmadığımızı hatırlayamıyorum.

Sonraki duraklar Yakacık Yetiştirme Yurdu, Küçükyalı Çocuk Yuvası, Kadıköy Yeldeğirmeni Kız Yetiştirme Yurdu oldu. Üç yaşından on üç yaşıma kadar süren ranzalı, zilli ama fotoğrafsız çocukluğumu içine alan yaşamım on yıl sürdü. Belki en fazla birkaç kez beni kaldığım yuvalarda görmeye geldiğinde, tanıdığım büyük ağabeyim Demir bir gün çıkıp "Yürü kardeşim seni buradan kaçırıyorum, sen kimsesiz değilsin, senin kocaman bir ailen var, hepsi ile seni tanıştıracağım," deyinceye kadar geçen süre on yıl oldu.

İlk durak olan Bahçelievler Çocuk Esirgeme Kurumu'nda kendisini değil ama bana verdiği duyguyu hatırladığım, benim de içinde bulunduğum grubun annesi olan Pamuk Anne dediğimiz bir kadın vardı. Her sabah içimizden biriyle ağaçlı bir yoldan kahvaltı almaya giderdi. Bana sıra geldiğinde içimi mutluluk sarardı. Zeytin tabağını taşırken kendimle övünürdüm. Sonra bu Pamuk Anne'nin güzel giyinmemizi istediği bir gün olurdu. Bana

elbise giymem için dayatmasından ne kadar üzüldüğümü anımsıyorum. Pamuk Annemizin giydirdiği elbiselerle bir yuvarlak yapıp dönerek şarkı söylerken adımız söylenir ve bu yuvarlaktan ayrılarak bizi ziyaret eden kişinin yanına giderdik. Beni kim ziyarete gelirdi hiç hatırlamıyorum [...].

Delileri unutmamalıyım, yuvanın yakın çevresinde deli denilen kişiler görüyorduk. Çok heyecanlanıyordum, bu deli denilen insanlarla karşılaştığımda bana eğlenceli geliyorlardı. Sonra Onur adında bir arkadaşımı [...] hatırlıyorum. Onur'la birbirimize sarılıp uyuduğumuzu ve bu huzuru hâlâ derinden hatırlıyorum. Onur benim bir parçam gibiydi. Onunla birlikte ilkokul yaşımıza geldiğimizde Yakacık Yetiştirme Yurdu'na birlikte bir otobüsün içinde yolculuğumuzu unutmadım. Çok heyecanlıydık. El ele tutuşup pencereden dışarıyı merakla seyretmiştik.

Yakacık'ta kardeşim Turgay'la buluştuk. Sıkı sıkı sarıldık birbirimize. Beni arkadaşları ile tanıştırdı. O günün gündüzünde heyecanlı ve mutluydum. Hatta diğer arkadaşlarımdan daha şanslıydım çünkü benim bir ağabeyim vardı. Sonra gece oldu. Ranzalı yatakların olduğu bir odaya alındık. Sadece kızlar vardı. Yatağım buz gibiydi. Ağlıyordum. Sonra biri yorganımı açtı ve yanıma girdi. Gelen Ogün'dü. Ona sıkıca sarıldım ve uykuya daldım. Sabah bir bağrışla uyandık. Bir kadın yorganımızı açmış avaz avaz bağırmakta idi. Ogün'le ne yaptığımızı bilmeden yataktan kalkıp yan yana korkarak, daha da önemlisi utanç içinde ayakta yanaklarımıza yediğimiz tokadın sızısı ile birbirimizden hep kaçtık. Sonra da o yok oldu. Onu bir daha hiç görmedim. Hâlâ özlüyorum.

Sürekli bir zil sesi ile her zaman ne yapmamız gerekiyor biliyorduk. Kalk zili, yat zili, yemeğe git zili, ders

çalış zili, banyo yap zili, çamaşırhaneye git zili, okula git zili... Bugün de tüm zil seslerinden nefret ederim. Vakitli her halden, durumdan gerilirim. Ancak hiçbir zaman geç kalmadım. [...]

Bu on yıl içinde babacığım her pazar beni sabah erkenden ziyarete geldi. Kalk zili sesinden hemen sonra babacığımın geldiğini anons ederlerdi. Babam beni ve kardeşimi alıp gezmeye götürürdü. Faytonla Yakacık Ayazma Parkına gider, gün boyu top oynar, salıncaklara binerdik. Babam bize teneke kutu içinde kurabiyeler getirir, cebimize harçlık koyardı. Bu paraları hemen hemen hiç harcamazdım. Sonra bir gün Turgay'la ayrıldığımız dönem ben Küçükyalı'ya, o ise Çatalca Erkek Yurdu'na gittiğinde ona mektupla yollamıştım. Turgay bugün bile sen çok iyi bir kızsın der bana. Ondan gelen mektuplardan hep Çatalca Erkek Yurdu'nda hayatın korkunç olduğunu öğrenirdim. Çocuklara atılan dayakları, kaşıkların tahta olduğunu, yurttan kaçmanın mümkün olduğunu okur, bunları düşünürdüm. Zaten Turgay ortaokula gittiği dönem yurttan kaçtı, bir daha da dönmedi. Onunla buluşmamız, benim de yurttan büyük ağabeyim Demir'le kaçışım sonrasında oldu. [...]

Babam beni tüm resmi, dini ve okul tatillerinde hep aldı, babaannemin yanına Bebek'teki eve götürdü. Orada halamlar, amcamlar ve kuzenlerle geçirdiğim zamanlar oldu. Her yurda dönüşümde uzun süre sadece uyumak istediğimi ve neden tekrar buraya bırakıldığımı düşündüğümü, biraz büyüyünce de arkadaşlarımdan ayrılmak istemediğimi, geri döndüğümde en eğlenceli şeylerin hep benim gittiğim dönemlerde yaşandığını öğrendiğimi, buna neden olan babama da öfkelendiğimi söylemeliyim.

Yetiştirme yurdunda büyümeyen çocuklarla tanışmam kuzenlerimin dışında okullu olmakla başladı. Okulda bu yurtlu sıfatı bize kavgacı, terbiyesiz, hırsız, pis, zavallı olma unvanlarını kazandırıyordu. Bizim için de yurtlu olmayanlar hanım evladı, aptal ve ekşi ekmek kokulu ve gündüzlü idiler. Onları dövmek bizim için bir şerefti. Aynı yaşta olan biz çocuklar, birbirimizi dışlıyorduk ve öğretmenler buna izin veriyordu.

Bu on yılın tarihsel zaman aralığı 1970-1980 idi. Kadıköy Yeldeğirmeni Kız Yetiştirme Yurdu'ndaydım ve on yaşındaydım. Ortaokula giderken yolumuzu kesen tanımadığımız ağabeylerle bir evin bodrum katında "Başın öne eğilmesin, aldırma gönül aldırma" türküsünü sadece biz yurtluların nasıl heyecanla söylediğimizi ve bu ağabeyleri çok sevdiğimizi unutmadım. Bu türkünün daha sonraki yıllarda tanıyacağım ve kendimden çok şey bulacağım Sabahattin Ali'ye ait olduğunu öğrendiğimde nasıl mutlu olduğumu anlatamam. Çok mutlu oldum. Ancak hayatı böyle olan bir adam bu sözleri üretebilir diye düşünmüştüm. [...]

Bu yaşlarda apandistim patladığı için Validebağı Öğretmenler Hastanesi hayatıma girdi. Ve orada tedavi olan öğretmen ve yakınları olan kimselerle tanıştım. Kitap okumaya, kompozisyon yazmaya başladım. Hayatım da değişti haliyle. Daha derin düşünmeye, babama soru, hatta hesap sormaya başladım. Annem nasıl öldü, biz neden buradayız ve daha fazlasını sordum ama yanıtsız kaldı tüm sorularım, tüm zamanlar içinde hiç yanıtı olmadı.

Ağabeyim Demir hayatıma geri dönünce yurttan kaçtım ve tek bildiğim yakınım kardeşim Turgay'la, aslında ölmemiş olduğunu öğrendiğim annem Zehra'yla, bizim kadar şanslı olmadığını düşünen ablam Yasemin'le ve

onun hep çok sevdiğim çocukları ile tanıştım, buluştum. Uzun süre artık gündüzlü olarak devam ettiğim okul hayatımda yurtlu olduğumu gizledim. Bunun tek sebebi acınacak kişi olmaktan uzak durmaktı. Sonra yakın arkadaşlarımın, tanıdıklarımın, hatta sevgililerim de dahil "sen ne kadar güçlüsün" diyen herkese bunun yurtta büyümenin bir sonucu olduğunu çaresizlikle açıklamak istedim. Bunda ciddiyim insan en küçük yaşında kendine bırakıldığında öz hayatla buluşuyor ve kendisini artık herkese her şeye karşı savunuyor. Oysa bugünlerde "Bir kadın ne zaman kendisine bırakılır?" diye düşünüyorum.

Bu on yılı hatırladığımda [...] bir gün yaşlanıp topuzlu bir kadın olarak çok mutlu olacağıma inanışım aklıma geliyor. [...] Evet, bir gün yaşlanacağım, saçlarım topuz olacak ve ben artık nasıl mutlu olunacağını öğrenmiş olacağım diyordum.

Gündüzlü hayatımda ağabeyim Demir'in statüyü önemseyen tavırları ile de tanıştım. Onun için iyi bir okulda eğitim alıyor olmam çok mühimdi. Bunun olağanüstü çabasını verdi. Ben de sayesinde gündüzlü olarak okuyup iş hayatına atıldım. Önce özel sermayede çalışmanın sıfatı "beyaz yakalı" oldum. Sonra kendi tercihimle sivil toplum örgütlerinde çalışmanın sıfatı "sivil yakalı" rollerin içine daldım. Ağabeyim Demir'in benim için hayal ettiği düzeye çok şey borçluyum, oysa o, okuma yazma bilmeden askerde yazıcı olmuş müthiş bir adamdı. Sonra da bir gün kendini asarak hayata veda etti. Ve benim hayatım onun bu finalinden sonra ne oldu hâlâ anlamış değilim.

Şimdi 46 yaşındayım. İki adamla evlendim, iki çocuk doğurdum. Gündüzlü olduğum günden bu yana toplumsal ilişkilerimde hep güvensiz oldum. Bunun üzerine çok düşündüm. Hâlâ da düşünüyorum. Bir çocuğu ailesin-

den koparmak, üstelik de bunu ona iyilik olarak yapmak bana iyilik gibi gelmiyor. [...] Çocuğu her türlü nedenden ötürü ailesinden koparma kararı vermeden önce etraflıca düşünmeli, bu karardan sonra onu nelerden yoksun bırakıyoruz diye bakmalıyız değil mi? Bana kalırsa insanlık artık bu akla ve duyguya kavuşmalıdır. [...] Yoksun bırakıldığımız tüm paylaşım olasılıklarından, bu kurumsal hayat yüzünden bize emanet edilen yalnızlıklarımızdan çok üzgünüm. Çok.

[...] Umuyorum bir gün kurumsal ortamda ranzalı, zilli ama fotoğrafsız çocukluk süreci olan bireylerin hayat haritası ortaya çıkarılır ve tartışılır, bunu çok istiyorum.

Bu geçmişle yüzleşmeme bir yanı ile izin veren yazıyı yazmama olanak sağlayan kıymetli Pakize Türkoğlu'na ve bizi buluşturan ömür boyu dostum Çağla Ormanlar Ok'a teşekkür ederim.

İnsanlığı her şeye rağmen Sabahattin Ali'nin ifadesiyle milyon kez öperim.

Anne sevgisi gibi (M. Büyükanıt)

Kıymetli Öğretmenim,

Mektubuma, göndermiş olduğunuz tebrikin bende bıraktığı sevinci, memnuniyeti anlatmakla başlayacağım. O gün benden mutlusu, benden neşelisi yoktu. Arkadaşlarım bu tebrikin bana bu derece tesir ettiğine pek şaştılar. Bilmiyorlardı ki bu tebrik benim bütün üzüntümü, bütün yalnızlığımı giderecek. Hâlâ sevincimi yenemiyorum. Nasıl yenebilirim? Bugüne kadar kendimi her şeyden aciz hissediyordum. Esasen aciz değilim ama sevdiklerim bana bu hissi aşılamışlardı. Annemi ve babamı çok küçük yaşımda kaybetmiştim. Ortada bir ben, anneannem ve kardeşim

kalmıştık. Netice olarak yapayalnız kalmıştım. Her şeyden çok sevdiğim ve kendileri için tatlı hayaller kurduğum kimseler muhakkak ki hiçbir şeyim olmayışı karşısında sevgime en ufak bir mukabelede bulunmadılar. Onların sevgisine ihtiyacım vardı. Gerçekten çok yalnızdım. Yalnızlığımı unutturacak çok az şey vardı benim için. Bu yalnızlığım bir bakıma hayatla mücadele etmemi ve insanları daha iyi tanımamı sağladı. Bu hususlarda yanılıyorum diyemem.

Tanrı kendi güzelliğinin görünmesini istemiş, yokluklar aynasına bakarak kâinat meydana gelmiş. Her güzel kendi görecek göz, sevecek gönül arar. Tasavvuftan bilirsiniz bunları. Benim sevdiklerimden beklediğim sevgi dış görünüşüm için değildi, hâlâ da değil ya... "Sev seni seveni yek ile yeksan olsa. Sevme seni sevmeyeni Mısıra sultan olsa," diye Kanuni Sultan Süleyman'ın bir sözü vardır. Ama bunu tatbik edebilmek benim için çok zor.

Siz de bu sevdiklerimin arasına giriyorsunuz ama emin olun ki hiçbir zaman sizin hakkınızda bunlara benzer düşünmedim. Zaten yurtta en yakın ilgiyi sizden gördüm. Fakat sizin kıymetinizi bilmemekle büyük bir hata yaptığımı çok geç anladım.

Yurtta tabii olarak pasif kalıyordum. İnsan gününün hareketli geçmesini kendi sağlar. Ama bunun için de türlü imkânlar lazımdı. Ne yazık ki ben bu imkânlardan mahrumdum. Benim haftanın yedi gününü yatakta geçirmemi, tek tük gezmeye gittiğimi içedönüklüğüme mi yorumluyorlardı bilmiyorum. Bir defasında hemşire Nuran Abla bu hususta bana nasihat etti, misal olarak da Şefik Ağabey'i verdi. Ben onu dinlerken için için gülüyordum. Belki de gruptaki en hareketli çocuk bendim. [...]

Erzincan'a geldikten sonra Selimiye'de iken yaptığım gibi yurda gelip tatilimi geçirmeyi aklımdan sildim. Buna

sebep gene sevdiğim, iyi niyet beslediğim kimselerdi. Gurur ve haysiyetim o ana kadar bana yapılanları hoş görmüştü ama bir dereceye kadar. Sevip de sevildiğini sanan bir kimse için en ufak bir hareket en büyüğü kadar önemlidir. [...] Ne kadar yanılmışım meğer. İşte sevildiğini zannedip de aldatıldığını anlamanın verdiği ıstırabı o zaman tattım.

Fakat yurttan ayrılamıyordum. Bir tek kişi beni seviyordu, o da Nil. Sadece inandığım şey bu idi. Onun beni sevmesi. Belki bundan da yanılmış, aldanmışımdır. Kim bilir benim hakkımda ona neler söylemişler. Nelerime temas ederek nasıl tenkidimi yapmışlardır. Varsın böyle olsun, eğer bir gün benden soğuduğunu, yüz çevirdiğini fark edersem hiçbir şey kaybetmem. Bilakis tecrübe sahibi olurum. Dünyayı tozpembe görsem umursamayacağım. [...] Bu yaşta âşık olduğuma ben de şaştım. İşin acı tarafı onun hakkında daha önemli hiçbir malumatım yok. Beni çoktan unutmuştu belki.

Siz daha yurttan ayrılmadan buraya geldiğimin ilk senesi iki yağlıboya tablo, üç tane de manolya ile Yakacık'a gelmiştim. Doğruca Jale Öğretmen'imin yanına gittim. İki yağlıboya tabloyu ve iki manolyayı ona verdim, siz yoktunuz. Manolyanın tekini de size bırakmıştım. Aslında o resimleri ve manolyaları Jale Öğretmen'e ona verilmesi için veriyordum. Size bundan bahsettiğim için özür dilerim ama bu sırrımı açmayı çok istiyordum. Belki siz bunu biliyordunuz fakat bana belli etmiyordunuz. [...]

Annem olsaydınız bu derece severdim sizi, zaten bu sevgime inanarak size bu mevzuyu açtım. Size uğramayışımın bir sebebi daha vardı: Ne sebepte sınıfta kaldığımı izah etmem zor olacaktı size, belki gözünüzden düşecektim. Bana olan eski sevginiz kalmayacaktı. Size sınıfta ka-

lışımın sebebini uzun uzun anlatamayacağım. Sizden istediğim tek şey bana inanmanız. Eğer beni şimdiye kadar nasıl tanıdıysanız, ders hususunda tabii, gene öyle tanıyın. Bir hoca ile anlaşamazlık yüzünden oldu bu. Şimdiye kadar ikmale kalmış kimse değildim. Bu yetmiyormuş gibi sınıfta kaldım. Bu bana çok tesir etti. Kaçtım okuldan, artık tamamı ile askerlikten nefret etmiştim.

Bir hafta sonra okula döndüm. Anneannem hasta hasta, beni bu tuttuğum yoldan vazgeçirmek, bana mâni olmak ümidiyle Erzincan'a gelmişti. Ben çoktan eve gelmiştim. Okuldan döndüğü zaman gene beni hoş karşıladı. Sınıf subayım ve diğer hocalardan yazılar getirmişti. Hepsi geri dönmemi istiyordu. Niçin geri dönmemi istiyorlardı? Herhalde tembelliğimden değildi. İkmalde dersinden sınıfta kaldığım hoca kâğıdıma işaret koymuştu. O anda kâğıdı boş verip çıkmaktan başka ne yapabilirdim? Firar etmeden önce Rusça hocamız benim niyetimi öğrenmiş, senin fakülteye kadar girmene bizzat yardım edeceğim diye vaatte bulunmuştu. Ama ne çare ki hiçbir şey beni düşüncemden alıkoyamadı. Yabancı memlekete gidecektim. Bu türlü hayattan tamamı ile bezmiştim artık. Şimdi okuldayım, nasıl oldu bilmiyorum. Bir hafta içinde anneannemi çok üzmüştüm, erimişti kadıncağız. Bizim için her türlü fedakârlığa katlanan, bütün yaşama ümidi bizim için olan o kadına nasıl böyle yapıp üzdüm onu? Kendimi hiçbir zaman affetmeyeceğim. Karnemde hiç zayıfım yok. Okulda resim kolu başkanı seçildim. Ayrıca 11,5 sn ile 100 metre şampiyonuyum. Siz benim tembelliğimden sınıfta kalmadığıma inanmayın kâfi.

Öğrenmeye ihtiyacım var. Tebrikinizi gördüğüm zaman yanılmış olduğumu anladım. Bir tebrikle sayfalar dolusu bir manayı ifade etmiştiniz. O anda dudaklarımdan dökü-

len şu cümleler oldu: Evet unutulmamışım. Düşüncelerim bir kadehi dolduracak kadar taşmış. Beni affedin, duyduğum memnuniyeti tebrikinizin cevabını göndererek belli etmeye çalıştım. Hem bu gibi şeylerde büyüklerin cevap yazması beklenmez ama küçükler yazmazsa çok ayıp olur. Geldiğim zaman beni değişmiş olarak göreceğinizi tahmin ediyorum. Mektubumu burada bitirmek zorundayım. Geç oldu ama yeni yılınızı kutlar, neşeli ve sıhhatli günler temennisiyle ellerinizden öperim. Gürcan ve Gürsan'ın da gözlerinden ve yanaklarından öperim.

Beyaz köşkün çocukları (Ayhan Yükseler)

Sami Özateş arayıp da, "Nisanın ikinci pazarı toplanıyoruz, epey katılım olacak, hazırlan Ayhan," dediğinde nasıl heyecanlandığımı anlatamam. Kolay mı, altmış yıl aradan sonra yurt arkadaşlarımla bir araya gelecektim.

Kim bilir kimler gelecekti? Acaba kimleri hatırlayabilecek ya da tanıyabilecektim? Ya da kimler beni hatırlayıp tanıyabileceklerdi? Çok merak ediyordum. Gerçi bazıları ile bir yıl önce öğretmenler günü nedeniyle Jale Tamer, Pakize Türkoğlu, Suat ve Cavat Yücel gibi öğretmenlerimizi ziyaret ederken bir araya gelmiştik: Niyazi Ünver, Sami Özateş, Metin Şık, Orhan Sazçalan, Cavit Genç, Kemal Kırnal, Hüsran Uçta gibi. Ama bu kez başkaydı.

Telefon görüşmesinden sonra oturup şöyle geçmişe doğru bir yolculuk yaptım. Yıllar ne çabuk geçmişti. O an her şey bir film şeridi gibi gözümün önünden akmaya başladı.

1956 yılıydı kardeşim Kayhan'la Yakacık Hatice Abbas Yetiştirme Yurdu kapısından içeri girdiğimizde. İlk karşılaştığımız, yurda adını veren kişinin çocuklar için

bağışladığı o muhteşem görüntüsüyle beyaz köşktü. Çok güzeldi. Böylesini hiç görmemiştim. Kadere bakın ki artık böyle bir yerde yaşayacaktık. Beşinci grup yeni binaya geçene kadar günlerimiz o köşkte geçti. Unutulmaz günlerdi. Şimdi ne zaman yurt günlerini anımsasam önce gözümün önüne o muhteşem beyaz köşk gelir. Fakat ne yazık ki artık o beyaz köşk yok. Yıllar önce Kayhan'la ziyaret etmek amacıyla yurda gitmiş, köşkü harap ve terk edilmiş bir durumda görünce büyük bir hayal kırıklığına uğramıştık. Sonra, acaba burayı yine eski haline getirebilir miyiz diye girişimlerde bulunmuştuk. Fakat bir zaman sonra duyduk ki köşk yanıp kül olmuş. Tabii ki köşkle birlikte yüreğimizde yanıp kül olmuştu...

O yurtta mutlulukla dolu harika iki unutulmaz yılım geçti, unutulmaz iki yılım.

Nasıl unuturum grup öğretmenimiz Jale Tamer'i? Onun sevecen yaklaşımlarıyla bize davranışlarını, öğrettiklerini.

Nasıl unuturum o güzel Türkçesiyle bize okuduğu kitapları, bugün bile okurken hâlâ duygulandığım Ömer Seyfettin'in "Diyet" hikâyesini?

Nasıl unuturum onunla beraberce oynadığımız "Nesi var" oyununu?Nasıl unuturum Jale Öğretmen'in şiir şöleninde okumam için bana verdiği "Annem" adlı şiiri provalarda ağlamaktan bir türlü sonunu getiremediğim için Erkan Ulukaya'ya verdiğini, bu kez de Erkan okurken ağladığımı?

Nasıl unuturum çubuk makarnayı yerken elini de kullanan arkadaşımıza "Cavit Genç, Cavit Genç bak böyle yapacaksın," diyerek makarnayı çatala dolayarak ağzına götürüşünü?

Nasıl unuturum toplu sünnet törenimizi ve Jale Öğretmen'in sünnet öncesi babamla ziyaretimize gelen karde-

şimiz Gökhan'a bir maşallah takıp onu da sünnet ettirdiğini?

Nasıl unuturum sünnet sonrası ziyarete gelen Yakacık halkı arasında sınıf arkadaşlarımız kızları görünce nasıl utandığımı ve yüzümü saklamaya çalıştığımı?

Nasıl unuturum bizim her işimizle ilgilenen, bizi yıkayan, tırnaklarımızı kesen grup annemiz Saime Anne'yi...

Nasıl unuturum bize sabırla mandolin çalmayı öğreten Pakize öğretmeni?

Nasıl unuturum Mücahit Bey'in çaldığı kemanı?

Nasıl unuturum denize giderken coşkuyla söylediğimiz "Terazi tartıyorum. Akşamüstü Gülseven" şarkılarını?

Nasıl unuturum Turan Ağabey'le yaptığımız spor gösterilerini?

Nasıl unuturum tiyatro sanatçılarının oynadığı "Kral Oidipus" oyununu ve o oyunda rol alan Hüseyin Dereli'yi?

Nasıl unuturum Cavat Öğretmen'in bizi yurdun arka tarafına götürüp dikenli bir yerde "Yere çömelin size bir şey anlatacağım," dediğinde herkesin ne yapacağını şaşırdığını, benim ise bir dikenin sap kısmına basıp yan yatırarak yere çömeldiğimi, bunu gören Cavat Öğretmen'in arkadaşlarıma "Bakın Ayhan ne yaptı da çömelebildi?" diyerek beni örnek gösterdiğini, nasıl gururlandığımı?

Ve daha yüzlerce anıyı nasıl unuturum?

Toplanma günü gelip çattığında heyecanım daha da artmıştı. Cavit Genç yurt kapısından içeri girerken duygularım doruğa ulaşmıştı. Bu arada Cavit Genç'le elli yıl sonra nasıl karşılaştığımızı anlatmadan geçemeyeceğim.

Bir gün İzmit'te tanıdığım bir emlakçıya uğramıştım. İçeride biri hararetli hareretli bir şeyler anlatıyordu. Yakacık demez mi? Adını sordum, Em. Yüzbaşı Cavit Genç olduğunu söyledi. Küçükken yurtta kaldığını söylüyor-

du, "Kayhan Yükseler'i tanıyor musun?" diye sordum. O da, "Tanımaz mıyım hem Kayhan'ı, hem de ağabeyi Ayhan'ı?" deyince nasıl şaşırdığımı anlatamam. Bu kez "Ben Ayhan Yükseler'im." deyince şaşırma sırası ona geldi. Dondu kaldı. Kalktı boynuma sarıldı. Sonra uzun uzun konuştuk. O günden beri görüşmeye devam ediyoruz.

Cavit'le içeride toplanmış kişilerin yanına geldik yurtta. Aralarında Niyazi Ünver, Didi (Erkan Ulukaya), Sami Özateş, Metin Şık gibi tanıdıklarım vardı. Sohbete koyulmuştuk ki içeriye lüks bir araba girdi. Kim bu gelen diye meraklanmaya başladık. Arabadan biri indi. İneni gören Niyazi "Bu gelen Ümit Gülsoy," dedi. Gelen kişi bize doğru yönelince Niyazi "Sen Ümit Gülsoy musun?" deyince, o da "Evet" dedi. Niyazi adını söyledi. Ama o Niyazi'yi hatırlayamadı. Tokalaşma sırası bana geldiğinde adımı söyleyince, şöyle durdu bana baktı ve "Yurttan aklımda birkaç isim kalmış. Bunlardan biri Jale Tamer, diğerleri Ayhan ve Kayhan Yükseler," demez mi? Nasıl şaşırdığımı ve gururlandığımı anlatamam.

Ümit Gülsoy adını bana Kayhan toplantı öncesi telefon görüşmemizde söylemişti. Kendisinin gelemeyeceğini ama Ümit Gülsoy gelirse onun hangi meslek üzerine çalıştığını sormamı istemişti. Nedenini söyleyince ben de hatırladım. Ümit çok güzel resim yapardı. Resimlerini hayranlıkla izlerdik. Hatta İzmit'te batan *Üsküdar* vapuruyla ilgili yaptığı resmi hâlâ hatırlarım. Kayhan'ın merakı bundandı. Ümit'in sanatkârlık yönünü ressam olarak değil ama sanatın başka dalında sinema üzerine sürdürdüğünü, "Şahmaran", "Kaşık Düşmanı" gibi filmlerde imzası olan önemli bir görüntü yönetmeni olduğunu öğrenmiş olduk.

Sami'nin söylediği gibi toplantıya katılım bir hayli fazlaydı. Kimler gelmişti kimler. Başta öğretmenlerimiz Paki-

ze Türkoğlu, Suat ve Cavat Yücel, Turhan Ağabey ve eşi Saime Anne. Jale Öğretmen'imiz gelecek durumu olmadığı için yoktu. Ama kardeşi Nil (Nilgün) vardı. Nil'le yurtta günlerimiz hep aynı ortamda geçmişti. Yurttan ayrıldığımdan beri onu görmemiştim, benim için sürprizlerden biriydi. Ve adlarını buraya sığdıramayacağım daha birçok arkadaşlarım, kardeşlerim.

Herkesin gözleri pırıl pırıldı. Mutlulukları yüzlerinden okunuyordu. Herkes bir duygu seline kapılmıştı sanki. Kolay mı bu kadar zaman sonra birbirimizle kavuşmuşuz, anlatacak o kadar şey vardı ki...

Şimdi düşünüyorum da bizleri böyle coşkuyla bir araya getiren şey neydi? Evet neydi? Kimimizi Ankara'dan, kimimizi Bodrum'dan, İzmir'den, Bursa'dan daha birçok yerden koşa koşa buraya getiren şey neydi? Sosyal Hizmetler müdürünün toplantıda söylediği "Bu vefa, bu duyguya şaşırmamak elde değil. Neden şimdiki çocuklara bunu veremiyoruz?" dedirten şey neydi?

Bunun yanıtını bulmak hiç de zor değil. Çünkü burası bizim evimizdi sanki. Bizimle yirmi dört saat aynı ortamda kalan grup öğretmenlerimiz, grup annelerimiz ve diğer çalışanlarıyla birlikte bize hep sevgiyle yaklaştılar. Kaybettiğimiz annemizi babamızı hiç aratmadılar. Bugün bile onların bize, bizim onlara yaklaşımımız boşuna değil. Onlara çok şey borçluyuz. SAĞ OLSUNLAR VAR OLSUNLAR.

YYY Anıları (H. U.)

Yakacık Yetiştirme Yurdu (YYY) sıcacık bir kucaktı bizim için. Sanki içine doğduk. Sardı bizleri. Öğretmenlerimiz,

grup annelerimiz, bahçıvanımız, kalorifercimiz, ötekiler ve biz. Bir de yurt müdürümüz (Aile reisimizdi).

Gruplarımız vardı. 1. Grup, 2., 3., 4., 5. gruplar. Her grupta birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar farklı yaşlarda arkadaşlardık. Çoraptan yaptığımız toplarla, gruplar arası veya sınıflar arası maçlarla geçti yaşamımız. Karamelalardan ve sakızlardan çıkan artist fotoğraflarımız, zarflarından sökerken bazen yırttığımız pul koleksiyonlarımız, zeytin çekirdeklerinden yaptığımız tespih tanelerimiz vardı. Sabah kahvaltısında yediğimiz zeytinin çekirdeğini iyice sıyırdıktan, neredeyse çekirdeğin tahta rengi kaldıktan sonra toplar, öğretmenlerimize belli etmeden ceplerimize doldurur, önceden belirlediğimiz betonu bulur, biraz da aşınmayı artırması için toprakla bulardık betonu. Saatlerce topraklı betonda sürterek yaptığımız tespihleri, beş dakikada "kafa karış"ta kaybedebilirdik. Misketlerimiz, topaçlarımız, tonbiklik, gözümüz gibi sakladığımız kiremitten dokuztaşımız vardı. Yurt içinde tellaklar gibi bağırarak arardık birbirimizi. Mahalle, cadde, sokak yoktu; yemekhanenin olduğu bina, tahta bina, 4. Grup binaları veya orta bahçe, yukarıdaki bahçe, aşağı bahçe vardı. Tariflerimizi bu noktalara göre yapardık. Bilmem ne sokağını dön, köşedeki bakkalı geç, börekçinin yanı gibi tanımlamalar yabancıydı bizlere. "Aşağıdaki bahçeye bak", "Yukarı bahçede görmüştüm", "Az önce tahta binanın arkasındaydı," derdik.

Hiçbirimiz oyunda arkadaşsız kalmazdık. Ayrıca her oyunda usta, ayrıcalıklı, oyunu ciddiye alan takım arkadaşlarımız vardı. Öğretmenlerimizden ve diğer çalışanların hiçbirinden, "O çocukla oynama," uyarısı duymadım. Kürt'ümüz de vardı aramızda, Boşnak, Arnavut, Pomak, Ermeni, hatta Sovyet Musevisi de (Adını hiç unutmuyo-

rum Gagarin'di. O sıralarda Sovyetler'in uzaya ilk yolladıkları kozmonotun adıydı. Çok kalmamıştı, kısa zaman sonra ayrıldı bizden.) Birlikte kuş avlamaya çıktığımız da olurdu, kavga ettiğimiz de. Mors oynardık, kafa karış, kaptan, otuz altı, çelik çomak, uzun atlama, güvercin takla, birdir bir... Ne etnik köken, ne dinsel farklılıklar vardı. Oyun arkadaşı olmamız yeterdi bize. Zaten nüfus kâğıtlarımızdan da haberimiz yoktu.

Kimimiz yeteneği ve becerisi tartılamayan ressam, müzisyen sanatçı oldu; kimimiz kunduracı, matbaacı, kuyumcu, gemici. Kimimiz Rabak'ta, Demirdökümde işçi, kimimiz asker, öğretmen, mühendis oldu. Tokatçı da çıktı içimizden, karaborsacı da. Onlar da bizim kişisel yaşamımızın renkleri. Hiçbir zaman utanmadık ne yaşamımızdan, ne arkadaşlarımızdan.

YYY kuru bakımevi değil, ruhu, dokuları olan canlı bir yaşam çevresiydi.

Ali Kızılkum vardı, misket ustamız. "Kafalık" dediğimiz eline en uygun misketini başparmağı, işaret ve ortaparmak uçlarında yuvarlar, dört parmağını içine, başparmağın önüne aldığı kafalıkla iki, üç metre ötedeki rakibinin kafalığına bir fiskede yollar, neredeyse parçalardı zavallının misketini. Topaç ustalarımız da vardı. Kaytanını sardığı topacı oyun arkadaşının (aynı zamanda rakibi de) yerde dönen topacının üzerine kuvvetle çarparak parçalamaya çalışırdı. Kıranlar bir süre efsane gibi anılırdı.

Çok iddialı maçlarımız olurdu. Her grubun mutlaka atlet ve fanilalardan boyayarak veya grup annelerine günlerce yalvararak renkli şeritler diktirdiğimiz formalı bir takımı olurdu. Rakip takımın golcü oyuncusunu çeşitli, çocukça bahanelerle maçlara almamaya çalışırdık. Onunla

oynamaya "yeminli" olduğumuzu, "o varsa ben yokum" diyerek onun oynamasını engellemeye çalışırdık. [...]

Yurdun bahçe duvarlarının arkasından bazen yoğurtçunun çıngıraklı sesini, bazen de kara kıl heybesinin içinde leblebi, leblebi tozu, bu tozdan yapılmış helva satanın sesini duyardık. Sokak sokak bağırarak gazete satan gazeteci çocukların, macuncu, simitçi, eskici ve hurdacıların ahenkli, makamlı sesleri hoşumuza giderdi. O zaman onların bugünkü gibi ışıklı, parlak camekânlı dükkânları yoktu. Yerli sektörün gelişme yılları olduğunu da bilmezdik o yıllarda... Haftada bir gün Migros kamyonu gelirdi. Uyanıklarımız ve tacir ruhlu olanlarımız, erken girişimciliğin olanaklarıyla 150 kuruşa Migros'tan, içinde yüz tane olan bir kutu nane şekeri alır, harçlık dağıtılınca vermek üzere tanesini beş kuruştan satardı. Aylık üç lira harçlığımız her hafta, 1 lira, 125 kuruş, 75 kuruş gibi dağıtılırdı. Borçlarımızı mutlaka öderdik. Çıkan nohut yemeğinin suyunu yer, tanelerini kimseye belli etmeden mendilimize doldurur, cebimize koyar, yemekhaneden kaçar gibi çıkar, uygun bir çeşmede onları yıkar, leblebi gibi yerdik. Bu yöntemi sevmediğimiz yemekleri saklamak; sahiplendiğimiz, beslediğimiz köpeklere yemek taşımak için de kullanırdık. Öğretmenlerimiz yakalarsa af yoktu. Yemeklerin yağları bacaklarımızdan akar, hatta ayakkabılarımızın içine bile sızardı. Kimin umurunda?

Arabaların, işlevini bitirmiş, atılmış rulmanlarının sahibi olmak da önemli bir ayrıcalıktı. Bilye sahiplerinin yanına yaklaşamazdınız. O rulmanlarla yaptığımız, adına "bilyeli" dediğimiz arabaları binaların etrafındaki kanallı, kabartılı çini kaldırımlarda yürütürken çıkardıkları sesleri, duyulmasından aldığımız hazların anlatılması olası değil. İki tekerleklisi, dört tekerleklisi vardı; iri tekerleklisi,

ufak tekerleklisi vardı; oturarak kullanılanı, ayakta kullanılanı vardı. Tek ayak bilyenin basacak yerinde, diğer ayak da yeri iterek hızla giderdi bilyeli. Ustalar ayakta ve küçük tekerleklisini kullananlar arasından çıkardı hep. Hiçbir zaman bisiklete terfi edemedik. Bir tur atmak için isteyeceğimiz, bisikleti olan arkadaşımız bile yoktu. Fakat her birimizin talan edeceği bir meyve bahçesi vardı. Eşelenebileceğimiz bir çöplüğümüz vardı. Kimse hangi bahçeye dalacağını, hangi çöplükte eşeleneceğini açıklamazdı. Çevremizdeki bahçıvan amcalar zaman zaman bizleri yakaladıkları halde görmezlikten gelip, dalları kırmama kaydıyla göz yumarlardı. Bazen ağaçların dallarını kırıp dayak yediğimiz de olurdu. Bahçelerden koynumuzu doldurduğumuz erikleri, ayvaları, armutları ve elmaları avuç avuç, tane tane paylaşırdık. Kimi zaman yakalanmış, pataklanmış, fakat koynundaki ayvayı saklamayı becerebilmiş olanlar kesinlikle kalan ganimetini paylaşmazdı. Hemen hepimizin isteyene cevabı "Yeminliyim oğlum," olur, geri çevrilirdi. Bir gün hiç unutmam, arkadaşlarımdan biri, daldığı bahçenin sahibinden dayak yemesine rağmen kurtardığı ayvayı gözümüzün önünde ballandıra ballandıra yerken bir ısırık istedim, cevap "Yeminliyim oğlum," oldu. "Bir diş lan!" dedikçe yanıt aynıydı. "Bari koçanını bırak..." Yine aynı cevap. Kuduracağım, vermiyor! Yedi, yedi, bir yandan bana bakıyor, bir yandan da koçanda en ufak kırıntı bile bırakmak istemiyordu. Artık dayanamadım, o kadar bekledikten sonra: "Senin ayvana mı kaldım lan!" dedim, küserek ayrıldım yanından. Binanın köşesinde saklanarak gözledim onu, hâlâ umudum vardı, fakat daha kemiriyordu; umutlarım tam sönerken kaydırdı attı ayva koçanını su birikintisinin içine, uğruna dayak yediği ayvayı bitirmenin rahatlığıyla oradan uzaklaştı, gözden

kaybolduğunda gittim çamurlu suyun içinden ayva koçanını aldım, sildim, yıkadım, olmayan kırıntıları yemeye çalıştım. Ben de hedefime ulaştım. Çamurdan da olsa, ayva koçanını ele geçirdim. Oysa her yer ayva doluydu. Bu ne biçim duygu.

Bir de tanık olduğum, unutamadığım, aklıma geldikçe beni gülümseten bir olay var, onu da anlatmak istiyorum. Sonra çete kurup, mağazaları soyan bir arkadaşımızdı kaybeden. Misket oynuyorlardı, kaybettiğini gördüm sonradan çete kuran arkadaşımın. Tahta binanın aşağı bahçeye bakan tarafında, duvarın dibinde mors oynadılar. Bir torba misket kaybetti. Cebindeki, babasının verdiği harçlıklarla kaybettiği misketleri satın alarak harçlıklarını da kaybetti. Paralar ve misketler bitince, tere ve kire bulanmış yüzüyle geri dönüp oradan ayrılırken, kazanan dalgacı arkadaş arkasından gülerek, "Pantolonlara kaç misket vereyim!" diye seslendiğinde, kaybeden, elleri kısa pantolonunun cebinde, sıska, çırpı bacaklarının üstünde dönerek: "Kaç misket verirsin?" dediğinde tutamadım artık kendimi. Hâlâ unutamıyorum bu olayı.

Hiç gitmediğimiz evlerimizde buzdolabı yerine tel dolabı vardı hâlâ... Hâlâ mahalle çeşmelerinden su taşınırdı evlere, yiyecekleri bozulmaktan, ekşimekten korumak için bodrumdaki, bahçelerdeki kuyulara sarkıtılırdı, soğuk su için yazın bakkallardan hâlâ buz alınır, küplerde su soğutulurdu.

Biz yurtta 1950'lerin, 60'ların orta halli aileleri gibi yaşadık. Beslenmemiz, barınmamız, eğitimimiz, sağlığımız kamunun sosyal sorumluluğunun denetimindeydi. Öğretmenlerimiz, diğer çalışanlar özel mi seçilmişti? O yıllar iş bulmada, işe alınmada, okul kayıtlarında, pozitif ayrımcılık uygulanıyordu sanki.

Ne mutlu bize. Artık bizim jenerasyonumuz yetmişli yaşların ön günlerinde, fakat hâlâ kolumuzu omzuna atıp: "Na'ber lan?" diyebileceğimiz, atmış yıllık arkadaşlıklarımız tüm içtenliğiyle sürüyor.

Müdürümüz Mücahit Türkoğlu'nu saygıyla anarak (Turan Kırılmazoğlu)

Ben Yakacık Yetiştirme Yurdu'nun hem öğrencisi, hem de öğretmeni oldum. Öğretmen olarak oradan ayrılışımın üstünden tam 48 yıl geçmişti. Yurttaki öğrencilerimizden Sami ve Rasim Özateş kardeşlerin çabasıyla 2014 Kasım ayının sonlarında, eski öğretmen ve öğrencilerden bir grup, orada toplandık.

O güzel ve büyük bahçede çevreme baktığımda, o görkemli beyaz köşkün, yurda adı verilen Hatice Abbas Halim'in armağanın yerinde yeller esmesi beni çok üzdü. Sordum, yandı dediler.

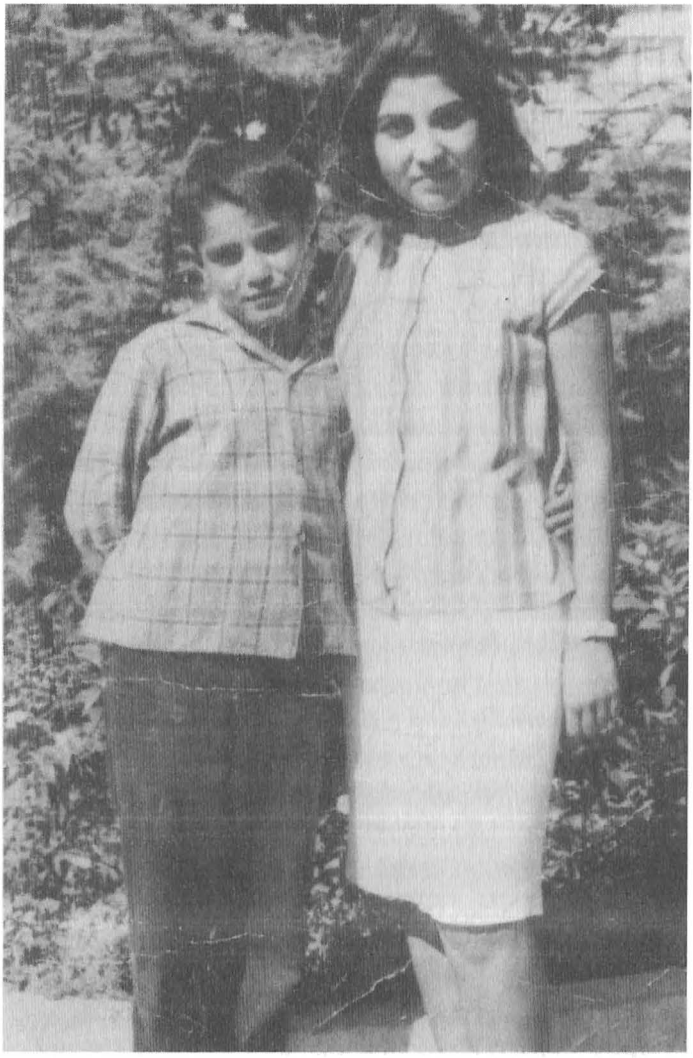
Oysa benim son çocukluk yıllarım bu köşkte geçmişti. Arifiye Öğretmen Okulu'ndan tatillerde evime gelir gibi geldiğimde bu köşkte kalırdım. Hatta evlendiğim kıza 1959'da bu köşkte âşık olmuştum, 1963'te burada evlenmiştik. Yine 1966'ya kadar bu köşkte grup öğretmenliği yapmıştım...

Ben böyle iki yanıma bakarak geçmişi anımsarken bahçede elliyi geçkin kişi olmuştuk. Ama bütün eski öğretmen ve öğrenciler erozyona uğramış toprak gibiydi. Yıllar bizden ister istemez çok şey alıp götürmüştü.

Birbirimizi, tanıyor gibiydik.

"A!.. Hiç değişmemişsiniz maşallah."

"A!.. Sen şey değil miydin?"

Gülçin Alpagut (Koru) Öğretmen ve Sami Özateş
(Arşiv: P. Türkoğlu).

"Tanımaz olur muyum, şeysin," sözleriyle sarılıyorduk. Hepimiz birbirimizi çok özlemiştik. Anılarımızın neresinden başlayacağımızı bilemiyorduk.

Yukarıda bir salonda toplandık. Rahmetli müdürümüz Mücahit Bey'in eşi öğretmenimiz Pakize Türkoğlu, Eğitim Uzmanı Cavat Yücel ve eşi Suat Öğretmen, Gülçin Alpagut öğretmen gelmişlerdi. Jale Öğretmen'imiz gelememişti.

Yurdun ilk yıllarındaki öğrencileri olan ben ve arkadaşlarım üstünde bu sevgili öğretmenlerimizin emeği çoktu. Onların şahsında çocukluğumuzu arıyorduk. Onlara sevgimiz saygımız sonsuzdur.

Bizim öğretmenlerimiz emekli olalı çok yıllar olmuştu. Biz onların öğrencileri de en az 20 yıllık emekliydik.

"Geçmiş zaman olur ki
Hayali Cihan değer"di.

Bu toplantıda açılış konuşmasını Sami Özateş yaptı. Geçmişi andık. Geçmiş olayları anımsadık. Arkadaşlar ve öğretmenler güzel konuşmalar yaptılar.

Sonra yurdu dolaşıp eski-yeni karşılaşması yaptık. Öğrenci kardeşlerimizi grup evlerinde ziyaret ettik. Küçücüktüler. "Biz de böyle miydik?" diye gülümsedik. "Ben değildim," dedim onlara. Çünkü ben her zaman arkadaşlarımdan daha büyük bir çocuktum. Sonra bahçeye yayılıp Yakacık havasını aldık ve ikili üçlü sohbetlere dalanlar oldu.

Ben yine bir köşede eski yıllara, uzaklara daldım: Türkiye'nin ilk yetiştirme yurdu, İstanbul Mevlanakapı'daki Mevlevi Dergâhı'nda İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay tarafından açılmıştı. Bu yurdun ilk kurucu müdürü Mücahit Türkoğlu idi. İlk öğrencileri sosyal uyumu zor çocuklar olup sonradan tüm çocuklar burada toplanmıştı.

Ben de 1951'de babam tarafından bu yurda getirilmiştim. Babam yoksulluktan ötürü bana ait mahkeme kararı alınıştı. Sıtmalıydım, sarı benizli, karnı şiş bir çocuktum. Mücahit Baba beni Guraba Hastanesi'ne kendisi götürdü. Orada bir ay içinde iyileştim.

Yaz aylarında Büyükçekmece'de kamp kurduk. Ben kampta üşütüp, zatürre oldum. Müdür Baba beni bu kez Kadıköy'deki Validebağ Öğretmenler Prevantoryumu'na götürdü ve hastalığımla çok ilgilendi. Doktor ve hemşireler çok iyi baktılar, üç ayda iyileştim. Babam gelip beni hastaneden çıkarıp Mevlanakapı'daki yurda götürdü.

Yurda dönünce epey değişiklikler olduğunu anladım. Müdürümüz Mücahit Baba, yeni açılan Yakacık Yetiştirme Yurdu'na müdür olmuş, oraya gitmiş. Benim grup öğretmenim de bizim Mevlanakapı'nın müdürü olmuştu. Beni görünce iyileştiğime sevinip sarıldı. "Ama seni Yakacık'a göndereceğiz oranın havası çok güzel, Mücahit Bey seni oraya istiyor," dedi, evraklarını hazırlatıp elime verdi.

Babam beni Yakacık'a götürürken çok sevinçliydim. Şu Mücahit Baba ne iyiydi. Beni önemsemesine çok seviniyordum. Yurt kocaman bahçe içinde beyaz ve büyük bir köşktü. Kapı duvarında burayı bağışlayan hanımefendinin adı vardı. "Hatice Abbas Halim Yakacık Yetiştirme Yurdu" yazıyordu.

Mücahit Baba beni burada da sevgi ve şefkatle karşıladı. Bu güzel yurtta 1953'te ilkokulu bitirdik. O kadar çocuk çeşitli başka okullara gittik, Şefik Sürur ikimiz Arifiye Öğretmen Okulu'nu kazanmıştık.

Bu okulun sözlü sınavlarına da bizi Mücahit Bey götürmüş, kazandığımızı öğrenince bizi orada öğretmen olan arkadaşlarına teslim edip dönmüştü.

Her yıl, yurttan başka arkadaşlar da kazanıp aramıza katılırlardı. Derslerimize iyi çalışıp, okul kurallarına kolay uyardık. Tatillerde yurda evimize gider gibi döner, çocuklara abilik yapardık.

Benim için daha önemlisi, Yakacık Yetiştirme Yurdu öğretmeni olarak atanmamdı kuşkusuz. Ama işte o zaman Mücahit Türkoğlu orada yoktu ne yazık ki.

Ben böyle geçmişe yolculuğa dalmışken, birden toparlandım. Köşkün yerine dikilmiş olan ağaçlardan birinin altındaki banka oturmuş, bunları, özellikle de Mücahit Baba'yı düşünüyordum, gözlerim ıslaktı.

Üç dört basamak aşağıdaki eski voleybol sahamızda toplanmış olan çocukluk arkadaşlarım, eski öğrencilerim ve elleri öpülesi öğretmenlerim, gitme hazırlığı içinde fotoğraf çekiliyorlar, birbirleriyle veda konuşmaları yapıyorlardı. Onlara bir kez yukarıdan baktım: Dünün çocukluk arkadaşlarım, emekli albaylar, astsubaylar, öğretmenler, özel arabalarıyla gelen emekçi kardeşlerim, Almanya'dan gelen Ziya Güneş, Bodrum'dan gelen sinemacı Yaşar, Cahit vb...

Gözlerim yeniden yaşardı. Ben de herkesle vedalaştım, eşimle oğlumla arabamıza binip ayrıldık oradan.

Anılar ve itiraflar (Ahmet Hulusi)

Benim için YYY her zaman güzel bir masaldır. Bir zamanlar Yakacık adında güzel bir belde vardı. Orada iyi kalpli insanlar yaşardı. Yakacık Yetiştirme Yurdu olan o tarihi köşkte o iyi insanlarla, dolu dolu tam beş yılım geçti. Oradaki grup öğretmenim Pakize Türkoğlu'nu, Hasanpaşa İlkokulu'ndaki sınıf öğretmenim Muzaffer Hanım'ı, öteki öğretmenlerimi, her iki kurumdaki çocuk-

luk arkadaşlarımı unutmam mümkün değil. Nasıl olsun ki, Kastamonu'nun bir köyünde, babası ölünce başkasıyla evlendirilen anneden, ablası ve ağabeyinden koparılıp üç yaşında İstanbul'da bir yuvaya, sonra başka bir yuvaya gönderilen, okuma yaşına gelince de kendini Yakacık'ta bulan bir çocuktum. Yakacık'ta ilkokulu bitirince Mevlanakapı İş Yurdu'na, bir süre sonra kayıtlı olduğum il olan Kastamonu Yurdu'na gönderildim. 11-12 yaşında biri çocuk için hiç de macera sayılmayacak, onu yoran, şaşırtan, hatta yalnızlaştıran bir küçüklük yolculuğuydu benimkisi. Anılarım arasında her zaman eleştiri ve özeleştirinin de yer alması, zaman zaman zorlandığım bu çocukluk yolculuğunun ve özlemlerimin sonuçlarıdır belki.

Bir varmış bir yokmuşla başlayan çocukluğumun zaman tünelinde küçüklük yıllarımı pek anımsamıyorum. Daha doğrusu kırık dökük, kopuk kopuk ama yine de Kasımpaşa Çocuk Yuvası'nda başlayan biraz hayal, biraz gerçek, birazı hoş ve güneşli ama hiçbir zaman apaydınlık olmayan uzunca bir yolculuk. Bu yolculukta hayatımı ve ruhumu, dünya görüşümü, kişiliğimi etkileyen, belki besleyen belirleyen olaylar, yerler ve kişiler oldu. Anılarım ve anımsadıklarım arasında onlar hep var.

Kasımpaşa Çocuk Yuvası yatakhanesindeki karyolam, tam karşıdaki yola bakan pencerenin önündeydi. Oradaki Kızılay yazısının akşamları lambalarla aydınlatılması yatağıma yansıyordu. Bu ışıltıların her gece yastığımın üstüme düşmesi bana huzur verir, bu ışıklarla oynar, mutlanırdım. Yaşım biraz büyüdüğünde, yuvanın bahçesinde, eski bir kol saati çarkı bulmuştum. Onu güneş ışığına tutunca ortaya çıkan renklerin pırıltısı beni büyüler gibi olurdu. O pırıltılı renklerle oynarken, çiçekler arasında bir dünyadayım gibime gelirdi. Bu güzelliği arkadaşlarımla da payla-

şır, her oynadığımda pırıltılı renkleri onlara gösterirdim. Ta ki o eski saat çarkını kaybedinceye kadar. Sonradan resim ve güzellik sanatına olan ilgim bu renk oyunlarından mı kaynaklandı, yoksa kimi çocukta olduğu söylenen güzellik yeteneğinin mi beni renkli ışıkların peşinde koşturduğunu bilmiyordum. Ancak Yakacık'taki grup öğretmenim o günlerde yazdığı gözlem notlarını çok sonraları bana verdiğinde, "Resim ve güzel yazı yeteneği var," yazısını okuyunca anladım konuyu. Askeri Mızıka Okulu'nda okuduğuma, şiir yazdığıma ve resim yaptığıma göre böyle bir yetenek bende vardı demek ki. Ama istediğim halde bu alanda daha yetkin bir duruma gelmememde tedirgin çocukluğumun ve yöneltme eksikliğinin payı olduğu da başka bir gerçek bence.

Yuvada sessiz sakin bir çocuktum sanıyorum. Bize bakan Hemşire Abla beni, bir apartmanın bodrum katındaki evine götürürdü arada bir. Hatta bir keresinde altıma kaçırdığımda o iyi kalpli Hemşire Abla'nın hiç kızmadan üstümü başımı ve kirlenen yerleri tertemiz yapması beni sevindirmiş, ona içimden büyük yakınlık duymuştum. Bu evin penceresinden yarım dünyayı izlemek, yoldan geçenlerin sadece ayaklarını görmek bana ilginç gelirdi. Ama sadece ikimizin bulunduğu ve ilk kez gördüğüm bir evin aşırı sessizliği bana pek de çekici gelmemişti belki.

Aslında bu Hemşire Abla sonradan Yakacık'a beni yoklamaya da geldi birkaç kez. Ama nedense benim beklediğim sıcak yakınlığı pek göstermiyordu.

Yuvadan Yakacık Yetiştirme Yurdu'na ne zaman ve nasıl gittiğimi anımsamıyorum. Numaram 59 ya da 159'du. 3. Gruba verilmiştim. Zamana yayılan günler, aylar ve yıllar içinde belleğimde orayla ilgili yığınla anı var. İnternette arkadaşlarımı ararken bunların çoğunu onlarla paylaştım.

Ancak aileden, evden, anneden açılmışken Yakacık'tan şunları anımsıyorum: Revirde yattığım bir gündü. Küçük sınıflardaydım. Bana bir mektup gelmişti. Açıp okudum, hiç tanımadığım annemdendi. Ruhumu, bedenimi tarif edilmez duygular kapladı; karışık bir durum oldu. Benim de bir annem varmış demek ki. Küçük yaşta terk ettiği evladını şimdi arayıp soruyordu. Öğretmenimin de önerisiyle ona cevap yazdım. Bir süre sonra bir mektup daha geldi. Ama başkasıyla evlenmek için beni terk eden, yüzünü hiç görmediğim bir anneden gelen mektup beni hiç etkilemiyordu. Cevap yazmak içimden gelmiyordu. Zaten yurt müdürümün yazışmalarıyla Kastamonu'daki köyümüzde bulunmuş olduğunu da öğrenmiştim. Kastamonu yurduna nakledilinceye kadar onlarla, ailemle hiç iletişimim olmadı.

Bu arada, bir çocuk olarak, beni etkileyen başka bir anne baba, başka bir ev ve aile ortamı keşfetmiştim. Bu ev, Müdürümüz Mücahit Türkoğlu ile Pakize Öğretmen'imin, bizim yatakhanenin bitişiğindeki lojmanıydı. Kimi zaman onların çocukları Gürcan ve Gürsan ile kalmak için gittiğimde, bu evdeki aile yaşamı ve ilişkileri benim çocukluğumu olağanüstü etkiler, özendirirdi, orada zaman geçirirken mutlanırdım. Kimi zaman aşağıdan Müdür Bey de çıkar gelir, bize ilginç bir oyun öğretir, güldürür, hatta keman çalardı. Aile, evlat, ana baba, kardeş nedir, ilişkileri nasıldır, sevgi şefkat nedir; hepsini bu aile ortamında görüp tattım. Orada zaman geçirmekten çok hoşlanırdım. Ne yalan söyleyeyim o ortama imrenirdim, belki kıskanırdım. Anlamlandıramadığım çocukluk duyguları yaşardım. Öğretmenimin evinde eşine ve biz çocuklara gösterdiği sevecenlik ve tutumu hepsi bir tablo gibi aklımda. Bu ortamda görüp yaşadığım, zamanla

anlamını öğrendiğim bu ev ve aile yaşamını ileriki yaşamımda aynısıyla kurmak istedim. Tam başardığımı söyleyemem.

Çok sevdiğim Yakacık yaşamım boyunca sevdam oldu. Şiirler yazdım. İstanbul'a gelince oraya gitmeden edemem. Pek çok anım var. Birçoğunu internette arkadaşlarla paylaştığımı söyledim. Cevap alıp cevap verdim. Kimi çocukluk olayları bugün gibi aklımda. Örneğin grup odalarımızın, yatakhanemizin bulunduğu heybetli Abbas Halim Paşa Köşkü... yaz kamplarımız, hepsi güzeldi.

Bir gün küçük Yetişkara kırık bir jilet vererek kaşlarını tıraşlamamı istedi, ben de yaptım. Ama öğretmen ondan önce bana bağırıp çağırıp kıyameti koparınca şaşırmıştım. Başka bir gün bodrum katın aydınlanma penceresinin eşiğine saklanmış bir kaplumbağayı, birkaç çocukla (Kemal, Hüseyin vb.) acımasızca taşladık. Taş attıkça yıldız yıldız çıkıp kaybolan kıvılcımlar hoşumuza gidince yeniden taş atıyorduk. Bir iki gün sonra yemekhanenin önüne toplandığımızda, Müdür Bey yüksek basamağa çıkıp beni yanına çağırdı, tüm çocuklara anlattı yaptığımızı. "Ahmet'i çok severdim ama vallahi artık gözümden düştü," dedi. Niçin yalnız bendim hâlâ düşünürüm.

Başka bir gün şöyle bir olay yaşadım: Arkadaşım Yunus'un babası astsubaydı. Arada bir gelir ona harçlık bırakırdı. Babası gidince şişko Yunus'la soluğu börekçide alırdık. Yine öyle bir gündü. Bana Nimet Öğretmen çağırıyor dediler. Beni bir odaya aldı öğretmen. Bir de baktım Yunus da orada değil mi? Meğer o gün, sanıyorum belirli miktarda bir para kaybolmuş. Çok para harcayan çocuklardan biri olarak dikkat çektiği için Yunus'u yakalamışlar. Birlikte harcadığımız için ben de suçlandım. Ama belirttiğim gibi biz Yunus'un parasını harcıyorduk.

Köşkün giriş kapısındaki ayakkabı dolaplarımız orayı epeyce daraltıp kokutsa da numaralı gözlerden terliklerimizi alıp içeri onlarla girdiğimizde sağlanan temizliği biz çocuklar da anlardık ama terlikle koşamayınca sinir olurduk. İki yanlı merdivenlerden ikici kata çıkarken tam ortadaki geniş sahanlıkta, renkli camların ışıkları tahtaya vuran yerde bağdaş kurup misket oynamaya bayılırdık.

4. Grubun ardındaki üst bahçeye pek gidemezdik. Orada bir kulübesi olan teyze bize orada evliya olduğunu söylerdi, korkardık. Bir gün Cemal Kırnalların evine gittiğimde nenesinden öğrendiğimiz duayı okurdum evliya bizi çarpmasın diye. Bir de evliya abdest alsın diye cuma akşamları oraya bir şişe su koyardık.

Yurtta en çok ilişkide olduğumuz kişilerden biri de hemşire Nuran Abla'ydı. Sabahları pansuman için revirin kapısında kuyruğa girdiğimizde, içeriden gelen birbirine karışan ilaç ve temizlik kokusu hoşuma giderdi. Hemşire Abla beyaz önlük yerine güzel giysiler giyen, hepimizi tek tek tanıyan, öğretmenmiş gibi davranan, dalgalı saçlı, esmer, güzel bir genç kız. Doktorumuz siyah pelerinli ve sanatoryumdan gelir giderdi.

Yaz kamplarımızı nasıl unuturum, dolu dolu geçerdi. Zamanı boş geçirmek, başıboşluk, sorumsuzluk gibi kimi olumsuzluklar yasaktı. Öğle uykularının dışında kalan zamanlar çeşitli etkinliklerle doldurulur, değerlendirilirdi. Her çocuk istisnasız spor yapar, yüzme öğrenir, tüm sportif oyunlara katılırdı. Sadece spor değil, müzik, resim, tiyatro, sinema çalışmaları için ayrı ayrı öğretmenler gelirdi. Mandolin grubu, koro, çalışmaları vardı. Yavrukurt topluluğu ve koro olarak Radyoevi'ne konser vermeye gittiğimizi hatırlıyorum. Bu çalışmaları Gazi Eğitim'de

öğrenci olan Ahmet Kaya Öğretmen yönetirdi. Kış tatilinde bile bize gelir, onun gelmesini iple çekerdik. Kamp boyunca bağ bahçe işlerimizi yürütmeyi bırakmaz, o işlere de koşardık. Uzak yerlere kamp gezileri, dolma, köfte, börek vb. olan kumanyalarımız unutamadığım anılarım arasında.

Bir yandan benim en çok sevdiğim yine de süt beyaz ya da alacalı renkli misketler olur, onların şeffaflığı ve renk cümbüşünde yeni bir hayat, yeni bir dünya kurardım. Misketlerimi genellikle oyunda Mustafa'ya ya da Eskişehirli Haluk'a kaptırırdım. Çember çevirme, yine telden direksiyonlu araba, çelik çomak, topaç çevirme, saklambaç, uzun eşek gibi oyunlarımızla geniş bahçeye yayılırdık. İçinde salıncak, barfiks, dönme dolap, tahterevalli gibi araçların bulunduğu oyun bahçesi bizim içim ayrı bir çekim alanıydı.

Bir zamanlar yurda gelen iş kampı denen kuruluşun kızlı erkekli gençleri bize bir kümes yapmıştı. Ben bu kümesin ilk nöbetçisi olmuştum. Yardımcılarım vardı. Görevimiz, yumurtaları toplamak, tavuklara bakmak, onları beslemekti. Kimi zaman Perili köşk'ten mi yoksa başka bir köşkten mi oraya gelen tavus kuşu ortalığa gökkuşağı rengi saçar, bu benim çok hoşuma giderdi.

Yakacık anılarımın bir bölümünde Hasanpaşa İlkokulu var tabii. Oradaki sınıfımda ya da başka sınıflardan kız ve erkek arkadaşlarımdan çoğu kişiyi anımsıyorum. Örneğin Ayazma Gazinosu'nun sahibi Nazif Amca'nın kızı biz yurt çocuklarını korur, hatta bize sataşanları döverdi. Sınıf öğretmenim Muzaffer Hanım beyazlaşmaya yüz tutmuş gümüş rengi dalgalı saçları, renkli gözleriyle çok güzel ve sakin bir kadındı. Evinden bir şey gerektiğinde beni gönderirdi her zaman. Ama bunun beni sevdiği için mi

olduğunu bilmez, hep merak ederdim. Okulun meydana bakan kapısında lahmacuncu, öteki kapısında çekirdek satan amca olurdu. Ama ben onlardan hiçbir zaman alamazdım, canım çekerdi. Çünkü yurttan verilen harçlığımla daha okula gelmeden çarşıda Selami Abi'nin yanındaki yaşlı amcanın dükkânından karamela, akide şekeri, çatapat misket vb. almış olurdum.

Müzehher Öğretmen'di sanıyorum, bize Ömer Seyfettin'den, Hüseyin Rahmi'den hikâyeler okutur, okuma yarışı yaptırırdı. Hasanpaşa İlkokulu'yla ilgili daha birçok anı var. İnternette Yakacıklı arkadaşlardan birkaçıyla da yazışıp tanıştım.

Yakacık'taki günlerim sanki hiç bitmeyecek, sanki hayatım burada, bu kocaman ama mutlu aile içinde o arkadaşlarımla mutlu bir yaşam olarak geçecekmiş gibi gelirdi. Son olarak büyük sınıfta olduğumuz yıl olmalı, Muhterem Nur, Ahmet Tarık Tekçe'nin rol aldığı "Nem Alacak Felek Benim" filmi çekilirken, dikkatle izlediğimizi anımsıyorum. Ama ne yazık ki hayatımızı şekillendiren, renklendiren, bize yaşama sevinci veren, insanı ve doğayı sevdiren bu güzel beldeden ayrıldık. Beni yuvamdan, Yakacık'tan çirkin ördek misali ayırıyorlar sanki. Niçin orası, o harika yaşam geride kalmıştı bunu pek bilmiyordum. Bunu bana niçin reva gördüler gibi çocuksu duygularla gözyaşlarımı içime akıtıyordum. İçim acıyarak ayrıldım Yakacık'tan. Bundan sonra bana kimi bunalımlar yaşatacak Mevlanakapı ile yeni bir hayata başlıyordum.

Bu iki kurum arasında o kadar fark vardı ki yeni geldiğim yerde sorunları aşmak kolay değildi. 11 yaşımda yeni bir şaşkınlık yaşamaya başlamıştım. Örneğin yönetim bize isteyen ortaokula gidebilecek dediği halde

ben başka çocukların bir an önce para kazanıp hayata atılma önerisine kanarak bir işe girmeyi seçmiştim. İnsanın 11 yaşında kendi hayatı için karar vermesi kolay değildi. Burada çocukluğumu olumsuz yönde etkileyecek şeyler yaşamaya başladım. Eski bir Mevlevi tekkesinde ve mezarlıklar arasında olan yurt yerleşkesinin de bunda etkisi vardı. Burada yaşadığım her olumsuzluk bana "Ah Yakacık!" dedirtiyordu. Sonraki yıllarda ve şimdi burada da hep Yakacık'tan söz etmemin, İstanbul'a gelince halen soluğu Yakacık'ta almamın bir nedeni, sanıyorum tam da yeniyetme dönemimde yaşadığım bu çelişkiyi, birbirine hiç benzemeyen ayrı yerlerde yaşamamış olmamdı.

Mevlanakapı Yurdu'nda kalırken önce mobilyacıda, sonra bir fabrikada çalıştım; birkaç iş değiştirdim. Bir gün patronun kızı geldi işyerime. Bir yandan işimi en güzel şekilde yapmaya, kendimi beğendirmeye çalışırken kız benim ayaklarıma bakmış olmalı ki, "Senin ne kadar güzel ayakkabıların var öyle," demez mi? Mevsim sonbahar olduğu halde ayağımda eskimiş, yırtık, rengi değişmiş beyaz lastik ayakkabılarım vardı. Kızın sözleri bana büyük bir darbeydi.

Yurda gidip gelirken mezarlıktan geçmeye korkar, bir yandan koşarken ağlardım. Bir gün sokaktaki çocuklarla yerlerden izmarit alıp surların dibinde içmek zorunda kaldım. Daha birçok olumsuzluk.

Neyse ki beş altı ay sonra beklenmedik bir gelişme oldu. Bir gün müdür birkaç kişiyi idareye çağırıyordu: Dursun Özcan, Hüseyin Dereli, Fahri Kaya, Atila Telli, ben ve hatırlayamadığım birkaç arkadaştık. Kastamonu'da yeni bir yurt açıldığını, o il nüfusuna kayıtlı olduğumuz için bizim oraya gönderileceğimizi, hazırlanmamızı, bunun ülke

genelinde bir uygulama olduğunu söyledi. "Yarın yola çıkacaksınız," dedi. Diyecek bir sözümüz yoktu. Sadece şaşırmıştık. Akşamdan pılı pırtıyı toplayıp arkadaşlarla vedalaşmıştık.

İstanbul dışına ilk kez çıkıyorduk, yolculuğumuz çok ilginçti. Kastamonu yurdu yoksuldu. Gider gitmez orada terzi yanına verildim. Sonradan müdür yardımcısı benim Yakacık dosyamı inceleyince, derslerimin iyi olduğunu, ileri öğrenime gitmemin önerildiğini görünce beni terziden alıp ortaokula yazdırdılar. Ortaokuldan sonra Askeri Mızıka Okulu'nu bitirip hızla göreve başladım, bu hızla evlendim, bir oğlumuz ve kızımız oldu. Sonradan üniversitede kamu yönetimi bölümünü de bitirdim. Askerlikten emekli olunca Ankara'ya yerleştik. Yazları Abana'ya gidiyoruz.

Kastamonu yurdunda bir gün dışarıdan bir arkadaşla tanıştım. Kendisi şoför muaviniydi, adı Mehmet'ti. Onunla ahbaplaşır, dereden tepeden konuşur, birbirimizden hoşlanırdık. Bir gün bana yurda İstanbul'dan gelen çocukları sordu. Kendi kardeşi de İstanbul'daymış, onu arıyormuş. Yurda sorunca da ona çocuğun ben olduğumu söylediler. Nüfus cüzdanlarımızı karşılaştırdık, gerçekten de kardeştik. Sarılıp ağlaştık. Sevdiğim arkadaşım Mehmet benim öz ağabeyimdi. O ablamızda kalıyormuş. Beni hemen onlarla tanıştırdı. Sonra başka bir köyde olan annem ve eşi yurda geldiler, onu ilk kez gördüm ve tanıştık. Başka çocuğu da vardı. İnanır mısınız hiçbir şey hissetmedim, hele eşinin yüzünü görmek istemedim. Siz ne derseniz deyin, başkasıyla evlenmek için beni üç yaşında terk eden bir anne duygusundan kendimi kurtaramadım. Onlarla bir aile yakınlığı kuramadım.

Mete Kozan'ın güzel dünyası

Mete, yuvada büyümüş, okul yaşına bastığında Yakacık'a verilmiş, orada ilkokulu bitirince Mevlanakapı İş Yurdu'na nakledilmişti. Terzi atölyesinde çalışırken kendisine Çocukları Koruma Birliği'nde görev verilmiş, uzun yıllar orada kalmıştı. Emekli olunca da Yakacık'tan bir ev almış, çocukluğunun geçtiği yurtla da ilişkisini sürdürmüştü.

2013 Kasım ayı Öğretmenler Günü'nde bize geldiklerinde konuşmuştuk onlarla. 15 Nisan'da, eski evimiz Yakacık Yetiştirme Yurdu'nda buluşacaktık. Sami Öztop, Ahmet Hulusi, Ayhan Yükseler, arkadaşlarını telefon zinciriyle toplayacaklar, Metin'le Mete de orada bize katılacaklardı. Yurt Müdürü Şule Hanım bizim için gerekli izni alıp, yardımcılarını görevlendirmiş, kendisi önceden saptanmış bir seminere katılmak için gitmişti.

Suat Öğretmen'in kardeşi Nilgün'le ikimiz o gün biraz erken gitmiştik yurda. Kapıdaki görevli "Mete Bey sizi bekliyordu," diyerek onu saygıyla çağırdı. Lacivert takım elbisesi, beyaz gömleği, şık kravatıyla, saçlarına ak düşmüş genç görünümlü bir emekli bürokrattı eski öğrencimiz Mete Kozan. Bir yandan da belleğimin bir köşesinde saklanan 60 yıl öncesinin çocuğu afacan Mete de çıkıp geldi sanki karşıma. O zamanki küçük Mete de böyle geleni gideni karşılar, hemen bize haber verirdi.

O gün toplandığımız salonda konuştu, bize birçok bilgi verdi. Hatta bana belgeler de getirdi. Bir ara ona, "Bu anlattıklarından bana yazar mısın Meteciğim?" dedim. "Öğretmenim, işte anlatıyorum siz yazın," dedi, gülüştük.

Ona yurda geldiği tarihi sorduğumda, "Unuttunuz mu öğretmenim, Nail Çıta, Küçük Mehmet, Cemal, Esat filan

gelmiştik yuvadan. Hiçbirimizi o yıl okula almamışlardı. bize Çitalar Takımı derdiniz," diye anlatmaya başladı. 1953-54 öğretim yılıydı, okul yaşına gelmelerine karşın çok küçüktüler. Yanılmıyorsam okula gittikleri yıl da sınıfta kalmışlardı.

Mete boş zamanlarında doğru bulaşıkhaneye koşar, daha küçük bir çocukken Ayşe Anne'ye yardım ederdi. Ama biz öğretmenler bunu yasaklamıştık. "Unutur muyum hiç, çok iyi anımsıyorum," diye güldü. "Ayşe Anne'ye acırdım, yorulduğunu düşünür, yardım etmek isterdim. Ona yardım etmekten mutlanırdım. O da akşamları komşu gezmelerine gittiğinde Jale Öğretmen'den izin alır, beni de götürürdü. Bu çok hoşuma giderdi. Başka evleri görmek, onları dinlemek, ikramları filan beni etkilerdi. O evler yoksul evleriydi. Ayşe Anne'ye acıdığım gibi, onlara da acırdım. Bana yurt daha çekici gelirdi. Siz yasaklardınız da bulaşıkhaneye gitmemi, bana şaka gibi gelir, öğretmenlerden hiç korkmazdım. Hele grup öğretmenimiz Jale Tamer'den hiç korkmazdım."

"Meteciğim, sen küçüklüğünde anne baba yokluğunu pek sorup sorgulamazdın. Böyle bir yalnızlık duymazdın. Çok değişik bir çocuktun, bunları anımsıyor musun?" diye sordum. "Evet, evet" diye anlatmaya başladı: "Bu konuyu büyüdüğümde de dert etmedim. Böyle bir yalnızlık duymazdım sanıyorum. Evet, öğretmenim, tam da öyleydim. 5. Gruptaydım Yakacık'ta. Jale Öğretmen bana iyi davranırdı. Herkesle arkadaştım. Öyle çocukluk korkularım, kaygılarım yoktu. Biraz yaramazdım, dik başlıydım. Evet, evet, öyleydim ama beni herkes severdi, Müdür Bey de severdi. Ona güvenirdim.

Mevlanakapı'ya gelince: Aslında orada isteyen ortaokula gidebilirdi. Ama bir an önce para kazanmak ve haya-

ta atılmak için herkes işe giderdi. Biliyorsunuz, 18 yaşına kadardı yurtlarda kalmak, şimdi uzadı.

Ben yurdun içindeki terzihanede çalışıyordum Mevlana'da. Bir gün yurda Vali Vefa Poyraz geldi. Bana soru sorunca ona Yakacık'la ve Mevlana'yla ilgili kimi bilgiler vermiştim. Çok beğendi. 'Seni Çocukları Koruma Birliği'ne alalım, yurtların her şeyini biliyorsun,' dedi ve beni oraya atadılar. Emekli oluncaya kadar çalıştım. Biliyorsunuz birlik değişti, her şey değişti. Ben hep orada kaldım. Yeni gelenlere bilgi verirdim. Beni üniversiteye bile çağırdılar bu konuda.

Şimdi emekliyim, Yakacık'a yerleştim. Uğur Mumcu'da küçük bir dairem var. Evlenmiştim biliyorsunuz. Eşim Ankara'da oturmak istedi. Ben Yakacık'tan kopamam. Anlaşarak ayrıldık.

İki üç yıl önce çok önemli bir hastalık geçirdim. Karaciğer nakli oldum.

Eksik olmasın, Müdire Şule Hanım çok yardımcı oldu. Şimdi çok iyiyim.

Antalya'dan size telefon ettiğimde emekli bir Vali Bey'in davetlisiydim orada. Biliyorsunuz sıcaktı ama valilerin Karpuzkaldıran'daki dinlenme yeri güzeldi.

Hani şu 4. Grup binasının arkasındaki bahçe bölümündeki yatır konusuna gelince: Öğretmenim, orada yatır filan yokmuş. O iki mezar, köşkün sahiplerinin çok sevdikleri emektarlarıymış. O zamanlar oralar ıssız yerlermiş. Mezarlık uzaktaymış. Belki oraya götürmek de zordu. Garibanları bahçeye gömmüşler. Zaten tapuda ve köşkün eski planında da böyle bir yatır görünmüyor. Buna çok baktılar.

Bizim çocuk olduğunuz dönemde, Müdür Bey orada bir grup evi yapılacağını toplantıda çocuklara bile açıkla-

mıştı. Size anlatmıştım. Bir müdür vardı sizlerden sonra. Çocuklar dışarı kaçmasın diye bahçenin o yanına yüksek bir duvar ördürdü, yurdun parçası olmaktan çıktı sanki. Böyle olunca, yatırı beklediğini söyleyen Göçmen Teyze de iyice sahiplendi. Sonra da Cami Yapma Derneği istemiş orayı, 'Hem de yatırları koruruz,' demişler. Orada şimdi cami var.

Köşkün nasıl yandığını da herkes bana soruyor öğretmenim, Asker bir belediye başkanı vardı ya hani. Üstünü açtırdı restore edilecek diye. Ama onarılmadan öylece kaldı uzun süre. Çocuk sayısı azaldığı ve yeni binalar yapıldığı için zaten kullanılmıyordu. İçindeki kimi eşya da taşınmıştı. Günün birinde de kendiliğinden yandığını söylediler."

Güneş'in anıları (Güneşper Işıksu)

[...]

Yurda nasıl geldiğimi tam anımsamıyorum. Gözleri açılmamış kedi yavrusu gibiydim. Sanıyorum annem getirmişti. Altı ya da yedi yaşındaydım. İlk tanıdığım grup öğretmenim Jale Tamer'di. Pakize Öğretmen'in müdürümüz Mücahit Türkoğlu'nun, Suat Öğretmen'in ise Cavat Yücel'in eşi olduğunu bir süre sonra anladım.

Her grubun bir öğretmeni ve grup annesi vardı. Anneler bizi yıkayan, giydiren, okula hazırlayan hanımlardı. Okul saatleri dışındaki zamanımız yurtta geçerdi. Elbet her yerde olduğu gibi orada da bir disiplin vardı. Değilse, geniş bahçenin her yerinde oynayabilen, iyi beslenen, çok arkadaşlık kuran bizim gibi yaramazlarla baş etmek kolay olur muydu?

Yakacık Yetiştirme Yurdu'nda yalnızca erkek çocuklar vardı. Öğretim için gittiğimiz Hasanpaşa İlkokulu yurda yakın bir yerdeydi. Okulumuz tabii ki karma idi.

Yurtta etüt öğretmenlerimizin denetiminde ödevlerimizi yapar, derslerimize hazırlanırdık. Hafta sonları, izinle Yakacık çarşısına gider; harçlıklarımızla, şeker, gazoz, bisküvi, çiklet, karamela gibi sevdiğimiz yiyecekler alırdık. Okulun tatile girdiği yaz günlerinde durumu iyi olanlardan isteyen aileler çocuklarını yanlarına alıyorlardı sanıyorum. Ama çoğumuz yazı yurtta geçirirdik. Yurtaki yaz yaşamımız öyle başıboş değildi. Kamp kurulurdu. Geziler, spor etkinlikleri yapılır, haftada en az bir-iki kez otobüsle Kaynarca gibi yerlere yüzmeye ve pikniğe gidilirdi.

Bu yaz günleri tam kanımızın kaynadığı, yaramazlıkların tavan yaptığı zamanlardı. Çevreden gelen bizimle ilgili şikâyetlerle, öğretmenlerimiz ve müdürümüz Mücahit Bey'in başını çok ağrıtırdık. Sözde bağımsız arkadaş grupları olarak yakın çevre gezilerine giderdik ama bahçelere bağlara dalarak, sanki bize yurtta hiç verilmiyormuş gibi, midemizi bozacak kadar meyve yiyorduk. Kimilerimiz ağaçlara zarar verir, sahipleri yurda şikâyete gelirlerdi. Kimi zaman maraton da yapılırdı: Kafa dengi birkaç arkadaş, kekik kokuları ve börtü-böcek arasında Aydos Dağı'na tırmanır, kocayemiş toplardık. Dönüşte, tadını hâlâ hiçbir yerde bulamadığım Şeker Suyu'ndan kana kana içer serinlerdik.

Sekiz yaşımdaki sünnet şenliğimizi anımsıyorum. Kimimiz ağlayarak yatağına götürülüyor, kimimiz sırasını bekleyerek ağlamayacağımızı kanıtlamak için çaba harcıyorduk. Herkesin yatağında bir hediye vardı. Benimki bir gemiydi. Annem o an yanımda mıydı tam bilmiyorum.

Annem yurda beni ziyarete geldiğinde, her anne gibi o da sevindirecek bir şeyler getirirdi. Bazen ziyarete geldiğinde, benim o anki olumlu ya da olumsuz durumum onu etkiliyor, olumsuzsa fevri davranarak öğretmenle ya da bakıcı anneyle tartışıyordu. Onun zor günler geçirdiğini bilen öğretmenlerim, durumu idare ederek onu kırmamaya çalışırlardı. Bir gün yurda geldiğinde piyanoyu görüp başına geçmiş ve bilinen şarkıları, klasik müzik parçalarını çalmaya başlamıştı. Herkes çok şaşırmıştı. Annemin piyano çaldığını, böyle bir müzik eğitimi olduğunu ben de bilmiyordum. Annemin müzik bilgisine ve piyano çalmasına dayanarak zengin bir okumuş olduğunu sandılar. Oysa değildi. Annem yoksul bir kadındı.

Yurttaki yaşamımızın her evresinde öğretmenlerimiz ve oradaki görevliler hep vardı. Öğretmenlerimizin, üzülenden, ağlayandan, ödevini yapmayan, kitabını okumayandan, haberleri olur, hemen onlara rehberlik ederlerdi. Biz çocuklar da dayanışmacıydık, birbirimizin denetçisi olurduk. Yediğimiz önümüzde, yemediğimiz ardımızdaydı.

Sonraki yıllarda öğretmenlik yaparken farkına vardım: Yurtta bize verilen eğitim ve bakım, nitelik açısından UNICEF'in örnek göstereceği standartlardaydı. Şehir merkezinden uzak olmasına rağmen, Türkiye'de bir yurt görmek isteyen yerli ve yabancı misafirleri buraya getirirler, onlardan kimileri, bizimle birkaç gün geçirmeye bayılırlardı.

Öğretmenlerimizin çocuk eğitimi konusundaki birikimi, sosyal faaliyetlerimizden de anlaşılıyordu. Spor, müzik, izcilik, tiyatro, sinema, resim-iş vb. etkinlikler yurttaki yaşamın bir parçasıydı. Bu etkinliklerin hem izleyicisi, hem de doğrudan katılımcısı olurdu. Sık sık bizi tiyatroya

götürürler, ya da tiyatrocular yurda gelip bize oyunlarını sergilerlerdi. Büyük yurt korosunun Radyoevi'ne götürüldüğünü ve orada şarkı ve türkülerimizi söylediğimizi çok iyi anımsıyorum. Gitmeden önce iyice prova yapardık heyecanla.

Yurtta elbet ağladığımı da anımsıyorum. Ama dayak pek olmazdı. Öğretmenlerimiz otoriterdi ama sevgileri vardı, zaten onların çocuklarıyla hep birlikte yaşıyor, birlikte oynuyor, aynı okula gidiyorduk. Hepimiz sağlıklıydık. Aramızda pek ciddi bir hastalık geçireni anımsamıyorum. O dönemde kabakulak olup epeyce zor atlattığımı anımsıyorum.

Birimizin ziyaretçisi gelince hepimiz sevinirdik. Ona gelen hediyeler, tatlılar paylaşılırdı genellikle. Kimi zaman uzun süre gelen giden olmazdı. Öğretmenlerimiz ve grup anneleri her ne kadar ana-baba özlemimizi giderseler de gelenimiz olmayınca hüzünlenirdik. Yurdun yol kenarındaki duvarına oturup, gelen geçen arabaları izlerdik. Yurda bir araç girdiğinde yerimizden fırlar, belki bize hediye getirdiler diye koşardık. Bazen gelenler hayırsever kişiler ya da dernekler olurdu, bize armağanlar getirirlerdi. Böyle günler bizim için düğün bayram demekti.

Oyunlarımız ise o günlerin moda oyunlarıydı. Çelikçomak, saklambaç, bilye, topaç, gazoz kapağı biriktirme, yakar top, uzun eşek oyunları filan. Bilye oynarken Yurt Müdürü Mücahit Bey'in oyuna katılması bizi çok mutlandırırdı. Anımsadığım bir başka şey de yediğimiz zeytin çekirdeklerini duvarlara sürterek yuvarlayıp tespih yapmaktı. Kimi ziyaretçiler bizi sevindirmek için bunları satın alırdı.

Yurtta iyi bir eğitim görerek büyüdük, mutluyduk. İlkokulu bitirince öğretmenlerimiz bizi okul sınavlarına

götürdüler. Ben dört sınava girip üçünü kazandım. Yine grup öğretmenimin de etkisiyle geleceğim yönünde, yatılı olan Arifiye İlköğretmen Okulu'na yazıldım. Yurttan ayrılırken çok ağladım. Bu durum arkadaşlarımdan ve öğretmenlerimden ayrılmamın yansımasıydı. Beni zor teselli ettiler. Her ne kadar orası yatılı okul olsa da yaz tatillerinde nereye gidecektim? Büyüklerin bulunduğu Mevlanakapı Yurdu'nda kalacağımı öğrendiğimde bu belirsizlikten kurtulmuştum.

Şimdi 66 yaşımda bunları yazarken, bizleri sevgiyle yetiştiren, topluma başarılı bireyler kazandıran öğretmenlerime ve diğer görevlilere haksızlık ettiğimi düşünüyorum. Keşke yurtta ve Hasanpaşa İlkokulu'nda bulunduğum süredeki yaşamımdan kesitleri, o zaman not edebilseydim, yazıp saklayabilseydim diye düşündüm. Geçmişe bakmak, orada birlikte yaşadığımız arkadaşları, öğretmenlerimizi, öteki çalışanları bugün yeniden görür gibi olmak güzel. Dönem arkadaşlarımın, yaşam savaşının üstesinden başarıyla geldiklerini görüyorum. Arada bir ailelerimizle birlikte bir araya gelip görüşüyor, anılarımızı anlatıyoruz.

Yurttan sonraki yaşamımdan da söz etmek istiyorum kısaca:

1962'de 12 yaşımda yurttan ayrıldım. 1970'te Arifiye İlköğretmen Okulu'nu bitirdim. Kütahya'nın Domaniç ilçesinin Karamanlar köyünde beş yıl öğretmenlik yaptım. 1975'te Atatürk Eğitim Enstitüsü'nün İngilizce bölüm sınavını kazanarak İstanbul'a geldim. Gündüz çalışarak okumak için gece bölümü öğrencisi oldum. 1976 Nisan ayında Sheraton Oteli'ne girdim. Bir yandan da çalışarak 1980 yılında okulu bitirdim ama öğretmenliğe dönmeyip işimi sürdürdüm. O yıllarda Pakize Öğretmen de Eğitim Enstitüsü gündüz bölümünde Eğitim Bölümü müdür yar-

dımcısıymış. Sanıyorum ayrı bölümlerde olduğumuz ve okul çok kalabalık olduğu için hiç karşılaşmadık. Sonradan konuştuğumuzda buna ikimiz de çok üzüldük.

Sheraton'da çalışırken, Özel Turizm ve Otelcilik Lisesi'nde iki yıl "Yiyecek İçecek" dersi, Pertevniyal Lisesi'nde de bir dönem İngilizce dersi verdim. 1993 Temmuz'unda otelden emekli oldum. Daha sonra, öğretmen olan eşimle kırtasiye dükkânı açtık. 2003 yılında devrederek, eşimle birlikte emeklilik yaşamı sürmeye başladık.

Ekler

Aile inceleme fişi

A- Tanımaya ait malumat:

Adı ve soyadı : B[redacted] D[redacted]
Doğum Tarihi :
Doğum Yeri :
Cinsiyeti : Erkek
İnceleme tarihi : 7/6/1956
Sınıfı : 2

Adresi: (Velisinin - Babası

İnceleyi Yapan : Öğr. Cevat Yücel

İş adresi: Remzi Dayılarlı D.D.Y. Dikimevi işçilerinden Haydarpaşa

Ev Adresi: Cevizli Tütün Mah. Arkasında yeni mah. no: 57 Maltepe

Mülakat kiminle ve nerede yapılmıştır. : Adreste üsterilen mahalde - Remzi Dayı[redacted]

B- Problemini açıklayıcı izahat:

a- Çocuğun etüdüne niçin ilgisiz görülmüştür: İstanbul müfettişliğine kayıtlı olup velisinin Maarif müdürlüğüne vermiş olduğu dilekçede çocuğunun birtakım intibaksızlıkları görüldüğü bu hususta ailece hiçbir tedbirin alınamıyacağı suçluluğa yönelmiş çocuğunun etüt edilerek korunulmasını istediği sebebiyle vak'a etüdüne ilgisiz görülmüştür.

b- Problemi bir zamandan beri devam etmektedir. Yalan söylemek okuldan kaçmak, bankalarının malını aşırmak, sokakta başıboş gezmek sinema kapılerinde dolaşmakve zamanında eve gelmemek gibi beliren kötü davranışlar çocuğun intibaksız olmasına [illegible] gösterilebilen faktörlerdir.

C- Eğitim ve öğretimle ilgili faktörler:

a)- Çocuğun okuldaki başarı derecesi iyidir.
b)- Okulda normal öğrenen gruplar arasındadır.
c)- Almış olduğu notlar grubunun seviyesindedir.
d)- okuldan devamlı kaçmaktadır. Okul ve arkadaşlarına karşı nefret duymaktadır.
e)- Tekvim yaşına göre sınıf yaşı normaldir.

D- AİLE VE SOSYAL ÇEVRE

I- Ailenin tarihçesi:
Aile istanbula bir sene önce Uşaktan gelmiştir. Baba 35 yaşlarında dinç ve sağlamdır. Halen Haydarpaşa D.D. Y. dikimevinde işçi olarak çalışmaktadır. Almış olduğu ücret 150 liradır.

Anne ev kadını olup bir iş yerinde çalışmamaktadır. (26)Yaş.

2- Aile fertleri :
Kardeşler:
Hail 10 yaş Erkek
Hasan 8 yaş erk.
Mustafa 6 yaş erk.
Nermin 6 aylık Kız
Burhan 12 yaş erkek .
Anne ve baba ölü.

Kardeşleri sağlık durumları ve okul başarıları o , ru i ve ahlâki durumları eldeki etüt konusu çocuklara nazaran iyidir.

3- Aile[illegible]
4- Ailede çocuklar arasında tercih ve tefrik yapılmıyor.
5- Akrabaları arasında gösülen anormallikler yoktur.
6- Aile sık, sık ev ve muhit değiştirmemesine mukabil ailenin Burhan isimli çocuğu muhite intibak edememiştir. Daha evvelki yıllarda yukarda zikredilen

Kırnal

Birinci grup

AİLE İNCELEME FİŞİ

TANIMAĞA AİT MALUMAT

Çocuğun

ADI VE SOYADI: C[redacted] K[redacted]

BABASININ ADI: Teyfik Kırnal

DOĞUM TARİHİ: 30/12/1949

DOĞUM YERİ: İSTANBUL

SINIFI: I

OKULU: Hasan Paşa İlkokulu

KORUNMAYA ALINDIĞI YURT: Yakacık Yetiştirme Yurdu 8/1/1956

ADRES: Teyfik Kırnal Gedikpaşa Bostan Sok. NO:2

İSTANBUL

AİLE VE SOSYAL DURUM:

Aile aslen Tekirdağlı olup İstanbula gelip yerleşmişlerdir.

1) Baba sağ olup seyyar satıcılık yapmaktadır. Genç ve çalışacak güç ve kabiliyete sahiptir. Devamlı bir işte çalışmamakla beraber evini geçindirecek mali imkanları rayiç bulmaktadır.

b_ Karısının çocuklarına terkedip ayrılmasından sonra kendini içki alemlerine vermiştir.

c) Çocuklarına bağlılığı ve şefkati kaybolmamıştır. Yakınen ilgilenirde görülmektedir.

d- Kültürü orta seviyededir.

2- ANNE: Aile çok çirkinliği yönünden evini ve çocuklarını terkedip kaçmıştır. Halen nerede ve ne iş yaptığı bilinmemektedir. Ayrıldığı zamandanberi çocuklarını evini hiç bir zaman arayıp sormamıştır.

3- AİLE DEFTERİ: Halen evde ihtiyar baba veasmeleri vardır. Zaman zaman hastalık ve meşguliyetleri ile uğraşamamaktadır, ancak 5yaşındaKemal kadlı torununa bakmaktadır .

4- Aile üç çocuklu olup halen korunmakta olan Kemal Kırnal ailenin birinci çocuğudur. Kemal 2.-Canan (Kasımpaşa çocuk yuvasında) 3. çocuğudur.

5- ÇOCUKLARINmax. gelişimleri normal bir şeyi takip etmiştir.

6- Gelişimle ilgili bir anormallikleri yoktur.

7- Ekonomik durum : a) Baba seyyar satıcılık kasacı normaldir.

b- Ailede babadan başka kimse çalışmamaktadır.

c- Gedikpaşa bostan sok. NO: 2 de oturdukları ev kendilerinindir. Aile ev rası vermemektedir.

çocuklar evde bakıma kalmaktadır

A- Aile inceleme fişi

Tanımaya ait malumat :

Adı soyadı : [redacted]
Babasının Adı : Hasan
Anasının adı : Gülsen
Doğum tarihi : 1944
Doğum yeri : İstanbul

İnceleme tarihi : 6/4/956
İncelemeyi yapan : Cevat Yücel

Adresi : Baba annesi :
Emine Sahyalar
Banka caddesi Emek Yemek mahallesi
Yüksek minare sokak No: 6
İstanbul

B- Aile ve sosyal durum.

I- Aile aslen İstanbulludur.

2-Ailenin yakın akrabalarından kimse bulunmamaktadır. Olanlarında aileyele hiç bir ilgisi yoktur.

3- Baba : Baba Hasan Dolapçı 40 yaşlarında olup eskiden gemilerde yağcılık yaparmış . Bir seneden beri kayıptır. Eski çalıştığı işten ayrılmış ve halen amele ve hamallık yapıyormuş.

Mehmet Dolapçının Üvey Baba Annesinin ifadelerine göre :

Baba hasan bir senedenberi kayıp olup halen nereye gittiği ve ne iş yaptığı bilinmemektedir.

4- Anne : Anne 8 sene evvelaniden ölmüştür. Son zamanlara doğru annenin müptela olduğu verem hastalığı ile ilgilenmiş durumda idi.

Anne öldüğü zaman Mehmet 5-6 yaşlarında vardı . Bir kız kardeşi de akrabalık olarak vermişler.

C- Fiziki ve ev faktörleri :

I- Halen Büyük annenin oturduğu evde 4 kiracı oturmaktadır. E

2- Evin sağlık şartlarına uygunluk derecesi normal değildir.

3- Evde ikamet eden şahıslar akraba olarak yalnız Baba anne vardır.

D-Sosyal durum ve çocuğun evvelki davranışları:

I- Mehmet Dolapçı baba tarafından terkedilince b b annesinin tasyiki altında okuldan evdev kaçar ve sokak,sokakçırmaş .

2- Çok defa sinama ve çevrelerinde oyun arkadaşlarını bulan çocuk kısa bir zamanda bosulmuştur.

2- 1956 şubat Ayı ilk haftasında evden yrılarak bir daha [redacted] baba annesi yanına dönmemiştir.

3- Erasen Bab Perseriliğe yönelmiştir.Babadan aldığı kötü itiyatlarda mevcuyttur. Bab daimi bir işte çalışmak istemez.

4- Çocuk mev ana kapı Yet. yur. ve oradan akaoık yet. yurduna tertip edi

5- Yurda perişan bir vaziyyette ve cilt hastalığı olarak gelmiştir.

6- Okuma ve başarı durumu [redacted] geldiği okulda iyi olup yalnız I. sınıfta kalmıştır. Halen 4Ü sınıfta bulunmaktadır.

Baba bulunduğunda çocuk için elde dilecek diğer malumat ayrıca ka yddile cektir.

Evliya Çelebi ilkokulu. Sayfa II.
No: 566.

Ağabeyi Nail Bilgimden Tanımaya aiy malumatM

Ruşen Bilgin --- Kardeş
Mustafa Bilgin

Nail Bilgin Yurdumuza 8/XI/955 güçü geldi . Kendisini askerlik dolayısıyle yolcu imiş . Kardeşlerimi görmeye geldim.

Aslen Şile'li olduğunu söyledi (İmreli köyü)

Babaları 9 sene önce ölmüş, anneleri2,5 sene evvel vefiyetten ölmüş. Baba bir deniz kazasına kurban gitmiş. Bundan sonra aile durumları bozulmuş . 4kardeş olduklarını söyledi . 17 yaşındaki kız kardeşleri zengin bir ailenin yanında evlatlık olarak kalıyormuş. Çocuklar uzun zamandan beri Ablalarını görememişler.

Uzak olan akrabalarından hiç bir yardım göremediklerini söyledi.

Ruşen Bilgin, Mustafa bilginin çocukl kları halkkında kat'i bir cevap alınamadı.. Sık, sık mektup yazacağını söyledi ve yurttan ayrıldı.

Aile inceleme

Vak' a etüt fişi

Adres: Annesi: Şükriye Köstağ

Karaoaahmet Ahçıbaşı Mektep Sok.

No:5 Üsküdar

Kamil Köstağın evine 9/xI/955 günü gittim . Anney evde bulmak mümkün olmadı.

Komşulardan soruşturmada ailenin çok fakir olduğu çocuğuna bakamıyacak derecede fakir ve kendilerine yardım edecek kimseleride bulunmadığını söylediler.

Muhit sosyal olmamakla beraber esasen ailenin oturduğu yer bir kulubeden ibarettir. Bakımsız ve izbe olan eve anne akşamdan akşama gelmektedir. Bu duruma göre çalıştı ı yere çocuğunu götüremiyeceğibelli oluyordu.

Bizim grup Ruşen Bilgin

Ağabeyi Nail Bilginden Tanımaya aiy malumatM

Ruşen Bilgin --- Kardeş
Mustafa Bilgin

Nail Bilgin Yurdumuza 8/xI/955 güçü geldi . Kendisin askerlik dolayısıyle yolcu imiş . Kardeşlerimi görmeye geldim.

Aslen Şile'li olduğunu sö.yledi (İmreli köyü)

)Babaları 9 sene önce ölmüş, anneleri2,5 sene evvel zafiyetten ölmüş. Baba bir deniz kazasına kurban gitmiş. Bundan sonra aile durumları bozulmuş . 4karşeş olduklarını söyledi . I7 yaşındaki kız kardeşleri zengin bir ailenin yanında evlatlık olarak kalıyormuş.

Çocuklar uzun zamandan beri Ablalarını görememişler.

Uzak olan akrabalarından hiç bir yardım göremedikler ni söyledi.

Ruşen Bilgin, Mustafa bilginin çocukl kları halkkınd kat'i bir cevap alınamadı. Sık, sık mektup yazacağın söyledi ve yurttan ayrıldı.

Y akacak yetiştirme yurdus

Öğrencilerde aranacak ana şahsiyet özellikleri ve alanları

---Müsbet ----	----Menfi ----
I- Uyumlu, güler yüzlü, sevimli	Dikkatli, soğuk, huysuz.
2- Zeki , bağımsız, güvenilir	Akmak, düşüncesiz, hafif meşrep.
3- Soğuk kanlı , realist, metin	Heyecanlı, romantik, telaşlı .
4- Zorba, kendini beğenmiş, atılgan	Yumuşak başlı, sessiz mütevazi.
5- Neşeli, sokulgan, konuşkan	Neşesiz , meyus, münzevi.
6- Hassas , yufka yürekli, şevkatli	Yurdumduyumaz, katı yürekli, tere.
7- Saygılı , görgülü, kibar.	Saygısız, görgüsüz, kaba.
8- Vicdanlı , mesuliyet duygusu olan , titiz.	Vicdansız, mesuliyet duygusu olmayan.
Girgin ,kaygısız, iyi kalpli	İhtiyatlı , çekingen, ketum.
Canlı, sebatlı, kavi iradeli	Cansız gevşek, sönük.
II- Alıngan, öfkeci, sabırsız	Batî, tahammüllü, sakin.
I2- Samimi, inanılır, heveseli	Vesveseli, hain, bedbin.

Yakacık Yetiştirme Yurdunda okula gitmiyen geri zekâlı çocuklarla yapacağımız çalışmalarda tatbik edilecek genel program (1958-1959 ders yılı)

Geri zekâlı çocukların eğitimi ve yetiştirilmesinde tek veya basit bir hal şekli mevcut değildir. Bunları birbirinden farklı olan bu çocukların eğitimi mevzuunda gerçekleşmiş bir plân yapmak doğru olmaz. Bunun için biz içinde bulunduğumuz imkânları ve kendi yetik bilgimizi göz önüne alarak çocuklarla meşgul olacağımız yolları aşağıdaki şekilde tasnif edebildik.

Meşguliyet konuları

I- Okuma-Yazma
2- Aritmetik
3- Resim-İş
4- Oyun
5- Müzik
6- Basit İş faaliyetleri
7- Toprak İşleri
8- Tahta, kol. Örgü

Öğretim prensipleriyle ilgili açıklama

I- 1- Öğrencinin gündelik yaşayışından hikâyeler seçilmesi
2- Fonetik Bilgiler kazandırma
3- Okuma yazma alıştırmaları
4- Hikâye Anlatmak
5- Konuşma egzersizleri
6

II 1- Sayma
2- Maşalarla resimlerle toplama
3- Çıkarma
4- Çok az kavram
5- Uzun kısa yüksekçik
6- Adım, karış
7- Fonetik okuma hesapları (para tanıtma,)
8- Basit sözlü hesaplar, pratik bilgiler kazandırma.

III 1-Hayalî ve serbest resimler
2-Anlatılan bir konunun resmi
3- Gösterilen bir konunun resmi
4- Yaşadıkları olayların resmi
5- Bükerek resim. (Bu derecede ariçirlerse)

Yakacık Yetiştirme Yurdu'nda Okula Gitmeyen Geri Çocuklarla Yapacağımız Çalışmalarda Tatbik Edilecek Genel Program (1958-1959 ders yılı).

IV- 1- Kâğıt ve karton işleri
2- Toprak işler
3- Tel işler
4- Tahta işleri
5- Günlük hayatla ilgili pratik işler(yeri gelince)

V- 1- Basit şarkılar
2- Şarkılı oyunlar
3- Sportif oyunlar
4- Salon oyunları

Çocuk hakkında yapılacak incelemeler

1- Kliniğe götürerek çocuğun zekâ durumunu tetkik ettirmek
a) Hangi geri zekâlılık tipinde olduğu
b) Geri zekâlılığının sebepleri
c) Kliniğin tavsiyeleri.
d) İmkân ve vakit bulunarak ilkokula devam eden çocuklar ders de devremülklerinde gerilik gösterenleri kliniğe muayeneye götürüp durumlarını takip edeceğiz.

Not- Yukarıdaki çalışmalar yukarıdaki plân dahilinde olacaktır. Ancak okuma-yazma konuları ile Suat Yücel, aritmetik konuları ile Pakize Türkoğlu meşgul olacaktır. Diğer faaliyetler müştereken ve yukarıdaki iki ders guruba ile ilgili olarak yapılacaktır. Çocuğun ilgili incelemeler de beraber takip edilecektir.

İdarenin tavsiyesi üzere dersler saat 10-11 arasında yapılacaktır.

Ders günleri:

Pazartesi- Pakize Türkoğlu
Çarşamba - ''
Cuma - ''

Salı - Suat Yücel
Perşembe - ''
Cumartesi- ''

Bu proram tarafımızdan tanzim edilmiştir.

Öğ. Öğ.
Suat Yücel Pakize Türkoğlu 1/12/1950

Suat Yücel

İSTANBUL YETİŞTİRME YURT ÖĞRETMENLERİ MESLEKİ TOPLANTILARI KONFERANSLARI

SAĞLIK EĞİTİMİ

Hazırlayan : Suat Yücel
Yakacık Yetiştirme Yurdu Öğretmeni

I. Kaynaklar : a- Çocuk Eğitiminde hekim.(İyi yaşama serisi kitaplarından Ad. Czerny)
b- Çocuk sağlığı (Okuldan önce. Or.Şevket Salih Soysal)
c- Fizikal okul hijyeni (Okul çocuğu sağlık durumu. 1952 Cevat Alpsoy 1952)
d- Annenin Kitabı (Prof.İhsan Doğramacı. Çocuk sağlığı derneği yayınlarından.)
e- Ziyaretçi hemşirenin görev ve ödevleri (Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı yayınlarından)
f- İlk-okul Programı (Çocuk gelişimi ile ilgili)
g- Eğitim Psikolojisi (H. Şükrü Selçokoğlu)
h- Arızalı Çocuklar Eğitimi. (Cevat Yücel)
i- Dünya Sağlık günü (Akıl ve Ruh Sağlığı) Ankara Halk Sağlık Eğitim Komitesi neşriyatından.
ı- Çocuğun beden sağlığına tesir eden faktörler. (Sağlık işleri ve beslenme -Aşılar- sık rastlanan şikâyetler Dr. Muammer Örs)
Sosyal Hizmetler Enstitüsü Unicef Çocuk refahı seminerleri notları.
j- Mesken hijyeni (Dr. Rezan Şahinkaya)

İŞLENİŞ PROGRAMI

I- OKUL ÇOCUĞUNUN BEDEN GELİŞİMİ
II- BESLENME
III- DİŞ (Altını ıslatma)
IV- HASTALIKLAR (Bulaşıcı hastalıklarla savaş)
V- AŞILAR
VI- VÜCUTTAKİ PARAZİT HAYVANLAR
VII- KAZALAR
VIII- MESKEN SAĞLIĞI
IX- ÇOCUKLARIN TIBBİ MUAYENESİ (Okul hemşireliği ve Okul Dr.)
X- EĞİTSEL SAĞLIK ALIŞKANLIKLARI VE SAĞLIK BİLGİLERİ

Çocuğun bedeni ve ruhi gelişimi beraber gider. Genel olarak çocuk bir bütündür. Bu gelişim bir bütünlük içerisinde olur. Oluşumun takip ettiği yol, belli bir takım kanunların hükmü ve tesiri altındadır.

Çocuğun fiziksel gelişimini bu seri kanunlar içerisinde etüd etmek gerekir.

I- OKUL ÇOCUĞUNUN SAĞLIĞI VE BEDEN GELİŞİMİ :

Okul çocuğu sağlığı denince başlıca amaç, okul çocuklarını hastalıklardan sakatlıklardan, besinsizlikten korumak, kendinde sağlık esaslarına uygun yaşayış alışkanlıkları meydana getirir.

Bütün bunlar hijyenik esaslara dayanarak sağlanmalıdır. Okul çağındaki çocuklar 10-12 saat uyur. Yılda ortalama 2,5 kilo alır. 5 santim kadar uzarlar. Bu çağdaki çocukların gündüz kısa bir istirahat saati geçirmeleri faydalıdır. Çocuk bedence kuvvetli ve sağlıklıdır. Gerçi birtakım çocuk hastalıklarına tutulursa da iyi bakılacak olursa bunlar hiç bir arıza bırakmadan geçer.

Okul çağındaki çocuklar her an bir şey yapmak ister. Eli ayağı veya dili hareket eder. 9-13 yaşlarındaki çocukların gelişimi, 6-9 yaşındaki çocuklara nazaran daha süratli olur. Bu yaştaki çocuklar daima koşmak, yürümek, atlamak, isterler. Beden gelişimine, sporda maharete büyük önem verirler. Bu yaştaki çocukların açık hava egzersizlerine önem verilmelidir. Fakat kalbi ve kasları fazla yormama-

İstanbul Yetiştirme Yurt Öğretmenleri Mesleki Toplantı Konferansları Sağlık Eğitimi (Arşiv: P. Türkoğlu).

lıdır. Bu çağda çocuk ekseriya arkadaşlarıyle rekabet edebilmek için fazla beden enerjisi sarfeder ve yorulduğunun farkına varmaz. Çocuktan ince vedakik iş beklenmemelidir.

Okul çağındaki çocukların[illegible] günde 2500 kaloriye ihtiyacı vardır. Okul çağı çocukları bilhassa kız öğrencilerde erginleşme işaretleri görülür. Yeni yetmelik çağında yani 13-18 yaş arasındaki çocukların uyku ihtiyacı yetişkinlerinkine yaklaşmıştır. Çocuk bu çağda erinleşir. Cinsel bakımdan olgunlaşır. Bu olgunlaşma kız çocuklarda 12-16 erkek çocuklarda 13-18 yaşlarına tesadüf eder. Boy ve ağırlık süratle artar. büyüme daha ziyade kol ve bacakların uzaması şeklinde olur. İç organlarda da bir gelişme olur. Bilhassa erkek çocuk pek çok yemek yer. Kızda bazen iştahsızlık vi miğde bozukluğu görülür. Terleme artar. Bu çağda çocuk vücudunun böyle birden gelişmesi neticesi büyük bir adam kader iri ve kuvvetli görülür. Gerçekte büyük kadar mukavemetli değildir. Görünüşe aldanarak, gence fazla iş yükletilmemelidir. Bel kemiğinin çarpılması, gözlere zafiyet gelmesi gibi ihtimaller vardır. Bu hallere kızlarda daha çok rastlanır.

II- BESLENME :

A- Yaşamanın ilk şartı sıhhatli olmaktır. Sıhhatli olabilmek için iyi gıda maddelerini alabilmek lâzımdır. Vucudün hayattan alınacak zevki en yüksek seviyeye çıkarması şahsın en yüksek derecede yapıcı faaliyetlerde bulunması ve işinde muvaffak olacak insan sıhhatli insandır. Hayatın devam ettirilmesinde beslenme en mühim faktörlerden biridir. Sıhhatli olabilmek için evvela iyi beslenme ilmini bilmek lâzımdır. Beslenme vucuda lâzım olan gıda maddelerini verme ilmidir. Gıdalar büyümeyi yıpranan dokuları tamamlamayı hayatın idamesini temin ederler. Yaşamak için yemelidir. Tam beslenmeye ihtiyaç vardır. Tam olmayan iki türlü beslenme vardır. Ağırı beslenme Yetirsiz beslenme .

B- Çocukların çok yeme halleri ehemmiyetle üzerinde durulması icap eden bir konudur. Çok yiyen ve süratle kilo alan çocuklarda bedenî rahatsızlık ar görülür. Okul çağındaki çocuklar umumiyetle ana babanın yediklerini yerler. Eğer ana baba muvazeneli bir yemek yiyorsa çocuk ta gelişebilmeye ait gıdayı kendiliğinden alır. Çoğu çocukların zayıflıkları zorla beslenmeden dolayıdır. Tabağına konan fazla yemekten çocuk iştahsız olabilir. Bazı çocuklar, asabî sebeplerden, ölümden, annesinin kendisini terkedip gitmesinden korkar iştahını kaybedebilir. Bazanda çocuğa verilen yemeklerin besin kıymeti düşük olduğu için çocuk zayıf kalır. Bu arada bazı hastalıklar dolayisile de çocuk zayıf kalabilir.

C- Sıhhatli olma faktörleri :

1. Kalıtım (Sıhhatli ana babadan doğan çocuklar sıhhatlidir.)
2. Çevre (Çocuğun yaşadığı çevre iyi değilse sıhhati üzerine tesir eder.)
3. Zihnî ve hissî sağlamlık (içki, uyuşturucu maddelerin tesiri)
4. İyi bir bedenî hal (Normal gıda almak)

D- Besin maddeleri :

1. Karbon hidratlar, 2. Yağlar, 3. Vitaminler, 4. Proteinler, 5. Madenler, 6. Su.

Çocukların gündelik enerjilerine tesir eden bazı faktörler vardır. Bunlar munitten gelen tesirler, fizyolojik şartlar ve beslenmenin şekildir.

1- Bazı aileler çocuklarının az yeme durumlarından şikâyetçi olurlar. Eğer az yediğinden endişe edilen çocuk kilo kayıp etmiyor, halinde bir neş'esizlik ve halsizlik müşahede edilmiyorsa, psikolojik durumun meydana getirdiği huzursuzluğu aile yaşayış hayatında aramak lâzımdır.

2- Okul çocuğuna hergün 250-500 gram süt verilmelidir. Tam gıda maddesi olan süt çocukların gelişiminde (beslenmede) en mühim gıda maddeleri arasındadır. Kış aylarında kuvvet maddesi (besini) olarak balıkyağı verilmesi uygun olur.

3- Çocuklara baharlı, biberli yemekler verilmemelidir. Çünkü hem faydasızdır, hem de nazik olan çocuk miğdeleri tahriş edilmiş olur.

4- Yemek arasında fındık, fıstık gibi kuru yemişlerin yedirilmesi beslenme eğitimi yönünden faydalı görülmektedir.

5- Sakız çiğnemekte faydasız bir alışkanlıktır.

Yemek PROBLEMİ :

Okul öncesi yıllarında ana-babanın ve diğer yetişkinlerinin en sık konuşma mevzuu olan problemlerden birisi yemek alışkanlığıdır.

Ana babanın bu mevzua hususî bir ehemmiyet vermeleri gayet tabiidir.

Onlar için çocuk, evlilik hayatının en övünülür eseridir. Bu eserin en önemli tarafı da harici görünüşüdür. Her çocuğun iştihası bir değildir. Çocukların yemek kadar ehemmiyetli olan ihtiyaçlarından biri de yetişkinlerin ilgisini kendi üstüne toplamak, onları meşgul etmek, hatta fırsat ve imkân buldukça eğitelerine meydan okuyabilmektedir.

Beş yaşına kadar çocuğun yetişkinlerden ayrı ve onlardan önce doyurulmasını temin etmek uygun olur.

Çocuk bu sağlıda büyüklerle beraber yemek yiyecek duruma gelecek iyi alışkanlıkları da öğrenir. Gereken maharet ve muaşeret usullerini öğrenerek daha sonraları tatbik etmeğe hazır duruma gelir.

Yemek için takriben 20-30 dakika zaman verilmeli; bu esnada annenin çabuk yemeğe, daha çok yemeğe karşı hususî bir ehemmiyet verdiğine dair söz söylememesi ve ve zorlama yapmaması lâzımdır.

Çocuğun iştahası nisbetinde ve karnı doyacak kadar yemeden işi gevezeliğe dökmeyeceği aşikârdır.

Çocuğu oyundan ayırıp hemen yemeğe davete zorlamamak lâzımdır.

UYKU :

Normal bir çocuk çok uyur. Açlı ve sinirli bir çocuğun uykusu daha az derindir. Küçük çocukların açık havada uyku ihtiyacı odada tutuldukları zamana göre daha fazladır.

Sıcak ve uzun günlerde, dinlenme tatillerinde gündüz uykularına ehemmiyet vermek gerekir.

Bazı çocuklar gecenin muayyen saatlerinde uyanıp oturmak, oynamak isterler. Eğer çocuk, uyandığı zaman neş'eli ise ve hayatından memnun görülüyorsa endişeye lüzum yoktur. Eğer huzursuzluğu varsa bir sebep aramalıdır. Gece kâbusları 3-7 yaş arasındaki çocuklarda daha çok görülür. Çocuk gece ağlayarak, bağırarak uyanan, kâbusları şiddetli olan, uzun devam eden ve sık tekerrür eden çocuklar ihmal edilmemelidir.

Uykuyu çocuklara sevdirmek lâzımdır. Bu da onları tatlı tatlı uyutmak, uyusun diye paylayıp hırpalamamakla kabildir.

Geceleri çocuk uyuyuncaya kadar yatağı başında bulunmak ta lâzımdır. Bu durum çocuğun yalnız kalmasından ve parmak emmesinden, korkularından uzak kalmasına yardım eder. Kötü itiyatların kökleşmesine mani olur. Bilhassa çocuklara yaptırarak göstermeli kuku kuruya öğretmemelidir.

ALTINI IŞLATAN ÇOCUKLAR :

Altını ışlatan çocuklar sidikli olmaları dolayısile herzaman her yerde cemiyetin kötü nazarları altındadır. Altını ışlatan çocuklar ekseri hallerde serseri olurlar. Bu sebepten içine çekilmişlerdir. Bundan muzdarip olan çocuklar başka sahalarda patlak verici hareketler yapar. Böylece kendilerine yeni bir takım sahalar ararlar.

Altını ışlatan çocuklarda asabîlik ve korkudan mütevellit haz duyurucu alışkanlıklar belirir. Bazan senelerce devam eden bu hal ailelere büyük bir yük olur. Ile her sabah yatak temizlemekten, yıkamak gibi zorluklardan bıkkınlık duyar. Bilhassa kız çocukları için aile bunu bir ar eder ve gizleyerek kimseye söylemezler; tedavi cihetine gidilmediği takdirde daha fazla neticelerin meydana geleceğine şüphe yoktur. Tedbir olarak eskiden beri ance ve babanın edindikleri bir takım usuller vardır. Bazı aileler çocuğu korkutmakla, tenasül organlarını yakmak veya kesmek gibi yapıcı mahiyette olmayan lüzumsuz koruma tedbirlerini tatbik edegelmişlerdir. Fakat sonunda çocuklarda beliren kekemelik, sara, titreme gibi arızaların vukua geldiğinden haberleri olmaz. Bu çeşit çocukları tedavi etmek güç olmakla beraber, meselenin halli için girişilen çalışma ve araştırmaların neticesi bir tanş değildir.

Müessesede altını ışlatan çocukların ev annesi veya gece bekçisi tarafından zamanında değiştirilen yatak takımları daimî takip ve kontrol altında bulundurulur.

Karyola başlarında bulunan yedek takımlar altını ışlatma vak'asından az bir zaman sonra değiştirilir. Bunula sidik tahriki önlenmiş olur.

Yapılan bazı araştırmalara göre (Enuresis) altına kaçıran çocukların ailede tedavisi esaslı olmamakla beraber, bu konuda bilgisizlik, tedbirlerin zamanında alınmayışı, lüzumlu tedavi için bütün şartların eşit kılınmayışı gibi hallerde çocuklar ihmal edilmiş olur.

Bu mevzuu bilhassa bu müessese de çalışan bir servis, ihtisas yapmış kimselerin işi haline gelmiştir.

Altını ışlatma vak'aları için alınması gereken tedbir ve yardımlar :

I- Çocukların gıda yetersizliğini gidermek .

2- Vücut ve çamaşır temizliğine dikkat etmek

3- Bilhassa müesseselerde barındırılan çocuklar için yüz numara ihtiyacının çocuk adedine göre yapılmasının temini.

4- İlk yapılacak işler arasına aldığımız tedbir doktor muayenesi olmalıdır.

5- Sidiğin çocuğu tahrik etmemesi için yatak takımlarının temiz tutulması.

6- Çocuğa yarı uyanık halde iken işememesi ile ilgili nasihat ve telkinler yapılmalı.

7- Çocuğu ağır işlerde çalıştırmamak.

8- Çocuğu korkutmamak, azarlamamak.

9- Mümkün olduğu takdirde sık sık banyo yaptırmalı.

10- Çocuk uykuya geçtikten 1,5-2 saat içerisinde mutlak yüz numaraya götürülmelidir.

11- Çocuğun irade ve güveni sağlanmalıdır.

12- Sulu gıda maddelerini yedirmemek, tuzlu yemekler vermemek.

13- Ürünal tornaları kullanmak.

14- Dr.un vedeceği ilâçları titizlikle kullanmak.

15- Kasdî işeme tedbirleri için çocuğun sevgi ve muhabbetini kazanmak.

Dört yaşına kadar çocukların altını ıslatmaları normaldir. 8-10 yaşlarındaki kız ve erkek çocukların altına kaçırmaları anormaliktir. Bu çocuklar 4 yaşını geçtikten sonra fiziki muayeneye tabi tutulmalıdır.

Bu hallerde bir sebep bulunmazsa, ruhi faktörlerin araştırılmaması gerekir. Hele zamanında kontrole alınmış, uzun müddet kuru ve temiz kalmış bir çocuğun tekrar ıslatmağa başlaması ruhi bakımdan ehemmiyetle üzerinde durulması gereken hususlardır. Bazı kimseler altını ıslatmanın (% 90) psikolojiktir.

HASTALIKLAR

Çocuk hastalıkları şunlardır:

1- Nezle, saman nezlesi, ekzama, astım, ansefalitler (beyin hastalığı)

2- Enfeksiyon hastalıkları : verem, boğmaca, kabakulak, kuşpalazı, kızamık, kızıl, çiçek, tifo, dizanteri, paratifo, kuduz, kolera,

3- Organ hastalıkları : nefrit, kalp romatizması, firenği,

BULAŞICI HASTALIKLARLA SAVAŞ :

Yurt ve okullarda bulaşıcı hastalığa karşı muafiyeti olmayan çocuklar çok çabuk enfekte olurlar. Bunun için okul çocuklarına difteri, çiçek, tetanoz, tifo ve boğmaca aşılarının yaptırılması şarttır.

Difteri ve çiçek aşılarının yaptırılması mecburidir. Okul sosyal bir topluluk olduğu için birinde görülen bulaşıcı hastalık bütün çocuklara temastan dolayı geçer. Dr. ve hemşire, hastabakıcılar çocuklarda bulaşıcı hastalık belirtileri hakkında çok dikkatli olmalıdırlar.

Kırıklık, başağrısı, ateş gibi hastalık belirtileri hakkında öğretmenleri aydınlatmalıdırlar. Hemşire hastalanan okula gelmeyen çocukların evini ziyaret eder. (Ziyaretçi hemşire) Hekim muayenesini sağlar. Çocuklar bazen bulaşıcı hastalıkları hafif atlatırlar. Buna rağmen portör vazifesi görürler, böyle çocukların erken teşhis edilmesi diğer çocukların sağlıkları bakımından önemlidir.Bulaşıcı hastalığa yakalanan çocuklar tamamen kuluçka devresi boyunca 21 gün nafile durumlarda 16 gün okula alınmaz. Hastaya temas edenler de bu müddeti geçirinceye kadar okula kanunen alınmazlar.

Yetiştirme yurt ve benzeri müesseselerde ise bu çocuklar tecrit edilmiş bir oda veya revirde tedavi altına alınırlar.

Çocuk hastalıkları şiddetli salgın halinde ise, o okul kapatılır.(S.S.Yardım Bakanlığı emri ile)

Tifo ve tifüs hastalıkları şiddetlendiği zaman öğrencileri bu aşı ile aşılamak şarttır.

Yetiştirme yurtlarında hastalığı sebebile Dr. veya hemşireye öğretmenleri vasıtasiyle muayeneye giden çocukların bazen muayene edilmeden hasta olmamaları sebebiyle iyi teşhis edilmeden yuvalarına gönderildikleri vaki olmaktadır. Halbuki hastalığının bir kaç gün sonra şiddetli belirtileri karşısında çocuğun bu teklif ve hastalık durumu belli olmaktadır. Bunun için çocuğun"hastayım" diye olan müracaatları herzaman için samimî ve anlayışla karşılanmalı ve inceden inceye tetkik ve müşahedeye alınmalıdır.

Yatılı müesseselerde çalışan hasta bakıcı, hemşire veya Dr.un çocuk ruhu ve gelişimiyle ilgili tecrübe veya bilgiye sahip bulunması lâzımdır. Bilhassa bu kabil

müesseselerde çocuk mütahassısı doktorların çalıştırılması faydalı olur.

AŞILAR :

Çocuk sağlığını kor mak cihetinden en mühim faktörle den biri de aşılardır. Aşı ile vucüde zararsız hale getirilmiş mikrop veya zehirleri veri mekte ve vucutta bunlara karşı tabii muafiyet maddeleri hasıl olmaktadır.

Aşının cinsi.e göre hasıl olan bu muafiyet maddeleri vucutta 1-4,5 yıl zarfında vucudu bu mikroplara karşı korumaktadırlar. Yapılması muhakkak şart olan aşılar şunlardır :

1- Çiçek aşısı
2- Verem B.C.G.
3- Boğmaca
4- Difteri
5- Tetanoz
6- Tifo ve para tifo
7- Karma aşılar
8- Çocuk felci aşısı

VUCUTTAKİ PARAZİT HAYVANLAR :

Bu hayvanlar bağırsaklarda yaşarlar. Vucuda lâzımolan gıda maddelerini alarak zarar verirler. Bundan başka zehirli ifrazat çıkararak sağlığı bozabilirler. Bu hı, iştahsızlık ve bağdönmesi belirtileri gösterirler.

Çok yediği halde zayıf kalan çocuklarda daima solucan ihtimalini unutmamak lâzımdır. Solucanlar şunlardır; Oksiyür (kıl kurdu), Askarit (solucaç), Tenya (şerit) Mekatör (çengelli kurt), Ekinokokusüs (köpek-kıç).

KAZALAR :

Çocukların karşı karşıya kaldıkları kazaların nev'ileri şunlardır :
a-Yanıklar (ateş, su ve güneş yanıkları) b- Yaralar ve kanama c- Hayvanlar tarafından ısırılma d- Elektrik çarpması e- Burkulmalar ve çıkıklar. (doğuştan olanlar, sonradan vuku gelenler) f- Kırıklar g- Kafa zedelenmeleri h- Boğulmak i- Böcek sokması j- Zehirlenmeler (hava gazı ve kömür zehirlenmeleri)

Çocukları kazalarla ilgili pratik ilk yardım bilgilerinin kazandırılması lâzımdır.

MESKEN SAĞLIĞI :

Sadece aile değil tek bir fert için bile içinde yaşamacak bir ev e ihtiyaç vardır. Bir evin umumi görünüşü eda adedi, odaların maksada uygunluk derecesi, çocuğun sağlık gelişimine tesir eder. Yatılı okullar ve Yetiştirme yurtlarımızda, çocukların istirahat edecekleri ve boş zamanlarını geçirecekleri evlerinin de tertip,düzen temizliği yönünden normal ev halinden farksız sağlık gelişimi ile ilgili durumda olması bilhassa önemli konulardan biridir.

Bir rahat olmalıdır. Sıhhi bir mesken başlıca 4 gayeye hizmet etmelidir;
1-Fertlerin fizyolojik ihtiyaçlarını karşılama
2-Fertlerin psikolojik ihtiyaçlarını karşılama
3-Bulaşıcı hastalıkların yayılmasına mani olma ve sıhhatli yaşama imkânlarını verme (ba yo, tuvalet, bulaşık yeri)
4-Binanın ve ev içinin kazalara sebebiyet verecek tarzda bulunmaması

Sıhhi olmayan evlerdeki çocuk ölüm nisbetinin fazla olduğunu mühimsemek gerekir. Yetiştirme Yurtlarında barındırılan çocukların sağlığıyle alakalı ev, oda, salon, banyo, revir, civar temizliği, tuvalet, anbar, mutfak, çamaşırhane, terzihane, öğretmen odaları, işçi ve personel ikametgâhlarının daimi tertip ve temizliği hijyen kaidelerine uygun olmasına ehemmiyet verilmelidir.

Temizlik bizzat çocuklar vasıtasiyle yaptırılmalıdır. Yatakhanelerin havalandırılması, çevre temizliği, öğretmen lejmanları odalarının tertip, düzen temizliği durumları çocukların gelişimleri ve alışkınlıklarını üzerine tesirleri görülür.

ÇOCUKLARIN TIBBİ MUAYENESİ :

Okula giren çocuk esaslı bir tabip muayenesinden geçerek, herhangibir rahatsızlığı varsa bunu iyi etmek beden ve ruhça, bugünkü ilmi vasıtalarla iyileşemeyecek durumda olanları kendi hallerine uygun okullarda okutmak çocukların sağlığını doktor hemşire, öğretmenle sıkı bir nezaret altında tutup rahatsızlık durumu ortadan kaldırarak çocukta iyi alışkanlıklar uyandırmağa çalışılmalıdır. Bu esnada ilkokul tahsili mecbur olduğu için vatandaşlar bu çağda iken mecburi tıbbi kontrol altındadır. Bu

çağdaki yoksul çocuklara gündüzleri koruma dernekleri,diğer taraftan devlet himayesinde korunan çocuklara gerekli ihtimam gösterilmektedir. Devlet himayesinde bulunan çocukların tıbbî muayene ve tedavileri,okul yurt sağlık servisleri tarafından yapılarak neticeleri alınır. Okul hekim ve hemşiresinin ödevi hastalanan çocuklara gereken ihtimamı göstererek bakım ve tedaviyi sağlamaktır.Çocuğun her yıl hasta olsun olmasın tıbbî muayenesi şarttır.Okul çocuğunun bütün vucut kısımla rının muayenesinin yapılması için çıplak muayenenin yapılma-ı prensibine uyulmalıdır.Çocuğun beslenmesi derisinin ne derece kanlandığı,göğsünün teneffüs esnasında genişliği,vucudun büyüklüğü,omuzların,karnın,belkemiğinin,kalçaların,ayakların incelenmesi ayakta durularak,icap ederse yatırılarak muayene edilmesi icap etmektedir. Çocukların çok defa kötü duruşlara karşı tabiî bir meyilleri vardır.Bir kolda çanta taşıyarak vucudu eğme veya bir tarafa dayanma, okulda sırada otururken bir tarafa meyletme hallerine sık sık rastlanır.Bu halde ana babalar,öğretmenler çocuğa daime doğru durmasını,düzgün oturmasını hatırlatmalıdır. Sağlık eğitimcilerinin çocuğun yalnız fizik çevresini değil,his ve heyecan hayatını sağlıklı tutmakta rolleri büyüktür. Okullarda (yurtlarda) çocukları tartmak, boylarını ölçmek dişlerini bakmak basit sağlık kaidelerinin tatbikini öğretmen ve sağlık vazifelileri tarafından yapılması gerekir.Açık hava eğitimi- kır kampları ve deniz çocukların sağlık gelişimleri üzerine tesirleden en önemli hususlardandır. Eğitsel sağlık alışkanlıkları ve sağlık bilgileri yanında jimnastik iyi bir sıhhatin ve bedenî gelişmenin yegane unsuru değildir.Bunda gıda,açık hava, güneş, giyinış şekli, münavebe ile çalışma, istirahate ait kaidelerde katmak lâzımdır.Spora alışık olanlar temizliklerine ve beden sağlığına daha ziyade ehemmiyet verirler.

EĞİTSEL SAĞLIK ALIŞKINLIKLARI VE SAĞLIK BİLGİLERİ :

Çocuklarda hijyenik esaslara uygun yaşama alışkınlıkları uyandırmak için sağlık bilgisi verilmelidir. Aşağıdaki hususlar üzerinde durulmalıdır :

1- Vucudu temiz tutmak
2- Kâfi derecede gıda almak
3- Kâfi derecede dinlenmek ve uyku
4- Dik oturmak ve şekil bozukluğunu önlemek
5- Kâfi miktarda oyun ve idman yapmak
6- Muhitini temiz tutmak
7- Ruhça sağlıklı kalmak
8- Kazalardan sakınmak
9- Bulaşıcı hastalıklardan korunmak
10- Kendini fazla yormamak

Çocuklara hastalandıkları zaman,başkalarının sağlığını koruması icap ettiğini öğretilmelidir. Çocuklarda sosyal duygular ve sosyal ödevlere karşı alışkanlıklar uyandırmak lâzımdır.Okul sağlığına ait bilgilerin çocukların ailelerine ve öğretmenlerine gereği kadar anlatılmalıdır. Çocuklara da sağlığını koruma yolları öğretilmelidir.

Sağlık eğitimi içerisinde TEMİZLİK VE TEMİZLİK alışkanlıkları:

Sahî temizlik küçük yaşlardan itibaren başlar.Temiz bir gösteriş,başkalarını aldatış değil,esaslı bir itiyat halinde olmalıdır.Sahî temizliğin esası vucut temizliğidir.Vucut temizliği su ile olur. Su hayatın esasıdır.Vucut temizliği için çocukların eğitiminde şu esaslı prensipleri göz önünde tutmak gerekir:

1-Her sabah yataktan kalktıktan sonra el ve yüz sabunlu su ile yıkanmalıdır.
2-Dökülen saçların lâvaboyu tıkamamasına dikkat etmelidir.
3-Haftada en az bir defa umumî banyo yapılmalıdır.
4-Dişler yemekten sonra muhakkak fırçalanmalıdır.El ayak tırnakları haftada bir defa kesilmeli ve temiz tutulmalıdır.Tırnakları makasla kesmelidir.
5-Elle kirli bir eşya tutulduğunda derhal yıkanmalıdır.Gece yatmadan önce de el ve ayakları yıkamalıdır.Tuvalete gittikten sonra elleri sabunlu su ile yıkamalıdır.
6-Yırtık,kirli,yağlı,düğmesi kopuk elbiselerle dolaştırılmamalıdır.
7-Ayakkabıların boyalı, tozsuz,bilhassa bağların intizamlı bağlanması hususlarına dikkat etmek gerekir.
8-Yemek sırasında miğde bulandırıcı sözler sarfedilmemelidir.
9-Ağızda yemek varken çocukları konuşturmamak, sırada yemek ve sıçramasına mani olmak.
10-Yemeği ağızı kapalı olarak yedirilmeli, lokmaların iyice çiğnenmesine ve hazmı kolaylaştıracak şekilde yenilmesine dikkat edilmelidir.
11-Çocuğa mutfak işlerine ait bilgiyi sofrayı kurup kaldırtmak suretiyle başlanmalı ufak tefek mutfak işlerinde de çalıştırılarak fazla yormadan gerekli mutfak bilgisi ve yardım etme alışkanlığının tedricen kazandırılmalıdır.
12-Yemekte burun çekilmesi, şımarma gibi hallerin zamanında önlenmesi gerekir. Çocuklara günlük hayatlarında lâzım olacak tertip, düzen, temizlikle ilgili alışkanlıklar kazandırılırken eğitici daima misal , örnek göstermelidir.

Suat Yücel

Himayeye alınan bu çocukların yurda gelinceye kadar yaşadıkları çeşitli hayat şartlarının baskısı altında bozulan,hatta bir uçurumun kenarına kadar gelmiş veya uçuruma yuvarlanmış bulunan Manevî yapılarını yeniden işleyerek düzene sokmak suretiyle,hayat ve Cemiyete intibak ettirerek hem kendilerine,hem memleketeyararlı ve Verimli bir vatandaş haline getirmek.Bu itibarla yurda cemiyetin Asıl ana müvekki ve temel taşı olan sağlam karakterli bir aile yuvası Şekline sokmak.Bütün işleri hakikî hayat şartlarına uygun bir şekilde ele alarak,burada güvenilir,serbest yaşanılır,cazip ve tabiî bir aile ocağı telâkkisine inanarak çocukların yurt içinde ve dışında yaratıcı Yapıcı, daha dinamik,canlı ve neş'eli,daha POZİTİYONEL bir hayat Yaşamalarını temin etmek esas gayen olacaktır.

GURUP ÖĞRETMENİ OLARAK YAPILACAK İŞLER ÇALIŞMALAR

I -GURUPTA BİR AİLE HAVASI YARATMAK.

a- Gurup odasını rahat yaşanılır bir aile odası haline sokmak.
b- Gurup içindeki karşılıklı münasebetleri aile şefkat ve samimiyetine Yöneltmek.
c- Ailedeki iş bölümü ve vasife mes'uliyetlerini gurubumuzun günlük İş hayatına çıvirerek çocuklar arasında iş bölümünü geliştirmek.
d- Çocukların komşuluk ve iyi durumlarını geliştirmek maksadiyle Guruplar arasında ve köy mühitiyle gerekli münasebeti temin etmek,
e- Çocukların yakınlarıyle temas ederek münasebet durumlarını ayarlamak.
f- Sağlık durumlarını takip ederek gereken ihtimamı göstermek,
g- Çocuklara daima ihtiyaç duydukları ve mahrum oldukları hakikî ana,baba şefkat ve ihtimamını hiç usanmadan göst rmek.
h- Gurupta vazifeli personelden kişilerin bu havaya uymalarını sağlamak.

ÖĞRETİM DURUMU ÜZERİNDE YAPILACAK ÇALIŞMALARA

II -

a- Guruptaki her çocuğun yaşlarına göre sınıf durumlarını incelemek.
b- Sınıf Öğretmeniyle sık sık temas ederek çocuğun öğretim durumunu takip etmek.
c- Etüt saatlerinde dere takviyeleriyle çalışmalarını temin ve kontrol etmek.
d- Öğretim için her türlü malzemeyi temin etmek.
e- Öğretim maksadıyle gösterilen sinema,gözet ri,toplantıve konferanslardan çocukları faydalandırmak.
f- Öğretimle ilgili gezi ve incelemeler temin ve tertip etmek.
g- İkmale kalanlarla ve imtihana girecek olanlarla ders takviyeleri yapmak.
h- Okuyamayacak durumda olanları tesbit ederek iş yerine sevki için idareye bildirmek.

III- ÇOCUĞU TANIMA,DEĞERLENDİRME VE ÖLÇME HAKKINDAKİ GEREKEN ÇALIŞMA.

a- Çocuğun ailesinin incelenmesi.
b- Yurt öncesi hayatının incelenmesi.
c- Okul hayatının incelenmesi.
d- Çocukla gereken mülâkatın yapılıp fişlerinin doldurulması.
e- Çocukla ilgili olayların,müşahedelerin not edilmesi ve neticeler Üzerinde durularak değerlendirilmesi.

IV- ÇOCUKLARIN ÇIŞİTLİ KÖTÜ DAVRANIŞLARINI YOK ETMEK,İYİ İTİYATLAR KAZANDIRMAK.

a- Yemek ve Konuşma âdabı.
b- Karşılıklı sevgi ve saygı hislerini geliştirmek.
c- Umumun menfaatine hürmet ve toplu yaşayış nizamına uymak.
d- Milliyet hissini geliştirmek.
e- Kendinin ,arkadaşının,umumun eşyasını korumak.
f- Kötü davranışlarını yoketmek için çocuklara ferdî rehberlik ve mülâkat yapmak.
g- Davranış bozukluklarının sebeplerini araştırmak.

V- BOŞ ZAMANI DEĞERLENDİRMEK

a- Eğitsel değeri olan salon oyunları.
b- Eğlence geceleri.
c- Şiir,müzik,okuma,hikâye,bulmaca geceleri.
d- Yaş günü kutlama.
e- Spertif oyunlarla meşguliyet.
f- Müzik,resimle çalışmaları.
g- Bahçe imarına iştirak,temiz tarım çalışmaları.
h- Geziler ve Ziyaretler.
ı- Yurt çapında yapılacak boş zaman eğitimile ilgili çalışmalara iştirak.

VI- ÇOCUKLARIN MİLLÎ DUYGULARINI GELİŞTİRMEK

a- İstiklâl marşımızın mânası ve Bayrak töreninin ehemmiyeti üzerinde Titizlikle durmak ve kavratmak.
b- Vatan,Millet,Bayrak sevgi ve saygısını aşılamak.
c- Millî bayramların ve günlerin mânasını değerlendirmekve bu günlerde çocukların Millî duygularını galeyana getirmek.
d- Yeri geldikçe Millî şiirler,millî yazılar okutmak ve ezberletmek.
e- Kahramanlık günlerini yaşatmakve geceler tertip etmek.
f- Her fırsatta çocukların millî dugularına hitap ederek onların bu hislerini geliştirmek için lüzumlu hassasiyeti göstermek.

VII- ÇOCUĞU HAYATA HAZIRLAMAK VE MESLEĞE YÖNELTMEK:

a- Çocukların hangi iş ve meslege karşı daha fazla kabiliyetli olduğunun tesbit edilmesi.
b- Bunun için sınıf öğretmeniyle temas.
c- Bizzat çocukla bu mevzuda zaman zaman mülâkat.
d- Çocukların meslek kabiliyetlerini besleyecek maharetler kazandırmak.
e- Özel ilgi ve kabiliyet gösteren çocuklar üzerinde ayrıca durmak ve gerekli yardımı yapmak.
f- Beşinci sınıfı bitiren çocuğun tahsil ve iş hayatına atılmasın en yakın ilgiyi göstermek ve rehberlik etmek...

3

Eğitsel faaliyetler

1- Eğitsel Değeri olan oyunlara yer vermek.
2- Çocuklarla ayrı ayrı meşgul olup tanıma, mülâkat, ve fişlerinin doldurulması
3- Davranış bozukluğu ve ufak tefek inti-kaksızlık ergeden çocuklarla ayrıca meşgul olup sebep ve çareleri ortaya çıkarmak
4- Boş zamanlarını oyundan başka iş eğlence serbest okuma vs. vasıtalarla değerlendirmek.
5- Çeşitli yönlerden arızalı olan çocuklar doktor ve kliniğe sevkedilerek gereği yapılacak.

1/1. Grup öğ

Not: Bu ana hatlar dışında da icabeden uygunlu her türlü çalışmalara yer verilecek.

1956-1957 Ders Yılı Çalışma Programı, 3. Grup, Öğr. Pakize Türkoğlu.

Ek görev Faaliyeti:

Gösteri müsamere ve kutlu günleri değerlendirme gibi sosyal faaliyetlerle ilgili program.

1956 Ekim — 1957 Mayıs arasındaki öğretim süresi içindeki tutanak.

10-kasım-1956 : Atatürk günü ve gecesi tertiplenecek
17- " " : Sinema oynatılacak
24 " " : Münazara gecesi tertiplenecek
2-Aralık 1956 : Namık kemal Gecesi "
8 " " : Toplu eğlence "
15 " " : Yaş günü (Tahsin Konolunun)
22 " " : Sinema oynatılacak,
31 " " : Yılbaşı gecesi Yeni Yıl kutlama
9 Ocak 1957 : Hikâye ve bilmece gecesi
12 " " : Bilen kazanıyor
19 " " : Sinema gösterilecek
26 " " : Toplu hafıza gecesi
2 Şubat " : Sinema gösterilecek
9 " " : Yaş günü
13 " " : Şiir yarışması
16 " " " I. Gurup eğlence gecesi
23 " " " Sinema
27 " " : Kahramanlık gecesi
2 Mart " " II. Gurup eğlence gecesi
9 " " " Kahkaha gecesi
15 " " : Çanakkale zaferi gecesi
22 " " " Müzik gecesi
23 " " : III. Gurubun eğlence gecesi
30 " " " Sinema.

2 Nisan 1957 : Ramazanın ilk günü dolayısıyle toplantı

6 " " : V. Gurup eğlence gecesi

13 " " : Millî oyunlar ve beşinci gurubun eğlence gecesi.

23 " " : 23 Nisan Çocuk Bayramı

27 " " : Sinema

1 Mayıs : : Şeker ve Bahar bayramı

11 " : Sinema

15 " : Atatürk şehitlerini anma günü

19 " : 19 Mayıs gençlik ve spor bayramı

25 " : Toplu eğlence.

Not:

Bu program dışında icabeden değişiklik yapılabilecek. Toplantılara köyden komşular, çocukların okul arkadaşları da getirilebilecekler. Yaz faaliyetlerimiz ayrı olduğu için burada yer verilmedi. Bu programın tatbikinde gösteriş ve müsamere kolu kuvvetle faaliyete sevk edilecek.

20 Kasım · 1956

1- 10 kasım akşamı yurdumuzda tertiplediğimiz atatürk gecesi çok ilgi çekici ve heyecanlı oldu. program dışı hazırlananlar da vardı. Küçükler bile ilgi ile takip ve iştirak ettiler. Şiirleri çocuklar hakikaten içten okudular.

Çocukları böyle faaliyetlere sevketmek bilhas so milli hislerinin gelişmesi yönünden çok faydalı oluyor. Ayni zamanda umumi olarak eğitim ve öğretim yönünden de ayrıca değer taşımaktadır.

2- 17 kasım akşamı gösterilen oyuncakçı filmi de faydalı idi. Böyle iyi filimler göstererek çocuklardaki sinema iptilasını gidermek daha faydalı. Yoksa onlar ilk fırsatta gelişi güzel filimleri seyretmek yolunu arıyorlar.

B.

30 kasım 1956

Yatakanenin tasnif, tanzim ve temizliği top luca yapıldı. Bu gibi günlük işlerde, küçük çocukların yetiştirilmelerinde; büyük ve iş yapabilecek çocukların enerjisinden sistemli bir şekilde faydalan ma yoluna gitmeli. Her sahada herçocuğu kendi gücü ve yetkisi kadar işe sokmalı. Çocuklara temizlik ve intizam terbiyesi için nasihatler, umumi sözler, tehditler ve sıkı disiplin yerine; çocuklara istediğimiz şeyleri yaşatmak imkânını bulmalıyız. Bunun için çocuğu günlük iş hayatına karıştırmak, güvenmek, beklemek, serbesti içinde kontrol ve takip ederek küçük yaştan mesuliyet hislerinin gelişmesine zemin hazırlamalı.

Çocuklarda umumiyetle "ekmek elden su gölden" kabilinden yiyip içip gün geçirmek hali var. Bunu her zaman müşahede ediyorum. Bu hal çocuğun her türlü durumuna, eşya kullanmasına, etrafı ile ilgisine, öğrenimine ve yakınlarına karşı davranışlarına tesir ediyor. Bununla ilgili olarak çocuklar eşyalarını kor kullanıyorlar. Kalben çok iyi oldukları halde etrafa zarar veriyorlar. Çocukları bu havadan kurtarmak için imkânlar aranmalı. Çocuğu yetkinsek hayatın sıkıcılığından kurtarıp çeşitli faydalı faaliyetlere yöneltme hususuna gidilmeli. (Bu arada çocuğa mesul olacağı şartlar, vazife ve işler sağlanmalı.)

Programda mevcut Münazara gecesini 24 kasım akşamı tertipledik.

Program:

I. Konu: "Yetiştirme yurtlarında okuyan çocuk için kısa yoldan hayata atılmak daha faydalı ve hayırlıdır," III. grup çocukları savunacaklar.

II. Konu: "Yetiştirme yurtlarında okuyan çocuklar için okuyarak hayata atılmak daha faydalı ve hayırlıdır," IV. grup çocukları savunacak.

III. Münazara akşam saat 19 da başlayacak 20.30 da sona erecek.

IV. Bütün çocuklar dinleyici olacaklar.

V. Mevcut öğretmenler juriyi teşkil edecek. ve öğretmenlerden kimse münazaraya iştirak etmiyecekler.

Bu münajara gecesini ve programı gösteri kolu tertipledi. Çok hareketli, ilgi çekici, ve güzel geçti. "Okuyarak kazanmak faydalıdır," diyenler kazandı. Dinliyenler ve konuşanlar konuya tamamen kandılarını verdiler. Çocuğu serbest düşünmeye, serbest konuşmaya sevketmek, karşılıklı konuşmak, cevap vermek, hitabetmek gibi hususlar bakımından çok faydalı bir meşguliyet. Yalnız konuları seçenken çocuğa göre olması üzerinde durulmalı

10. Aralık. 1956

Geçen hafta yapılan Namık Kemal gecesi de gayet güzel geçti. Rol olanlar da dinlediler. Şenlerde heyecanlandılar. Çocuklar bu geceleri sabırsızlıkla bekliyorlar.

8 Aralık gecesi yapılan toplu eğlence de güzel geçti. Muayyen bir program yapılmamıştı. Fakat programsızlık bir oksaklık yapmadı. Herkes istediği bir numarayı yaptı. Çocuklar bilhassa taklit yapmıya meraklı. (Daha çok büyüklerin kendileri tarafından kabul edilmeyen hareket ve tavırlarını tenkit etmek)

Toplantıda personelden kimselerin de bulunuşu onlarında gösteriler yapmaları çocukları bir hayli eğlendirdi. (Terbiyevi mahzuru olan hareketler olmazsa faydalı.)

Diğer işler düzeninde yürütüldü.

15 Aralık 1956

Çocukların en büyük derdlerinden biri kendilerini candan sevenlerden mahrum olmaları. Şefkate, sevgiye, ilgi ve himayeye su kadar, ekmek kadar muhtaç olan çocuk ruhunun çeşitli sebeplerle bunlardan mahrum kalmış olması çocukta ne kadar büyük bir eksiklik meydana getiriyor. Kaldı ki bazı çocuklar bu mahrumiyetlerin de acı sebeplerini de biliyorlar. (Ana babanın ölümü, hastalığı, fena yola sapması, mahkûmiyeti, cezaevi vs.)

Çoğu çocukların bu noksanlarını giderecek, onların içinde bulundukları bu çöküntüden kurtarabilmek için pek çok emek, itina sarfı lâzım. Çocuk bu hal içinde menfi ve yanlış her türlü kötülükleri yapmaya meyyal oluyor. Öyle ki kendilerine gösterilen yakınlığa bile itimat etmiyorlar kazan. (Dün bir çocuğu yaptığı bir fena hareketten dolayı cezalandırmıştık. Ağlıyor, fena sözler sarfediyordu. Keşke dedim "Yapma soydun, sanki dedi, yapmayınca seviyorlarmı," Yapsak da, yapmasak da aynı beni kimse sevmiyor.

Çocuğu önce teker teker tanımak şart. Bunu yapmayınca farkında olmadan çocuk için çok zararlı hareketlerde bulunuyoruz.

1. Ocak. 1957

31. Aralık. 1956 yılbaşı gecesi eğlence programı.

1. Hazırlanan salonda herkez yerini alınca nasıl eğleneceğimiz hakkında çocuklara bilgi verilecek.

2. Her kisinin yemişleri önünde bulunacak.

3 - Her çocuk hazırladığı numarayı yerine gelince yapacak.

4. Oyuncaklar ve hediyeler dağıtılacak.

5. Her masanın kendi kendine eğlenmesine yer verilecek.

6. Toplıca şarkılar

7 - Yeni Yıl kutlama

8. Yeni yıl şarkısı ve son.

Çocukların bir kısmı izinli idi. Kalanlarla programa göre eğlendik. Gece bikhayli neşeli geçti.

Yıllık Çalışma Planı
(1957-1958 ders yılı)

3. Grup
Öğr. Pakize Türkoğlu

Himayeye alınan bu çocukların yurda gelinceye kadar Yaşadıkları çeşitli hayat şartlarının baskısı altında bozulan, hatta bir uçurumun kenarına kadar gelmiş veya uçuruma yuvarlanmış bulunan Manevî yapılarını yeniden işleyerek düzene sokmak suretiyle hayat ve Cemiyete intibak ettirerek hem kendilerine hem de memleketefaydalı ve Verimli bir vatandaş haline getirmek. Bu itibarla yurda cemiyetin Asıl ana nüvesi ve temel taşı olan sağlam karekterli bir aile yuvası Şekline sokmak. Bütün işleri hakikî hayat şartlarına uygun bir şekilde ele alarak, burada güvenilir, serbest yaşanılır, cazip ve tabiî bir aile ocağı telâkkisine inanarak çocukların yurt içinde ve dışında yaratıcı Yapıcı, daha dinamik, canlı ve neş'eli, daha FONKSİYONEL bir hayat Yaşamalarını temin etmek esas gayem olacaktır.

GURUP ÖĞRETMENİ OLARAK YAPILACAK İŞLER (ÇALIŞMALAR)

I - GURUPTA BİR AİLE HAVASI YARATMAK

a- Gurup odasını rahat yaşanılır bir aile odası haline sokmak.
b- Gurup içindeki karşılıklı münasebetleri aile şefkat ve samimiyetini Yöneltmek.
c- Ailedeki iş bölümü ve vazife mes'uliyetlerini gurubumuzun günlük İş hayatına çıvirerek çocuklar arasında iş bölümünü geliştirmek.
d- Çocukların komşuluk ve iyi durumlarını geliştirmek maksadiyle Guruplar arasında ve köy muhitiyle gerekli münasebeti temin etmek.
e- Çocukların yakınlarıyle temas ederek münasebet durumlarını ayarlamak.
f- Sağlık durumlarını takip ederek gereken ihtimamı göstermek.
g- Çocuklara daima ihtiyaç duydukları ve mahrum oldukları hakikî ana, baba şefkat ve ihtimamını hiç usanmadan göstermek.
h- Gurupta vazifeli personelden kişilerin bu havaya uymalarını sağlamak.

ÖĞRETİM DURUMU ÜZERİNDE YAPILACAK ÇALIŞMALARI

II -

a- Guruptaki her çocuğun yaşlarına göre sınıf durumlarını incelemek.
b- Sınıf Öğretmeniyle sık sık temas ederek çocuğun öğretim durumunu takip etmek.
c- Etüt saatlerinde dere takviyekeriyle çalışmalarını temin ve kontrol etmek.
d- Öğretim için her türlü malzemeyi temin etmek.
e- Öğretim maksadiyle gösterilen sinema, gösteri, toplantı ve konferanslardan çocukları faydalandırmak.
f- Öğretimle ilgili gezi ve incelemeler temin ve tertip etmek.
g- İkmale kalanlarla ve imtihana girecek olanlarla ders takviyeleri yapmak.
h- Okuyamıyacak durumda ola ları tesbit ederek iş yerine sevki için idareye bildirmek.

III- ÇOCUĞU TANIMA, DEĞERLENDİRME VE ÖLÇME BAKIMINDAN GEREKEN ÇALIŞMA.

a- Çocuğun ailesinin incelenmesi.
b- Yurt öncesi hayatının incelenmesi.
c- Okul hayatının incelenmesi.
d- Çocukla gereken mülâkatın yapılıp fişlerinin doldurulması.
e- Çocukla ilgili olayların, müşahedelerin not edilmesi ve neticeler Üzerinde durularak değerlendirilmesi.

Yıllık Çalışma Planı (1957-1958 ders yılı), 3. Grup, Öğr. Pakize Türkoğlu.

Yakacık Yetiştirme Yurdu III Gurup Öğretmeninin 1956 - 1957 Ders Yılı Çalışma Raporu.

Sene başında idareye sunduğumuz çalışma plânının imkân nisbetinde uygulanmasına çalışılacak:

I- Çocuklarla yaşayışımız bir aile samimiyeti içinde geçti. En çok üzerinde durulması lâzım gelen nokta çocuğun yaşadığı yerin (Gurup odasının) eşyasıyle,döşemesiyle bir hakiki aile odası halinde olması ,gurup odasındaki resim,biblo,saksı,çiçek radyo takvim saat, etejer koltuk vs.Gibi eşyalar odaya bir sıcaklık bir zevk bir huzur vermektedir.Çocuklar bu havada ısınıyorlar sakinleşiyorlar. Bu sıcak odada bir de onları şefkatle herşeylerine katlanarak iş gören bir anne olursa çocuklar çok mes'ut olurlar.

II- Öğretim durumu üzerinde gereken hassasiyet (PLANDA zikredildi diği şekilde) gösterilmiştir.Bu cümleden olarak önümüzdeki sene çok bol okumaları ve kendilerine göre münazaralara Yer verileecek.Bilhassa çocukların ekserisinin yazılarının çok bozuk oluşu müşahede edildi.bu sene üzerinde daha çok durulacak.

III- Boş zamanı değerlendirmek maksadıyle egitsel değeri olan oyunlar,şiir,müzik,okuma hikâye münazara ve bahçe çalışmaları,geziler ve çeşitli eğlenceler yapıldı.Çocukları en çok Meşgul eden salon oyunları olduğunu müşahede ettim.Bunun için Yurtta Ya çocukları meşgul edecek bir çocuk kulübü kurulmalı veya guruplar arasında esaslı çocuğa göre salon oyuncakları temin etmeli.Ayrıca Boş zamanı değerlendirirken çocuk enerjisinden iş olarakta istifade Yoluna gitmeli..

IV- Çocuklara çeşitli yönlerden iyi alışkanlıklar kazandırılması için gerekli itina gösterildi.itiyad kazanmak bir zaman ve şartlar meselesi,bilhassa kiliklikleri çeşitli kifayetsiz şartlar içindegeçen çocukların aldıkları fena itiyatların üzerine yenisini kazandırmak bir hayli güç.umumî olarak bilhassa milkiyet tanıma üzerinde ve başkalarının milkinü tanıma hissi üzerinde durmak gerekiyor.

V- Çocuğu tanımak,degerlendirmek ve ölçmek için :

1- Umumî müşahede.
2- Ferdî mülâkat ve müşahede.
3- Aile incelemesi.
4- Özel Ruhsal ve egitsel denemeve müşahedeler. Yapıldı.. Çocukları bu yönlerden tanıyarak davranışların buna göre ayarlanması yoluna gid ildi.

VI- Çocukların Millî duygularını geliştirmek maksadıyleyeri geld ikçe Millî şiirler,hikâyeler okutuldu.Millî konuşmalar yapıldı.

VII- Çocuğu hayata hazırlamak ve meslege yöneltmek maksadıyle Belli ve maksatlı bir çalışma yapmak imkânı olmadı.Önümüzdeki sene Bilhassa beşinci sınıftaki çocuklar üzerinde bu yönde çalışılacak.

Yurtta esaslı bir çocuk kütüphanesi kurularak daimi takip ve tahkiye ile çocukların günlük yaşayışın işe mesuliyetine iştirak ettirmek çok faydalı olur.

15-10-957

Ü. Gurup Öğr.
Fadime Türkoğlu

(27841)

Yıllık Çalışma Planı

Öğretmen : Jale Tamer
Gurup : V
Gurup mevcudu:
Öğretim yılı: 1957 /1958

Himayeye alınan bu çocukların yurda gelinceye kadar yaşadıkları çeşitli hayat şartlarının baskısı altında bozulan,hattâ bir uçurumun kenarına kadar gelmiş veya uçuruma yuvarlanmış bulunan manevî yapılarını yeniden işleyerek düzene sokmak suretiyle hayat ve cemiyete intibak ettirerek hem kendilerine hem de memlekete faydalı iyi ve verimli bir vatandaş haline getirmek.Bu itibarla yurdun cemiyetin asıl ana hüvesi ve temel taşı olan sağlam karekterli bir aile yuvası gibi line sokmak.Ve bütün işleri hakikî hayat şartlarına uygun bir şekilde ele alarak burada güvenilir,serbest yaşanılır,cazip ve tabiî bir ailе ocağı telâkkisine inanarak çocukların yurt içinde ve dışında yaratıcı,yapıcı,daha dinamik,canlı ve neşeli,daha fonksiyonel bir hayat yaşamalarını temin etmek esas gayem olacaktır.

GURUP ÖĞRETMENİ OLARAK YAPILACAK ÇALIŞMALAR

I- GURUPTA BİR AİLE HAVASI YARATMAK;

a- Gurup odasını rahat yaşanılır bir aile odası haline sokmak.
b- Gurup içindeki karşılıklı münasebetleri aile şefkat ve samimiyetine yöneltmek.
c- Ailedeki bölüm ve vazife mesuliyetlerini gurubumuzun günlük iş hayatına çevirerek çocuklar arasında iş bölümünü geliştirmek.
d-Çocukların komşuluk ve iyi durumlarını geliştirmek maksadiyle guruplar arasında ve köy muhitiyle gerekli münasebeti temin etmek.
e-Çocukların yakınlarıyle temas ederek münasebet durumlarını ayarlamak.
f-Sağlık durumlarını takip ederek gereken ihtimamı göstermek.
g-Çocuklara daima ihtiyaç duydukları ve mahrum oldukları hakiki ana-baba şefkat ve ihtimamını hiç esirgemeden göstermek.
h-Gurupta vazifeli personelden kişilerin bu havaya uymalarını sağlamak.

II-ÖĞRETİM DURUMU ÜZERİNDE YAPILACAK ÇALIŞMALAR:

a-Guruptaki her çocuğun yaşlarına göre sınıf durumlarını incelemek.
b-Sınıf öğretmeniyle sık sık temas ederek çocuğun öğretim durumunu takip etmek.
c-Etüt saatlerinde ders takviyeleriyle çalışmalarını temin ve kontrol etmek.
d-Öğretim için her türlü malzemeyi temin etmek.
e-Öğretim maksadiyle gösterilen sinema,gösteri,toplantı ve konferanslardan çocukları faydalandırmak.
f-Öğretimle ilgili gezi ve incelemeler temin ve tertip etmek.
g-İkmale kalanlarla ve imtihana girecek olanlarla ders takviyeleri yapmak.
h-Okuyamıyacak durumda olanları tesbit ederek iş yerine sevki için idareye bildirmek.

III-ÇOCUĞU TANIMA,DEĞERLENDİRME VE ÖLÇME BAKIMINDAN GEREKEN ÇALIŞMA:

a-Çocuğun ailesinin incelenmesi.
b-Yurt öncesi hayatının incelenmesi.
c-Okul hayatının incelenmesi.
d-Çocukla gereken mülâkatın yapılıp fişlerinin doldurulması.
e-Çocukla ilgili olayların,müşahadelerin not edilmesi ve neticeler üzerinde durularak değerlendirilmesi.
f-Çocuğun intibaksızlığına karşı alınan tedbirlerin verdiği neticenin incelenmesi ve değerlendirilmesi.

IV-ÇOCUKLARIN ÇEŞİTLİ KÖTÜ DAVRANIŞLARINI YOK ETMEK,İYİ İTİYATLAR KAZANDIRMAK:

a-Yemek ve konuşma âdabı.
b-Karşılıklı sevgi ve saygı hislerini geliştirmek.
c-Umumun menfaatine hürmet ve toplu yaşayış nizamına uymak.
d-Mülkiyet hissini geliştirmek.
e-Kendinin,arkadaşının,umumun eşyasını korumak.

Yıllık Çalışma Planı, 1957/1958 ders yılı, 5. Grup, Öğr. Jale Tamer.

f-Kötü davranışlarını yoketmek için çocuklara ferdî rehberlik ve mülâkat yapmak.
g-Davranış bozukluklarının sebeplerini araştırmak.

V-BOŞ ZAMANI DEĞERLENDİRMEK:

a-Eğitsel değeri olan salon oyunları.
b-Eğlence geceleri.
c-Şiir,müzik,okuma,hikâye,bulmaca geceleri.
d-Yaş günü kutlama.
e-Sportif oyunlarla meşguliyet.
f-Müzik,resim,iş çalışmaları.
g-Bahçe imarına iştirak,tarım çalışmaları.
h-Geziler ve ziyaretler.
ı-Yurt çapında yapılacak boş zaman eğitimiyle ilgili çalışmalara iştirak.

VI-ÇOCUKLARIN MİLLÎ DUYGULARINI GELİŞTİRMEK:

a-İstiklâl marşımızın mânası ve bayrak töreninin ehemmiyeti üzerinde titizlikle durmak ve kavratmak.
b-Vatan,millet,bayrak sevgi ve saygısını aşılamak.
c-Millî bayramların ve günlerin mânasını değerlendirmek ve bu günlerde çocukların millî duygularını galeyana getirmek.
d-Yeri geldikçe millî şiirler,millî yazılar okutmak ve ezberletmek.
e-Kahramanlık günlerini yaşatmak ve geceler tertip etmek.
f-Her fırsatta çocukların millî duygularına hitap ederek onların bu hislerini geliştirmek için lüzumlu hassasiyeti göstermek.

VII-ÇOCUĞU HAYATA HAZIRLAMAK VE MESLEĞE YÖNELTMEK:

a-Çocukların hangi iş ve mesleğe karşı daha fazla kabiliyetleri olduğunun tesbit edilmesi.
b-Bunun için sınıf öğretmeniyle temas.
c-Bizzat çocukla zaman zaman bu mevzuda mülâkat.
d-Çocukların meslek kabiliyetlerini besleyecek maharetler kazandırmak.
e-Özel ilgi ve kabiliyet gösteren çocuklar üzerinde ayrıca durmak ve gerekli yardımı yapmak.
f-Beşinci sınıfı bitiren çocuğun tahsil ve iş hayatına atılmasında en yakın ilgiyi göstermek ve rehberlik etmek.

T. Gurup Öğr.
(2834)

4 Gr Dy Yeni yazı Yeni yazı

ANAHATLARI TESBİT EDİLEN YILLIK ÇALIŞMA PROGRAMIDIR.

Gurup Genel Durumu

Yıl : 1957 - 1958
Gurup 4

Sınıflar	1	2	3
Sabahçı	9	5	8
Öğlenci	3	4	1
Sınıf	1/6	5/6	

G.Mevcut 42
G.Yeri:İkinci Payyon
Öğretmen: Suat Yücel sicil No.27992
Kıdemi 7
G.Annesi: Kadire Altınpınar

Yapılacak eğitim faaliyetleri

1 - Her çocukla ferdî mülakat yapılacak.
2 - Mülakat fişleri tutulacak.
3 - Davranış bozuklukları olan çocuklarla ayrı ayrı uğraşılacak ve durumlarına göre tedbirler alınacak.
4 - Vaka kayıt fişleri tutulacak.
5 - Kavgacılık başkasının malını kullanma gibi hallerde kendileriyle konuşulacak.
6 - Sene içinde gurup eğlenceleri tertip edilecek.
7 - Boş zamanları değerlendirilecek.
8 - Müsait zamanlarda ilişik listedeki oyunlar gurup odasında veya bahçede oynatılacak.
9 - Gurubumda bulunan lisan arızası ve kekeme temrinleri fırsat buldukça etüt saatleri haricinde uğraşılacaktır.
10 - Guruplar ve guruptaki sınıflar arası münazara tertip edilecek.
11 - Maç eğlence geceleri yapılacak .
12 - Öğrenci yaş günleri kutlanacak.
13 - Gurup içersindeki tertip ve düzenin organizesi için çeşitli çalışma başkanlıkları çocuklar tarafından yapılacak.
14 - Pratik alışkanlıklar için denemeleri yapılacak.(Ütü,Kola,Düğme dikme)
15 - Küçük çocuklara ikinci etütte oyuncaklarla oynattırılacak.
16 - Bazı çocukların evlerine gidilerek aileleriyle konuşulacak.
17 - Normal olmayan çocuklar ilgili doktorlara götürülecek kötürülecek.
18 - Altını ıslatanlar üzerinde durulacak.Sebepleri araştırılacak..
19 - Altını ıslatan çocuklardaki aşağılık duygusu giderilmege çalışılacak.

Öğretim Faaliyetleri

1 - Öğretimle ilgili dersler birinci etütte yapılacak.
2 - İkinci etütte çocukların öğretim üzerindeki çalışmaları serbest bırakılacak.
3 - İkinci etütte kitap okuma masal okumaya yer verilecektir.
4 - Okuldan döndükten sonraki boş zamanlarında kitap okutulacak.
5 - Çocukların çalışma durumlarını yakından takip etmek için haftada en az üç gün ilk okul öğretmenleriyle görüşülecek.
6 - Etütlerde çocukların dersleri takviye edilecek.Soruları cevaplandırılıp eksik dersler cevaplandırılacak.
7 - Çocuklarına ders çalışma vaziyetleri için bir defter tutulacak.

Ana Hatları Tespit Edilen Yıllık Çalışma Programı, 1957/1958, 4. Grup, Öğr. Suat Yücel.

8 - Ders bakımından özel kabiliyet gösteren çocukalar: çalışma imkânları daha fazla sağlanacak.
9 - Dersleri zayıf olan çocuklarla uğraşılacak.
10 - Çocuklar ders çalışırken yardımcı kütüphane kitaplarından faydalanmaları sağlanacak.
11 - Derslerle fert fert meşgul olunacak.
12 - Ders çalışmaları için gereken öğretim ve eğitim vasıtaları idare tarafından temin edilecek.
13 - Çocukların eğitim ve öğretim durumları üzerinde idare ile görüşülecek.
14 - Birinci sınıflar birinci etütte öğretim yapılacak, ikinci etütte serbest bırakılacak.

1956/1957 Yılı Çalışma Planı Yıl Sonu Raporu

Gurup : V
Gu.Öğ.: Jale Tamer

Yıllık çalışma plânında gurup öğretmeni olarak yapılacak işler esas olarak VII maddede toplanmıştı.

I-GURUPTA BİR AİLE HAVASI YARATMAK:

Bütün bir yıl gurubumuzun yerleşeceği mazbut bir gurup odası olmadığı için odamızı hiç bir gün aile odası haline sokamadık.Ve halende gurubumuzun oturduğu yer sıcak ve samimi bir aile yuvası haline sokulacak şekilde değildir.

Gurupta karşılıklı sevgi ve saygıyı gerçekleştirmek için her fırsattta gereken telkinler yapıldı.Sonuç olarak şunu varıldı ki,bu çocukların en çok ihtiyacı olduğu hakiki ana-baba şefkatini burada çalışan öğretmen ve personelin hiç usanmadan ve esirgemeden göstermesi şarttır.Onların birçok kin ve nefretlerinin tepkisi olarak gördüğümüz fena hareketlerinin sevdikleri,içten inandıkları bir hava içinde eriyip kaybolacağı muhakkaktır.

II- ÖĞRETİM DURUMU ÜZERİNDE YAPILACAK ÇALIŞMALAR:

Gereken ders takviyeleri yapıldı.Sınıf öğretmenleriyle zaman zaman temas edildi.Ve faydası görüldü.Bazı çocuklar durumunu düzeltti.

Yurttaki ders araçlarının kullanılması uygun konular işlenirken(V inci sınıfla çalışırken) gösterildi.Çocuk; gözüyle görerek,eliyle işleterek soyut konuları somut olarak görüyor ve kavrıyor.Mümkünse müfredat programındaki ders araçlarını temin etmek verimli olur.

Ders yılı sonunda:I.inci sınıfta 5 çocuk kaldı,6 çocuk geçti.II inci sınıfta 1 çocuk kaldı,3 çocuk geçti.III üncü sınıftan 5 çocuk ta geçti.IV üncü sı. 1 çocuk kaldı,4 çocuk geçti.V inci sınıftan 1 çocuk kaldı,1 çocukta mezun olarak Darüşşafaka lisesine yerleşti.

III- BOŞ ZAMANI DEĞER DİRMEK:

Boş zamanlarında bilhassa tatil günlerinde oyunoaklarla meşgul oldular.Eğlence geoelerine,tarım çalışmalarına,resim,müzikle çalışmalarına iştirak ettiler.Fakat bu çocukların noksan taraflarından biri de eğlenmesini,neş'elenmesini bilmemeleridir.Eğlence diye bağıra bağıra şarkı söylemeği biliyorlar.Bunlara plânlı ve sosyal yaşayışa uygun,tatmin edici eğlenceler,tanışma geceleri ve günleri yapmak çok lâzımdır.Meselâ:7 eylülde yaptığımız aile toplantısı gayet güzel olmuştu.Bu gibi çeşitli toplantılarla çocukların cemiyete,aileye,muhite intibaklarını sağlamak için bu sene daha esaslı kararlar almamız hayırlı olur.

IV-V-ÇOCUKLARIN ÇEŞİTLİ KÖTÜ DAVRANIŞLARINI YOKETMEK,İYİ İTİYATLARK KAZANDIRMAK- ÇOCUĞU TANIMA,DEĞERLENDİRME VE ÖLÇME BAKIMINDAN GEREKEN ÇAL.

Üzülerek itiraf edeceğim ki; üzerinde en çok duracağımız iş bu olduğu ve durduğum halde hiçte tatmin edici bir sonuca varamadım.Bu hususta aynı dertten müşteki olan diğer gurup öğretmeni arkadaşlarımın fikirlerini dinledim.Sessiz oe tatbik ettikleri şekilleri seyrettim.Fakat ben kendi gurubum için tekrar edeyimki sonuou tatminkâr bulmadım.Araştırdığım sebeplerin başında da şu geliyor: Bu çocuklar her ne kadar kötü itiyatlar edinmiş olarak buraya gelmişler ve bunun giderilmesi de uzun bir zamanı,sebatkâr bir çalışmayı icabettiriyorsada ; çocuklarımıza rahat,sükûnetli,bütün ihtiyaçlarına cevap verecek bir oturma odası ve çalışma yeri temin edebildiğimiz gün davayı yarı yariya kazanmış olacağız.

Çocuk konuşma,yemek,karşılıklı münasebetlerdeki âdabı bilmiyorsa her halde suç cemiyetin daha doğrusu bizlerindir.Meselâ:Ona normal bir yemek masası ve gereken malzemeyi hazırlayıp başında âdaba uygun yemek yemeği bizzat gösterdiğimiz gün bu günkü aksaklıklar ortadan kalkabilir.Bunun gibi hepsi..

Sene içindeki müşahadeleri değerlendirmek için çocuğun yurt öncesi hayatını,ailesini inceleyemedik.Halbuki çocuğu tanımmamız için en kıymetli rehber bu incelemeler olacaktır.

1956/1957 Yılı Çalışma Planı Yıl Sonu Raporu, 5. Grup, Öğr. Jale Tamer.

VI-ÇOCUKLARIN MİLLİ DUYGULARINI GELİŞTİRMEK:

Fırsat bulduğca ve zamanı geldikçe millî şiirler öğretilmiş ve okunmuştur. Kahramanlık günlerinin manası üzerinde durulmuştur.Fakat gurupça değilde topluca kahramanlık günleri,zafer geceleri,anma günleri yapmak,millî duyguyu geliştirmek lâzım.Vatan,millet,bayrak hakkındaki duygu ve düşünceleri kifayetsiz.Her fırsatta millîduygularına hitabetli,kamçılam lı,gereken hassasiyeti göstermeli.

VII-ÇOCUĞU HAYATA HAZIRLAMAK VE MESLEĞE YÖNELTMEK:

Hangi mesleklere meyilli oldukları üzerinde sınıf öğretmenleriyle de görüşüldü.Sevdikleri çalışma şekillerine müsade edildi.Fakat imkânlar buna layıkiyle müsade etmedi.İstedikleri işler üzerinde çalışamadılar.Meslek kabiliyetlerini besleyecek çeşitli maharetler kazandırmak elbetteki lâzımdır.

Beşinci sınıfı bitiren çoc kların imtihanlara hazırlanması için zamanım ve kuvvetim yettiği kadar çalıştım.İki çocuk sınıfta kaldı.Geçenlerüzerinde öğretmen kurulu kararıyle okuyamıyacak üç çocuk iş yurduna gönderildi.Diğerlerinin okuyabilmesi için idare gereken işleri yaptı.Yalnız beşinci sınıf öğrencilerinin çalışmalarını sene içimde gümü gününe kontrol etmek,noksanlarını zamanında tamamlamak lâzım. Sonunda sıkışınca hayatî önemi olan birçok şeyler öğreni meden kalıyor.

EK GÖREV ÇALIŞMALARIM:Resim-iş

Plânımdaki kolleksiyonculuk kısmını hiç ele alamadım.Ayrı bir çalışma ve zaman istiyor.

Tabiî hayat köşelerinin hiç birini yapamadık.Bir akvaryum,bir teraryum veya bir kümesin dolduracağı başluk hiç şüphesizki çok mühimdir.Bunun için bu kısımla tarım-iş çalışmalarının işbölümü yaparak gayret etmesi lâzımdır.Mühim olan ve bakım isteyen bu işler yardımsız olmuyor.

Kıymetli müfettişimiz sayın S.Taran'ın yardımlariyle resim çalışmaları üzerinde duruldu.Gurup odamızı aynı zamanda atölye olarak kullandık.Çocuklara fırçaları,boyaları kendilerine yaptırıldı.Sulu boya ve yağlı boya çalışmaları yapıldı.Panolar yapılarak resimler değerlendirildi.Seçilenlerle sergi açıldı ve devlet sergisine resim gönderildi.

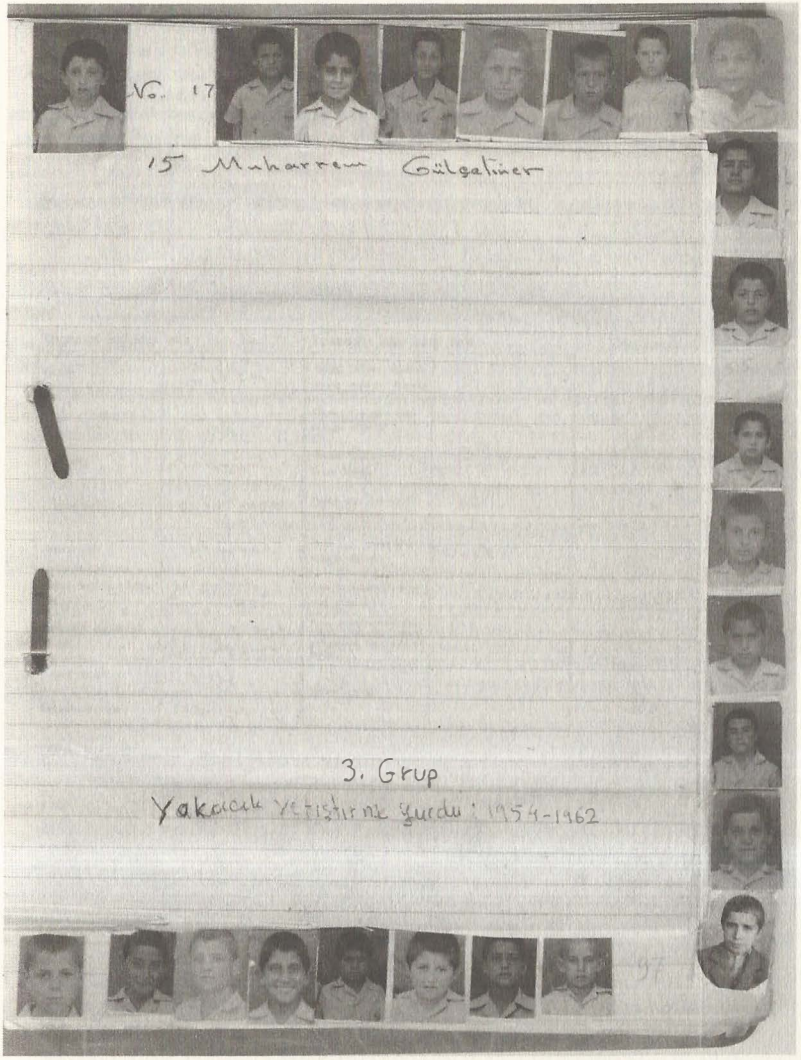
Alçı işleriyle uğraşıldı.

Bir kısım çocuklarişten çok zevk alıyorlar.Ve buna da ihtiyaçları vardır.Gönül istiyorki yalnız çocuklarımız değil yurdun ufak tefek tamir işlerini de karşılayacak ve işleyen bir işliğimiz olsun.İdaremizin bizi mümkün şartlar içinde bir işliğe de kavuşturacağına inanıyoruz.(Bir okul işliği için gerekli malzemenin listesi resim müfettişi tarafından Kartal maarif memurluğuna verilmiştir.Temin edebiliriz.)

Resim çalışmalarımız için gereken malzemeyi istediğimiz zaman temin edenlere, idaremize kendi namıma,çocuklarımız namına teşekkürü bir borç bilirim.

V inci gurup öğretmeni
Jale Tamer
(28347)

4.- 3. *Gruba Ait Bazı Dokümanlar*

3. Grup, Yakacık Yetiştirme Yurdu: 1954-1962.

Grup Öğretmeni Yıllık Planları

Hangi hükümet başta olursa olsun, her şeye karşın, ilköğretim düzenlememiz yine de çok kötü sayılmazdı. (Ne zaman kole je hazırlama sınavları başladı, testlerle sınav ve özel dershaneler ortaya çıktı ilköğretim de bozulmaya başlamıştı.)

Çalıştığımız yurt ilköğretime bağlı olduğu için biz grup öğretmenlerinin görevlerimiz farklı olsa da vereceğimiz hizmetin planlı programlı ve çoğunlukla yazışmalı yanı da olması gerekiyordu.

Bunlardan biri klasik nöbetçi öğretmenlik göreviydi öteki görevler ve düzenlemeler yanında bir öğretmen sabah erkenden akşam 12'ye kadar nöbet tutar, günlük yeme içme işlerini yönetir, nöbet defterine yazardı.

Bu genel görevin dışında bizi asıl bağlayan grup öğretmenliği görevimizdi. Ders yılı başında hazırladığımız yıllık çalışma planında o yıl neler yapacağımız genel ve özel yönleriyle belirtilirdi. Hazırladığımız o yıllık planlar, el yazımızla haftalık büyük boy çalışma defterlerimizin başında yazılırdı. Çok ilginç olan bu yıllık planı buraya sığmayacağına göre, sadece 1959-1960 ders yılı çalışma defterinin başında yer alan giriş kısmını buraya almak isterim:

"1959-1960 eğitim öğretim yılı çalışma planı hazırlanırken:

1. Bizim yurt ilkokul çağındaki çocukların bulunduğu bir kurum olduğu için, bu çalışma planı hazırlanırken ilköğretimin amaç ve ilkeleri göz önünde tutulmuştur.

2. 6972 sayılı çocukları koruma yasası ve yönetmelikleri ile yetiştirme yurtları iç yönetmeliği ve Yakacık yetiştirme yurdu özel durumlarını gerekleri dikkate alındı.

3. Milli Eğitim bakanlığı ve İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğünden gelen emir, genelge vb. yazılardan yararlanılmıştır.

4. Çalışmaların, çocuğun temel gereksinimlerini karşılayacak şekilde düzenlenmesine planla önemle yer verilmiştir.

5. Özellikle eğitsel çalışmalarda çocukların kültürel sanatsal etkinlikler içinde yetişmesine de yer verilmesi dikkate alınacaktır.

6. Çocukların bulunduğu çalıştığı yaşadığı ortamın sıcak güvenilir bir aile ortamı haline getirilmesi sağlama amacı güdülmüştür.

7. Çocukların yurt yaşamında çevrede kendilerine ve çevrelerine yararlı olacak, kendinin ve çevrenin farkına varacak bir kişilik geliştirmesine mesleğe yönelik eğilimlerinin saptanmasını önem verilecektir.

Ders yılı başında yurt müdürlüğüne sunduğumuz bu planlardan da yararlanarak, yönetim kendi yıllık planını, önerilerini hazırlayıp yapılan ve yapılamayanlar raporuyla birlikte milli eğitim müdürlüğüne gönderirdi.

Grup Öğretmeni Yıllık Planları (3. Grup).

Yakacık Yetiştirme Yurdu

III.Grup öğretmeni.

1958-1959 ders yılı çalışmaları ile ilgili açıklama:

Grup mevcudu	:	34
I. sınıf.	:	5
II. "	:	5
III. "	:	6
IV "	:	9
V. "	:	7
Okula gitmiyen:		2

A. ÇOCUKLARIN SOSYAL GELİŞİMLERİ İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR:

1- Çocuklarla olan münasebetlerde karşılıklı sevgi saygı ve emniyete dayanan bir hava yaratılmaya çalışıldı.

2- Bilhassa çocukların mahrum oldukları şefkat, himaye, ilgi üzerinde duruldu.(Günlük yaşayışlarında mümkün olduğu kadar beraber olmaya çalıştım.)

3- Yatma kalkma, yıkanma temizlenme, banyo gibi işleri ile ayrı ayrı meşgul olma yoluna gidildi.Temizlik itiyad almamış olan çocuklarımız bu konuda çok emek istemektedirler.(En büyük çocukların banyoları ayrıca yaptırılsa daha iyi olacak)

4-Yemek yeme adabı temizliği üzerinde duruldu.(Bu konuda da prensiplere vararak belli alışkanlıklar vermek için kampanya açarak topluca çalışalım. Bu günkü yemek yeme durumumuz memnuniyet verici değildir.)

5- Çocukların günlük işlerde bizzat iş içine girmeleri üzerinde duruldu.Yeri geldikçe çocuklar işe sevkedildi. Nöbet işleri tanzim edildi.

6- Mülkiyet hissinin gelişmesine önem verildi. Eski senelere nisbeten çocuklar bu bakımda daha gelişmiş durumdalar.Bütün zati eşyalarını işimlendirişimiz çok iyi netice verdi.

7- Çocukların yakınları ile temas edilerek luzumlu malumat alındı.Münasebet durumları ayarlandı.

8-Çocuklarla çalışan işçilerle münasebetleri faydalı bir şekilde düzenlenmeye çalışıldı.

9-Çocukların sağlık durumları ile de icabı şeklinde ilgilenildi Çok mühim bir hastalık geçiren çocuk olmadı.Bilhassa bünyece zayıf ve anababaları hasta çocuklarla ayrıca meşgul olundu.

10-Çocukların yurttan aldıkları, çalışarak kazandıkları ve evden getirdikleri parslarını faydalı bir şekilde harcamaları üzerinde duruldu.(Paranın çocuğa muayyen günlerde dağıtılması daha iyi olacak.)

B.ÖĞRETİMLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR:

1-Öğretimle ilgili çalışmalara gereken önem verilmiştir.

2-Sınıf öğretmenleri ile sık sık temas edilerek durumları takip edildi.Etüdlerde ders takviyeleri üzerinde bu yönden duruldu.

3Öğretimle ilgili malzemenin temini sağlandı.

4-Bilhassa öğrenimlerini takviye yönünden serbest okumaya imkan nisbetinde fazla yer verildi. Üzerinde duruldu.

1958-1959 Ders Yılı Çalışmaları ile ilgili.

6-Çocukların sene sonu sınıf geçme durumu:

Sınıfı	geçen	kalan	toplam
I	3	2	5
II	5	-	5
III	4	2	6
IV	6	3	9
V	7	-	7
Okula gitmiyen			2
Toplam	25	7	34

Sınıfta kalanlarda:

a-Güngör özer: Geri zekalıdır. Normal çocuklarla öğrenime devam edecek durumda değildir.

b)-Hüseyin yetişkara:Yaşının küçük ve sosyal bakımdan çok geri olması dolayısıyle umumi davranışları yönünden sınıfa intibak edemedi,

c)- Ziya Güneş, Cemal Kırnal; Kemal Ateş, Lütfi Tezcan, Erkan büyükanıt umumi davranışları, davranışları ve zekaları yönünden sınıflarına intibak edemiyecek durumda çocuklar değillerdi.Buna rağmen sınıfta kaldılar.

7- Çocuklarımızın küçüklükleri çeşitli kötü şartlar içinde geçmiştir.Bilhassa sosyal bakımdan gerilik arzedip çeşittli ruhi çökintüler içinde bulunmaktadırlar.Birçoklarındaki bu ruhi arızalar klinik muayene ile tesbit edilmiştir.Ayrıca sık sık sınıfta kalan bazı çocukların muayenelerinde zeka geriliği görülmedi.Bu gibi sınıf öğretmenleri arkadaşlarla anlaşarak bu tip çocuklar üzerinde hassasiyetle duralım.

8- Beşinci sınıftan 7 kişi mezun oldu.4kişi askerî okul imtihanlarını kazandılar.2 kişi iş yurduna nakledildi. 1 kişi aileye iade edildi.

C.ÇOCUĞU TANIMA DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI :

1-Çocukların aile incelemeleri yapıldı. Korunma sebepleri tesbit edildi.

2- Ferdi vakalar incelenip dosyalarına geçirildi.

3- Toplu dosyalar dolduruldu.

4- Okuma geriliği, intibaksızlık ve ruhi arıza arzeden aşağıda ~~[illegible]~~ isimleri yazılı çocukların klinik muayeneleri yaptırıldı.(tavsiyeler üzerinde duruldu. Netice ferdi dosyalara geçirildi.)

5- Hırsızlık yapan iki çocuk sene içinde takip edildi ve bu durumları üzerinde duruldu. Belli bir vakaları görülmedi.

6- Çocukların günlük hayatlarında iyi olmayan davranışları yesbit edilip üzerinde durulduu.

D.BOŞ ZAMAN FAALİYETLERİ:

1- Eğitsel değer taşıyan oyunlar, eğlence, şiir, müsik,yaş günü kutlama, v.s. geceler tertip edildi. Bilhassa çeşitli kahramanlıklarımızı canlandıran milî şiir, destan,ve temsiller çocukları çok meşgul ediyor.(Bu gibi çalışmalarda çocukların millî duygularını geliştirmek,vatan, millet sevgisini aşılamak gayesi gözönüne alınarak hareket edildi.)

2Boş zamanlarında serbest okumaya imkân nisbetinde yer verildi.

3- Günlük işlerde çocukların çalışmalarına yer verildi.

4- Bir müddet mandolin çalışması yapıldı.Hayvanların muhafazası ve çalışmanın yapılması için belli bir yer lazım.

5-Önümüzdeki sene bahçe işleri ile çocukları sistemli bir şekilde meşgul edelim.

6- Bütün bu hususlar işlenirken çocuğun kendine etrafındakiler, vatanına, milletine, faydalı sağlıklı bir vatandaş olarak yetişmesi gayesi üzerinde durulmuş, çocuğun fizikî ve ruhî ihtiyaçları gözönüne alınmıştır.

III. Grup öğretmeni
Pakize Türkeğlu

7 5 Ekim 958

i. Bukafalara büyük bir kısmı okul kazerleği, yerleşme tertip düzen işlerine kaşredildi. Çocukların çamaşır, elbise ve diğer zati eşyalara yeniden gözden geçirildi, sayıldı ve tasnif edildi. Ayrıca verilen yeni eşyalar listeye geçirildi.

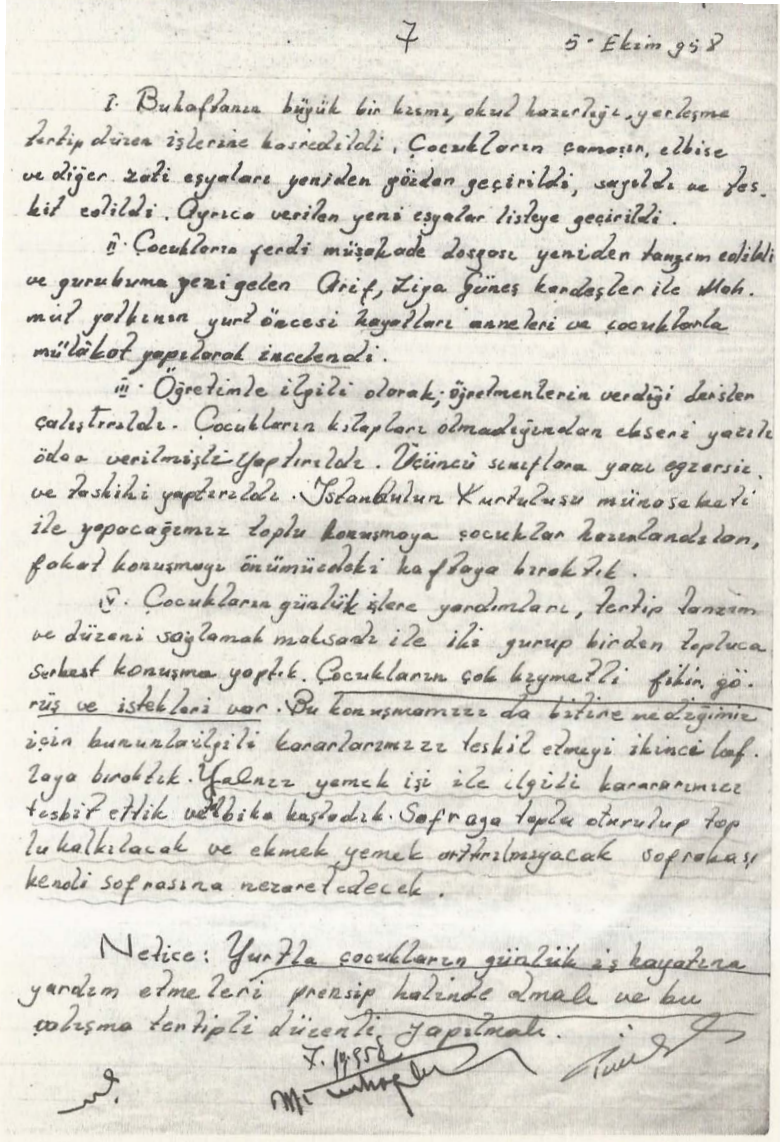
ii. Çocukların yerdi müşahade dosyası yeniden tanzim edildi ve gurubuma gezi gelen Arif, Ziya Güneş kardeşler ile Mahmut yatkının yurt öğretmeni hayatları analeri ve çocuklarla münasebet yapılarak incelendi.

iii. Öğretimle ilgili olarak; öğretmenlerin verdiği dersler çalıştırıldı. Çocukların kitapları olmadığından ekseri yazılı ödev verilmişti yaptırıldı. Üçüncü sınıflara yazı egzersiz ve teşhisi yaptırıldı. İstanbulun Kurtuluşu münasebeti ile yapacağımız toplu konuşmaya çocuklar hazırlandılar, fakat konuşmayı önümüzdeki haftaya bıraktık.

iv. Çocuklara günlük işlere yardımları, tertip tanzim ve düzeni sağlamak maksadı ile ikişer gurup birden toplu serbest konuşma yaptık. Çocukların çok hazırlı fikir görüş ve istekleri var. Bu konuşmamızda bizim neler yapmamız için kurumla ilgili kararlarımızı tespit etmeyi ikinci hafta ya bıraktık. Yalnız yemek işi ile ilgili kararlarımızı tespit ettik ve bilhassa kaydettik. Sofraya toplu oturulup toplu kalkılacak ve ekmek yemek artırılmayacak sofrabaşı kendi sofrasına nezaret edecek.

Netice: Yurtla çocukların günlük iş hayatına yardım etmeleri prensip halinde olmalı ve bu çalışma tertipli düzenle yapılmalı.

7. 10. 958

Pakize Türkoğlu'nun elyazısıyla, 1958.

8 10

12 - Ekim - 1958

i. Öğretimle ilgili çalışmalar: Klasta içinde okula gidecek çocukların öğretmenleri ile görüşülüp malzeme istekleri öğrenildi ve çocukların çeşitli durumları üzerinde konuşuldu. Öğlenci ve sokaklara çocukları okula gitmedikleri saatlerde sıkmadan dersleri ile meşgul ediyorum. Çok tabii bir çalışma şekli oluyor. Bende ben çocuklarla teker teker meşgul olmuş oluyorum. Genel Etüd saatlerinde ise de toplu sessiz çalışma yapılıyor. Çocukları faydalı sarfet okumaya sevketmek ve okuma konusu üzerinde konuşma toplaca duralım.

ii. Eğitimle ilgili çalışmalar: Geçen defa yarım kalan toplantımızı klasta içinde devam ederek günlük nöbetçi, bahçe vs iş bölümü hususunu tesbit ettik. Çocuklarımızın en büyük noksanları olan mesuliyet ve müşkilat hislerini geliştirmek yönünde en küçüklerinin bile günlük yaşayışımızla ilgili münasip basit işlerde vazifelendirilmeleri çok faydalı olacak.

Büyüklerle konuşurken "siz" diye hitabetmek, bir kapıdan veya dar bir yerden geçerken büyüklere yer vermek, hoş geldin, güle güle gibi uğurlama ve teşrifat usullerinden bahsedildi.

Öğretmen okulunda bulunan Kemal Yalçın'a mektup yazılarak okulumuza da çocuk alışıp intibak etmesine yardım edecek tavsiye ve telkinde bulunuldu.

3. Çocuklarla diğer hoş zamanlarında oyunlarına iştirak edildi. Sohbetler yapıldı. Topluca ca radyo dinlendi.

13. X. 958

M. [illegible]

5. Yurt Müdürü M. Türkoğlu'nun Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Raporu

YYY Müdürü Mücahit TÜRKOĞLU

Gün geçmiyor ki gazetelerde çocuk olaylarından söz eden bir yazı görmeyelim. Çocuklar kayboluyor, çocuklar Adana'dan İstanbul'a hatta dış ülkelere kaçıyor. İstanbul'un en iyi semtinde bir çocuk çetesi yakalanıyor. Ailesi yankesicilikten sabıkalı olan bir başka çocuk yankesicilik yaparken yakalanıyor. İkinci gün gazetelerde yankesicilik, hırsızlık yapan yaparken yakalanan başka başka çocuk yüzleri ve adlarını görüyoruz.

Bir başka gün polis gazetelere bilgi veriyor:" Ekseriyetini çocuk hırsızların oluşturduğu hırsızlık olaylarının bir türlü önüne geçemiyoruz" diyor.

Bir Bekir çıkıyor, gezgincilik yapıyor, dolaşmadık yer bırakmıyor, polisi uğraştırıyor. Yine bir çocuk, gece yol kesiyor, soygun yapmaya kalkışıyor. Cinayete kadar gidenler var.

Bu çocuk olayları karşısında yapılan işleri, alınan önlemleri yine gazetelerden merakla izliyoruz: Kayıp çocuklar polis tarafından aranıyor. Kaçanlar polis tarafından yakalanıp ailesine teslim ediliyor. Suç işleyenler hakkında mevzuat bir işlem yapmaya müsait olmadığımdan çocuklar yine ailesine teslim ediliyor.

Bu duruma göre, çocuk vakası, sıradan bir zabıta olayı gibi polise intikal eder, onlar da kendi kurallarına göre çocuğu mahkemeye sevk ediliyor, aileye teslim ediyor ya da "bir daha yapma oğlum" deyip serbest bırakıyor.

Çocuk vakaları karşısında yapılan bu işlem ve alınan önlemler ülkemizde çocuğa devletçe bile yeterince önem verilmediğine bir örnek. Bu koşullarda polis ne yapsın.

Bu durumlarda, çocuk olaylarında müdahale edecek, konuyu, ekonomik, sosyal ve eğitim yönünden ele alıp inceleyecek ve çocuğa sahip çıkacak, polislikten ve karakoldan başka bir makam arıyoruz. Ancak yine alınan haberlerde böyle bir gereksiz medya söz edilmiyor.

Bu çocukların polisten sonraki oluşumlarının ne olduğunu düşünelim: Yankesicilik yapanların ailesinin yanına verildiğine göre, zaten o işi yapan ailesiyle birlik oluyor. Kaçanlar, yeniden kaçmaya kakışabilirler. Dilenen, soyguna koşan, ailesine iade ediliyor. Ya sonra:

Ben Bekir'i rastlantı ile tanıdım. Hırsızlık, yalancılık, gezgincilik gibi haller gelişmektedir. Bilimsel bir teşhis koyacak durumda olmamakla birlikte öğretmen adanalı çocuğun ruh sağlığı sorunları içinde olduğunu görüyorum. Demek ki çocuklar böylece

sorunlarıyla baş başa kalıp kaderlerine terk ediliyorlar. Sözünü ettiğin vakalar yakın süre içinde gazetelerde göze çarpanlardan bazıları. Kaldı ki polise intikal etmeyen nice benzer çocuk vakalarını olduğu bir gerçek. Köşe başlarında, ezberlediği sözleri tekrarlayanları, dilenen çocukların, evlerinde, elleri dilleri yalanan, eğitimden mahrum kalmış küçük çocukların, evlatlıkları durumları çok konusunuz parçalarıdır.

Oysa bizim korunmaya muhtaç çocuklar konusunda on yıldan bu yana yürürlükte olan bir yazar vardı. 1949 da çıkan birincisi yetersiz bulunarak 1957 yılında ıslah edilmiş olan bir olanak ikincisi çıkmıştır. Üçüncü kez değişmesi içinde çaba var. Yasaların ıslah edilmiş olmasına karşın bazı yönlerden yetersiz olması genel olanak çocuk sorununa sağlıklı yaklaşıma engel değildir.

Adı geçen 6972 sayılı yeni kanun, polisin eline düşen ve sonunun ne olacağını ilen içeriğe sahiptir ve bundan sorumludur. Bu yasanın görevi; beden, ruh ve ahlak yönünden tehlikede olan çocukları korumaktır. Yasada çocukları koruma konusunda çeşitli yollar gösterilmesine karşın, şimdiki halde sadece yetişme yurtları adı altındaki kurumlar açılmıştır. 50'yi gecik ilimizde bu yurtlardan var. İstanbul'da ise 7 yurt bulunuyor.

Bu kanun hükümlerine günler giriyor. Müesseselere hangi çocuklar alınıyor. Topyekün çocuk güvenliği açısından düşünecek olursak, ülkemiz çocuklarının büyük çoğunluğu çeşitli yönlerden yazdırma muhtaçtır. En başta Türkiye çocuklarının çoğunluğu eğitimden yoksundur. Sağlık yönünden de öyledir.

Ayrıca, hantal, cahil, kötü şöhret sahibi boşanmış olan ailelerin çocukları da korunmaya muhtaçtır. Terk edilen, ana babasını kaybeden, aileyle uyumsuzluk gösteren çocukları da korunmaya muhtaçtır. Ama ülkemizin ekonomik durumu ve bu alana aynılarını payla, ihtiyaç duyulan gençlere karşılaştırıldığında oraya çıkan durum bir çıkmazdır.

Şimdilik en çok muhtaç olana öncelik vermek desek de bunu saptamak kolay değildir. 6972 sayılı yasanın yapacağı iş, beden ruh ve ahlak yönünden en çok tehlikede olanlara el atmak olacaktır. Yeni bir yasa çıkarmak ve maddeleri gereksinmelere çözüm varsa olmalıdır.

Mademki ülkemizde korunmaya muhtaç çocuklar hakkında bir kanun var. Neden bu durum polisten öte gitmiyor. 6972 sayılı kanun neden bu çocukların peşine düşmüyor bağrına basmıyor.

Neden Divrik'ten kaçan Mehmet'i Alman kanunları korumaya müsait oluyor da bizim kanunumuz olmuyor. Polis, yankesici çocuğu problemiyle birlikte ailesine ya da sokağa terk ediyor.

Adı geçen kanunun asıl koruması gereken çocuğu arayıp bulacak, ya da polis çocuğu doğrudan bu amaçtaki kuruma getirecek. Bu kurumda koruma ve yardım şekli incelenip gerekli yere yerleştirilecek. Bizde bunun kurulmuş teşkilatı yok, üstelik çocuğun korunması mahkeme kararına bağlı olduğu için kararın alınması bekletiliyor. Böyle olunca, yetiştirme yurduna kim başvurursa onların çocuğu alınmaktadır.

İkincisi Türkiye'de henüz bu kanun hükümlerine göre açılmış, uyumsuzluk gösteren ve suça yönelmiş çocukları yetiştirmek için kurumlar da yok. Kaldı ki böyle bir kurumun yararı da incelenmiş değil (Sadece Ankara'da Adalet Bakanlığı Çocuk Islah Evi var.) 1953 yılında, İstanbul Ağaçlı köyünde bu amaçla bir yetiştirme yurdu açılmışsa da burası sonradan normal ilkokul çağındaki çocuklar için kullanılmıştır. Bu yurt neden kapatıldı ismen olsun varlığına neden gerek görülmedi bilinmiyor. Bildiğimiz bir gerçek var ki ülkemizde suça yönelik denilen, sokağa düşen çocukları koruması gereken bir kanun varken bu kanun yürürlükte iken kanun bu çocuklarla ilgilenmekte, polise, hapse, sokağa ya da zaten problemin kaynağı olan aileye terk ediliyor.

Bunların yerine, Ayşe Hanım'ın, Ahmet Bey'in aile yuvalarında karınca kararınca mutlu yaşayan çocukları yetiştirme yurtlarına alınmaktadır. Bu aileler çocuklarını yatılı okula verdikleri için memnundur. Kolej örneği eğitim gördüklerini biliyorlar. Başlarından bir yük gitmiştir. Allah hükümetten razı olsun diye dua ediyorlar. Kanun sorumluları da memnundurlar, yetiştirme yurtlarında devlet korumasında şu kadar çocuk iyi bir eğitim görmüyor diye.

Oysa yetiştirme yurdundaki çocukların bir haylisinin ailesi çocuklarını en az yurttaki kadar iyi yetiştirecek durumda. Mütevazı de olsa sıcak, çocuklarına kucak açan aileler. Onların maddi sıkıntısı var sadece. Çocukları yetiştirme yurduna alınarak küçük yaşta bu sıcak aile yuvasından mahkûm kalıyor. Ana-baba ya da öteki büyüklerin sevgisinden üstelik böylece, asıl acil olarak korunması gerekenlerin yerine bu durumdaki çocuklar alınmış oluyor. Önerim şudur:

1. Baba hasta ana sağ ve sağlamsa ona yapılacak küçük bir yardımla çocuğunu çok iyi bakacak durumda. Böylesi koruma yurttakinden çok ucuza geliyor.

2. Baba ölü ana terkse evleri varsa, neneleri küçük bir yardımla torunlarına çok iyi bakacak durumda. Bunu nene de çocukları da istiyor. Teklif etti ki kanun birliği mevzuat müsait değil dedi.
3. Sadece onlar değil, bu yakınlar, dayı, teyze, abla gibi yakınları olabilir. Kurumların kontrolü kaydıyla bu yol denenmelidir.
4. Yasa çocuğu tanımadığı bir aile yanı ne geçici ya da evlatlık olmasına müsait olduğu kadar böyle bir işleme de müsaittir. Örneğin bizim yurtta bu durumdaki birkaç çocuğun ailesiyle böyle bir sözleşme yapılabilir. Sosyal fedakâr yücel aileleri inceleyen bir kişi olacak bu işi yönetebilir.

Yurt Müdürü

Mücahit Türkoğlu

Halkevi Yetiştirme Kurumu gösteri, müsamere kolunun 25/Mayıs/957 tarihine kadar yapacağı faaliyet planıdır.

1-	10/Kasım/1956	Cumartesi	:	Atatürk günü ve gecesi tertiplenecek
2-	17/ "	"	:	Sinema oynatılacak
3-	24 "	"	:	Münazara gecesi
4-	2 Aralık/1956	Pazar	:	Namık Kemal gecesi tertiplenecek
5-	8 Aralık/1956	Cumartesi	:	Toplu eğlence tertiplenecek
6-	15 "	"	:	Yaş günü kutlama gecesi i.(Güllerle Güreşen'im)
7-	22 "	"	:	Sinema oynatılacak.
8-	31 "	"	Pazartesi :	Yılbaşı gecesi, yeni yıl kutlanacak.
9-	9/Ocak/1957	Çarşamba	:	Hikâye ve bilmece gecesi tertiplenecek.
10-	12 "	"	Cumartesi :	Bilen kazanıyor gecesi yapılacak.
11-	19 "	"	" :	Sinema gösterilecek.
12-	26/Ocak/957		:	Toplu eğlen ce gecesi tertip edilecek.
13-	2/Şubat/957		" :	Şiir-Toplu kış eğlenceleri.
14-	9 "	"	" :	Yaş günü kutlama
15-	13/Şubat/957	Çarşamba	:	Şiir yarışması
16-	16/ "	"	Cumartesi "	I. Gurup eğlence gecesi
17-	23 "	"	" :	Sinema
18-	27 "	"	Çarşamba :	Kahramanlık gecesi
19-	2/Mart/957		Cumartesi :	II. Gurup eğlence gecesi
20-	9 "	"	" :	Kahkaha gecesi
21-	15/Mart/957		Cuma :	Çanakkale zaferi gecesi
22-	220 "	"	Çarşamba "	Müsik gecesi
23-	23 "	"	Cumartesi:	III. gurubun eğlence gecesi
24-	30 "	"	" :	Sinema
25-	2 Nisan "		Salı :	Muhasebenin ilk günü dolayısıyle yapılacak toplu
26-	6 "	"	Cumartesi "	IV.Gurup eğlence gecesi. tiy.
27-	13 "	"	" :	Millî Oyunlar ve V.Gurubun eğlence gecesi.
28-	23 "	"	Salı :	23 nisan bayramı.
29-	27 "	"	Cumartesi :	Sinema
30-	1 Mayıs	"	Çarşamba :	Şeker ve bahar bayramı.
31-	11 "	"	Cumartesi :	Sinema.
32-	15 "	"	Çarşamba :	Hava şehitlerini anma günü.
33-	19 "	"	Pazar :	19 mayıs gençlik ve spor bayramı.
34-	25 "	"	Cumartesi :	Toplu eğlence.
35-				

Köl başkanı
Selâhattin Bicen

Not: Bu proğram dışında icabeden değişiklikler yapılabilecek. Toplantılara köyden ve etraftan kimseler davetedilebilecek.

Yakacık Yetiştirme Yurdumuz gösteri, müsamere kolunun 25/Mayıs/957 tarihine kadar yapacağı faaliyet planıdır.

1-	10/Kasım/1956 Cumartesi	:	Atatürk günü ve gecesi tertiplenecek
2-	17/ " " "	:	Sinema oynatılacak
3-	24 " " "	:	Münazara gecesi
4-	2 Aralık/1956 Pazar	:	Namık Kemal gecesi tertiplenecek
5-	8 Aralık/1956 Cumartesi	:	Toplu eğlence tertiplenecek
6-	16 " " "	:	Yaş günü kutlama gecesi. (Güler ile Gürcan'ın)
7-	22 " " "	:	Sinema oynatılacak
8-	31 " " Pazartesi	:	Yılbaşı gecesi, yeni yılı kutlamak
9-	9/Ocak/1957 Çarşamba	:	Hikaye ve bilmece gecesi tertiplenecek.
10-	12 " " Cumartesi	:	Piyes, bazarcı-ver gecesi yapılacak
11-	19 " " "	:	Sinema gösterilecek.
12-	26/Ocak/1957	:	Toplu eğlence gecesi tertip edilecek.
13-	2/Şubat/1957 "	:	Şiir Toplu kış eğlenceleri.
14-	9 " " "	:	Yaş günü kutlama
15-	13/Şubat/1957 Çarşamba	:	Şiir yarışması
16-	16/ " " Cumartesi	"	I. Gurup eğlence gecesi
17-	23 " " e	:	Sinema
18-	27 " " Çarşamba	:	Kahramanlık gecesi
19-	2/Mart/1957 Cumartesi	:	II. Gurup eğlence gecesi
20-	9 " " "	:	Kahkaha gecesi
21-	15/Mart/1957 Cuma	:	Çanakkale Zaferi gecesi
22-	20 " " Çarşamba	"	Müzik gecesi
23-	23 " " Cumartesi	"	III. Gurubun eğlence gecesi
24-	30 " " "	:	Sinema
25-	2 Nisan " Salı	:	Kahramanlık 112 günü dolayısıyle yapılacak toplu
26-	6 " " Cumartesi	"	IV.Gurup eğlence gecesi. tı.
27-	13 " " "	:	Milli Oyunlar ve V.Gurubun eğlence gecesi.
28-	23 " " Salı	:	23 nisan bayramı.
29-	27 " " Cumartesi	:	Sinema
30-	1 Mayıs " Çarşamba	:	Şeker ve bahar bayramı.
31-	11 " " Cumartesi	:	Sinema.
32-	15 " " Çarşamba	:	Hava şehitlerini anma günü.
33-	19 " " Pazar	:	19 mayıs gençlik ve spor bayramı.
34-	25 " " Cumartesi	:	Toplu eğlence.
35-			

Kol başkanı

Not: Bu proğram dışında icabeden değişiklikler yapılabilecek. Toplantılara köyden ve etraftan kimseler davetedilebilecek.

Yeni dosya

20 ŞUBAT 1957 ŞİİR GECESİ

1-) Bütün gruplardan bütün çocuklar geceye iştirak edebilecek.

2-) Bu geceye komşu çocuklarıda dinleyici ve yarışçı olarak iştirak edebilecekler.

3-) I. ye bir Kızma birader; ikinciye bir tükenmez, III. ye bir şiir kitabı dördüncüye bir defter, beşinciye de bir kalem.

4-) Yarışmaya girecek çocuklar 20/2/957 çarşamba günü saat 17 ye kadar okuyacakları şiiri ve isimlerini Misamere kolu başkanı Selâhattin Biçer'e yazdıracaklar.

5-) Okunacak şiirler her nev'iden olabilir.

6-) Şiirler kâğıttanda okunabilir. Fakat ezberlemek puan kazandırır.

Misamere Ve Gösteri Kolu Başkanı
Selâhattin Biçer.

S. Biçer

6/3/957

Yurdumuzda yapılan şiir yarışmasında finale kalan 16 arkadaş arasında 6/III/957 günü Hasanpaşa okulunda öğretmen ve öğrencilerin huzurunda tekrar bir yarışma yapılmış, dereceye alanlar aşağıya yazılmıştır.

Derecesi	Puan sayısı	Adı soyadı	Kazandığı hediye.
I.	76,6	Zekiyi Yaprak	At yarışı oyuncak takımı
II.	74 ,5	Orhan Altay	Bir şiir kitabı.
III.	69,5	Niyazi Güven	Bir şiir defteri.
IV.	67,6	Cemal Güvenç	Bir defter
V.	67	Zafer Kazankaya	Bir kalem.

Bu arkadaşlarımın hepsini tebrik ederim. Hediyeleri öğretmen tarafından kendilerine verilecek. 23 nisanın yaklaşması dolayısıyle bir yarışma daha yapılacaktır. İstiyen her arkadaş bayramla ilgili bir şiir hazırlamasını şimdiden duyururum.

Gösteri ve müsamere kolubaşkanı
Selâhattin Biçer
S Biçer

Yakacik Yetiştirme yurdu
Güreşi ve müsamere kolunda Çalışanlar

	Adı Soyadı	Grubu
1.	Selahattin Biçer	(1).
2.	Zafer Kazanhoya	(1).
3.	Kâmuran Güreü	(1).
4.	Adam Ergül	(1).
5-	Bedri Başer	(1).
6	Hasan Erkil	(1).
7.	Erol Sevük	(1)
8	Özkan Boztaş	(1)
9	Orhan Altay.	(1)
10	Recep Yavuz	(1)

Yeni Dönem
Yeni dönem
Yeni yıl

20 Şubat 1957 şiir gecesi.

~~Kolonya 12.1.957 günü toplanarak~~
~~20 Çarşamba 957 tarihinde yapılacak şiir yarış~~
~~ması için gerekli konuşma yapıldı.~~

1- Bütün gruplardan bütün çocuklar, geceye iştirak edebilecekler.
2- Bu geceye komşu çocuklarda dinleyici misafir olarak iştirak edebilecekler.
3- 1.ye kırmızı kurdele, ikinciye kırmızı tükenmez üçüncüye kırmızı şiir kitabı dördüncüye kırmızı defter. Beşinciye kırmızı kalem
4- At yarışmaya girecek çocuklar 20.2.957 Çarşamba günü saat 17 ye kadar okuyacakları şiiri ve isimlerini Musamere kolu kaşhane ş. Bacare yazdıracaklar.
5- Okunacak şiirler her neviden olabilir.
6- Şiirler kağıttan da okunabilir. Fakat ezberlemek puan kazandırır.

Müsamere ve gösteri kolu ka
Selahattin Bica

Ek Görev :RESİM-İŞ FAALİYETİ PROGRAMI

Çalışmanın gayesi:Çocukların işle ruh ve beden sağlığını geliştirmek.Sanat zevkini ve kültür seviyesini artıracak çeşitli faaliyetlerle teorübelerini zengişleştirmek.

Meslek hayatlarında arta kalan boş zamanlarını faydalı bir şekilde düzenleme alışkanlığını kazandırmak.İş eğitimine mümkün olduğu kadar yer ve değer vermek.

Yapılacak işler:

I-Genel temizlik ve düzen işleri.
2-Eğitsel oyuncaklar.
3-Karton,mukavva,tel işler-Ciltçilik.
4-Afiş ve tebrikler.
5-Dekor işleri.
6-San'at müzelerini ziyaret.
Yurtta tabii hayat köşeleri(akvaryum,teraryum,ensekteryum v.s.)
8-Alçı,kil ve toprak işler.
9-Çeşitli resim çalışmaları ve çalışırken her çeşit malzemenin en ucuz,en kolay yoldan öğrencilere yaptırı ması.
IO-(Li ol,şablon,vitray,mozayik) işlere imkân nisbeti de yer vermek.
II-Yapılan işleri değerlendirmek.Teşhir ve sergiler.
I2-İş çalışmaları içi gergkli malzemenin temi i.Ve bundan sonra yurtta işe yarar bir iş yeri meydana getirmek.

Not: Malzemelerin hepsi çocuklar tarafından hazırlanacak.

15-V-954

Semih Yorgancı kakasının kayıp ve annesinin ölü olması dolayısıyle insaniyet namına himaye eden bir şahıs tarafından müracaat edilerek mahkemeka-rarı alınıp Maarif Müd. nün 24 mahlik 953 tarihli yazıları ile yakacık yuvalına tertip ediliyor. Ancak çocuk adenit tb hastalığından dolayı yurda gelmeden Haydarpaşa Prevantoryumuna tedaviye gönderiliyor. Orada birkaç aylık tedaviden sonra gelmiş ve bu hastalığı dolayısıyle bu güne kadar sıra ile birkaç ay müddetle birkaç defa prevantoryuma tedaviye gitmiştir. Çocuk kastamonu nüfusuna kayıtlıdır.

4-VI-954

Semihin hastalığı şimdilik salâh bulmuş vaziyette-dir. Uzun zaman hastanelerde bulunmuş, hastane hava-sının tesirinde kalmış olmasından olsa gerek hassas alıngan bir hali var. Fakat çocuğun kendine bakacak durumda olmadığı için piş dolaşık gezmesi bu halini kapatıyor, etraftan daima itilip kakılıyor. Herhangi bir ayrılık, birinin hos-talanması Sîyi müteessir ediyor, Sa atlerce ağlıyor. Bir dayanacak bir büyük tarafından himaye edilmek ona sığınmak ona güvenmek arzusu var çocukta. Hiç anne baba ve herhangi bir yakınının himaye-sini görmeyen çocuk uzun müddet hasta olarak hasta-nelerde, başka insanların elinde kimbilir ne büyük bir acaba himaye arzusu yakınlık arzusu içinde kıvran-dı.

arkadaşlarınızla beraber kestiniz siniz deyince. Onlar istemiyorlar halbuki kaçağ istiyor. Ben kestineyim de herkez ne yaparsa yapsın dedi. Belli ki artık usullere uymayı, söz dinlemeyi arzu ile yapıyor.

Dolap tanzimi yaptık herkeş eşyalarını yerleştiriyor du. Her çocuğun muhafaza ettiği çeşitli eşyoları vardı. Aisa dolabına eşya olarak yeni tedarik ettiğimiz gıravatı ile bir mecmuadan başka eşya koymamıştı. Dikkat ettim. Bütün eş yası ğıravatla mecmuadan ibaretti. (Ders kitaplarını daha al mamışlardı. Noksanlarından bini daha meydana çıkmıştı. A'da mülkiyet hissini geliştirmiyen sebep ler yine içinde bu lunduğu durumdandı muhakkak. Çocuğun gelişiminde, bilhassa sos siyet teşekkülünde mülkiyet hissinin yeri mühim olsa gerek

Edirnekapı Beyazıt yüce, Medrese 23/I/1965

Kıymetli Öğretmenim,

Mektubuma, göndermiş olduğunuz tebriğin bende bıraktığı sevinci, memnuniyeti anlatmadan başlıyamıyacağım. Öğün benden mutlusu benden neşelisi yoktu. Arkadaşlarım bir tebriğin bana bu derece tesir ettiğine pek şaştılar. Bilmiyorlardı ki bu tebrik benim bütün üzüntülerimi, bütün yalnızlığımı giderecek. Hala sevincimi ye-remiyorum. Nasıl yenebilirim bu güne kadar kendimi her şeyden aciz hissediyordum. Esasen aciz değildim ama, sevdiklerim bana bu hissi aşılamışlardı. Anne ve babamı çok küçük yaşımda kaybetmiştim.

Ortada bir ben, annemanem ve kardeşim kalmıştık. Nefsi olarak yapa-yalnızdım. Her şeyden çok sevdiğim ve kendileri için fakir hayallerle kendiğim kimseler muhakkak ki biç bir şeyin olmayışı karşısında sevgime en ufak bir mukabelede bulunmadılar. Onların sevgilerine ihtiyacım vardı. Gerçekten çok yalnızdım. Yalnızlığımı unutturacak çok az şey vardı benim için. Bu yalnızlığım bir bakıma hayatla mücadele etmemi ve insanları daha iyi tanımamı sağladı. Bu hususlarda yanılmış-mın diyemem.

Tanrı kendi güzelliğinin görünmesini istemiş, yokluklar aynasına bakarak kâinat meydana gelmiş. Her güzel kendini görecek göz sevecek gönül arar. Tasavvufları bilirsiniz bunları. Benim sevdiklerim-den beklediğim sevgi dış görünüşüm için değildi, hala da değil ya.

"Sev seni seveni yer ile yeksân olsa
Sevme seni sevmeyeni mana sultanata" diye Kanuni Sultan Süleymanın bir sözü vardır. Ama bunu tatbik edebilmek benim için çok zor.

Sizde bu sevdiklerimin arasına giriyordunuz ama emin olun hiç bir zaman sizin hakkınızda bunlara benzer düşünmedim.

Öğrencilerin Mektupları

Zaten yurtda en yakın ilgiyi sizden gördüm. Fakat sizin kıymeti bilmemekle ve büyük bir hata işlediğimi çok geç anladım.

Yurtta tabiî olarak pasif kalıyordum. Insanın günümüz hareketli geçmecini kendi sağlar. Ama bunun içinde türlü imkanlar bağımdır.

Ne yazıkki ben bu imkanlardan mahrumdum. Benim haftanın yedi gününü yurttaki pencemeni tek tük geçmeğe gittiğimi iç dönüklüğüme mi yorumluyorlardı. İşte bunda yanılıyorlardı. Bir defasında Nuran abla bu hususta bana nasihat etti, misâl olarakta Şefik ağabeyi verdi. Ben onu dinlerken içimden gülüyordum. İnanın bana belki kurumda en hareketli çocuk benimdi. Benden hareketlisi yok değil, var, vardır ama onlarınki biraz fazla aşırı.

Erzincana geldikten sonra, Selimiyede iken yaptığım gibi yurtda gelip tatilimi geçirmeği aklımdan sildim. Bunun sebebi gene sevdiğim kendileri için içi niyet beslediğim kimseleridi. Gerçi ve hayrişetim o ana kadar bana yapılanlara hoş görmüştü ama bir dereceye kadar. Sevişte sevildiğini sanan bir kimse için en ufak bir hakaret en büyüğü kadar önemlidir. Eğer o yüzden ağlamışsam yurttan çıkarılırsam nerede kalacağımdan değil, onlara yalvarmak istediğimden değil, ama bir gerçeği farketmemendendir. Ne kadar yanılmışım meğer. İşte sevildiğini zannedip de aldatıldığını anlamanın verdiği ıstırabı o zaman tattım.

Fakat yurttan ayrılmıyordum. Bir tek kişi beni seviyordu oda Nil, sadece inandığım şey bu idi, onun beni sevmesi. Belki bundada yanılmış, aldatılmışımdır. Kimbilir benim hakkımda ona neler söylemişler, nelerime temas edercek nasıl tenkidlerini yapmışlardır.

Varsın böyle olsun eğer bir gün benden soğuduğunu yeğ sevdiğini farkedersem, hiç bir şey kaybetmem bilâkis tecrübe sahibi olurum. Dünyayı toz pembe görmem umursamıyacağım bu gibi şeyleri ama bu yaşta aşık olduğuma bende şaştım. Şimdi tarafı onun hakkında daha önemli hiç bir malûmatım yok. Beni çoktan unutmuştur belki.

III

Siz daha yurttan ayrılmadan, buraya geldiğimin ilk senesi iki yağlı boya tablo, üç tane de mandolya ile yakacağa gelmiştim. Doğruca yo Jale öğretmenin yanına gittim iki yağlı boya tabloyu ve iki mandolyayı ona verdim, siz yokkunuz mandolyanın tekini de size bırakmıştım.

Aslında o resim ve mandolyaları Jale öğretmene değil, ona vermekle size veriyordum. Size bundan bahsettiğim için özür dilerim ama bu sırrımı açmayı çok istiyordum. Belki siz bunu biliyordunuz fakat bana belli etmiyordunuz. Selimiyede iken yurda her gelişimde sizi bütün olanları bana anlatıyordu.

Annem olmayınız bu derece severdim sizi, zaten bu sevgime rağmen size bir mektup yazmadım. Size öğrenmeyişimin bir sebebi daha vardı. Ne sebepten sınıfta kaldığımı izah etmem zor olacaktı size, belki gözünüzden düşecektim bana olan eski sevginiz kalmayacaktı. size sınıfta kalışımın sebebini uzun uzun anlatmayacağım sizden istediğim tek şey bana inanmanız. Eğer beni şimdiye kadar nasıl tanıdınızsa, dersi hususunda tabii, gene öyle tanıyın. Bir hoca ile anlaşamamazlık yüzünden oldu bu. Şimdiye kadar ikmale kalmış kimse değildim bu yetmiyormuş gibi sınıfta kaldım. Bu bana çok tesir etti. Kaştım okuldan, artık tamamı ile askerlikten nefret etmiştim.

Bir hafta sonra okula döndüm. Annemnem hasta hasta beni bu tuttuğum yoldan vazgeçirmek, bana mani olmak ümidiyle Erzincana gelmişti, ben çoktan eve gelmiştim. Okuldan döndüğü zaman gene beni hoş karşıladı. Sınıf subayım ve diğer hocalardan yazılar getirmişti. Hepsi geri dönmemi istiyordu. Niçin geri dönmemi istiyorlardı her halde temsilciliğimden değildi. İkmalde dersinden sınıfta kaldığım hoca kağıdıma işaret koymuştu. Onda kağıdı boş verip etmekten başka ne yapılabilirdi. Fiiar etmeden önce Rusça hocamız benim niyetimi öğrenmiş senin fakülteye kadar gitmene bizzat yardım edeceğim diye vaatte bulunmuştu ama ne çare ki hiç bir şey beni düşüncemden alıkoyamadı. Yalnız annem

IV.

leketlere pirdektim. Bu türlü hayattan tamamile bezmiştim artık.

Şimdi okuldayım, nasıl oldu bilmiyorum. Bir hafta içinde anneannemi çok üzmüştüm, erimişti kadıcağız. Bizim * için her türlü fedakârlığa katlanan, bütün yaşama ümidi bizim için olan o kadıncağızı nasıl böyle yapıp üzdüm onu. Kendimi hiç bir zaman affetmeyeceğim. Karnemde hiç zayıfım yok. Okulda resim kolu başkanı seçildim, ayrıca 11,5 sn ile 100 m şampiyonuyum. Siz benim tembelliğimden sınıfta kalmadığıma inanın kâfi.

Okuldan çıkmam sadece maceraperestliğim ve gençlik hayallerinden başka birşey değilmiş. Tuttuğum yolun yanlış olduğunu ne zaman sonra anladım. Hayat tecrübelerle doluymuş. Bu olay da bana bir tecrübe oldu.

Sevgili öğretmenim anlattıklarınızın mazurum arkası gelmiyor. Uzun oldu, başınızı ağrıttım. Mektubunuzu çok arzu ediyorum, eğer yazacak olursanız çok memnun olurum, bana anlamadığım taraflarını ve yanıldığım hususları belirtiniz. Tabiî ki çok şeyi bilmiyorum, öğrenmeye ihtiyacım var. Tebriğinizi gördüğüm zaman yanılmış olduğumu anladım. Bir tebrikle sayfaları dolduran bir mânâyı ifade etmişsiniz. Orada dudaklarımdan dökülen şu cümleler oldu: Evet unutulmamıştım. Düşüncelerim bir kadehi doldurmaya kadar dolmuş meğer. Beni affedin bundan sonra dal dal mektubumu bekleyin, eğer memnun olursanız. İlle gönderdiğim tebriğe cevap yazmanız şartmış. Duyduğunuz memnuniyeti ille tebriğin cevabını göndererek mi belli edecektiniz. Hem bu gibi seylerde büyüklerin cevap yazmaları beklenmez ama küçükler yazmazsa çok ayıp olur. Gebliğim zaman beni düşünüp olarak gösterdiğiniz tahmin ediyorum. Mektubumu burada bitirmek zorundayım. Geç oldu ama yeni yılınız kutlu olsun, neşeli ve sıhhatli günler temenni ile ellerinizden öperim. Gürcan ve Gürsan'da gözlerinizden ve yanaklarından öpsün.

elleriniz Büyükhanım

609

Pzt 30 Ekim 956

Leonhard Tanımı

Mednan Büyük anıt s. 151

Bu

Aile incelemesi

Beylerbeyinde orta fakir bir aile iken anne veremden ölüyor. Baba otomobil komisyoncusu imiş. Fakat fazla ayyaş ve serkeş bir adammış. Anne ölünce evini satıp ~~ev~~ Erhan ve mednan isminoteki iki çocuğunu terk ediyor. Çocukları ihtiyar ve acığı kayınvalidesinin ~~ihsanları~~ ihsanları ile geçinen amcaanne yanına alıyor ve tanıdıkları vasıtası ile yatılı okutuyor.

Bi amcası olup çocukla ilgilenmemektedir. Küçük kardeşi erhan da yatılı bulunmaktadır.

Çocuklar bünyece zayıf kalmış olup ihtimamına ihtiyaçları vardır.

Ailede şöhret sahibi kimseler yoktur. Aksine bazı sinir hastası kimseler de yoktur.

(Durum daha vazıh bir şekilde mahallinde incelenecek)

Medran Büyükakca

Doğum tarihi : 19.5.1946

Yurda geldiği tarih :

Sınıfı :

Nereden geldiği : Mevlânakapı Y.yurdundan nakilen

Aile adresi :

Ailenin kısa bir hikâyesi ve sosyal durumu: Aile kendi kendine dönüp Beka konfeksiyon anne evladımız imiş. Anne yemeğinde zehirlenip ikinci ölmüş. Zaten yapılışı işler, ele daima ihtiyaç yapan baba bu işlerde ileri gitmiş. Hatta komşularından 4 odalı evini 350 liraya satıp parasını da vermemiş. Buna benzer halleri yüzünden zor durumda olmuş. Fakat kaçıp-mış bulunamıyormuş. Bakanlıkta terki ile en küçük kardeşi Ankara birlikte anneannelerinin evinde kalmaktadır. Muhacirin idare heyeti yardımı ile çocuklar okumaktadır. Mevlânakapı Y.Yurduna verilmiş oradan da yukarıdaki tarihte yurdumuza verilmiştir.

Çocukların anneannesi ile temasında bir mahzur yoktur. Fakat çok ihtiyar ve fakir olduğu için ona bakmaya muhtaç düzensizdir. Başka yakınları yoktur. Kadın etrafın yardımı ile geçinmektedir.

Çocuğun yurt öncesi hayatı : Anne ölünce baba da kendi kötü halleri yüzünden çocuklarını da ihmal katla terk ettiğinden Cm. küçük kardeşi ile beraber ihtiyar anneannesine kalmıştır. Kadın ihtiyar ve yahir olmasına rağmen çocukları himaye edip ve kalmış ruhi ve bedeni gelişmelerini tehlikeden korumuş. Okul çağına gelince küçük kardeşi Erkanla beraber yurda verilmiştir. Çocuğun yurt öncesi hayatında edindiği hiçbir fena alışkanlığı yoktur. Yalnız bünyece zayıf nayıf ve biraz kansızdır

15. Aralık. 1954

Cm. Birinci sınıfta olup sınıfın en iyi çocuklarından dır. Yaşı sınıfından bir sene büyük olduğu içinde arkadaşları arasında tamamen sivrilmiş durumda. Aynı sınıfta bulunan küçük kardeşine karşı büyük bir şefkati vardır. himaye etmeye çalışır. Sahip olmak hissi kuvvetlidir. Fazla cesaret değildir

16. Haziran. 1955

Cm. sınıfını geçmiştir. Sıhhati normal olmakla beraber biraz ihtimam istemektedir. Yurtta ve okulda arkadaşları arasında sevilen bir tiptir. Hiçbir intibaksızlığı yoktur.

7. Kasım. 1955

Cm'nin sıhhati bu yaz Pendikte yapılan kampta bir hayli ilerlemiş ve gelişmiştir. Yaşı ilerledikçe hareketleri en iyi bir çocuk davranışlarını göstermektedir. Gayet dütumludur. İhtiyar annelerinin münasebetli Mehmet ve kardeşine büyük bir mahreci destek olmaktadır. İhtiyar kadını çok seviyorlar

ve çok kayıtlar..

6·Haziran·1956

Om. üç. sınıfa geçti. Davranışları çok normal dir. Sağlığı iyidir. Hareketlerinde daha atik olmaya başladı. Bu kamp esnasında beden hareketlerini ve kampın diğer saatlarında teşvik ederek daha hareketli işler yapmasını düşünmek lâzım.

5·Kasım·1956

Om sınıfının en iyi çocuğudur. Yaşı büyüdükçe hassas ve alıngan bir tip oluyor. Resim istidadı gösteriyor. Şekiller ve renkler üzerinde dikkati çekecek meharetleri var. Çekingen tabiatlı. Gayet tutumludur. Lider ve başkan olmayı sevmez. Fakat kendisine böyle bir vazife verildiği zaman ciddiyetle yapar.

10·Ekim·1957

Om nin hassasiyeti fevkâlâde anlarda bariz bir şekilde kendini gösteriyor.

Erding

Sevgili hocam.

Evvela tanrı selamlarımı sunar-
sonra. hasretle. ellerinizden.
öperim. şu kıymetsiz birkaç
kelimemi. Sizden daha uzak.
bir kentin. yanlızlık kokan.
kentinden. yazıyorum. şu andan
sonra. 16 ayımın geçeceği
Manisanın. sinin bir kazasından
kaçınmaktayım bursadaki
kursu. üçüncü olarak bitiriim.
tarafdaki kısmetimiz. size.
yukarda. yazdığım yerdir hocam.
Artık gülerimizin geçeceği. burda.
mutlar tamirciliği yapacağım.
Siz'ler nasılsınız. Allahı'ya şükür
bir düdü uç. güreşim. artık
büyümüşlerdir sanırım. onlarda.
bizi görse bile. tanımazlar.
unutmuşlardır aradan epey
yakıt geçti hocam. Kusuru ve
kahyam size uyumsuzlamadı
sanırım. Şimdi onlarda.
hayallerini kuruyorlar
teşmenler.

Erdem Aytun Kamer

Hocam.

Sizin nazarınızda şu fani dünyada artık unutulmuş bir insandan başka bir şuhuşum gelibo.

Size bundan iki ay evvel yazmış olduğum mektubumdan hala nazarda menfi bir cevap alamadım.

İnsana küçüklüğünden beri fetih sevkat ve alaka göstermiş bir şahsın. Gününü gurbette ve terkedilmiş bir kentin yurtluk kahan yerinde olan bir şahsa karşı. Hiç olmazsa birkaç acı veya tatlı birkaç kelimelik mektup yazmazsın akadar zor bir şeymişsin hocam.

Dersenize, günler geçtikçe insanın aklına bile gelmiyor erdim. Doğru size bir yerden hak veriyorum bizim gibi daha nicelerı ile uğraşıyorsunuz. Fakat hatırlanmıyacak kadar size karşı bir suçumu işledim bunu bilmek istiyorum hocam. Hakkını değilmi Hakim kelimesinin manasını yanlış anlamayın sakın küçüklükten ana şefkatini göstermediğinizden dolayı hakim olduğunu size kırıcı olan kelimemdir hocam sizin tabiatınızı bildim için kusuma bakma ama çok olmuşsunuz hocam. Hocam günleri geçirmeye çalışıyorum senenin tamamladık artık tam bir sene kaldı odo geçer.

Sizler nasılsınız isalla iyisinizdir tabi düşünüz gurcanda tabi büyümüşlerdir.

Hocam. Şâle haco ne halerde, şine-
ayni. dereniye. gelip gidiyor. Kutiyan ve Kiyariden
mektup alıyormusunuz. onlar bizi unuttular
hocam. yıldızı taktılar omuza. ackadaşları
kimin umurunda dimi.

Hocam. burda. mektubuma istemiyerek son
veriyorum. Şale. hocayo selamlar hocam. adresini
gönderde onada. mektup yazayım. insan sevdiklerinden
haber alınca memnun oluyor. sizi fazla rahatsız
etmiyeyim.

Enderin. sevgi ve. saygılarımla.

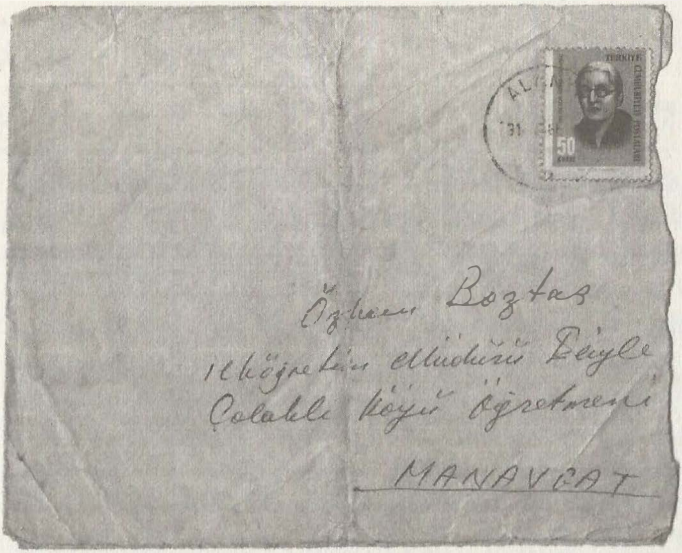
Talebeniz.
Erdine Athinkamış

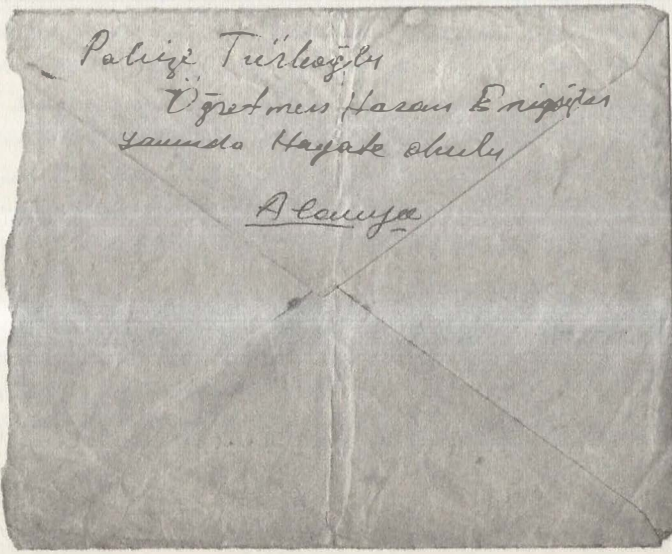
Adresim.

Erdine Athinkamış
Hv. Mete İstk. bkm. bl.
AKHİSAR.

Acele. cevap bekliyorum.

hürmetlerimle.

Öğretmen Boztaş
İlköğretim okulunu Deyle
Çalakli köyü öğretmeni
MANAVGAT

Paliyç Türkoğlu
Öğretmen Hasan Enişöğlu
zamanda Hayata okulu
Alanya

29-8-966

Özkan,

Ben izinde bulunmuyorum. Alanyadayım bugün. Dönüşte seninle görüşmek istiyorum. Döneceğim bir kaç gün içinde neyin nerede olacağını yazayım da görüşelim olmaz mı?.

On Eylül Antalyada olacağım. 11 inde kaç da büyükla istanbula döneceğim. Sinaki yazıyorum. Ayın 7-8-9. günleri Alanyada olacağım Tehran. Dokuz veya onunda Antalyaya gecerken Manavgat'ta da biraz kalmak istiyorum. Bu sayacağım günlerde bir yerde görüşelim. Manavgata uğrarsam seni ilköğretim müdürlüğünden sorarım. Sen Antalyada ararsan. (Selçuk Mah. Hermerli sok. No. 24. Sıdıka Baltanın evi)

Alanyaya gelebilirsen öğretmen Hasan Eminoğlu ya misafirdeyim. Misafirlik olduğum günlerde manavgata de olursam beni sorarsın bulurum. Şimdilik hoşca kal selâmlar.

Tülay

16. Şubat. 968

Özkan,

Mektubuna hemen cevap veremedim, kusura bakma. Tokiode geliş ha-
za uğraşadan sanıyordum, denekki gelmemişsin. Mektubunun muhtevasın
da beni merakta etti. Sizlere belki biraz ani geliyor olacaksınız. Ama
hak veriyorsun değil mi? İnsanlara baş eğilecek eğişikliklerle vakit geçir-
mesini gerçekten tasvip etmiyorum. Hele sizin gibi çok başka görevleri
olduğunuz. Geçi siz hani böyle bir eğilim cok kuvvetli geçmiş değilsiniz
ama, bugün insanı göstermelik eğilimi kurum kanun dışında tatbikleşiyor
daha başka şeyler var. Cesaret senin sadık arkadaşın nasıl
bilmiyorsun o hale gelmiş. Geçi aşırı arkadaşın insan sayı
ama, dünya Senden bir insan sıfatıyla olur. Diğer şeyler
sonra, Aslında özel problemler onlar sonra gelsin. İnsan
belli bir aşamaya gelince bugün senin kendine sitemin etti
gin şeyler aşmasını yasamasını biliyor. Gayet tabii bu da öna
başarılarla kurtulmak için meçleye sarılmakla olur. Siz yazıp
bizlerden daha sanslısınız. Gelecek günlere daha çok hayat
dına sarılmış var. Ve Türkiye bunu muhtaç. Bunu hafızana koy
dum mu kitabı sahnelerini unutacaksın. Bununla elbette demek
istemiyorum ki özel durumlarına önem vermiyorum. Değil tabi;
özel durumlarını da yazar, dertlerini söyleyebilirsin, görüş
konuşuruz. Ama bir meçleği işgünü yapıp saplanıp kalmak
doğru değil.

Antalya'ya dönüşte sizin köye inecektim ama denk geti
remedim. İnşallah başka gelişlerimde ziyaret edeceğim.

Bana yazar ve rahatsan arkadaşsan memnun olurum.
Senin arkadaşlardan hiçbirini görmüyorum. Şimdi

ile de görüşemiyoruz bugünlerde. Askerliğin ne zaman geliyor senin. Eğitim Enstitüsü imtihanlarına girmeyeceksin. Kalıp ederiğin kimse olmadıktan sonra çalışa iyi olurdu senin için. Bunları düşünün, gönlünüz hoş geçsinne. Tiyatro filmini hala unutmuyorum. O kısasta bitiştim hatta bir şey söyleyemem. Bir iş için ulvi bir maya gönlün bütün hissiyle verse. Her seferinde acaba diye düşünmeliyim senin için. İyi ya da kötü mü olur, bilemiyorum.

Bütün kardeşin nerelerde acaba. Onun bir evlenme işinden mi bahsediyordun ne. Yabancı kızlara da benim gibi kalpsizde kalde. Bu konulara birbirimizle görüşüp konuşup, birbirimize yardımcı olursanız iyi olur hanımcığım. Ile sonra, özel işler ana dönülmesi zor olduğundan pek de acele etmemeli de fayda olabilir. Acele gine de kabil olmuyor bu işler.

Sıhhatler hoşça kal. İyi günler dilerim. Çok selâm. Çolpanlara da ayrıca selâm edersin. Fahilde Özhan ailesi geleceğe diye tahmin ediyorlar. Yazın sinemaya filan gitmiyorsunuz diye. Tekrar selâm. Arkadaş larına da ayrıca

Rüştü

Not: Bu mektupları bana Özhan 1913 yılında gönderdi. Öğretmen olunca bizim Manavgat'ın Kızılot köyüne atanmış. Bana oradan yazmış. Ulvi ona Tiyatro T.O.'s için yazmış. Turan'la Özhan tiyatrocu olmak istiyorlarmış beni sahneye çekmek. Ulvi bey pek oralı olmamış.

ÇOCUK DOSTLARI DERNEĞİ

Tesis tarihi : Mart 1949

Merkez : Karaköy, Selânik Bankası binası No. 23

İSTANBUL

Tel. : 44 24 40 - [redacted]

Yurd : Ayazağa, Maslak Meydanı, Ada 10/1

Tarih : 13. 10. 1968

Sayın Pakize Hanım,

Ben Size yalnız Erhan alınabileceğimizi söylemiştim. Şimdide Süleyman geldi; iki kardeşinde durumları Bizim statümüze uygun değil. Erhan yakınen bilir ya 40 kişilik kadromuz var ve hepsi kampile.

Yalnız Cuma günü toplantıda bir aile yanında üçüncü olarak garson ve temizlik işlerinde bir yer bulunsak ve çocukta isterse o suretle İstanbulda okuma bilir; aksi halde maalesef bir yardımda bulunamayacağız.

Ben Size telefon ederim.

Selamlar ve Arkadaşlarınız

Adnan Polater

NOT : Derneğimiz İcra Vekilleri Heyetinin 23.3.1955 gün ve 3/12743 sayılı kararı mucibince umumi menfaatlere hadim cemiyetlerdendir.

Çok Değerli ve çok sevgili Hocam,

I. Halkla Tonguç Belgelipinden konuştuğumuz belgeleri elde gönderiyorum. Gereksiz, fazla veya eksik kalmış olabilirler. Bu konuda hiç bir zaman tasarruflu olamıyorum. Geçenlerde - adını hatırlamıyorum - bir araştırmacı "bazen bir paragraflı için koca bir kitabı satın aldığım oluyor" dedi. Bu cümlede garip bir teselli bulduğumu itiraf edeyim. Bu konuda beni mazur görmenizi dilerim.

Galip bürler ile ilgili kitap çalışması - yine belki bu yüzden - en dağınık döremin de. Her bir parçası bir yerlere uçuşup kaçıyor gibi gelmeye başladı. 2-3 gün içinde bir düzene sokabilmemiz gerekiyor. Galiba en zor etabındayız.

Bölümler için gereken tüm malzeme masanın üzerinde "sen 1, sen 2, sen 3" demem lazım.
Galiba kayıp bir Analator var
Onu bulursak sıraya girecek...

Geçen gün Arşivde kabaca tasnif edilmiş bir bölümle birkaç daha yakından ilgilendim. Ve çok önemli bir şey buldum. Size bunu bir türlü söyleyememiştim. Sevineceğinizi biliyorum.
Tonguç, 1922, 1923 yıllarda olacak imzaladığı resimlerinin kartpostal ebadında kopyasını almış. Bu kopyaları buldum. Minicik imzayı tesadüfen gördüm. İlk bakışta bir kartpostal olarak algılanan bu resimler 11 adet. Bunlar Tonguç'un yaptığı Resim ders olarak ilk örnekler. (Eskiz ve karalamaları vardı ama bu şekilde bitmiş bir

resim bir yoktu.)

Bu çok önemli diye düşünüyorum.
Bu çalışmalarında 3 ayrı resim
kelimesinde. Şimdi bunlar nasıl
değerlendirmek gerekiyor?

Bu resimleri henüz Erpin Bey
görmedi. O'na göstereceğim.
Onaylaması gerekiyor.
(resimlerin Compuart'ın çalışması
olduğunun kesinleşmesi için)

Bu yazıyı bir Word olarak başlayıp
bir Mektup olarak tamamladım.

Sizi çok özledim.

Herşey gönlünüzce olsun.

En içten Sevgi ve Saygılarımla,

Füsun

02.04.2011

Yakup B.
No 143 S V 13

19 2 1960
Cuma

Benim Hayatım

Ben (1949)yılında İzmirde doğdum. İlk önce annemin yüzünü gördüm. 6 yaşında iken okula gittim. Birinci sınıfı Pekiyi ile geçtim. 4 ay tatilinde güzel güzel oynadık, zıpladık, eğlendik derslerime çok çok çalıştım tatil bitti. Okullarımıza başladık 2 nci sınıfta öğretmen değişti. Yeni Melâhat Bayoğlu öğretmen geldi. Kışın ben bir hastalığa tutuldum, fitik beni çok üzdürdü derslerime çalışamıyordum. Sonra hastaneye gittim orada her gün Gazete okuyordum. Çünkü benim yanımda para çoktu. Bir gün uyuyordum uyandımki yanımda Safiye anne, Münir, Mustafa, Emin, Ersoy gelmişler. İşte bana üşümüşün dediler bende üşüyüm dedim sonra gittiler. 1 ay geçti hemşire abla bana telefon etti ben bugün seni alacam dedi. Hemşire abla bir saat sonra geldi beni aldı. Okuluma başladım neyse iyi de iyi ile geçtim. 3 üncü sınıfa öğretmende okudum. 4 üncü sınıfa geçtiğimde çok arkadaş vardı. bir azı kaldı bende geçenlerin arasındaydım. 5 nci sınıfa geçtiğimde öğretmen değiştirdim.

Rüyam

Ben yatağıma yatınca hemen kendimi bir kaırtal yuvasında buldum biraz sonra ana kartal geldi beni tam gagalayacaktı hemen ben yana çekilivirdimse de ağaçtan aşağıya düştüm bağırmaya başladım / Hemen bunu duyan baba kartal geldi beni havaya doğru çıkardı ta çıkıp çıkardı birden bıraktı ben düşerken hep imdat imdat diye bağırdım. yere düşmedim ve bir ağaca takıldım hemen ağaçtan aşağıya gittim sonra yürüdüm yürüdüm benim önüme bir kaya çıktı üstüne çıktım başım döndü aşağı

ya düştüm imdat diye bağırdım bir de baktımki yataktan aşağıya düşmüşüm annem ve babam beni kaldırdılar ben korktum doldum.

Yurtta en sevdiğim şey

Benim en sevdiğim şey disiplin kurallarıdır. Yani beni iyi yola sevketmek istiyorum güzel bir yere gitmek istemem doğru dürüst bir çocuk olmam istiyorum.

Akay Akagün sınıf A. A 139 19.2.1960

Benim hayatım

Ben iki buçuk yaşında iken yuvaya verildim burdaki yaşayış tarzımız şusekildeidi. Sabah saat sekizde gidip akşam beşde eve dönüyorduk burda saat onikide yatıp akşam saat dörtte kalkıyorduk ve böylece seneler sugibi akıp gitti.

Altı yaşında yuvadan çıkıp (Giraşma) gittik ve okul açılacağı sıra istanbula geldik ve okula kayıt için gittiğimiz zaman yaşım tutmadı ve birdaki sereye okula başladım ve üçe geçince annem hasta oldu ve bende iki yıl okulumdan geri kalıp çalıştım. Bu iki yıl zarfında annem beni yatılı okula yazdırdı ve şimdi hayatımdan memnun bir halde yazıyorum.

Rüyam

Ben bir gece rüyamda yatılı okula kabul edilmediğimi gördüm çok üzüldüm ve ağlamaya başladım ve uyandığım zaman rüya olduğunu görünce çok sevindim ve beş altı gün sonra yurda çıktım

Yurdun sevdiğim tarafları

Herzaman vaktinde yiyip içip yatılması ve vaktinde ders çalışılıp yıkanılması

Mimar Kemalettin 19-IV-1940

5 II-B Cuma

Hayatımın Macerası

Ben 21 Mart 1948 inci günü hayata geldim bir gün ben küçükken annem beni evde gilitlemiş ve oramın bir şimdiki halamın evinde oturuyormuşuz ve çıkıp gitmiş bende ağlamaya başlamışım sesimi halam işitmiş ve anahtar bularak kapıyı açmış ve beni bir battaniyeye sararak kendi odasına alarak bana sıcak çorba içirmiş ve o sırada içeriye annem girmiş ve halama çıkışarak — Bırak şu piçi demiş ve beni kolumdan tutup odaya sürüklemiş beni babam bir rum kadına vererek aylık 50 lira vererek baktırmış beni büyüttüler ve 7 yaşımda Mahmut Paşa İlk Okuluna verdiler ve 2 inci sınıfın yarısında beni buraya yolladılar burada 21 Kasım 1958 günü burada sünnet oldum.

Korkunç Rüya

Ben bir gün boşu boş serserder gibi dolaşıyorum bir den yanıma bir çok serseriler kavulu bir ede geldi bana dediler ki bir gün adam soyacağız köprü altında bekle bende onlara uyarak köprü altına geldim ve saat 12 de (gecenin) bir duvarın arkasına saklandık o sırada oradan bir kara hoca geçiyordu ve hemen duvarın arkasından çıktık ve kara hocayı orada güç denemeden boğarak öldürdük ve hemen onları soydum 4 bileziik 2 yüzük 150 lira para çaldık ve iki üçgün sonra polisin eline düştük ve bizi mahkeme edip hapise attılar kendimi hapiste bulunca hemen ikrar verdim ve uyandım ve çok korktum ve kan ter içinde kaldım.

Yurt Nezesi

Yurtta en çok sevdiğim Futboludur Çünki Futbol Ayakkabası ve Forma alması beni çok memnun etti ve birde Kütüphanede kitap okumaktır.

Hayatım

Ben ilk doğduğumda Babam Annemden Ayrıldı ve ondan sonra biz babaannem büyüttü ve 8. sınıfında sünnet oldum ve amcam bana sünnete taksarıca aldı ve ondan sonra yurda geldim yurta eylendik sınama gördük

KOR KUNÇ RÜYA

Ben geceyim Korkak görüm

Yurda en sevdim

Kitap okumu severim

Cemal Kunal
S-III A

19/II/1960
Cuma

Hayatım

(21) Nisan 1947 dinci günü istanbulda doğdum ben 5 yaşındayken Annem babamdan ayrıldı ve yeniden barıştılar veyeniden Ayrıldılar bir daha barışmadılar ve ben babannemin Yanında büyüdüm (6) yaşında babam beni ve kardeşlerimi Sünet etirdi 7 di yaşında [redacted] yurda geldim ve babam öldü

Gördüm. rüya

Rüyamda çok büyük bir orman gördüm Ormanda çeşitli hayvanlar gördüm çok yüksek ağaçlar iki ava ormanda uluyor.

yurta en çok sevdiğim şeyler

Derslerime çalışmak kitap okmak

kalemi iyi almak.

RÜYAM (yalancık)

Dün gece gördüğüm rüya:

Kardeşimle beraber gece karanlıkta mezarların arasından geçiyoruz. Ben ve kardeşim çok korkuyoruz koşarken ayağımız taşa takılarak yere yuvarlanıyoruz ve ölü kefinli olarak kalkıyor bize el işaretiyle yanına çağırıyor bizde kalkıp arkasından gidiyoruz bizi bir ıçrum yerden yuvarlıyormuş tabi ben dende o anda hemen uyanıverdim. Hakikat olmadığı için çok sevindim. Sonra okuyarak yattım.

İKİNCİ RÜYAM.

Pazartesi günü inis bayrak töreninde bayrağı ben tutuyorum. Bayrağı tutar tutmaz yere düşürüyorum ve Nurayla, Hatiçe yanında duruyorlarmış Nuraya bayrağı kaldır diyorum kaldırıyor Bayrak töreni yaptıkları sonra evlere dağılıyoruz. O akşda ben kardeşimle yattığım için bana ayağıyla vuruyor kalktım.

Gördeğün Rüya

Beşinci sınıfı bitirdikten sonra konservatuvara giriyorum ve orada piano, keman ve birçok çalgı aletleri çalıyorum. Ve orada orkestranın takdirini kazanarak öğretmenler beni Avrupaya gönderiyorlar. Ve iki sene sonra gene Türkiyeye dönüyorum ve Türkiye'de birçok konser veriyorum. İstanbulda Ankara'da Eskişehirde, izmirde Konya'da ve daha birçok şehirde verdikten sonra ben uyanıyorum.

Serafettin Dere V-B

13-2-1960
Cuma

Benim Hayatım

Annem ve babam Haydar paşa Numune hastanesine, Bir taksi ile gidiyorlardı. Tam hastane kapısının önüne geldiler. Daha annem taksiden inmeden evvel dünyaya ben geldim. Babam hemen beni hastaneye götürdü. Doktorlar beni yıkadılar. Annemi ise hemen hastaneye kaldırdılar. Hastanede annem ve beni yan yana yatırdılar. Babam o zaman Balatta olan yağ fabrikasında çalışıyordu. Bir gün babam fabrikada çalışırken, babama, hastaneden bir telefon geldi. Telefonda babama, çocuğun öldüğü demişler. Babam hemen izin alarak hastaneye geldi. Babam ağlıyordu. Bir kaç sene sonra ben 5 yaşına girdim. Babam beni Koca Mustafa paşa yuvasına yatırdı. Orada beni hemşire aleta iğneyle zehirledi. Ameliyattan sonra babam beni oradan çıkardı. Ondan sonra babam beni, Erenköy kampına götürdü. Ondan sonra eve geldim. O zaman 8 yaşında idim. Babam beni okula gönderdi. Dörde kadar hiç kalmadan geçtim. Şimdi ise 5 inci (ortaya) sınıftayım. İnşallah imtahanı kazanıp lüleliye girsem. (Allah) yardım ederse adam olurum.

Gördüğüm Rüyalardan bir tanesi.

Akşamleyin uyuyordum bir ara karşıma pala bıyıklı bir adam geldi. Bana anneni öldüreceksin dedi. Bana bir tabanca verdi. Bende hemen eve giderek annemi öldürdüm. Fakat ne yaptığımı bilmiyordum. Birden uyandım, ben ağlıyordum.

Yurttaki Güzel şeyler.

Yurtta bize elbise verdiler, Denize götürdüler, Sinema oynattılar gezmeye götürdüler, Bizi okula gönderdiler.

Gördüğüm Rüya

1 Bir gün bir dere kenarından geçerken imdat sesi duydum. Bu sese aldırış etmedim, yoluma devam ettim. Gene aynı ses= imdat diye bağırdı. Dönüp sesin geldiği yere koştum. Bir de ne göreyim. Akıntıya kapılmış bir kız. Bayılmıştı, hemen suya atladım kızı kurtardım, ve oraciğa bir ateş yakarak benim ve oğuzcan kızın elbiselerini kurutttum. Kız çok güzeldi. Siyah saçları ve çakır gözleri beni hayran etti. ve tam bu sırada güzel kız kendine geldi. • Of diyerek sen kimsin dedi. Ben de adımın Turgut olduğunu söyledim, Hayatımı kurtardın dedi ve doğrulup sarıldı ve öptü. Tam bu sırada uyandım

KIZLARIN HEPSİ ÜNİVERSİTELİ

Fotoğrafta, kamptaki çalışmaların tipik bir örneğini görüyorsunuz. Saplarından tuttukları harç teskeresini, gönüllülerden biri İsveçli, diğeri ise Hollandalıdır. Her ikisi de kendi memleketlerinde öğrenim yapmaktadır...

KADINLAR BEYAZ BAYANI

Kampın kurulduğu yerdeki 320 bulkuma muhtaç gençliğe kanşılıklar gönderiyorlar. Bunlardan biri Amerikan Kız Koleji ve daha çok tanınmış firmalar ve iş adamları sağlamaktadır."

İstanbul'da mümkün olan kamp, Yakacık'ta, yetiştirme yurdu içinde çalışıyor. 220 kadar korunmaya muhtaç çocuğun barındığı bu yerde onlar, yardım sosyal teşkilatının yönünde bedenen yardımcı oldukları kadar, ana ve baba şefkatinden mahrum bu yavrucakların da kalkınmalarında ve yetişmelerinde en yakın ilgiyi gösteriyorlar.

Biz Türklere karşı, hemen hepsinin yapmacıktan uzak bir sempatisi var.

Ohio Üniversitesinden birinde Tarih ve Siyasal Bilgiler öğrencisi olan Miss Joan:

"Geçende Bursaya gittik. Bizim turist rehberi dolaştırmadı öğrenciler, bizden hiç bir yerde para almak istemediler. Insanlar memuz bu gibiye kadılan önbeşimizin masrafları tutarı 495 kuruşu geçmedi. Bürokrasi hayran kaldık. Bu misafirperverliğin bizim memleketimizde adet rastanmaz. Bahsin mecburiliği karşısında, Türklerin ruh üstünlüğü var!..." dedi.

Amerikalı kız öğrencinin bu sözleri sarfedilirken samimi olduğu her halinden belliydi.

İşte barış içinde yaşama problemini genç nesiller artık böylece hallesmek istiyor, bütün çabalar bunun için...

Dünya Gençleri Yakacıkta Buluştu

ELELE — Dünya [illegible] tuten elleri, beraberliğe sembolleştiriyor

KUMES ... köşkleri için bu [illegible]

Yakacıkta [illegible] karma çalışmaya başlayışta ayni [illegible]

Siyaset adamları ne isterlerse düşünsünler, bugünün dünya gençleri elele vermişler, milletlerin barış içinde kalkınmalarına öncü olmak istiyorlar. Bu düşünce ile, birçok memleketin yüksek okul öğrencisi, yaz aylarında bir araya gelerek dünyanın başlıca memleketlerinde çalışma kampları kurmaktadır. Halen bunlardan dördü Türkiyede faaliyet halindedir. Yakacıkta kurulan bir kampı okuyucularımıza tanıtıyoruz...

RÖPORTAJ: TURGUT ETİNGÜ — FOTOĞRAFLAR: İNAL TENGİZMAN

BAZILARININ turtuda rengi bütünden solmuş birer gönüllü, yoğurtta da bitecek pantolon var. Ayaklarında birer sandalet geçirmişler. Arılar gibi çalışıyorlar... Hani insan bilmeden, böyle bir işçi ekibi ile karşılaşsa şaşıracaktı...

İçlerinde genç, ihtiyar ve görüp, istihdamlar yapan, zenginlere rastlanacağı gibi, bitim Akdeniz güneşinde kavrulup, tunca dönmüş, sevimli Yunan kızları, kara yağa kıbrıslı delikanlılara her tarafı sempatik olan Fransızlar, iç içe...

Bunlar aslında, ayrı ayrı memleketlerden gelmiş ve yüksek öğretim yapmakta olan kimselerdir!..

Tıp, matematik, tarih, fizik, biyoloji ve politika ilminde yarının birer profesörleri olacaklar. Mutlaka bu gençler, "Türkiye Çalışma Kamplarını Teşvik Derneği" adına, Türk gençleriyle birlikte çalışmaya gelmişler. Projelerinde çok ciddi çalışmaktalar. Gezileri de, toplum için, faydalı fakat az yardım gören yolsuz ve

Yakacık Yetiştirme Yurdu piknik alanı.

Yakacık Yetiştirme Yurdu, 2014.

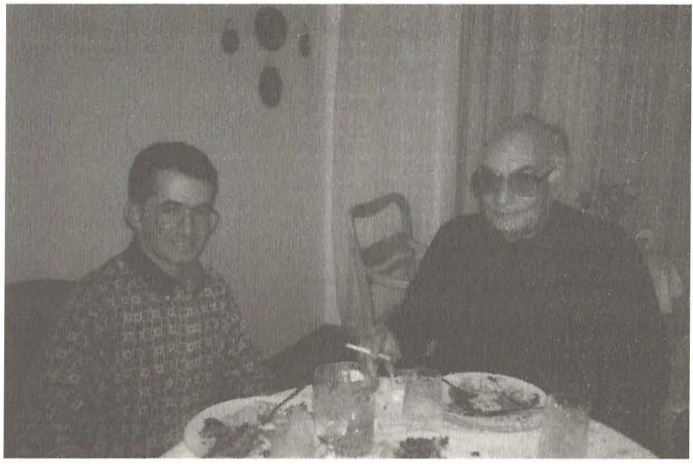

Pakize ve Suat öğretmenler Yakacık Yetiştirme Yurdu'nda, 2014.

Pakize ve Suat öğretmenler Yakacık Yetiştirme Yurdu'nda, 2014.

12. *Albay Kayhan Yükseler'le ilgili bir gazete haberi (BBC, 10 Mart 2015)*

Yaşar Kemal ve Kayhan Yükseler (Arşiv: K. Yükseler).

Yaşar Kemal'in Yayın Dünyasına Kazandırdığı Çevirmen Albay: Kayhan Yükseler

İnternet arama motorlarında, Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan *Nartlar* isimli kitabı aradığımızda karşınıza, Yaşar Kemal'in, Kafkas Abhazya Kültür Derneği'nde yaptığı bir söyleşi çıkıyor.

Yaşar Kemal, Mayıs 2009'da Çerkezlerin *Jineps* gazetesinde de yayımlanan bu söyleşisini şöyle sonlandırır:

> Bir gün bana bir adam geldi, albay. Ben de niye bana geliyor diye şaşırdım. Nart destanlarını verdi, 'Yaşar Abi, oku bunu ben çevirdim,' dedi. 'Milli Emniyet misin?' dedim. 'Kuran'ı getir el

basayım, vallahi billahi değilim,' dedi. 'Çerkezleri çok seviyorum, Rusça da biliyordum, bu destanı çevirdim,' dedi. Yedi Sovyet âlimi var, bu destanı yazmışlar. Destanı aldım okudum. Adamın Türkçesi o kadar iyi ki bir tek yanlış var sadece. Yayınevini aradım, 'Bir Çerkez destanı geliyor, basarsak iyi satar, 5 milyona yakın Çerkez var,' dedim. Şimdi size iyi haber vereceğim; ikinci baskıyı yaptı Nart destanı, müthiş bir destan, İlyada çapında bir destan.

"Jandarma İstihkâmım"

Yaşar Kemal'in ölümünden yaklaşık bir hafta sonra Çayyolu Konutkent'te sahaf Sacettin İnce telefonla aradı. "Burada bir çevirmen sizi bekliyor," dedi.

Bekleyen, emekli Albay Kayhan Yükseler'di.

Tokalaşırken, "Milli Emniyet'ten misiniz?" diye sordum. Yükseler gülerek, "Ben, Jandarma İstihkâmım. İstihkâmla istihbarat hep karıştırılır," yanıtını verdi.

Yaşar Kemal'in söyleşide bahsettiği "Milli Emniyet", Milli İstihbarat Teşkilatı'nın 1965 yılına kadarki adıydı.

"Kurada Rusça çıktı ağladım,"

Kayhan Yükseler söze, annesi vefat edince dört kardeşiyle birlikte Yetiştirme Yurdu'nda büyüdüğünü anlatarak başlıyor.

Köy Enstitülü eğitimci Pakize Türkoğlu'nun yurtta grup öğretmeni olduğunu söylüyor, "Edebiyatı, hayatı, ondan öğrendim," diye devam ediyor.

Askeri ortaokulda yabancı dil için çekilen kurada kendisinin Rusçayı çektiğini belirten Yükseler, "Fransızca ve Rusça çekenlere baktım, ağlıyorlardı, ben de ağladım," diyor.

Sonrasında Rusçayı çok sevdiğini söyleyen Yükseler, ilk çevirmenlik macerasını şöyle anlatıyor:

Çocukluğumdan beri sosyalistim. Oya Baydar ve arkadaşlarıyla tanışıyordum. 1971'de teğmenken, Sosyalist Parti'nin Teori Pratik Birliği dergisi için Rusçadan, Korniyenko'nun 'Türkiye'de İşçi Sınıfı Tarihi' isimli kitabı çevirdim. Mehmetçik'ten yola çıkarak 'Mehmet Özgüç' takma ismini kullandılar. İki bölümü yayınlandı. 12 Mart Muhtırası'yla dergi kapandı. Kalanı yayımlanamadı.

Yaşar Kemal'le Tanışma

1978 yılına gelindiğinde akrabası eski Ankara Belediye Başkanı Ali Dinçer, Bakü'ye gider, dönüşünde de Yükseler'e, Rusça kitaplar getirir. Bu kitaplardan Kaipbergenov'un *Karakalpak Kızı* isimli kitabı çok ilgisini çeker.

1980 yılında, geçici görevle Side'ye gittiğinde ise bir Çerkezle tanışır. Sohbetlerinde ünlü "Nart Destanı"ndan haberdar olur, arkadaşı, kitabı Yükseler'e hediye eder.

Yükseler, "İstihkâm subayı olunca kış aylarında işimiz olmazdı. Ben de kışlada otururdum, kitap çeviriyordum. 30 yaşında hem *Karakalpak Kızı*'nı, hem de *Nart*'ı çevirmeye başladım. 1991 yılında ikisinin de çevirisini kabaca tamamladım," diyor.

Yükseler, 1994 yılında hayatının akışını değiştirecek bir kişiyle tanışır. Birliğinde görevli bir asteğmen, Yaşar Kemal'in uzun yıllar oturduğu Basınköy'de kapı komşusudur ve Yükseler İstanbul'a göreve gidişinde asteğmenin ailesi tarafından çay içmeye davet edilir. Balkonda otururken kapı çalar, gelen misafir Yaşar Kemal'dir.

Yükseler, ilk karşılaşmayı şöyle anlatıyor:

> Karşımda görünce tutuldum. Boyum kısa olduğu için, 'Ya sen ufacıksın, nasıl albaysın?' dedi. Ben de 'O uzun albaylar, o güzel atlarına binip çekip gittiler,' karşılığını verdim. 40 yıllık dostu gibi kucakladı. Tarih 12 Eylül 1994'tü, kitaplarını imzalarken 12 Eylül'de bir askere kitap imzalıyor olduğu için çok güldük.

"Kahraman da olsa kibarlık olmaz,"

Yükseler, İstanbul'a her gidişinde Yaşar Kemal'e uğradığını, bir süre sonra kendisine çevirilerinden söz ettiğini anlatıyor.

Usta yazara gönderdiği ilk çevirisi *Karakalpak Kızı*'nın ilk 15 sayfası 6 ay yanıt bekler. Gelmeyince bu kez "Nartlar-Asetin Halk Destanı"nın tamamını gönderir. Yaşar Kemal'den 6 ay ses çıkmaz.

Yükseler "Sonra çağırdı, uçakta okumuş. Söyleşide söz ettiği tek yanlışım var ya, destanın kahramanı ölünce 'Naaşını toprağa verdiler' yazmıştım. 'Kahraman da olsa kibarlık olmaz' dedi ve 'Ölüsünü toprağa verdiler' diye düzelttirdi," diyor.

Yaşar Kemal'in kendisini aynı gün Yapı Kredi Yayınları'na gönderdiğini belirten Yükseler, sonrasını şöyle anlatıyor: "O gün görevdeydim, üniformalıydım. 2 ay sonra sözleşme imzalamak için çağırdılar, hâlâ askerdim. 1999'da basıldığında ise emekli olmuştum."

Dünya Kitap Çeviri Ödülü

Koyu Beşiktaş taraftarı olduğunu aktaran Kayhan Yükseler, 15 günde bir maç izlemek için İstanbul'a gittiğini, maç çıkışı da Yaşar Kemal'e uğradığını söylüyor.

Yükseler, "Saatlerce işçi sınıfı, sosyalizm, destanlar, her şey hakkında konuşurduk. Rus yazarlardan Çehov ve Gogol'u çok beğenirdi. Maçtan geldiğimi bilirdi ama hiç futbol sohbeti yapmazdı," diye konuşuyor.

Emekli Albay Kayhan Yükseler, çevirmenliğe devam ediyor.

"Kaç çeviri oldu?" soruma Yükseler, "50 yaşımdan sonra 30 kitap. Dostoyevski'nin 'Bir Yazarın Günlüğü' isimli çevirimle 2005 yılında Dünya Kitap Dergisi Çeviri Ödülü'nü aldım," yanıtını veriyor.

Dizin

12 Eylül dönemi 451
12 Mart Muhtırası 642
23 Nisan Bayramı 295, 297, 321, 498-99
27 Mayıs dönemi 107, 328, 367, 413, 424, 434, 437-39, 441, 445, 447, 454, 458
5. Eğitim Şurası 20
5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Yasası 6, 46, 415-16
555K olayı 454
6-7 Eylül Olayları 128, 130, 132
6872 sayılı Çocukları Koruma Yasası 417

Abana 541
Abay, İbrahim (ambar memuru) 45, 373, 386
Abbas *bkz.* Tezcan, Abbas
Abbas Halim Paşa 4-5, 28-29, 125, 127, 412
Abbas Halim Paşa Köşkü 7, 20, 282, 379, 536
Abbas, Zeynep Halim 5-6, 29, 126-28, 412
Acar (öğrenci) 199-201
Adalar 6, 9, 25, 27, 29, 134, 140, 334, 351, 377, 473, 481-483
Adalı, Ferruh (asistan) 136
Adana 178, 413, 476, 481
Adana Düziçi Köy Enstitüsü 406
Adapazarı 131
Adasal, Rasim (psikiyatr) 52
Adem (öğrenci) 315
Adem (öğretmen) 465
Adnan Bey (eczacı) 167
Afyon 105, 480
Agâh Efendi 420
Ağaçlı Yetiştirme Yurdu 47, 49, 51, 53-54, 59, 83, 103, 320, 438
Ahmet 209
Ahmet (öğrenci) 363
Ahmet Bey (Hasanpaşa İlkokulu Müdürü) 15, 283
Ahmet Hulusi *bkz.* Uzunoğlu, Ahmet Hulusi
Ahmet Mithat Efendi 314
Ahmet Öğretmen 343, 369, 399-400
Akay Ahmet (öğrenci) 473
Akaygen, Enis (eski büyükelçi) 22, 166, 357
Akaygen, Muheymin (doktor) 357
Akbal, Oktay 422
Önce Ekmekler Bozuldu 422
Akbil, Ahmet (vali) 57, 354
Akbil, Rahmi (doktor) 118, 457

Akdik, Muhittin (İstanbul Milli Eğitim Müdürü) 39-41, 106-107, 424
Akın, Saniye (öğrenci) 117
Akıncı, Sami (hukuk profesörü) 15
Akkabak, H. 263, 265
Akkabak, N. 263, 266
Akkabak, O. 263
Akkaya, Gül 428-29
Akkaya, Mine 428-29
Akkaya, Müzehher (sınıf öğretmeni) 268, 284, 429, 539
Akol, Osman Korkut (Milli Eğitim Şube Müdürü) 75, 77, 111, 414
Aksaray 462
Akseki 66
Aksu Köy Enstitüsü 17-18, 82, 98, 103
Aktolga, Yavuz (doktor) 118, 388-89
Alanya 8, 367, 457, 469
Alanya Hapishanesi 175
Alev (Münevver Hanım'ın oğlu) 356-57
Algan, Ayla 398
Ali (küçük) *bkz.* Taran, Ali
Ali (öğrenci) *bkz.* Çıkla, Ali
Ali (bahçıvan) 91, 273, 384
Ali Cengiz 501
Ali Rıza Bey (emniyet müdürü) 454
Ali, Sabahattin 512, 514
Alican (öğrenci) 213
Aliye Öğretmen 15, 30-31, 69-72, 77, 82-83, 98-99, 191
Almanca 108, 289, 343-44, 408, 424, 478
Almanlar 14, 289, 316, 342-44, 357, 405
Almanya 106-107, 289, 405, 407, 486, 532
Alpagut, Gülçin (Koru) 529-30
Altan, Çetin 29, 387
Çemberler 29, 387
Altındağ 415
Altınkamış, Erdinç (öğrenci) 222, 439-41, 457, 478-79, 502
Altıntepe 98, 166-67
Altıyol 129
Altugay, Nimet (öğretmen) 83, 250, 338, 346, 397, 426, 429, 446, 503, 536
Altugay, Lale 249, 429
Altugay, Nur 249, 429
Altugay, Rasim 249-50, 429
Amasya 100
Amerika 41, 46, 49-50, 91-92, 97, 110, 133-34, 352, 448
Amerikalı (Amerikan) 49, 58, 81, 83, 91-93, 97, 165, 207, 332, 340, 344, 346, 392, 408
Anadolu 41, 100, 106, 124, 161, 268, 282, 315, 352, 357, 415, 420-22, 425, 442, 463
Anamur 476
Ankara 22, 37, 43, 52, 98, 103, 181, 229, 238, 241, 249-50, 330, 366, 372, 387, 406, 415, 432, 438, 447-49, 454, 493, 522, 541, 544, 642
Ankara Aktaş Yetiştirme Yurdu Müdürü 103
Ankara Devlet Konservatuvarı 389
Antalya 7, 17-18, 471, 544
Apaydın, Talip 468
Arap 251-52
Aras, Nezihe 455
Arifiye İlköğretmen Okulu 549
Arifiye Köy Enstitüsü 14-15, 38, 67, 70, 82, 103

Arifiye Öğretmen Okulu 291, 372, 462-63, 465, 467, 469, 489, 528, 531
Arnavut 9, 523
Arnavutköy 346
Artvin 423
Asker Ahmet 63-66
Askeri Mızıka Okulu 534, 541
Askeri Sanat Okulu 460
Aslan *bkz.* Türkoğlu, Aslan
Aslan *bkz.* Yiğit, Aslan
Aslankara, Kayhan (öğrenci) 403
Çamaşırcı Kadın 403
Aşçı, Mehmet 188
Atabey, Fahri (doktor) 134-36, 313, 453
Atacan (öğrenci) 281
Atarman (öğrenci) 211-14
Atatürk, Mustafa Kemal 57, 128-29, 322, 329, 355, 455
Atatürk Eğitim Enstitüsü 491, 549
Ateş, İbrahim (öğrenci) 222
Ateş, Kemal (öğrenci) 31, 217, 222, 238, 294-95, 480, 502
Ateş, Mustafa (öğrenci) 35
Atılgan (öğrenci) 228
Atilla (öğrenci) 154
Avare 158, 390-91
Avrupa 5, 50, 75, 100-101, 106, 110, 219, 249, 366-67, 408
Avşaroğlu, Solmaz (öğretmen) 284, 302, 304, 320-21, 501-502
Ayazma 20, 28, 56-57, 166, 176, 275, 326, 341, 354, 364, 391, 483
Ayazma Gazinosu 58, 364, 538
Aydan, A. 453
Aydemir, Şevket Süreyya 455
Menderes'in Dramı 453, 455
Aydın (öğrenci) *bkz.* Çıkla, Aydın
Aydın *bkz.* Ilgın, Aydın
Aydın, Mehmet 313-14
Meşhur Olan Fakir Çocuklar 314-15
Aydınköy 385
Aydınlı 355
Aydos Dağı 20, 23, 166, 252, 355, 546
Ayhan *bkz.* Yiğit, Ayhan
Ayhan Öğretmen *bkz.* Yükseler, Ayhan
Ayla, Safiye 104
Ayşe Anne 543
Ayşe Hanım teyze 500
Azmi (öğrenci) 211-14

Baba Recep 30
Babacan, Mustafa (öğretmen) 161-62, 435-36
Bağdat 469
Bahçelievler Çocuk Esirgeme Kurumu 509
Bakanlık *bkz.* Milli Eğitim Bakanlığı
Bakırköy 440
Bakırköy Akıl Hastanesi 440
Bakü 642
Bala, Gülçin 304
Bala, Kaya 302-305, 483-84
Bala, Yalçın 302, 304-305, 483-84
Balat 254
Ballı, O. 472
Banguoğlu, Hasan Tahsin (bakan) 366
Barbaros (öğrenci) 141
Barış (öğrenci) 250
Basınköy 642
Başaran, Mehmet 468
Batı 229
Bayar, Celal 141-42, 326-27

Baydar, Oya 642
Baykurt, Fakir 468
Bayoğlu, Melahat 236
Bayram (öğrenci) 365
Bebek 346, 511
Bebek Davası 453
Bedia Anne 88
Bedia Öğretmen *bkz.* Taran, Bedia
Beethoven, Ludwig van 314
Bekir Efendi (bahçıvan) 132-33
Belkıs Hanım 57
Bernard, Claude 314
Beşiktaş (BJK) 498, 643
Beşiktaş 30, 242, 276
Beşkiliseler (Mesatlı) 41
Beyazıt 30-31, 434
Beyazıt Meydanı 432-33
Beykoz 31
Beylerbeyi 238
Beyoğlu 64, 129, 132-33, 282, 398, 421
Bezirci, Asım 130
Bilecik 98
Bilecik Yurdu 50
Bilgin, Mustafa 195, 213, 217
Bilgin, Ruşen 147, 163-64, 195
Bilginer, Hilmi (Küçükyalı Kız Yetiştirme Yurdu Müdürü) 103
Birleşmiş Milletler 221
Bitmeyen Şarkı 389
Bodrum 522, 532
Bonn Pedagoji Akademisi 106
Boratav, Can 117
Boratav, Müeyyet 9, 65, 111, 117, 119, 130-31
Boratav, Pertev Naili 117
Bostancı 37, 482-83, 490
Boşnak 523
Bozcaada 122
Boztaş, Özkan (öğretmen) 87, 462, 403, 469-71
Boztaş, Serbülent 469-71
Brecht, Bertolt 398
Sezuan'ın İyi İnsanı 398
Brezilya 289
Burhan (öğrenci) 211, 237, 263, 403
Burhanettin Bey (Amca) *bkz.* Yakacıklı Burhanettin Bey
Burhanettin Bey (Fahri Atabey'in yardımcısı) 136
Bursa 4, 478, 522
Bülent (öğrenci) 16-17, 57, 490
Bürge, Fazıl Şerafettin (doktor) 8-9, 12
Büyük Kulüp 126
Büyükanıt, E. (öğrenci) 218, 238
Büyükanıt, M. (öğrenci) 514
Büyükçekmece 531
Büyükçekmece Yetiştirme Yurdu 101, 444, 460

Caddebostan 126, 421
Cağaloğlu 373, 494
Cahit *bkz.* Irgat, Cahit
Can (öğrenci) 278-81
Canan *bkz.* Coşkuner, Canan
Cavat Öğretmen (Bey) *bkz.* Yücel, Cavat
Cavit Bey *bkz.* Gürcan, Cavit
Cebiroğlu, Rıdvan (doktor) 84, 292, 395, 443
Celaliye 15
Cemal *bkz.* Kırnal, Cemal
Cemil *bkz.* Kırnal, Cemil
Cerrahpaşa 420, 422
Cerrahpaşa Hastanesi 178
Cevizli Tütün Fabrikası 375
CHP *bkz.* Cumhuriyet Halk Partisi
Cibali 308, 310
Cihangir (öğrenci) 275-78
Cimcoz, Salah 127

Cina 88
Coşkuner, Canan 428-29
Coşkuner, Fethiye 284, 429
Coşkuner, Hicabi 284, 412, 429
Cumhuriyet 41, 104, 106, 331, 355, 381, 414, 423, 445, 455
Cumhuriyet 434
Cumhuriyet Bayramı 310
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 8, 142, 366, 401, 423, 425

Çağlayan *bkz.* Deniz, Çağlayan
Çakıcı, Hasan 394-96, 480
Çamlık 375, 377
Çamlık Gazinosu 377-78
Çanakkale 480
Çankırı 93
Çapa Eğitim Enstitüsü 45, 92, 371-72, 403, 408
Çapa Eğitim Enstitüsü Almanca Bölümü 408
Çapa Eğitim Enstitüsü Pedoloji Bölümü 372
Çapa Öğretmen Okulu 104
Çaplı, Orhan 49
Çatalca (Erkek) Yetiştirme Yurdu 460, 511
Çayırlı, İnci 380
Çayyolu Konutkent 641
Çehov, Anton 643
Çekmece 140
Çelikeğe, Hidayet 261
Çelikeğe, S. 260-61
Çerkezler 113, 640-42
Çetin Çocuklar 32
Çetin, Saime 45
Çıkla, Ali 31-36, 232-33, 235, 273, 316, 445-46, 483-84
Çıkla, Aydın 33-34
Çınaraltı 20, 27, 61, 354, 391, 457
Çınaraltı Gazinosu 27
Çınarcık 382
Çifteler Köy Enstitüsü 50, 52, 82, 98, 103-104, 368
Çilli Ali *bkz.* Çıkla, Ali
Çita, Nail 285-86, 387, 542
Çocuk Dostları 125
Çocuk Esirgeme Kurumu 47, 447, 509
Çocuk Kurultayı 330
Çocukları Koruma Birliği 417, 419, 437, 477-78, 542, 544

Dağlarca, Fazıl Hüsnü 373
Darülaceze 34, 54, 171, 178, 196, 198, 237, 246, 489
Darülaceze Çocuk Yuvası 488
Darüleytam 355, 420
Darüşşafaka 420
Dayınlarlı, B. 261
Dede *bkz.* Şerafettin (meydancı)
Değirmen 166
Demir *bkz.* Yalçın, Demir
Demircan (öğrenci) 311-13
Demokrat Parti (DP) 9, 130, 366, 423, 425-26
Deniz, Çağlayan 190-92
Deniz (Robert Koleji öğrencisi) 408
Deniz Astsubay Ortaokulu 475
Denizaltı, Münir (öğrenci) 218, 222
Dereli, Hüseyin (öğrenci) 520, 540
Derviş, S. 462
Devlet Demir Yolları 118
Didi 30
Didi Kara *bkz.* Ulukaya, Erkan
Dil Tarih Coğrafya Fakültesi (DTCF) 44
Dinamo, H. İzzettin 130
Dinçer, Ali 642
Dolapçı, H. 274

Dolapçı, Mehmet (öğrenci) 222, 270-74
Dolmabahçe 30-31
Domaniç 549
Donanma Birliği (Gölcük) 188
Dostoyevski, F. 644
Bir Yazarın Günlüğü 644
DP *bkz.* Demokrat Parti
Dragos 37-38
Dranas, Ahmet Muhip 350
DTCF *bkz.* Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
Dümbüllü, İsmail 380, 397
Dündar, Can 468
Dünya Çocuk Resimleri yarışması 496
Dünya Kitap Dergisi Çeviri Ödülü 643-44

Ece *bkz.* Tamer, Jale
Edirne 257
Edison, Thomas Alva 314-15
Eğitim Kurumunda Çalışma Personel Eğitimi Sertifikası 138
Ekrem Bey (Muhtar) 56, 58, 283-84, 341
Ekspres 129
Elazığ 103
Elgin, Lütfi 477
Eliz (Madam) 349-52
Emeksiz, Turan 432
Emel (öğrenci) 252, 428, 487
Emi 236
Emin (öğrenci) 477
Emine Anne 88
Emine Yenge 233
Eminönü 255
Eminönü Karakolu 488
Enç, Mithat (doktor) 229, 359, 448, 451
Engin, Mustafa Lütfi (Hasanoğlan Köy Enstitüsü Müdürü) 11, 111, 424
Engram (Dr.) 49-53, 83
Er, Ahmet (yüzbaşı) 438-40
Erdinç *bkz.* Altınkamış, Erdinç
Erdoğan (öğrenci) 257
Erenköy 104, 254
Erenköy Kız Lisesi 104, 508
Ergun Bey (muhasebeci) 26
Ergül, A. (öğrenci) 236
Erinç, Nuri (müdür yardımcısı) 477
Erkan (öğrenci) 176, 403
Ermeni 129, 317, 394, 523
Ermenistan 133
Erol (öğrenci) 475-76
Ersek, Siyami (doktor) 507
Ersoy (öğrenci) 236, 480
Ertan *bkz.* Ilgın, Ertan
Ertan, Ercüment (öğrenci) 248
Ertem, Fevzi (eğitimci) 43, 45-46, 106
Ertuğrul (arkadaşı) 507
Erzincan 251, 515, 517
Esat (öğrenci) 88, 365, 542
Eski Eserler Genel Müdürlüğü 107
Eskişehir 105, 249, 260, 507-508, 538
Eskişehir Mahmudiye Yetiştirme Yurdu 50, 103
Eyüboğlu, Sabahattin 367
Eyüp 49, 248, 484
Ezgin Öğretmen (Bey) *bkz.* Ezgin, Mehmet
Ezgin, Mehmet (müdür yardımcısı) 72, 82, 98, 103, 307, 326, 364
Ezgin, Nuri (öğrenci) 307-10

Fahrettin Kerim *bkz.* Gökay, Fahrettin Kerim
Fahri Bey (öğretmen) 50, 100
Fahri Bey (doktor) *bkz.* Atabey, Fahri
Fahriye Teyze (akraba) 128
Faraday, Michael 314
Faruk Bey (Dr.) 332
Fatih 41
Fazıl Bey *bkz.* Bürge, Fazıl Şerafettin
Fazilet *bkz.* Tezcan, Fazilet
Fener 225
Fenerbahçe 321
Ferruh Bey *bkz.* Sanır, Ferruh
Fethiye Öğretmen *bkz.* Coşkuner, Fethiye
Fevzi Bey *bkz.* Ertem, Fevzi
Fidan (öğrenci) 157-58
Fikret (öğretmen) 465
Florya 382
Ford, Henry 314
Franklin, Benjamin 314
Fransa 49
Fransızca 108, 424, 641
Fröbel Bahçesi 14, 67
Fröbel, August 14

Gagarin, Yuri 524
Galata Köprüsü 421
Galatasaray Lisesi 421, 442-43, 495
Gazi Eğitim Enstitüsü 41, 45-46, 49, 98, 100, 106-107, 190, 207, 218, 229, 314, 316, 331, 334, 359, 371-72, 398, 404-405, 448, 465, 489-90, 493, 537
  Beden Eğitimi Bölümü 404-405
  Müzik Bölümü 372, 398
  Özel Eğitim Bölümü 229
  Pedagoji Bölümü 100, 218, 331, 334
  Resim-İş Bölümü, 207, 465
  Türkçe Bölümü 490
Gaziantep 359
Gazipaşa 7
Gazipaşa İlkokulu 32
Gemlik 66
Genç, Cavit 518-21
Giray, Hüsamettin 294, 329-30, 414, 426, 436-37
Giresun 57, 240
Gogol 643
Göçmen Teyze 361-64, 545
Göğüs Hastalıkları ve Kalp Hastanesi (İstanbul) 507
Gökay, Fahrettin Kerim 7-10, 28, 43, 49, 57, 125, 141-42, 325-27, 416, 423, 530
Gökçedere 382
Göksu Türk Derneği 129
Gölcük 188
Gölköy 103
Gönen 490
Gönen (Isparta) Öğretmen Okulu 98, 103, 490
Göztepe 104-105, 128, 415
GS (Galatasaray) 498
Guraba Hastanesi 531
Gül *bkz.* Akkaya, Gül
Gülçin (öğrenci) 60-61
Güler *bkz.* Yücel, Güler
Gülhane Parkı 95
Gülin *bkz.* Ilgın, Gülin
Gülsen (yeğeni) 469
Gülseren (öğrenci) 59
Gülsoy, Ümit 521
Gülsüm Öğretmen (Hanım) 15-16, 31, 83, 98
Gümüşhane 41, 421
Gün, Güler 428
Gündoğdu, M. 462

Güneri, Mustafa (müfettiş) 331, 457
Güneş, Ziya (öğrenci) 240, 532
Güney, Yılmaz 469
Güngör (öğrenci) 151
Gürcan *bkz.* Türkoğlu, Güncan
Gürcan, Cavit 12, 39-40, 42-43, 45, 75, 77, 111, 372, 424
Gürpınar, Hüseyin Rahmi 539
Gürsan *bkz.* Türkoğlu, Günsan
Güvenç, C. 462

Hacettepe Üniversitesi 448
Hadımköy 434
Hakkı Bey (Çifteler Köy Enstitüsü öğretmeni) 368
Hale Sineması 390
Halil Bey (okul müdürü) 283
Halim, Emine 5
Halim, Hatice Abbas 3-6, 29, 401, 466, 528
Halim, Kerime 5
Halim, Nimetullah 5
Halime Öğretmen 83, 98
Halit, Ahmet 57
Halk Partisi *bkz.* Cumhuriyet Halk Partisi
Haluk (Eskişehirli) 538
Hamburg Üniversitesi 342, 344
Handan Hanım (Nazif Amca'nın kızı) 365
Handan (Salih Öğretmen'in kızı) 429
Harbiye 471, 473
Hasan Âli Bey *bkz.* Yücel, Hasan Âli
Hasanali (öğrenci) 305-307
Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü 10-11, 14-15, 43-46, 52, 67, 103, 331, 366-67, 448, 457
Hasanpaşa 282
Hasanpaşa İlkokulu 7, 15, 83, 282-84, 298, 407, 473, 501, 532, 538-39, 546, 549
Hasanpaşa Köşkü 19, 88, 161
Hatay 45
Hatice Abbas Halim Köşkü 5-6
Hatice Abbas Halim Yakacık Yerleştirme Yurdu 3-7, 12, 244
Hatice Hanım (Prenses) bkz. Halim, Hatice Abbas
Hatice Öğretmen *bkz.* Sökmen, Hatice
Haydarpaşa 95, 242
Haydarpaşa DDY Dikimevi 262
Haydarpaşa Numune Hastanesi 36, 254
Hayrullah Bey (Kadıköy Yetiştirme Yurdu Müdürü) 100
Hıdırellez 170, 172
Hicabi *bkz.* Coşkuner, Hicabi
Hikmet Öğretmen (Bey) *bkz.* Öz, Hikmet
Hindistan 110, 403
Hint 390
Hitler, Adolf 407
Hollanda 92
Hrip (komşusu) 349, 352
Huriye (oda arkadaşı) 64
Hurşit Baba 484
Hürriyet 7, 129
Hürsan Öğretmen 465
Hüsamettin Bey *bkz.* Giray, Hüsamettin
Hüseyin (yurttan) 317-18
Hüseyin (Küçük) *bkz.* Yetişkara, Hüseyin
Hüseyin Bey (başkomiser) 441-42
Hüseyin Öğretmen 465
Hüsmen (öğrenci) 264
Hüsniye Hanım *bkz.* Türkoğlu, Hüsniye

Hüsnü Bey *bkz.* Türkoğlu, Hüsnü 113

Idır, K. 462
Ilgaz, Pesent 103
Ilgın, Aydın 100, 429
Ilgın, Ertan 100, 429
Ilgın, Gülin 100, 429
Ilgın, Meliha 72, 82-83, 100-101, 284, 420, 429
Ilgın, Salih 75, 77, 83, 100, 111, 143, 219-20, 224, 316, 443, 457
Ilgın, Sezen 100, 429
Irgat, Cahit 388-89, 463

İbrahim Amca 306
İhya Sineması 348
İkinci Dünya Savaşı 407
İleri, Tevfik (DP Bakanı) 366
İlhami Bey 125-27
İLO 413
İnan, Rauf (eğitimci) 41, 104
İnce, Sacettin (sahaf) 641
İncesulu, Hilmi (Adana valisi) 413
İngilizce 448, 493, 549-50
İngilizler 4, 113
İngiltere 291, 403, 463
İnönü 455
İnönü, İsmet 130, 425
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 221
İpçi, Mehmet (Birlik Müdürü) 417
İsa (Hz.) 279, 487
İsrail 133
İstanbul 4-5, 7-9, 21, 27-32, 34, 37, 39, 45-46, 49, 53, 56-62, 65, 98, 100, 103-107, 112-14, 118, 122, 124-25, 127-28, 141, 155, 157, 171, 176, 178, 183, 187-88, 198, 219, 236-37, 240, 242-44, 246, 250, 255-57, 259-63, 268, 273-74, 278-79, 282-83, 294, 311, 314-15, 327-29, 331, 342, 352-55, 359, 380, 383, 387-88, 390-91, 394, 398-99, 402-403, 411, 414-17, 419-26, 432, 437, 441-42, 453, 456-57, 460, 463, 469, 474, 480-81, 490, 507, 530, 533, 536, 540-41, 549, 642-43
İstanbul Boğazı 49
İstanbul Eğitim Enstitüsü 46
İstanbul Emniyet Müdürlüğü Çocuk Bürosu 438, 441-43
İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü 10, 14, 41, 43, 81, 107, 119
İstanbul Öğretmen Okulu 41, 46, 106, 388, 420, 423
İstanbul Üniversitesi 10, 15, 84, 201, 292, 310, 318, 339, 395, 432, 434, 442
  Çocuk Psikiyatrisi Bölümü 292, 310, 395, 442
  Hukuk Fakültesi 15, 339, 434
  Tıp Fakültesi 10, 201, 310, 318, 395
"İstanbul'un Fethi" 222
İsveç 106-107, 405
İsviçre 43, 126, 444, 456, 483, 491
İsviçre Büyükelçiliği 423
İş Bankası Çemberlitaş Şubesi 490
İşçi Sendikaları Konfederasyonu 413
İtalya 110
İtalyan 105, 110, 344, 489

İzmir 183, 236, 241, 249, 522
İzmir Emniyet Müdürlüğü 183
İzmit 520-21
İzmit Körfezi 187
İzmit Lisesi 188

Jale Öğretmen *bkz.* Tamer, Jale
Jineps 640

Kadıköy 36-38, 54, 65, 129, 225, 273, 349, 390, 401, 421, 427, 456, 460, 504, 506, 509, 512, 531
Kadıköy Bahariye İlkokulu 502
Kadıköy Kız Meslek Lisesi 491
Kadıköy Yeldeğirmeni (Kız Yetiştirme) Yurdu 100, 460, 509, 512
Kadir (Anam) 285-87
Kadir (Muhteşem) 387
Kafiye (Ahmet Kaya'nın kız arkadaşı) 372
Kafkas Abhazya Kültür Derneği 640
Kafoğlu Sabun Fabrikası 66
Kaipbergenov, Tulepbergen 642
Karakalpak Kızı 642-43
Kalfa Amca 349-52
Kalkancı, Halil Ziya (eğitimci) 41
Kanuni Sultan Süleyman 515
Kapalıçarşı 145, 479-80
Kara 85
Kara Ali (öğrenci) 336, 480
Kara Astsubay Okulu 477
Karadeniz 49, 226
Karaköy 31, 313, 438, 452, 494
Karamanlar 549
Karamürsel 187, 367
Karatepe 7
Karpuzkaldıran 544
Kartal 6, 22-23, 35-37, 63, 65, 95, 111, 117-18, 128-29, 142, 167, 273, 282, 295, 297, 321-23, 337-39, 343, 375, 384, 387-88, 391-92, 396, 400, 411, 456, 498-99
Kartal Eczacıbaşı Okulu 323
Kartal Milli Eğitim Müdürlüğü 118, 332
Kasımpaşa 117, 158, 207, 227, 256, 391
Kasımpaşa Çocuk Yuvası 260, 347-49, 474, 533
Kastamonu 131, 366, 474, 533, 535, 540-41
Kastamonu Yetiştirme Yurdu 474, 533
Kaşık Düşmanı 521
Kavala 4
Kavur, Orhan Şadi (eski büyükelçi) 127
Kavur, Ömer 127
Kavur, Sina Abbase 127
Kaya *bkz.* Bala, Kaya
Kaya, Ahmet 372, 398-400, 538
Kaya, Fahri 540
Kayalar, Azmi (öğrenci) 217, 255, 501
Kayalar, E. 255
Kayalar, H. 255
Kayalar, T. 255
Kayhan *bkz.* Yükseler, Kayhan
Kaynarca 546
Kayseri 269, 505
Kazan, Naci (esnaf) 35, 338
Kazan, Şevket (öğrenci) 339
Kazankaya, Zafer 241
Keçiören Çocuk Yuvası 450
Kemal (öğrenci) *bkz.* Ateş, Kemal
Kemal (öğrenci) *bkz.* Kırnal, Kemal

Kemal *bkz.* Kırnal, Kemal
Kemal Bey (Dr.) 352-54
Kemal Öğretmen 465
Kemal, Yaşar 640-43
Kemaliye 103, 105
Kenan Abi *bkz.* Pars, Kenan
Kenan Bey (doktor) 22, 56-57, 355
Kepirtepe Köy Enstitüsü ve Öğretmen Okulu 15, 103, 331, 371, 403
Keri (Mrs.) 346
Ketülü (öğrenci) 45
Kevser Öğretmen 284, 316
Kıbrıs 239, 493
Kılıç, Ali 50, 52-53, 103
Kırcadan, M. 222
Kırılmazoğlu, Turan 463-65, 489, 528
Kırnallar 257
Kırnal, Cemal 175-76, 257-59, 362, 461-63, 537, 542
Kırnal, Cemil 176
Kırnal, Kemal 176, 518
Kızılay 237, 391-92, 454, 533
Kızılderili 392
Kızılkum, Ali 524
Kızılot 469, 471
Kirby, Fay 81
Kirkor (kalfa) 349
Klak, Muhammet 408-409
Kocamustafapaşa 255, 387
Kodin 36
Kondu, T. 243
Konya 249, 342, 344
Kore Savaşı 507
Korniyenko 642
Türkiye'de İşçi Sınıfı Tarihi 642
Korutürk, Emel 127
Koşuyolu 237
Kozan, Mete 363, 542-43
Köln İş Okulu 106
Köseoğlu, Ali Nâzım 8
Köy Enstitüleri 107, 468, 641
Kral Oidipus 387, 520
Kuleli Askeri Lisesi 254, 268
Kumral (Muhtar) 283
Kurtoğlu, Veli 8
Kurtuluş Savaşı 423, 445
Kurucu Meclis 424
Kuvayımilliye 39, 41
Kübalı, Hüseyin Nail 432, 434-36
Küçük Ahmet *bkz.* Uzunoğlu, Ahmet Hulusi
Küçük Kemal *bkz.* Ateş, Kemal
Küçükyalı 59, 105, 195, 348, 375, 377, 396, 415, 490, 495, 511
Küçükyalı Çocuk Yuvası 509
Küçükyalı Kız Yetiştirme Yurdu 101, 103, 344, 444-45, 458, 460, 477-78, 494, 507
Küçükyalı Pansiyonlu İlkokulu 103
Kürt 103, 523
Kütahya 105, 549

Lale *bkz.* Altugay, Lale
Lefter 30
Lincoln, Abraham 314
Lion 132, 421
London, Jack 314
Lütfi Bey (müdür) 495

Maarif Müdürlüğü 261
Mahmud (II.) 471
Mahmut (öğrenci) 180, 249
Mahmut Paşa (Mahmutpaşa) İlkokulu 242, 259
Makal, Mahmut 468
Malatya Akçadağ Köy Enstitüsü 332

Malta 4
Maltepe 37, 88, 98, 273, 375, 400, 411, 456
Maltepe Atış Okulu 341
Maltepe Belediyesi 425, 466
Mamak 415
Mambo kardeşler 158-59, 344, 391
Mamer Teyze 345
Man 36-37, 65, 273, 359
Manastır 260
Manavgat 469
Mangup (öğrenci) 194-96
Mardin 260
Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi Anabilim Dalı 451
Masar Bey (öğretmen) 237
Masis (kalfa) 349, 351
Mayer (mağaza) 132, 421
Mednan 176, 403, 496-97
Köy Düğünü 403
Mehmet (yurt çalışanı) 495
Mehmet Ali Paşa 4
Mehmet Bey (beden öğretmeni) 405, 429, 461-62
Mehmet Bey *bkz.* Dolapçı, Mehmet
Mehmet (Küçük) 146, 158, 542
Mehmet (şoför muavini) 541
Melahat Hanım 61-63
Meliha Öğretmen *bkz.* Ilgın, Meliha
Melisa (öğrenci) 312
Menderes, Adnan 130, 453-55
Mesut Amca 250
Mete *bkz.* Kozan, Mete
Metin *bkz.* Şık, Metin
Mevlana 239, 544
Mevlanakapı Karakolu 438
Mevlanakapı Yetiştirme Yurdu (Mevlana İş Yurdu) 34, 36, 50, 52, 100, 103, 178, 239, 274, 276, 289, 396, 417, 427, 437-41, 443, 457, 459-60, 474, 478-79, 484, 485, 488-89, 494-95, 506, 530-31, 533, 539-40, 542, 549
Mevlevi Dergâhı (Tekkesi) 443, 530, 540
Mısır 4-5, 126, 515
Mısır Çarşısı 113
Migros 525
Milli Birlik Komitesi 440, 448
Milli Eğitim Bakanlığı 6, 10, 47, 49, 128, 330, 413, 415, 417, 423, 448
İlköğretim Genel Müdürlüğü Özel Eğitim Şube Müdürlüğü 81
Milli Emlak 362
Milli İstihbarat Teşkilatı 641
Mimar Sinan 314
Mine *bkz.* Akkaya, Mine
Mithatpaşa Stadı 484
Moda 129, 284, 421
Mohini *bkz.* Muhittin (öğrenci)
Montessori, Maria 105, 107, 110-11, 150, 287
Moralı, Naci 126-27
Moralı, Vicdan 5, 125-27
Morris, Edmund 29, 387
Tahta Çanaklar 29, 387
Mozart, W. A. 314-15
Muazzez Hanım (çevirmen) 49
Mudanya 382
Muhammet (Pakistanlı) *bkz.* Klak, Muhammet
Muhittin (öğrenci) 48, 54-56, 84, 224-25, 257-58, 291, 332
Muhittin Bey *bkz.* Akdik, Muhittin
Muhsine Zeynep Pansiyonlu İlkokulu 59

Muhteşem *bkz.* Yüce, Muhteşem
Mukadder, Mualla (sanatçı) 380
Murat (öğrenci) 409
Murat Büfe 313, 494
Musevi *bkz.* Yahudi
Mustafa (arkadaşı) 538
Mustafa (öğrenci) 16-17, 79, 151, 158, 162-63, 168-69, 195, 209, 388
Mustafa Kemal Derneği 283
Mustafa Necati Öğretmenlik Onur Ödülü 466
Mustafa T. 236
Mutlu, Asur (yüksek mimar) 57
Mutlu, Sabiha (öğretmen) 284
Muzaffer (garson) 94, 273, 330, 354, 435, 505
Muzaffer Hanım (öğretmen) 284, 532, 538
Mücahit Öğretmen (Bey) *bkz.* Türkoğlu, Mücahit
Mücahit Baba 531-32, bkz. *bkz.* Türkoğlu, Mücahit
Müfit (öğrenci) 104, 183-84, 189, 285, 287, 387
Mümine Anne 16-17, 19-20, 67, 69, 88, 156, 160-62, 178, 209, 282, 435, 504-505
Münevver Hanım (öğretmen) 356-57
Müren, Zeki 389, 391-93
Müşerref (Çapa öğrencisi) 372, 408
Müzehher Öğretmen (Hanım) *bkz.* Akkaya, Müzehher

Naci (öğrenci) 131, 241, 248
Naci Bey *bkz.* Moralı, Naci
Nadire Anne 88, 170, 397, 399
Nail *bkz.* Çita, Nail
Nart Destanı 640-43
Nartlar 640, 642
Nato 183-84
Nazımiye 103-104
Nazi 407
Nazif Amca 58, 364-65, 538
Necat (öğrenci) 446-47
Necati, Mustafa 39, 106, 414, 423, 466
Necla Anne 87
Necla Hanım (Dr.) 117, 131
Necla Öğretmen 284
Nejat Bey (doktor) 118
Nejla Anne 88
Nejla Hanım (doktor) 318
Nem Alacak Felek Benim 539
Nesin, Aziz 79, 130
Zübük 79-80
Nevzat Bey (Milli Eğitim Müdürlüğü'nden) 454
Nezihe Hanım *bkz.* Aras, Nezihe
Nil (Nilgün) *bkz.* Öztunalı, Nilgün
Nimet Öğretmen *bkz.* Altugay, Nimet
Niyazi *bkz.* Ünver, Niyazi
Notre Dame de Sion 345-46
Numan Amca 9, 69-70, 125, 127, 130, 250, 273, 323, 330, 360, 412, 429, 431-32, 436, 500
Nur *bkz.* Altugay, Nur
Nur, Muhterem 390, 539
Nuran Abla *bkz.* Sayın, Nuran
Nuran Hemşire (Hanım) *bkz.* Öklü, Nuran
Nuri *bkz.* Ezgin, Nuri
Nuriye Hanım (gece bekçisi) 123-24
Nuriye Öğretmen *bkz.* Yükseler, Nuriye

Ocak Sineması 384-85
Ogün (öğrenci) 510
Ok, Çağla Ormanlar 514
Oktay Öğretmen 15, 32
Oktay, Metin 30
Onar, Sıddık Sami (İÜ Rektörü) 432
Onur (öğrenci) 510
Onur (Yaşar Hanım'ın oğlu) 357
Ordu 195
Orhan (Küçük) 94-97, 182
Orhan, Hilmi (Mevlanakapı Müdürü) 417
Osman Bey (müdür) 12
Osmanlı 4, 41, 80, 121, 355, 445
Oya Abla 347-49
Oymak (Pulur), İbrahim 103

Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü 46
Öklü, Nuran (hemşire) 116-17, 165, 436
Ömer 476, 491
Ömer Seyfettin 519, 539
Örs, Hayrullah (eğitimci) 106-11, 113, 372, 374, 423-24, 426
Öz, Hikmet 14, 31, 42-44, 67, 69-72, 77, 82, 98, 103, 124, 196, 489
Özateş, Rasim 528
Özateş, Sami 518, 521, 528-30
Özcan, Dursun (öğretmen) 540
Özdağ, Muzaffer (yüzbaşı) 448-49
Özel Eğitim Bürosu 39, 42, 45, 81, 109, 111, 220, 315, 417, 442
Özel Turizm ve Otelcilik Lisesi 550
Özgönenç, Fikret 111, 372
Özkan (öğrenci) *bkz.* Boztaş, Özkan
Özkan Öğretmen *bkz.* Boztaş, Özkan
Özmen, Turan 498
Özsevim, Ahmet 445
Öztekin, Mehmet 331
Öztop, Sami 542
Öztunalı, Nilgün 509, 516, 522, 542
Öztürk, Mualla 450
Öztürk, Orhan 450
Özyenen, C. 217
Özyener, M. 222

Pakistan 408-409
Pamuk Anne 509-10
Paris 117, 133, 351
Park Otel 330, 414
Pars, Kenan 395-96
Pekos Bill 85, 290-91
Pendik 156-57, 160-61, 237, 283, 355, 365-67, 375, 379-80, 384, 387, 391, 397, 400, 411, 456
Pendik İlkokulu 365, 380
Pendik Lisesi 424
Perili Köşk 389, 392-93, 538
Pertevniyal Lisesi 461-62, 550
Pestalozzi Çocuk Köyü 366-67
Pişkin, Halide 380, 387, 397
Polatkan, Hasan 377-78
Polonya 408
Pomak 523
Poyraz, Vefa (vali) 544
Protestan 110

Rabak 524
Radyoevi 401, 537, 548
Rahmi Bey *bkz.* Akbil, Rahmi

Ramazan (öğrenci) 347, 381, 456, 480
Rasim *bkz.* Altunay, Rasim
Raşit Bey *bkz.* Toygan, Raşit
Recep (öğretmen) 372
Richter, Paul 314
Robert Koleji 329, 346-48, 359, 408
Rodin, Auguste 314
Romanlar 8, 136
Romanya 263
Rumeli 28, 114
Rumlar 129, 242
Rus 643
Rusça 517, 641-42
Ruşen *bkz.* Bilgin, Ruşen

Saadet Öğretmen 69-70, 72, 77, 82-83, 98
Sadık (öğrenci) 470
Safiye Anne 87-88, 236
Sağkol, İ. 260
Sağlık Bakanlığı 47, 447, 451
Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü 447
Sağlık Meslek Lisesi 448
Saim Bey (Başkurt) 323
Saim Bey (müdür) 268, 283, 294-95, 310, 316, 390, 407
Saime Abla 88, 286
Saime Anne 520, 522
Sait Halim Paşa 4
Salih Öğretmen (Bey) 98, 419-22
Samandıra 372, 385
Samatya 129
Sami *bkz.* Özateş, Sami
Sami Abi (öğrenci) 45
Samime *bkz.* Türkoğlu, Samime
Sanır, Ferruh (İlköğretim Genel Müdürü) 39, 42-45
Saniye Hemşire 305
Sargın, Nihat 130
Sarıcan (Sarı) 84, 177-79, 292-93, 480-83
Sarıyer 238, 315, 317
Sarkiz 349
Sayın, Nuran (emniyet amiri) 441-43
Sazçalan, Orhan (öğrenci) 518
Schmeil, Otto (doktor) 316
Sefa (öğrenci) 403
Sefa Öğretmen 465
Segah Öğretmen 470
Seger, R. 243
Seher Hanım (Teyze) 352-53
Selami Abi (esnaf) 539
Selami (Oğuz) Bey (Maltepe Belediye Başkanı) 425
Selami, F. 241
Selanik 128
Selçuk (Nazif Amca'nın oğlu) 365
Selçukoğlu, Şükrü 49, 52-53, 229, 316
Selimiye Askeri Ortaokulu 439-40, 469, 496, 515
Selo (öğrenci) 296, 298-99
Senar, Müzeyyen 380
Senede Bir Gün 389
Serap Öğretmen 173, 284
Serbülent *bkz.* Boztaş, Serbülent
Serengil, Öztürk 394
Seydi suyu 52
Sezen *bkz.* Ilgın, Sezen
Sheraton Oteli 549-50
Sıtkı Bey 331
Side 642
Silahsız 196, 199
Silivri 15
Sina Abbase *bkz.* Kavur, Sina Abbase
Sinan, Saime (sanatçı) 380

Sirer, R. Şemsettin (eski Milli Eğitim Bakanı) 10, 366
Sirkeci 95, 113, 141, 368-69, 494
Sivas 34, 46, 131, 299, 301, 367, 381, 465
Sivrialan 367
Siyami Usta 89, 91-93, 122, 330
Soğanlık 37-38, 166-67, 282-83
Soğanlık İlkokulu 498
Solmaz Öğretmen (Hanım) *bkz.* Avşaroğlu, Solmaz
Sonku, Cahide 388-90
Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü 448
Sosyalist Parti 642
Sovyetler 523-24, 641
Sökmen, Hatice 82, 85, 98, 103-105, 184, 270, 272-73, 287, 290-91, 358, 427
Stevenson, George 314
Suadiye 126
Suat Öğretmen *bkz.* Yücel, Suat
Sultanahmet 94, 234, 242
Sun, M. 305
Sungurlu, Oltan 339
Suzi (Amerikalı) 408, 410-11
Süleyman (öğrenci) 299-301, 381, 409
Sürur, Şefik 463-64, 490, 494, 515, 531

Şahin Amca (Usta) 121, 435
Şahmaran 521
Şakir Usta (Amca) 69, 91, 167-68, 330, 365-67
Şanoğlu, Sıtkı (öğretmen) 405, 457
Şavşat 106, 423
Şavşat Merkez İlkokulu 106
Şefik (Yakacıklı) 338
Şefik Ağabey *bkz.* Sürur, Şefik
Şehremini 265
Şehremini Nahiye Müdürlüğü 263
Şekersuyu 20, 364, 546
Şenay Öğretmen 92, 372
Şerafettin (Dede) 119-22, 163-64, 200
Şerbetçi, Hikmet (tüccar) 402
Şerif Bey *bkz.* Tekben, Şerif
Şık, Metin 518
Şile 375, 382-83
Şişli 129, 132, 244
Şişli Etfal Hastanesi 488
Şişli Terakki Lisesi 311
Şule Hanım (yurt müdürü) 542, 544
Şükrü Bey *bkz.* Selçukoğlu, Şükrü

Tahir, Kemal 130
Tahsin (öğrenci) 480
Taki Bey (Dr. Kemal'in kayınpederi) 352-54
Taksim 439
Talim Terbiye Dairesi 41
Talim Terbiye Kurulu 107
Tamer, Jale 79, 83, 87, 94-95, 105, 159, 168, 170, 211-12, 258, 273, 286, 291, 296, 338-39, 346-47, 397, 402, 412, 421, 426, 433, 444, 448, 461, 467, 470-71, 477-79, 491, 516, 518-19, 521-22, 530, 543, 545, 581, 585
Tanberk, Hakkı 103
Taner (öğrenci) 239
Tanyeli, Nevhiz (doktor) 290
Taran, Ahmet 372, 404
Taran, Ali 372, 404
Taran, Bedia 371, 403-404
Taran, Selahattin 331, 371, 403-404
Tarcan, Selim Sırrı (öğretmen) 405
Tarhan Koleji 328
Tarhan, Mümtaz (İstanbul valisi) 327, 340
Tarık Bey (Dr.) 118

Taşcıoğlu, Rezzan (öğretmen) 448
Taşdelen 382-84
Tekben, Şerif 71, 111, 223, 291, 298, 332-33, 366-67
Tekcan, M. 217
Tekçe, Ahmet Tarık (oyuncu) 539
Tekel 8, 37, 247
Teknik Üniversite 434
Telli, Atila (öğretmen) 540
Temenye 301, 380
Teori Pratik Birliği 642
Tevfik Paşa (Hidiv) 4
Tezcan, Abbas 240
Tezcan, Fazilet 240
Tezcan, Lütfi 240, 495
Tokat 488
Tonguç, Atilla 300
Tonguç, İsmail Hakkı 12, 43, 74, 104, 107, 366, 368, 400, 468
Tophane 447
Topkapı 425
Topkapı Sarayı Müzesi Müdürlüğü 107, 424
Toygan, Raşit 50-52, 103
TÖS (Türkiye Öğretmenler Sendikası) 469
Trakya 42-43, 45, 117, 180-81, 488
Trakyalı Recep 42-43
Tuğcu, Kemalettin 36, 143-44, 172
Tulga, Refik 328-29, 437
Tuna Nehri 432, 434
Tunceli 103
Tunç, Halil 413
Turan Ağabey 520
Turan *bkz.* Kırılmazoğlu, Turan
Turan Öğretmen *bkz.* Özmen, Turan
Turan, Hasan 407
Turgay *bkz.* Yalçın, Turgay
Turgut, Ahmet Hamdi (doktor) 448, 451
Turhan Ağabey 520, 522
Tünel 132
Türk, Engin 371
Türk, Erdal 371
Türk, Mustafa 371, 375-76, 405
Türk, Nevber 371, 375, 381, 405
Türkan Saylan Kültür Merkezi 466
Türkçe 266, 296, 311-12, 349, 408, 410, 424, 519, 641
Türkiye 50, 134, 229, 239, 249, 317, 381, 390, 403, 408, 416, 438, 468-70, 507, 530, 642
Türkler 93, 129, 384, 408, 489
Türkoğlu sülalesi 113
Türkoğlu, Aslan 434, 494
Türkoğlu, Gürcan 116, 167, 428-29, 431-32, 478, 487, 494, 518, 535
Türkoğlu, Gürsan 116, 428-29, 518, 535
Türkoğlu, Muzaffer 434
Türkoğlu, Mücahit 12-13, 26, 72, 83, 87, 113, 115-16, 185, 230-31, 258, 323, 344, 388, 449-50, 452, 455, 467, 492-93, 520, 528, 530-32, 535, 545-46, 548, 593
Türkoğlu, Samime 144

Uçta, Hüsran (öğrenci) 518
Uğur Mumcu 544
Uğur, Necdet (emniyet müdürü) 437-38, 440
Uğurcan (öğrenci) 108-109
Uludağ Sanatoryumu 357
Ulukaya, Erkan 462, 519, 521
Ulvi Bey *bkz.* Uraz, Ulvi
UNICEF 547
Uraz, Ulvi 464-65, 471
Uşak 262

Uzunoğlu, Ahmet Hulusi 473-74, 532, 536, 542

Ülker Anne 88
Ümmü (öğrenci) 507-508
Ümmü (Trakyalı Recep'in annesi) 42
Ümmü Anne 88
Ümraniye Lisesi 483, 490
Ünal *bkz.* Yılmaz, Ünal
Ünver, Niyazi 222, 225-25, 472, 496, 518, 521
Üsküdar 357, 504
Üsküdar (vapur) 187, 521
Üsküdar Doğancılar İlkokulu 504
Üsküdar Faciası 187-90
Üsküdar Milli Eğitim Müdürlüğü 454

Validebağ Öğretmenevi 469
Validebağ Öğretmenler Prevantoryumu 8, 531
Validebağı Öğretmenler Hastanesi 512
Van 113, 171
Varujyan (kalfa) 349
Vatan Cephesi 330, 424-26, 435
Vatan Teyze 250
Vedat (öğrenci) 480, 494-95
Velhan Hanım (Dr.) 292, 395, 443
Veysel, Âşık 367-69
Vicdan Hanım *bkz.* Moralı, Vicdan

Watt, Janes 314

Yahudi (Musevi) 129, 259, 317, 523
Yakacık 5, 7-10, 19, 22, 34-36, 40, 42, 46, 56-57, 65, 68-69, 98, 105, 126, 128-29, 134, 161, 166-67, 244, 246, 255, 283, 326, 341, 344, 349, 352-55, 357, 364-68, 372, 377, 384, 387-88, 391, 398, 432, 434-36, 439, 458-59, 466, 470, 474, 481-82, 488, 506-507, 510, 516, 531, 533-35, 539-40, 542-44
Yakacık Ayazma Parkı 511
Yakacık Hastanesi 118
Yakacık İlkokulu 75, 167, 231, 389, 429
Yakacık Meydanı 298
Yakacık Sanatoryumu 8, 11, 33, 117, 166
Yakacık Yetiştirme Yurdu 13, 23, 27, 59, 75, 90, 103, 115, 117-18, 242, 256, 263, 274, 297, 322-23, 344, 351, 370, 394, 398, 407, 418, 449-50, 459, 465-67, 473, 489, 497, 509-10, 522, 528, 531-32, 534, 542, 546, 560, 587, 636-37
Yakacıklı Burhanettin Bey 127, 354-55
Yakacıklı Tevfik 338
Yalçın *bkz.* Bala, Yalçın
Yalçın, Yasemin 512
Yalçın, Demir 509, 511-13
Yalçın, Turgay 509-12
Yalçın, Zehra 512
Yalova 382, 384
Yaman (öğrenci) 358-61
Yapı Kredi Yayınları 640, 643
Yasemin *bkz.* Yalçın, Yasemin
Yasemin (öğrenci) 296, 298-99
Yassıada 452-53
Yaşar (öğrenci) 172-75
Yaşar (sinemacı) 532
Yaşar Hanım 357
Yavuz (Dr.) *bkz.* Aktolga, Yavuz

Yatılı Bölge Okulu 103
Yavaşça, Alaattin 136
Yedikule Verem Hastanesi 488
Yel değirmeni 129
Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği 466
Yeni Sabah 455
Yeşilçam 394-96, 415
Yeşilköy 415
Yetişkara, Hüseyin (öğrenci) 152-54, 159, 207-209, 536
Yetişkara, Mehmet (öğrenci) 207
Yıldız Sağır ve Dilsizler Okulu 316-17
Yılmaz, Ünal 98, 222
Yiğit, Ayhan 244-47
Yiğit, Aslan 246
Yiğit, Reşat 244
Yiğit, Suha 244
Yoğurtçu 54, 225
Yozgat 155, 157
Yozgatlı M. 155-56
Yugoslavya 453
Yunanistan 133
Yunus (arkadaşı) 536
Yunus Bey 43
Yurdanur (öğrenci) 59
Yurtoğlu, Mehmet 285
Yusuf (öğrenci) 45
Yüce, Muhteşem (öğrenci) 163-64, 285
Yücel, Cavat 25, 83, 93, 98, 100, 123, 125, 137-38, 190, 229-32, 235, 247, 256, 258, 261, 317, 326-27, 342, 361, 368, 397-98, 421, 431, 444, 469, 518, 520, 522, 530, 545
Yücel, Güler 110, 428-29, 431-32
Yücel, Hasan Âli 38-39, 107, 219, 354, 458, 468
Yücel, (Işın) 428-29
Yücel, Suat 83, 98-99, 101, 105, 125, 132-33, 230, 273, 294, 338-39, 397, 405, 421, 429, 431-32, 440, 444, 448, 491, 518, 522, 530, 542, 545, 583
Yüceses, Hamiyet 365, 380
Yücesoy, Işıl 399
Yücesoy, Selahattin 399, 401
Yüklenme Senedi (Kefalet Senedi) 476
Yüksek Köy Enstitüsü 8, 10, 39, 44, 331, 367, 458
Yüksek Öğretmen Okulu 426, 489, 492-93
Yükseler, Ayhan 412, 465-68, 474, 518, 520-21, 542
Yükseler, Kayhan 473, 478-79, 497-98, 518-19, 521, 640-41, 643
Yükseler, Nuriye 466

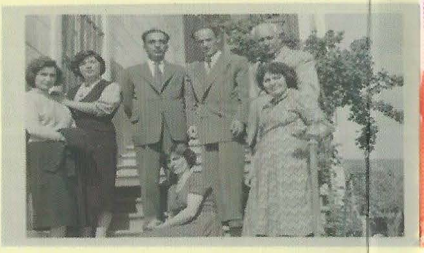
Zafer Hüseyin *bkz.* Kazankaya, Zafer
Zehra *bkz.* Yalçın, Zehra
Zehra Hanım (memur) 47
Zekai (öğrenci) 101-103, 485-86
Zeki, Ekrem (müzisyen) 114
Zerrin Hanım 50, 100
Zeynep Halim Hanım *bkz.* Abbas, Zeynep Halim
Zeynep Kamil Hastanesi 134, 136
Zeytinburnu 415, 422, 460
Ziya (Salih Öğretmen'in oğlu) 429
Ziya Bey (Çocuk Bölümü başkanı) 136, 284
Ziya Bey (öğretmen) 309
Zola, Emile 314
Zonguldak 195, 247, 419
Zonguldak Milli Eğitim Müdürlüğü 41
Zugmer (öğretmen) 343

Kartal'dan gelen yolun Yakacık girişinde, Adalar'a karşı, üç basamaklı 10 dönümlük büyük bir bahçe içindeki beyaz köşk, ilk kez 1952 yılında Yakacık Hatice Abbas Halim Yetiştirme Yurdu olarak hizmet vermeye başlar.

Köy enstitüsü çıkışlı öğretmen ve eğitimci Pakize Türkoğlu'nun yolu 1953 yılında buraya düştüğünde 250 civarında kız ve erkek öğrenci yurtta kalmaktadır. Yemyeşil bağı, arkalı önlü bahçesi, çardaklı havuzu, meyve ağaçları ve rengârenk çiçekleriyle cennet gibi bir yerdir.

Pakize Türkoğlu 10 yıl öğretmenlik yaptığı Yakacık Yetiştirme Yurdu'na dair anılarını Kimseli Kimsesiz*'de bir araya getiriyor. Dönemin eğitim politikaları ve yöntemlerinin, müfredat bilgisi, öğretmen notları ve öğrenci gözlem belgelerinin de yer aldığı kitapta, o dönemde yurtta yetişmiş kimi öğrencilerin bugünden geriye bakışlarını içeren metinler de ayrı bir bölüm oluşturuyor.*

Kimseli Kimsesiz*, sadece bir öğretmenin gözünden yetiştirme yurdunu ve çocukları değil, yanı sıra onların gözünden çizilen bir yurt resmini ve içinde elyazısı rüyaların, kısa yaşamöykülerinin, sevinçli ya da buruk hikâyelerin yer aldığı bir dünyayı da gözler önüne seriyor.*

Pakize Türkoğlu (1927) Antalya-Gazipaşa'nın Göksenir yaylasında doğdu. Köyü Çile'de okul olmadığı için Gazipaşa'da başladığı ilkokulu Alanya'da tamamladı. 1944'te Aksu Köy Enstitüsü'nü, 1947'de Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün yüksek bölümünü bitirdi. 1962'de Çapa Eğitim Enstitüsü pedagoji bölümünü tamamladı. İlk, orta ve yüksek öğrenim kurumlarında öğretmen ve yönetici olarak çalıştı. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nin eğitim bilimleri bölümünden 1985'te emekli olduktan sonra, özel okullarda eğitim danışmanı ve rehberlik uzmanı olarak çalıştı. Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın (TÖS) kuruluşundan kapanışına dek üyesiydi, bir dönem yönetim kurulunda da bulundu. *Tonguç ve Enstitüleri* kitabıyla 1998'de Türkiye İş Bankası'nın verdiği "Toplum ve İnsan Bilimleri Büyük Ödülü"nü aldı. Çocukluk ve ilkokul anılarını 2011'de yayımlanan *Kızlar da Yanmaz* kitabında, köy enstitülerinde geçen öğrencilik yıllarına dair anılarını da 2012'de yayımlanan *Kısa Süren Hasat* kitabında topladı. Dergi ve gazetelerde eğitim bilimi konularında yazı yazmayı sürdürüyor.

9 786052 951934

KDV dahil fiyatı
29 TL